JO. GOTTLIEB HEINECCII FUNDAMENTA STILI CULTIORIS, QUIBUS...

Johann Christian Gottlieb Heinecke, ...

JO. GOTTLIEB HEINECCII FUNDAMENTA STILI CULTIORIS,

QUIBUS ACCEDIT

SYLLOGE EXEMPLORUM.

ADNOTATIONES ADJECIT

JO. MATTH. GESNERUS
PROF. GOETTING CELEB.

Commoda auditoribus methodo adornata.

EDITIO CÆTERIS ITALICIS

Longe auctior & castigatior.

NEAPOLI MDCCLXV.
Prostant Venetiis
Apud Jo. BAPTISTAM PASQUALI.
SUPERIORUM VENIA, AC PRIVILEGIO.

9. 7. 57

VIRO MAGNIFICO, ILLUSTRI, ATQUE EXCELLENTISSIMO

NICOLAO HIERONYMO GUNDLINGIO,

JURIS CONSULTO,

POTENT. REGI BORUSSIÆ

A CONSILIIS SECRETIORIBUS ET ECCLESIASTICIS, JURIS NATURÆ ET GENTIUM, ANTIQUITATUM ET ELOQUENTIÆ PROFESSORI.

Publ. Ord. Academiæ Fridericianæ H. T. Pro-Rectori. *

QUamquam mihi maximopere verendum ſit, illuſtris *Gundlingi*, ut oculos tuos, ſine rubore, ferat libellus, quem jam pridem auditorum meorum deſtinaveram uſibus, & extemporali pæne opera in chartam conjeceram: fretus tamen humanitate tua, atque incredibili erga omnes, in quibus eſt aliqua non alieni a Muſis ingenii ſignificatio, benevolentia, celeberrimum nomen tuum, tamquam hederam, illi præfigere ſuſtinui. Quemadmodum enim de poemate, aut tabula aliqua, non, niſi poetæ atque artifices, Jove æquo, judicare ſolent: ita, an quidquam pretii his *cultioris ſtili fundamentis* ſtatuendum videatur, tuum potiſſimum, vir illuſtris, erit arbitrium, quem non ſolum politioribus litteris, in hac academia, præeſſe, juſſit regis ſapientiſſimi auctoritas, verum etiam publica fama, ob ſingularem eloquentiam, incorruptis laudibus jam dudum ad cælum extulit. Deinde, quum, quanti te ſemper fecerim, quantumque præclaram illam eruditionem atque adcuratum judicium ſuſpexerim, ego mihi optime conſcius ſim:

A 2 mea

(*) [*Præmiſſ. edit. prim. Fundam. ſtil. cult.*]

mea interesse, putavi, ut etiam publice exstet aliquod observantiæ in te meæ monimentum. Denique id ipsum debere benevolentiæ tuæ visus sum, qua tibi me, quavis occasione, ita obstringis, ut, nisi testatam apud omnes esse vellem grati animi significationem, vix viderer ingrati suspicione absolvendus. Suscipe itaque, vir illustris, hunc libellum, ea humanitate, qua soles, quidquid a bonis proficiscitur, suscipere, tibique persuade, quæso, si ullo umquam tempore eveniat, ut officiis meis, quantum te in oculis feram, ostendere possim, nemini me, qui id promtius, animoque alacriore faciat, concessurum. Vale. *Halæ* 8. *Kal. Octobr.* CIƆIƆCCYVIII.

AUDI-

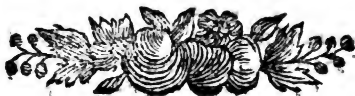
AUDITORIBUS SUIS PEREXIMIIS

S. P. D.

JO. GOTTL. HEINECCIUS.

QUæ adhuc calamo veſtrum haud pauci exceperunt, *cultioris ſtili fundamenta*, ea jam typis exſcripta vobis offero, auditores, ſed ſecundis perpolita curis, variiſque hinc inde animadverſionibus locupletata. Multæ ſunt, quæ mihi id conſilium extorſerunt, rationes, quas a vobis non ignorari, mea haud parum intereſſe arbitror. Quum beatiſſimus, atque immortalis gloriæ princeps, FRIDERICUS, rex Pruſſiæ, publicum docendi munus in illuſtri hac academia mihi decreviſſet, eo potiſſimum conſilio id ſe facere profeſſus eſt rex ſapientiſſimus, ut iis, qui ſe politioribus litteris conſecraſſent, viam, qua ad pulcherrimam iſtam laudatiſſimamque doctrinam poſſent pervenire, commonſtrarem. Quam bene de ſtudioſa juventute merendi occaſionem tametſi mihi tunc, neſcio, quæ, præriperet invidia: tamen, ex quo potentiſſimus rex, FRIDERICUS GUILIELMUS, publice docendi provinciam mihi impoſuit, dandam mihi operam exiſtimavi, ne nullum ex illa beatiſſimi principis voluntate fructum caperetis. Quare non temere ullum præterire paſſus ſum annum, quin terſæ ac cultioris Latinitatis præcepta ſelectioribus ingeniis traderem, eaque non ſolum explicarem adcurate, verum etiam exemplis luculentiſſimis illuſtrarem. Quo in opere inſtitutoque pulcherrimo, ſextum jam annum, magna animi contentione verſantem, tanto alacriorem me reddidit fructus, quem veſtrum haud pauci ſe hinc cepiſſe, profeſſi ſunt, uberrimus. Plures enim, qui, me duce ac comite, in adſequenda elegantiorum litterarum ſcientia operam & induſtriam ſuam collocarunt,

runt, jam in aliis erudiendis instituendisque ad humanitatem, cum plausu, versantur. Alii ad eamdem laudem, pleno, ut ita dicam, gradu, contendunt. Enimvero, toties id saxum volventi, duæ potissimum superandæ mihi fuerunt difficultates. Primum enim, quum deessent, quibus cum fructu uti possem, præcepta, ipse ego hunc mihi laborem imposui, ut de concinnandis elegantioris Latinitatis elementis cum cura cogitarem. Deinde, quum ea nobis calamo essent excipienda; id & operosius, & cum magno temporis dispendio conjunctum, esse, deprehendi. Quare, ut, & hac in re, studiis vestris consulerem, prælo hæc committere decrevi, sed multis locupletata animadversionibus, ac ita ubique adornata, ut & intelligi facilius, &, diuturna exercitatione, in succum & sanguinem converti, possent. Facile intelligitis, auditores, hoc, quidquid est, laboris me, non gloriæ cujusdam captandæ, sed vestræ utilitatis caussa, suscepisse. Neque enim ullum mihi erit tam molestum onus, quod non, vestri caussa, promto atque alacri animo sim subiturus. Vestrum erit, favere hisce conatibus meis, atque ita rationes vestras componere, ut & meæ mihi, & vobis operæ vestræ, ratio constet. Valete. In academia Fridericiana, mense Sept. CIↃIↃCCXVIII.

GE. GUILIELMI OEDERI

PRÆFACTIO.

SEptima hæc libelli præstantissimi editio e sexta expressa est, quæ multa habuit additamenta ex ipsius illustris auctoris ore a quodam accepta, ejusque studio ad ipsum libellum accommodata. Cujus ea, quæ in præfatione annotaverat, suis jam locis inserenda curavimus. In præsenti autem ne sine novo splendore proderetur utilis in medium libellus, fecit IO. MATTHIÆ GESNERI, celeberrimi viri, & in his litteris summi, facilitas, qui e suis in eum prælectionum commentariis impetrari a se passus est ea, quæ vel emendando illi, vel augendo viderentur idonea. Qua quidem ab opera quid sperari jure possit, verbis exponere nihil attinet, ne aut adstruere aliquid gloriæ illius videar, quam illi & veriorem & magis propriam pridem pepererunt graviora multo merita; aut bibliopolam me sic demum probem, si congestis undiquaque laudibus, ut fit, vendibiliorem facere mercem meam studeam. Illud prætermittere non possum, quod monitos lectores voluit vir celeberrimus, si qua reprehendi videant illustris viri dicta, non id eo consilio factum, ut illius laudi ulla ex parte obtrectetur, quam ille aliis suis operibus factisque & consiliis tantam consecutus est merito suo, ut si numquam hunc libellum edidisset, vel is plane aboleretur, nihilominus illius esset illustre ad omnem posteritatem nomen futurum. Ita judicasse ipsum illustrem virum, satis apparet; qui hunc tamquam partum ingenii sui, juvenili ætate susceptum, majoribus rebus admotus abdicaverit velut, certe aliis comendum ornandumque reliquerit. Non igitur hoc agitur Gesnerianis annotationibus, ut laus Heineccii imminuatur, Gesnerus inde crescat, temerentur illius Manes, hic quasi ruinis illius famam suam

 super-

superstruat; pulchre id quidem fuerit ridiculum: cum Gesnerus, quod sciunt, quicumque illum audierunt, inculcare diligenter suis auditoribus soleat, si disputandum sit contra Heineccium, non cogitandum esse virum meritis & gloria gravem, qualis nunc est Heineccius, sed juvenem, ingeniosum illum, diligentem, doctum, eum tamen, qui per ætatem & difficultates alias nondum legere, colligere, dijudicare potuerit omnia; qui suo præceptori Thomasio quædam crediderit; judici aliarum rerum acerrimo, sed ab his studiis aliquantum alieno. Hoc igitur voluit Gesnerus, ut libellus, qui plurimis adhuc profuit, utilior etiam esset in posterum, abstersisque nævis quibusdam, nonnullis autem rebus adjectis, magis placere possit. Si quis quid aliorsum interpretetur, ille vero de suo animo indicabit, non de Gesnero, cujus est candide & simpliciter agere. Insultare autem mortuo qui potuit, quem vivum coluit, a quo benivolentiæ pignora habuit publica & privata. Quo nomine libenter fecimus, ut obtemperaremus Gesnero, qui de ea re poni hic quædam voluit, si qua possit ansa hoc modo præcidi hominibus, male interdum ad conjectandum ingeniosis, ad proferendas suspiciones sedulis. Gesnerus igitur in prima *prolusione, de interrogandi in studiis litterarum utilitate*, qua Goettingæ 1734. indicavit academicorum laborum initia, de Heineciano libello ista posuit: *explicabimus ill. Heineccii fundamenta stili cultioris, libellum ita studiose arreptum, tritumque juvenum ad hæc sacra contendentium manibus, ut classicam prope auctoritatem consecutus esse non immerito videatur; libellum tanto majoris faciendum, quod earum rerum præceptiones luculentas oppido continet, quibus subnixus magnus illius auctor ad id fastigium pervenit, in quo cum venerabunda quadam admiratione illum constitutum videmus*. Ill. Heineccius *epistola* quadam quæ *Halæ Magd. id Novembr.* 1735. excusa est, ita de Gesnero: *meministi procul dubio,*

-- *quam*

-- *quam sæpe tibi eam apprecatus sim felicitatem, ut ex humanissimi Gesneri acroasibus fructum jam pridem capere potuisses*, reliqua. Gesnerus paullo post hanc epistolam ita ad illustr. Heineccium:

Qui tacita potius veneratione & candida apud alios commemoratione laudum tuarum, quam litteris meis colendum te adhuc putavi, vir illustris, videbar mihi sine rusticitate tacere diutius non posse, postquam tot deinceps tuæ in me benevolentiæ signa exstare vidi. In epistola, qua civi meo gratularis, eam de me mentionem injecisti, quæ in superbiam me inducere posset, nisi olim didicissem potius indicari talium virorum laudibus, quales nos esse velint, quam quales judicent: tum apud Casp. Fritschium tua in me voluntatis pignora quasi certissima deposuisti. Denique illud probe video, non facturos fuisse clientes tuos, juvenes ornatissimos, uti me in præfationibus suis, alter Stephaniani libelli, alter tui, invidendis adeo elogiis mactarent, si laudibus meis tuum offendi animum putassent. Habes itaque, vir illustris, hanc quasi syngrapham, non tantum gratissima esse, quæ abs te profecta modo commemoravi, sed numquam me aliter de te esse, quam de summo viro, & de litteris nostris optime merito, locutum: quod quidem tanto facilius mihi crederes, si otium esset tibi totius vitæ meæ tenorem & commentandi rationem inspiciendi, qui numquam magnorum virorum obtrectationibus iter mihi ad famam parandam duxerim; sed potius iis officio mihi, si possem, conciliandis, vestigiis certe illorum pro mediocritate nostra persequendis, eo studuerim pervenire, ut & mihi aliquando locus inter homines non ignavos adsignaretur. Hæc ita se habere, & me candidissimum laudis tuæ maximæ fautorem, admiratorem virtutis, & dignitatis, modo ferret nostra tenuitas, defensorem esse, uti credas, omni studio abs te contendo. Bene vale, & rem tuam publicamque gere feliciter.

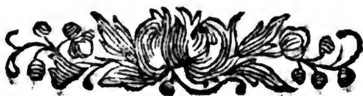
Agnoscimus ne summos viros, doctrina & ingenio æqui-

æquiparare, humanitate etiam antecellere alterum alteri studentes? Sed non pœnitebit etiam quid rescriptum sit his litteris ab Heineccio, cognoscere:

Tametsi mirificam voluptatem capio ex amicorum litteris, quæ me minus amœnis distractum negotiis recreare quodammodo, eorumque severitatem suavitate sua, tamquam condimento quodam mitigare solent: jam pridem tamen est, quod nihil me magis oblectavit epistola tua, quamvis eamdem & pudorem mihi, tot laudes, quas mihi admetiris, non agnoscenti, excussisse fateor. Equidem ex quo ab amœnioribus Musis, quibus ego me juvenis totum consecrasse videbar, divulsus aliis severioribus, & nonnumquam illitteratissimis litteris vacare cœpi, (quod tamen non sine Dei optimi maximi voluntate ac consilio factum esse intelligo,) fieri profecto non potuit, quin ab illa ἀκμῇ, ad quam juvenis adspirabam, jam ætate provectior absim quam longissime, ac proinde virorum doctissimorum amicitiam, quam studiorum similitudo, doctrinæque paritas conciliare solet, vix mihi possim polliceri. At amo tamen & suscipio eos omnes, qui, quod summum est in elegantioribus litteris, sunt consecuti, neque umquam eorum litteras lego, quin impetum quemdam, ac novos velut igniculos, quibus ad pristina illa studia recolenda inflammer, in me persentiscere mihi videar. Quumque tu, vir celeberrime, hujus elegantioris doctrinæ laudem in Germania fere solus hodie sustineas, ac litteras jam prope fugientes sistas: facile profecto intelliges, quam mihi non modo jucunda sed & honorifica futura sit amicitia tua, quam tanta humanitate tamque liberaliter polliceris. Age vero, vir celeberrime, patere ut tecum jungam manus, tibique certo persuade; me tecum facturum mutuum, & quum tibi in omnibus facile cedam, in amore tamen nihil tibi umquam esse concessurum. Ex Sellio vestrate Quinctilianum jam tibi in manibus esse, intelleximus, cujus ego desiderium vix fero. Neque enim aliud quid exspectamus, quam quod eximium,

mium, perpolitum, suisque absolutum numeris futurum sit, maxime quum limam adhibeas post Burmannum, qui nihil sibi videbatur aliorum ingenio atque industriæ reliquisse. Meum est, vir celeberrime, vitam viresque labori pulcherrimo pares, quin & faventem Lucinam tibi ex animo precari. Vale itaque rei publicæ litterariæ bono quam diutissime, meque tui studiosissimum, quod facis, ama. Halæ Magdeb. V. Id. Jun. 1736.

Habetis, lectores, quæ scire vos e re vestra putabam, ipsamque hanc epistolam integram, etiam ea parte, qua aliud agitur, ne quid ejus ereptum aut interversum adeo sibi querantur harum elegantiarum studiosi. Habetis ceteroquin libellum, quantum cura nunc præstari potuit, emendatum, indices etiam non ad hanc modo editionem accommodatos, sed passi auctiores. Nos laboris nostri fructum præcipuum percipiemus tum demum, si eorum commodis, qui utuntur hoc libro, etiam nostra opera consultum aliquo modo esse intellexerimus. Scr. Goettingæ mercatu verno 1743.

J O.

JO. GOTTL. HEINECCII, J. C.

FUNDAMENTA

CULTIORIS LATINITATIS.

PROŒMIUM.

1. *Duo extrema in Latinitate cavenda.* 2. *Hujus cautionis ratio.* 3. *Stilus quisnam vere elegans?* 4. *Id quod demonstratur.* 5. *An possit doceri?* 6. *Accedere tamen oportet ingenium & exercitatio.* 7. *Quotuplicia sint stili elegantioris fundamenta?* 8. *Pars hujus opusculi prima.* 9. *Item secunda.* 10. *Nec non tertia.*

1. DUo potissimum in Latinæ orationis cultu cavenda sunt elegantiorum litterarum studiosis: *Alterum*, ne auribus sint tam agrestibus atque impolitis, ut omnem orationis nitorem atque elegantiam, tamquam rem inanem ac supervacuam, omnino negligendam esse existiment (*). *Alterum*, ne per omnem vitam

(*) Talis fuit veterum scholasticorum & glossatorum barbaries, qui se eruditos non putabant, nisi omnem orationis cultum ejerassent. (Intellige *verum:* nam substituerant illi ineptias quasdam ex soni quacunque convenientia captatas, in quibus decus omne orationis collocabant, G.) Contra eos (qui putant, ornatu omni supersederi posse. G.) elegans exstat oratio *M. Antonii Majoragii*, quæ inter ejus orationes est XII. (Neque vero putaverim fuisse unquam ita barbarum quemquam, ut eo ipso nomine sibi doctus videretur, si rustice & imperite scriberet. Sed de eo quod pulchrum esset, disputabatur nimirum. Illi quos refutat *Majoragius*, *eum satis esse disertum dicebant, qui sensa mentis aperte atque intelligenter explicare dicendo valeat*. G.)

vitam id unice agant, ut quasi calamistris intorqueant orationem, eique colores adscititios, tamquam fucum, inducant (**).

2. Quemadmodum enim sententiæ, quamvis eruditissimæ, quodammodo vilescunt, si genus orationis sit spinosum, exile, jejunum, languidum, enervatum, incul-

(**) Talis fuit sophistastarum veterum eloquentia, de qua erudita exstat dissertatio *Ge. Nicol. Kriegkii*, edita *Jenæ* 1707. Stilus purus & concinnus præclarum est eruditionis omnis ornamentum, non ipsa tamen eruditio (†), quæ non in verbis, sed rebus earumque caussis pernoscendis posita est. Cavendum itaque ab illo fastu & supercilio quorumdam grammaticorum, qui se solos sapere, ceteros volitare veluti umbras existimant, lepida oratione, quæ *pro studiis humanitatis* inscribitur, exagitati a *V. C. Alberto Schultens. Franeq.* 1720.

(†) (In hac quæstione, An facultas Latinæ linguæ sit eruditio? caute versandum est. I. Si eruditio est quæcunque perfectio hominis, in quantum rationalis est: tanto illum eruditiorem esse, quo plures linguas novit, non est dubium. II. Si eruditio est rerum utilium cognitio solida; lingua nulla per se eruditionis nomen sibi vindicare potest, sed potest esse utile ad illam cognitionem perveniendi instrumentum. III. Græca & Latina linguæ non possunt recte addisci, ut non multa simul discas, quæ sint pars eruditionis. Qui intelligere Demosthenem & Ciceronem voluerit, (ne de scriptione & sermone dicamus, quæ ex intellectu illo demum oriri possunt) illum egregie multarum rerum disciplina eruditum esse oportet, quod ipse cursus harum prælectionum docebit. IV. Eloquentia vero s. facultas de rebus omnibus bene dicendi plane est gradus magnus eruditionis, quin ipsa loquens sapientia. Rerum enim simulacra quædam sunt cogitationes, cogitationum verba imagines: tanto veriores cogitationes, quanto sunt rebus aptiores, tanto pulchriora verba, quo accuratius cogitationes illas pingunt. In hoc differunt magister linguæ vulgaris, & rhetor philosophus, quod ille rerum vulgarium appellationes & formulas quotidianas docet, hic de rebus omnibus apte, & ut decet, & cum dignitate dicere. Vid. *Isr. Theoph. Canzii Oratoria scientiarum familiæ toti cognata, s. rationis & orationis arctissimum vinculum. Tubingæ* 1735. 810. G.)

incultum: ita nimiæ illæ orationis veneres omnem sententiarum vim ac gravitatem infringunt, ac prorsus effeminant (*).

3. Recte proinde ac præclare decorum Latinæ orationis habitum nobis ob oculos posuit ille elegantiarum pariter ac nequitiarum arbiter, *Petronius* (*): *Grandis*, inquit, *&*, *ut ita dicam*, *pudica ratio non est maculosa*, *nec turgida*, *sed naturali quadam pulcritudine exsurgit*.

4. Quamvis vero ad adsequendam pudicæ illius ac castæ orationis facultatem permultum faciat ingenii ubertas assiduaque exercitatio: ratio tamen procul dubio fugit eos, qui eloquentiæ laudem omnem in quodam ingenii atque exercitationis genere unice esse ponendam, neque eam arte ulla obtineri (certe adjuvari G.) posse, arbitrantur (*).

5. Omnis

(*) Quantum ergo interest inter feminæ sordes, meretricium fucum, & cultum matronalem: tantum oratio barbara, sophistica, & casta inter se distant: Vid. *M. Ant. Majoragii laudata oratio*, *p.* 227. (272.) Præclara sunt, quæ hanc in rem scripsit *Quinctilianus Instit. orat. lib.* 5. *cap.* 12. ubi de nimiis illis orationis veneribus, &, uti eleganter *Synesius* vocat, περὶ τῶν λόγων, διαπιθεύντων ἐν ἡδονῇ τὰ μειράκια, ita judicat: *qua propter eloquentiam licet hanc*, (*ut sentio enim*, *dicam*,) *libidinosam resupina voluptate auditoria probent*, *nullam esse existimabo*, *quæ ne minimum quidem in se indicium masculini & incorrupti*, *ne dicam gravis & sancti viri ostendet*. (Cæterum hoc ipsum scire, quæ sint *nimiæ Veneres*, quid *spinosum*, quid *exile* &c. non nisi ejus est, qui consuetudine atque usu subactum habeat harum rerum judicium, in quo caput est, ut tum ipsarum rerum naturam, tum propriam vim vocum atque significationem bene inspexerit: Quod ipsum quomodo consequamur, per partes jam declarabitur. G.)

(*) *In Satyr. cap.* 2. (cujus verba peculiari commentatione prosecutus est Ill. *Bergerus* in prooem. lib. *de naturali pulcritudine orationis* p. 8. sq. G.)

(*) Fuit in hac sententia *Q. Tullius Cicero*, Marci frater, ut patet ex hujus de *Orat. lib.* 1. a quo tamen ipse frater hac in re merito suam sejungit sententiam.

5. Omnis vera pulcritudo in justa partium proportione, aptoque earumdem nexu ac dispositione sita est. Hæc omnia autem (pleraque saltem G.) quum regulis quibusdam certis atque indubiis describi possint: consequens sane est, ut & eloquentia arte constet, certaque adeo possint ostendi cultioris Latinitatis fundamenta (*).

6. Attamen simul exiguntur ingenium felix (*), & exercitatio in legendo scribendoque diuturna (**); quibuscum si conjungas præcepta adcurata, tum vere locum habent illa *Ciceronis* (***): *Quum ad naturam eximiam atque illustrem accesserit ratio quædam conformatioque doctrinæ; tum illud nescio quid præclarum ac singulare solet existere.*

7. Cogitanti autem de genuinis elegantioris stili fundamentis, ad duo potissimum mihi videtur respiciendum.

(*) Sic quum absoluta ædificiorum pulcritudo, quam vocant architecti, quæ per se & necessario omnibus, etiam architecturæ ignaris, placeat, in tribus potissimum consistat, teste *Vitruvio lib. 1. cap. 2.* in *symmetria*, seu conveniente partium consensu, *materiæ excellentia*, & in ἀκριβείᾳ seu *exacta membrorum singulorum elaboratione*, nulla autem res accuratioribus regulis constet, quam συμμετρία, utpote in quibus magna geometriæ pars versatur, & reliquæ pulcritudinis partes: nemo dubitat, quin architectura possit doceri. (Verior sententia sic videtur posse comprehendi. 1. Sine præceptis ad fastigium perducta est facultas dicendi. 2. Ex præstantissimis exemplis demum ars formata. 3. Facilius aliquis sine præceptis, sola exercitatione eloquens fuerit, quam contra. 4. Præcepta tamen minime contemnenda. Nam (*a*) juvant intellectum pulchri & observationem dirigunt. (*b*) ordinem quendam exercitationis præscribunt. (*c*) ad judicium de suis aliisque scriptis ferendum prosunt. G.)

(*) Ad eloquentiæ studia qui apti aut inepti sint, cum cura inquirit *Melch. Junius Method. eloqu. 3. 4. p. 9. s.*

(**) Hinc *Cicero de Orat.* 1. 33. Stilum *optimum & præstantissimum dicendi effectorem & magistrum vocat.*

(***) Cicero *pro Archia pag.* 8.

dum. Illa enim demum elegans viroque eloquente digna videtur oratio, quæ & verbis selectis ac bene compositis, & sententiis præclaris constat. Verba enim, quantumvis nitida, nisi gravis subsit sententia, vanam potius loquentiam, quam masculam eloquentiam arguunt (*).

8. Justam verborum (flexionem, &) compositionem *Grammatica* docet; sententias necessarias suppeditat *Philosophia*: easdem denique apte disponit atque exornat *Rhetorica*. Unde trium generum sese nobis offerunt elegantioris stili fundamenta, GRAMMATICA, RHETORICA, PHILOSOPHICA. Et in his omnibus prima pars hujus opusculi versabitur.

9. Quum vero varia sint scriptionum genera, aliusque in *epistolis*, alius in *orationibus*, alius in *dialogis* & *satiris*, alius denique in aliis scribendi generibus exiga-

(*) Bene *Crassus* apud *Ciceronem de Orat.* I. 12. *Quid est enim tam furiosum, quam verborum vel optimorum atque ornatissimorum sonitus inanis, nulla subjecta sententia nec scientia*. Hinc *Quinctilianus* in *proœmio Instit. orat.* totus in eo est, ut ostendat, *fuisse hæc olim quemadmodum juncta natura, sic officio quoque copulata, ut iidem* Sapientes *atque* Eloquentes *haberentur*. *Scidisse deinde se studium, atque inertia factum esse, ut artes esse plures viderentur: nam ut primum lingua esse cœperit in quæstu, institutumque eloquentiæ bonis male uti, curam morum eos, qui diserti habiti sint, reliquisse, eam vero destitutam infirmioribus ingeniis veluti prædæ fuisse*. Ex hoc artium discidio quid nasci oportuerit, nemo non videt. Philosophia enim eloquentiæ nudata ornamentis, in siccum & spinosum disserendi genus; eloquentia, philosophiæ subductis præsidiis, in inanem & enervem verbositatem abiit. Sic demum *semel corruptæ eloquentiæ regula stetit, & obtinuit*, uti conqueritur *Petronius in Satyrico cap.* 2. (Verborum plane alia vis non potest intelligi, quam ut sint signa cogitationum, ipsarumque adeo rerum. Itaque pulcra sunt in tantum, in quantum rem ipsam exprimunt. *Sonora* cum vocantur, illud solum intelligitur, sonum illum pertinere ad intellectum eorum juvandum. G.)

exigatur orationis habitus: de ſingulis iſtis ſcriptionum generibus parte ſecunda præcipiemus.

10. Denique quum ſupra etiam exercitationem in adipiſcenda elegantioris ſtili facultate utramque paginam facere oſtenderimus: poſtrema hujus opuſculi parte de optimorum auctorum lectione atque imitatione, variiſque ſtili exercitationibus nonnulla haud proletaria monebimus.

PARS I.

DE GENERALIORIBUS TERSÆ LATINITATIS FUNDAMENTIS.

CAPUT I.

DE FUNDAMENTIS STILI GRAMMATICIS.

1. *Quænam hic intelligantur fundamenta grammatica?* 2. *In orthographia quænam cavenda?* 3. *In vitio ponitur orthographia adfectata.* 4. *Nec laudanda tamen nimia negligentia.* 5. *Regulæ orthographicæ quotuplices.* 6. *Quid obſervandum in litteris majuſculis?* 7. *Quid in minuſculis?* 8. *Quid in utriſque communiter?* 9. *Qui in abbreviatione vocum?* 10. *Nomina propria multa vulgo perperam ſcribi ſolita.* 11. *Nec non alia vocabula.* 12. *In etymologia alienæ vocum ſignificationes cavendæ.* 13. *Abſtinendum etiam a vocabulis, quibus analogia repugnat.* 14. *Nec peccandum in flectendis vocabulis.* 15. *Nec in particularum uſu.* 16. *Cavenda denique falſa ſyntaxis.* 17. *Fundamenta ſyntaxeos ornatæ.* 18. *De vocum poſitione an quædam exſtent certæ regulæ?* 19. *Quales ſint illæ regulæ?* 20. *Regulæ de additione vocum.* 21. *Nec non de earumdem objectione.* 22. *Fundamenta variationis grammaticæ.*

1. QUamquam non temere quisquam studia tam cruda in academiam proferre debeat, ut ne prima quidem illa linguæ Latinæ elementa animo imbiberit, adeoque jure quodam nostro ab ejusmodi rerum tractatione abstinere posse videamur: attamen, quum multa in vulgaribus grammaticorum libellis negligi, multa etiam perperam doceri (*) soleant; pauca quædam, & quæ præ ceteris necessaria videbuntur, observabimus. Neque enim negligenda sunt minora, sine quibus majora constare haud possunt.

2. Prima grammatices pars ORTHOGRAPHIA est, de qua post *Aldum Manutium*, *Dausquejum*, *Cellarium*, *Schurzfleischium* nonnulla præcipiemus, quæ præcipue observanda existimamus iis, qui sunt elegantiæ studiosiores. Quemadmodum enim & hic adfectatio fugienda est: ita nec omnia sibi permittunt adcuratiores (*).

3. Ad-

(*) (Si non præceptis, quæ plerumque certe satis bona hodie, at exemplis: cum perverse loquantur & scribant sæpe, etiam qui aliis exempla debent. Cæterum, quod juvenes etiam ingeniosi & boni hac parte, id est negligenda Grammatica, peccant, ejus rei has fere causas comperiet, qui attenderit. (*a*) Hæc res prima libertatem naturalem ademit pueris. (*b*) Plerumque procreavit alias quoque molestias. (*c*) Difficile autem est sejungere notiones & perceptiones ita olim conjunctas. Vid. præfat. Grammaticæ Cellarianæ Gotting. 1740. ubi calamitatem fundi literarii descripsimus, &, quomodo ea averti possit, indicavimus. G.)

(*) Recte enim observatum est a *Quinctiliano Instit. orat.* I. 5. *alios barbarismos scribendo fieri, alios loquendo: quia, quod male scribitur, male etiam dici necesse sit.* (Fontes Orthographiæ Latinæ, vel externi vel interni. *Externi* (*a*) libri MSS. sed rarissimi ultra ætatem barbaram adscendunt. (*b*) Lapides literati, (*c*) numismata. Liticula Gudii & Spanhemii salutaris literis, cum pepererit nobis præclara utriusque opera. *Interni*, intra ipsam nempe Grammaticam. (*a*) Derivatio e Latinis vel Græcis. (*b*) Analogia. (*c*) Prosodia, G.)

3. Adfectationis notam vix effugiunt, qui singulare sibi fingunt scribendi genus; quod vel non est publici saporis, vel aliis harum lautitiarum parum gnaris crucem figit (*).

4. Omnia sibi permittere videntur, qui nullam plane vel linguæ ipsius (*), vel antiquorum monimentorum

(*) Non probandi itaque,

I. qui in scribendo omnem euphoniam negligunt, scribentes. v. e. *conlega* pro *collega*, *conruit* pro *corruit*.

II. qui archaismos studiose consectantur, veluti *heic* pro *hic*, *seine* pro *sine*, (forte *seive* pro *sive*, G.) *plostrum* pro *plaustrum*; (*Suet. l.* 8. *c.* 22.) *cottidie* pro *quotidie*: Etiamsi enim hæc & similia in vetustis monimentis legamus: non tamen hodie Evandri matri scribimus; sed nostræ ætatis hominibus. Et si sæculum nostrum non fert Plautina: *Aula* pro *olla*, *volgo* pro *vulgo*; vel Lucretianum: *terrai* pro *terræ*, & similia: cur illis non minus obsoletis delectemur? Sane & *orthographia consuetudini servit*; *ideoque sæpe mutata est*; ait *Quinctilianus Instit. orat. l.* 1. *c.* 7. (Antiquatam illam orthographiam Catonis, Plauti, Terentii, Varronis, ad Analogiam quandam & regulam revocavit Cl. *Pontedera notis posterioribus ad Catonem de* R. R. quas exhibet mea editio p. 1182. sq. G.)

Nec ferendi;

III. qui ipsi sibi analogiam fingentes, ad eam receptam ubique scribendi rationem refingunt, & hinc scribere malunt *scribsi*, quam *scripsi*, *labsus*, quam *lapsus*. Multa enim, quæ analogia admittit, plane repudiat usus, quem penes non modo loquendi, sed & scribendi arbitrium est. Quis ferret scribentem *legtum* pro *lectum*? & tamen illud a *lego* est. Haud minor eorum quoque κακοζηλία est,

IV. qui vetera signa rejiciunt, novaque suo fingunt arbitrio. Sic multi Græca vocabula sine accentibus & spiritibus scribunt, in Latinis contra recipientes lineolas quasdam, accentus, circumflexos, v. c. απογραφη, επιςημη; *longè*; *penitus*, *Musā*; *vestrūm*. At accentus tamen & spiritus Græcorum jam a multis sæculis recepti, suisque inclusi sunt regulis; qui Latinis vocabulis adpingi solent, ludi magistrorum debentur industriæ, nec ullam justam habent rationem. (Considerari tamen meretur *Quinctil.* 1. 7. pr. de apice. G.)

(*) Peccant itaque, qui etymo-

torum (**), in scribendo habendam esse rationem existimant.

5. Observandæ ergo quædam regulæ, tum de *litteris*, earum-

etymologiæ nullam habent rationem. *Convicium* scribunt adcuratiores, non *convitium*, est enim quasi *convocium*. *l.* 15. §. 4. *D. de injuriis & famosis libellis*. Probant hanc *Ulpiani* etymologiam *Festus*, & apud eumdem *Nonius*, quamvis hic in libello de proprietate sermonis *convicium* dictum velit, quasi *e vicis jocum*: *Laurentius Valla* autem a *con* & *vitium*, vel a *con* & *vita*. Vetus glossa convicium καταβόησις. Erudite *Ulpiani* ἔτυμον defendit *Menagius Amœnit. jur. civ. cap.* 39. *p.* 273. *sequ. Heres* magis placet eruditis, quam *hæres*, est enim ab *herus*. Sed repugnat modus Syllabæ prioris, quæ in *heres* longa est, brevis in *herus*. G.) Ita & *Cujacius Observ.* 5. 10. *Menagius* vero *p.* 327. id vocabulum deducere mavult a Græcis χῆρος, χήρα, χήραξ, χήρωξ, *heres*. Utrumvis eligas, scribendum erit *heres*, non *hæres*. Addantur tamen, quæ de his similibusque etymologiis, in jure nostro traditis, disputant *Ægidius Menagius* in *Amœn. juris civ. cap.* 39. & v. c. *Carolus Andreas Dukerus* in *Opusculis de Latinitate veterum JCtorum*. Talia qui negligunt, satis ostendunt, parum sibi curæ esse scribendi ἀκρίβειαν.

(**) Distinguenda tamen cum cura sunt monimenta vetera. Adcuratissimam plerumque scribendi rationem sequuntur numi, ut recte docuit *Ezech. Spanhemius de usu & præstantia numismatum*, *diss.* 2. *p.* 82. Ast in marmoribus sæpe aberrant indocti lapicidæ, atque opifices semigræculi. Quis enim scriberet *scæna*, pro *scena*, *temptare*, pro *tentare*, *epistula*, pro *epistola*? Et tamen hæc passim leguntur in lapidibus. Deinde in marmoribus vetustissimis multa exstant, quæ passim emollivit elegantior ætas. Unde frustra esset, qui ex columna illa rostrata DUILLII orthographiæ petere exemplum sustineret. Sane jam sua ætate in multis mutatam esse veterem scribendi pronunciandique rationem, exemplis quibusdam demonstrant *Cicero* in *Orat.* 48. & *Quinctilianus* in *institut. orat. lib.* 1. *cap.* 7. *lib.* 9. *cap. ult.* (E quibus locis & multis aliis, Grammaticorum præsertim veterum intelligimus, non tantum veterem pronunciandi rationem funditus fere interiisse apud nos, sed multa

earumque *mutatione*, tum de *abbreviatione* & *divisione* vocum, tum de ipsis *vocabulis* quibusdam, quæ perperam vulgo scribuntur.

6. Ad litteras majusculas quod attinet, in iis scribendis eo tutius veterum sequimur scribendi rationem (*), quo

multa etiam in Orthographia immutata, quæ magnos tamen auctores habent. G.) Ex quibus omnibus sane colligimus, e monimentis antiquis numos præferendos esse lapidibus: ex his vero eos, qui aurea ætate positi sunt, antiquissimis & recentioribus; publico autem clarorum virorum nomine scriptos privatis, & a vulgo positis, esse ante habendos. Idem etiam dicendum de orthographia, quæ in codicibus MSSC. observatur. Sunt ex his quidam antiqui, quidam sæculo nono recentiores. Illi partim emendati, partim inemendati. Unde sæpe sub calcem legas: *contuli*, *emendavi*, *recognovi*. (Sed hanc ipsam formulam cum reliquis describere solebant etiam librarii ineptissimi, imperitissimique. Quare non simpliciter fides haberi illis potest. G.) Vide *Fontanini Vindic. diplom. cap.* 3. §. 7. Horum & ex antiquis pauciores sunt. Nam plerique scripti a librariis indoctis, qui bibliopolis operas locaverant, & de quorum oscitatione conqueruntur *Strabo lib.* 13. *p.* 419. & *Gellius Noct. Attic. lib.* 8. *cap.* 20. Post sæculum 9. immo & antea, monachi hunc describendi laborem occuparunt, iique plerumque indoctissimi. Quare pauciores tantum illi veteres, a viris doctis recogniti atque emendati in formandis orthographiæ regulis aliquam utilitatem præstant. Vitiosissima scribendi ratio observatur in monimentis Christianorum, a quorum imitatione omnino abstinendum.

(*) Ex veterum itaque monimentum contemplatione hæ fere colliguntur regulæ:

I. *Cavendæ sunt formæ litterarum, quarum nullum in antiquitate exstat exemplum*. Tales sunt litteræ J vel J pro I, U pro V, Æ pro AE. U enim littera ex Gothico charactere est, ut patet ex *Mabillonio de re diplomatica* I, II. 4. *p.* 47. Reliquas formas typothetæ invenerunt. AE vel OE quamvis in numis quibusdam contrahantur ob spatii angustiam, in iisdem tamen numis etiam AD. AL. ANT. AR. VAL. aliaque in unum contrahuntur, quæ

tamen

certius conſtat, antiquos vix aliis, quam characteribus majuſculis (**) eſſe uſos.

ANI-

tamen nemo temere imitaturus eſt. Vid. *Cellarii Orthogr. Lat. p.* 18. 19.

II. *In litteris majuſculis una littera altera major haud eſto.* Sine exemplo ergo ſcribitur *AvEtor*, *Ioannes*: multoque magis ridiculum eſt, ſi omnia vocabula a litteris majoribus auſpicemur, e. g. DE DONATIONIBUS INTER VIRUM & UXOREM. Id quod nonnullos diligenter obſervare video. (Bibliopolis, eorumque de pulchritudine notioni, quam haurire ipſi ab emtoribus ſolent, interdum hic aliquid eruditi tribuunt. Et quid ni? G.) Aſt ſolebant tamen veteres duplex i plerumque contrahere in I maximum, & hinc ſcribere DEICITO, SULPICI. Quin & I quantitate longum reliquis characteribus grandius pingi conſueviſſe novimus. Hinc illa CAPTIVI, pro CAPTIVI, LUDIS, pro LUDIS, & ſimilia. Prius quum ætate Auguſtea pæne perpetuum fuiſſe doceat *Henr. Noriſius Cenotaph. Piſ. p.* 473. ſine adfectatione & nobis aliquando imitari licebit.

III. *Majuſculæ litteræ minoribus non ſunt miſcendæ, niſi initio vel orationis, vel periodi, vel nominis proprii.* Unde falluntur, qui omnia ſubſtantiva litteris majuſculis diſtinguenda putant, ſcribentes v. c. *Tollebat Plumas Aura volitantes, Pinnaſque per Maria Spuma torquebat.* Nec adeo neceſſarium eſt, ut tituli honoris ſcribantur litteris majuſculis, veluti *Rex*, *Princeps*, *Dominus*. Quamquam enim nonnihil dandum ſit opinioni ſæculi, elegantius tamen ſcribes REX, PRINCEPS, DOMINUS. Quod & tunc obſervandum, ſi compellandi ſint viri illuſtres; tunc enim elegantius ſcribes TE, TUI, VIR, ILLUSTRIS, quam mixto ſcripturæ genere, *Te*, *Tui*, *Vir*, *Illuſtris*, Cellarii *Orthogr. p.* 76. *ſeq.* Adfectationem tamen & hoc redolet, ſi in adjectivis gentium nomina deſignantibus a litteris majuſculis abſtineas, ſcribaſque *germanus*, *græcus*, *francicus*, pro *Germanus*, *Græcus*, *Francicus*. Sunt enim & hæc nomina propria. (Cum totum hoc diſcrimen ſit inſtituti recentioris, utamur ea in re ratione eorum, quos probari videmus, cum libertate, & in alios, qui aliud ſequuntur, modeſtia, cum nihil ſit putidius, quam ſerio de talibus contendere, aut lauream petere ex hoc muſtaceo. G.)

(**) Attamen non ſemper majuſculis vel uncialibus litteris uſi ſunt Romani, ſed minutis etiam nonnumquam, for-

ANIMÆ INNOCENTI.
GAUDENTIÆ.
QUÆ VIXIT AN. V. M. VII. D. XXI.
IN PACE.

Mercurius pater filiæ d. IV. id. Novembris Urso & Polemio Coss.

7. In minusculis litteris, quæ in uncialium locum celerioris scripturæ caussa succenturiatæ sunt, pauciores observandæ sunt regulæ (*), quas itidem veluti per lancem saturam exhibebimus.

8. Sunt & regulæ communes litteris majusculis & minuscu-

forma tamen a reliquis parum distantibus. Sæculo sane quarto minores litteræ adparent in marmore Romano; quod exhibet *Mabillonius* in *Supplement. libri de Re Diplomat. p.* 114. & *Relandus* in *Fastis Consularibus p.* 344. Vides hic exemplum minuscularum litterarum jam sæculo quarto adhibitarum. Ursi enim ac Polemii consulatus incidit in annum Christi 348.

(*) Tales sunt, quæ sequuntur.

I. *Cavendæ & hic formæ litterarum a typothetis sine necessitate inventæ*, qualis est j pro i. Scribendum ergo *iuuo*, non *juvo*, *adiicere*, non *adjicere*. Formam enim illam j ignorant monimenta vetera, eamque solis debemus typographis.

II. *In diphthongis* ae *vel* oe *ordinarie separatim ponuntur vocales*, *rarius contrahuntur*. Antiquissimi codices non minus ac diplomata vetusta sæpius præferunt *ae*, quam *æ*, ceu observarunt *Herman. Couringius* in *Censura diplom. Lindau. p.* 316. *& Mabillonius de re diplomat. II, 1, 11. p.* 58.

III. *Littera* v *ab initio*, u *in medio & fine litterarum rectissime adhibetur*. Scribendum ergo, *vt*, pro ut, *iuuo*, pro juvo, *vua*, pro uva. Veteribus enim non alia nota erat figura litteræ illius, quam *v*. Quoties autem illa in medio vocabulo occurrebat, eam lineola jungebant litteræ sequenti, & inde nata figura *u*. Sane hanc scribendi rationem primos illos elegantioris litteraturæ vindices adcurate servasse, & novum admodum esse illud *u* vocalis, & *v* consonantis discrimen, editiones auctorum vetustiores

minusculis, quarum tres hic potissimum dabimus, præ reliquis accurate observandas (*).

9. A vocibus abbreviandis maxime in minuscula scriptura,

res satis evincunt. Multo recentior quoque forma *u* qua hodie multos sine discrimine uti animadvertimus, sive illa littera vocalis sit, sive consona, sive initio vocis sive in ejusdem medio occurrat; e. g. *unde*, *ualde*, *uulnus*. Suum cuique pulcrum. Sed talia fere exemplo carent, & κακοζηλίαν redolet adfectatum istud novitatis studium. (Quin usum esse ea ratione Jos. Scaligerum, manus ipsius testatur, qui semper u minusculum, semper majusculum V facit. Typographi Galli, Angli, Belgae in splendidissimis antiquorum editionibus u vocalem, & consonantem v faciunt. G.)

(*) Priores regulæ ad litteras Græcas, ultima ad litteras in compositione vel mutandas vel retinendas pertinent.

I. *Litteræ* Z. Θ. K. Υ. Φ. X. *Græcorum propriæ, adeoque non nisi in vocabulis origine Græcis adhibendæ sunt*. Male ergo scribitur *Author*, *lethum*, *Thuscia*, *Anthonius*, *kalumnia*, *sydus*, *tyro*, *hyems*, *stylus*, *lachryma*, *sepulchrum*, *charus*, pro *auctor*, *letum*, *Tuscia*, *Antonius*, *calumnia*, *sidus*, *tiro*, *hiems*, *stilus*, (Neque tamen στύλον ignorant Græci. G.) *lacryma*, *sepulcrum*, *carus*. Conf. *Cicero* in *Orat. cap.* 48. Ob εὐφωνίαν tamen *ch* admittunt *pulcher*, *incho*, quæ & *Cicero* probat *loc. cit.*

II. *Adspiratio post* r *nusquam locum habet, nisi in vocabulis origine Græcis*. Hinc recte dicitur *Rhodus*, *Rhetor*, *Pyrrhus*, sed male *Rhætia*, pro *Rætia*, *Rhemi*, pro *Remi*. Constanter tamen etiam numi & lapides habent *Rhenus* & *Rhodanus*.

III. *Ubicumque non repugnat euphonia* †), *in compositione retinenda consonans ultima præpositionis: alias consona vel præpositionis, vel ipsius vocis mutatur*. Hinc recte dicitur *adgredior*, *adsigno*, *exspiro*, *exsilium* ††): quum contra κακοζφωνίαν redoleant illa: *adcipio*, *conlega*, *adgnosco*, *obgannio*, & quæ sunt hujus generis alia.

(†) (Illud de euphonia judicium nimis lubricum, & tironibus certe minime permittendum. Itaque præstat primo auctoritatem sequi, v. g. ipsius hujus libelli, aut Cellarianæ orthographiæ, quo viro nihil fuit modestius, cautius, castigatius. G.)

(††) Non placet hæc forma

ptura, quantum fieri poteſt, abſtinent eruditi (*), qui & operam dare ſolent, ne male vox quædam dividatur (**).

10. Vocabula integra parum emendate a multis ſcribuntur, maxime nomina propria, quæ, ſi antiqua ſunt,

ma *Maffeo*, qui in erudita *præfatione*, *Hilarii operibus* Veronæ CIↃIↃCCXXX. recuſis *præmiſſa*, *pag*. 3. orthographiam antiquam commendans, addit: *Nolim tamen urgeatur hæc regula undequaque, ita, ut etiam* exſilium *ſcribere teneamur, quamvis quibuſdam e veteribus grammaticis edicentibus*. Enimvero quum & veteres grammatici edicant, & in monimentis optimis ita ſcribatur vocabulum, & ejus etymologia ab *ex* & *ſolum* hanc formam ferat, & vix ferendus videatur, qui ſcribendum exiſtimet *exenator* pro *exſenator*; non video, cur in exſilium agi oporteat *exſilium*, ſcribendumque ſit *exilium*.

(*) Veteres Romani in uncialibus litteris multa abbreviare ſolebant. Nam ut *Valerii Probi*, *Magnonis*, aliorumque libellos *de Notis* prætermittamus, notum eſt, *Jani Gruteri* & *Thomæ Reineſii Inſcriptionibus* ſubjectum eſſe indicem litterarum ſingularium, quæ integras voces deſignant, qualem etiam ex lapidibus *Sertorius Urſatus*; ex numis confecit *Hubertus Goltzius*. (Optabile eſt ut in lucem proferatur præclarus labor *VVoltereckii*, de quo *Fabric*. B. Gr. 4, 15. p. 471. G.) Sic ſcribere ſolebant *Pr*. pro *Prætor*; S. P. Q. R. pro *ſenatus populuſque Romanus*; *lub*. pro *lubens*. Aſt in ſcriptura minuſcula recte & ordine facies, ſi omnia ſine abbreviatione exſcripſeris. Neque tamen reiiciendæ ſunt abbreviationes prænominum Romanorum, quæ & veteres vix umquam, niſi vel una littera, vel binis, vel pluribus ſcribere ſolebant. Sic una littera exprimuntur prænomina: A. id eſt *Aulus*, C. id eſt *Cajus*, D. id eſt *Decimus*, L. id eſt *Lucius*, M. id eſt *Marcus*, M' id eſt *Manius*; duabus: *Cn*. id eſt *Cnæus*, *Sp*. id eſt *Spurius*; cet. tribus: *Sex*. id eſt *Sextus*, cet. Sed accuratiorem horum prænominum indicem dedit, quotque litteris exprimi conſueverint, oſtendit *Carolus Sigonius* ſingulari *de nominibus propriis Romanorum* libello, qui ſubjunctus eſt commentario ipſius in faſtos Romanos.

(**) Locum hic habet regula, quam probavit etiam *Quinctilianus Inſtitut. Oratoriar.* lib.

sunt, merito ad vetusta monimenta, tamquam ad Lydium lapidem, exigenda sunt (*).

11. Denique nec omittenda alia quaedam vocabula, quæ perperam a plerisque scribuntur, quorum brevem indicem e prolixiore *Cellarii* dabimus (*), ne in his nimis videamur critico indulgere supercilio.

12. Sed

lib. 1. *cap.* 7. *ita dividendæ sunt voces, quemadmodum id patitur earum origo & compositio.* Alias enim in simplicibus & primitivis vulgaris syllabarum ratio obtinet. Sic recte dividitur *aru-spex*, dicitur enim a *spectando*: *abs-temius*, est enim a *temeto*. Ita & *ab-igo*, *sus-cipio*, *et-iam*, *neg-otium*, *pot-est*. Hinc facile patet, *prod-it* esse a *prodeo*, *prodit* a *prodo*.

(*) Falso ergo vulgo scribitur *Æmylius*, pro *Æmilius*, *Ænobarbus*, pro *Ahenobarbus*, *Brundusium*, pro *Brundisium*, *Carthaginensis*, pro *Carthaginiensis*, *Adrianus*, pro *Hadrianus*, *Annibal*, pro *Hannibal*, *Mœcenas* vel *Mecenas*, pro *Mæcenas*, *Mauritius* pro *Mauricius*, *Heliogabalus*, pro *Elagabalus*, *Nicanor*, pro *Nicator*, *Paulus*, pro *Paullus*, *Schævola*, pro *Scævola*, *Ptolemæus*, pro *Ptolemæus*, de quo vide sis ea, quæ monuit *Henricus Stephanus de abusu Græcæ linguæ p.* 97. editionis, quam mox nitidiorem, & observationibus doctissimis *Jo. Henr. Kromayeri*, viri in his litteris eximii, & cujus præmaturum discessum merito luget respublica litteraria, auctam, daturum speramus clarissimum *Fridericum Guilielmum Roloffium*, tanti magistri vestigia pleno gradu prementem. Plura nomina propria ex numis & marmoribus integritati suæ restituit *Ezechiel Spanhemius de Usu & Præstant. Numism. dissert.* 2. *p.* 83. *seq.* (Propria nomina tanto corrupta facilius, quod analogia, atque etymologia minus illis succurrunt. G.)

(*) In recensendis vocabulis perperam plerumque scriptis tota pars posterior orthographiæ *Cellarii* occupatur. Potiora tantum hic notasse sufficiet.

Alucinari scribendum est, non *hallucinari*. Est enim idem, ac *a luce aberrare*. Videatur *Festus Pompejus* voce *alucinatio*, & *Gellius Noct. Attic. lib.* 16. *c.* 12. Dubiæ originis hoc verbum est, quod alii ab *hallus* vel *hallux*, *Gellius* ab *ἀλύειν*, alii aliunde arcessunt. Sunt, qui distinguenda putent *hallucinor* & *alucinor*: sunt, quibus hæc *συνώνυμα* viden-

videntur. Mihi se probant illa *Isaaci Vossii ad Catullum p.* 90. *Dicuntur* allucitæ *vel* alucitæ *a privativa particula* a *vel* ab *&* luceo, *unde &* alucinari *vel* allucinari, *quasi* ablucinari *quidam dici existimat*. *Pari ratione aves nocturnas* alucos *veteres vocarunt*. *Philoxeni Glossæ*: νυκτικόραξ, alucus, bubo. *Sed & Servius ad* 8. *Eclogam*, ululæ aves ἀπὸ τοῦ ὀλολύζειν, *id est, a fletu nominatæ, quas vulgo alucos vocant. Sic lege, non* ulucos, *ut vulgo*.

Ancora scribendum, non *anchora*. Est enim ea vox a Græca ἀγκύρα.

Ac esso vetus & genuinum est, pro quo male vulgo scribitur *accerso*. Cellarii *Orthogr. Lat. p.* 76. *Cortius ad Sallust. p.* 250. 251. (*ar* pro *ad* ponebant etiam in *Aruorsum*, *Aruehere*, *Arfuisse*. Sicut *r* & *d* alternant in *Meridies* pro *Medidies*, *Auricula* pro *Audicula*. G.)

Auctor semper olim scribebant veteres, & recte quidem, quia ab *augendo* dicitur. Unde spuria sunt illa *author* vel *autor*, quæ recentioribus sunt in deliciis, quamvis posterius paullo sit tolerabilius, & forma *artus* pro *arctus* defendi quodammodo possit. Vide *Henr. Norisium* in *Cenotaphia Pisana*.

Cælebs antiquum & genuinum est, pro quo male hodie scribunt *cœlebs*. Attamen & hoc in marmore est apud *Gruter. pag.* IↃLXXVI.

Cærimonia, non autem *ceremonia*, scribunt veteres. Neque aliam scribendi rationem fert vocis origo, tradita a *Valerio Maximo Histor.* I, 1.

Camara scribendum esse, non *camera*, docuit V. Cl. *Petrus Burmannus ad Petron. p.* 112.

Comissari scribendum esse, non *commessari*, vel derivatio docet. Est enim a Græco κῶμος. Vide *Festum* voce *comissatio*.

Femina, pro quo vulgo *fœmina* scribitur, sed falso. Est enim a femine dictum. Id vero sine diphthongo scribi, ex *Festo* discimus. In lapidibus sane fere semper scribitur *Femina*. Vide *Gruteri Inscript. p.* CCCLIX. & CCCLXXX.

Increbesco veteres codices habent. Unde perperam vulgo scribunt *increbresco*. Accedit analogia. Quemadmodum enim a *ruber* fit *rubesco*, ab *acer acesco*, (Certius est a *macer macesco*. G.) ita a *creber crebesco*. Exceptio tamen est in *niger*, a quo fit *nigresco*.

In dies, *in primis*, *in posterum* divisim scribunt veteres. Perperam recentiores conjunctim *indies*, *imprimis*, *inposterum*. Multo minus ferenda illa *imprimis*, *imposterum*. Vere enim hæc sunt duo vocabula.

Lacri-

Lacrima fere semper præferunt vetera monimenta. Y in hac voce non temere reperies. Non raro tamen veteres scribunt *lacruma*. Et sane quum procul dubio hæc vox a Græco δάρκυον descendat, non multum referre videtur, utram adhibeas litteram, modo constanter eamdem scribendi rationem teneas. Vide *Oberti Gifanii Præfat. in Lucretium*.

Lapicidina scribendum esse, non *lapidicina*, cum Etymologia docet apud *Varronem de lingua Latina* 7. 33. tum marmor apud *Gruterum pagin.* IↃXCIII. 8.

Littera cum duplici *t* semper habent libri veteres, & lapides apud *Aldum Manutium Orthogr. p.* 8. & *Sponium Miscellan. Erud. Antiquit. p.* XXXVI.

Litus contra simplici *t* semper exaratur in marmoribus & codicibus. *Cellarii Orthogr. p.* 104.

Mæniana, non *mœniana*. Vide *Asconium ad* Ciceronis *Divinationem*, *c.* 16.

Obscenus secunda vocali scribendum esse vel inde patet, quod a Græco σκηνὴ descendit, *Varro de lingua Latina* 6. 5. Unde male vulgare *obscœnus* per *oe* tuetur *Scaliger de caussis Latin. linguæ* 1. 34.

Pæne per *æ* habent libri veteres & marmor apud *Gruterum p.* IↃCLV. Unde recentiori scribarum consuetudini debetur *pene*. Solebant enim hi medio ævo diphthongum illam vel simplici *e*, vel certe *e* caudato (ę) exprimere. Videatur *Conringius Censur. Diplom. Lindau. p.* 316. *Mabillonius de Re Diplomat.* 2. 1. 11. *p.* 58.

Patricius cum *c*, non cum *t*, scribendum. Sane ita constanter legitur in marmoribus & Græcis scriptoribus, quibus semper placet forma πατρίκιος. (Eadem ratio *Tribunicii* & similium. G.)

Postumus frequenter legitur in numis & marmoribus; rarissime *posthumus*. Adspirationem quoque ex hac voce excludi, jam dudum jussit *Eutyches Gramat. p.* 2311. & recte. Est enim superlativus a comparativo *posterior*. Quod adeo verum est, ut id negare non possint & ii, a quibus *posthumus* a *post* & *humatus* esse dicitur. Diversa enim esse vocabula existimant *postumus*, quod idem sit ac *postremus*, & *posthumus*, quod sit μετὰ θάνατον πατρὸς γενηθείς. Sed ne id quidem verum est. Mortuo enim parente natus ideo *postumus* dicitur, quia ejus liberorum postremus est. Vidit hoc, qui antea in alia omnia iuerat, magnus *Cujacius Observat.* 3. 4.

Sæculum cum diphthongo. Ita numi & lapides. Nec pri-

12. Sed sufficere hæc arbitror de orthographia ; similia enim facile quisque suo Marte observabit. Ad ETYMOLOGIAM quod attinet, illud præcipue cavendum est, ne vel aliena, vel peregrina vocabulis tribuatur significatio (*). Id quod tamen in vulgaribus dictionariis fit frequentius, quam quisquam crediderit.

13. De-

mæ syllabæ quantitas permittit, ut hoc nomen cum vulgo grammaticorum a *senex* vel *sequi* derivemus.

Seorsum, non *seorsim*. Est enim a *se* & *vorsum*. Cellarii *Orthogr. p.* 146.

Sollemnis, non *solennis* aut *solemnis*, est enim a *sollo* (i. e. solido) & *amni*. Vide *Cortium ad Sallust. p.* 151.

Sollers & *Sollicitus* duplex *l* postulant. Utrumque enim est ab osca voce *sollo*. Vid. *Festus* in voce *solitaurilia*, & *Cortius ad Sallust. pag.* 163. (Cum non temere geminaverint literas antiqui librarii, orthographia talium incertior est. G.)

Strategema, non *stratagema*. Henr. Stephanus *de abusu Græcæ linguæ p.* 96. *edit. Rolofsianæ*. (Est enim στρατήγημα.)

Torus sine adspiratione, non, ut vulgo malunt, *thorus* cum adspiratione. Vide *Cellarii Orthogr. p.* 152.

Tricesimus & *vicesimus*. Ita veteres libri, non *vigesimus* & *trigesimus*, quæ merito proscribit *Dausquejus*. Sane ut a *viginti* & *triginta* dicitur *vicies*, *tricies*, *viceni*, *triceni*, ita & merito dixeris *tricesimus* & *vicesimus*.

(*) Plura ejusmodi vocabula, quibus peregrina adfingitur notio, cum cura collegit *Cellarius in Antibarbaro* 3. *p.*155. Ea huc transcribere esset supervacuum. Neque enim quisquam nitidioris stilli studiosior carere præclaro illo opusculo potest. Addi tamen meretur *Francisci Vavassoris de vi & usu quorumdam verborum, cum simplicium, tum conjunctorum*, tractatus, quem cum notis una cum ejusdem auctoris tractatu *de ludicra dictione* recudi curavit V. Cl. *Jo. Erhardus Kappius*, *Lipsiæ* CIↃ IↃ CCXXII. 8. Acutissimus quoque in genuina vocum significatione eruenda, profligandisque notionibus spuriis fuit vir incomparabilis *Jo. Fridericus Gronovius*, & adhuc hodie est vir magnus, quem honoris caussa nomino, *Petrus Burmannus*, ex quorum notis & operibus ille *Cellarii* catalogus maxime poterit locupletari. (Utilissimus etiam liber est *Cyr. Guntheri Latinitas restituta* & multis nominibus commendan-

13. Deinde illud quoque haud suaserim, ut vocabula, quæ ab omni analogia abhorrent, admittantur (*). Recte enim dictum est a *Julio Cæsare* (apud *Gell.* 1. 10. & *Macrob.* 1. 5. G.) *tamquam scopulum, sic fugias inauditum atque insolens verbum:*

14. Pa-

dandus: editus Jenæ 1700. & altero volumine auctus 1708. 12. *Jo. Jensii puræ & impuræ Latinitatis collectanea* recusa Lipſ. 1728. 8. cum notis laudati modo *Kappii*. Sed nusquam majorem vim talium observationum reperies quam in *Fabriano eruditionis scholasticæ thesauro*, cujus altera *Gesneri* editio prodiit Lipsiæ 1735. f. Et si quid etiam hic desit, jam in eo est, ut suppleatur, edendo *novo Thesauro Linguæ Latinæ* ad modum & filum Stephaniani jam pene ad umbilicum perducto. G.)

(*) Multa ejusmodi finxit barbata scholasticorum & glossatorum turba, quæ deinde a lexicorum scriptoribus veluti civitate donata sunt, licet ab ipsa Latinæ linguæ indole plane abhorreant. Nos quædam dumtaxat exempli loco recensebimus. Sic

E contra hodie vulgare est: (c. 2: §. 6.) non autem sic olim loquebantur veteres. Neque analogia permittit, ut præpositio regat adverbium. Allegant vulgo pro hoc vocabulo *Tacit. Annal.* 12. 47. sed locum illum in mendo cubare, animadvertit *Jo. Fr. Gronovius*. Veteres habent *contra*, vel *contra ea*, quod apud *Cornelium Nepotem* occurrit. Immo & *e contrario* occurrit apud *Tacit. Hist.* 1. 17. & 88. 2. 5. 3. 54. Fieri potest, ut quum in codice aliquo legeretur per abbreviationem *e contra* pro *econtrario*, librarius indoctus id pro integro vocabulo acceperit.

Extrinsecus & *intrinsecus* adjectiva non minus, quam adverbia *extrinsece* & *intrinsece* plane absurda sunt. Quis enim adverbium *secus*, unde hæc vocabula sunt, in adjectivum transformet, aut aliud inde fingat adverbium *sece*? Quare adverbia sunt *extrinsecus* & *intrinsecus*, adjectiva: *exterior*, *interior*.

Pientissimus veteribus auctoribus ignotum, in solis occurrit lapidibus apud *Gruter. Inscript.* p. CCCCXIII. 1. CCCCXXI. 4. CCCCLXVI. 5. CCCCLXV. 8. IↃCVI. 9. IↃCVIII. 10.

Uxoratus pro *marito* vulgus dicit, sed contra analogiam.

Dubium est, an in hunc censum referenda sit vox vel voces potius *in præsentiarum*, de quibus dubitat *Cellar. Antibarb. p.* 123. & *cur. poster. p.* 178.

14. Parum quoque accurati sunt, qui in declinatione nominum ac pronominum, verborumque conjugatione aberrant. Quum vero nemo ignoret declinationum & conjugationum paradigmata: licebit nobis quædam tantum, quæ vulgo negliguntur, observare (*).

15. In

p. 178. defendente hujus vocis analogiam V. Cl. *Jac. Perizonio* ad *Sanctii Minerv.* 2. *p.* 117. Id certum, insolentis formæ vocabulum veteribus non ignotum fuisse, adeoque auctoritate se tueri. At aliter sentit *Sciopp. judic. de stilo histor. p.* 99. ubi hanc loquutionem, tamquam lutulentam rejicit: quasi ea non usi essent scriptores optimi, *Cato*, *Fannius*, *Nepos*, *Tacitus*; & ex argentea ætate *Apulejus* & *Minucius Felix*. Ut analogiæ non adversari hanc formam, ostendat *Sanctius*, *in* genitivo junxisse veteres, existimat, *Perizonius* vero potius per ellipsin vocis *tempore* exponit. Sed scire velim, quid sit *tempus præsentiarum*. Fateor, me nondum intelligere loquutionis istius analogiam. (Legitur etiam apud *Cato.* de R. R. 144. 4. Peculiaris est de ea disputatio *Godefr. Hechtii* Viteb. qua tamen a sententia se dimoveri non passus est *Perizonius*. G.)

(*) Observationes aliæ criticæ sunt, quæ huc non pertinent, aliæ vere grammaticæ, minime negligendæ in elegantiore latinitate. Tales sunt, quæ sequuntur.

1. *Ambo* & *Duo* accusativum pluralem masculinum apud meliores auctores, non *ambos* & *duos*, sed *ambo* & *duo* formant: *Cic. epist. ad divers.* 7. 25. *Præter* duo nos. *epist.* 7. 29. duo parietes *dealbare*. *epist. ad Att.* 7. 29. *Vos* duo *delegi*. *epist.* 5. 8. *Quos quidem ego* ambo *unice diligo*. *Virgil. Georg.* 4. 88.

Verum ubi ductores acie revocaveris ambo.

Et *Æneid.* 11. *v.* 285.

Si duo *præterea tales Idæa tulisset.*

Conferri merentur *Jo. Fr. Gronov. ad Liv.* 35. 21. & *Grævius ad Suet. Claud.* 14. Ita & alii aureæ ætatis scriptores loquuntur, veluti *Sallust. de bell. Jug. c.* 21. *qui* ambo *reges adeant*. Et *c.* 28. filium, & cum eo DUO *familiares ad senatum legatos mittit*. C. 102. Duo *quam fidissimos ad eum mitteret*. *Varro de re rust. lib.* 1. *c.* 18. Duo *villicos*, & *l.* 3. *c.* 1. Duo *libros*.

2. Quoties post *si* vel *ne* sequitur *quis* pro *aliquis*: toties servanda est declinatio pro-

15. In particulis dici non potest, quanta sit linguæ Latinæ elegantia. Hic vero ad earum tantum significationem & usum respicimus (*).

16. Nul-

pronominis *aliquis*. Cicero *pro Archia cap.* 1. *Si qua exercitatio dicendi*: non *si quæ exercitatio*.

3. Verbum *Revertor* apud meliores auctores, veluti *Ciceronem, Cæsarem, Livium* præteritum active format, *revertit, reverterunt, revertisse*. *Reversus est* primi dixere *Asconius Pedianus, Phædrus* & *Valerius Maximus*. Immo & *Tacit. Annal.* 12. 21. *non sum dimissus ad te, sed* reversus. Utraque forma verbi in usu fuit, *reverto* & *revertor*, uti *diverto* & *divertor*, *præverto & prævertor, quamvis forma* neutra in præteritis; deponens in præsenti & temporibus inde formatis sit frequentior. Optimum tamen est participium *reversus*. (*Reversus est* jam habet *Nepos* 2. 5. 2. it. *Hirtius de B. Hisp.* 13. *G.*) Vide *Cellar. Antibarb. p.* 151. & *cur. poster. p.* 167. (Optime sibi consulunt, qui laborem perlegendi boni Lexici, quale est Fabrianus Thesaurus, & novus ille, in quo jam congerendo & exornando versatur Gesnerus, non defugiunt. Sic enim fiet, ut nihil temere sit observatione dignum, quod illos fugiat. G.)

(*) Præclarus *de particulis Latinæ linguæ* exstat libellus *Tursellini* accessionibus haud contemnendis locupletatus a *Jac. Thomasio* & a *Jo. Corn. Schwarzio*, *Lipsiæ* CIↃ CIↃ CCVIII. & CIↃ IↃ CCXVIII. 8. & CIↃ IↃ CCXXXIV. 8. Nos denuo quædam exempli caussa monebimus.

1. *Communiter* non idem est, ac vulgo, (gemeiniglich) sed *indivisim*, (gemeinschaftlich) *Cicero pro S. Rosc. Amerin.* 37. *Iste Roscius omnia cum Chrysogono communiter possidet*.

2. *Hactenus* & *adhuc* ita differunt, ut illud de loco, hoc de tempore adhibeatur. *Cicero epist. ad Att.* 13. 21. *Sed hæc hactenus*. *Et ad divers.* 5. 10. *Cæsar adhuc de meis supplicationibus non refert*. Nep. *Miltiad.* 5. *Qua pugna nihil adhuc nobilius*. *Hactenus* tamen pro *adhuc* est apud *Tacit. Agric.* 10. *Dispecta est & Thule, quam hactenus nix & hiems abdebat*. Cellar. *cur. post. p.* 407.

3. *Juxta* non idem est ac *secundum*. Perperam itaque dicunt: *juxta Homerum, juxta divinum oraculum*. Rectius dixeris, *juxta* modo præpositionem, modo esse adverbium, idemque notare, ac *prope*, *post*, *æquali modo*. Hinc dicitur: *sepultus juxta viam Appiam*.

Appiam. Nep. *Attic.* 22. *Æstum biememque juxta ferens*. Pompon. Mela *I*, 19. *Litteris Græcis & Latinis juxta eruditus*. Sallust. *Bell. Jugurt.* 95. Hinc dicitur etiam *juxta ac*, *juxta atque*, *juxta cum*. Exempla collegit *Jac. Perizon.* ad *Sanct. Minerv. I. p.* 102.

4. *Quamvis* non promiscue usurpandum pro *etsi*, *tametsi*, *licet*. Est enim contractum ex *quantumvis*, †) atque hinc iis demum locis recte ponitur, ubi solvi in has voces potest. *Virgilius Eclog.* 2. *v.* 16.

Quamvis *ille niger*, quamvis *tu cadidus esses*.

Id est, *quantumvis niger*, *quantumvis candidus*, Sanct. *Minerv.* 3. *p.* 352.

(†) Negat hoc v. c. *Petr. Burmannus ad Phæd. l.* 1. *fab.* 18. *p.* 60. Et sane dicere jam malim, compositam esse particulam ex *quam* & *vis*: *quam* autem idem esse ac *quantum*, ut in illis: *quam essem occupatus*, *quam velit sit potens*: *Hic*, *quam velit*, *Epicurus jocetur*.

5. *Quandoque* non est *nonnumquam*, ut credere nos jubent vocabularia, sed *quandocumque*. Sanct. *Minerv.* 3. *p.* 359. Jo. Fr. Gronov. *ad Liv.* 1. 24. Add. Burm. *ad Petron. p.* 638. & Vavassor *de vi & usu quorumdam verb.* voce *quandoque*, ubi eleganter docent, *quandoque* non modo idem esse, ac *quandocumque*, sed & aliquando pro *quando*, *quoties*, *quotiescumque*, *si quando*, *tunc quum* accipi: veluti in illo *Horatii de arte poet*.

- - - & *idem*
Indignor, quandoque *bonus dormitat Homerus*.

id est, *si quando dormitat*.

6. *Quod* & *ut* quomodo differant, pauci norunt, etiam qui in usu harum particularum non aberrant. Respiciendum est ad comma antecedens, quod quoties sequentis caussa est, vel esse saltim debebat, toties ponendum est *ut*. Sin minus: vel *quod*, vel *accusativus cum infinitivo*. Recte ergo dicitur apud *Plinium epist.* 1. 1. *Frequenter hortatus es*, *ut epistolas*, *si quas paullo curatius scripsissem*, *colligerem*. Caussa enim, cur colligeret, debebat esse hortatio. Recte etiam dicitur: *tanta in me exstant merita tua*, *ut ingrato mihi vivendum moriendumque videatur*. Caussa enim, cur ingrato moriendum sit, est magnitudo meritorum. Contra ea dicendum: *spero*, *eum sibi haud dissimilem futurum*. Spes enim non est caussa, cur ille sui similis futurus sit. Ex quibus sane patet, quam falso vulgo dicant: *sequitur*, *quod*. Veteres enim semper hic usurpare solent *Ut*. Vide *Cicer. Paradox.* 3. & *de fato* 12.

7. (Major etiam corruptela regnat circa usum Conjunctionis *Quod*, ubi accusa-

16. Nulla in re facilius labuntur tirones, quam in SYNTAXI. Quum vero nostrum haud sit, regulas, quæ in libellis grammaticorum omnibus habentur, repetere: sequemur & hic institutum nostrum, & de vitiosa syntaxi (*) animadversiones quasdam subjiciemus.

17. Præ-

tivus cum infinitivo postulabatur. Quid disputatum sit hac de re, & quid de singulis, quæ proferuntur, exemplis sentiam, expositum est peculiari disputatione Fabriano thesauro a me intexta. Hic teneamus modo illud: (*a*) Distinguenda esse verba *affectuum quorundam* a *verbis omnium sensuum*, *dicendi & significandi*. Illa possunt post se *quod* habere, sicut nimirum etiam *quia*; hæc non possunt. (*b*) Quæ in contrariam sententiam pro usu τῆς *quod* allegantur, illa vel manifesto corrupta, vel perverse accepta sunt, ut disputatione laudata luculenter ostensum est. (*c*) Quod si ad omnia loca responderi non possit, & sunt forte duo, tria, in quibus MSS. consentiunt: innumerabilis tamen multitudo exemplorum contrariorum, ubi accusativo cum infinitivo usi sunt boni auctores, satis persuadet, illud alterum aut corruptum esse, aut ab ipso adeo auctore male positum. G.)

(*) Tales sunt, quæ sequuntur, observationes:

1. *Evadere* ante & post se habere nominativum, recte observant grammatici. At multi tamen elegantius se dicere putant: *tu evades in virum doctum*: Notanda ergo regula: *Evadere nominativum personæ, & accusativum rei cum præpositione* in *postulat*, id est, si de persona loquimur, nominativo opus est: si de re, accusativo cum præpositione *in*. Livius 1. 39. *Juvenis evasit indolis regiæ*. Cic. *in Bruto* 35. T. *Albucius perfectus Epicureus evaserat*. Terent. *Adelph*. 3. 4. *Hæc licentia evadet in aliquod malum*. Nimirum *Evadere* proprie notat terminum, ad quem quid pertingit, uti recte observavit *Cortius ad Sallust. de bello Jug. c.* 14. *p*. 472. & *c*. 52. *p*. 652. Unde non modo cum præpositione *in*, sed & cum adverbiis ad locum jungitur. *Sallust. Jug. c*. 14. *Huccine, Micipsa pater, beneficia evasere?* Terent. *Andr*. 1. 2. *v*. 4. *Heri semper lenitas, verebar, quorsum evaderet*. Ubi *Donatus*: *ad quam partem erumperet. Et evadere est, per quamcumque difficultatem ad aliquid pervenire*.

2. Genitivum adsciscunt verba æstimandi. Sed iis perperam

peram vulgo accensetur verbum *Curo*. Nihili ergo est phrasis: *parvi hoc curo*, pro qua veteres: *parum hoc curo*. Cellar. *Antibarb. p.* 234.

3. Ubi dativum alias postularet constructio, ibi sæpe usus exigit præpositionem cum accusativo vel ablativo, & versa vice. Hinc Latinis ignota est syntaxis *communicare cui*, pro qua dicendum: *communicare cum quo*, *vel inter quos*. CICERO *epist. ad divers.* 1. 7. & *pro P. Quinct.* 4. (Male pro Dativo laudatur Liv. 22. 27. *Sibi communicatum imperium*. Nam adjectum est, *cum eo*. Cæs. B. Civ. 3. 18. habent quidem libri, *quibus communicare de maximis rebus Pompejus consueverat*. Sed ex perpetuo usu aureæ ætatis Cellarius & Gronov. Obs. 2. 6. legunt *quibuscum*, cui lectioni etiam suffragatur Codex laudatus Davisio, qui habet *quibusque*. G.)

Nec Latinum est *conciliare cum aliquo*; pro quo veteres semper dicunt *conciliare alicui*. Cæs. *de bello Gall.* 7. 7. Sic & *incumbere libris* perperam dicitur, pro *studere*. Veteribus enim placebat syntaxis: *incumbere in studia*, *in curam*, *in rempublicam*, *ad laudem*; *ad reipublicæ salutem*, *ad bellum*. Exempla collegit CELLAR. *Antibarb. pag.* 337.

4. UT, NE, QUO, QUIN, AN numquam recipiunt futurum subjunctivi sed exigunt conjugationem periphrasticam. Cave ergo dicas, *nescio an venerit*, pro *nescio an venturus sit*. (Nempe quod vulgo futurum subjunctivi vocant grammatici, plane ad subjunctivum non pertinet; quare etiam sub *futuri exacti* nomine indicativo adscriptum est a GESNERO in Grammatica Cellariana Gottingæ A. CIↃIↃCCXL. edita. Habet sane ut characterem, ita notionem quoque præteriti s. exacti temporis: *Cum scribam*, *wenn ich schreiben werde*, cum scripsero *wenn ich werde geschrieben haben*. G.)

5. Quoties JUBEO accusativo personæ jungitur, toties exigit infinitivum activum; alias passivus ponendus est. Sic recte dico: *librum adferri jussit*, *servulum jussit librum adferre*. Neque tamen σόλοικα sed rariora tantum sunt *jubeo tibi*, *jubeo ut*, ceu exemplis compluribus demonstrant JAC. PERIZON. ad SANCT. *Minerv.* 2. 4. 6. *p.* 125. CELLAR. *Antibarb. p.* 238. & 156. (Aureos falso laudari, ostendit in Fabro GESNERUS. Primi usi sunt TACITUS, CURTIUS. G.)

6. Adjectiva cum infinitivis non temere jungenda sunt, quia hoc Græcismum redolet. Plerumque enim Latini vel gerundium, vel supinum, vel conjunctionem

17. Præcipue hic locum invenit syntaxis ORNATA, quippe quam vulgo prætermittunt grammatici. Ea vero quum partim in positione, partim in additione, partim in abjectione, partim denique in commutatione vocum consistat: de singulis non obiter agemus.

18. Ad positionem vocum quod attinet, quamquam is est linguæ Latinæ genius, ut in ea verborum ordo non

ut cum conjunctivo, prout res postulat, post adjectiva solent usurpare. v. c. *cupidus discendi*, *facile ad intelligendum*, *vel intellectu*, *dignus*, *qui* (*ut*) *laudetur*, *mirabile visu*. (Poetæ hanc rationem Græcorum elegantiæ caussa affectant. Vid. VECHNER. *Hellenolex*. I. 2. 21. SANCT. *Min*. 3. 6. & ibi SCIOPP. & PERIZO. G.)

7. AN in dubitativa sententia repetere vix consuevisse CICERONEM, jam observavit CELLAR. in *Antibarb*. *p*. 228. Semper enim elegantiores, priore loco UTRUM vel encliticum NE; posteriore demum AN pronunt. CURT. III. 4. *Alexandro*, *utrum perseveraret*, *an abiret*, *satis incerto*. Quod si tria sunt quæstionis membra, primum comma NE; posteriora AN exigunt. CIC. *pro S. Rosc*. 41. *Quæro abs te*, *iine*, *qui postulabant*, *indigni erant*, *qui impetrarent*? *an iste non commovebat*, *pro quo postulabant*? *an res ipsa tibi iniqua videbatur*?

8. In constructionibus cum præpositionibus danda est opera, ut ne sine veterum exemplo loquamur. Sic non optime dicitur: *versari circa aliquam rem*; melius *versari in aliqua re*. Ita enim semper loquitur CICERO (*). Prius tamen placuit SENECÆ *ad Marc*. 29. & SUETON. *de Gramm*. 17. Male quoque dicitur: *ita comparatum est cum hac re*: melius CICERO *in Læl*. 28. *Ita ratio comparata est vitæ naturæque nostræ*. TERENT. *Heaut*. 3. 1. *Ita comparata natura omnium hominum*. Talis etiam est formula: *ita se res habet cum hoc*, de qua CELLAR. *in Antibarb*. *p*. 213.

(*) Aliquando *versari* idem est ac *circumagi*, *vexari*, *agi*. Et hæc est elegans loquutio, quæ & ipsa eamdem constructionem cum IN postulat. Ita SALLUST. *Jug*. *c*. 14. *Semperne in sanguine*, *ferro*, *fuga versabimur*? Ita & active *versat nos cura*, & HORAT. *Lib*. 2. *Epist*. 2. *v*. 90.

Qui minus argutos versat furor iste poetas. CORT. *ad Sallust*. *p*. 473.

non tam arctis legibus adſtringatur, ac in aliis linguis: cave tamen exiſtimes, plane nullum in ea eſſe certum verborum ordinem (*). Quare non perinde eſt, quo ordine colloces vocabula, ſed obſervandæ ſunt regulæ quædam, quæ dici non poteſt, quantum elegantiæ ſermoni Latino concilient (**).

(*) Mireris ergo, quo jure ſcribere potuerit JAC. LODOICUS STREBÆUS *de elect. & colloc. verb.* 1. 4. *pag.* 18. *In oratione nulla verbo propria ſedes eſt, nullus certus & immutabilis locus, nullus umquam fuit ſic deſtinatus ordo, ut ejus mutatio deformis & inelegans eſſet*. Sane quantum ratio hunc virum doctum fugiat, vel inde patet, quod ordo verborum, in poetis facile tolerandus, in oratione ſoluta plane abſonus eſſet futurus. Ait HORATIUS *Carmin. Lib.* 4. *od.* 15. *v.* 1. 2.

Phoebus volentem prælia me loqui
Victas & urbes increpuit, lyra.

Jam ſi quis in proſa oratione, eodem ſervato verborum ordine, diceret: *pater volentem ſervos filium occidere, miſeras & ancillas, caſtigavit, gladio*: quis, quæſo, ferret ita loquentem? Ex quo ſane clariſſime patet, in Latina quoque lingua eſſe aliquem verborum ordinem, certaſque adeo regulas, quæ niſi obſerventur, confuſum ac hiulcum inde naſci oporteat orationis genus. (Non potuit hoc ſibi velle STREBÆUS, plane nihil referre, quomodocunque collocentur verba. Sic enim ſua ipſius vineta cæderet. Sed hoc indicavit, quod res ipſa loquitur, non eſſe certum perpetuumque ut apud Germanos v. c. Galloſque aſſignatum locum verbo, aut alteri orationis parti, non eſſe certum *constructionis*, quem vocant grammatici, *ordinem*. Interim toto libro tuetur, ordinem eſſe, numerum eſſe. Sed is nimirum ita fluctuat; ita liber eſt, ut intra præcepta pauca includi non poſſit. G.)

(**) Vere ergo ordo & collocatio verborum in eloquentia omne fert punctum, adeo, ut quidquid orationi gratiæ ineſt, pereat, ſi verborum turbes ordinem. Elegantiſſima ſunt illa CICERONIS *de orat.* 1. 1. *Cogitanti mihi ſæpe numero, & memoria vetera repetenti, perbeati fuiſſe, Quincte frater, illi videri ſolent, qui in optima republica, quum & honoribus & rerum geſtarum gloria florerent, eum vitæ curſum tenere potuerunt, ut vel in negotio ſine periculo, vel in otio cum dignitate*

19. Operæ pretium itaque fuerit, potiores, quæ huc pertinent, regulas paullo accuratius exponere, idoneisque illustrare exemplis (*), ut quis sit hac in re linguæ Latinæ genius, tanto facilius possit intelligi.

20. Hæc

tate esse possent. Jam verborum tantum collocationem muta, & periodum hunc in modum refinge: *Quincte frater, sæpe numero mihi cogitanti, & repetenti memoria vetera, illi perbeati fuisse videri solent, qui quum & honoribus florerent, & rerum gestarum gloria, cum potuerunt tenere cursum vitæ, ut vel sine periculo in negotio, vel cum dignitate esse possent in otio*. Tuam fidem, lector, an pristinæ elegantiæ Ciceronianæ vel vola vel vestigium superest? Nonne coquum potius aliquem aut calonem, quam Ciceronem audire tibi videris? Et tamen verba omnia Ciceronis retenta; solumque immutatum esse ordinem & collocationem verborum animadvertis. Quæ quum ita sint, quantum hac in re positum sit momenti, satis superque intelliges. (Contra ea LAZARUS BONAMICUS orationem PHILELPHI solo verborum ordine immutato ex subagresti & inconcinna elegantem & sonoram reddidit. vid. VOSS. *Instit. Rhetor.* p. 164. G.)

(*) Multi jam inde a renatis litteris prodierunt libelli de elegantiis Latinæ linguæ, in quibus etiam de ordine & collocatione verborum præcipere solent auctores. Sed quum & hic multa parum accurate, multa perperam dicantur: nos ea, quæ certa sunt, consectabimur.

1. *Vocativus non statim ab initio, sed plerumque* (†) *post aliquot verba, nonnumquam etiam in posteriore periodi membro locum occupat*. NEPOS *in procem.* 1. *Non dubito, fore plerosque*, ATTICE, *qui hoc genus scripturæ leve, ac non satis dignum summorum virorum personis judicent*. CICERO *in orat.* 1. *Utrum difficilius, aut majus esset negare tibi sæpius idem roganti, an efficere id, quod rogares, diu multumque*, BRUTE, *dubitavi*. Ubi vocativus in postremum denique periodi membrum eleganter rejectus est.

(†) Attamen, si adfectus exprimendus sit, vocativus & primum statim locum recte occupat, & nonnumquam bis vel ter repetitur. TERENT. *Andr.* I, 5. v. 47. *O Mysis, Mysis, etiam nunc mihi scripta ita dicta sunt in animo Chrysidis de Glycerio*. Ubi DONATUS: *Primum vocandi, alterum increpandi est*.

Ego

Ego utrumque adfectus cujusdam esse existimo, uti illud CICERONIS *ad Q. Fratrem: Mi frater, mi frater, mi frater.*

2. *Casus obliqui, si id sensus orationis ferat, eleganter nominativo præmittuntur.* 190. *orat.* 2. *Nec simulacro Jovis Olympii, aut Doryphori statua deterriti, reliqui minus experti sunt, quid efficere, aut quo progredi possent.* Si hic nominativum *reliqui deterriti* priore loco posueris, omnis peribit periodi venustas.

3. *Propositiones incidentes Logicis vocatæ*, (& quæcumque Adjectivis declarandi vel definiendi caussa adjiciuntur G.) *eleganter adjectivis & substantivis, aut certe reliquæ orationi interseruntur.* CIC. *Catilin. III*, 1. *Profecto quoniam illum, qui hanc urbem condidit, Romulum, ad Deos immortales benevolentia, fama extulimus.* Hic propositio, *qui hanc urbem condidit*, incidens est. IDEM *Catil. IIII*, 10. *Anteponatur omnibus Pompejus, cujus res gestæ atque virtutes iisdem, quibus solis cursus, regionibus ac terminis continentur.* Hic denuo incidens propositio, *quibus solis cursus*, non potuisset elegantiorem locum, quam inter adjectivum & substantivum occupare.

3. *Idem tenendum est de ea propositione, quæ comparativos, aut verba* MALO & PRÆSTAT, *sequitur.* Hæc enim eleganter comparativo aut certe verbo suo præmittitur. Sic eleganter CICERO *pro M. Marcello* 1. *Est vero fortunatus ille, cujus ex salute non minor pæne ad omnes, quam ad illum ventura sit, lætitia pervenerit* (*). Muta quæso vocabulorum ordinem, & propositionem, *quam ad illum ventura sit* postremo loco pone; denuo profecto videbis, totam orationem hiulcam fieri. Ita eleganter etiam dixeris *vir pace, quam bello, illustrior*; minus eleganter *vir illustrior pace, quam bello.*

(*) Bis eo loquendi genere in una eademque periodo utitur QUINCTIL. *Instit. orat. l. V. c.* 13. *Tanto est accusare, quam defendere, quanto facere, quam sanare, vulnera, facilius.*

5. *Propositiones conditionales nonnumquam eleganter veluti per παρένθεσιν reliquæ orationi inseruntur.* CORN. NEP. *Agesil.* 5. *Namque illa multitudine, si sana mens esset, Græciæ supplicium Persas dare potuisse.*

6. Ejusdem conditionis sunt formulæ: *mihi crede, pro eo, ac debui, pro tua sapientia, qua es animi perspicacia, qui est insignis tuus in nos amor, ut tum erant tempora, cet.* Eæ enim omnes quasi per παρένθεσιν reliquæ orationi inse-

runtur, e. g. CIC. *epist. ad divers.* 12. 1. *Finem nullum facio*, MIHI CREDE, *Cassi, de te & Bruto nostro, id est, de tota republica, cogitandi*. Ad eumdem SULPICIUS *epist.* 4. 5. *Posteaquam mihi renunciatum est de obitu Tulliæ, filiæ tuæ, sane quam*, PRO EO, AC DEBUI, *graviter molesteque tuli*. NEPOS *Attic.* 1. *Patre usus est diligente, indulgente, &* UT TUM *erant tempora, diti*. Elegantes admodum sunt hæ similesque parentheses, & hinc veteribus familiarissimæ.

7. *Conjugationum tempora ex participiis & verbo substantivo composita pereleganter divelluntur, & quædam inter utraque inseruntur*. 190. *epist. ad Q. Fratr.* 1. 1. *Non dubitabam, quin hanc epistolam multi nuntii, famaque denique ipsa* ESSET *sua celeritate* SUPERATURA. Rescribe superatura esset, & multum peribit elegantiæ: IDEM *de finib.* 2. 16. *Nulla quæstio* DECRETA *a senatu* EST.

8. *Nec minor est orationis elegantia, si duo verba, quorum alterum ab altero regitur, eodem modo sejungantur*. 190. *de fin.* 2. 16. *Quæ est ista laus, quæ* POSSIT *e macello* PETI? IDEM *de offic.* 2. 20. *Sed quum in beneficiis collocandis aut mores* SPECTARI, *aut fortuna* SOLEAT.

9. *Comparativi & superlativi elegantissime periodum claudunt*. v. c. MANUT. *epist.* 1. 20. *Solent esse, quæ minus exspectantur*, LÆTIORA. 190. *de nat. Deor.* 1. 20. *Hunc Deum rite beatum dixerimus: vestrum vero* LABORIOSISSIMUM.

10. *Eleganter quoque postremum in oratione locum occupant casus obliqui a voce* NEMO, PLIN. *epist.* 4. 30. *Ego videor habere multos amicos; sed hujus generis, cujus & tu quæris, & res exigit, prope* NEMINEM.

11. *Adjectiva substantivis sive præponas, sive postponas, perinde est*. Pronomina tamen possessiva MEUS, TUUS, SUUS, NOSTER, VESTER, substantivis suis sæpissime postponuntur. Sin addatur præpositio cum suo casu, perinde erit, sive præponas, sive postponas, dummodo præpositionem cum casu suo inseras inter adjectivum & substantivum. Sic semper dicunt Latini: *Amici tui, rerum suarum, sententiam meam*. Ast promiscue dicunt: *amor erga me tuus, tuorum erga me meritorum*. Vid. CIC. *epist. ad divers.* 1. 1. (Quin has ipsas observationes s. exceptiones parum certas esse, & quidquid de ordine adjectivorum & substantivorum disputatur, certum est. Vid. QUINCTIL. 9. 4. & ibi BURMANNUS p. 835. Unum forte hoc præcipere ausim, videndum esse, ut variemus orationem, nunc præponamus adjectivum suo sub-

substantivo, nunc postponamus, *Amant alterna Camenæ* Romanæ. G.)

12. *Plura unius commatis pronomina scite conjunguntur.* V. C. *si* QUA TIBI NOSTRÆ *cladis est memoria.*

13. *Inter adjectivum & substantivum aliquid interponere solere Latinos, jam pueris notum est.* Providendum tamen, ne interpositio ista sensum turbet, aut adfectationis aliquid redoleat. Eleganter ait NEPOS *Alcib.* 9. *Quem quidem adeo sua cepit humanitate.* At si dixeris: *adeo sua quidem quem humanitate cepit*: nulla amplius erit orationis venustas.

14. Conjunctiones, SI, NISI, UT voci uni aut alteri eleganter postponuntur. CORN. NEP. *Mil.* 1. *Id si fecissent.* Elegans in primis est NIHIL UT: *litteræ tuæ ita conscriptæ sunt*, NIHIL UT *iis esse possit elegantius.* Immo generatium TURSELIN. *de partic. Lat. orat. c.* 200. §. 4. *p.* 146. *edit. Rich. Ketelii*: UT *sæpe elegantiæ caussa ex primo loco recipit se in secundum, præsertim si cum* VIX, NULLUS, NEMO, TANTUM, *copuletur*: *vix ut, nullus ut, nemo ut, tantum ut. Exempla passim exstant.* Idem observat de conjunctione SI, quæ pronominibus præcipue eleganter postponitur. *c.* 168. §. 4. *p.* 118.

15. *Si aliena verba recensentur, non utendum est formulis*: ITA DIXIT, IN HÆC VERBA ERUPIT, *cet. sed verbis* INQUIT, AIT, *quæ semper post verba nonnulla ipsi inseruntur orationi.* CORNEL. NEP. *Att.* 4. *Cui quum persuadere tentaret: noli, oro te,* INQUIT *Pomponius, adversus eos me velle ducere, cum quibus ne contra te arma ferrem, Italiam reliqui.* Et *c.* 21. *Hos ut venisse vidit, in cubitum nixus*: *Quantam*, INQUIT, *curam diligentiamque in valetudine mea tuenda hoc tempore adhibuerim, quum vos testes habeam, nihil opus est pluribus verbis commemorare.*

Locum id habet, si verba directe recenseamur. Nam si oblique; omnia per accusativos & infinitivos proferuntur, sine verbo *inquit*. TAC. *Annal.* 1. 4. *Pars multo maxima imminentes dominos variis rumoribus differebant, trucem Agrippam, & ignominia accensum, neque ætate, neque rerum experientia tantæ moli parem. Tiberium Neronem maturæ ætatis, spectatum bello, sed vetere & insita Claudiæ genti superbia; multaque indicia sævitiæ, quamquam premantur, erumpere.*

16. *In ordine & collocatione vocum quam maxime etiam cavenda* ὁμοιοτέλευτα, *seu similiter cadentia, quæ vix fert subtile Romanorum aurium judicium.* Sic statim aures offenderent hæc: *non aliquo timo-*

20. Hæc de positione atque ordine vocabulorum sufficiant. Non minor in additione vocum quarumdam sita est elegantia, de qua ipsa quoque paucas easque perspicuas dabimus regulas (*).

21. Que-

timore, sed partim dolore. Ast elegantius CICERO *pro Marcello* 1. *Diuturni, inquit, silentii, quo eram his temporibus usus, non timore aliquo, sed partim dolore, partim verecundia finem hodiernus dies attulit*. Si ergo transponas quædam vocabula, facile ὁμοιοτέλευτα cavebis. Sic κακοφωνία offendent, quæ sequuntur: *neque vero disjunctissimas terras citius potuisse peragrari cujusquam* passibus, quam tuis cursibus. Elegantius CICERO *pro Marcell*. 2. *Nec vero disjunctissimas terras citius cujusquam potuisse peragrari passibus, quam tuis non dicam cursibus, sed victoriis illustratæ sunt*. Mireris ergo, ecclesiæ patres, & maxime AUGUSTINUM, maximas in hisce ὁμοιοτελεύτοις quæsivisse delicias.

17. Denique & id cavendum in ordine & collocatione verborum, *ne imprudenti tibi versus loco prosæ orationis nascantur*. QUINCTIL. *Inst. orat. Lib*. 9. *c*. 4. Sane nec ipse CICERO sibi ab hoc orationis nævo satis cavere potuit. En enim hexametrum, qui illi in oratione *pro Archia* 1. obrepsit:

In quo me non inficior mediocriter esse
Versatum.

Et *Libro* 3. de oratore, ubi ipse hoc vitium incessit, totum distichon imprudens inseruit: *ac mihi quidem veteres illi majus quiddam animo*
Compleni, plus multo etiam vidisse, videntur,
Quam quantum nostrorum ingeniorum acies
intueri potest. (De versu in prosa plurimos laudat FABRIC. *Bibl. Lat*. T. 2. p. 746. sq. G.)

(*) Regulæ potiores hæ fere sunt.

1. *Initio periodi sæpe ponitur* EGO, *quod alias omitti posset, & tunc ei additur* VERO. CIC. *epist. ad divers*. 4. 6. *Ego vero, Servi, vellem in meo gravissimo casu adfuisses*. Immo generatim hoc indicium est responsionis, qua alterius dicta probamus. CICERO *l*. 9. *ad divers. epist*. 5. *Mihi vero ad Nonas bene maturum videtur fore*. IDEM *l*. 16. *epist*. 23. *Tu vero confice professionem, si potes*. TER. *Eunuch*. 5. 2. *v*. 45. *Ego vero maneo*. Ubi DONATUS: *modo* VERO *consentientis est adverbium*.

2. Quo-

2. Quoties de nobis ipsis loquimur, modestiæ caussa addimus QUIDEM. PLAUT. *Epidic.* 1. 2. v. 8. *Jam istoc probior es, meo quidem animo, cum in amore temperes.* (In universum vim quandam restringendi habet, ut CERTE, MINIMUM. G.)

3. *Superlativis eleganter adduntur adverbia* QUAM, LONGE, MULTO, v. c. *longe audacissimus, multo jucundissima, quam occultissime trajecto amni.* 54. *Hist.* 21. 27.

4. *Eleganter quoque iisdem superlativis additur* QUISQUE. v. c. CIC. *pro Archia* 11. *Trahimur omnes laudis studio, & optimus quisque maxime gloria ducitur.*

5. *Comparativis quoque non sine elegantia addes ablativos* JUSTO, SOLITO, DICTO, SPE, OPINIONE. v. c. *ad rem justo attentior, solito major, dicto citius, spe melior.* Exempla plura collegit CORTIUS *ad Sallust. p.* 785. Ipse SALLUST. *Jug. c.* 85. *Opinione asperius est.* CIC. *in Bruto c.* 1. addit *omnium: opinione omnium majorem cepi dolorem.* SALL. *Jug. c.* 75. *Commeatus spe amplius.* SENECA *de morte Claud. c.* 16. *Dicto citius.*

6. Verbis quæ *spem* vel *opinionem* denotant, Latini eleganter addunt FORE vel FUTURUM ESSE, *sequente vel* QUI, *vel* UT *cum præsente vel imperfecto conjunctivi.* NEP. *proœm.* 1. *Non dubito, fore plerosque, Attice, qui hoc genus scripturæ leve, & non satis dignum summorum virorum personis judicent.* Eodem modo dicitur: *spero fore, ut in gratiam tecum redeat.* *Numquam ratus sum fore* (*futurum*) *ut tantæ opes tam celeriter conciderent.*

7. *Eamdem præ se elegantiam ferunt formulæ,* ACCIDIT, FIT, FACTUM EST, FUTURUM EST, *quæ verbis additæ eventum vel consequentiam indicant.* Sufficeret sane, si diceres: *putaresne, mihi umquam verba deesse posse?* Sed elegantius CICERO: *putaresne umquam accidere posse, ut mihi verba deessent?* Ita & NEPOS *Alcib.* 3. *Id quum adpararetur, priusquam classis exiret,* ACCIDIT, *ut una nocte omnes Hermæ deiicerentur.* Eodem exemplo dices: *quum in eo esset, ut oppido potiretur,* FACTUM EST, *nescio quo casu, ut pars muri corrueret.* Item: *nisi signum receptui dederis,* FUTURUM EST *profecto, ut rem famamque perdas.*

8. *Quæstio* QUID *vel* CUR *eleganter augetur formula veteribus frequentissima:* QUID EST, QUOD, v. c. *quibus subtractis, quid est, quod delectare nos possit?*

9. *Nominibus propriis obscuræ famæ, contemtus caussa additur* QUIDAM. Sic apud NEPOT. *Pauf.* 4. *est Argilius quidam.* Et in *Cimon.* 1. *Callias quidam.* In *Dione* 8. *Callicra-*

21. Quemadmodum vero additio elegantiam conciliat orationi : ita & quarumdam vocum abjectio vel omissio mirifice eamdem ornat . Nos, missis rarioribus ellipsibus, quas studiose collegerunt SANCTIUS & PERIZONIUS (*), nitidiores tantum & optimas tum aphæ-

licrates quidam , & paullo post, *c.* 10. *Lyco quidam*. In *Timoleonte*, *c.* 5. *Huic quidam Lamestius , homo petulans & ingratus , vadimonium quum vellet imponere*.

10. *Conjunctionibus* SI & NISI *sæpe præmittitur* QUOD. NEP. *Eumen.* 8. *Quod si quis illorum veteranorum legat facta, paria horum cognoscat*. Et in *Hannib.* 1. *Quod nisi domi civium suorum invidia debilitatus esset, Romanos videtur suparare potuisse*. (Hic probe notandum, QUOD illud non esse pleonasticum; sed retinere vim relativam, & significare *qua in re* , vel *circa quod negotium*. Itaque initio totius sententiæ, & orationis adeo, poni non potest. G.)

11. *Similis pleonasmus est in sequentibus:* ID QUOD , pro *quod* , UT NE pro *ne* . NEP. *Datam.* 4. *Existimans, id quod accidit, facilius se imprudentem parva manu oppressurum*. CICERO *pro Ligar.* 4. *Ut Romæ ne sit*.

12. *Emphaseos caussa adjectivis æque ac substantivis eleganter additur* ISQUE , V. C. *filium habeo eumque unicum*. CIC.; *Pansa , isque consul, non erubuit declamare.*(Non est adhibenda hæc ratio, nisi ubi crescit oratio, ut possit addi, & *præterea*, & *quidem* , *und noch darzu*. G.)

13. Verbo sæpe jungitur participium, tamquam consequenti antecedens . NEP. *proœm. Quum* RELATUM *legerint. Relatum* est antecedens ; *legerint* consequens . Suffecisset alterutrum, sed utrumque jungitur elegantius . Eodem exemplo dicitur: *per manus traditum accepimus,vel antiquitus traditum accepimus* , uti apud QUINCTIL. *Inst. orat. lib.* 5. *c.* 2. Quin immo aliquando fere συνώνυμα junguntur, uti apud SALLUST. *Catil. c.* 1. *utrumque per se indigens, alterum alterius auxilio eget.* Plura hujus generis collegit CORT. *ad Sallust. p.* 396. veluti illa CÆS. *de bello civ. lib.* 1. *cap.* 65. *Quos ubi Afranius procul* VISOS CONSPEXIT : & LIVII *lib.* 2. *c.* 5. *Ille est vir, qui nos* EXTORRES EXPULIT *patria*.

14. Interrogationibus eleganter additur: QUÆSO, OBSECRO, AMABO, aut si ex ira procedunt , MALUM . TERENT. *Heaut.* I, 1. *v.* 31.

Quæso, quid de te tantum meruisti ? PLAUT. *Casin.* I, 1. *v.* 3.

Quid tu, malum, me sequere ?

(*) Multæ apud veteres occu-

aphæreses, tum ellipses hic more nostro recensebimus (**).

22. Denique, quum nihil sit, CICERONE judice, tædiosius, quam si stilus semper sit idem: eæ quoque regulæ, quæ ad mutationem variationemque grammaticam (*) vel omnium propositionum (**), vel vocum

occurrunt ellipses, quæ excusandæ potius, quam laudandæ videntur. Et has sane inculcat SANCTIUS *lib.* 4. *Min. c.* 1. *seq.* Quis enim cum HORATIO diceret: *ventum erat ad Vestæ*, scilicet ædem? Non quidem exemplo ista carent; nec abstinent CICER. *ad divers. lib.* 14. *epist.* 2. & LIVIUS *Hist.* 1, 33. & 41. sed hæc Græcismo excusari poterunt. (Quin ita frequens est hæc ratio optimis auctoribus, ut excusatione potius opus esse videatur, si ea non utaris. Vid. v. g. viri docti ad Cic. Philipp. 1, 7. Monuit hoc jam Cl. HEUSINGERUS ad VECHNERI *Hellenolex.* p. 126. G.)

(**) Potiores de vocum syllabarumque defectu regulæ hæ fere sunt.

1. ALIQUIS, ALIQUANDO, ALICUBI, *priores syllabas* ALI *sæpe amittunt post conjunctiones* SI, NE, NISI, QUUM, NUM, QUO, QUANTO. CIC. *pro Arch.* 1. SI QUID *in me est ingenii*, PLIN. *epist.* 1. 10. SI QUANDO *urbs nostra liberalibus studiis floruit*, *nunc maxime floret*. CICER. *epist. ad divers.* 10, 14. *Epistolas decerpito*, NE QUANDO *quid emanet*. Similia sunt: SICUBI *hostis futurus est*. QUO QUIS *doctior est*. QUANTO QUIS *ditior est*.

2. Totum pronomen ALIQUIS abiicitur, si sequatur relativum, QUI. SALUST. *Catil. c.* 22. *Fuere ea tempestate, qui dicerent*. Sic eleganter dixeris: *est, quod te velim. Est, de quo tecum confabuler.*

3. *Frequenter etiam omittuntur substantiva*, LOCUS, TEMPUS, OCCASIO, V. C. *non est, ubi pedem ponat*. *Erat, quando serio istiusmodi agebantur*. CIC. *Catil.* 1, 10. *Habes, ubi ostentes illam præclaram patientiam tuam*.

IV. *Nihil quoque frequentius est omissione conjunctionum* UT, NE, V. C. *fac venias: hæc curæ tibi sint, precor: cave existimes: malus homo sit oportet*.

(*) Variatio vel grammatica est, vel rhetorica. Utramque, at non eodem modo, inculcant ERASMUS ROTEROD. *de copia verborum & rerum*, MICRÆLIUS *de copia verbor.* & qui instar omnium est AUGUSTUS BUCHNERUS *de commutata ratione dicendi*, *Lips.* 1639. 12. Nobis, quum in fundamentis grammaticis versemur, cum variatione rhetorica nihil hic est negotii.

(**) Variatio grammati-

tum quarundam (***); pertinent, non erunt nobis prætermittendæ.

1. Leca duorum generum est. *Vel* enim in universum ad omnes pertinet propositiones, adeo, ut quemadmodum ex una cera plures imagines, ita ex eadem sententia plures fingi possint periodi. *Vel* quibusdam tantum formulis & loquutionibus est propria. Et ad primam quidem quod attinet, ad illam referendæ sunt regulæ sequentes:

1. *Simplicissima est variatio per phrases, ut loquutiones synonymicas.* Ait TERENT. *And.* I, 1. v. 50. *ingenium est omnium hominum a labore proclive ad libidinem.* Hanc sententiam per phrases synonymicas ita variabis: *Ea est mortalium omnium indoles, ut a labore ad voluptatem ruant. Ita comparata est omnium hominum natura, ut labor cedat voluptatis illecebris, & quisque libidini, quam rei familiari, operam dare malit, cet.*

2. *Talis etiam est variatio per casus*, cui mature adsuefieri oportet adolescentes, ne meras pro elegantiore stilo proferant enunciationes logicas. Ait NEPOS *Alcib.* 1. *In hoc* NATURA *efficere quid possit, videtur experta.* In genitivo dixeris: *In hoc*, NATURÆ *quanta vis sit, quantaque efficacia, satis perspectum est.* In dativo: NATURÆ *efficere quid liceat, vel hujus exemplo compertum est.* In accusativo: *In hoc* NATURAM, *efficere quid possit, experiri voluisse arbitror.* Denique in ablativo: *In hoc quid a* NATURA *effici possit, est intellectum.*

3. *Adjectivum eleganter in substantivum, & hoc in illud commutatur.* Esto propositio: *Erat satis eloquens, liberalis, prudens juris civilis æque ac rei militaris.* Hanc ita commutat NEPOS *in Cimon.* 2. *Habebat enim satis eloquentiæ, summam liberalitatem; magnam prudentiam cum juris civilis, tum rei militaris.* Ita si propositio esset hæc: *Invidi obstiterunt ejus virtuti*, variatio posset peti ex NEPOT. *Hannib.* 1. *Multorum obtrectatio devicit unius virtutem.* Sic perinde erit, sive dicas: *tanta in me exstant beneficia tua*, sive: *tanta est tuorum in me beneficiorum multitudo.* (In primis amat CICERO, & ut quisque illius est similior, abstracta ponere pro concretis, *Ignosce errori meo, Faveo laudi tuæ*, pro *mihi erranti, tibi cum lauderis*; & sexcenta talia. G.)

4. *Sæpe nomen mutari poterit in verbum, vel contra*, maxime si superlativi vel comparativi adsint. e. g. *Omnibus par, & plerisque melior*

lior. Ast elegantius NEPOS *Themist.* 1. *Antefertur huic nemo, pauci pares putantur*.

5. *Superlativi sæpe in comparativos mutantur*, e. g. *In virtutibus æque ac vitiis fuit excellentissimus*. Pro quo NEPOS *Alcib.* 1. *Nihil illo fuit excellentius, vel in vitiis, vel in virtutibus*.

Multo elegantior hæc fit variatio, si istud *nihil* aliquoties κατ' ἀναφορὰν repetatur. CICERO *ad divers. l.* 8. *epist.* 14. *Nihil est enim, mihi crede, virtute formosius, nihil pulcrius, nihil amabilius*. Loco *est* in eadem formula eleganter nonnumquam adhibetur *excogitari potest*, v. c. *Nihil hoc puero excogitari potest venustius*.

5. *Sæpe etiam variatio optime procedit per participia*, quæ dici non potest, quantum ornent orationem. Participia vero ponuntur, partim, ubi occurrit relativum QUI, partim, ubi in Germanica lingua sunt particulæ *nachdem*, *als*, *da wenn*, *weil*, partim, quando duo commata per conjunctionem copulativam ET conjunguntur. De singulis dabimus regulas.

(1) Quoties occurrit pronomen, QUI, toties omisso illo, ponitur participium ejusdem significationis & temporis, PHÆDR. *Fab.* 1, 15. *v.* 1. *Malus quum sutor, inopia deperditus, medicinam ignoto facere cœpisset loco*. Hic *inopia deperditus* (*) idem est, ac *qui inopia perierat*. Ita & recte dicit CICER. *Catil.* 2, 1. *Catilinam, furentem audacia, scelus anhelantem, pestem patriæ nefarie molientem*.

(*) SCHEFERUS *ad h. l.* notat omissam videri particulam &, vel potius, legendum *esse inopiaque perditus*, quod posterius & ipse probo. At si utrumque concedas, tamen quadrabit exemplum. Nam & *deperditus* vel *inopiaque perditus* idem est, ac & *qui inopia perierat*.

(2) Si occurrunt particulæ, *als*, *da*, *nachdem*, *weil*, videndum, utrum duo adsint nominativi, (duo certe subjecta orationis, quorum alterum interdum alio casu efferri potest. G.) an unicus. Si duo; prius comma mutatur in duo ablativos consequentiam designantes, e. g. *Quum amici hortarentur, ut Græciam in suam redigeret potestatem. Darius classem quingentarum navium comparavit*. Duo hic adsunt nominativi: *amici* & *Darius*. Hinc NEPOS *Miltiad.* 4. prius comma mutat in duo ablativos; *Darius autem, hortantibus amicis, ut Græciam in suam redigeret potestatem, classem quingentarum navium comparavit*. Sed absurde diceres: *Christo cruci adfixo, sanguinem effudit*. Unicus enim hic adest nominativus. Recte vero: *Christo*

cru-

cruci adfixo, *solis defecit lumen*. Negari equidem nequit, esse exempla, ubi duæ orationes, hoc modo junctæ, sunt ejusdem suppositi: e. g. PLAUTUS *in mil. glorioso*: *Si ego me sciente, paterer vicino meo eam fieri injuriam*. Qualia quam plurima collegit SANCTIUS *in Minerva lib.* 2. *c.* 7. *p.* 196. *seq.* Sed hæc tamquam rariora non frequentanda putaverim. (IN PLAUTI l. c. *me sciente* pertinet ad *fieri injuriam*, atque adeo huc plane referri non debebat, ut plura apud SANCTIUM l. c. Pauca tamen sunt, in quibus extra controversiam hæc ratio obtinet. G.)

(3) *Si unicus adest nominativus, prius comma itidem potest in participium commutari, sed ita, ut illud in eo casu ponatur, quem adsumit nomen vel verbum commatis posterioris*, e. g. *Quum Christus cruci adfigeretur, manus ejus sanguine stillabant*. Hic manus est substantivum, quod quum genitivum regat, participium necessario in casu genitivo ponitur, hoc modo: *Christi cruci adfici manus sanguine stillarunt*. *Quum hac de re cogito, mirum mihi videtur*. Hic *videtur* postulat *dativum*. Ergo participium in dativo ponendum, dicendumque: *cogitanti mihi hac de re, permirum videtur*. *Postquam eum satis excruciaverant, denique necarunt*. Necare postulat accusativum, ergo dicendum: *excruciatum denique necarunt*.

(4.) Si duo commata per & copulantur, vel prius vel posterius in participium commutatur, omisso ET. e. g. NEP. *Milt.* 1. *Ex his delecti Delphos deliberatum missi sunt*, id est, *ex his quidam delecti, & Delphos deliberatum missi sunt*. Eodem exemplo dixeris: *quem retractum ex itinere parens necari jussit*. SALLUST. *Catil.* 39. *Muneribus ornatum a se demisit*. *Alloquutus milites, in urbem rediit*.

7. *Gerundia eleganter in participium in* DUS *commutantur*, e. g. NEPOS *Miltiad.* 3. *Miltiades hortatus est pontis custodes, ne a fortuna datam occasionem liberandæ Græciæ dimitterent*. Ubi *liberandæ Græciæ*, ponitur pro *liberandi Græciam*. (Exuendus error ex Grammaticis vulgo hauriri solitus, quasi folius futuri temporis sit hoc Participium in DUS, cum sit re vera ἀόριστον s. indefinitum. Præsentis exemplum est CIC. de fi. I. c. 10. *Qui studiose antiqua persequeris claris & fortibus viris* commemorandis, *eorumque factis* laudandis, *i. dum commemoras, laudas*. Præteriti Liv. X, 11. *Neque illos Consul* vastandis *agris* urendisque *tectis ad certamen elicere* potuit, *i. dum vastavit, dum ussit*. G.)

(***) Sed hæc de variatione

tione generali. Sunt præterea variationes quædam, quæ ad has vel illas formulas pertinent, e quibus paucas veluti exempli caussa delibabimus.

1. Initio huc pertinent variæ descriptiones superlativi, quales sunt quæ sequuntur. CIC. *epistol.* 4. 9. *Cum A. Cæcina mihi tanta familiaritas consuetudoque semper fuit, ut nulla major esse possit*. Nep. *Miltiad.* 1. *Et antiquitate generis, & gloria majorum, & sua modestia unus omnium maxime floruit*. Idem *Timoleon.* 1. *Namque huic uni contigit, quod nescio, an ulli, ut cet.* Item: *sic rogo, ut qui maxime & summa contentione solent*. Terent. *Andr. act.* I, 1. *Adolescentula forma & vultu, Sosia, adeo modesto, adeo venusto, ut nihil supra*. Tac. *Germ.* 9. *Auspicia sortesque, ut qui maxime, observant*. Vellei. Pat. II, 35. *Vir in tantum laudandus, in quantum virtus intelligi potest*.

2. Quo, Eo, *vel* Quanto, *occurrunt, eleganter mutari poterunt ita, ut in priore commate* ut quisque; *in posteriore* ita *ponatur*: Sallust. *Jugurth.* c. 81. *Post uti quisque opulentissimus videatur, ita Romanis hostem fore*: id est, *quo quis erit opulentior, eo magis hostis Romanis videbitur*. Nec aliter Cicero *de orat.* c. 2. Seneca *de constant.* c. 11. Cæs. *de bello civ. lib.* 7. c. 2. Sed pro eo Tam & Quam utitur Sallustius *Jugurt.* c. 31. *quam quisque pessime fecit, tam maxime tutus est*. Similia exempla ex Lucretio & Varrone adducit Cortius *in notis p.* 562. ubi etiam observat, Gellium *noct. Attic.* 19. 3. junxisse quanto & tam maxime. *Qui maledicit & vituperat*, quanto *id acerbius facit*, tam maxime *ille pro iniquo & inimico ducitur*. Sed non est inter elegantissimos scriptores Gellius, ut, quæ ille singularia habet, imitari velis.

3. Non modo, sed etiam *variis modis eleganti variatione redduntur*. Exempla id docebunt. Nepos apud Lactant. *Inst.* 3. 15. *Tantum abest, ut ego magistram esse putem vitæ philosophiam, beatæque vitæ perfectricem*, ut *nullis magis existimem opus esse magistris vivendi, quam plerisque, qui in ea disputando versantur*, id est, *non modo philosophia non est magistra vitæ, sed ipsis etiam philosophis magistris opus est* Cicer. pro Marcell. c. 2. *Nullius est tantum flumen ingenii, nulla dicendi aut scribendi vis, tantaque copia, quæ* non di*cam exornare, sed enarrare res tuas gestas possit*, id est, *non modo exornare, sed & enarrare res gestas tuas nemo potest*. Tacit. *Annal.* 13. 20. *Sed cuicumque, nedum parenti, defensionem tribuendam*, id est: *non parenti modo, sed cuicum-*

CAPUT II.

DE FUNDAMENTIS STILI RHETORICIS.

1. *Qualia hic intelligantur fundamenta rhetorica?* 2. *Quotuplicia ea sint?* 3. *Quid sit Latine*, *concinne*, *ornate*, *apte dicere?* 4. *Quomodo vocabula pura a suspectis discerni possint?* 5. *Cavendæ sunt voces hibridæ.* 6. *Ut & quæ analogiæ grammaticæ repugnant.* 7. *Nec non vocabula barbaræ originis.* 8. *Ex parte etiam Græca.* 9. *Cavendi etiam Græcismi.* 10. *Suspecta quoque nomina colorum in* edo. 11. *Nec non adjectiva in* alis *vel* abilis, *adverbia in* aliter *vel* abiliter. 12. *Quatenus retinenda vocabula ecclesiastica?* 13. *Ut & a vocabulis juridicis.* 14. *Nec non a vocabulis philosophicis.* 15.

que etiam defensionem tribuendam.

4. DICO, *sequente* NON, *mutatur in* NEGO. CICER. *Catil.* 3. *Negavi, me esse facturum.*

5. OPORTET *variis exprimitur formulis, quales* sunt, quæ sequuntur: CICER. *Phil.* 11. 6. NON POSSUNT NON *prodige vivere, qui nostra bona sperant, quum effundant sua.* FACERE NON POTUI, *quin te hortarer. Dandum tibi hanc operam* DUXI.

6. QUIDAM *etiam exprimitur per* NESCIO QUIS. TERENT. *Adelph.* IIII, 4. *Prodit nescio quis.*

Ita & *forte fortuna*, exprimitur NESCIO QUO CASU. NESCIO QUO PACTO. NESCIO QUO FATO MEO.

7. *Pro* TOTUS *sæpe occurrunt formulæ*, QUAM LONGUM EST. QUANTUS QUANTUS EST. QUAM LATE PATET. V. C. *Mare, quam longum est. Germania quam late patet.* Eleganter CICERO *pro Marcello c.* 2. *Totum hoc, quantumcunque est, quod certe maximum est, totum est, inquam, tuum.* Plura hujus generis dedit V. C. PETRUS BURMANNUS ad illa *Ovidii Amor.* I, 2. *v.* 3.

Et vacuus somno noctem, QUAM LONGA, *peregi.*

ita enim & VIRGIL. *Æn.* IIII, *v.* 193.

Nunc hiemem inter se luxu, QUAM LONGA, *fovere.*

& *l.* VIII, *v.* 87.

Thybis ea fluvium, QUAM LONGA EST, *nocte tumentem*
Leniit.

tis. 15. Et poeticis. 16. Ac denique obsoletis. 17. Concinnitatem orationi conciliant periodi. 18. Quid periodus? 19 Quotuplex? Quid periodus simplex? 20. Quid composita? 21. Periodus bimembris. 22. Particulæ connectendi in illis usitatæ. 23. Periodi trimenbres. 24. Periodus quadrimembris. 25. Membra periodorum non sint nimis inæqualia. 26. Periodi quatuor membris majores in vitio ponuntur. Tales sunt periodicon, pneuma & tasis. 27. Quid schœnotenes & periodica circumductio? 28. Usus periodorum. 29. Quid sentiendum de numero oratorio? 30. Ornatam orationem reddunt translationes. 31. An etiam metonymia & synecdoche? 32. Figuræ etiam orationem ornant. 33. Nec non formulæ antiquæ. 34. Et adagia. 35. Et sententiæ. 36. An etiam versus & hemistichia? 37. Apte dicimus, si varios dicendi characteres distinguimus. 38. Stilus Laconicus. 39. Stilus Atticus. 40. Stilus Asiaticus. 41. Stilus Rhodius. 42. Quis horum præferendus? 43. Altera stili divisio. 44. Stilus tenuis, eique oppositus siccus. 45. Stilus mediocris, eique oppositus inæqualis. 46. Stilus magnificus. 47. Eique oppositus frigidus. 48. Horum usus. 49. Tertia divisio stili. 50. Stilus perspicuus & obscurus. 51. Stilus gravis, asper, vehemens, splendidus, circumductus. 52. Stilus elegans, sophisticus, floridus. 53. Stilus moratus. 54. Stilus concitatus & parenthyrsus. 55. Dicendi vis. Quarta stili divisio. 56. Stilus philosophicus. 57. Stilus historicus. 58. Stilus dialogicus. 59. Stilus oratorius. 60. Stilus politicus & civilis. 61. Stilus epistolicus. 62. Stilus poeticus. 63. Stilus argutus.

1. LEviora fuerunt, quæ superiore capite monuimus, eaque, si mens non læva fuisset, jam in ipsis scholis inferioribus diligentius imbibi oportuerat. Jam ad graviora pergimus, id est, ad fundamenta RHETORICA. Quemadmodum vero superiore ca-

pite non ipsam complexi sumus grammaticam: ita & hic non universam rhetoricam (*), sed ea tantum, quæ ad stillum faciunt, trademus fundamenta.

2. Ceterum quidquid de eloquutione præcipit rhetorica, illud omne ad quatuor potissimum capita videtur referendum. *Quis enim esset dicendi modus melior, quam ut* LATINE, *ut* CONCINNE, *ut* ORNATE, *& ad id quodcumque agetur*, APTE CONGRUENTERQUE *dicamus* (*)?

3. LA-

(*) Rhetoricam de *inventione*, *dispositione*, *eloquutione & actione* præcipere, nemo ignorat. Verum nobis cum sola eloquutione negotium est: de qua operam dabimus, ut multa, quæ in plerisque rhetoricis scriptis frustra quæsiveris, moneamus.

(*) Verba hæc sunt CICERONIS *de orat.* III, 10. nisi quod ille, omissa concinnitate, *dilucidam* esse debere orationem, monet. (Cicero *concinnum* sub *ornato* & *congruo* comprehendit: Auctor noster, cum *Latine* & *ornate* nos jubet scribere, *plane etiam* scribendum esse, ponit. G.) Ne vero præter rem quatuor ista posuisse fundamenta videamur, operæ pretium fuerit, quadripartitæ istius distributionis reddere rationem. Qui ædes elegantiores molitur, eum sollicitum esse oportet de *materia* bona, solida, ac exquisita. Qua comparata, nihil tamen, quod oculos hominum ferat, extruet, nisi accedat conformata quædam regulis architectonicis *idea*, cujus ad exemplum fabri exstruant ædificium. Præcipue enim ad elegantiam ædium pertinet justa partium omnium mensura & proportio, quæ sine idea illa vix poterit obtineri. Exstructæ vero ad hanc mensuram ædes deinde variis coloribus, tectorio opere, picturis exornantur. Enimvero si vel maxime hæc omnia accesserint: non placebunt tamen ædes, nisi τὸ πρέπον fuerit observatum. Alia enim ædificandi ratio in palatio principis, alia in templis, alia in privatorum ædibus urbanis, alia denique in prædiis rusticis locum invenit, ludibriumque merito is deberet hominibus, qui columnas Corinthiacas prædio rustico adaptaret. Jam eadem est stili elegantioris ratio. Materia, qua sermo elegantior componitur, sunt *voces* & loquutiones vere Romanæ, atque inde ante omnia ostendendum, quid sit

LATI-

3. LATINITAS orationi puritatem conciliat; CONCINNITAS eam in justas periodos ac decoram veluti mensuram compingit: ORNATUS ut admirationi sit; & CONGRUENTIA denique, ut ne a decoro aberret, efficit. Si ulla harum virtutum desit, vix reprehensionem doctorum effugiet oratio, tantum abest, ut ulla laude digna videatur (*).

LATINE dicere. Sed voces illæ ac loquutiones Romanæ, quantumvis elegantissimæ, parum delectabunt, nisi ad *periodorum mensuram*, veluti ad ideam architectonicam, componantur. Quod qui facit, is demum CONCINNE dicere videtur. Sed quamvis & hoc fuerit observatum, tamen ne sic quidem placebit oratio, nisi ei *ornamenta quædam*, tamquam picturæ & colores accedant. Unde diximus, ORNATE esse dicendum. Denique ut non una omnes ædes decet ædificandi ratio: ita nec omnibus scriptionibus idem convenit *stilus*, eademque dicendi forma. Alio enim stilo epistolas, alio historias, alio orationes, alio panegyricos, alio satiras, alio dissertationes conscribi oportet. Quas stili formas, si quis recte ac decore expresserit, is demum APTE CONGRUENTERque dicere videtur. (Mallem comparasset Auctor *concinnitatem* cum *linea & perpendiculo*, ad quod exigere pleraque Architecti debent: Congruentiam autem cum eo, quod domus omnes partes cum usu & commoditate, ornamenta autem cum fortunis & conditione domini convenire debent. G.)

(*) Non rectius hoc, quam exemplo, poterit a nobis demonstrari. Si quis Corinthi descripturus excidium, ita loqueretur: *L. Mummius Corinthum crudeliter ruinavit*, quisque intelliget, hanc orationem lixis & calonibus, quam docto homine, esse digniorem. Neque enim LATINUM est *ruinavit*, atque hinc stilo sua *puritas deest*. Sed emendabimus istum nævum, & ita dicemus: *L. Mummius Corinthum funditus delevit*. Sic *Latina* quidem & pura erit oratio; verum ne sic quidem hæc verba quemquam delectabunt, quia nondum audimus periodum, sed propositionem logicam. Dabimus ergo operam, ut his verbis etiam sua constet CONCINNITAS, eaque proinde hac periodo concludemus: *L. Mummius Corinthum, quod Romanam majestatem parum revereri videretur, mira severitate evet-*

4. LATINE & pure quomodo dicendum sit, ita ostendere conati sunt eruditi, ut integris libris voces parum Latinas ac suspectas collegerint (*). Enim vero

evertit. Sic omnia erunt *Latina*, justa quoque & *concinna* erit periodi mensura: & tamen nondum quidquam audies, quod admireris. Nondum enim ullus accessit ORNATUS. Age, ne hic quoque possit desiderari, ita dicemus: *L. Mummius Corinthum, Græciæ oculum, quum Romanam majestatem parum suspicere videretur, mira severitate effodit*. Jam demum & *Latina & concinna & ornata* est oratio, adeoque non potest non placere. Et tamen si quis hac periodo in stilo historico vel dissertatione didactica uteretur, is τὸ τρέπον vix videretur observasse. Ex quo sequitur, ut & APTE CONGRUENTER que dicendum sit. (Verum enim vero quid *aptum* & *congruens* sit, judicari non potest, nisi ex tota compage & velut corpore orationis, totaque adeo illius circumstantia, ut cogitemus, *Quis*, *quid*, *ubi*, *quando*, *apud quos*, *qua in caussa*, *qua affectione animi* &c. dicat. CICERO *Orat. c. 21. Est eloquentiæ, sicut ceterarum rerum fundamentum sapientia. Ut enim in vita, sic in oratione, nihil est difficilius, quam quid deceat videre. Hujus rei ignoratione non modo in vita, sed sæpissime & in poematis & in oratione peccatur*. Et *de Orat. 1. c. 29. Roscius dicebat, Caput artis esse decere, quod tamen unum id esse, quod tradi arte non possit*. G.)

(Non est certior ratio, quin non est alia ratio discendi, quæ sint verba Latina, quæ item non Latina s. barbara, quam ut de singulis vel ex ipsis scriptoribus, vel e bono Lexico edoceamur. Ostendemus, nullam harum, quas regulas vocat, esse universalem, ac ne posse quidem a tirone applicari aut assumi. Cumque nemini temere contingat, ut non audiat legatve, nisi quæ Latina & pura sunt, superest, ut cum accurate scribendum est, de singulis, quæ non certe recordetur bona esse, in consilium eat cum bono Lexico. Ad cavenda tanto facilius verba minus Latina subsidio esse possunt libri quos laudat Auctor, & quidam alii. *Regulæ* autem, h. e. observationes quædam, quibus plura exempla comprehenduntur, memoriam juvare possunt: quo nomine Vossianæ de vitiis sermonis laudari debent. G.)

(*) Multi exstant hujus generis libri. Noti sunt Ger. Jo.

ro quum tædiosa sit ea methodus: satius erit, regulas quasdam, quales neminem adhuc dare memini, de vocabulis suspectis suppeditare.

5. Prima ergo hæc esto regula: *ab omnibus diversarum originum vocibus tamquam ab bibridis* (*),

Jo. Vossii *de vitiis sermonis*, Jo. Vorstii *de Latinitate falso meritoque suspecta*. Christ. Cellarii *Antibarbarus & curæ posteriores*, & quæ ea occasione cum viris doctis Danis disceptavit auctor celeberrimus. Car. Andr. Dukeri *de Latinitate veterum jureconsultorum*, Dan. Georg. Morhofii liber *de pura dictione*, cui notas adjecit Jo. Laur. Moshemius, atque edidit *Hanoveræ* CIƆIƆCCXXV. 8. Eodem pertinet Jo. Ker *Observationum linguæ Latinæ Part.* 2. *Lond.* CIƆIƆCCIX. 8. Jensii *collectanea puræ & impuræ Latinitatis*, *Lips.* CIƆIƆCCXXVIII. 8, a v. c. Kappio edita, Guntheri *Latinitas restituta*, *Jenæ* edita. Immo & Ant. Schori *phrases linguæ Latinæ*, Hadriani, Cardinalis de sermone Latino, Gasp. Scioppii *Observationes linguæ Latinæ*, & ob. Giphanii *Observationes singulares in linguam Latinam*, quas una cum aliis ejus generis opusculis sub titulo: *de elegantiore Latinitate comparanda scriptores selecti*, editas novimus apud Wetstenios. *Amst.* CIƆIƆCCXII. 4.

(Sed nec universale est hoc enunciatum: & quis docebit tironem, quæ sint diversarum originum voces? G.)

(*) Vocantur *hic bibridæ voces*, quæ ex diversis linguis conflatæ sunt, veluti ex Græca & Latina, ex Græca & Germanica, ex Latina & Germanica, cet. Sine veterum exemplo itaque dicitur Monoculus. Est enim hæc vox hibrida, conflata ex Græco *μόνος*, & Latino *oculus*, Veteribus magis placet unoculus. Vid. Plaut. *Curcul.* 3. 1. Gell. *noct. Att.* 3. 11. vel Luscus, nam & hoc non strabonem notat, *einen Schielenden*, ut vulgo putant, sed *unoculum*. Cellar. *Antibarb.* p. 203. Æque absurdum est Bigamus, compositum quippe ex Latino *bis* & Græco *γάμος*. Excusatius Hieronymus *adv. Jovin.* 1, 8. & *ult.* dixit *digamus*, *bimaritus*. Non magis Latina sunt Archidapifer, Archipincerna. Priores enim syllabæ Græcæ, posteriores Latinæ sunt. *Voces vero hæ semper Latinis auribus visæ sunt intolerabiles*, nisi quod nonnumquam comici joci caussa ejusmodi vocabula fingunt: tale est Inanilogus apud Plaut. *Pseud.* 1, 3. *v.* 24.

nisi magna nos urgeat necessitas (**), *est abstinendum*.

6. Se-

v. 24. si is locus sanus est. (Certe sic etiam Gronoviana. G.) *Hibrides* vel *hibridæ* per metaphoram vocantur hujusmodi vocabula. Proprie enim *hibridæ* sunt genus mixtum, ex diversis parentibus natum, veluti ex apro & sue. Plin. *Hist. nat. lib.* 8. *c.* 52. Ceterum quamvis Latini sermonis castitas hujusmodi vocabula vix ferat: quædam tamen probasse usum animadvertimus, eorumque recensum dedit Quinctil. *lib.* 1. *Inst. Orat. c.* 5. Talia sunt Biclinium apud Plaut. *Bacchid.* IIII, 4. *v.* 69. & 102. Epitogium, Epirhedion & quædam alia. (Talia *Cryptoporticus*, *Postscenia* &c. de quibus Vossius *Rhet. III*, 2, 1. Auso. Popma *de usu anti. locut. I*, 15. & ad cic. *Attic. II*, 1. *p.* 171. sq. Græv. G.) At nescio an ejusdem generis sit Anticato, uti Cæsar inscripsit librum, quem Ciceronis Catoni opposuit. Quum enim nomina propria Latina non aliter Græce exprimi possint, quam servato sono Latino: ἀντικάτων æque Græcum vocabulum esse potest, ac ex Græco & Latino mixtum.

(**) Contingere hujusmodi quid potest in titulis magnorum principum, qui vix aliquando possunt elegantius Latiniusque reddi, ut non eorum dignitati quidquam detrahatur. Hic sane prudentia suadet, ut malimus parum Latine, quam parum reverenter loqui. Exemplo esse potest Archiducis titulus, Austriacæ genti proprius. Hibrida hoc est vocabulum, sed quocumque modo illud reddideris, vix effugies reprehensionem. Si *magnos duces* vocaveris, pares illos reddes magno Duci Hetruriæ, sin *supremos duces*; a nexu cum Romano imperio eos absolves. *Si primos duces*, hoc quoque insolens erit. Recte igitur atque ordine feceris, si *Archiducis* titulum, parum Latinum licet, retinueris. Nescio an idem dicendum de titulo Archimarschallus. Nullum enim est vocabulum Latinum, quod *Marschalli* notionem satis exprimat. Stultum esset, ut placeas grammaticis, principibus displicere velle, & hos lædere, ne Prisciani majestatem læsisse videaris.

(Sed I. sunt multa solitaria, quæ ad Analogiam referri nullam possint, & tamen recta. II. Analogiam tenere non nisi ejus est, qui jam magnam linguæ facultatem habeat. *G.*)

6. Secunda regula hæc esto: *voces omnes, quæ analogiæ grammaticæ repugnant, vel barbaræ* (*), *vel certe suspectæ sunt* (**).

7. Sequatur regula tertia: *omnia vocabula barbaræ originis* (*) *in cultiore Latinitate, tamquam scopuli,*

(*) Hinc quilibet videt, barbaras esse voces, quæ sequuntur:

ÆQUANIMITER. Non patitur enim analogia, ut a substantivo animus deducatur adverbium *animiter*. Purius ergo dixeris *æquo animo*, *æquissimo animo*.

AMICABILITER, ejusdem generis est. (Nihil hic analogiæ adversum. Sed auctoritas deest nimirum. G.)

ECONTRA. Non enim præpositio *e* adverbiis solet jungi. (Quin *Exinde* habet eandem formam. G.) Castioris Latinitatis amantes ponunt CONTRA, E CONTRARIA PARTE, E CONTRARIO, CONTRA EA. Vid. CELLAR. *Antibarb.* pag. 30.

Huc etiam pertinent, quæ supra p. 27. notavimus: EXTRINSECUS, in forma adjectiva, INTRINSECE, UXORATUS, aliaque hujus generis.

(**) Sunt enim quædam dubiæ auctoritatis, & licet analogiæ repugnent, tamen apud veteres occurrunt. Tale est illud IN PRÆSENTIARUM, de quo supra p. 27.

(Quis vero docebit tironem, quæ sint barbaræ originis? quæ item, abstersa velut illa originis labe, in sermonem Latinum recepta? Usus scilicet, observatio, &, quod vicem illam hodie subire solet, Lexicon. G.)

(*) Quum barbari, maxime Gothi, Vandali, Langobardi, Franci, veluti ex compacto, provincias Romani Imperii invaderent, Latinitas antiqua sensim ad dialectos, Italicam, (Hispanicam G.) & Gallicanam, deflexit. Vid. CAR. DU FRESNE *dissert. Glossar. med. & infimæ Latin. præmiss.* CELL. *diss. de origine linguæ Italicæ*. Ex quo sequitur I. *ut omnia vocabula ex lingua Italica vel Gallica in Latinam invecta barbara judicentur*. Talia sunt pleraque adjectiva in OSUS, v. c. *affectuosus*, *miraculosus*, *rigorosus*, *seriosus*, *pomposus*, *virtuosus*. Proba tamen sunt *vitiosus*, *probrosus*, *pretiosus*, *prodigiosus*, &c. Nec minus Gallicismo atque Italicismo originem debent, *vacantia*, *superioritas*, *succursus*, *subalternus*, *situari vel situatio*, *revolutio*, *revisio*, *resistentia*, *recompensare*, *recommendare*, *ratificare*, *protectio*, *prioritas*, *partialis*, *neutralis*, *modernus*, *ma-*

puli, *fugienda sunt*, *nisi ea jam pridem civitate donata esse constet* (**).

VIII.

maxima, pro regula, *liga*, *lubricitas*, *irregularis*, *irreconciliabilis*, *importantia*, pro momento vel pondere, *fortalitium*, *districtus*, *correspondere*, *confortare*, *condolentia*, *condescendere*, *complacentia*, *capitaneus*, *bestialitas*, *assistentia*, *approximare*, *appropriare*, & quæ sunt hujus generis alia, quæ jamdudum e Latio proscripsit in *Antibarbaro* suo CELLARIUS. (Non satis hæc vel cum re ipsa, vel cum DUFRESNII, CELLARIIQUE laudatis observationibus conveniunt. Ita breviter habendum. I. Aucto supra modum non imperio tantum sed & civitate Romana, multitudo loquentium & scribentium Analogiam nimis dilatavit, ut v. g. ad formam *vitiosi*, *probrosi*, *pretiosi*, etiam *virtuosum*, & *miraculosum*, & *affectuosum* dicerent. Hæc enim profecto prius in Latinam consuetudinem invecta, quam in Italorum, Gallorum, Hispanorum, quales nunc sunt linguas transirent. II. Quædam ex origine barbara acceperunt casum Romanum & formam, ut *Biera*, *Feodum*, *Allodium*, *Vasallus*, *Gerada* &c. III. Nunc illud accidit quotidie, ut prioris generis vocabula ex usu Gallice, Hispanice, Italice loquentium quasi retro in linguam Latinam inferantur ob id ipsum, quod Latinæ sunt originis, Latinam formam sive analogiam adhuc præferant, habeantque proinde naturam, ut sic dicamus Latinorum, sola auctoritate ævi illius destituantur, quo merito Latinam linguam viri docti concluserunt. G.) Quum porro Germanicæ linguæ nihil plane cum Latina commercii sit: multo minus *vocabula origine Germanica in elegantiore stilo inveniunt locum*. Talia sunt *burgus*, *eine Burg*, *feudum*, *vasallus*, *Gesell*, *scabinus*, *ein Schoepffe*, *scultetus*, *ein Schultze*, & hujus generis alia.

(**) Jam dudum enim veluti civitate donata sunt vocabula quædam Persica, veluti Gaza, pro thesauro, Parasanga, pro spatio itinerario, Acinaces, &c. item quædam gallica, ut essedum. Hæc omnia recte & sine vitio adhibueris. Ejusdem generis vocabula Persica sunt *Satrapa* & *Paradisus*, sed quo vix utuntur, nisi scriptores Christiani, quum Græcum παράδεισος etiam apud Xenophontem occurrat. Gallica etiam vel Celtica potius

sunt

VIII. Observandum quarto: *vocabula Græca, nisi veluti civitate donata* (*), *in elegantiore oratione non esse adhibenda* (**). Nec usquam Latino textui voces

sunt Benna, vehiculi genus, Bracca, ipsum Germanicum *Broek*, Sapo, Germ. *Saepe* vel *Seiffe*, Bulga, Gesa, Peotritum, Rheda, Quinctil. *lib.* 1. *c.* 5. Germanicam originem prodit framea, *Pfriem*, quemadmodum Brittanicum dicitur *Covinus*, Hispanicum *Lancea*, Punicum *Mappa*, Ægyptiacum *Zytbus*, Syriacum *Ambubaja*, de quibus similibusque fusius actum est a Ger. Io. Vossio *de vit. serm. lib.* 1. *c.* 2. 3. 4. 5.

(Eædem difficultates premunt hanc observationem, quæ superiores. Quis enim docebit id ipsum juniores, quæ sint Græca? quæ sint quæ non sint civitate donata? *G.*)

(*) Innumera sunt vocabula origine Græca, quæ veluti jus civitatis obtinuerunt: e. g. *antidotum*, *byssus*, *ancora*, *tropæum*, *&c.* De horum probitate non est, quod dubites. (Commendari hic meretur Dan. Vechneri *Hellenolexias s. Parallelismi Græco-Latini libri duo, cum accessionibus* luculentis & optimæ frugis Io. Mich. Hesingeri, Gothæ 1732. 8. Catalogus satis plenus singulorum vocabulorum e Græcis ad Latinos translatorum (præter ea, quæ immutatione quadam Latina facta sunt) est subjectus *libro memoriali Cellariano*. G.)

(**) De iis ergo hic loquimur vocabulis Græcis, quæ sequiorum temporum invexit usus, & quæ frustra quæras apud veteres. Sic abyssus ecclesiasticum est, pro quo veteres dicere maluerunt *profundum*, *vorago*. Pro agon, vel agonizare veteres dixerunt, *extrema*, *animam agere*. Autochiria non modo novum est, sed & falsa significatione insignitum. Αὐτόχειρ enim Græcis non est, qui sibi infert manus, sed qui sua manu aliquid efficit, teste Hesychio. Non magis proba sunt, blasphemia *pro exsecratione*: Eremus *pro locis desertis*: Exotericus pro *peregrino* vel *adventitio*. Hypocrisis pro *simulatione pietatis*, (*Hypocrita* enim veteribus erat artifex theatralis. Vid. Svet. *Neron. cap.* 24.) Mœchari pro *adulterium committere*: Neotericus pro *recentiore* vel *juniore*: Orphanus pro *pupillo*: Praxis pro *usu*: Zelus pro *æmulatione* vel *studio*. De quibus Cell. *Antibarb. cap.* 6. *p.* 216. *seq.* Satis tamen Latina, vel civitate potius donata sunt

Mœ-

ces Græcæ immiſcendæ ſunt, niſi vel docendi (***) vel amici cujuſdam eruditi oblectandi cauſſa (****).

9. *Nec a vocabulis tantum Græcis abſtinendum eſt; verum etiam a Græciſmis*, id eſt, phraſibus ad Græcæ potius, quam Latinæ linguæ analogiam compoſitis

Mœchus, quo uſus Terent. *Andr.* 2. 1. *v.* 16. Moecha, quod habet Catull. *Carm.* 43. & Juvenal. *Sat.* 6. *v.* 277. Immo apud eundem epigrammate ſpurciſſimo; quod in Iſaaci Voſſii editione p. 317. occurrit, bis habes verbum Mœchari. Itaque auctoritate ſeſe illud omnino tuetur, quamvis familiarius fuiſſe videatur vulgo, quam bonis ſcriptoribus.

(***) Nam quum in diſciplinis ſæpe contingat, ut res quædam Græce, quam Latine poſſit facilius explicari; nemo prohibebit, quo minus in ſcriptis didacticis Græcum ſermonem Latino miſceamus; dummodo abſit affectatio. Græca enim ἐμφατικώτερα eſſe debent, niſi riſum movere velis. Hinc riſum moturus Plautus *Pſeudol.* 1. 5. *v.* 67. Græca, quæ nihil emphaſeos habent, Latinis immiſcet:

--- SI. *Ecquam ſcis filium tibicinam meum amare?*
PS. οὐ δεῖ *negare*. SI. *Liberare quam velit?*
PS. πρῶτον καὶ τοῦτο *negari*.

Ridicula ſane hæc affectatio eſt, nec magis ferenda, quam ſi quis Germanice dicere velit: *Er hat ſeine* pedes *zerbrochen*. Debent ergo Græca aliquanto ἐμφατικώτερα eſſe, qualia exempla paſſim apud Ciceronem, Plinium, aliosque auctores idoneos occurrunt.

(***) Exemplo eſſe poſſunt Ciceronis *epiſtolæ ad Atticum*. Quum enim hic Ciceroni familiariſſimus eſſet, & maximopere amaret Græcas litteras, vix ullam ad eum dedit epiſtolam, quam non pluribus Græcis ſententiis, tamquam gemmis quibuſdam, diſtinxerit.

(Hanc etiam obſervationem parum per ſe prodeſſe ſcribentibus apparet. I. Innumeros Græciſmos cum majori parte linguæ ſuæ a Græcis recepere Romani: quod pleniſſime docet laudatus paullo ante Vechnerus. II. Unde diſcemus, quis ſit Græciſmus? quis porro receptus in conſuetudinem Romanam? Scilicet inde, unde reliqua: ex uſu legendi & obſervandi, ex Lexico. *G.*)

(*) Ta-

tis (*), quamvis eas nonnumquam in deliciis habuerint auctores quidam *κακόζηλοι* (**). Vide A. BUCHNERUM *de comm. rat. dic. L. 1. c. 19. p. 287. seqq.*

10. Quinta regula esto: *nomina colorum in* EDO *desinentia tantum non omnia malæ notæ sunt* (*).

XI. Sex-

(*) Tales Græcismi minus elegantes sunt.

I. *Si infinitivi ponantur pro conjunctivis, gerundiis, participiis.* v. c. *instigavit petere* pro instigavit, ut peteret, Hygin. *Fab.* 166. *Ad flumen exiit, sanguinem abluere*, pro *sanguinem abluturus*, Hyg. Fab. 88. *idoneus facere*, pro ad faciendum. Multa hujusmodi collegit v. c. Petrus Burmannus *in not. ad Valer. Flacc. p.* 565. (Et plura optimorum scriptorum Vechnerus & Heusingerus l. c. 1, 2. 20. seqq. G.) sed pleraque ex poetis, quos ipsum metrum aliquando coegit *ἑλληνίζειν*. (Sæpe suavitatem & decus inde petunt versibus. G.) Quamvis ergo hæc non sint solœca, minus tamen elegantia sunt. Quis enim non mallet dicere: *censeo reddendum*, quam *censeo reddere?* quod veterum tamen auctoritate defendit Io. Frid. Gronovius *ad Liv. l.* 2. *c.* 5.

II. *Si constructiones Græcæ Latinis substituantur.* v. c. *quibus jusserat*, pro quos jusserat. Tacit. *Ann.* 13. 40. ubi tamen adde Jac. Perizon. *ad Sanct. Minerv. p.* 125. *Ego audita tibi putaram*, pro a te audita. Cic. ad *Attic. epist.* 13. 24. *Manet hunc pœna, latet me, deficit me*: Quamvis hæc omnia, si rarius & in loco adhibeantur, non careant venustate. Conf. *infra num.* 62. *not.* ****

(**) Vix ullus est veterum auctorum, quin subinde Græcismos adhibuerit, ut exempla docent, collecta a Sanctio *in Minerv. lib.* 3. *c.* 12. *p. m.* 727. *seq.* (Add. præter Vechnerum, Io. Conr. Schuvarzius, qui Etymologiæ & Syntaxi Grammaticæ suæ peculiaria capita de Græcismo subjecit. G.) Enimvero sunt, qui ad affectationem usque græcissant, veluti Tertullianus, & e recentioribus Lipsius, quos nemo temere imitabitur.

(Angusta admodum regula. Damnari non plane debent Rubedo Firmici, Nigredo Apuleii & Martiani Capellæ, Albedo Sulpicii Severi, auctoritate nixa. G.)

(*) Neque ergo ferenda in elegantiore Latinitate, Al-

XI. Sexto notandum *suspecta esse adjectiva pleraque in* ALIS *vel* ABILIS, *ut & adverbia in* ALITER *vel* ABILITER *desinentia, in quibus usurpandis ideo cautos nos esse decet* (*).

XII. *Parcius* septimo *in elegantiore stilo adhibenda sunt vocabula & phrases ecclesiasticæ, si elegantiore stilo*

Albedo, Flavedo, Nigredo, pro quibus apud veteres legimus: *albitudo*, *albor*, *color albus*, *flavus*, *nigror*, *nigritudo*, *nigrities*, *&c.* Vid. Cellar. *Antibarb. p.* 5. 36. 122.

(Hac ratione nimirum nulla non forma suspecta esse debet. Nempe quo frequentiora erant vocabula horum casuum, tanto plura ad eam formam efficta sunt, quæ distinguere a sinceris sola potest auctoritas & singulorum observatio. G.)

(*) Hinc Cellarius laudato sæpe libello recte proscripsit adjectiva, *abominabilis*, *æternaliter*, *æternalis*, *aliqualiter*, *amicabiliter*, †) *bestialis*, *casualiter*, *commensalis*, *collateralis*, *conditionaliter*, ††) *curabilis*, *filialis*, *finaliter & finalis*, *incessabilis*, *incessabiliter*, *incurabilis*, *infernalis*, *inviolabiliter*, *irreconciliabilis*, *legaliter*, *meridionalis*, *momentaliter*, *neutralis*, *oculariter*, *partialis*, *perpendiculariter*, *primordialis*, *proportionalis*, *totaliter*, *vernalis*. Proba tamen sunt *extemporalis*, pro quo falso dicunt *extemporaneus*, vid. Svet. *Aug. c.* 84. & Petron. *Satyr. c. 6. coæqualis*, Columella, *de re rust.* 8. 14. *favorabiliter*, Quinctil. *Inst. orat. lib.* 4. *c.* 3. *irrationalis*, vel, ut alii legunt, *irrationabilis* apud Cels. *præf.* 1. Senec. *epist.* 71. Quinctil. *declam.* 9.

(†) Amicabilis multi probant auctoritate Plauti *Mil. glor.* 4. 4. *v.* 8. Sed ibi meliores codices habent adiutabilis. Vid. Duker. *de Latin. ICt. p.* 340.

(††) Conditionaliter dixit Cajus *l.* 17. §. 3. *D. de cond. inst.* & Justinianus §. 31. *Inst. de legat.* Sed si non juridicum; saltim cadentis Latinitatis hoc vocabulum est. Vid. Duker. *de Lat. ICt. vet. p.* 446.

Magna quoque adhibenda est cautio in recipiendis hujusmodi substantivis in duo desinentibus, quum nulla sit forma, quæ sub specie probatæ Latinitatis magis decipere possit. Vide Gunther. *Lat. rest.* P. I. 90. p. 47.

(Eadem de hac regula, quæ de superioribus dicenda. Verbo, singulatim disci & comprehendi debent omnia:

lo æquè commode reddi possint (*). Si quid tamen ejusmodi vocibus inest μισηρῶδες, rectius feceris, si eas adhibeas, quam si mutando profanus videaris (**).

XIII. Octa-

nia: nullum hic compendium. G.)

(*) Multa in Latinitatem vocabula invecta sunt a Patribus ecclesiæ occidentalis, & maxime ab interprete illo scripturarum Latino, quem vulgatum vocari moris est. Ea dici solent *ecclesiastica*. Sed quum pleraque elegantius possint exprimi: non video, cur studio barbarismos consectari velimus. Dabimus operam, ut quomodo pleraque (quin pauca de multis G.) exprimi possint, doceamus.

Abominatio, *res detestabilis*, *res abominanda*.

Absolvere, *criminum vinculis exsolvere*. (Judiciale verbum, rei ipsi conveniens, quo cur non utamur, nihil caussæ video. G.)

Apostata, *religionis veræ desertor*, *qui patriam religionem ejeravit*. (In Juliano Imp. quasi proprium. G.)

Baptismus, *sacrum illud lavacrum*. (Græcum nomen, eaque caussa tolerabile. G.)

Blasphemare, *exsecrari*. (Contumeliose in Deum loqui. G.)

Canonizare, *in cælitum numerum referre*. Non adeo aptum est *Consecrare*, quo Romani ipsam ἀποθέωσιν, quam abominari se profitetur Romana ecclesia, significabant. (At si hæc ratio valet, neque *sacrificium*, neque *Pontificem maximum*, nec infinita alia, dicere licebit. Quos *consecrabant* Gentiles, eos non ideo Conditores rerum omnium putabant, sed sanctos, sed Augustos, venerabiles, ultra humanam sortem aliquantum elatos, adorandos. G.)

Conscientia bona *vel* mala, *salvo officio quid facere*, *salva fide quid posse*, *religione impediri*, *religio est*. Vid. Cic. *pro S. Rosc. Amer. c.* 1. *&* 34. *& ad divers. lib.* 9. *epist.* 12. Multo minus ergo apud veteres reperias *scrupulus conscientiæ*, pro quo dicere solent *religio me incessit*. Ter. *Andr.* 4. 3. *v.* 15. Frequentes quoque veteribus sunt formulæ *conscientia factorum*, *recti*, *bene actæ vitæ*, *sceleris &c.* Vid. Cellar. *Antibarb.* 4. *p.* 236. Cort. *ad Sallust. p.* 36.

Contritio, *admissorum criminum dolore excruciari*. (*Sed Theologi coguntur interdum*

Con-

Contritionem & *Attritionem distinguere*. G.)

Creatura, *res creata*. Eleganter quoque Lactantius creaturam vocat *opificium Dei*.

Crucifigere, pro quo semper veteres habent *cruci affigere*, *suffigere*, *in crucem agere*, *tollere*. Vid. Grævius ad Sveton. *Domitian. c.* 10. Cellar. *Antibarb. p.* 106.

Crux, *piorum calamitas*.

Damnare, damnatio, damnati, *æternis suppliciis mactare*. Cic. *Catilin.* 1. 13. *sempiternis cruciatibus addicere*, *mancipare*.

Excommunicare, *sacrorum usu prohibere*, *interdicere sacrorum commercio*, *ejicere ecclesia*, *diris devovere*.

Exaudire preces, *audire preces*, *annuere precibus*, *vota rata habere*.

Eleemosyna, *stipem conferre in egenos*.

Ethnicus, *paganus*, *profano cultui deditus*, *Deorum cultor*. *Pagani* appellatio Theodosiano demum sæculo a re ipsa originem habuit. Ego neque *Ethnicum* neque *Gentilem* refugerim, cum ea non minus, quam olim *Barbari* appellatio, vim propriorum habeant. G.)

Festum, hoc substantivo præter scriptores ecclesiasticos etiam poetæ utuntur: ast prosaici scriptores dicere malunt *festi dies* vel *festus dies*. Vid. Cic. *Phil.* 2. 25. 54. *Hist.* 40. 14. *Curt.* 8. 5. *Flor.* 3. 18.

Fornicari scriptoribus ecclesiasticis est *scortari*, sed Latinis veteribus idem, ac *fornice arcuari*. Vid. Plin. *Hist. nat.* 16. 42. 11. 10. Vitruv. *Architect.* 5. 5. Senec. *Epist.* 95.

Gentilis, vide Ethnicus.

Humilis, humilitas, proba sunt, si denotent id, quod humi repit, vel parvum est. At quum scriptores ecclesiastici humiles vocant, qui abjectius de se sentiunt, rectius substitueres voces *modestus* vel *modestia*. Cellar. *Antibarb. p.* 166.

Jejunare, *cibo se abstinere*. Nep. *Attic.* 22.

Impoenitens, *improbus*, *impius*, *qui nullo peccatorum sensu tangitur*.

Implere legem. Cic. *epist. ad divers.* 2. 17. Horat. *epist.* 1. 16. *parere legi*, *satisfacere legi*, *officii sui partes implere*.

Longanimitas, *ira lenta*, *lento gradu ad vindictam procedere*, *in ulciscendo tardior*, *remissior*. Cicero *post redit. ad senat. c.* 9. Val. Max. 1. 1.

Monialis, *sacra virgo*.

Ministerium, *ordo sacer*.

Mundus ecclesiastico stilo modo pro *impiorum colluvie*, modo pro *rebus humanis* ponitur. (*Vita*, *sæculum*, hoc intellectu veteres. G.)

Opera bona, *sanctæ actiones*, *sanctimonia*, *pietatis studium*.

Prophetare, *vaticinari*, *prædicere*. Pro-

Proximus, *der Naechste*, *der Neben-Mensch*, ecclesiasticum est. Latinius dicitur *alius*, *alter*, *homo hominem*, *&c.*

Pœnitentia, *die Reue*, probatum est, ast si notet *die Bekehrung*, *Busse*, μετάνοιαν; Latinius dices, *emendatio vitæ*, *redire ad meliorem mentem*, *ad frugem redire*. Resipiscentia vero plane non latinum est. (Quin sic μετάνοιαν vertit Lactantius 6. 24. 6. G.)

Peccata remittere, *ignoscere*, *veniam dare*, *gratiam delictorum facere*, *remittere* absolute. Vid. Liv. 34. 32.

Salvifico, *servo*, *salvo*, *salvum reddo*, *ad sempiternam beatitudinem perduco*.

Scandalum, scandalizo, *impedimentum pietatis*, *irritamentum malorum*, *corrumpere quem*, *pejorem reddere*, *conscelerare alicujus aures*. Liv. 40. 8. *incestis vocibus temerare aures*. Ovid. *Trist.* 2. v. 503.

Sæcularis Latinis est centesimus annus, vel centesimus decimus potius. Horat. *Carm. sæc.* v. 21.

Certus undenos decies *per annos*
Orbis ut cantus, *referatque ludos*.
Ter die claro, *totiesque grata*
Nocte frequentes.

Conf. Censorin. *de die natali* c. 17. Unde dixere *ludi sæculares*. Ecclesiasticis hæc vox notat *profanum*. (Cæterum consultissimum mihi videtur, ut hanc distinctionem sequamur. Quoties obiter, in vita enarranda, aut in simili oratione, alioquin pura & polita, incidat sacrarum rerum mentio, non absurdum, sed decens est periphrasi commoda, quæque intelligi ab omnibus possit, explicare ea, quorum propria vocabula minus Latina sunt. Sed cum in docendo versamur, & capite quodam doctrinæ cœlestis explicando, servanda sua Ecclesiæ in loquendo proprietas, utendum nominibus & verbis quæ vel vulgatus interpres vel Patres, qui vocantur, nobis tradidere; quæ res, si alioquin bonus sit orationis color, & ad Lactantii cæterorumque exemplum politus, minime illam contaminabit. G.)

(**) Cave ergo, voces e sacris profanis petitas nostræ religionis mysteriis & ritibus adplices. Id præcipue facere soliti sunt olim Bembus aliique, qui se Ciceronianos vocari voluerunt. Hi enim, quum religioni sibi ducerent, ullo uti vocabulo, quod Ciceronianum non esset, ϑεάνϑρωποι, *heroa*, quasi ex semisse Deum & ex semisse hominem, ba-

 ptis-

13. Octavo *eadem cura abstinendum est a vocabulis quibusdam, quæ jureconsultis esse solent in deliciis, & in vetustis auctoribus nullum reperiunt præsidium* (*).

14. No-

ptismum *aquas lustrales*, angelos *genios*, sacram eucharistiam *sanctificum crustulum* vocare non dubitarunt. Vid. Jul. Cæs. Scalig. *Poet. 6. p.* 800. (Notabilis præsertim locus Erasmi *Ciceroniano p.* 68. & Taubmanni *de Lingua Lat. p.* 38. Add. H. Stephanus in *Nizolio didascalo* & *Pseudo Ciceroniano*. G.) A quo vitio nec alienus fuit castæ Latinitatis scriptor Sebast. Castellio, quantumvis eum magno adparatu defendat vir doctissimus, Christoph. Wolle *in differt. crit. de eo, quod pulcrum est in versione Castellionis*, novæ ejus editioni præmissa §. 8. *seq.* Ut enim alia omittamus, notio, qualem profani Deorum cultores vocabulo *genius* subjecerunt, non magis quadrat *angelo*, quam notio *Jovis* Deo optimo maximo. Neque tamen ideo impietatis dicam scribimus Castellioni, cujus versioni, si quis alius, justum pretium statuere videmur. (Ut tanto minus metuendum sit, ne qua labes linguæ Latinæ puritati a Castellionis interpretatione librorum sanctorum inferatur, præstitit Cl. Bunemanni *Index Latinitatis selectæ, vulgo neglectæ, merito ac falso suspectæ ex* Castellionis *interpretatione &c.* Lipf. 1736. 8. G.) Vid. Sagittar. *de lectione & imitat. Ciceron. nu.* 24. *sequ. p.* 54.

(*) Elegantissimam esse veterum jureconsultorum tantum non omnium dictionem, lippis ac tonsoribus notum est. Vid. Car. Andr. Dukeri *opuscula de Latinitate veterum Ictorum*. (edita Lugd. Bat. 1711. 8. Kirchmejeri Vitebergensis philologi libellos hujus argumenti laudant auctores. *Bibl. Hallens.* German. Vol. 2. p. 593. G.) Attamen & hic singulorum ætas discrimen facit. Nam Alfenum Varum elegantius scribere, quam Julium Paullum, nemo mirabitur. Castior quoque esse solet eorum, qui Romæ adoleverunt, quam peregrinæ originis jureconsultorum Latinitas, veluti Ulpiani, de quo rectissime judicat v. a. Corn. Van Bynkershoek *Observ.* 8. 15. Fuere tamen ex ipsis peregrinis, qui majore studio in cultiorem Latinitatem incumberent; inter quos nescio an reliquis omnibus palmam præripuerit Papinianus, de cujus Latinitate viden-

dendus Ev. Otto *in Papiniano c.6.* (Pomponii vocabula quædam ab aliis damnata asseruit illustris Auctor hujus libelli *in præfatione opusculis curis historicis præmissa*. Præf. Ed. 6.) Ast sequiore ævo varia in jurisprudentiam invecta sunt vocabula, quæ ab antiqua Romanorum elegantia haud parum discrepant. (Nempe quæ alias ætates vel gradus Latinitatis in universum statuuntur, illæ ætates, illi gradus speciatim ad ICtorum Latinitatem applicari debent. Infantia & pueritia spectatur in fragmentis Legum Regiarum & 12. tabularum &c. Illud hic monuisse suffecerit, I. cum ICtis quorum fragmenta in Pandectas relata sunt, de rebus ad jus pertinentibus loqui, neminem pudere debere. II. Plurima priscæ puritatis & elegantiæ verba, formulas infinitas ex Pandectarum opere peti posse, quæ nullam orationem dedeceant, esseque proinde inter classicos scriptores illud reponendum, certe quantum ad antiquiorum ICtorum fragmenta. III. Latinitatem Codicis tum Theodosiani, tum Justinianei, relinquendam ICtis, quoties ea carere non possunt: ac multo magis ea, quæ Glossatores & Feudalium librorum auctores invexere. Cæterum thesaurus quidam Latinitatis ICtorum est Brissonianum Lexicon, varie a pluribus interpolatum, cujus nova cum maxime & auctior emendatiorque editio post obitum auctoris sumptibus Orphanotrophei Halensis prodiit. De hodierni etiam fori rationibus Latine loqui docent Guil. Budæi *Forensia*. G.) Talia sunt, quæ sequuntur †).

(†) Immo & multo plura, veluti apanagiatus, pro quo *privatum* dixit Sallust. *Jugurth. c.* 5. ubi quædam notavit Cortius *p.* 434. Casus pro quo veteres *species*: tortura, pro quo veteres *tormenta*, Curt. *Lib.* 4. *c.* 10. Replicare, pro quo veteres: *exceptionem replicatione elidere*. Immo & *referre*, Burm. *ad Ovid. Tom.* 2. *p.* 89.

Advocare pro *caussam agere*, *adesse reo in periculo*. Vid. Gronov. *in Senec. de Clementi* 1. 9. (Latino stilo *advocat* litigator patronum vel amicos, qui sibi in judicio adsint, qui proinde *Advocati* vel *Advocatio* dicuntur &c. G.)

Cambium pro *collybo*, *commutatione pecuniæ*.

Complices pro *sceleris vel amentiæ sociis*, *audaciæ satellitibus*, *atque administris*, ut vocat Cic. *Catilin.* 1. 3. & 4. Prudentius tamen *in Rom. v.* 8. 22. paganos nominat *complices sectæ impiæ*.

Dispensare pro *legibus solvere*.

14. Nono *omnium minime Latinitas elegantior polluenda est vocabulis philosophicis*, maxime iis, quæ medio ævo reperit barbara scholasticorum turba (*).

15. De-

Juramentum, pro quo semper apud veteres est *jusjurandum* vel *sacramentum*.

Cellar. *Antibarb. p.* 62. & *cur. post.* 221.

Matricula pro *albo*, *indice*.

Meliorare & deteriorare pro *meliorem vel deteriorem reddere*, *in melius referre*.

Notorium, notorie, *manifestum*, *manifeste*, *apertum*, *aperte*. Vid. Casaub. *ad* Trebel. Poll. *Claud.* c. 17.

Salvus conductus, pro quo elegantius dicitur, *fidem publicam dare*, *fide publica evocare*, *interposita fide publica aliquo ducere*. Vid. Sallust. *Jug. Bell.* 32. *Catilin.* c. 48. Epit. 54. 65.

Tortura, pro *tormentis* vel *quæstionibus*. Non tamen est, cur quis in jurisprudentia abstinere velit a vocabulis veterum jureconsultorum, si forte illa in auctoribus classicis præsidium non reperiant. e. g. *usurpatio* pro interrupta usucapione, *postulare* pro caussam agere, *constituere*, *traditio brevi & longa manu*. Sunt enim hæc & similia Latina, sed ICtis propria, quemadmodum multa medica habet Celsus, multa architectonica Vitruvius, multa rustica Cato, Varro, Columella, quæ Latina esse nemo negabit, quamvis apud Ciceronem aliosque non leguntur.

(*) Sunt vocabula technica jam olim civitate donata, quæ nemo adhibere dubitaverit. Sed nec desunt, a scholasticis inventa, qui data veluti opera barbariem sectabantur. Non dicam jam de *hæcceitatibus*, *quidditatibus*, *entalitate*, *individuatione*, *quodlibeto*, *floretis*, aliisque verborum monstris. Vide Plexiaci *Lexicon Philosophicum*, *Hagæ Comitis*, 1716. 4. (recusum cum Glossario Apini.) Sufficiat nonnulla notare, quibus facilius *adsvescunt juvenes*.

Æquipollere pro *æquari*, *æquiparari*, *ejusdem significationis vel notionis esse*.

Affirmativæ propositiones, quas elegantius *ajentes* vocat Cicero *Topic.* 11. *Negantia*, *contraria ajentibus*.

Caussari veteribus fuit *caussam interserere*; scholasticis *produci*, *generari*.

Contradictoria vel contradictionem implicare dicebantur scholasticis, quæ veteribus erant *repugnantia inter se*, vel *non cohærentia*.

Discursus pro *sermone* vel *syllogismo* scholasticorum sordes

15. Decimo poetæ quoque adeo faciles fuerunt in fingendis vocabulis (*), & maxime epithetis (**); ut veteres opponere soleant sermoni *humano* poe-

des redolet. Veteribus discursus erat *cursus ultro citroque factus*, *das hin und her lauffen*. Vid. Cellar. *Antibarb. p.* 155.

Talia etiam sunt impossibile pro eo, *quod fieri non potest*. Præsupponere vel supponere, de quo v. c. Burmann. *ad Quinctil. Tom.* 1. *p.* 203. Inferre pro *argumentum ducere*, *colligere*, opponere absolute, & similia fere innumera.

Non male de cultiore stilo meritus est vir doctus Is. Verbug, cum novæ Ciceronis editioni ex Nizolii *thesauro* indicem subjunxit verborum loquutionumque, quibus Cicero notiones philosophicas plerasque eleganter expressit. Nihil autem commodius est ad hoc, ut de philosophia; etiam qualis hodie docetur, Latine & pure loqui discamus, Jo. Aug. Ernesti *Initiis Doctrinæ solidioris*, in quo opere hodiernorum etiam philosophorum placita verbis Tullii & ut quisque illi est proximus, expressit feliciter. G.)

(*) Metri caussa multum sibi indulserunt *poetæ*, & in his etiam comici, qui tamen non adeo servierunt metro. Plures ejusmodi voces & formulas poeticas collegit Cellar. *Antibarb. p.* 256. *seq.* v. c. *absque illo esset: amare* pro *solere*: *cluo* vel *clueo* pro *vocor*, *nominor*: *cæli* pro *cælo*: *est* pro licet: *festum* pro *festo die: genitor & genitrix* pro *parentibus*: *grates agere* pro *gratias agere*: *letum* pro *morte*; *natus* vel *gnatus* pro *filio*: *oblivia* pro *oblivione*: *potis* vel *pote est* pro *potest*: *salutari* pro *vocari*: *venit* pro *est* sequente participio in Ndus. (Metri caussa omisisse quædam verba possunt poetæ, vel aliter inflexisse, contraxisse, produxisse, unde figuræ Grammaticæ: adhibuisse metri caussa non videntur temere verba alioquin incognita. Sed huic rei occasionem dedit τὸ εὐφαντασίωτον, quærunt verba, quibus imagines rerum animo conceptas efferant: itaque componunt varie, sono ipso res student exprimere, novaturiunt, Græcissant &c. Hic itaque hoc teneant tirones, Quæ verba, epitheta, formulæ in bono Lexico non aliam habent auctoritatem quam poetarum, illis non temere utendum in soluta oratione. Quis enim alioqui dicat tironi,

poeticum (***). Unde *merito a propriis eorum loquutionibus abstinent*, *quotquot sunt purioris Latinitatis amantiores*.

16. Denique quum non cum Evandri matre hodie loquamur, *merito cavendum ab archaismis & vocabulis obsoletis* (*). Immo CICERO ipse dicit: *abjecta & obsoleta verba abjiciat orator*: quibus tamen multos, nescio quamobrem, mirifice delectatos video (**).

17. Sed

quæ sint propriæ poetarum loquutiones. G.)

(**) Epitheta decomposita & dithyrambica poetis familiarissima maxime deformant orationem, v. c. *flammiger*, *auricomus*, *pietaticultrix*, *incurvicervicum pecus*, *&c.* Vid. Buchn. *de comm. rat. dic Lib.* 1. *c.* 13. *p.* 208.

(***) Petron. *Satyr. c.* 90. *Sæpius poetice*, *quam humane*, *loquutus es*; ubi videndus Jan. Dousa & addendus Morhof. *dissert. de ἐνθουσιασμῷ vel furore poetico.*

(*) *Archaismi* sunt formæ dicendi scribendive veteres, quæ jam pridem ab usu recesserunt v. c. *olli* pro *illi*; *aquai* pro *aquæ*: *operam abutitur suam*, pro *opera sua abutitur*, apud Terent. *prol. Andr.* Tales archaismi innumeri occurrunt in columna Duilliana, aliisque lapidibus vetustioribus, nec non in fragmentis 12. Tabularum, Varronis, Festi, Ennii, Pacuvii, ac denique apud Plautum, Terentium, Sallustium, Lucretium. *Sed talia observanda potius*, *quam imitanda sunt*. (Plurimorum Archaismorum Catalogum dedit Jo. Nic. Funccius *de origine & pueritia linguæ Latinæ*, cujus editio altera auctior prodiit Marburgi 1735. 4. Præf. Edit. 6.)

(**) Horum facile antesignanus est Justus Lipsius, qui quum juvenis stilo nitido & plane ad Ciceronianam dicendi rationem composito uteretur, (†): paullo post novum sibi ipsi finxit dicendi genus, abruptum, histrionicum, atque innumeris refertum archaismis, ut sæpe vetere quodam grammatico, aut si mavis, Delio natatore opus esset ad solvenda illius ænigmata. Vid. Mares. *Epist.* 1. 49.

(†) Argumento sunt ejus orationes octo, Jenæ potissimum habitæ, recusæ cura v. c. Jo. Henr. Kromayeri Jen. 1726. de quibus recte Heumannus: *In his orationibus*

17. Sed sufficere hæc putamus de prima, quam commendavimus orationis virtute, id est, de *puritate*: proximum est, ut de CONCINNITATE dicamus. Hanc orationi conciliant *periodi* (*). Unde tota illa ars periodica, quam tam pauci recte norunt, paullo diligentius hic videtur inculcanda.

18. *Est* vero *periodus*, ut ait *Cicero* (*), *oratio in quodam quasi orbe inclusa proccurens, quoad persistat in singulis perfectis absolutisque sententiis* (**).

19. Ce-

bus Lipsius *non utitur stilo Lipsiano, sed Ciceroniano, hoc est, non scatet argutiis, non verborum allusionibus, non studet sententiosæ & antiquariæ brevitati, sed profluenti utitur stilo, facili, amœno*. (Moderate i. e. vere de Lipsio judicant Taubmannus *de Lingua Lat.* p. 42. it. p. 49. seq. Buchner. Epist. 3. 1. p. 651. Burmannus *Orat. parent. Grævii* p. 564. Invidiam fecere *Lipsio* simiæ quædam, qui infamarunt deinde ipsum, cujus se imitatores ferebant. Salse illos ridet ac traducit Taubm. *l. c.* p. 54. 56. it. p. 62. seq. *Add.* Jos. Scaliger *Teretism.* p. 104. G.)

Vide Cel. C. G. Schwarzii diss. *de Orat. concinna*, *Altorphii*, 1709. 4.

(*) Unde periodis conclusa oratio Concinna vel *dimensa* dicitur, cui opponitur oratio Fusa. Græcis illa dicitur *κατεστραμμένη*, hæc vero *εἰρομένη*. Utriusque discrimen luculenter exponit Arist. *Rhetor.* 3. 9.

(*) Ita Cic. *de Orat.* 3. Paullo aliter Aristoteles L. 3. *Rhetoric. cap.* 9. §. 4. Λέγω δὲ περίοδον λέξιν ἔχουσαν ἀρχὴν καὶ τελευτὴν αὐτὴν καθ' αὑτὴν καὶ μέγεθος εὐσύνοπτον, *Voco periodum, orationem habentem principium, & finem ex se ipsa, & conspicuam magnitudinem*. Utraque definitio eodem redit, ut paullo post adparebit. (Ratio appellationis hæc est. *Periodus*, *ambitus*, *circuitus*, *comprehensio*, *continuatio*, *circumscriptio*, *orbis*, & similia nomina hanc nobis similitudinem insinuant: Quemadmodum in circulo principium & finis connectuntur constructione Grammatica, ut sentiat lector vel auditor, finem nondum adesse, donec subjiciatur illud, quod prima verba nos expectare jubent. Hæc etiam atque etiam tenenda, & exemplis aliquot Ciceronis familiaria reddenda: ne cum Auctore putemus *Ambitum* in periodo idem esse, quod ver-

ba amplificationis caussa addita. Verum est, vix posse periodum dici, quæ paucis tantum verbis constet: nec enim rotundum illud & circumductum potest intelligi, nisi etiam sint quæ corrotundari & circumduci possint: sicut ordo locum non habet nisi inter plura. Sed natura periodi non est in multitudine verborum, verum in illa, quam descripsimus conclusione. G.)

(**) Præcipuas ergo periodi leges ac potiores characteres notari oportet. Ex definitionibus enim patet, I. *omnem periodum ambitu quodam seu circuitu gaudere*, qui si absit, ex periodo fit propositio logica. CIC. *epist. ad divers.* 2. 14. ait: *M. Fabio, viro optimo & homine doctissimo, familiarissime utor.* Tolle ambitum, verba nimirum: *viro optimo & homine doctissimo*, & non periodum amplius habebis, sed propositionem logicam. Deinde ex iisdem definitionibus discimus, 2. *periodum omnem ita procurrere debere, ut sensus non nisi perfecta absolutaque sententia percipiatur*. (Hæc ταυτολογεῖν videntur. Malim, *non nisi precepta tota serie orationis intelligatur*. Nimirum pendere debet constructio ad ultima usque verba periodi. G.) Hinc quando Sallust. *bell. Jugurth. c.* 10. ait: *concordia parvæ res crescunt, discordia maximæ dilabuntur*: ea quidem non est periodus, quia singula membra separatim intelliguntur. Sed si ita diceres: *quemadmodum concordia parvæ res crescunt: ita discordia etiam maximæ dilabuntur*: haberes periodum, cujus sensus non nisi perfecta absolutaque sententia percipitur. Ex quo porro patet, 3. *fusam fieri orationem, quæ vel incisim, vel membratim procurrit*. *Incisim* loquitur e. g. Cic. *post redit. in senatu* 6. *Cum hoc homine, an cum stipite Aethiope, si in foro constitisses, nihil crederes interesse. Sine sensu, sine sapore, elinguem, tardum, inhumanum, neglectum, Cappadocem modo abreptum de grege venalium diceres.* Membratim idem Cicero *in Pison.* 40. *Occultus adventus furtivum iter per Italiam, introitus in urbem desertus ab amicis, nullæ ad senatum e provincia litteræ, nulla ex trinis æstivis gratulatio, nulla triumphi mentio.* In primis huc pertinet locus Cicer. *ad Q. Fratrem Lib.* 3. *epist.* 9. *Pomponius abest: Appius miscet: Hirrus parat: multi intercessores numerantur: populus non curat: principes nolunt: ego quiesco*. (Hæc sunt paullo proponenda disertius. *Inciscum* s. *Comma* in hac Rhetorum doctrina est oratio intra 8. circiter syllabas comprehensa: *Colon*

s. Men-

19. Ceterum periodus vel SIMPLEX est vel COMPOSITA, *Simplex* est, quæ uno constat membro vel colo, unde & *μονόκωλος* vocatur. (*)

20. *Composita* periodus est, quæ constat pluribus *colis* (*), duabus autem *partibus*, quarum alteram προ-

ſ. *Membrum* ad 17. syllabas procurrit: ita ut *Comma* majus paullo possit minus *Colon* videri & vice conversa. Jam *Incisim* loqui est ita loqui, ut sensus & constructio Grammaticæ finiatur intra incisum h. e. octo syllabas aut pauciores: *Membratim* loqui vel scribere adeo, ut finiatur intra 8. & 17. syllabas. Alioquin *periodus* ipsa suis *membris* f. *colis* constat, *membra* autem *incisis*, in quantum nempe *colon* est major pars periodi, a qua *δίκωλος*, *τρίκωλος* &c. dicitur, ut mox docebitur. Ex his de exemplis ab Auctore prolatis judicandum est. G.)

(*) Ut periodus simplex possit a propositione logica distingui, accedere debet *ambitus* vel *circuitus* quidam, (qui non potest intelligi, nisi haberet etiam magnitudinem aliquam, *μέγεθος εὐσύνοπτον* Aristoteli. G.) Hinc adiici solet quædam descriptio vel *περίστασις*, ut numerosior perfectiorque fiat oratio. Ubi tamen recte monet Nic. Caussinus *de eloquut. Lib.* 7. *cavendum esse vehementer, ne justæ periodi explendæ gratia, quo melius cadat aut volvatur oratio, inania quædam verba inculcemus, quasi complementa numerorum. Nihil enim frigidius esse, puerilius, & a vera germanaque eloquentia magis alienum, quam ubi materia non patitur, sed res est presse & rotunde efferenda, periodorum tractu inanem distendere orationem.* Parum a propositione logica abirent illa: *hortatus es, ut epistolas meas colligerem.* Ut periodus inde fiat, Plin. *epist.* I, 1. addit ambitum quemdam vel circuitum: *frequenter hortatus es, ut epistolas*, Si quas Paullo Curatius scripsissem, *colligerem publicaremque.* Propositio logica esset: *epistolam tuam conscidi.* Ast ambitu addito; hanc inde periodum formavit Cicero *epist. ad divers.* 7. 18. *Epistolam tuam*, Quam accepi ab L. Aruntio, *conscidi innocentem.*

(*) *Colon* sive *membrum* periodi est propositio, quæ tamen (hic in periodo, ob particulam, a qua velut suspensa est, G.) sensum non absolvit, sed eumdem ad reliquæ usque partis subjectionem suspensum relinquit. V. C. apud

προτασιν, alteram ἀπόδοσιν vocare solent (**). Ea iterum vel *bimembris*, vel, *trimembris*, vel *quadrimembris est*.

21. Pe-

C. apud Ciceronem *pro A. Cæcin.* 1. prima orationis periodus quatuor constat *colis* sine *membris*:

Si quantum in agro locisque desertis audacia potest,
Tantum in foro atque judiciis impudentia valeret:
Non minus nunc in caussa cederet A. Cæcina S. Æbutii impudentiæ,
Quam tum in vi facienda cessit audaciæ.

En quatuor propositiones, quarum nulla per se & seorsum sensum absolvit, universæ vero conjunctim absolvunt periodum, quæ ideo quadrimembris vel τετράκωλος vocatur.

(**) A *colis* sive *membris* differunt *partes*, periodorum compositarum, quarum duæ sunt, πρότασις & ἀπόδοσις, vel, ut philosophi vocare solent, Antecedens & Consequens, V. C. apud Cic. *epist.* 5. 12. hanc reperimus periodum bimembrem: *qui semel verecundiæ fines transierit: eum bene & naviter oportet esse impudentem*. Hic prior pars, duobus punctis notata, est πρότασις vel *antecedens*, posterior, puncto notata, ἀπόδοσις *seu consequens*. De his duabus periodorum compositarum partibus hæc notamus 1. *Eas non semper esse æquales*. Sæpe enim *protasis* tribus, aut duobus colis; *apodosis* unico constat, sæpe etiam hæc illa major atque uberior est. v. c. CIC. *epist. ad divers.* 15. 3.

Quum ad me legati, missi ab Antiocho Commageno, venissent in castra ad 3. Non. Septembees,
Iique mihi nuntiassent, regis Parthorum filium, quocum esset nupta regis Armeniorum soror, ad Eupratem cum maximis Parthorum copiis, multarumque præterea gentium magna manu venisse, Euphratemque jam tum transire cœpisse,
Dicique Armenium regem in Cappadociam impetum esse facturum:
Putavi, pro nostra necessitudine me hoc ad te scribere oportere.

Quum quatuor hic sint cola sive membra; tria priora, æque satis prolixa ad πρότασιν pertinent; postremum idque brevius ἀπόδοσιν absolvit. Ast paullo ante *epist.* 15. 1. Cicero ita inchoat epistolam:

Etsi non dubie mihi nuntiaba-

batur, *Parthos transiisse Euphratem cum omnibus fere copiis*:

Tamen, *quod arbitrabar*, *a M. Bibulo procos. certiora de his rebus ad vos scribi posse*,

Statuebam mihi non necesse esse, *publice scribere ea*, *quæ de alterius provincia nuntiarentur*.

Hic πρότασις uno; ἀπόδοσις duobus membris constat. Observandum 2. ἀπόδοσιν *nonnumquam antecedere* πρότασιν v. c. CIC. *pro Milon.* 3.

Negant, *intueri lucem*, *esse fas ei*, *qui a se hominem occisum esse*, *fateatur*.

Hic ἀπόδοσις inverso ordine, priorem; πρότασις posteriorem locum occupat. (Malim ita: Prædicatum Propositionis fieri πρότασιν, ἀπόδοσιν Subjectum, quod alias contra fieri amat. G.) Ad hæc illud quoque observari meretur, 3. *alterutri parti accedere nonnumquam veluti laciniam*, quam ἐπισύναψιν vocant antiqui rhetores. v. c. CIC. *Verrin.* 5.

Si potest ista pecunia sine aratorum injuria detrahi: *habeat hoc populus Romanus*, Præsertim in tanti Ærarii Angustiis.

Etiamsi postrema hujus periodi verba tolleres, absoluta tamen futura esset & perfecta sententia. Ergo hæc accedunt, tamquam ἐπισύναψιν.

Denique 4. observandum, *ad finem* προτάσεως Duo puncta: *ad finem totius periodi* Unicum punctum; *ad finem reliquorum membrorum*, *si integris propositionibus constent*, Comma; *sin aliquid ad perfectionem propositionis desit*, Semicolon *esse ponendum*. Id quod fundamentum est totius interpunctionis (†). v. c. CIC. *pro Mil. cap.* 1.

Etsi vereor, *judices*, *ne turpe sit*, *pro fortissimo viro dicentem incipere timere*,

Minimeque deceat, *quum T. Annius Milo ipse magis de reip. salute*, *quam de sua perturbetur*, *me ad ejus caussam parem animi magnitudinem adferre non posse*:

Tamen hæc novi judicii nova forma terret oculos,

Qui, *quocumque inciderint*, *veterem consuetudinem fori*, *& pristinum morem judiciorum minime vident*.

Hic ad finem secundi membri *colon* ponendum; ad finem postremi *punctum*; reliqua membra, quia perfectas propositiones continent, *commatibus* notantur. Verum si ita diceres:

Si quantum in me amoris ac diligentiæ; *tantum in te fidei prudentiæque fuisset*: *neuter jam nostrum laboraret*.

primum membrum exigeret *semicolon*, quia non continet propositionem perfectam: secun-

21. Periodus *bimembris* est, quæ protasi æque ac apodosi unimembri absolvitur. Eam formabis facile, n logicæ propositioni vel *caussam* (*) vel *conditionem*

cundum *colon*, quia ibi finitur πρότασις: tertium *punctum*, quia eo clauditur periodus.

(†) Non jam disquiremus, antiqua sit hæc interpungendi ratio, an a grammaticis excogitata? Ex instituto id egit Io. Cleric. *in arte crit. Part.* 3. *sect.* 1. *c.* 10. Saltim utilissimam esse hanc ἀκρίβειαν, res ipsa docet, & recte observat Aristoteles *Rhet.* 3. 5. ea effici, ut sit εὐανάγνωστον τὸ γεγραμμένον, καὶ εὔφραστον, id est, *ut facile legi, & proferri possit, quod scriptum est:* immo addiderim, ut & intelligi eo facilius possit. Ipse enim Aristoteles eo loco adducit locum Heracliti: τοῦ λόγου τοῦδ' ἐόντος ἀεὶ ἀξύνετοι ἄνθρωποι γίγνονται, quem ideo obscurissimum esse ait, quod sit ῥᾴδιος διαστίξαι, *interpunctu difficilis*, nec constet ante ἀεὶ, an post illud distinctio sit facienda. (Hæc ratio cum antiqua non est, sed aliquamdiu post instauratas literas inventa; tum non ita communi consensu recepta, ut non passim ab ea discedi videas: quod apparebit, si quis hoc ipsum Milonianæ initium inspicere velit. Deprehendit enim nemini adhuc editorum hanc rationem, quam Auctor probat, placuisse. Et non diffiteor, mihi in hoc certe aliter videri, quod puto hos esse quasi gradus interpungendi: 1. Comma, quo sejungi possunt, quæcunque verba non proxime unum ab altero reguntur. 2. Semicolon; ubi majorem sejunctionem, majus intervallum, oppositorum præsertim, indicare volumus. 3. Colon: ad Protasin & Apodosin majorum periodorum disjungendas. 4. Interpunctum minus, quod litera majuscula non sequitur, ubi Grammatica constructio finitur, continuatur idem argumentum. 5. Interpunctum majus, post quod vel litera majuscula, vel novus plane versus, novum initium novi argumenti, vel partis majoris indicat. G.)

(*) Sic enim *caussa* vel *ætiologia* protasin, ipsa *propositio* dabit apodosin. V. C. Esto propositio logica: *mitto tibi librum promissum*. Si caussam vel rationem addideris, nascetur inde periodus bimembris, qualis est apud Plin. *epist.* 1. 2.

Quia tardiorem adventum tuum prospicio;

Li-

nem (**), vel *contrarium* (***), vel *comparationem* (****), vel aliud quidquam hujusmodi adjeceris (*****).

22. Con-

Librum, quem prioribus epistolis promiseram, exhibeo.

Ita & propositio logica: *multas ob caussas Romæ me esse opto*, addita ratione facile in hanc periodum bimembrem commutatur a CIC. *epist. ad divers.* 15. 13.

Maxime mihi fuit optatum, Romæ esse tecum, multas ob caussas:

Sed præcipue, ut & in petendo, & in gerendo consulatu meum tibi debitum studium perspicere posses.

(**) Addita conditione nascetur periodus conditionalis. Talis est illa Cicer. *epist. ad divers.* 6. 16.

Si mihi tecum non & multæ & justæ caussæ amicitiæ privatim essent:

Repeterem initia amicitiæ ex parentibus nostris.

(***) Esto propositio logica: *eruditionis perpetua est possessio*. Adde contrarium, exemplo Plin. *epist.* 1. 3. & ejusmodi habebis periodum: *Reliqua rerum tuarum post te alium dominum sortientur, hoc numquam tuum desinet esse, si semel cœperit.* Ita & Cicer. *de Orat.* 1. 1.

Nam qui locus quietis & tranquillitatis plenissimus fore videbatur,

In eo maxime moles molestiarum & turbulentissimæ tempestates exstiterunt.

Ceterum hic observari meretur, eas demum periodos hujus generi esse omnium elegantissimas, in quibus alterius membri verba singula verbis singulis prioris coli opponuntur. Ita Plin. *Paneg.* 4.

Ille quæsitam domi gloriam in publico;

Hic in publico partam domi perdidit.

Eodem exemplo dicere possis:

Malus princeps cives imperii sui caussa natos;

Bonus imperium civium caussa institutum existimat.

Hic sibi opponuntur: princeps *bonus & malus*; *imperii caussa & civium caussa*; *natum & institutum*.

Ejusdem generis etiam hæc periodus est:

Neronis scelere nascentem Christi ecclesiam innumeris vexari supliciis;

Constantini virtute suppliciis vexatam veluti renasci vidimus.

(****) Comparatio non solum inter contraria atque opposita, verum etiam similia institui potest. Unde periodos comparativas a contrariis merito distinguimus. Exemplo esto periodus Plinii

in

22. Connectendi formulas, quæ in his periodis adhibendæ videbantur, ipsa suppeditabit materiæ natura, ut adeo de illis non multum videatur laborandum (*).

23. Ex

in Paneg. c. 5.

At, sicut maris cælique temperiem turbines tempestatesque commendant:

Ita ad augendam pacis tuæ gratiam illum tumultum præcessisse crediderim.

Sæpe quidem & contraria inter se comparantur, sed ideo periodus non desinit esse contraria, sed simul comparativa est. Ita Columella *Lib. 1. de re rust. præf. comm.* 17.

Ut enim, qui in villis intra consepta morarentur, quam qui foris terram molirentur, ignaviores habitos;

Sic eos, qui sub umbra civitatis inter mœnia desides cunctarentur, quam qui rura colerent administrarentve opera colonorum, segniores visos.

(*****) Eodem enim pertinent periodi *concessivæ, disjunctivæ, copulativæ, aliæque* hujus generis, quarum exempla passim exstant. Concessiva est illa Ciceronis, *epist.* IX, 8.

Etsi munus flagitare, quamvis quis ostenderit, ne populus quidem solet, nisi concitatus:

Tamen ego exspectatione promissi tui moveor, ut admoneam te, non ut flagitem.

Disjunctiva illa Horat. *Carm.* *III*, 28.

Vel nos in Capitolium, quo clamor vocat, & turba faventium;

Vel nos in mare proximum gemmas mittamus.

Copulativa denique illa Ciceronis *epist. ad divers.* X, 1.

Et absui proficiscens in Græciam:

Et postea, quam de medio cursu reipublicæ sum voce revocatus, numquam, per M. Antonium, quietus fui.

(Ubi vero adhiberi possit unumqodque genus periodi compositæ, quantum satis est demonstratur in I. M. G. *primis lineis artis oratoriæ* Gottingæ 1735. 8. recusis p. 19. sqq. quem locum exercitationibus scribendarum periodorum tanquam regulam adhibuisse neminem pœnituerit. G.)

(*) Sic ipsa sane ratio dictitat, periodos *caussales* incipere posse a *quum, quia, quandoquidem*, item a *si*: *conditionales* a *si*: contrarias a *quum*, aut sine connexione statim a re ipsa: *comparativas* a *quodsi, quemadmodum*,

23. Ex periodis bimembribus facile fiunt *trimembres* sive τρίκωλοι, si vel πρότασις vel ἀπόδοσις duplicetur (*). Unde possunt totidem esse periodorum trimembrium, quot bimembrium, genera (**).

24. Sed

riodi trimembres *caussales*, *adversativæ*, *comparativæ*, *conditionales*, *concessivæ*, *disjunctivæ*, *copulativæ*, *cet.* Dabimus quarumdam exempla: Concessiva est illa Cicer. *epist.* 1. 5.

Tametsi nihil mihi fuit optatius, quam ut primum abs te ipso, deinde a ceteris omnibus gratissimus erga te esse cognoscerer:

Tamen afficior summo dolore, ejusmodi tempora post tuam profectionem consequuta esse,

Ut & meam, & ceterorum erga te fidem & benevolentiam absens experirere.

Copulativam habet idem Cicero *de senect.* c. 1.

Mihi quidem ita jucunda hujus libri confectio fuit, ut non modo omnes absterserit senectutis molestias,

Sed & effecerit mollem & jucundam senectutem.

Contrariæ exemplum Idem suppediat *epist.* 5. 17.

Non oblivione amicitiæ nostræ, neque intermissione consuetudinis meæ, superioribus temporibus ad te nullas litteras misi:

Sed quod priora tempora in

rui-

dum, *sicuti*: concessivas ab *etsi*, *tametsi*, *quamvis*, *ut*, *utut*, *equidem*, *quidem*; disjunctivas ab *aut*, *vel*: copulativas denique ab *&*, *cum*, sequente *tum*, *non tantum*, sequente *verum etiam*, *cet.*

(*) Sic supra adfuit periodus bimembris conditionalis: *Si mihi tecum non & multæ & justæ caussæ amicitiæ privatim essent: repeterem initia amicitiæ ex parentibus nostris.* Jam sive πρότασιν sive ἀπόδοσιν in duo membra diduxeris, habebis periodum trimembrem. v. c.

Si mihi tecum non & multæ & justæ caussæ amicitiæ privatim essent,

Neque jam ab ineunte adolescentia complura inter nos mutua officia extitissent:

Repeterem initia amicitiæ ex parentibus nostris.

Vel duplicata ἀποδόσει:

Si mihi tecum non & multæ & justæ caussæ amicitiæ privatim essent:

Repeterem caussas amicitiæ nostræ a parentibus nostris,

Inter quos magna semper atque arcta in primis familiaritas intercessit.

(**) Dantur ergo & pe-

24. Sed absolutissima omniumque magnificentissima est *periodus quadrimembris* vel τετράκωλος, quia & perfectam plerumque ratiocinationem continet (*), & ob numerum propositionum auribus, quarum superbissimum est judicium, quam maxime probatur. Constat ea, ceu ex ipso nomine adparet, quatuor membris, quorum duo plerumque ad πρότασιν; ac totidem ad ἀπόδοσιν referuntur. (**).

25. Mul-

ruinis reipublicæ nostrisque jacuerunt,

Posteriora autem me a scribendo tuis injustissimis atque acerbissimis incommodis retardarunt.

Huic eodem loco statim subjicit caussalem:

Quum vero & intervallum jam satis longum fuisset, & tuam virtutem magnitudinemque animi diligentius essem recordatus:

Non putavi alienum institutis meis, hæc ad te scribere.

Subjungit huic copulativam:

Ego te, P. Sexti, & primis temporibus illis; quibus in invidiam absens & in crimen vocabare, defendi;

Et, quum in tui familiarissimi judicio ac periculo tuum nomen conjungeretur, quam potui, accuratissime te tuamque caussam tutatus sum:

Ex proxime recenti adventu meo, (quum rem aliter institutam offendissem, ac mihi placuisset, si adfuissem, tamen nulla re saluti tuæ defui.

Ex his, qualia reliqua sint periodorum genera, facile intelliges.

(*) Non temere ullum est periodorum genus, quod totam ratiocinationem facilius capiat, quam quadrimembre. Quod vel unico exemplo ostendi poterit. Muretus *Part.* I. *Orat.* 22. ita disserit:

Si pro cujus quisque propugnatione ac defensione plura pericula subiit, plus excepit acerbitatum, pluribus quasi procellis ac tempestatibus agitatus est,

Eo plus gaudii ex iis, quæ ad retinendam atque amplificandam illius dignitatem pertinent, ad eum pervenire credendum est:

Dubitare non potes, beatissime pater, quin Carolus Rex, te Pontifice creato, tanto ceteros Reges eximia quadam percepta ex ea re gaudii magnitudine superaverit,

Quanto non hujus modo memoriæ, sed omnium ætatum ac sæculorum Reges gra-

gravi ac diuturna susceptorum pro Sedis Apostolicæ auctoritate laborum ac discriminum perpessione superavit.

Uberrima hæc est periodus, sed facile tamen includenda huic syllogismo:

Qui plus pro Pontifice periculi subiit, is plus lætitiæ ex ejus felicitate percipit.

Carolus IX. plus periculi subiit pro Pontifice.

Plus ergo lætitiæ ex ejus felicitate percipit.

Jam confer periodum, & adparebit, propositionis subjectum in primo; prædicatum in secundo; conclusionem in tertio; adsumtum in quarto membro contineri.

(**) Quum difficillimum sit hoc periodorum genus: regulas quasdam de illis componendis suppeditare juvabit. *Primo* ergo tales periodi fiunt ex quovis syllogismo, maxime si accedat majoris propositionis probatio. Hinc Muretus *Part. 1. Orat. 1.* laudaturus Theologiam ita ratiocinatur. (Attende, lector, an invenias hoc ratiocinium in Mureti periodo? G.)

Quæ scientia homines ad fruitionem Dei perducit, illa est reliquis præferenda.

Ratio:

In fruitione enim Dei posita est perfectio illa, ad quam naturali quodam desiderio ferimur.

Theologia homines ad fruitionem Dei perducit.

Est ergo reliquis scientiis præferenda.

Inde effingit periodum quadrimembrem, in qua primum membrum probationem majoris; secundum ipsam propositionem; tertium conclusionem; & postremum denique adsumtum continet. Ἐξεργασία ejus talis est:

Nam si eorum omnium, quæ in immensa hac rerum universitate cernuntur, unumquodque naturali perficiendi sui desiderio tenetur;

Et animus noster, ad similitudinem divinitatis effictus, tanto perfectior est, quanto propius ad illud, ex quo ductus est, exemplar accedit:

Dubitari profecto non potest, quin ea sit omnium præstantissima facultas;

Quæ, quoad ejus fieri potest, cum humanis divina copulando, mortalitatem nostram, quantum illius imbecillitas patitur, divinæ naturæ arctissima colligatione devincit.

Secundo & tunc nascetur periodus quadrimembris, si duo membra opposita inter se compares, addasque discrepantiæ rationem. Cicero *pro A. Cæcina 1.* has inter se contendit propositiones:

A. Cæcina cessit in vi facienda audaciæ S. Æbutii.

Non autem in caussa ejusdem

cedet *impudentiæ*. Ratio:

Non enim in foro tantum valet impudentia, quantum in agro locisque desertis audacia.

Ἐξεργασία ejus talis est:

Si quantum in agro locisque desertis audacia potest,

Tantum in foro atque in judiciis impudentia valeret:

Non minus in caussa cederet A. Cæcina S. Æbutii impudentiæ,

Quam in vi facienda ejus cessit audaciæ.

Eodem exemplo dicere posses:

Si quantum in effringendis carceribus astutia potest,

Tantum ad effugiendam furcam audacia valeret:

Non minus jam hic fur carnifices deluderet audacia, quam lictoribus olim illusit astutia.

Tertio & illa periodus quadrimembris est longe elegantissima, in qua duabus propositionibus totidem redditiones respondent, & contra. Talem periodum Rhetores vocant χιαζομένην. Vid. Caussin. *de eloqu. sacra, & profana 7. 6. p.* 363. Dicitur autem χιαζομένη, quasi decussata, a χ littera, quæ crucis in modum intersecantibus se ipsis duabus obliquis lineis figuratur. Unde & χιασμὸς figura, quando, quatuor propositis, tertium secundo respondet, & convenit quartum primo. Ita Caussinus *ibid. p.* 363. Sed ego existimo, tertium primo, quartum secundo respondere debere. Id enim docet exemplum *Demosthenis*, ab ipso *Caussino* adlatum. (Posuit Caussinus ternam definitionem, exemplum non conveniens, unde appareat definitionem ab illo non satis intellectam. Ponamus breve & facile exemplum ex Cicer. *pro Domo pr. Cum multa divinitus, Pontifices, a majoribus nostris inventa atque instituta sunt, tum nihil præclarius, quam quod vos eosdem*

(1) *Et religionibus Deorum immortalium,*

(2) *Et summæ rei publicæ præesse voluerunt: ut*

(3) *Amplissimi & clarissimi cives remp. bene gerendo,*

(4) *Pontifices religiones sapienter interpretando*

Rempublicam conservarent.

Junge hic membra sibi respondentia *primum* & *quartum*, itemque *secundum* ac *tertium* lineis diagonalibus: existet χ litera s. decussis. G.) Talis est illa Demosten. *in Olynth.* 2.

Equidem Philippus quanto plura præter dignitatem fecit,

Eo plus apud omnes admirationis gloriæque consequutus est:

Vos autem, cives Athenienses, quo immoderatius, imprudentiusque rebus vestris usi estis, Eo

25. Multa vulgo addi solent a Rhetoribus de singulorum membrorum magnitudine. Bimembres enim periodos vel *æquales* esse ajunt, si idem fere in utraque parte sit syllabarum numerus, vel *inæquales*, si partes dissimili syllabarum numero constent (*). Sed & trimembres aliæ *ἰσόπλευροι* (**) dicuntur, aliæ *ἰσοσκελεῖς*

F 2

Eo majorem vestram oportet esse turpitudinem.

Quarto quoties vel protasis vel apodosis duobus tribusve membris constat, novum inde nascetur periodi quadrimembris genus. Sic trium membrorum protasis est apud Ciceron. *epist.* 9. 18.

Quum essem otiosus in Tusculano,
propterea quod discipulus obviam miseram,
Ut iidem me quam maxime conciliarent familiari suo:
Accepi tuas litteras plenissimas suavitatis.

Duorum apud eumdem: *epist.* 9. 2.

Caninius idem tuus, & idem noster, quum ad me pervesperi venisset,
Et se postridie mane ad te iturum dixisset:
Dixi ei me daturum aliquid mane,
Et, ut peteret, rogavi.

Nec non *epist.* 9. 14.

Etsi contentus eram, mi Dolabella, tua gloria,
Satisque ex ea magnam lætitiam voluptatemque capiebam:
Tamen non possum non confiteri, cumulari me maximo gaudio,
Quod vulgo hominum opinio socium me adscribat tuis laudibus.

(*) Et has iterum vel *μείουρους* vocant, si antecedens vel *πρότασις* sit longior; vel *μακροκώλους*, si consequens numero syllabarum excrescat. Æqualis est hæc periodus Cicer. *post reditum ad Quirites* 2.

Illi mihi fratrem incognitum, qualis futurus esset dederunt:
Vos spectatum incredibili pietate cognitum reddidistis.

Μακρόκωλος illa apud Cicer. *pro Arch.* 9.

Neque enim quisquam est tam aversus a Musis,
Qui non mandari versibus æternum laborum suorum præconium patiatur.

Μείουρος denique exstat apud eumdem Cicer. *pro Milon.* 5.

Neque enim est ulla defensio contra vim umquam optanda:
Sed nonnumquam est necessaria.

(**) E geometria desumta est hæc denominato Ἰσόπλευρος

κῶλα (***). Sed quum magna ea in re libertate usi sint veteres, præcepta illa omnia supervacua videntur. Unicam ergo observari velim regulam: *dandam esse operam, ne membram periodorum compositarum sint nimis inæqualia* (****).

19. Sed ut ad periodorum genera redeamus: nec illud videtur omittendum, ultra quatuor membra non excrescere debere earum magnitudinem. Recte enim DEMETR. PHALEREUS, vel quisquis sub eo nomine latitare voluit, in aureo libello *de eloquut. n. 16.* αἱ μέγισαι δὲ ἐκ τεττάρων· τὸ δὲ ὑπὲρ τέσσαρα, οὐκ ἔτ' ἂν ἐντὸς εἴη περιοδικῆς συμμετρίας. *Maximæ periodi sunt quadrimembres. Quod vero supra quatuor est, non amplius intra justam mensuram periodi manet.* Occurrunt quidem passim apud oratores periodis prolixiores, quas tamen excusandas magis, quam laudandas arbitramur. Eæ si certo colorum numero absolvantur, (Melius, si intra 5. ad 8. Cola periodi similitudinem, id est circum-

πλευρα enim geometræ vocant triangula æquilatera. Quare & periodus ἰσόπλευρος dicitur, quæ cola omnia habet æqualia. Talis exstat apud Cicer. *pro Roscio 29.*

Vereor, ne aut molestus sim vobis, judices, aut ne ingeniis vestris videar diffidere: si de tam perspicuis rebus diutius disseram.

(***) Hæc quoque a geometris mutuata est denominatio, ἰσοσκελῆ enim dicuntur *triangula æquicrura*. Rhetoribus vero ita vocantur periodi trimembres, quarum duo membra paria sunt, tertium aut longius reliquis aut brevius. Cicer. *de offic.* 1.

Nullum bellum est justum,

Nisi quod aut rebus repetitis geratur:

Aut denunciatum ante sit & indictum.

(****) Si tamen ullum membrum reliqua magnitudine excedere debeat: illud maxime convenire videtur postremo. Qua de re Demetr. Phaler. *de eloqnut. n. 18. In compositis*, inquit, *periodis postremum membrum longius esse oportet, & tamquam continens atque amplectens alia: sic enim magnifica erit & honesta periodus, in honestum & longum desinens membrum.* (Contrarium tamen videor observasse in Cicerone, id est, plures μειόρους. G.)

circumductionem illam servent, G.) περιοδικὰ (*); sin sine certo (majore quam dictum est, G.) membrorum colorumve numero pro vigore spiritus ferantur, πνεύματα (**); si denique eo usque producantur, ut spiritus, quantumvis longus, eas ferre haud posse videatur, τάσεις (***) dicuntur.

 27. Ora-

(*) Περιοδικὸν ergo est periodus e quinque vel pluribus membris conflata. Cicero *pro Mil.* 1.

Etsi vereor, judices, ne turpe sit, pro fortissimo viro dicere incipientem timere,
Minimeque deceat, quum T. Annius Milo ipse magis de reip. salute, quam de sua perturbetur,
Me ad ejus caussam parem animi magnitudinem adferre non posse:
Tamen hæc novi judicii nova forma terret oculos,
Qui quocumque inciderint, veterem consuetudinem fori & pristinum morem & judiciorum minime vident.

(**) Πνεῦμα, definiente Hermogene, est σύνθεσις λόγου διάνοιαν ἀπαρτίζον ἐν κώλοις καὶ κόμμασι μετρούμενον πρὸς τὴν διάρκειαν τοῦ πνεύματος κατὰ τὴν φωνὴν λέγοντος, id est, *structura orationis, quæ sensum membris incisisque definitum ad orationis spiritum & vocem accommodat*. Quare tot esse possunt membra τοῦ πνεύματος, quot fert oratoris spiritus. Præclarum est *pneuma* illud apud Cicer. *pro S. Rosc.* 49.

Rogat, oratque te, Chrysogone, Roscius,
Si nihil de patris fortunis amplissimis in suam rem convertit,
Si nulla in re te fraudavit,
Si tibi optima fide sua omnia concessit, annumeravit, adpendit,
Si vestium, quo ipse tectus erat, annulumque de digito suum tibi tradidit,
Si ex omnibus rebus se ipsum nudum, neque præterea quidquam, excepit:
Ut sibi per te liceat innocenti amicorum opibus vitam in egestate degere.

Hoc exemplum τοῦ περιοδικοῦ s. periodicæ dictionis mensuram, quam supra dedimus, nondum excedit. Sed termini ita accurate constitui non possunt. G.) Ejusmodi pneumata sane non inelegantia sunt, si in loco adhibeantur, ut paullo post ostendemus pluribus.

(***) τάσις, id est, *extensio*, periodus est omnium diffusissima, quæ plura accumulat membra, quam vel robu-

27. Orationi *periodicæ* sive *versæ* opponi diximus *fusam*, qua uti dicuntur oratores, quotiescumque vel *incisim*, vel *membratim* dicunt. Et huc pertinent SCHOENOTENES (*), & quam jam supra descripsimus, PERIODICA CIRCUMDUCTIO (**).

28. De usu periodorum ut quædam dicamus, illud præcipue notandum, non ferendam esse orationem, quæ tota sit periodica (*). Miscenda ergo oratio *versa* &

robustissimus quisque uno spiritu eloquatur. Unde semper in vitio ponitur tam enormis circumductio. Exstat tamen monstrosæ ejusmodi τάσεως exemplum apud Cicer. *Verrina ultima*, sub finem, cujus initium est: *nunc te, Jupiter optime maxime, cujus iste donum regale, cet.*

(Accuratius ita dixisset Auctor: *Fusa* oratione utuntur oratores, non tantum cum *incisim* vel *membratim* dicunt; sed in primis etiam, cum verba naturali modo ratione, sine cura illa ambitus connectunt. Cæterum medium quoddam genus sunt *Schœnotenes*, & de quo modo (§. 26.) diximus περιοδικὸν, s. *periodica circumductio*. G.)

(*) *Schœnotenes* est, quando interiectis propositionibus incidentibus, vel una idea generali in specialiores quam plurimas soluta, longius ac instar funis extenditur oratio. (Non quævis, sed quæ *colon* alias futura erat. Sic Voss. 4. 3. 6. p. 160. G.)

Inde enim nomen τοῦ σχοινοτενοῦς, id est, funis extensi accepit hoc dicendi genus. Cicer. *contra Rull.* 1. 15.

Hoc capite, Quirites, omnes gentes, nationes, provincias, regna, decemvirum ditioni, judicio, potestatique permissa & condonata esse dico.

(**) De *periodica circumductione* jam supra actum. Hic addimus ea περιοδικὰ omnium esse pulcherrima, quæ e membris oppositis constantur. Cicer. *pro Milon.* 4.

Est hæc non Scripta, sed Nata lex, *quam non didicimus, accepimus, legimus, verum ex natura ipsa arripuimus, hausimus, expressimus, ad quam non docti, sed facti, non instituti, sed imbuti sumus.*

(*) Quamvis enim splendida in primis sit oratio versa vel circumducta, & hinc ab Aristotele *Rhet.* 3. 9. laudetur, tamquam ἡδεῖα, εὐμαθὴς καὶ εὐμνημόνευτος, *jucunda, perceptu ac retentu facius*;

parum

ſa & *fuſa*, ita tamen miſcenda, ut ſingulorum generum periodi ſuo quæque loco adhibeantur (**).

29. Solent vulgo Rhetores etiam de *numero oratorio* multa præcipere, quippe quem ſonoram jucundiſſimamque reddere orationem exiſtimant (*). Sed ſatisfeciſſe nobis videbimur, ſi auribus hic obſequamur, quarum ſuperbiſſimum eſt, teſte CICERONE, judicium. Hoc vero docebit, in clauſulis periodorum elegantiſſimos eſſe *dichoreum* (**), *antiſpaſtum* (***), & *pæo-*

parum tamen a carmine differret oratio, ſi ea integra conſtaret periodis. Quare parum jucundæ ſunt orationes Iſocratis, quæ pæne totæ periodis conſtant. Plin. *Hiſt. nat.* 7. 30. Idem collocationis & numeri ſtudium in Gorgia, Iſocratis præceptore, reprehendit Demetr. Phaler. *de eloquut.* 15. qui etiam præclare obſervat, orationem nec totam periodicam, nec totam diſſolutam eſſe debere.

(**) Inciſim ac membratim dicimus in dialogis, epiſtolis ad familiares, narrationibus, maxime ſi ea, quæ intra breve tempus geſta ſunt, referre velimus. Pneumate ad excitandos vehementiores affectus; periodis quadrimembribus in exordiis proponendiſque enthymematibus; reliquis denique promiſcue utimur.

(*) De numero oratorio copioſe diſſerit Cicero *de orat.* 3. 44. & ea in re plerique eum ſequuntur Rhetores. Sed multi tamen totam illam de numeroſa oratione doctrinam vanam judicant, maxime, quum tota illa res cujuſque ſtet judicio. Enimvero negari nequit, multum gratiæ accedere orationi, ſi periodorum clauſulæ certo quodam numero abſolvantur. Dixerat aliquando Gracchus: *abeſſe non poteſt, quin ejuſdem hominis ſit, probos improbare, qui improbos probet*. Latine ſane id dictum eſt & perſpicue, ſed parum numeroſe. Itaque Cicero verbis iiſdem concinnius collocatis hanc effinxit periodum: *abeſſe non poteſt, quin ejuſdem hominis ſit, qui improbos probet, probos improbare*. Quis neget jam ob numerum, qui acceſſit, multo graviorem elegantioremque factam eſſe periodum? Adde Chriſt. Schraderi *de rhetor. Ariſtot. ſenſu & uſu* 3. 8. *p.* 529. *ſeq.*

(**) *Dichoreus* eſt trocheus duplex - v - v. Hinc apud Ciceronem tam frequentia periodorum clauſulis ſunt verba ejuſmodi: *comprobavit*, *exiſtimavit*, *audeamus*.

(***) *Antiſpaſtus* ex jam-

na tertium (****). In principiis periodorum pedes & numeros sectari absonum videtur, multoque magis in medio, ubi sufficit, si longæ brevesque syllabæ inter se misceantur (*****).

(Nobis de tota re ita videbatur. 1. Numerus proprie inest in longarum & brevium syllabarum permistione apta, i. e. argumento & affectui atque moribus accommodata. 2. Quantitas syllabarum cum pronunciatione, quæ hodie obtinet, Latina non discernatur nisi penultimarum, imperfecte admodum numerum Latinum percipiamus necesse est. 3. Præceptis specialibus includere numerum vix licet. 4. Tanto minus, cum diversa nimis sint hominum ut in reliquis sensibus, ita in aurium quoque perceptione judicia. 5. Ratio igitur ad facultatem numerosæ orationis perveniendi sola relinquitur, a) ut legendo & pronunciando aures adsuefaciamus numeris eorum, quos probari accepimus: b) ut inter scribendum induamus eum animum, quo esse velimus auditores aut lectores nostros: c) meminerimus tristibus gravibusque & magnis rebus longas syllabas, contrariis breves magis videri aptas. 6. Quæ in Latina collocatione præter cætera huc faciunt, ea auctor tum hic, tum supra 1. 1. §. 18. seq. præcepit. 7. Pronunciatio ut juvare numerum potest, ita corrumpere. Cæterum de nu-

bo & trocheo conflatus est *v--v*. Hinc sæpe Cicero periodos ejusmodi claudit vocibus: *fateretur*, *haberemus*.

(****) *Pæon tertius* duabus brevibus, tertia longa, & quarta itidem brevi constat *vv-v*. Hinc in Ciceronis operibus tam frequens est clausula: *esse videatur*, ut jam Quinctiliani tempore multi se existimarint illam Ciceronis ubertatem adsequutos, si plerisque periodis illud *esse videatur* adjungerent, Quinctil. *Inst. orat.* 10. 2.

(*****) Cavendum etiam hic est, *ne quid nimis*, insanire nonnullos in consectandis numeris periodorum, erudite, ut solet, ostendit Caussin. *de eloquent. sacra & profana*, 7. 10. *p.* 167. (Huc pertinet versus in prosa, de quo supra 1. 1. 19. obs. 17. G.)

de numero oratorio vid. quos laudat ad LONGI. 38. b. ſ. 9. no. 37. TOLLIUS, it. PEARCE p. 150. Wetſten. G.)

30. Et hactenus quidem de CONCINNITATE dictum (*). Jam porro, quid ORNATAM reddat orationem, curatius oſtendendum eſt. Et hic quidem primas partes TRANSLATIONI deferimus (**), quæ

(*) Sunt & alia, quæ Rhetores (Hermog. *de Inv.* 4.3. apud Cauſſi. *7. 6.* p. m. 283. G.) recenſent, periodorum genera, veluti *πνεῦμα καὶ κλεὶς*, *ſpiritus* & *clavis*, itemque *στρογγύλως ἀποτετορνευμένη, ἐπιτιμητικὴ, γνωμικὴ, ἀποφαντικὴ, ἐρωτηματικὴ, ἐλεγκτικὴ; δεικτικὴ, ἀρνητικὴ, ἀπαγορευτικὴ*, periodus, *rotunda*, *increpatoria*, *ſententioſa*, *enunciativa*, *interrogativa*, *redargutoria*, *demonſtrativa*, *negativa*, *prohibitiva*. Sed *ſpiritus* & *clavis* non aliter differre videntur, quam oratio *dimenſa* & *fuſa*. (Plane aliter Hermogenes l. c. apud quem *Clavis eſt periodus proprie dicta totam argumentationem complexa*. G.) *Rotunditas* omnium elegantium periodorum generale nomen eſt. Reliquæ denominationes a materia fere deſumtæ ſunt, adeoque huc non pertinent. Quin ſi ad materiam reſpicimus, innumera erunt periodorum genera. Itaque his Græculorum minutiis immorari noluimus.

(**) *Translatio* vocatur, quod vox a propria ad alienam ſignificationem ſimilitudine quadam transfertur. Ut ſi fortunam *vitream* dixeris pro inconſtanti: *advolare* pro celeriter accedere: *confluere* multitudinem pro concurrere. Eam neceſſitatis atque inopiæ cauſſa initio inventam, poſteaque frequentatam ob ornatum ac dignitatem, obſervat Cicero *de Orat.* 3. 38. Unde etiam quædam metaphoræ adeo receptæ ſunt quotidiano uſu, ut magis ſignificent proprie, quam propria ipſa e. c. *oculus vel gemma vitis*, *pes navis*, *ſinus maris*, *incendi vel inflammari ira*, *labi errore*. Neſcio an non & huc referam *Imbibere* pro conſilium capere, ſibi aliquid proponere, & ita in mente ac cogitatione defigere, ut evelli non poſſit. Ita ſane non modo poetæ loquuntur, veluti Lucretius *Lib.* 3. *v.* 1010.

Qui petere a populo faſces, ſævaſque ſecures

Im-

quæ si apta (***) & moderata (****) sit, incredibilem orationi conciliat elegantiam.

31. Re-

Imbibit,
& *Lib.* 6.

Non quod violari summa Deum vis
Possit, ut ex ira pœnas petere Imbibat *acres*.

verum etiam Cicer. *pro P. Quinct.* & Liv. *Lib.* 11. quæ loca debemus Mureto *var. lect.* 1. 6. Add. Turneb. *Advers.* 18. 21. *Nihil enim*, inquit Quinctilianus *inst. orat.* 8. 6. *suis verbis, quam his arcessitis, magis proprium erat*.

(***) Ut aptæ sint metaphoræ vel translationes, observandæ sunt aliquot regulæ. I. *In translationibus cavendum, ne inter se conferas dissimilia*. Hinc frigida sunt illa: *ulmorum greges* apud Plautum *Pseud.* 1. *v.* 99. *cæli fornices*, (Vid. Cicer. *de orat.* 3. 41.) *phalanx undarum, fossa ponti* apud Prudent. καθημ. *hymno* 9. *v.* 14. Studio tamen talia nonnumquam adfectant comici, ut risum moveant. Sic Plaut. *Curcul.* 2. 3. *v.* 39. dixit *lippire dentes*, quum fame madent. *Et Pseudol.* 1. 1. *v.* 74. *lacrimas exspuere* pro *lacrimare*. II. *Cavendum, ne traslationes in frigidas hyperbolas evadant*. Talis est translatio illa Juvenalis *Satira* 6. *v.* 423. Qui de sono, qui fit inter ungendum, loquuturus, ait:

Et summum dominæ femur
Exclamare *coegit*.

Nec magis ferenda illa Flori *Hist.* 4. 11. qui descripturus naves M. Antonii: *castellorum*, inquit, *& urbium specie non sine* Gemitu *maris &* Labore *ventorum ferebantur*. Quæ jam castigavit Buchnerus *de commut. rat. dicendi*, 1. 2. 6. *p.* 38. III. *In laude a melioribus; in vituperatione a deterioribus petendæ sunt metaphoræ*. Hinc recte Ciceronem laudaturus, eidem tribues *flumen orationis, os cæleste*: at parum judicii ostenderet, quisquis eidem tribueret *asininos labores*. IV. *In stilo grandi a rebus grandibus; in tenuiori a tenuioribus petendæ sunt metaphoræ*. Sic decora est translatio Buchneri *orat. paneg.* 5. *p.* 126. *Ego perinde, dum nuncupata verborum vota incipio solvere, inde potissimum ducam initium, unde* Intercepti sideris *nostri* lux *primum* prorupit. At si quis in describendis ludi magistri natalibus hac translatione uti vellet, risum profecto deberet lectoribus. V. *Translationes desumi debent a rebus notis, & honestis*. Sic eleganter Cicer. *de orat.* 3. 41. dixit *scopulus patrimonii, vora-*

rago bonorum; obſcuriores fuiſſent *ſcylla & charybdis*. Parum honeſtæ translationes ſunt illæ, quas ipſe notavit Cicer. *Rhet.* 3. 2. *caſtrata reſpublica*, *ſtercus curiæ*, pro quibus caſtius dixeris *enervata reſpublica*, *purgamentum curiæ*. Nec ferenda illa *cacatæ chartæ*, *verba vomere*, *ructare verba*, & hujus generis alia, qualia graviter reprehendit Buchner. *de commutata rat. dicendi*, 1. 2. *p.* 44.

VI. *Danda eſt opera, ut genus translationis ſervetur*, id quod allegoriam vocant. Sic inſulſe quis diceret: *fortuna vitrea eſt, dum ridet, mutatur*. Quid enim *vitro* cum *riſu* & mutatione? Elegantius P. Syrus: *fortuna* vitrea *eſt, dum* ſplendet, frangitur. Elegantius quoque Curtius 7. 8. 24. *Fortunam tuam* preſſis manibus *tene*, lubrica *eſt*, *nec invita teneri poteſt*. Qua allegoria etiam utitur Seneca *epiſt.* 101. Vides ergo abſonas eſſe loquutiones, *haurire fructum* †, *adgredi rem illotis manibus*. Fructus enim non *hauriuntur*, ſe *capiuntur*, nec manibus rem *adgredimur*, ſed *attingimus*. Eſt tamen, ubi & veteres hac in re lapſi. Buchnerus ſane *l. c. p.* 49. notat verſus illos Horatii *epiſt.* 1. *v.* 1.

Nemo adeo Ferus *eſt*, *ut non* miteſcere *poſſit*,
Si modo culturæ *patientem accomodet aurem*.

In una enim ſententia ter mutavit genus translationis: *Feritas* animalium eſt, *miteſcere* frugum, *cultura* agrorum. Elegantius ita concinnaſſet verſus:

Non adeo Ferus *eſt*, *ut non* manſueſcere *poſſit*,
Si diſciplinæ *patientem accommodet aurem*.

(†) Attamen redundare quid ad fructum dixit Cicero *pro Ligar. cap.* 3. *Laudem adoleſcentis exiſtimo ad meum aliquem etiam* redundare fructum. Quod ſane elegantiſſimum eſt. Id enim vult Cicero, laude adoleſcentem tam veluti abundare, ut ad ſuum commodum aliquid redundare inde poſſit.

(****) Cavendum, ne nimio & immodeſto translatorum uſu in ænigma degeneret oratio. Eſt enim & hic, ut in omni vita, apprime hoc utile, *ne quid nimis*. Caſtior Ciceronis ævo erat Latinitas, quum ea metaphoris, tamquam gemmis quibuſdam, diſtingueretur. At ſæculo quarto caſtitas illa parum placuit Ammiano Marcellino, Sidonio Apollinari, Ennodio, aliiſque hujus commatis ſcriptoribus, qui nihil ſatis Latinum putabant atque elegans, niſi quod eſſet allegoricum. Qua de re Cauſſin. *de eloqu. ſacra & profana*, 2. 9. 92. *Floruit Ennodius illo tempore, quo illa inſania metaphorarum vel* po-

31. Reliqui tropi, in primis METONYMIA & SYNECDOCHE non tam † ad elegantiam orationi conciliandam, quam ad aptius explicanda veterum aucto-

potius allegoriarum dulcedo cuncta pervaserat, & jam Ferrum Ciceronis *Tulliana dictio vulgo dicebatur, contra aurea putabantur frigida quæque acumina & allegoriæ, quibus illi scriptores sua referserunt.* Ut exemplo res fiat clarior, considera mihi, quæso, illa Ennodii: *diu salum quæris, verbis in statione compositis, & incerta liquentis elementi placida oratione describis, dum sermonum cymbam inter loquelæ scopulos rector diligens frænas & cursum artificem fabricatus trutinator expendis; pelagus oculis meis, quod aquarum simulabas, eloquii demonstrasti.* Bone Deus, quam frigida hæc sunt, & ænigmate quovis obscuriora! sed talia ferrea illa ætas ferebat ingenia. Parum comtum videbatur, quod non erat allegoricum, hic non sufficiebat *oratio*, sed dicendum *orationis* vel *sermonis cymba*, nec placebat *loquela*, nisi adderentur *scopuli*. Quæ omnia æque absurda sunt, ac si quis in vernacula diceret: *Man wolle mit dem Schiff seiner Rede durch die Klippen der Zahne in die freye Luft segeln.* Adeo etiam illa, quæ parce adhibita plurimum elegantiæ conciliant orationi, eamdem frigidam & ridiculam reddunt, si nimis frequententur, maxime ubi non necessarium est, has ampullas projici. (Quod si veremur, ut probari possit Metaphora paullo audacior, licet addere particulas excusandi vim habentes, *tanquam, velut, quasi*, & similes, quæ μειλίγματα, id est *emollitiones* vocat Longinus 32. 2. ubi de tota re pulchre agit Tollius p. 173. In universum notandum, usum etiam hic tyrannum, & delicias quasdam regnare, ut quæ modestiora sunt & minus dissimilia, minus inhonesta, damnentur, probentur audaciora. Ut in moribus quoque *Dat veniam corvis, vexat censura columbas*. v. g. *Invehi in aliquem* ita frequens est Latinis & paullo alio sensu Germanis, ut vix Metaphoram esse sentiamus. *Inequitare* volunt Macrobius & Arnobius, importuni putantur & intolerabiles. Sic *Euro volare* licet, *agere* licet *mare*, *equitare per undas Siculas* non licet, ne per Horatium quidem. G.)

† (Verius dixisset Auctor, *non tantum ad elegantiam -- sed*

ctorum loca comparati videntur (*). Nec tamen laude sua defraudandæ loquutiones quædam metonymicæ (**) & synecdochicæ (***), jamdudum veluti civitate

te

sed etiam &c. Sunt enim multa lumina orationis, quæ his Tropis constant. Ostendunt enim auditori vel lectori eam partem, faciemve rei, qua magis placere, vel movere, vel certe perspici potest. G.)

(*) Duriuscule etiam veteres nonnumquam loquuti sunt, in primis poetæ, quod ut explicarent Rhetores, *tropos* invenerunt. Quis umquam a vitio atque ἀκυρολογία absolverit illa Horatii, *Carm.* 4. 4.

- - - *vel Eurus*
Per Siculas equitavit undas?

Equidem Murat. *Var. lect.* 1. 10. eodem modo loquutum observat Euripidem in Phoenissis:

Ζεφύρου πνοαῖς ἱππεύσαντος ἐν οὐρανῷ.

Sed ipse tamen fatetur vir doctissimus, *audacem esse hanc metaphoram & Horatium fecisse more suo, ut persequendis Græcorum vestigiis* τὸ τῆς λέξεως καινόν τε καὶ ξενικὸν *quæreret, seque quam longissime a trita & plebeja loquendi consuetudine abduceret.* (Inspice, lector, totum locum, & observabis, verbum *equitavit* primario ad *Dirum Afrum*, Annibalem, pertinere; verbum autem conveniens *Flammæ* & *Euro* esse e generali notione motus in verbo *equitavit* repetendum. Taceo quod judicium de talibus sæpe gustu quodam constat, qui ex ipsis poetarum bonorum exemplis formandus est. Vid. quæ ad finem §. Præced. observata sunt. G.) Nec melior est translatio Catulli:

Ipsa levi fecit volitantem flumine Currum,

quamvis eam apud Æschylum & Euripidem repererit idem *Lib.* 1. *cap.* 11.

Quis non duriuscule loquutum Ciceronem *dixerit pro Marcello* 6. dum ait: *gladium vagina vacuum in urbe non vidimus.* (*Id est sine vagina*. Neque enim *vacuus* semper ad cavum quoddam inane refertur; sed absentiam tantum ejus rei, qua quid *vacuum* esse dicitur, indicat. G.)

(**) Sic non ineleganter dicitur, *vario Marte* pugnare Quinctil. *Inst. orat.* 6. 8. *Sera juvenum Venus*, Tacit. *de moribus Germ.* 20. *Hoc cum Gratia quadam Venere dicitur.* Quinctil. *l. c. Silent diutius*

Mu-

te donatæ. Verum & hic adhibenda est cautio, ne, dum elegantes esse cupimus, vel *profani*, vel *obscuri*, vel κακόζηλοι appareamus (****).

32. Hæc

Musæ Varronis, Cic. *Acad. quæst.* 1. 1. *comedere quem*, *pro ejus bona consumere*, Plaut. Et quid elegantius quæso illis Plin. *epist.* 1. 6. *Experieris*, *non Dianam magis montibus*, *quam Minervam inerrare*. Eodem pertinent & notissima illa: *toga* pro pace, *purpura* pro regno, *fasces*, pro magistratu, *laurea* vel *laurus* pro victoria, *scelus* pro scelesto, *servitia* pro servis.

(***) Receptissimæ sunt loquutiones synecdochicæ, *tectum* pro domo, *mucro* pro gladio, *mortales* pro hominibus, *probrum* pro stupro vel adulterio, *miles* pro *militibus*, *sexcenta* pro plurimis. *In primis notari meretur*, *veteres*, *ubi de se ipsis in plurali loquuntur*, *non hoc jactantiæ*, *sed modestiæ caussa facere*, *quasi omnia cum aliis communicare vellent*. Hinc quum canit Virgilius *Æn.* 2. *v.* 89.

- - & nos aliquod nomenque decusque
Gessimus.

Servius ad eum locum addit: *nos*, inquit, *dixit*, *ad evitandam jactantiam*. *Nam si singulari dixisset*, ego Gessi, *exclusisse ceteros videretur*. Conf. Buchner. *de commutat. dicendi* 1. 5. 2. *p.* 88.

(****) Cavendum ergo I. *ne profani videamur*, dum promiscue consectamur tropos. Frigidissimum est, ubique inculcare Vulcanum, Jovem, Junonem, Mercurium, & hujus generis alia. Ab his enim *noxiis figuris*, ut vocat Augustinus, merito abstinet Christianus, nisi constanti usu veluti in nomina adpellativa transierint. Sic nemo nisi nimium superstitiosus damnabit phrases: *suo Marte aliquid facere*, *æquo Jove judicare* & similes *alias hujus generis*. Verum nemo sanus probabit illas jurandi formulas, *mecastor*, *mehercle*, *ædepol*, a quibus non abstinuerunt Manutius, Bembus aliique viri ceteroquin doctissimi. Conf. Jac. Thomasii *dissert. de stili ethnicismo* (*circa Adverbia jurandi*). Cavendum porro, II. *ne tropos adfectantes vel obscuri vel κακόζηλοι fiamus*. Id vero iis maxime contingit, qui poetas sequuti longius a vulgari significatione deflectunt. Sic obscurius est illud Claudiani *de raptu Proserp.* 2. 16. *sudata marito fibula*, pro fibula a marito elaborata. Obscuriora etiam sunt *vulnus* pro sagitta apud Virgil. *Æn.* 2. *v.* 529. & 7. *v.* 533. (Priore loco *Persequi-*

32. Hæc de tropis: magis † orationem ornant *figuræ*, sed selectiores. Plures enim sunt, quæ vix quidquam venustatis habent. Aliæ ad dignitatem potius, quam elegantiam orationi conciliandam; aliæ ad affectus tantum excitandos comparatæ sunt. Nos eas tantum, quæ ad ornatum pertinent (*), recensebimus.

33. Plu-

quitur Pyrrhus Priamum infesto vulnere: posteriore *Hæsit sub gutture vulnus:* Recte utrumque. Verum enim est. *Vulnus* Priamo intentabat Pyrrus. Ubi telum hæret, ibi etiam *vulnus*. Sed si ita sumas *vulnus* pro gladio, ut dicas aliquem *vulnere lapides cecidisse*: vel *mucronem*, ut puerum jubeas *mucronem tibi afferre*, stultitiæ notam Metonymiæ & Synecdoches excusatione non effugeris. G.) *Hospes ardet* pro hospitis domus ardet apud Horat. *Satir.* 1. 5. Talibus qui in prosa utitur, obscurus fiet. (Dijudicantur hæc consuetudine. Non obscurus est Germanis, qui dicit *Sempronium deflagrasse*, *er sey abgebrannt*, i. e. domum illius. G.)

(†) (Certe non minus. *Magis* nolim dicere, cum Metaphora nihil sit ornatius. Deinde affectuum concitationem non recte opponit Auctor pulchritudini. Pulchrum est quod placet. Placet autem oratio, quæ affectus recte exprimit. G.)

(*) Elegantissima e. g. est I. Antanaclasis, quum vox ejusdem adpellationis, non vero significationis, repetitur. Cic. *ad Attic. epist.* 14. 14. *Quid ergo? ista culpa Brutorum? minime illorum quidem: sed aliorum brutorum*. Ita eodem exemplo dixeris: *Malis me oneras, haud malis*. Elegans quoque II. Anaphora, quæ eamdem vocem in principio repetit. e. g. Cic. *Catil.* 1. 1. *Nihil te nocturnum præsidium palatii, nihil urbis vigiliæ, nihil consensus bonorum omnium, nihil hic munitissimus habendi senatus locus, nihil horum ora vultusque moverunt?* Commendanda III. Epanodos, quum sententia acute convertitur, Cic. *pro Plancio* 28. *Gratiam qui refert, habet, & qui habet, refert*. Vellei. Paterc. 2. *Quam provinciam pauper divitem ingressus, eam dives pauperem reliquit*. IV. Paronomasia, quando voces ejusdem pæne aut non admodum dissimilis soni conjunguntur. Terent. *Andr.* 1. 3. *Inceptio hæc est amentium,*

non

non amantium. Et eodem modo dixeris: *tibi parata erunt verba, huic homini verbera*. *Museum liberis magis, quam libris refertum*. *Non adversus hostem, sed aversus processit*. Nep. *Att. c.* 17. *Philosophorum ita percepta habuit praecepta*. Eodem pertinet V. Imago, de qua jam Demetr. Phaler. observavit, nullam esse figuram, quæ plus elegantiæ adferat orationi. Est vero imago adsimilatio, protasi æque ac apodosi destituta, facta per particulas *veluti*, *tamquam*, *instar*, & hujus generis alias. Nep. *Hannib. c.* 1. *Hic autem velut hereditate relictum odium paternum erga Romanos sic confirmavit, ut prius animam, quam id, deposuerit*. Flor. *Præf. A Cæsare Augusto in sæculum nostrum haud multo minus anni ducenti, quibus inertia Cæsarum quasi consenuit atque decoxit, nisi quod sub Trajano principe movet lacertos, & præter spem omnium senectus imperii quasi reddita juventute revirescit*. 6. PARADIASTOLE, quum distinguuntur, quæ confundi vulgo solent. Sen. *epist.* 2. *Non qui parum habet, sed, qui plus cupit, pauper est*. 7. ΑΝΤΙΘΕΤΟΝ, quum contraria contrariis opponuntur. Cic. *Catil.* 2. 3. *Ex hac enim parte pudor pugnat; illinc petulantia; hinc pudicitia; illinc stuprum: hinc fides; illinc fraudatio: hinc pietas; illinc scelus: hinc constantia; illinc furor: hinc honestas; illinc turpitudo: hinc continentia; illinc libido*. 8. ΑΝΤΙΜΕΤΑΘΕΣΙΣ, quando propositio ita invertitur, ut contrarius inde emergat sensus. Plin. *Paneg. cap.* 17. *Non idea vicisse videris, ut triumphares, sed triumphare, quia vinceres*. Senec. *epist.* 2. *Quum legere non possis, quantum habueris, sat est, habere, quantum legas*. IX. ΟΞΥΜΩΡΟΝ, quum contraria de eodem dicuntur. Sen. *epist.* 2. *Nusquam est, qui ubique est*. Flor. *Histor.* 2. 6. *Reviviscentis imperii spes Fabius fuit, qui novam de Annibale victoriam commentus est*, nolle pugnare. X. Periphrasis, qua rem unam multis ambimus verbis. Nep. *Themist. cap.* 1. prudentiam Themistoclis laudaturus plurimis utitur verbis: *celeriter, quæ opus erant, reperiebat; neque minus in rebus gerendis promtus, quam excogitandis, erat: quod & de instantibus, ut ait Thucydides, verissime judicabat, & de futuris callidissime conjiciebat*. XI. ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΙΣ, quæ tollit, quod dictum est, & pro eo, quod magis idoneum est, reponit. Sen. *consol. ad Marc.* 1. *Patrem non minus, quam liberos dilexisti: excepto eo, quod non optabas superstitem: nec scio, an & hoc optaveris*. Pl.

epist.

33. Plurimum quoque elegantiæ ineſt orationi, quæ ritus formulaſque antiquas (*) aliis rebus ſine adfectatione applicat (**).

34. Nec gratia porro ac venuſtate carent *adagia*, quæ in omnibus linguis idem præſtare videntur, quod in cibis condimentum (*). Sed cavendum ne promi-

epiſt. 1. 2. *Quod me longæ deſidiæ indormientem excitavit, ſi modo is ſum ego, qui excitari poſſim.*

(*) Præclarum opus *de formulis & ſollemnibus populi Romani verbis* exſtat, conſcriptum a Barn. Briſſonio; quod ex recenſione v. c. Franc. Car. Conradi prodiit *Halæ* noſtræ 1731. *in fol.* Et nos quoque complures ejuſmodi loquutiones antiquas & ſollemnes explicavimus in *ſyntagmate antiquitatum Romanarum, juriſprudentiam illuſtrantium*, *Argent.* 1734. 8. *mai.* (B. Balbinus *Quæſitis Orator.* Q. 17. excerpſit e Briſſonii opere, quæ in primis ad dicendi uſum facere videbantur. G.)

(**) Ut exemplis nonnullis rem declaremus, antiqua formula in funeribus adhibita eſt: ilicet actum eſt. Eam eleganter ad herum accommodat Parmeno ſervus apud Ter. *Eun.* 1, 1. *v.* 9. *actum eſt, ilicet periiſti, eludet ubi te victum ſenſerit.* Quiſquis eris, noſter eris, imperatorum erant verba, transfugam recipientium in fidem. Ea vero eleganter ad receptionem hoſpitis traducit Virgil. *Æn.* 2. *v.* 148.

Quiſquis es, amiſſos hinc jam obliviſcere Grajos.
Noſter eris.

Conf. Serv. *ſchol. ad h. l.* Tales etiam ſunt formulæ: *digna res, propter quam vadimonium deſeras*. Plin. *Hiſt. nat. præf.* *Aurem cui vellere*, Virg. *Eclog.* 6. *v.* 3. *Omne punctum ferre*, Horat. *de arte poet.* *v.* 343. *Nec tu aram tibi nec deprecatorem pararis*. Terent. *Heaut.* 5. 2. *v.* 22. *Cenſor vitio* vel *ſine populi ſuffragio creatus*, *faſces ſubmittere*: *ſcriptores proletarii vel capite cenſi*, *dividere ſententiam*, & aliæ innumeræ, quas ex antiquitatibus Romanis explicandas eſſe, viri docti ad auctores veteres paſſim monent. Omnia enim hæc ac vel ideo elegantiſſima ſunt, quod ritus antiquos ac formulas populi Romani ſollemnes nobis in memoriam revocant.

(*) Dici non poteſt, quantopere orationem ornent ejuſmo-

misque omnes linguæ idiotismos, aut comicorum jocos proverbia esse existimes (**), qua in re vel ipse ERASMUS haud raro deceptus videtur (***).

35. De-

modi adagia. Plerumque enim, ut ex Aristotele notat Sinesius, illa sunt παλαιᾶς φιλοσοφίας ἐν ταῖς μεγίσταις ἀνθρώπων φθοραῖς ἀπολομένης ἐγκαταλείμματα, περισωθέντα διὰ συντομίαν καὶ δεξιότητα, *veteris philosophiæ inter maximas hominum ruinas intercidentis quædam reliquiæ, ob brevitatem dexteritatemque servatæ*. Quum vero ejusmodi adagia sint instar condimenti, facile patet, insulsam insipidamque (potius, *molestam, & gravem auribus*: *insulsa* dicimus, quæ nihil condimenti habent. G.) futuram orationem, adagiis justo pluribus resperſam. Unde recte monet Caussinus *de eloquent. sacra & prof.* 4. 4. p. 189. *Erit in his adagiis observandum, ne crebra & obscura admisceantur orationi: quod puerile est, & vitiosum. Sed, ubi res feret, commode quasi gemmulæ purpuræ inserantur: maximæ vero in epistolari stilo, qui parœmiarum amœnitate cultius enitescit*. Ut exempla quædam subnectamus: quid pulchrius est illis Cicer. *ad divers. lib.* 7. *epist.* 24. *Habes Sardos venales, alium alio nequiorem?* Quid elegantius illis Terentii, *Eun.* 2. 3. *v.* 89. *At enim isthæc in me cudetur faba?* Ita eleganter Cicer. *de legib.* 3. 16. utitur proverbio *fluctus in simpulo movet*. Immo & veteres aliquando initium tantum adagii, si notum & pervulgatum esset, observamus adscripsisse, itemque factitasse in Homeri aliorumque poetarum dictis, quæ in primis celebrabantur, adducendis. Exemplum ex Cic. *lib.* 13. *ad Attic. epist.* 23. attulit Muret. *Var. lect. lib.* 10. *cap.* 14. *Sed, quæso, epistola mea ad Varronem valdene tibi placuit. Male mihi sit, si umquam quidquam tam* invita, scilicet *Minerva*. Sic & *lib.* 7. *ad divers. epist.* 28. *Et hoc tempore non solum sapiens, qui hinc absis, sed etiam beatus, quamquam quis, qui aliquid sapiat, nunc esse beatus potest? Sed quod tu, cui licebat, pedibus es consequutus, ut ibi esses*, ubi nec Pelopidarum, *nosti cetera: non idem propemodum consequimur*. Integer enim locus poetæ veteris, quem in animo habuit, talis est: *ubi nec Pelopidarum facta, nec famam audiam*. Cicer. *lib.* 7. *ep.* 30. & *lib.*

35. Denique & *sententiæ* acutæ suo loco adhibitæ maximopere ornant orationem (*). Sed hic quoque ca-

& *lib.* 15. *ad Attic. epistol.* 11.

(**) *Adagium* scilicet *est dictum acutum vulgari omnium sermone tritum, quod plerumque ad factum aliquod amœnum aut ritum veterem, aut simile quid respicit.* Adagia non sunt, I. quæ nihil habent acuminis, v. c. *bene compositum par*; *similis simili gaudet*. (Acumen vix potest intelligi nisi ex applicatione. G.) Nec II. hoc nomen merentur unius vel alterius auctoris dicta, quantumvis acuta. Sic Svet. *Octav. c.* 87. notavit, Augustum quotidiano sermone usurpasse illa: *Ad Kalendas Græcas*, id est, numquam. *Contenti simus hoc Catone*, id *est*, contenti simus præsentibus. *Velocius, quam asparagi coquantur*, id est, *cito*. Sed hæc quum Augusto fuerint propria, vix adagia dixeris. (Interim proverbiorum omnium origo inde repetenda, quod primus aliquis commode aliquid dixisse visus est, quem deinde vel seculi simplicitas, vel certa ratione imitati sunt alii. Si quis Auctoris circumscriptiones adhibere omnes velit, pauca relinquentur proverbia.G.) Idem censendum III. de linguæ idiotismis, aut veterum poetarum sententiis. e.g. *actum agit*; *fluctus numerat*; *festina lente*. *Quid tanto dignum feret hic promissor hiatu? Magno conatu maximas nugas agit*. Elegantia hæc non carent, sed non tamen sunt in proverbiis ponenda.

(***) Multas poetarum sententias, multos idiotismos proverbiis adscripsit Erasmus Rot. qui majorem dedisse operam videtur, ut chiliades, quam ut selectiores paroemias colligeret. Muret. *Var. lect.* 12. 16. *& seq.* (Nempe non ea tantum non collegit Erasmus, quæ in proverbio jam essent, sed quæ apta essent ad recipiendam notam proverbii. Si illa ponere sola fuisset consilium, de quibus constat, fuisse in proverbio: altero vel tertio tanto minor fuisset suscipiendus labos. G.)

(*) Sententiarum virtutes sunt, I. acumen, II. rotunditas, i. e. si concinna periodo conclusæ sint, III. & sapientia, ut aliquod præceptum complectantur. Tales sunt illæ Senecæ *de vit. beat. c.* 30. *Sententiam semper unius sequi, non vitæ est, sed factionis*. Et *de benefic.* 3. 17. *Gratum hominem semper beneficium delectat; ingratum semel*. Ast si dixeris: *omnium*

cavendum, *ne quid nimis* (**), aut ne vulgaria quædam de moribus præcepta subinde inculcando, egregii quidquam dixisse nobis videamur (***).

36. Mirifice quoque sibi nonnulli placent versibus & hemistichiis poetarum, quæ ubique orationi inferciunt

rerum primordia a precibus fieri debent, vix hoc sententiæ nomen merebitur. Sapiens quidem est hoc præceptum, sed nec acutum nec rotundum.

(**) Recte ait Auct. ad Heren. 4. 16. *Sententiæ in oratione non debent frequentari, ne magis vivendi præceptores, quam rei actores videamur*. Add. Buchn. *de commut. rat. dicendi* 2. 7. 11. *p*.450.

(***) Nescio quid vulgare sapit sententiosa ejusmodi, quam vocant, eloquutio. Vulgus enim quam sæpissime utitur sententiis, quamvis parum acutis. Unde & comici personis vilissimis sententias quam plurimas tribuere solent, v. c. Terent. *Andr*. 1. 1. Sosiam inducit, libertum frugi, qui pæne ubique domino respondet, adhibitis sententiis. Recensente domino beneficia, respondet: *isthæc commemoratio, quasi exprobatio est immemoris beneficii*. Referente deinde illo filii sui institutionem & genium; nulli rei admodum addictum: iterum respondet Sosias: *id arbitror, adprime in vita esse utile, ut ne quid nimis*. Laudante dehinc filii in parandis colendisque amicitiis sollertiam: denuo philosophatur Sosias: *sapienter vitam instituit, namque hoc tempore obsequium amicos, veritas odium parit*. Narrat inde Simo, quomodo occultos filii amores deprehenderit, rationemque reddit, cur eum tum haud objurgarit. Quid hic Sosias? Denuo philosophatur, & ex ingenio suo depromit sententiam. *Recte putas: nam si illum objurges, vitæ qui auxilium tulit, quid facias illi, qui dederit damnum aut malum?* Talia vulgo semper in ore sunt. Unde stilus ejusmodi sententiosus parum placet accuratioribus dicendi magistris. Vid. Quinctil. *Inst. orat.* 8. 5. qui etiam 10. 1. Senecam reprehendit, *quod rerum pondera minutissimis sententiis fregerit*.

(Observandum diligenter discrimen inter *Gnomen*, i. e. sententiam generalem, & *Noema* s. sententiam applicatam. Sæpe magnam hoc habet venustatem, ubi illo vix ac ne vix quidem uti licet. G.)

(*) Ta-

ciunt (*). Sed quemadmodum horum usus & periodorum concinnitatem perimit, & ipsius stili gravitati repugnat: ita vix laudem mereri videntur versus prosæ admixti, nisi vel testimonii caussa (**), vel ob insigne sententiarum acumen (***) inserantur, quod & ipsum tamen rarius fieri debet (****). *In* *ele-*

(*) Talis est recentiorum quorumdam stilus, in primis Lipsii, Baudii, & e theologis Danhaveri, Fr. Spanhemii aliorumque, qui dici non potest, quantum sibi frequentissimo illo versuum atque hemistichiorum usu placeant. E veteribus Dio Chrysostomus hoc dicendi genere delectatus est. (1. Lipsius versus & testimonia poetarum raro, nonnumquam tamen, inseruit epistolis ad eos, quos illa re delectari putabat. Deinde antiquitatum & doctrinæ politicæ libros studiose contexuit alienis dictis, auctoritatis caussa. Sed ubi eloquentia opus est, plane abstinet: minime proinde in hac classe abutentium versibus collocandus erat. G.)

(**) Testimonii caussa quosdam poetarum versus sæpe adhibet Cicero in libris philosophicis & rhetoricis, maxime ex Ennio, & Euripide. Nec in epistolis desunt exempla. Vid. *epist. ad divers.* 1. 9. ubi sex versus integros e Terentii *Eunucho* inserit, ut & *epist.* 8, 26. 13. 16. Eodem exemplo poetarum testimonia ad partes sæpiuscule vocant Seneca, & Plinius, sed non nisi in scriptis didacticis & epistolis. In litterario enim pulvere, & inter amicos, hæc locum inveniunt. Sed in orationibus, ubi gravitas stili utramque paginam facit, non temere ejusmodi flosculis utendum. Demosthenes sane, Cicero & Plinius in orationibus suis a poetarum testimoniis vel plane abstinuerunt, vel ea mutato orationis genere protulerunt. Pauculi versus leguntur *in orat. in Pison. cap.* 18. & pro *Muræn. cap.* 14.

(***) Inest enim nonnumquam poetæ cujusdam dictioni aliquid acuminis quod mutato versu periturum videbatur. Hic non indecorum erit, ipsum versum inserere, si cum iis agimus, quorum ad palatum sunt ejusmodi lautitiæ. Sic Seneca *de ira* 2. 16. *In frigora septemtrionemque vergentibus immansueta ingenia sunt, ut ait poeta,*

- - suoque simillima cælo.

Et

elegantiore sermone rectius feceris, si dicta ejusmodi poetica solutiore stilo exprimas (*****).

37. Sed

Et epist. 82. Facile provocabas mala absentia: ecce dolor, quem tolerabilem esse dicebas: ecce mors, quam contra multa animose loquutus es: sonant flagella, gladius micat:

Nunc animis opus, Ænea, nunc pectore firmo.

(****) Utendum ergo his versiculis rarius, & maxime I. in epistolis ad familiares, non æque in elaboratioribus, quales sunt v. c. dedicatoriæ ad viros magnos scriptæ; II. in scriptis didacticis, si cum ejusmodi hominibus nobis res est, qui auctoritati permultum deferunt. Abstinendum autem ab iis in panegyricis, & in omni oratione gravi, quales sunt theologicæ, & civiles. Certe parcius & modestius his inspergendi sunt versus.

(*****) Ut exemplo rem illustremus: Cunæus *in Satira Menipp. Sardi venal. p.* 411. hæc habet: *profecto hospes, nec quidquam Deus hæc spatia sedesque ab orbe vestro abscidit, si tamen vos terræ fines transilitis, & hæc ignota ac peregrina visitis. Nihil deinceps mortalibus arduum erit, cœlum ipsum adibitis tandem, & quidquid præterea homini, dum in terra vitam egit, negatum est.* Nemo ignorat, Horatii hæc omnia esse, qui *libro* 1. *Carm. Od.* 3. ita canit:

Nec quidquam Deus abscidit
Prudens Oceano dissociabili
Terras: si tamen impiæ
Non tangenda rates transiliunt vada.

Et paucis interjectis;

Nil mortalibus arduum est,
Cœlum ipsum petimus stultitia.

Quanto concinnius hæc omnia solutiore stilo protulit Cunæus? Sic & ipse Cicero aliique auctores veteres sæpe usi sunt poetarum testimoniis alia veluti veste indutis, ceu pluribus exemplis in Variis Lectionibus passim demonstravit M. Ant. Muretus. Elegans in primis est exemplum in Cicer. *Cat. mai. cap.* 2. ubi eum verba Euripidis:

τὸ δὲ γῆρας ἄχθος αἰεὶ
βαρύτερον Αἴτνας σκοπέλων
ἐπὶ κρατὶ κεῖται.

ita videmus expressisse: *Senectus plerisque senibus tam odiosa est, ut onus se Ætna gravius dicant sustinere.* Vid. Muret. *Var.* 7. 15. & 11. 12. ubi locum Sophoclis a Cicerone expressum producit.

(Ini-

37. Sed sufficiant hæc quidem de ornata oratione. Reliquum est, ut, quomodo APTE dicendum sit, doceamus. Quum enim æque absonum sit, omni orationi eumdem characterem, ac omni personæ easdem vestes aptare: nostra omnino interest, varias dicendi formas vel characteres in numerato habere, maxime quum ita plerumque de illis differant rhetores, ut quid sibi velint, scias cum ignarissimis (*).

(Iniquior erat, cum ista scriberet Auctor, in Longinum, a Præceptore suo, Christia. Thomasio, inductus scilicet, quod satis ostendunt primæ editiones hujus libelli, in quibus locum bene longum ex cautelis Thomasianis, hac parte non satis cautis neque acutis, hic intexuerat. Quod si legisset Longinum, præsertim adjutore usus Tollio, cujus præstantissima editio est, *Trai.* CIↃ IↃC XCIV. 4. & Pearcianæ, quantum ad rerum tractationem, multum præferenda: aliter profecto judicaturus erat vir doctus & acutus. Audacter dixerim, Ille se profecisse sciat, qui Longinum intellexerit, intellectus enim quin placeat Longinus, non est dubium. G.)

(*) Exemplo esse poterit Dionysii Longini tractatus περὶ ὕψους *sive de sublimitate*, cujus nitidissima & optima editio nuper prodiit cura Zachar. Pearce, *Amstelod.* CIↃIↃCCXXXIII. 8. *maj.* (Conf. Io. Guil. Bergeri *de naturali pulcritudine orationis ad excelsam* Longini *disciplinam illustri continentique* C. *Julii Cæsaris exemplo exacta, liber commentarius, cui Chrestomathia Longiniana accessit*. Lips. CIↃIↃCCXX. 4. Add. ejusdem Bergeri *Dissertationum academicarum ex auctoritate publica scriptarum* Viteb. & Lipf. CIↃIↃCCXVII. 4. nonam. Præf. Ed. 6. G.) Quum ergo ita comparati sint plerique rhetorum libelli, de formis stili, ut perlectis illis, repetere cogaris illa Demiphontis apud Terent. *Phorm.* 2. 4. *v.* 18.

--- *Fecistis probe,*
Incertior sum multo quam dudum:

dabimus operam, ut rem omnem, quam fieri potest, dilucidissime proponamus. Et quidem ex genuinis fontibus, quos ubique bona fide indicavimus, non ex prælectionibus Mssc. Schurzfleischii, cui nos hæc obtigisse, ea, qua solet, modestia scripsit Reinhardus quidam, qui homo nescio utrum ex suo inge-

38. Prima itaque, quod ad brevitatem vel ubertatem sermonis adtinet, stilus in LACONICUM, ATTICUM, RHODIUM, & ASIATICUM dispesci solet (*). Stilus LACONICUS justo brevior, ac veluti abruptus est, in eoque consistit, quod plura intelligi, quam legi, jubeat (**). Hinc, nisi inter amicos,

vix

ingenio alios æstimet, an sibi persuaserit, præter se neminem aliquid, nisi quod ex illis schedis haustum sit, tradere posse. Equidem Schurzfleischium tanti facio, ut me non puderet per eum profecisse, si mihi licuisset esse tam felici. At Deum testor, me nec eo tempore, quo hunc libellum scripsi, nec postea umquam, schedas istas Mssc. vidisse, adeoque insignem esse illam, quam Reinhardus mihi fecit, injuriam. Sed occallui jam ad istorum hominum voculas, qui magnam laudem in obtrectatione positam putant, neque quidquam cupidius faciunt, quam ut quidquid possunt, quacumque ratione possunt, ex aliena laude deterant, sperantque tantum suæ famæ accessurum, quantum alienæ detraxerint. At nostra scilicet refert, quid Reinhardus de nobis judicet. Immo judicet, fingatque, quidquid velit.

Si livor obtrectare curam voluerit:
Non tamen eripiet laudis conscientiam.

(*) Omnes hæ gentes Græce loquebantur, sed ita, ut mirifice inter se discreparent. *Laconibus*, genti ambitiosæ ac suspicaci, brevis atque abrupta placebat oratio: *Atticis* brevis quidem & simplex, sed acuta: *Asiaticis* ventosum diffusissimumque dicendi genus: *Rhodii* denique Atticis paullo uberiores, at multo adstrictiores Asiaticis erant, adeoque prudenter orationis habitum efformarunt, inter Atticam macilentiam & Asiaticam pinguedinem medium. Vid. Quinctilian. *Inst. orat.* 12. 10. & Nic. Cragius *de republ. Lacedæm.* 3. 6. 5. (De ICtis ita magnus vir Bynckershoeckius observat. 8. 15. *Stilus ICtorum Atticus periit cum libertate Ro. Successit Rhodius, quo plerique ICti utuntur: postea Asianus, quo utitur Constantinus M.* Hoc forte optimum exemplum, quo triplex illa stili differentia illustrari potest. G.)

(**) Demetr. Phal. *de eloquut. n.* 102. *p.* 66. Καὶ οἱ Λάκωνες πολλὰ ἐν ἀλληγορίαις ἔλεγον ἐκφοβοῦντες, *Lacones multa allegorice dicebant metum*

incuf-

vix laudem aliquam meretur (***).

39. Magis commendandum ATTICUM dicendi genus, in quo multæ ideæ paucis acutisque verbis proferuntur (*). Talis est stilus THUCYDIDIS, XENOPHONTIS,

incussuri. Eadem vero ratio, quæ eos allegoriis occultare jussit sensa animi, etiam breve illud atque abruptum dicendi genus suasit. Hinc idem Demetr. Phal. auctor est, eos aliquando ad verbosam Philippi Macedonis epistolam ita rescripsisse Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ, *Dionysius Corinthi*. Plura hic intelligenda erant Philippo, quam legebat. Dicere volebant Lacones, *non esse, quod se jactaret, Spartæque minaretur Philippus, fulgur e pelvi dari. Non diuturna esse solere tyrannorum imperia. Dionysium quoque, Siculis olim metuendum, nunc Corinthi vivere, in tanta rerum omnium penuria, ut ludimagistri munere fungatur. Forsan in fatis esse, ut eadem fortuna Philippum maneat, nisi cautior sit adversus bona sua, & opprimendæ Græciæ consilia abiiciat. Videret ergo, ne ejus vitam imitaretur, cujus exitum perhorresceret*. Vide quantum idearum tria ista verba Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ contineant. Non minus breves sunt epistolæ Laconicæ, quas collegit scholiastes Dionis Chrysost. *ad orat.* 64. veluti: τοὶ Πέρσαι δηλέοντι ἐκλόκαντι ταὶ Ἀθᾶναι. Ξενοφῶν ἐφυγαδεύθη, & similes. Unde Strabo *lib.* 1. observat, inter ὑπερβολὰς ἐπὶ ὑπερβολαῖς esse & illam: ἐλάττω δ' ἔχειν ἀγρὸν ἐπιστολῆς Λακωνικῆς. *agrum habere, minorem epistola Laconica*. Sed de βραχυλογίᾳ Λακωνικῇ plura scripsit 10. Meurs. *Miscell. Lacon. Lib.* 3. *cap.* 3. & *seq.*

(***) Hinc Laconice nonnumquam cum Attico agit Cicero; cum amicis Plinius & Lipsius. Sed quum Lacones semper habiti sint ἄμουσοι, nec ulla umquam eloquentiæ laude floruerint: (Vid. Cicer. *Brut. cap.* 13. Aelian. *Var. Hist.* 12. 50.) absurdum esset, abrupto illo dicendi genere laudem consectari velle.

(*) Virtutes ergo Attici stili sunt 1. *brevitas*, (non simpliciter tamen: sed in quantum argumento ea convenit. Vid. omnino Cicero *Bruto c.* 82. ubi dedita opera errorem eorum refutat, qui brevitate censerent stilum Atticum, cum Demosthenes non minus Atticus fuerit, quam Lysias. G.) 2. omnis *tumoris* atque *adfectatio-*

tio-

TIS, ARISTOPHANIS. Ast, quum LYSIAS & ISÆUS exile quoddam atque exsuccum dicendi genus invenerint (**): factum est, ut plures eorum imitarentur exilitatem, & sibi ipsis Athenis magis viderentur Attici, si siccam atque ab omni ornatu alienam dicendi for-

tionis fuga, 3. *Acumen*, 4. *elegantia*. Hinc præclare monet Cicer. *Orat.* non sufficere, ut in verbis nihil sit inquinatum, abjectum, ineptum, durum, aut longe petitum: nec satis esse, si nihil in sententiis absurdum aut alienum, aut subinsulsum sit: sed exigi etiam vires, lacertos, sanguinem, id est acumen & elegantem gravitatem. Sic Attica sunt illa Plin. *epist.* 1. 3. *Tu modo enitere, ut tibi ipse sis tanti, quanti videberis aliis, si tibi fueris.* Brevia enim hæc sunt, recta, acuta, elegantia. Attica etiam illa *epist.* I, 9. *O rectam sinceramque vitam! o dulce otium honestumque ac pæne omni negotio pulchrius! o litus, verum secretumque μουσεῖον! quam multa invenitis? quam multa dictatis? Proinde tu quoque strepitum istum, inanemque discursum, & multum ineptos labores, ut primum fuerit occasio, relinque, teque studiis vel otio trade. Satius est enim, ut Attilius noster eruditissime simul & facetissime dixit, otiosum esse, quam nihil agere.* Sic pleraque apud Plinium sunt brevia, ab omni tum re aliena, acuta, ac polita, id est ἀττικώτατα. Tali etiam dicendi genere in epistolis ad Atticum non infeliciter utitur Cicero, in historia Sallustius, Thucydidis imitator; nonnumquam etiam Seneca, quamvis is ob nimiam sententiarum frequentiam paullo tumidior videatur.

(**) Sunt quidem Lysias eiusque discipulus Isæus venusti scriptores, subtiles, puri, sed tenues admodum & inornati. Unde Quinctilianus, præclarus ingeniorum censor (*Lib.* 10. *Instit. cap.* 1.): *Lysias subtilis atque elegans, & quo nihil, si oratori satis sit docere, ~~perfectius~~, nihil enim in eo est inane, nihil arcessitum, puro tamen fonti quam magno flumini propior.* Duas itaque priores, ut & postremam stili Attici virtutem in hisce oratoribus mirati sunt veteres: ast tertia illis plane defuit. Omnia enim simplicia sunt, exilia, sicca, ut vix quivis ex plebe aliter potuerit loqui. (Nempe sic scribebat caussas Lysias, quasi haberentur ab ipsis litigatoribus, quibus nimirum eas edissendas daret. G.) Quum tamen mul-

formam sequerentur, quos graviter reprehendit CICERO (***).

40. Attico dicendi generi e diametro opponitur ASIATICUM, quod omnium est uberrimum (*). Paucas enim ideas multis verbis exprimit, ita, ut, si copiam atque ubertatem tollas, vix quidquam admiratione dignum relinqui videatur (**).

41. Pres-

multi maximam stili Attici virtutem, id est acumen, non animadverterent: factum est, ut non paucis magis placerent Lysias, & Isæus, quam ipse Demostenes, aliique scriptores ἀττικώτατοι. Atque hi demum Atticum dicendi genus in siccitate atque exilitate sermonis quæsiverunt.

(***) Cicer. *Orat.* 7. *seq.*

(*) Initio Athenis tantum florebant eloquentiæ studia. Postea etiam in Asia coli cœperunt, Cic. *Brut. cap.* 13. *Ut semel e Piraeo eloquentia evecta est, omnes peragravit insulas, atque ita peregrinata tota Asia est, ut se externis oblineret moribus, omnemque illam salubritatem Atticæ dictionis, quasi sanitatem, perderet, ac loqui pæne dediscere. Hinc Asiatici oratores, non contemnendi quidem, nec celeritate, nec copia, sed parum pressi, & nimis redundantes.* Add. c. 95. Postquam vero semel redundans illa orationis ubertas in deliciis esse cœperat: ipsas etiam Athenas inquinavit. Unde Petron. *Satir. cap.* 2. *Nuper ventosa isthæc & enormis loquacitas Athenas ex Asia commigravit, animosque juvenum ad magna surgentes veluti pestilenti quodam sidere afflavit, simulque corruptæ eloquentiæ regula stetit, & obtinuit.* Denique & Romanos oratores Asiaticæ copiæ studuisse novimus, maxime Ciceronem, qui sæpe vix dicendi finem reperit. Unde nec olim defuerunt, quibus iste orator *inflatus & tumens, nec satis pressus, supra modum exsultans & superfluens, & parum Atticus videretur.* Auct. *de causs. corrupt. eloqu. cap.* 18. (Hæc in Ciceronem adolescentem ex aliqua parte conveniant. Postea enim, apud Molonem Rhodium præcipue, hoc emendavit. Itaque Asiatici stili specimina forte suppeditaverit *Oratio pro Roscio Amerino*; aliæ non temere. G.)

(**) Ait Cicer. *pro Mil. cap.* 4. *Est hac non scripta, sed nata lex, quam non didicimus, accepimus, legimus; verum e natura ipsa arripuimus.*

41. Pressius Asiatico, Atticoque paullo plenius est genus dicendi RHODIUM, adeoque mediocritatem servat, & similitudinem quamdam inter verba atque ideas (*). Unde & maximam meretur laudem

mus, hausimus, expressimus, ad quam non docti, sed facti: non instituti, sed imbuti sumus, ut si vita nostra in aliquas insidias, si in vim, si in tela, aut latronum, aut inimicorum, incidisset, omnis honesta ratio esset expediendæ salutis. Quantum hic verborum! Et tamen paucissimæ hæ ideæ tot verborum phaleris teguntur: *jus naturale permittit moderamen inculpatæ tutelæ*. Asiatico ergo stilo hæc expressit Cicero. E recentioribus in orationibus suis plane Asiaticus est M. Ant. Muretus, qui ipsum nonnumquam Ciceronem copia videtur superare.

(Vocet aliquis, si ita volet Asiatica. Dummodo Demosthenem Atticæ eloquentiæ exemplar ita locutum, idem agnoscat. Ridiculus fuisset Cicero, si illam philosophicam enunciationem, *Jus naturale permittit moderamen inculpatæ tutelæ* in conventum judicum & populi attulisset. Utrum aliquid abundet, judicandum est ex conditione audientium; Si ita instituere velis oratorem, ut ad paucissimas ideas referat orationem: perierit e rebus eloquentia & humanitas: prælegatur in templis Decalogus & Symbolum Apostolorum. Facessant Chrysostomi. Sed nimirum ad hoc valet illa quondam domina rerum eloquentia, ut ab omni parte, & omnibus quasi ansis suis, res offeratur auditoribus: ut omnes velut aditus ad illorum animos tententur, ut pugnetur contra negligentiam, & quibusvis machinis excitetur & conservetur attentio. Non qui hoc recte facit, eo minus Atticus est, si copiosus est. Sed hoc Atticum est, sive multis verbis dicas sive paucis, nihil dicere quod sanum non sit, quod non ad rem, caussam, ad consilium dicentis, ad persuadendum, faciat. Potest permitti Auctori nostro, ut Asiaticum dicat genus dicendi copiosissimum. Modo meminerimus, veteres vitii nomen hoc voluisse & luxuriei, a quo Ciceronem post reditum a peregrinatione, postquam honores gerere cœpit, liberant, qui judicare de oratione sine invidia possunt. G.)

(*) Talis plerumque est stilus Corn. Nepotis, C. Jul. Cæsaris, T. Livii, (in primis vero M. Tullii. G.) quo-

dem (**). Ceterum non melius hos eloquutionis characteres distinguas, quam si unam eamdemque propositionem diversis dicendi formis expressam, tibi ob oculis ponas (***).

42. Si

quorum lectio ideo maxime commendanda est adolescentibus. Quam justum orationis habitum conspicimus in illis Corn. Nep. *Attic. cap.* 13. *Usus est familia, si utilitate judicandum est, optima, si forma, vix mediocri. Namque in ea erant pueri litteratissimi, anagnostæ optimi, & plurimi librarii, ut ne pedissequus quidem quisquam esset, qui non utrumque horum pulcre facere posset.* Nihil hic abruptum, nihil redundans, nihil quod aut addi aut demi, salvo stili nitore possit. Et talem quidem esse oportet stilum Rhodium.

(**) Laudat stilum Rhodium Cicer. *Brut. cap.* 13. *Rhodii oratores Asiaticis saniores, & similiores Atticis.* Et sane, quum *Lacones* justo sint breviores, *Asiatici* nimis redundantes: facile adparet, *Atticum Rhodiumque* dicendi genus esse ceteris omnibus longe anteponendum. Origo scholæ Rhetoricæ, quæ Rhodi diutissime floruit, ab Æschine est, qui exsul ibi docuit, & teste Plutarcho *de* 10. *orat.* σχολὴν ἐκεῖ προσκατέλιπε, τὸ Ῥοδιακὸν διδασκαλεῖον κληθὲν, *reliquit ibi scholam, quæ Rhodiaca adpellata.* Add. Quinctilian. *Inst. orat. lib.* 12. *cap.* 10. Hinc & principes Romani, quos dicendo valuisse novimus, Rhodum ad audiendos rhetores, in primis Apollonium Molonem, confluebant, veluti C. Julius Cæsar, Sveton. *Jul. cap.* 4. M. Tullius Cicero, Aurel. Victor. *de vir. illustr. cap.* 4. M. Junius Brutus, Id. *ibid. cap.* 5, Cassius, Appian. *de bello civil. lib.* 4, Conf. 10, Meurs. *de Rhodo lib.* 1. *cap.* 11.

(***) Esto propositio: *studia optimarum artium perpetuo nobis prosunt.* Hanc *Attice* ita exprimit Plin. *epist.* 1. 3. *Reliqua rerum tuarum post te alium atque alium dominum sortientur: hoc numquam tuum desinet esse, si semel cœperit.* Idem *Asiatice* eloquitur Cicer. *pro Arch. cap.* 7. *Nam ceteræ res neque temporum sunt, neque ætatum omnium, neque locorum; hæc studia adolescentiam alunt, senectutem oblectant, secundas res ornant, adversis perfugium ac solatium præbent, delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiscum, peregrinantur, rusticantur.* Jam si ita diceres: *quum reliquarum rerum omnium non admodum sit diuturna possessio: sola optima-*

42. Si quæras, quodnam horum dicendi generum maxime probandum sit: jam monere me memini, nec Laconicum, nec Asiaticum multum laudis habere. Danda tamen opera, ne quid invita Minerva tentemus. Alia ingenia ad CICERONIS ubertatem, alia ad PLINII pressiorem stilum, alia ad CORNELII NEPOTIS, aut CÆSARIS medium characterem natura feruntur (*). Multum vero in cultiore Latinitate proficiet, quicumque naturam sequetur. Deinde in adolescentibus magis laudanda orationis redundantia, quam in viris, quos decet sensim amputare luxuriantem illam verborum silvam, & vel ad Atticam, vel Rhodiam, dicendi formam sensim adspirare (**).

43. Que-

marum artium studia omnium temporum ac locorum esse videntur. Rhodius hic stilus esset futurus.

(*) Quo vero tendat ingenium, facillime colliget ex ipsa auctorum lectione. Solent enim ea nobis legentibus quam maxime sese probare, quæ genio nostro conveniunt. (Cautione hic maxima opus est, ne fiat, quod in moribus, ubi deteriora placent plerisque. Optimum est initio bono se præceptori committere, & judicio peritorum optimos diligenter legere. Isocrates apud Cicer. de *Orat.* 3. *c.* 9. plane contrariam viam ei, quam hic Auctor suadet, ingressus est. G.)

(**) Adolescentiam non dedecet illa verborum redundantia: sed senectus aliquid gravius desiderat. Et profecto ipsa natura ita comparatum est, ut ingravescente ætate cum rerum omnium, tum verborum, paullatim reddamur parciores. Notatu dignum est exemplum Hortensii, de quo Cicero *in Bruto cap.* 95. *Sed si quærimus, cur adolescens magis floruerit dicendo, quam senior, caussas reperiemus verissimas duas: Primum, quod genus erat orationis Asiaticum*, Adolescentiæ *magis concessum, quam senectuti*. Et, paucis interiectis: *Hæc autem, ut dixi, genera dicendi aptiora sunt* Adolescentibus: *in senibus gravitatem non habent*. Quemadmodum scilicet in puellæ ornatu multa tolerantur, quæ matronam parum decent: ita in adolescentia laudem aliquam habet diffusum illud orationis genus, quod parum probatur in senibus.

43. Quemadmodum vero hi orationis characteres ad stili *quantitatem* pertinent: ita, quod ad ejusdem *qualitatem* attinet, aliud est MAGNIFICUM, aliud MEDIOCRE, aliud TENUE dicendi genus (*); cui totidem opponuntur dicendi formæ vitiosæ, stilus videlicet FRIGIDUS vel TUMIDUS, INCONSTANS vel INÆQUALIS, ac denique SICCUS (**). Multa de his præcipiunt rhetores, sed, quibus perlectis, vix capies horum characterum differentiam (***). Operam ergo dabimus, ut, quoad fieri poterit, dilucidissime & hanc doctrinam explicemus.

44. TE-

(*) Ita plerique rhetores, & ipse etiam Cicero, *Orat. ad Brutum lib.* 1. & e poetis etiam Ausonius *in Gripho*:
Trinum dicendi genus est,
Sublime, Modestum,
Et Tenui *filo*.
Nec rei natura repugnat. Quidquid enim pulcrum videtur, aut *grande*, aut *mediocre*, aut *tenue* est. Demetr. Phal. tamen *de eloquut.* 36. paullo aliter init rationem, quatuorque ponit dicendi genera, quorum primum vocat ἰσχνὸν, sive *tenue*, alterum μεγαλοπρεπὲς, sive *magnificum*, tertium γλαφυρὸν, sive *ornatum*, & ultimum denique δεινὸν, sive *grave*. Sed & Emporius *de ethopœia* hanc & superiorem divisionem confundit, dum scribit: *Tres figuræ*, Vasta, Humilis, Temperata, *quos characteres Græci vocant* Asiaticum, Atticum, Rhodium. Ex quo patet, ipsis olim rhetoribus parum inter se convenisse. Sed quum oratio magnifica etiam gravis atque ornata; ornata vero etiam magnifica esse possit: primam divisionem huic alteri merito præferimus.

(**) Vid. Gell. *Noct. Attic.* 7. 14.

(***) Quam parum veteres rhetores hanc stili differentiam ipsi videantur intellexisse, vel ex iis adparet, quæ Demetr. Phalereus de his characteribus, & Dionysius Longinus de stilo sublimi disserunt. Ille eam demum orationem putat magnificam, quæ habeat numeros accurate dimensos, membra prolixiora, dictionem circumductam, verba asperiora, figuras sonoras, vocales concurrentes, sententias graves. Sed quis hæc omnia stilum magnificum efficere dixerit? Paullo melior Dionysius Longinus: sed ita, ut nec ipse omnia exhaurire videatur. Verum quidem est, ex præceptis

44. TENUEM ergo, ut ab hoc ordiamur, illum vocamus ſtilum, qui Latinus quidem & concinnus, ſed minime ornatus eſt (*). Nuda ergo hæc oratio eſt, recta, & venuſta, omni ornatu orationis tamquam veſte detracta. Contra, ſi vel Latinitas parum pura, vel oratio parum concinna ſit, nec ſententiæ quidem admo-

ceptis rhetorum & exemplo optimorum poetarum Jovis imperantis orationem brevem & concitatam eſſe debere, talemque brevitatem ſummis perſonis digniſſimam eſſe, ceu elegantibus teſtimoniis atque exemplis oſtendit V. C. Petr. Burmannus *ad Valer. Flacc. Argonaut. lib.* 4. *v.* 78. Sed aliud eſt genus dicendi breve, & concitatum, aliud ſublime. Breve eſt illud Virgilii *Æn.* 4. *v.* 237.

Naviget, hæc ſumma eſt, hinc noſtri nuntius eſto. Sed nihil ego hic ſublime aut magnificum video.

(Non ſcripturus illa fuerat de Demetrio Phalereo (quiſquis ille ſit) atque Longino vir magnus (ſed cum iſta commentaretur, quæ poſtea abiecit, juvenis, & a præſidiis, quæ lectione comparantur, imparatus). Non igitur ſcripturus illa fuerat, ſi aureolos libellos legiſſet, quos *coticulas ingeniorum*, tum qua poliantur, tum qua explorentur, vere dixeris. Brevis eſt Demetrii libellus, miſere truncatus Longini: ſed quæ ſuperſunt magiſtrum referunt præſtantiſſimum. Æqui ſimus erga hos, ut erga alios artifices. Uni pictori, uni muſico, de arte ſua plus creditur, quam mille imperitis, qui ſe quoque aures & oculos habere, clamitare poſſunt. Apelles Alexandro, & Megabyzo Zeuxis imponunt ſilentium. Cæterum quidquid boni in hoc argumento vel auctor noſter, vel recentiorum quiſquam dixit, illud acceptum referri debet his, quos laudamus, & multo plura, quæ prætermiſit, recte ille quidem, tanquam ſubtiliora, quam quæ tironibus proponi, ut nunc res ſunt, debeant: ſed male, quod contemſit. Conf. quæ ad §. 37. diximus. Illud unum lubet addere ipſius Longini c. 6. Ἡ τῶν λόγων κρίσις πολλῆς ἐστι πείρας τελευταῖον ἐπιγέννημα, ubi longi uſus & multorum experimentorum ultimum ait eſſe fructum & florem illam de oratione dextre judicandi facultatem. G.)

(**) Talis eſt ſtilus Phædri, C. Julii Cæſaris, nonnumquam etiam Ciceronis in epiſtolis ad diverſos. Sic & Sve-

admodum graves subsint: nascitur inde genus dicendi SICCUM (**).

45. MEDIOCRE dicendi genus adpellamus, quod & concinnum, & præterea ornatum est (*). In quo si quis

Svetonius raro ultra stilum tenuem adsurgit. Ait hic *Jul.* 1. *Julius Cæsar divus annum agens sextum decimum patrem amisit, sequentibusque flamen dialis destinatus, dimissa Cossutia, quæ familiæ equestri, sed admodum dives, prætextato desponsata fuerat; Corneliam, Cinnæ, quater consulis, filiam duxit uxorem, ex qua illi mox Julia nata est.* Omnia hic Latina sunt & concinna: sed nullum vides ornamentum, nihil quod ingenium prodat. Atque ita fere semper humi serpit (certe pedibus incedit, cum privatam fere vitam sibi scribendam sumserit, G.) Svetonius. At tenue tamen dicendi genus Cæsari tribuendum esse negat vir celeberrimus, Io. Guil. Bergerus *de naturali pulcritud. orat. p.* 64. Sed id fortassis de ejus orationibus olim verum fuerit. Quod enim ad commentarios de bello civili & Gallico attinet, quos superstites esse voluit fortuna, de iis jam recte judicavit Brutus apud Cicer. *in Bruto cap.* 75. *Atque etiam commentarios quosdam scripsit rerum suarum, valde quidem, inquam, probandos. Nudi enim sunt, recti, & venusti, omni ornatu orationis, tamquam veste, detracto.* Quæ sane non est nisi tenuis orationis descriptio. (Regeret Ill. Bergerus, posse corpus nudum esse, & tamen non tenue aut *junceum*, sed *habitius*, *solidum & succi plenum*, quale est apud Terentium. G.)

(**) Non opus est exemplis. Plura quotidie prela typographorum fatigant scripta quovis pumice sicciora. Modo enim Latinitas iis deest, modo concinnitas; modo sententiæ tam absonæ sunt, ut sine indignatione legi vix possint.

(*) Dabimus exemplum mediocris stili ex Petronii *Satirico cap.* 3. *Adolescens, quoniam sermonem habes* non publici saporis, &, *quod rarissimum est, amas bonam mentem, non fraudabo te arte secreta. Minimum in his exercitationibus doctores peccant, qui necesse habent* cum insanientibus furere. *Nam nisi dixerint, quod adolescentuli probent, ut ait Cicero, soli in scholis relinquentur; sicuti* ficti adulatores, *quum cœnas divitum captant, nihil prius meditantur, quam id, quod putant gratissimum auditoribus fore,* (*nec*

si quis sibi parum constans, puris impura, concinnis dissoluta, ornatioribus incomta misceat: nascitur inde stilus INCONSTANS vel INÆQUALIS, quo vix ullus poterit reperiri absurdior (**).

46. MAGNIFICAM denique orationem non solum Latinam, concinnam, & ornatam, verum etiam sublimem esse decet. Sublimis vero fit oratio, si & verba selectiora (*), & sententiæ graves atque acutæ

(*nec enim aliter impetrabunt, quod petunt, nisi quasdam insidias auribus fecerint*): *sic eloquentiæ Magister, nisi, tamquam* Piscator, eam *imposuerit hamis* escam, *quam scierit adpetituros esse pisciculos, sine spe prædæ moratur in scopulo*. Et *cap*. 4. *Quid ergo est? parentes objurgatione digni sunt, qui nolunt liberos suos* severa lege *proficere. Primum enim, sicut omnia*, spes *quoque suas* ambitioni *donant: deinde, quum ad* vota *properant*, cruda *adhuc* studia *in forum* propellunt, *& eloquentiam, qua nihil esse majus confitentur*, pueris *induunt adhuc nascentibus*. Hæc Petronius. Vides, omnia non solum Latina & concinna, verum etiam ornatissima esse. Si enim tot elegantes translationes, tot præclara epitheta, tot insignes imagines ac similitudines, aliaque, quæ literis majusculis expressimus, consideraveris, non negabis, totam orationem tersam esse atque ornatissimam.

(**) Solet hoc illis contingere, qui hanc vel illam dictionem elegantiorem, aut integras etiam sententias ornatiores bonis auctoribus sublegunt, atque huic purpuræ deinde suas adtexunt lacinias. Sic enim fit, quod ait Horatius *A. P.* 22. *Amphora cœpit Institui, currente rota cur urceus exit?* Exempla passim prostant. (Præsertim apud imitatores, qui illud imitari putant, cum centones suunt ex pannis diversi generis. G.)

(*) Sublime ergo tum in *verbis* quæro, tum in *sententiis*, tum in *figuris*. Fatendum equidem est, altitudinem illam, quam Longinus ὕψος adpellitat, magis in ipsis sententiis grandibus, quam verbis, sitam esse: Berger. *de nat. plucr. orat. p*. 347. Sed ideo non existimandum est, verbis nihil magnificentiæ inesse. Observat sane hoc dicendi magister optimus, Quinctilian. *Inst. orat. lib*. 9. *cap*. 4. *Nam quis dubitat, alia lenius, alia concitatius, alia sublimius, alia pugnacius, alia gra-*

tæ (**), & figuræ denique adfectibus ciendis idoneæ (***), frequentius adhibeantur.

47. Sublimi characteri opponitur FRIDIGUS. Frigus vero oboritur, quoties quis vel de rebus exilibus

gravius esse dicenda? Gravibus, sublimibus, ornatis, longas magis syllabas convenire? ita, ut lenia spacium, subli-mia *& ornata* claritatem *quoque vocum poscant potius, quam his contraria?* Ad sublimitatem aliquid conferunt 1. *Verba prolixiora*, maxime *decomposita*, dummodo non sint poetica & dithyrambica. Sic stilo sublimi aptiora sunt *allevamentum*, quam solatium, *effeminatus*, quam *muliebris*, *contumacissimus*; quam *contumax*. 2. *Verba* ἐμφατικώτερα. Sic pro *desperatio insessit animos*, sublimius dixit Buchnerus: *desperatio* lymphavit *animos*, *& veluti furiis quibusdam* instinxit. 3. *Verba a rebus grandibus translata*, Buchner. *orat. paneg.* 3. *p.* 63. *neque ignoras*, Providentissime Principum, *quæ inimici fati* Truculentia, *quæ impotentis* Turbinis *vis incubuerit adhuc; quantumque malorum invexerit nobis contumacissimus belli* Furor. *Ergo quum jam redire vobiscum in gratiam iratum videatur numen, quum* Evanescere *incipiant* Nubes; *quæ paullo ante tot tristia circum* Fulmina *ejaculabantur, tranquilliorque* Fulgere Serenitas, cet. sublimia hæc omnia ac magnifica, quia translata a rebus grandibus. Porro huc pertinent 4. *Epitheta* ἐμφατικὰ καὶ αὐξητικά, qualia in superiore Buchner. loco sunt *inimici fati truculentia*, *impotentis turbinis vis*, *contumacissimus belli furor*, *tranquillior serenitas*, *vagata late ruina*, *cet.*

(**) Non verba solum sublimem efficiunt orationem, sed maxime etiam sententiæ. Eas esse oportet 1. *acutas*. Recte Demetr. Phaler. *n.* 77. observat, extra consuetudinem esse debere orationem magnificam. Ἡ γὰρ κυρία, καὶ συνήθης σαφὴς μὲν ἀεὶ, τῇ δὲ καὶ εὐκαταφρόνητος. *Propria enim, & ex consuetudine loquutio plana quidem semper erit, sed hac de caussa etiam abjecta.* Jam vero maxime extra consuetudinem sunt sententiæ acutæ, atque hinc magnifico characteri convenientissimæ. Regnat in eo genere Plinius in *Panegyrico*. Nos jam pauca exempli loco adducemus ex *capite* 19. *Est hæc natura sideribus, ut parva & exilia validiorum exortus obscuret: similiter imperatoris adventu*

lega-

legatorum; dignitas inumbratur. Tu tamen major omnibus quidem eras, sed sine ullius deminutione major: eamdem auctoritatem praesente te quisque, quam absente, retinebat: quin etiam plerisque ex eo reverentia accesserat, quod tu quoque illos reverebare. Itaque perinde summis atque infimis carus, sic imperatorem commilitonemque miscueras, ut studium omnium laboremque, & tamquam exactor intenderes, & tamquam particeps sociusque relevares. Felices illos, quorum fides & industria non per internuntios & interpretes, sed ab ipso te, nec auribus tuis, sed oculis probantur! Consequuti sunt ut absens quoque de absentibus nemini magis, quam tibi, crederes. Nulla hic periodus, quam non acumen commendet. Eodem pertinent 2. *sententiae graves* de rebus divinis, civilibus, naturalibus, quae ipsae per se grande quid & magnificum prae se ferunt. Quam gravis v. c. est illa sententia Plinii Paneg. *cap.* 45. §. 5. *Flexibiles quamcumque in partem ducimur a principe, atque, ut ita dicam, sequaces sumus. Huic enim cari, huic probati esse cupimus: quod frustra speraverint dissimiles; eoque obsequii continuatione pervenimus, ut prope omnes homines unius moribus vivamus.* Et interjectis quibusdam: *nam vita principis censura est, eaque perpetua: ad hanc dirigimur, ad hanc convertimur: nec tam imperio nobis opus est, quam exemplo.* Ejusmodi loci communes dici non potest, quantam sublimitatem concilient orationi. Eodem pertinent 3. *similitudines a rebus grandibus petitae, exempla heroica, testimonia atque apophthegmata virorum maximorum.* Sic quando Buchnerus *orat. paneg.* 4. *p.* 97. tractat locum communem de salute principis, qua communis omnium salus contineatur: primo adfert exemplum Augusti, cui Puteolos praetervehenti nautae acclamarint: *per illum se vivere, per illum navigare, libertate atque fortunis per illum frui.* Deinde similitudinem addit, petitam a divina providentia, quae omnia foveat ac tueatur per universum orbem. Utraque amplificatio grandis ac sublimis est.

(***) Grandem orationem reddunt schemata, cum omnia, tum ea cumprimis, quae vel splendorem concilient orationi, vel ad adfectus excitandos sunt comparata. Talia sunt *interrogatio, Συμπλοκή, exclamatio, apostrophe, prosopopoeja, sermocinatio, cet.* quamvis in his quoque tenendus sit modus, ne in *parenthyrsum* evadat sublimitas.

(Hic sumi in manus debet *oratio pro Lege Manilia, post reditum ad Quirites, pro*

M. Mar-

grandi ac phalerato orationis genere differit (*) vel ineptis hyperbolis (**), acuminibusque parum argutis

M. *Marcello*, aut similis, &, quæ hic præcepta sunt observata a Tullio esse, ostendi. G.)

(*) Commune id vitium fuit auctoribus sequioris ævi. Stilum sublimem adfectarunt Cassiodorus, Sidonius Apollinaris, Symmachus, etiamsi de rebus exilibus differerent. E patribus maxime frigidus videtur Tertullianus, in primis in libello *de pallio*. Tam tenuem enim caussam acturus, tantis incedit cothurnis, ut in Philippum invectus Demosthenes non gravius sublimiusque loqui potuisset. (Frigus esset, si serio scripsisset: sed Satira est, ut Juliani Misopogon. v. ad §. 54. extr. G.) Conf. Sam. Werenfels *diatribe de Meteoris Orationis, & de Logomachiis Eruditorum*.

(**) Demetr. Phal. *n.* 115. *p.* 72. Ἐκ γὰρ τοῦ ὑπερβεβλημένου τῆς διανοίας καὶ ἀδυνάτου ἡ ψυχρότης. *Ex eo enim, quod superat modum in sententia, quodque item effici non potest, exoritur frigus.* Ipse Demetrius exemplum adducit locum auctoris nescio cujus, qui lapidem descripturus, a Cyclope in navem Ulyssis projectum: φερομένου, inquit, τοῦ λίθου αἶγες ἐνεμοντο ἐς αὐτῷ, *quum lapis ferretur, capræ in ipso pascebant*. Nihil est hac hyperbole frigidius. Talia etiam haud rara apud Florum. Jam supra frigidam ejusmodi ὑπερβολὴν de navibus M. Antonii adducere me memini. Jam aliam addo ex *lib.* 2. *cap.* 17. *Decimus Brutus aliquanto latius Celticos Lusitanosque, & omnes Gallæciæ populos, formidatumque militibus flumen oblivionis, peragratoque victor oceani litore non prius signa convertit, quam cadentem in maria solem, obrutumque aquis ignem, non sine quodam sane quodam sacrilegii metu & horrore deprehendit*. Quis hæc legens non mera sibi prodigia narrari putet? Et tamen nihil in Hispania vidit Romanus miles, tantis ampullis dignum. Cur enim formidassent Limæum fluvium? cur sine horrore non adspexissent solem occidentem? Nihil ergo hac Flori hyperbole frigidius. Eleganter Quinctilian. *Inst. orat. lib.* 8. *cap.* 6. *Hujus quoque rei*, (hyperboles,) *servetur mensura quædam. Quamvis enim est omnis hyperbole ultra fidem: non tamen esse debet ultra modum: nec alia via magis in* κακοζηλίαν *itur. Piget referre plurima hinc orta vitia, quum præsertim minime sint ignota*

tis (***), vel epithetis denique absurdis (****) utitur.

48. De

& obscura. Monere satis est, mentiri hyperbolen, nec ita, ut mendacio fallere velit. Quo magis intuendum est, quousque deceat extollere, quod nobis non creditur. Pervenit hæc res frequentissime ad risum: qui si aptus est, urbanitatis: sin aliter stultitiæ nomen adsequitur.

(***) Talia sunt frigida illa acumina, quæ Thrasoni suo tribuit Terent. *Eunuch.* 3. 3. 1. v. 22. *Illi invidere misere: verum unus tamen impense, elephantis quem Indicis præfecerat. Is, ubi molestus magis est; quæso, inquam, Strato, eone es ferox. quia habes imperium in belluas?* Gnatho, *pulcre me hercle dictum & sapienter, papæ! jugularas hominem. Quid ille?* Thraso, *Mutus illico.* Gn. *quidni esset?* Th. *quid illud, Gnatho? quo pacto Rhodium tetigerim in convivio, numquid tibi dixi?* Gn. *numquam, sed narra obsecro.* Th. *una in convivio erat hic, quem dico, Rhodius, adolescentulus. Forte habui scortum: cœpit ad id adludere, & me irridere. Quid agis, inquam, homo impudens? Lepus tute es, & pulpamentum quæris.* Gn. *Ha, ha, he!* Th. *quid est?* Gn. *facete, lepide, laute: nihil supra.* Th. *tuumne. obsecro te, hoc dictum erat? Vetus credidi.* Th. *audieras?* Gn. *sæpe; & fertur in primis.* Th. *meum est.* Quid quæso frigidius est hisce Thrasonis acuminibus? Hæc si frequententur, oratio profecto ipsa hieme Gallica fiet frigidior.

(****) *Epitheta* quoque ut ornant, ita & frigidissimam reddunt orationem. Illud fit, si loco & cum delectu; hoc si confertim & promiscue adhibeantur. Loco & cum delectu adhibentur, 1. *Si aliquid efficiunt*, ut ait Quinctil. *Instit. orat.* 8. 6. id est, si sine illis, quod dicitur, minus esset. Cic. *Catil.* I, 1. *Quem ad finem sese effrenata jactabit audacia?* Deme epitheton, inermis ac veluti imbellis erit oratio. 2. Si adponuntur *discretionis* caussa v. c. *fortuna secunda, adversa.* 3. Si rei cuidam sint *propria*. e. g. *alma Ceres, pius Æneas, augustissimus imperator.* Alia sunt epitheta, quæ propria vocat Quinctil. *lib.* 8. *Inst. orat. cap.* 2. veluti *dulce mustum*, & *cum dentibus albis*, de quibus recte V. C. Burmannus *ad Quinctilian.* p. 673. *Talia epitheta, adfinia ipsi rei & propria sæpe apud poetas occurrunt, ut* demens furor, taciturna silentia, pavidus metus, mœstus dolor: *antiquiores magis adhuc in his lascivierunt, ut Lucre-*

cre-

48. De usu horum characterum, sola notanda est regula DEMETRII PHALEREI *de eloquut. num.* 120. τὸ δὲ πρέπον ἐν παντὶ πράγματι φυλακτέον τυτέςι, προσφόρως ἑρμηνευτέον τὰ μὲν μικρὰ μικρῶς, τὰ δὲ μεγάλα μεγάλως. *Decorum in omni re servandum est, hoc est, apte & accommodate ipsis singulæ res sunt verbis exponendæ, exiles exiliter, & amplæ ample* (*).

49. Omnes

cretius dixit sonitum sonantem, & *Aristophanes* βίον βιωτόν. *Sed in his omnibus acri opus est judicio, nec extra carmen facile usurpandum, ne* Inepti *videamur*. At nos propria vocamus epitheta, quæ rei, tamquam cognomina quædam tribui solent, & de quibus idem Quinctil. *ibid. Interim autem, quæ sunt in quoquo genere præcipua, proprii locum accipiunt, ut Fabius inter plures imperatorias virtutes cunctator est adpellatus*. 4. *Si ornatus & descriptionis* caussa adhibeantur. Sic Cicer. *de senect. cap.* 15. *herbescentem segetum viriditatem* dixit. Mirus in his epithetis artifex est Petronius. 5. Si rem, de qua loquimur, *deminuant* e. g. Petron. *Satir. cap.* 2. *Nondum* umbraticus *doctor ingina deleverat*, & *cap.* 7. *Delectata illa urbanitate tam* stulta. Terent. *prolog. in Andr. v.* 10. *Quorum æmulari exoptat negligentiam potius, quam istorum* obscuram *diligentiam*. Sic adhibita epitheta in laude ponuntur. At frigidam ea reddent orationem, 1. si sint *poetica*, *dithyrambica*, *sesquipedalia*. Talia sunt illa Pacuvii, Lucilii, Laberii *luctificabile cor*, *monstrificabile facinus*, *repandirostrum incurvicervicum pecus*, *avis pietaticultrix*, *gracilipes*, *crotalistria*. 2. Si sint *otiosa*, vel ut Aristoteles vocat ἄκαιρα. V. C. *album lac*, *sudor humidus*. Conf. Demetr. Phal. *de eloquut. n.* 66. 3. Si sint *crebra* ac *densa*. Ineptit in his Apulejus, qui vix substantivum sine epitheto audet ponere. Quam frigida illa *de asin. aur.* 3. *Commodum punicantibus phaleris aurora roseum quatiens lacertum, cælum inequitabat*. Conf. de epithetorum usu Buchner. *de commut. ratione dicendi*. 1. 13. *p.* 214. *sequ.*

(*) *Tenuis* ergo stilus locum habet in colloquiis, epistolis ad familiares, in scriptis didacticis, in historiis minus pragmaticis: *mediocris* in epistolis elaboratioribus, declamationibus scholasticis, dialogis elaboratioribus, satiris, & historiis paullo majoris momenti: *sublimis* deni-

49. Omnes hæ stili differentiæ ad formam potius illius, quam ad materiam, pertinent. † Si vero hanc consideres: sex habebis dicendi formas vel ideas, PERSPICUAM, GRANDEM, PULCRAM, MORATAM, CONCITATAM, & eam, quam DICENDI VIM adpellitare solent (*).

50. Prima dicendi idea est ΣΑΦΗΝΕΙΑ vel PERSPICUITAS, de qua multa subtiliter disputat HERMO-

que in panegyricis, historiis pragmaticis, & si quando principi adfingitur oratio. Præcipue opera danda, ut ne diversos dicendi characteres temere atque impudenter misceamus. Ex instituto hoc præceptum illustrat Quinctilian. *Inst. orat. lib.* XI. *c.* I.

(De quibusdam paullo mihi aliter videri, fidei meæ non est dissimulare. V. G. Quo magis est historia pragmatica, id est, rebus, consiliis, caussis eventuum interdum parvis & tantum non contemtibilibus, explicandis intenta; tanto magis tenuem illi stilum convenire, arbitror. Principis orationi nihil minus quam oratorium illum ornatum, qui ad sublimem charactem ante relatus est, convenire puto: sed tum demum vere sublimem esse principis orationem, si quam simplicissimis verbis res maximas enunciet, similemque adeo, in suo genere, illi sublimitati, quam, Longino auctore, Deo Moses tribuit in principio Geneseos. Denique in eadem oratione, pro conditione argumenti, charactera nunc hunc nunc alium adhiberi non posse tantum, sed debere, existimo. G.)

† (Illud semper tenendum, non esse separanda a rebus verba, sed hæc illis semper attemperanda: intelligi non posse virtutem verborum aliam, nisi in quantum res, quas volumus, & qua parte & modo opus est, repræsentant. Id quod etiam ad utramque hanc divisionem referendum est. G.)

(*) Non hi sunt dicendi characteres, sed certæ priorum characterum adfectiones vel virtutes, quæ quam maxime ornant orationem. Singularis de illis exstat tractatus Hermogenis περὶ ἰδεῶν, sive *de Ideis*, editus Græce & Latine a Casp. Laurentio, *Genevæ* CIƆIƆCXIX. 8. quem nemo præclarius illustravit Jo. Sturmio *libris quatuor de universa ratione eloquutionis rhetoricæ*, editis *Argent.* CIƆIƆLXXVI. 8.

(*) In

MOGENES (*). Nos breviter dicimus, perſpicuam fieri orationem vel verbis (**), vel eorumdem ordine & com-

(*) In ſingulis ideis Hermogenes diſtincte conſiderat *ſententiam*, *methodum*, *diſtinctionem*, *figuram*, *membra*, *compoſitionem*, *clauſulam & numerum*, ſed ita, ut ipſe, quid ſibi velit, non ſatis intellexiſſe videatur. (Videnda & huc transferenda, quæ ad §. 43. pro Demetrio & Longino diſputavimus. Intellexit profecto Hermogenem & illuſtravit Voſſius, intelligit, quiſquis & linguæ peritiam & ingenium non obtuſum, & attentionem ad illum attulerit. V. Bergerus *de Natur. Pulchritud. orat.* p.708. b & p. 713. ubi alios quoque laudat, qui magni eum fecere. G.) Non præter rem eum veteres adpellarunt ξυςῆρα; *ſcalptorem*; *quod docuerit dictionem ſcalpello quaſi deradere*, Syneſ. *Dion. p.* 47. Sed non ſolus Hermogenes tam multa præcepta accumulat. Jam pridem enim obſervavit Auct. ad Herenn. 1. 1. *rhetores Græcos*, *ne parum multa ſciſſe viderentur*, *ea conquiſiviſſe*, *quæ nihil attinebat*, *ut ars difficilior cognitu videretur*. Quæ quum ita ſint, dabimus operam, ut miſſis ſubtilitatibus, in quonam conſiſtat unum quodque dicendi genus, dilucidius oſtendamus.

(**) Orationem ergo perſpicuam reddunt I. *verba propria* aut certe *non longe tranſlata*. Unde Epicuri oratio facilis intellectu fuit, quia maxime is ſtuduit proprietati verborum, Laert. 10. 13. Gaſſend. *de vita & morib. Epicuri* 8. 7. Sic perſpicua etiam ſunt illa Terent. *Andr.* 1. 2. 25. *Si ſenſero*, *hodie quidquam in his te nuptiis fallaciæ conari*, *quo fiant minus*; *aut*, *velle in ea re oſtendere*, *quam ſis callidus*: *verberibus cæſum*, *te in piſtrinum*, *Dave*, *dedam uſque ad necem*, *ea lege atque omine*, *ut*, *ſi inde te exemerim*, *ego pro te molam*. Omnia enim verbis propriis eloquutus eſt ſenex. Perſpicua etiam eſt oratio II. *verbis notis* vulgoque *receptis* compoſita. Ergo obſcura erunt verba *obſoleta*, *peregrina*, noviter *inventa*. Sic Plauti dictio nonnumquam obſcurior, quia utitur verbis obſoletis, aut noviter inventis, e. g. *aſſiduus* pro divite, *Amphitr.* 1. 1. *v.* 14. *os occillare*, pro verberare *ibid. v.* 28. obſoleta ſunt. Nova contra: *pugnos edere* pro pugnis accipi, *Vulcanum in cornu concluſum tenere*, pro *laternam gerere*. Utraque ideo paullo ſunt obſcuriora. Nec multo clariores ſunt *loquutio-*

& compositione (***), vel ipsa argumentorum dispositiones, quibus ad *fabulas obscuriores* aut historias secretiores adluditur. Ait Persius *Sat.* 1. *v.* 2. *seqq.*

Quis leget hæc? min' tu istud ais? nemo hercule, nemo?
Vel duo, vel nemo. Turpe & miserabile, quare?
Ne mihi Polydamas & Trojades Labeonem
Prætulerint?

Obscura hæc. Quis enim Polydamas? qui Trojades? quis Labeo? Cornutus, vetus Scholiastes, per Polydamanta intelligit Neronem, quod sæpius nupserit, per Trojades Romanos, per Labeonem malum Homeri interpretem. Sed nisi Cornutum haberemus Œdipum, hoc quidem ænigma ignoraremus. (Quid? quod non credit illi, nisi de Labeone, Casaubonus, & *Polydamantem* intelligit Homerica allegoria Catonem aliquem ipsamque adeo virtutem: *Trojadas* autem, feminina adpellatione, vulgus Romanorum deliciis fractum atque effeminatum. G.)

(***) Perspicua porro est oratio III. in qua ordo verborum non nimis est perturbatus. Hinc paullo obscuriores sunt odæ Horatii, quia, Lyricorum more, verba confusius collocat, e. g.

Phœbus, volentem prælia, me, loqui,
Victas & urbes, increpuit, lyra.

Si dixisset: *Phœbus me prælia victasque urbes lyra volentem loqui, graviter increpuit*, nihil obscuritatis habuisset oratio. Porro perspicuitatem gignit 4. *membrorum brevitas*. Unde denuo sequitur, ut tanto obscuriores sint periodi, quanto prolixioribus membris constant. Hinc perspicua est illa periodus Plinii *lib.* 5. *epist.* 16. *Ut enim crudum vulnus medentium manus reformidat, deinde patitur, atque ultro requirit: sic recens animi dolor consolationes rejicit ac refugit, mox desiderat, & clementer admotis adquiescit*. Si prolixiora essent membra, facile caligo offunderetur orationi. (Sed multa addi posse salva perspicuitate, experimento declarare facile est. Multitudo verborum, & notionum adeo, non parit per se obscuritatem, sed tum demum, ubi vel sine sensu est, vel male disposita: sine sensu autem ea quoque sunt verba, quæ nihil novæ sententiæ his quæ jam expressa sunt, adjiciunt. G.) In primis id contingit, si *parentheses*, vel crebriores, vel paullo prolixiores interserantur. Observat hoc & Fabius *lib.* 8. *Inst. orat.*

orat. cap. 2. *Etiam interjectione*, (*qua & oratores, & historici frequenter utuntur, ut medio sermone aliquem inserant sensum*,) *impediri solet intellectus, nisi, quod interponitur, breve est. Nam Virgilius illo loco, quo pullum equinum describit. quum dixisset:*

Nec vanos horret strepitus,

compluribus insertis, alia figura quinto demum versu redit,

Tum si qua sonum procul arma dedere,
Stare loco nescit.

Sic obscurior est Plauti narratio in *prologo Captiv.* ob prolixiores parentheses:

Seni huic fuerunt filii nati duo:
Alterum quadrimum puerum servus surripuit,
Eumque hinc profugiens vendidit in Alide
Patri hujusce. Jam hoc tenetis? optimum est.
(*Negat hercle ille ultimus: accedito:*
Si non ubi sedeas, locus est, est, ubi ambules.
Quando histrionem cogis mendicarier:
Ego me tua caussa (*ne erres*) *non rupturus sum.*
Vos, qui potestis ope vestra censerier,
Accipite reliquum; alieno uti nihil moror.)
Fugitivus ille, ut dixeram ante, hujus patri
Domo quem profugiens dominum abstulerat, vendidit.

(Nihil hic obscuri. Modo id teneamus, quæ parenthesi inclusa sunt ea esse expostulationem actoris cum spectatore aliquo remoto, qui ad quæstionem *Jam hoc tenetis?* renuerat. Verba, *qui potestis ope vestra censerier*, respiciunt ad Senatores, equites, divites, qui loca sibi redimebant in spectaculis. G.) Quamvis vero breviora membra dilucidam reddant orationem: sæpe tamen etiam V. ex membris justæ magnitudinis perspicuitas eidem accedit. Sæpe enim fit, quod ait Horatius *de art. poetit. v.* 25.

Dum *brevis esse laboro*,
Obscurus fio.

Sic obscurissima sunt illa Persii *Sat.* 1. *v.* 8. *seq.*

Nam Romæ est quis non? ah, si fas dicere, sed fas
Tunc, quum ad canitiem, & nostrum illud vivere triste
Adspexi, & nucibus facimus quæcumque relictis,
Cum sapimus patruos: tunc, tunc. Ignoscite, nolo:
Quid faciam? sed sum petulanti splene cachinno.

Membra enim justo breviora sunt, & meras pæne hic reperimus ἀποσιωπήσεις, Sensus est: *nam Romæ est quis non*, scilicet rudis & imperitus? (corrupti judicii G.) *Ah si fas dicere? sed fas* omnino est dicere, etiam tunc, *tunc quum ad canitiem* senum sci-

ſitione (****). In quibus ſi peccatur, naſcitur inde genus dicendi OBSCURUM, tanto diligentius fugiendum, quanto magis illud orationis fini repugnat (*****).

51. Secunda dicendi idea eſt τὸ ΜΕΓΕΘΟΣ: MAGNITUDO, ad quam orationem GRAVEM (*), ASPE-

ſcilicet poetarum, & *noſtrum illud vivere triſte*, vel vitam triſtem, *adſpexi*, & *quæcumque facimus nucibus* puerilibus *relictis quum ſapimus patruos*, id eſt, veram ſeveritatem præ nobis ferimus. Nam & *tunc*, *tunc* ſumus rudes & imperiti. (Brevius, cum reſpicio quid agamus parvi, magni, a pueris ad ſenectutem uſque, tunc lubet ſatiram ſcribere. G.) *Ignoſcite* hæc dicenti. Reſpondent, *nolo*. *Quid faciam* ergo? Num ideo omittam ſatiram ſcribere? *Sed ſum petulanti ſplene cachinno*. Id eſt natura ad ſatiram factus. En, quantam caliginem membra nimis abrupta orationi offundunt?

(****) Si argumenta omnia ſine juſto ordine miſcentur, non poteſt ſane non oratio eſſe obſcura. Ergo VI. accuratior diſpoſitio multum ad perſpicuitatem facit. Sed cave tamen, ne, oratorum ſacrorum exemplo, membra quævis in novas diviſiones, & has iterum in ſubdiviſiones, quas vocant, deducas. Non enim dividere hoc eſt, ſed in pulverem ſecare, adeoque ad perſpicuitatem hoc nihil facit. Breviter omnia hæc de perſpicuitate præcepta conjungit Quinctilianus *lib.* 8. *cap.* 2. *Nobis prima ſit virtus perſpicuitas, propria verba, rectus ordo, non in longum dilata concluſio; nihil neque deſit, neque ſuperfluat. Ita ſermo & doctis probabilis, & planus imperitis erit. Hæc eſt eloquendi obſervatio*.

(*****) Et tamen non nulli ſtudio obſcurum ejuſmodi dicendi genus adfectarunt, & in his maxime Tertullianus, & e poetis Perſius. Quinctil. *lib.* 8. *Inſt. orat. c.* 2. *præceptorum, qui diſcipulos ſuos omni ſtudio ad obſcure ſcribendum cohortatus eſt*, memorat *qui non raro exclamavit*: tanto melius, ipſe non intelligo. Add. Martial. *lib.* 10. *Epigr.* 21. (Perſpicuitatem diſcamus a Cicerone, præſertim ubi narrat, a Cæſare, ab Ovidio: prælegamus ſ. recitemus ſcripta noſtra. Redeamus ad ea poſt intervallum. G.)

(*) Grave dicendi genus (*σεμνότητα* vocant rhetores),

ASPERAM (**) VEHEMENTEM (***), SPLENDI-

res), illud est, quod de rebus divinis, moralibus aut civilibus harumque caussis accurate & prudenter disserit. Incomparabilis in hac dicendi forma est Cornelius Tacitus, qui, quoties de eventu aliquo agit, caussas & consilia tam acute prodit, ut non tam historicum, quam rerum civilium magistrum legere tibi videaris. Exemplo esse poterunt paucæ periodi ex *Annal.* 1. 2. ubi dicturus, Augustum cuncta discordiis civilibus fessa nomine Principis sub imperium accepisse, caussas hujus conversionis reip. ita accurate explicat: *postquam, Bruto & Cassio cæsis, nulla jam publica arma; Pompejus apud Siciliam oppressus, exutoque Lepido, interfecto Antonio, ne Julianis quidem partibus, nisi Cæsar, dux reliquus: posito triumviri nomine, consulem se ferens, & ad tuendam plebem tribunicio jure contentus, ubi militem donis, populum annona, cunctos dulcedine otii pellexit, insurgere paullatim, munia senatus, magistratuum, legum, in se trahere, nullo adversante, quum ferocissimi per acies aut proscriptione cecidissent, ceteri nobilium, quanto quis servitio promtior, opibus & honoribus extollerentur: ac novis ex rebus aucti, tuta & præsentia, quam vetera & periculosa mallent. Neque provinciæ illum rerum statum abnuebant, suspecto senatus populique imperio ob certamina potentium, & avaritiam magistratuum: invalido legum auxilio, quæ vi, ambitu, postremo pecunia turbabantur.* Quid, quæso, paucis hisce periodis possit excogitari gravius? Tam accurate profecto omnes istius eventus caussæ ex illorum temporum statu reique publicæ conditione, explicantur, ut justæ dissertationi sufficerent materiam.

(**) Asperum dicendi genus Græcis vocatur τραχύτης, idque adhibetur in reprehendendis magnorum virorum (populi item & regnantibus G.) vitiis. Sic Cicer. *Verrin.* 7. satis asper est in reprehendenda nobilitate: *Hominum nobilium non fere quisquam favet nostræ industriæ: nullis nostris beneficiis benevolentiam illorum allicere possumus: quasi natura & genere disjuncti sunt, ita dissident a nobis animo & voluntate. Quare quid habent eorum inimicitiæ periculi, quorum animos jam antea habueris offensos, quam ulias inimicitias susceperis.* (Asperitatis magister optimus Sallustius

in

DIDAM (****), ac CIRCUMDUCTAM (*****) referre solent. De singulis dicendi formis nonnulla observabimus.

52. Ter-

in orationibus, quas Mario tribuit contra nobilitatem habitas. G.)

(***) Si quis paullo acerbius in minoris dignationis personas invehitur, genus hoc dicendi vocatur Σφοδρότης, vehementia. Verba in hac orationis forma sunt asperiora, nonnumquam etiam novata; figuræ vehementiores, membra fere breviora. Talis idea in Ciceronis orationibus adversus Catilinam, Pisonem, Vatinium & in Philippicis ubique elucet.

(****) Græcis vocatur Λαμπρότης, quando quis res a se ipso vel aliis gestas gloriosa & magnifica oratione collaudat. (Etiam cum de rebus divinis ac naturalibus, de virtute item, cum quadam magnificentia loquimur. G.) Qua in re tamen cavendum, ne Suffenus videaris. Nihil enim molestius est ostentatione & jactantia. Maxime in defensionibus virorum magnorum locum habet hæc idea. Sic P. Scipio Africanus ab obtrectatoribus vocatus in judicium brevi, at splendida oratione caussam dixit: *Hoc die, Quirites, Hannibalem Poenum in Africa felici prælio vici, Carthaginem magna spirantem leges nostras accipere coegi. Itaque quum hodie litibus & jurgiis supersedere æquum sit, ego extemplo hinc supplicatum ibo in Capitolium, Diisque gratias agam, quod mihi & hoc ipso die & sæpe alias rei publicæ bene gerendæ mentem facultatemque dederunt. Vestrum quoque, quibus commodum est, ite mecum, Quirites, & orate Deos, ut mei similes cives habeatis*. Liv. 38. *extr.* Æque splendida oratione sua facta nonnumquam extollit Cicero, maxime in oratione *pro P. Sulla cap.* 9. & 11. ubi tam magnifice sollertiam suam in opprimenda conjuratione Catilinaria collaudat, nihil ut possit hoc quidem loco reperiri splendidius. (Talia multa in orat. *pro Sextio, pro domo sua, de Haruspicum responsis*. G.)

(*****) Genus hoc dicendi exaggeratum & circumductum, seu, ut Hermogenes vocat, περιβεβλημένον καὶ περινενοημένον, in eo consistit, quod propositiones e variis fontibus amplificantur. Fontes ejusmodi, vel, ut rhetoribus vocantur, loci amplificationum sunt I. Genus, quod ad illustrandam spe-

52. Tertia dicendi forma est τὸ ΚΑΛΛΟΣ vel PULCRITUDO, quam in ὡραϊσμὸν vel καλλωπισμὸν (*), ἀξίωμα vel dignitatem (**), & τὸ γλαφυρὸν seu

speciem adsumi solet. e. g. Muret. *orat.* I. *Cum omnes mihi singulari ac præcipua quadam laude digni videntur, qui in adsequenda honestarum artium scientia operam & industriam suam collocant: tum ii præcipue, qui veluti majore quodam numinis adflatu perculsi, ceteris omnibus posthabitis, ad divinarum rerum intelligentiam omnes cogitationes suas atque omnia studia contulerunt.* II. *Species*, quibus genus illustratur. e. g. Cicer. *lib. 9. epist. ad diversf.* 20. *Nam omnem nostram de republica curam, cogitationem de dicenda in senatu sententia, commentationem caussarum abjecimus, & in Epicuri nos, adversarii nostri, castra conjecimus.* Dicere voluit, se publicis negotiis valedixisse. Hæc in species distribuit, seque nec magistratus amplius petere, nec senatui interesse, nec in foro caussas agere, ait. III. *Definitio*, qua amplificatur definitum. Sic C. Aquilium a juris prudentia laudaturus, Cicero *pro A. Cæc. cap.* 28. hanc ei juris consulti definitionem accommodat: *quapropter hoc dicam, numquam ejus auctoritatem nimium valere, cujus prudentiam populus Romanus in cavendo, non in decipiendo perspexerit: qui juris civilis rationem numquam ab æquitate sejunxerit: qui tot annos ingenium, laborem, fidem suam populo Romano promtam expositamque præbuerit: qui ita justus & bonus vir est, &c.* Eodem pertinent IV. *Effectus*, V. *Adjuncta*, VI. *Caussæ*, VII. *Opposita*, VIII. *Comparatio*, IX. *Testimonium*, de quibus aliisque amplificandi fontibus accurate egit Val. Thilo *Rudim. Rhet. P.* 2. *c.* 3. (Apparet has fere partes esse Chriæ Aphthonianæ, exercendas quidem omnes, sed non temere in eundem locum congerendas: verum habendas in promtu, ut jam hac jam alia parte, jam pluribus utare. G.) Quod si itaque frequentius quis utatur ejusmodi amplificationibus, nascitur inde genus dicendi circumductum vel exaggeratum: cui adsuetus, nisi sibi caveat, facile in Asiaticam illam loquacitatem incidet.

Vid. I. G. Bergeri *de naturali pulcritudine orationis ad excelsam Longini disciplinam illustri continentique C. Julii Cæsaris exemplo exacta liber commentarius, Lipsiæ* 1720. 4.

(*) Καλλωπισμὸς vocatur, nimia illa ac sophisti-

ſeu floridum dicendi genus (***) diſpeſcere ſolent. Primum pulcritudinis genus in vitio ponitur (****): ſecundum (ut in omni oratione, ita etiam G.) in genere deliberativo, tertium (in primis G.) in demonſtrativo, laudem meretur.

53. Quar-

ſtica orationis elegantia, quæ tota ad pompam ac oſtentationem comparata eſt, qualis fuit oratio veterum ſophiſtarum, Gorgiæ Leontini, aliorumque, qui veluti calamiſtris intorquebant orationem, ut erudite docuit Ge. Nic. Kriegk in diſſert. *de eloqunt. ſophiſt.* Inter Latinos infeliciter ejuſmodi καλλωπισμὸν adfectavit Apulejus; inter recentiores Jo. Barclajus in *Argenide* æque ac *Euphormione*, cujus ſtilus adeo vix commendandus eſt tironibus. Naſcitur hic καλλωπισμὸς I. Ex epithetis *amœnioribus*, v. g. *ego vero tibi locum oſtendam, ubi nec ſmaragdinum pratorum virorem, nec gemmeam florum varietatem, nec lenes aquarum ſuſurros, nec ſuaviſſimos avicularum concentus deſiderabis*. II. Ex *translationibus amœnis & venuſtis*, veluti a floribus & fructibus deſumtis. III. Ex *deſcriptionibus amœnis*, quales ubique adfectat Barclajus. IV. Ex *figuris ſonantioribus*, veluti ὁμοιοπτώτῳ, ὁμοιοτελεύτῳ, aliiſque ſimilibus. Laudem talia forſan invenerint in pueris: non æque in viris, quos virilis & gravis decet eloquentia.

(**) Ἀξίωμα vel *dignitas* ea eſt pulcritudinis ſpecies, quæ in partium omnium decentia poſita eſt. Hinc ſi omnes partes orationis, veluti exordium, confirmatio, confutatio, decore inventæ atque elaboratæ ſint, ſi periodis ſua conſtet concinnitas, dictioni ſua puritas, ipſi orationi ſuus nitor: pulcram merito dixeris ejuſmodi orationem. Et tales ſunt Ciceronis *orationes pro lege Manilia, pro Q. Ligario, pro Milone* pulcræ illæ quidem, ſed a ſophiſtico tamen illo ac calamiſtrato dicendi genere remotiſſimæ.

(***) Τὸ γλαφυρὸν vel *floridum* orationis genus medium inter ſophiſticam dicendi formam & dignitatem tenet locum, orationemque variis veluti floribus ac luminibus diſtinguit, ſed ut paullo magis oſtentare videatur elegantiam, quam τὸ ἀξίωμα. Et hinc aliqui jam olim floridum illud di-

cen-

53. Quarta idea τὸ ἮΘΟΣ sive MORATA ORATIO vocatur. Eam tunc potissimum conspicimus, quum ita loquimur ac scribimus, ut ubique probitatis, veracitatis, benevolentiæ, prudentiæ, modestiæ, omnisque virtutis significationes demus (*).

54. Quin-

cendi genus commendabant incipientibus, *ut ad alenda primarum ætatum ingenia magis accommodatum*, Quinctil. *lib.* 2. *Inst. orat. cap.* 5. ubi Turnebus: *Floridum adpellat genus, sententiis argutum, verbis elegans, & metaphoris crebrum. In hac autem videtur esse sententia Cicero, qui quidem epidicticum genus, quod floridum est & sophisticum, eloquentiam nutrire scribit*. Tales sunt Ciceronis *oratio pro Archia Poeta & pro M. Marcello*, Plinii *panegyricus*, & e Græcis Luciani *dialogi*. Sæpe quoque ad floridam hanc dicendi formam propius accedunt Petronius, Lactantius, & e recentioribus Erasmus, Muretus, Majoragius. Facillime differentiam hanc intelliges, si dixeris, dignitatem similem esse pulcritudini virorum: floridum stilum venustati matronarum; τὸν καλλωπισμὸν denique fuco meretricio. (Sed non facile est cuivis hanc similitudinem in tribus pulchri in dicendo generibus applicare, & dignitatem, ut hoc utar, a fuco distinguere. Usus accedat oportet & sensus ille lectione optimorum scriptorum formatus & confirmatus. G.)

(****) Jam pridem Petronius *cap.* 1. & 2. risit sophisticum illud ac calamistratum dicendi genus, id est, *mellitos verborum globulos, & omnia dicta, factaque quasi papavere & sesamo sparsa. Qui inter hæc*, inquit, *nutriuntur, non magis sapere possunt, quam bene olere, qui in culina habitant*.

(*) Moratam ergo orationem reddunt, I. *Extenuationes*. Cicer. *pro Archia cap.* 1: *si quid in me est ingenii, quod sentio, quam sit exiguum, &c.* II. *Officiorum oblationes*, quæ in Ciceronis *epistolis* sunt frequentissimæ. III. *Insectationes vitiorum*. IV. *Virtutum commendationes*, & quæ sunt hujus generis alia. (Mores sunt vel *primæ personæ* s. loquentis, qui ita instituere se debet, ut auditores habeant ipsum pro viro bono, sibi benevolo, prudenti & rerum perito: huic enim tali facilius credunt homines: vel *secundæ* s. auditorum ad quos accommodare orationem viri sapientis est: vel *tertiæ* personæ, sive eorum de

54. Quinta idea eſt ΉΓΟΡΓΟ'ΤΗΣ, id eſt, velox & CONCITATUM dicendi genus, quod omnia brevibus membris vel inciſis, maxime vero interrogationibus, reſponſionibus, objectionibus, ſolutionibus proponit (*). Et cavendum quidem eſt genus orationis ignavum, iners, remiſſum, & quaſi ſupinum

de quibus agimus, ubi interdum etiam argumenti docentis ſive demonſtrantis vim obtinent. Mores primæ perſonæ in primis etiam negative, quod ajunt, intelligendi ſunt: hoc eſt nihil dicendum, unde contraria his quæ diximus conjicere poſſint auditores. G.)

(*) Utimur concitato ejuſmodi ſtilo I. In *narratione rerum*, quæ celeriter ſe invicem ſunt conſequutæ. Terent. *Andr.* 1. 1. *v.* 56. *ſeqq.*

- - - obſervabam mane illorum ſervulos
Venientes aut abeuntes; rogitabam: heus puer,
Dic ſodes, quis heri Chryſidem habuit? nam Andriæ
Illi id erat nomen. Teneo. *Phædrum aut Cliniam.*
Dicebant, aut Niceratum: nam hi tres tum ſimul
Amabant. Eho, *quid Pamphilus? Quid? ſymbolam*
Dedit, cœnavit. Gaudebam. Item alio die
Quærebam: comperiebam, nihil ad Pamphilum
Quidquam adtinere.

II. In *deliberatione* nobiſcum ipſis inſtituta. Terent. *Eunuch.* 1. 1. *v.* 1. *ſeqq.*

Quid igitur faciam? non eam? ne nunc quidem,
Quum arceſſor ultro? an potius ita me comparem,
Non perpeti meretricum contumelias?
Excluſit, revocat, redeam? non, ſi me obſecret.

III. In *altercationibus oratoriis*, maxime ubi cum adverſario coram nos colloqui fingimus. Cicer. *pro Sex. Roſc. cap.* 19. *Illum quidem voluiſſe exheredare, certe tu planum facere debes. Quid ergo adfers, quare id factum putem? Vere nihil potes dicere. Finge aliquid ſaltem commode, ut ne plane videaris id facere, quod aperte facis, hujus miſeri fortunis & horum virorum talium dignitati illudere. Exheredare filium voluit? Quam ob cauſſam? Neſcio. Exheredavitne? Non. Quis prohibuit? Cogitabat. Cogitabat? Cui dixit? nemini. Quid eſt aliud, judicio & legibus ac majeſtate*

num (**), sed cavendum etiam, ne in PARENTHYRSUM abeat nimia, & ex immodico adfectu profecta celeritas (***).

55. Sextam denique orationis ideam HERMOGENES (II. 9.) Δεινότητα vel DICENDI VIM adpellat. Ea nihil aliud est, quam aptus ac decorus reliquarum idearum usus. Quod si enim quis suo loco perspicua, gravi, morata, pulcra, concitata oratione uti noverit, & in omni re viderit, quid deceat, ei δεινότητα

te vestra abuti ad quæstum atque ad libidinem, nisi hoc modo accusare?

(**) Græci ignavum vel lentum ejusmodi dicendi genus vocant ὕπτιον vel ἀνειμένον, idque in vitio ponitur.

(***) ΠΑΡΕΝΘΥΡΣΟΣ nomen accepit a thyrso, bacchantium gestamine. Quum enim hi furere solerent, παρένθυρσον vocarunt furiosum illud dicendi genus, quod in inepta adfectuum concitatione versatur, quum scilicet tragœdiæ aguntur de nugis, ac in rebus parvis illæ dicendi faces adhibentur, quibus auditor incendi solet atque inflammari. Conf. v. c. Schwarzii *Miscell. politior. human. p. 99.* Quod vitium graviter reprehendunt Dionys. Longin. περὶ ὕψους, *sect.* 4. 15. *seq.* & Cicer. *de Orat.* 2. 51. Lepidum exemplum est apud Martialem, *epigr. lib.* 6. *c.* 19. ubi advocati, nescio cujus, παρένθυρσον ita perstringit:

Non de vi, neque cæde, nec veneno,
Sed lis est mihi de tribus capellis,
Vicini queror has abesse furto,
Hoc judex sibi postulat probari.
Tu Cannas, Mithridaticumque bellum,
Et perjuria Punici furoris,
Et Syllas, Mariosque, Mutiosque
Magna voce sonas manuque tota.
Jam dic, Postume, de tribus capellis.

Nihil sane hoc dicendi genere est ineptius. Accidit enim ejusmodi oratoribus, ut pro consternatione & stupore cachinnos auditorum commoveant, quippe qui furere apud sanos & quasi inter sobrios bacchari violentos arbitrantur, ut eodem loco observat Longinus. Nescio an non hujus vitii reus postulan-

σα tribuit HERMOGENES (*). Ceterum quum non eadem omnes deceat oratio: alius stilus esse dicitur τεχνικὸς vel ἐπιστημονικὸς, vulgo *philosophicus*, alius ἱστορικὸς, *historicus*, alius διαλογικὸς, vulgo *dialogisticus*, ῥητορικὸς, *oratorius*, alius πολιτικὸς, *civilis*, alius ἐπιστολικός, *epistolicus*, alius denique ποιητικὸς, *poeticus*. De singulis pauca.

56. PHI-

landus sit Tertullianus, in *libello de pallio*, ubi in defendendo hoc habitu tantas tragœdias agit, ut libellum illum legens, non pallii honorem, sed humani generis salutem periclitari crederes. Non sane ita paratragœdiari ausus esset auctor, si memor fuisset *Horatiani* illius, *de art. poet. v.* 89.

Versibus exponi tragicis res comica non vult.

(Lusit, ut jam ad §. 47. num. I. observatum est, & satiram scripsit, Tertullianus. Nempe jucunditatem ex eo captant & leporem poetæ & Satirici, si de rebus minutis magnifica oratione utantur. Hinc venustas *quarti Georgicon*, quod apum velut res publica quædam describitur. Hinc placent Anglorum *Hudibras*, *Pulpitum* Boilæi, *Batrachomyomachia* tum Græca illa, tum Germanorum, *Vulpecula Reinecke* e. i. g. a. G.)

(*) Hinc δεινότης deest auctoribus omnibus, qui Latine quidem nec ineleganter scripserunt; sed digno materia sua charactere non usi sunt. Non ergo δεινὸς est Tertullianus, qui, quum docere velit, perspicuitatem negligit, nec Florus, qui, historiam scripturus, poetico stilo utitur, nec e recentioribus Lipsius, qui etiam, ubi docet, vel rhetoricatur, vel comicum agit. (Dialogos enim scribit eosque, quantum capit materia, exhilarat, quæ ipsa δεινότητος pars est. G.) Sane æque inepti hi videntur, ac comici, qui reges tunica rustica, rusticos purpura, matronas meretricio, meretrices matronali habitu indutas producunt in scenam. Elegans est præceptum Quinctiliani *Inst. orat. lib.* II. *c.* I. *Quid prodest, esse verba & Latina, & significantia, & nitida, figuris etiam numerisque elaborata, nisi cum iis, in quæ judicem duci formarique volumus, consentiant? Si genus sublime dicendi parvis in caussis, parvum limatumque grandibus, lætum tristibus, lene asperis, minax supplicibus, summissum concitatis, trux atque*

que

56. PHILOSOPHICUS ſtilus adhibendus in omnibus ſcriptis didacticis (*). Satis laudis meretur, ſi ſit proprius (**), purus (***), perſpicuus (****); Ele-

que violentum jucundis adhibeamus? Ut monilibus & margaritis ac veſte longa, quæ ſunt ornamenta feminarum, deformentur viri, nec habitus triumphalis, quo nihil excogitari poteſt auguſtius, feminas deceat.

(*) In ἐπιϛημονικῷ hoc dicendi genere reliquis omnibus præferendi e Græcis Xenophon in *œconomicis*, aliiſque ſcriptis didacticis, inter Latinos Celſus, qui de *arte medica*, & Columella, qui *de re ruſtica* pura ac terſa oratione ſcripſerunt. Nec plane contemnenda (quin præferenda longe omnibus, G.) dictio Ciceronis, quam in libris *de officiis* & in *topicis ad Trebatium* adhibuit, quamvis in illis aliquando ad oratorium dicendi genus adſurgat. In reliquis ſcriptis philoſophicis ſtilus Tullii propius ad genus dicendi vel διαλογικὸν vel ῥητορικὸν accedit. (Sed etiam in his ſunt diſputationes longiores, in quibus obſervatur ſtilus philoſophicus. G.) Seneca acutus eſt, ſed non tam docet, quam rhetoricatur. Lactantius purus in pleriſque & elegans, ſed nec is ab oratorio ſtilo abſtinet. Et hoc plerorumque patrum ecclesiaſticorum vitium eſt, ut etiam, quum docere volunt, concionentur, magiſque perſuadeant, quam juſtis demonſtrationibus convincant.

(**) Abſtinendum ergo in hoc ſtilo a translationibus, maxime longe petitis. Quum enim docentium ſit, claras ac diſtinctas rerum ideas in audientibus excitare: facile patet, huic fini non convenire metaphoras. Hinc jam ſupra obſervavi, laudem meruiſſe ſcripta Epicuri, qui nuſquam uſus ſit translato dicendi genere. Equidem de rebus ad mentes & ſpiritus pertinentibus ſæpe nobis deſunt verba propria: ſed & hic danda opera, ne metaphoris audacioribus, & rem non ſatis exprimentibus utamur. Sic ſi quis *adſectus* vocat *commotiones animi*, iiſque opponit *mentis quietem & tranquillitatem*, metaphorice quidem loquitur; ſed ferendus eſt. Aſt ſi quis adfectus cum Stoicis *animi tumultus*, aut *perturbationes*; aut animi quietem *inducias cum mente factas* adpellaret; merito reprehenderetur. Ideæ enim inde naſcuntur vel falſæ, vel certe obſcuræ ac confuſæ.

(***) Cave ergo existimes, docentium esse, stilo sicco & barbaro uti. Non magis hic character docentes decet, quam philosophum pallium & pera Diogenis. Non unguenta redolent viri sapientes, sed nec sordes amant. Non ferendi ergo in tanta litterarum luce, qui, si theologiam vel philosophiam tradunt, Thomæ Aquinatis vel Lombardi: si juris prudentiam, Bartoli & Balbi stilo utuntur, & ubique *hæcceitates*, *quidditates*, suumque illud: *nego*, *distinguo*, *limito*, *amplio*, inculcant, nec quidquam doceri posse putant, nisi ubique syllogismos, tamquam tela, vibrent. Pædantismum hoc sapit, (venia sit verbo) & ingenium barbariei adsuetum, non secus, ac scarabæus est sordibus suis. (Tantum abest, ut Pædantismi reus sit, si quis & ipse sectetur & commendet aliis tale genus orationis, quod intelligi futuris etiam sæculis queat ab omnibus, qui normam Latinitatis aureo sæculo atque argenteo constitutam tenebunt: cum illa heroica, si diis placet, turbandi omnia & conculcandi legem dicendi libertas, post sæculum suum brevius longius, ad piper & tus amiciendum ablegetur. G.) Docuerunt sane e nostratibus Ge. Calixtus, e reformatis Jo. Calvinus, posse etiam de rebus theologicis puro ac terso orationis genere disseri. Feliciter idem in juris prudentia tentarunt Cujacii, Brissonii, Hotomani, qui Ulpianum & Papinianum, quam Jasonem vel Accursium maluerunt imitari. Medicos Celsus: philosophos Phil. Melanchton purius scribere docuit. Quis ergo hodie in tanta litterarum luce umbratiles illos doctores imitaretur, &, fruge reperta, glandibus vesci mallet?

(****) Quid juvat docere, si intelligi nolis? Perspicua e veteribus sunt scripta Xenophontis, (Ciceronis, Quinctiliani, G.) & Columellæ, e recentioribus Cartesii, quo non temere quisquam cogitationes suas dilucidius cum aliis communicavit. Hi omnes cum voluptate leguntur. At quis sine tædio legerit Lullii somnia, aut Helmontii, & Henr. Mori, meditationes? Non omnibus promiscue hæc scripta, ajunt, sed initiatis, adduntque illud Horatii *Car.* 3. 1.

Odi profanum vulgus & arceo,

Sed, ut vera fatear, suspecta mihi semper est obscuritas, & plerumque parum sapientiæ latitat in tam spissis nubibus. Nulla est veritas tam sublimis, quæ non verbis possit enunciari dilu-

ci-

Elegantiam non adfectat, nec tamen sponte se offerentem negligit (*****). Præcipue tamen vitat figuras

cidis, alias enim ne ab ipso quidem docente concipi, adeoque nec doceri posset. Notum est, quantum antiquis obscuritatis caussa vapularit Heraclitus, ea quæ volebat dicere, ὔτε λέγων, ὔτε κρύπτων, ἀλλὰ σημαίνων, *nec clare eloquens*, *nec occultans*, *sed innuens*, quod ipse de oraculis pronunciavit apud Jamblicum *de myster. Ægypt. p* 79. (Pulchre Lucret. 1. 640. de Heraclito.

Clarus ob obscuram linguam magis inter inanes.
Quamde graves inter Graios, qui vera requirunt.
Omnia enim stulti magis admirantur, amantque,
Inversis quæ sub verbis latitantia cernunt,
Veraque constituunt, quæ belle tangere possunt
Aures, & lepido quæ sunt fucata sonore.

Sed observandum etiam illud obscuritatem quandam esse non ab auctore libri, sed a lectore. Ita scripta Mathematica & Physica quædam sunt obscura principiorum ignaris. Ita bene & emendate scripta Latina obscura sunt his, qui adsueti sunt ea tantum audire & legere, quæ verbotenus vernaculæ consuetudini respondent, & epistolis obscurorum virorum similiora sunt, quam Tullianis. De hoc genere obscuritatis disputare me memini in *præfatione* ad Vorstii librum *de Latinitate selecta vulgo neglecta*. G.)

(*****) Non solum verba elegantiora atque acumina non negligunt philosophi, si se sponte offerant, ut docent Socratis *disputationes* apud Xenophontem, & Arriani *dissertationes Epictetica*: sed ne jocos quidem ac facetias liberales adspernantur. Noti sunt *Socratici sales*, de quibus videndus Cicer. *de offic.* 1. 30. *de orat.* 2. 67. Hi ita placuerunt antiquitati, ut si quid festivum atque urbanum vocare vellent, *Socraticum* adpellarent. *Omne scilicet tulit punctum, qui miscuit utile dulci*. Unde merito ipse scurram egit, quisquis tanto fuit supercilio, ut Socratem ideo *scurram Atticum* vocaret, Cicer. *de nat. Deor.* 1. 36. Adhibendus tamen & hic modus, videndumque, quid deceat. Quod quum non faceret Diogenes Cynicus, Σωκράτυς μαινόμενυ, *Socratis furentis* nomen accepit. In primis abstinendum est ab ejusmodi salibus in rebus gravibus,

ras patheticas, & quidquid ad persuadendum potius, quam ad demonstrandum facere videtur (******).

57. A philosophico sejungendus est stilus HISTORI-

quales sunt sacræ & theologicæ. Tentarunt etiam hac in re aliud Balt. Schuppius & Jo. Val. Andreæ, sed & hi multorum reprehensionem incurrerunt. Quamvis forsan eos excuset ingenium ad urbanitatem natura factum, & tempora, quibus vivebant infelicissima, de quibus jure repetas illa Juvenalis *Sat.* 1. 30.

Difficile est satiram non scribere.

(******) Aliud est *concionatorium* dicendi genus, aliud τεχνικὸν vel *philosophicum*. Illud contentum est argumentis verosimilibus, quę tamen tantis verborum phaleris vestiuntur, ut demonstrationes videantur. Hoc nudam proponit veritatem, eamque demonstrationibus accurate suffulcit. Illud oratorias, hoc philosophicas amat connexiones, id est, veritates omnes ex genuinis ac veluti domesticis principiis ducit. Illud delectat & movet; hoc docet & convincit. Nec tamen figuras omnes respuit methodus parænetica, quam vocant, quippe cujus finis itidem est *movere* & *persuadere*. Attamen & tunc magis illæ sponte sua inter dicendum sese obtulisse, quam operose excogitatæ videri debent. Sunt sane in Arriani *dissertationibus Epicteticis* quædam pulcherrime dicta, sunt figuræ elegantissimæ, sed tanta cum simplicitate conjunctæ, ut orationem naturali quadam pulcritudine adsurgere, statim adpareat. Illud fallit; hoc bona fide agit. Exemplo sit Seneca, qui, declamatorio dicendi genere usus, miram præ se fert sapientiæ speciem: & tamen si remotis involucris propius eum inspicias, non demonstrationes invenies, sed acumina quædam parum solida, non res & veritates, sed verba sonora, id est, fulgur e pelvi. Id quod jam dudum observarunt Malebranche *de inquis. verit.* 2. 4. Menag. *in Menag. t.* 2. ut & San-Euremontius *in Saneuremontianis*. Vereor, ne idem dicendum sit de plerisque patribus ecclesiasticis, quibus nimius oratoriæ amor imposuit, veluti de Basilio, Gregoriis, Joanne Chrysostomo, Hieronymo, aliisque, de quibus legi meretur Barbeyracii *præfat. ad version. Gallic. Pufend. n.* 9.

(*) Sin-

RICUS (*), qui non modo puritatem (**), sed & con-

(*) Singularis *de stilo historico* exstat tractatus Casp. Scioppii, sed in quo frustra præcepta quæres. Solet enim iste homo ubique aliorum vitia, tamquam quisquilias colligere. Non itaque docet, qualis esse debeat ista historicorum oratio, sed qualis sit apud eos, qui parum adcurate scripserunt. Paullo meliora, sed & pauciora sunt, quæ de stilo historico præcipiunt Quinctilian. *Inst. orat.* 10. 1. Lucian. *in dial.* πῶς δεῖ τὴν ἱστορίαν συγγράφειν. Schefler. *de stylo* 2. 5. *p.* 15. & *in Gymn. p.* 35. *seq.* Addendus etiam Voss. *de arte hist.* 26. *seq.*

(Aureus vero libellus ille Scioppii, qui nec præceptis caret, & per exempla tanto docet efficacius. Subjectus est ipsius *Infamiæ Famiani*, qui ipse quoque liber ostendendis Famiani erroribus & vitiis in simili genere scribendi versaturum juvat mirifice. Etiam Luciani sunt multa præclara præcepta & exempla. De Jo. Bodino & reliquis Artis historicæ scriptoribus Morhof. *Polyh.* 2. 4. 3. *p.* 30. G.)

(**) Quemadmodum omnem in universum Latinitatem, ita & stilum historicum maxime commendat Puritas. Abstinendum ergo a verbis poeticis: sed non utendum tamen vulgaribus ac tabernariis, ut recte monet Lucianus. Ceterum & historici 1. suas habent *dictiones*, quas non temere reperias apud oratores. Unde jam olim, teste Athenæo, *Deipn.* 11. Parthenius quidam libellum conscripsit περὶ τῶν παρὰ τοῖς ἱστορικοῖς λέξεων, *de vocabulis historicorum*. Nos quædam tantum, exempli caussa, dabimus. Animadvertit Augustin. Saturn. *Mercur. major.* 10. 9. vocem *velox* aliter fere ab historicis, aliter ab oratoribus, aliter a poetis, usurpari. Hi dicunt *velox pedes*, illi *velocibus pedibus*, isti *velox pedibus*. Sic & frequentissima historicis est constructio *profunda maris*, *incerta viæ*, a quibus fere abstinent oratores. Frequentissimæ etiam connectendi formulæ: *quo factum est*, *interjecto tempore*. In primis huc pertinet formula historicis fere propria: *ceterum fides ejus rei penes auctores erit*: de qua Cortius *ad Sallust. p.* 497. *Formula propria historicorum, ubi ad præstationem scribere nolunt. Seneca de brevit. vit. c.* 14. *Neque semper pro signo verbositatis & neglectus rerum est habenda.* Vide Jo. Christoph. Becmann. *Præcogn. mor. c.* 3. *Immo in re dubia, difficili, & per alios cognita, fere semper adhibetur.* Plin. *Hist. nat.* 28. 1. Quin immo exter-

na

concinnitatem (***) amat. Decet præterea illum perspicuitas (****), gravitas (†), pulcritudo (††), minime

na quoque & barbaricos ritus indagabimus. Fides tamen Auctores adpellet. Seneca *nat. quæst. c.* 3. Aut quod historici faciunt, & ipse faciam. Illi quum multa mentiti sunt ad arbitrium suum, unam aliquam rem nolunt spondere, sed adjiciunt: *penes auctores fides erit. Adde eumdem de morte Claudii c.* 1. Plin. *lib.* 9. *epist.* 33. Tacit. *Germ. c.* 3. Hæc Cortius. Quin & 2. figuras sibi veluti proprias amant historici, in quibus haud postrema est *enallage infinitivi* pro imperfecto (vel quocumque tempore præter futurum. G.) indicativi, de qua Serv. *ad Virgil. Æn.* 2. *v.* 683. *seq. Infinitus modus pro indicativo: & est* Figura propria Historiographorum. Conf. Cort. *ad Sall. p.* 42. *seq.* Utuntur equidem etiam poetæ. Sed historiam esse proximam poesi, *& quodam modo carmen solutum*, observat Quinctilian. *Instit. orat.* 10. 1.

(***) Formant ergo periodos historici, sed breviores. *Nihil est enim in historia*, Cicerone *teste*, *pura & illustri brevitate dulcius*. Diffusiores tamen aliquando sunt Nepos, Livius, & qui alias satis pressus esse studet, Tacitus. Nonnumquam etiam incisim & membratim scribunt, quoties vel rem celeriter gestam referunt, vel aliorum verba obliquo dicendi genere recensent.

(****) *Perspicuitas* virtus historico quam maxime necessaria. Unde cavendus perturbatior verborum ordo, quem etiam in Thucydide nonnulli reprehendunt. (In orationibus præsertim & judiciis: nam ubi narrat, perspicuus est. G.) Perspicuus maxime Cornelius Nepos & Jul. Cæsar: obscuriores Sallustius & Tacitus, quorum uterque Thucydidem videtur imitatus.

(†) *Gravitas*, ut jam supra diximus, maxime decet historicos pragmaticos. Et hinc eam virtutem miramur in Polybio, Tacito, Thuano, Cominæo & nonnullis aliis, qui pragmaticas dederunt historias, & non modo eventus, sed & eorum caussas, personarum characteres, consilia, similiaque adcurate enarrant.

(††) *Pulcritudinem*, quum in *dignitatem* & *venustatem* supra distribuerimus, hic addendum est, illam, quam hanc historico esse digniorem. Elegantissimus est Livius, Curtius potius venustus videtur. Ubique enim adfectat sophisticum quoddam

ac

nime vero vehementia (†††), parenthyrsus (††††) & hyperbole (†††††).

58. Sti-

ac declamatorium dicendi genus. Nimius in descriptionibus locorum, fluminum, fontium; nimius in consectandis sententiis, quæ tamen historicum non decent, nisi statim ad hypothesin transferantur. De eo nemo æquiore Jove judicavit Bergero *de natur. pulcr. orat. p.* 373. 451. *seq.* 557. qui hic merito adhibendus in consilium.

(†††) Abstinendum ergo ab increpationibus hominum, quippe quæ ad declamatores pertinent. Historici non est, vel in homines invehi, vel eorum virtutes collaudare, sed res gestas, procul habito odio aut amore, narrare. Ineptus ergo Vellejus Paterculus, qui ubique immiscet panegyricos: ineptus etiam Florus, qui nonnumquam fasces & secures in viros gravissimos expedit. (Judicium tamen de hominibus & eorum factis interponere solent Thucydides, Sallustius, Livius, & ut quisque optimis est similior. G.)

(††††) Omnes figuræ, quæ adfectibus movendis inventæ sunt, historicum dedecent, (Nimirum in quantum est Historicus, neque orationes virorum clarorum stilo suo effingit, ubi suos unicuique affectus tribuere virtutis & artis est. G.) Unde nec laudem interrogationes, exclamationes, & quæ sunt hujus generis aliæ. Frigidum ergo est, quod Florus sæpe exclamationes narrationibus, quasi per parenthesin, interserit. Veluti *lib.* 1. *c.* 3. *Sic*, (*rarum alias decus!*) *unius manu parta victoria est*. Et *cap.* 7. *Eminentia forte papaverum capita virgula excutiens, quum per hoc principes interficiendos esse intelligi vellet*, (*quæ superbia!*) *sic respondit*. Paucis interiectis: *cedentibus ceteris diis* (*mira res dictu!*) *restitere Juventas & Terminus*. Talia frequentissima sunt apud Florum. Veluti *lib.* 1. 10. *Immane dictu!* I, 11. *Novum & insigne commentum!* Item; *quis credat? proh pudor! Fidem numinum! quanta velocitate?* Frequentissimæ quoque apud eum sunt interrogationes. Exemplo esse poterit *cap.* 8. *lib.* 1. totum pæne interrogationibus compositum. Talia etiam nonnulli notant in Curtio, cujus prolixa exclamatio exstat *lib.* 4. *cap.* 16. §. 10.

(†††††) Nihil frigidius est hyperbole, maxime in historia. Hanc quoque in Floro supra aliquoties notavimus. Sed nec Curtius ab hoc vitio abhorret. Quis quæso feret historicum referentem, Alexandrum in Ægyptum profectum

58. Stilus DIALOGICUS familiares amicorum sermones imitatur. (Sed nempe amici illi & familiares sunt diversorum generum. G.) Unde facile adparet, eum esse tenuem (*), Rhodium (**), moratum

fectum extra terminos solis errasse? Et tamen ita loquitur Curt. 4. 83. male imitatus Virgilium *Æneid.* 4. *v.* 795.

--- *jacet extra sidera tellus*
Extra anni solisque vias.

Poetica hæc sunt, in historico non toleranda, qualia tamen plura occurrunt apud Curtium. Eamdem dicam Floro merito scribit Bergerus *ibid. p.* 452. *Florus, nulla ingenii verecundia, cogitationum sequutus impetum, superiores audacia transferendi vicit, cum ipsisque certavit poetis, dignus profecto, quem multa frigide, multa putide, multa sine mente sana loquutum increpitaret graviter & incusaret Jo. Georgius Grævius, sinceri vir judicii, ut tandem aliquando multi, qui commendant acumen illius venustatemque, discerent, res gestas Romanorum capitulatim expositas, illinc esse considerandas, non stilum imitatione tam prava effingendum.*

(*) Præcepta de stilo διαλογικῷ haud pœnitenda suppeditavit Demetr. Phaler. *de eloqunt.* 231. *sq.* Nos veluti fundamenti loco ponimus, dialogos imitari familiares amicorum confabulationes. Unde facile adparet, 1. stilum dialogicum *tenuem* esse debere. Nemo sane in colloquiis cothurno incedit. Attamen quum & stilus tenuis nonnumquam subtilior, nonnumquam elegantior acutiorque fit: ratio habenda est personarum. Unde Plautus omnes quidem comœdias suas tenuiter scripsit, sed aliam tamen orationis ideam heris, aliam filiis familias, aliam militi glorioso, aliam meretricibus, aliam denique servis, lenonibus, parasitis, tribuit. Idem observare nos decet in dialogis, & adcurate, quantum video, id observavit Erasmus. Attamen & mediocrem aliquando esse posse dialogorum elaboratiorum stilum, supra §. 48. observavimus. Tales sane sunt dialogi quidam Ciceronis & omnes Platonis, quum contra Xenophon & Æschines humi fere repant. (Certe civili quodam & quotidiano genere dicendi utantur. Nempe apud hos Socrates suos familiares quam familiarissime de vita communi & virtute interrogando & explorando docet. Apud Platonem idem Socrates sophistas irretit, & confundit, abditam rerum

natu-

tum (***), & nonnumquam jocosum ac urbanum (****). Quare non temere imitandi PLATO & CICERO

naturam explicat &c. G.) Multum interest, quas personas quis loquentes inducat, & qua de re inter se sermocinatæ esse fingantur.

(**) *Atticum* dicendi genus paullo est ingeniosius, *Asiaticum* operosius, quam ut dialogos deceat. Quum ergo in colloquiis familiaribus non præmeditati, sed ex tempore sermones edere soleamus: consequens est, ut 2. stilus *Rhodius* quam maxime deceat dialogos. Hinc majore cum voluptate legimus colloquia Erasmi & Luciani, quam Ciceronis, qui aliquando vix etiam in dialogis ab Asiatica illa ubertate abstinet. (Non a stilo est, quod Erasmi & Luciani colloquia præferuntur Tullianis: sed ab argumento, quod varium & sæpe nugax est apud illos, & pro personarum dignitate aut levitate tractatum: apud hunc grave, philosophicum aut rhetoricum, ipsum quoque graviter, uti decebat, explicatum. Utrique præclare rem gessere. Sed plerique lectores jocos magis amant, & nugas, quam seria. G.)

(***) Hinc in dialogis ubique debent elucere eloquentium *amor*, *modestia*, *veracitas*. (Quin mores, [illegible] tribuit Colloquentibus historia, vel qui conveniant conditioni & characteri personarum fictarum: qui possunt esse Adulatores, Importuni, Latrones &c. G.) Maxime e comicis notandæ sunt formulæ, quibus in familiari colloquio se invicem excipiebant amici. Quemadmodum enim hodie nobis familiares sunt formulæ salutandi, bene precandi, petendi cet. ita nec Romanis illæ defuerunt. Nos specimen hujus rei daturi, vel ex unica Terentii *Andria* quasdam hujus generis decerpemus. *Act.* 1. *sc.* 1. *Dictum puta*: *nempe ut*, id est, *intelligo*, *quid velis*, *nempe jubes*, *ut*. *Quin tu uno verbo dic*, *quod me velis*. *Heus*, *puer*, *dic sodes*. *O dictum bene*! *beasti*. *Quam timeo quorsum evadas*? *Sat est*, *curabo*. *Act*. 2. 1. *Nunc te per amicitiam & per amorem obsecro*. *Reddidisti animum*. *Act*. II, 2. *Me vide*, id est fide mea promitto. *Act*. 2. *scen*. 5. *Neque istic neque alibi tibi usquam erit in me mora*. *Facis ut te decet*. *Act*. 3. *sc*. 3. *Ah ne me obsecra*, *quasi hoc te orando a me impetrare oporteat*. *Merito te semper maximi feci*. *Act*. 3. 4. *Hem numnam periimus*? *Act*. 4. 4. *Hem praediceres*. Tales formulæ in dialogis incredibilem venustatem habent, si commode adhibeantur.

(****) Genus hoc dicendi

RO (†), ſed e Græcis XENOPHON (††), & LUCIANUS (†††), e Latinis veteribus comici, & in his maxime TERENTIUS (††††), e recentioribus ERASMUS, cujus colloquiis nihil poteſt reperiri urbanius (†††††).

59. De

di jocoſum & urbanum, dici non poteſt, quanta voluptate legentes æque, ac audientes adficiat. Unde & veteribus ejuſmodi facetiæ ſales dicuntur, eo; quod non minus ſermonem, quam ſal cibos condiunt. Quamvis vero natura hic utramque faciat paginam, nihilque ſit frigidius jocis, invita Minerva excogitatis; plures tamen fuerunt, qui totam artem jocandi præceptis quibuſdam includere auſi ſunt. Exſtant Jac. Maſenii *Argutiæ familiares*. Exſtat etiam Vavaſoris politiſſimus *de dictione ludicra* libellus, quo tamen maxime comicam illam & ſcurrilem linguas corrumpendi licentiam, quam Galli vocant *burleſque*, exagitat. (Et per hanc occaſionem quidquid apud optimos ſcriptores Græcos & Latinos jocoſe dictum eſt, percurrit, atque ex alio genere, non ex illa orationis corruptela petitum oſtendit. G.) Sed reliquis omnibus hac in re præferendus Cicero *de orat.* 2, 58. *ſq.* & *ad diverſ. lib.* 7. *epiſt.* 32. etiam *lib.* 1. *Offic. cap.* 29. & Macrob. *Saturn.* 2. 2. & 3. quibus nemo curioſius jocandi fontes indagavit. (Copioſiſſimus antiquorum eſt Quinctilianus *6. 3.* G.) Unde digna Ciceronis commentatio viſa eſt elegantiſſimo Paſſeratio, quam libro ſuo *de ridiculis* præclaro commentario illuſtraret. (*Ap. Ro. Steph.* CIↃIↃXCIV. 8. Eſt etiam inter Adr. Turnebi *opera* Ciceronis *locus in quo tractantur joci explicatus*, *p.* 202. 218. Edit. *Argentor. fol.* G.) Nos horum ductu præcipuos hic jocandi modos trademus. Ridiculum vel in *verbis* eſt, vel in ipſa *re* ſeu *ſententia*. Primus *verborum* locus eſt.

1. *Ambiguitas*. Sic olim de ſervo jocatus eſt Nero, *ſolum eſſe, cui domi nihil ſit nec obſignatum, nec occluſum*. Cicer. *l. c.* 56. Talis etiam eſt Plauti jocus *in Pœnul. I*, 1. *v.* 22.

Quin ſi feriri te video, extemplo dolet. Mater M. Bruti quum pretioſum ære parvo fundum abſtuliſſet a Cæſare, ſubjiciente haſtæ bona civium: non effugit tale dictum Ciceronis: *equidem quo melius emtum ſciatis, comparavit Servilia hunc fundum, Tertia deducta*. Tertia vero erat Serviliæ filia, in quam

æque

æque, ac in matrem lasciviebat Cæsar, Macrob. *Saturn.* 2. 2.

2. *Verbi pronuntiatio* vel *παράγραμμα*, quando vocabulum depravatur. Quodam dicente: *eamus deambulatum*, alter respondit: *quid opus est de?* Cui ille: *immo vero*, inquit, *quid opus est te?* Cicer. *de orat.* 2. 63.

3. *Interpretatio nominis*; Cicer. *pro Sex. Roscio cap.* 43. *Venio nunc ad aureum illud nomen Chrysogoni.*

4. *Testimonium, proverbia, sententiæ* auctorum commode adhibita. Antonius, quum testis a se profectam pecuniam diceret, & hic haberet filium delicatiorem & prodigum, peropportune usurpavit illa comici:

Sentin' senem esse tactum triginta minis? Cic. *de orat.* 2. 64. Post Mutinensem fugam interrogatus Furius Albinus, *quid ageret Antonius?* respondit: *Quod canis in Ægypto*, Bibit & Fugit. Macrob. *Saturn.* 2. 2.

5. *Responsio* ad verbum, non ad sententiam. Quærente censore Catone: *ex tui animi sententia, tu uxorem habes? Non hercle*, inquit L. Porcius Nasica, *ex animi mei sententia*. Cic. *de orat.* 2. 65. Sic & Antiocho ostentanti exercitum, auro & argento fulgentem, interrogantique: *putasne satis esse Romanis hæc omnia?* respondit Hannibal: *plane satis esse credo Romanis hæc, etsi avarissimi sunt*. Macrob. *Saturn.* 2. 2.

6. *Immutatio verborum*, quum immutatis verbis sententiam retinemus. *Rusca*, quum legem ferret annalem, dissuasor M. Servilius: *dic mihi*, inquit, *M. Pinari, num, si contra te dixero, mihi maledicturus es, ut ceteris? Ut sementem feceris, ita metes, inquit.* Cicer. *de orat.* 2. 66.

7. *Translatio*, quum metaphora habet insignem aliquem jocum. (Atqui de *Metaphora* hic sermo non est, sed de ea, quæ *Metalepsis* s. *Transsumptio* dicitur Quinctiliano 6. 3. 52. ubi ponit exemplum, *Heminarium* dictum, quod alias *Congiarium* vocatur, ad exiguitatem illius & malignitatem declarandam. G.) Corinthiis Scipioni promittentibus statuam eo loco, ubi reliquorum essent imperatorum: respondit Scipio: *turmales mihi displicent*. Idem, *ib.*

8. Relatio contrariorum vel retorsio, dicente Libone: *Quando, tandem, Galba, de triclinio tuo exibis? Quum tu, inquit, de cubiculo alieno.*

Et hi quidem verborum joci: sequuntur *rerum* vel *sententiarum*. Tales sunt:

1. *Festiva narratio*: Talis narratiuncula Crassi de Memmio lacertum Largii devorante exstat apud Cicer. *de orat.* 2. 59.

2. Col-

2. *Collatio*. Sic Cicero pater Romanos homines similes ajebat esse Syrorum venalium: ut quisque optime Græce sciret, ita esse nequissimum. Cicer. *de orat*. 2. 68. Augustus, quum ei quidam libellum trepidus offerret, & modo proferret manum, modo retraheret: *Putas*, inquit, *te assem elephanto dare*. Macrop. *Saturn*. 2. 4.

3. *Amplificatio incredibilis*. Scipio ad Numantiam stomachatus cum Metello, dixisse dicitur, *si quintum pareret mater ejus, asinum fuisse parituram*.

4. *Arguta significatio*, quum rem obscuram callide & argute significamus, cum C. Fabricio P. Cornelius, homo furax & avarus, sed egregie fortis, gratias ageret, quod se consulem inimicus fecisset. *Nihil est*, inquit, *quod mihi gratias agas, si malui compilari, quam venire*. Cicer. *de orat*. 2. 66. Publius Mucium, in primis malevolum quum vidisset solito tristiorem: *Aut Mucio*, inquit, *nescio quid incommodi accessit, aut nescio cui aliquid boni*. Macrob. *Saturn*. 2. 2. Faustus, Sullæ filius, quum soror ejus eodem tempore duos mœchos haberet, Fulvium, fullonis filium, & Pompejum Maculam: *Miror*, inquit, *sororem meam habere maculam, quum fullonem habeat*.

5. *Ironia* vel *urbana dissimulatio*. Scævola Septumulejo, cui pro Gracchi capite erat aurum repensum, roganti, ut in Asiam præfectum duceret: *Quid tibi vis*, inquit, *insane? Tanta malorum est multitudo civium, ut tibi ego hoc confirmem, si Romæ manseris, te paucis annis ad maximas pecunias esse venturum*. Cicer. *de orat*. 2. 67. Quum Vettius monimentum patris exarasset: ait Augustus: *Hoc est vere monimentum patris colere*. Macrob. *Saturn*. 2. 4.

6. *In re inhonesta verbum rei honestæ*. Africanus censor tribu movens centurionem, qui in pugna non adfuerat, quum diceret, *se custodiæ caussa in castris mansisse*, *quæreretque, cur ab eo notaretur? Non amo*, inquit, *nimium diligentes*. Cicer. *l. c.*

7. *Contra voluntatem responsio*. Quum Tarento amisso arcem tamen Livius retinuisset, multaque ex eo prælia præclara fecisset, & aliquot post annos Fabius Maximus id oppidum recepisset, rogaretque eum Livius, ut meminisset, opera sua se Tarentum recepisse: *Quidni*, inquit, *meminerim? Numquam enim recepissem, nisi tu perdidisses*. Cic. *l. c.*

8. *Falsa intellectio*. Quæsitus non nemo: *qualis videtur tibi in adulterio deprehensus? tardus*, inquit. Cicer. *l. c.* Quæ-

c. Quæstio erat de crimine, respondens minus se intelligere simulabat, de quo quæreretur, & respondit de homine. Non minus facete Augustus, quum multi a Severo Cassio accusati absolverentur, & architectus fori Augusti exspectationem operis diu traheret, ita jocatus fertur: *Vellem, Cassius & meum forum accuset*, ut demum absolvatur. Macrob. *Saturn.* 2. 4.

9. *Falsa responsio.* (Quin attemperata interrogationi & eadem mordax. G.) Opimius, qui adolescens male audiverat, ad Ægilium, qui mollis videbatur, nec tamen erat: *quid tu, Ægilia mea, quando ad me venis cum tua colu & lana?* Cui hic: *non pol*, inquit, *audeo. Nam me ad famosas vetuit mater accedere*. Cicer. *de orat.* 2. 68.

10. *Abscondita ridiculi suspicio.* Catulus oratori cuidam malo, roganti, videreturne misericordiam movisse? *Ac magna quidem*, inquit, *neminem enim puto esse tam durum, cui non miseranda tua visa sit oratio*. Id. *l. c.* 69.

11. *Morositas & lenitas.* Socrates colapho percussus a petulante juvene: *Video*, inquit, *mihi in posterum cum galea incedendum*.

12. *Salsa stultitiæ reprehensio.* Siculus, cui Scipio prætor patronum dabat hospitem hominem nobilem, sed stultissimum: *quæso*, inquit, *prætor, adversario meo da istum patronum. deinde mihi neminem dederis*. Cicer. *de orat.* 2. 69. Nomenclatori suo, oblivioso admodum, dicenti: *numquid ad forum mandas?* Augustus respondit: *Accipe commendatitias, quia illic neminem nosti*. Macrob. *Sat.* II, 4.

13. *Conjecturalis explanatio.* Quum Scaurus accusaret Rutilium ambitus, postquam ipse consul erat factus, ille repulsam tulerat, & in ejus tabulis ostenderet litteras A. F. P. R. idque diceret esse: *actum fide P. Rutilii*; Rutilius autem: *ante factum, post relatum*. C. Caninius Eques Rom. cum Rufo adesset, exclamat, neutrum illis litteris declarari: *Quid ergo?* inquit Scaurus, *Æmilius fecit, plectitur Rutilius*. Id. *ibid.*

14. *Discrepantia*, seu ignoratio elenchi. *Quid huic abest, nisi res & virtus?* Cic. *de or.* 2. 70.

15. *Familiaris reprehensio vel admonitio.* Patrono malo, quum vocem in dicendo obtudisset, suasit Granius, ut mulsum frigidum biberet, simulac domum redisset: *Perdam*, inquit, *vocem, si id fecero*: *Melius est*, inquit, *quam reum*. Cicer. *de orat.* II, 70.

16. *Dictum consentaneum*, id est, rei vel personæ conveniens.

veniens. Scaurus bonorum possessionem contra tabulas nactus, Bestiæ caussam itaque patronus agebat. Funus, quum duceretur, accusator Memmius; *Vide*, inquit, *Scaure, mortuus rapitur, si potes esse possessor*. Cicer. *l. c.*

17. Ἀπροσδόκητον, *contra exspectationem responsio*. Scipio, quum ei M. Flaccus judicem tulisset; *eiero*, inquit, *iniquus est*. Quum esset admurmuratum: *Ah*, inquit, P. C. *non ego mihi illum iniquum ejero, verum omnibus*. Cicer *l. c.* Servius Geminus videns deformes L. Mallii, optimi pictoris filios: *non similiter*, inquit, *Malli*, *pingis & fingis*. Cui Mallius: *in tenebris enim fingo*, inquit, *luce pingo*. Macrob. *Saturn.* II, 2.

18. *Votum rei impossibilis*. M. Lepidus, quum, ceteris in campo exercentibus, in herba ipse recubuisset: *Vellem hoc esset*, inquit, *laborare*. Id. 71.

19. *Lenta & tarda responsio*. (Minime vero *tarda*, sed *frigida* & sine affectu, qui tamen expectabatur, prolata. *Lentus* est tardus ad irascendum. G.) Exemplum est apud Cicer. *de orat.* 2. 71.

Atque hi quidem sunt præcipui loci ac fontes urbanæ ac jocosæ dictionis, a Cicerone ostensi. Nescio tamen, cur Cicero omiserit ἐναντιοφανὲς, præcipuum jocorum & facetiarum fontem, quando duæ res junguntur, quæ consistere non posse videntur. Huc pertinent joci Ciceronis: *Frater meus dimidius major est, quam totus*. *Hoc consequutus est Revilius, ut quæreretur, quibus consulibus consul fuerit*. Macr. *Saturn.* 2. 3. ubi & similem jocum refert Laberii, qui quum sedile quærens, ex Cicerone audivisset: *recepissem te, nisi anguste sederem*, respondit: *mirum, si anguste sedes, qui soles duabus sellis sedere*. Cavendum tamen, ne ioci fiant illiberales. Tales sunt 1. cum injuria conjuncti, 2. profani, veluti si scripturæ locis abutaris. 3. cum imitatione gestuum & depravatione oris conjuncti, 4. obsceni, 5. parum ingeniosi, & sola stultitia moventes risum, 6. episodia & loquutiones nullius sensus. Sic virum gravem non decet jocus Plauti *Capt. prol. v.* 1. *seq.*

Hos, quos videtis stare heic captivos duos,
Illi, qui adstant, ii stant hic ambo, non sedent,
Vos vos mihi testes estis, me verum loqui.

Risum enim hæc movent, non quia ingeniosa, sed quia nullius sensus sunt. In primis hoc dicendi genere delectatus est ex Græcis Epicharmus, ex Latinis Plautus, quem ideo *ad exemplum Siculi*

culi properare Epicharmi, dixit Horatius. Talia in utroque obſervavit Muret. *Var. lect.* 14. 5. veluti illud Epicharmi:

> Τόκα μὲν πὰρ κείνοις ἐγὼν ἦν, τόκα δὲ πὰρ κείνοις ἐγών.

nec non jocos Plauti: *Quoi homini di ſunt propitii, ei non eſſe iratos puto.* item: *Quanta mea ſapientia eſt, e malis multis, malum, quod minimum eſt, id minimum eſt malum.* At ne Cicero quidem eo joco abſtinuit, in illis *ad Atticum*: *Noli putare, pigritia facere me, quod non mea manu ſcribam: ſed mehercule pigritia, nihil enim habeo aliud, quod dicam.* (Eleganter vero ſimulat Cicero, ſe voluiſſe cauſſam aliam fingere: cum autem nulla occurreret, tum demum fateri veram. G.) 7. depravatio linguarum, quam *burleſque* vocant Galli, v. g. illa Molierii: *Bene bene reſpondere, dignus, dignus eſt intrare in noſtro docto corpore.* In ſcena hæc plauſum referunt, in vita civili minime. Unde & Plauti illa ludicra ſunt in *Pſeud.* 2. 2.

> *PS. Sed quid eſt tibi nomen? H. Harpax. PS. apage te Harpax, haud places,*
> *Huc quidem hercle haud ibis intro, ne quid harpax feceris.*

Ubi quidem *harpax facere* eſt dictio ludicra. Et *Curcul.* 3.

> --- L. *Quis tu homo es?*
> C. *Libertus illius, quem omnes Sumanum vocant.*
> L. *Sumane, ſalve, qui Sumanus? fac ſciam.*
> C. *Quia veſtimenta, ubi obdormivi, ebrius,*
> *Sumano, ob eam rem me omnes Sumanum vocant.*

Veſtimenta ſumano. Denuo eſt ludicrum.

(†) Platonis enim dialogi non ſervant dictionis familiaris ideam, ſed oratione conſcripti ſunt juſto grandiore, adeo, ut a poemate minus diſtent, quam comicorum fabula. Vid. Laert. 3. 38. Themiſt. *orat. p.* 319. *edit. Harduin.* Idem de Ciceronis dialogis ſentiendum eſt, tanto quippe artificio ſcriptis, ut probabile haud ſit, hoc modo inter ſe colloquutas eſſe eas, quas inducit, perſonas. Simpliciores tamen ſunt ejus *Cato Major* & *Lælius*, quos ego Xenophonteos vocare ſoleo, quum reliqui Platonis ubertatem imitentur.

(Nihil Platonis Dialogis ſuavius in exordiis, & ubi familiaris ſermonis aliquid interponitur. Alia res, ubi tractantur ſublimia digno nimirum illis genere orationis. Idem de Ciceronianis dicendum. Sunt omni genere leporis & venuſtæ urbanitatis referti in procemiis, & quoties ab argumento aliquanquantum ad familiarem con-

59. De stilo ORATORIO tanto brevius agendum, quanto minus ille a reliquis omnibus dicendi formis abstinet. Omnia sibi (pro hominum, locorum, temporum conditione. G,) permittunt oratores: modo magnifice, modo mediocriter dicunt. Jam Asiaticam copiam, jam Rhodiam Atticamque frugalitatem amant. Modo ideam moratam in exordiis, modo perspicuam in narrationibus, modo gravem in tractatione, modo in confutatione concitatam exprimunt. Figuris præterea utuntur omnibus, quæ vel ad dignitatem orationi conciliandam, vel ad ciendos adfectus sunt comparatæ. Ut paucis dicam, non placere tantum, verum etiam admirationi esse cupiunt oratores (*).

60. Ab oratorio stilo non multum discrepat POLITICUS sive CIVILIS, nisi quod is Atticam brevitatem,

suetudinem deflectunt, ut appareat, non defuisse neque Platoni neque Tullio venustatem: Sed illos intempestive ea uti noluisse. G.)

(††) Dictio Xenophontis melle dulcior est, adeo ut *apis Attica* diceretur. Vid. Menag. *ad Laert. p.* 103. Atqui dulcis & simplex stilus quam maxime convenit dialogis.

(†††) Lucianus, quantum ab obscuro atque adfectato dicendi genere abhorruerit, vel solus ejus docet dialogus λεξιφάνης, *Tom.* 1. *opp. p.* 819. Et hinc ipse, si quis alius perspicuitatem ac elegantem simplicitatem sectatur, adeoque stilum διαλογικὸν præclare expri nit.

(††††) Terentii stilus castus, purus, tersus ac plane urbanus est. Jocatur etiam, sed multo, quam Plautus, liberalius. Mores præterea atque adfectus hominum adcuratissime exprimit, ut mea quidem sententia nullus ex antiquitate exstet auctor, qui familiaris stili suavitatem felicius expresserit.

(†††††) Sunt equidem, qui compositionem adcuratiorem in Erasmo desiderant: sed hi nimis delicati videntur. Festivus sane est, urbanus, & tersus, ac ridendo, ut ait Horat. *epist.* 1. 2.

- - quid sit pulcrum, quid turpe, quid utile, quid non,
Plenius ac melius Chrysippo & Crantore, dicit.

(*) Conferri præcipue meretur Schefferus *de stilo, illiusque exercit.* 2. 7.

fatem, nec non acumen & gravitatem magis amare videtur (*). Elucet præcipue civilis ista dicendi ratio ex orationibus magnorum atque excellentium virorum, quales passim historiis suis inseruerunt LIVIUS, TACITUS, CURTIUS, aliique annalium (historiarum G.) scriptores (**).

61. Stilus EPISTOLICUS non est διαλογικῷ similis (*), sed sermone quotidiano paullo adcuratior, dictione vero elaborata remissior, &, ut DEMETR. PHALEREUS *de eloquut. n.* 244. monet, ex tenui & venu-

(*) Talis est oratio Alexandri M. vere civilis apud Curtium 4. 1. *Et ego pecuniam, quam gloriam, mallem, si Parmeno essem. Nunc, Alexander, de paupertate securus sum, &, me non mercatorem, memini, esse, sed regem. Nihil quidem habeo venale, sed fortunam utique meam non vendo. Captivos, si placet, reddi, honestius dono dabimus, quam pretio remittemus.*

(**) Disputant quidam, an deceat integras orationes inserere historiæ. Negat Fr. Patricius; at adfirmat Ger. Jo. Voss. *de art. hist.* 20. & 21. cui procul dubio elegantia harum orationum imposuit. Nam nulla ratio est, qua possit homini veritatis amanti persuaderi, in hac re licere historicis mentiri. (At fingere non semper est mentiri. Duplex dos est historiæ, 1. ostendere quid factum sit, 2. sapientiores reddere qui legunt, ac meliores. Si non ad priorem, certe ad alteram pertinent id genus orationes. Porro vel ideo non mentiuntur Historici cum ejusmodi orationes referunt, quia non temere dicunt, *his verbis aliquem usum*, sed *locutum in hanc sententiam*. Porro prudens historicus caussas rerum, consiliaque intexit his orationibus, quo nomine etiam ad priorem illam virtutem referuntur. G.) Et certissimum tamen est, Romulum numquam concionatum esse iis verbis, quæ ei tribuit initio operis Dionysius Halicarnasseus. Ceterum illud verissimum est, vel ideo magni æstimandas esse ejusmodi orationes, quod veram dictionis civilis ideam nobis ob oculos ponunt.

(*) Existimavit hoc Artemon, qui Aristotelis epistolas exscripsit. Verum illum refellit Demetr. Phal. *de eloquut. n.* 232. *Dialogus enim*, inquit, *imitatur ex tempore loquentes: epistola autem scribitur, & alteri veluti dono mittitur.*

venusto mixtus. Ubique etiam elucere debet τὸ ἠθικὸν (**) id est, *genus dicendi moratum*. Neque tamen uno eodemque filo contexendæ omnes epistolæ. Jocosæ enim & familiares quotidianis conscribuntur verbis (***); hortatoriæ, expostulatoriæ, & hujus generis aliæ concitatum (****); commendatitiæ & petitoriæ mediocrem (*****); civiles denique aut ad viros magnos exaratæ gravem stilum exigunt (******).

62. Su-

(**) Est hæc dicendi idea adeo necessaria, ut, si absit, epistola esse desinat. Hinc qui de rebus gravissimis subtiliter disputant, scribunt quidem, verum non epistolas, sed tractatus vel dissertationes, quibus τὸ χαίρειν præmissum est, ut ait Demetr. Phal. *n.* 236. & 240. Hinc facile patet, longissime ab epistolico dicendi charactere abesse Senecæ epistolas, in quibus nullum morati stili vestigium occurrit. Unde, ne quidem epistolas has esse, sed locos communes, & variarum disputationum rhapsodias, nonnulli arbitrantur. Vid. Morhof. *Polyhist.* 1. 1. 23. 22. *p.* 300. (Sunt tamen multa in principiis præsertim & in conclusionibus, ubi de suo amore, & similibus familiarium epistolarum argumentis agit. G.)

(***) Hanc legem ipse sibi dixit Cicero *ad divers. lib.* 9. *epist.* 21. §. 2. Unde in epistolis familiaribus non probatur nimia atque anxia scribendi cura. Certe non temere judicavit Scioppius, epistolas Manutii, quamvis puras ac elegantes, vix ea esse gratia, ut hominem nisi valde otiosum ad iteratam lectionem invitent. Quod non aliunde esse duxerim, quam a superstitiosa scribendi cura, quæ tanta fuit in Manutio, ut sæpe menses aliquot uni epistolæ impendisse dicatur. Morhof. *Polyhist.* 1. 1. 23. 57. *p.* 307.

(****) Exemplo esse possunt Cicer. *epistolæ ad Appium Pulcrum*, in primis *ad divers. lib.* 3. *epist.* 7.

(*****) Tales sunt pleræque epistolæ Ciceronis ad viros graviores scriptæ. Præclare quoque hoc dicendi genus exprimunt M. Ant. Muretus, Aon. Palearius, Jan. Nic. Erythræus, & pauci alii.

(******) Has Epistolas paullo elatiores esse jubet Demetr. Phal. *de eloquut. n.* 243. Nos non elatiores, sed graviores ceteris esse volumus. Exemplo præivit Cicero *in*

62. Superest stilus POETICUS, qui tametsi huc non pertineat; vel ideo tamen non plane videtur prætereundus, ut ab ejus tumore (†) in soluta oratione nobis tanto facilius caveamus. Maxime autem stilus poeticus non modo verbis (*), epithetis (**), phrasibus

K 4 (***), con-

ro *in epist. ad Quintum Fratrem* 1. 1. quam ego reginam omnium Ciceronis epistolarum adpellare soleo. Tam gravi enim oratione proconsulis describit officium, ut fieri id non potuisset gravius. Ejusdem generis sunt Epistolæ, quas Dario & Alexandro M. tribuit Curt. 4. 1.

(†) (Quod enim sublime aut magnificum in poesi erat, suo loco positum, illud tumidum fit, si in prosa intempestive inculcetur. G.)

(*) Primo enim poetæ vocabulis utuntur, quæ reliqui scriptores ignorant. Vid. supra §. 15. Deinde plura vocabula componunt, & veluti in unum conflant. Vid. *ibid.*

(**) Epitheta poetis placent 1. etiam *otiosa* v. c. *Turdis edacibus* Hor. *Epid.* 2. *dulci mellis flavoque liquore* Lucret. *de rer. nat. lib.* 1. 2. *Translata*, & quidem audacissime. V. C. *ambitiosa colus*, i. e. quæ, intertexto auro, fila trahit. (Est Claudia. *de* 3. *Cons. Hon.* 593. & puto epitheton esse coli uniuscujusque, *ut vertiginosa*, quæ ambit. G.) Claudian. *cons. Hon.* 4. *v.* 549. (*Anhelantes gemmæ* in frenis equi imperatorii. G.) *Turbo anhelus* Sil. Ital. 1. *Attonitus ignis* quo videlicet Scævola urebat manum, Martialis *epigr.* 8. 29. Plura ejusmodi translata epitheta suppeditabit Morhofii *idea lexici poetici*, inserta ejus *Polyhistori* 1. 3. 11. *p.* 679. At non epithetis tantum translatis utuntur, verum etiam substantivis, immo & aliis figuris audacissimis, ut sæpe Delio natatore opus esse videatur. Eo in primis pertinet μετάληψις, non modo simplex, sed multiplex. E. g. dixit Virgilius, *lib.* 8. *Æn. v.* 90.

Iter inceptum celerant Rumore *secundo*.

Ibi vero durissima μεταλήψει *rumor* pro murmure, *murmur* fluviale pro ipso fluvio dicitur, ex mente Gronovii *Observ.* 2. 17. nisi cum Servio legere malis: *Rumone secundo*. 3. *decomposita & dithyrambica*. Claudian. *Consul. Honor.* 4.

Et Septemgemino *jactantior æthera pulset*
Roma jugo.

Talia etiam sunt *Bellerophonteæ habenæ*. Claud. *Cons. Probini*.

(***), constructionibus (****) & connexionibus (*****), sed

bini. *Cornipedes equi*. Id. *consul.* 4. *Honor. Amphitryoniades Hercules* Stat. *v.* 6709. *Ternox Herculea, ibid. v.* 13102. 4. *Obscura* v. c. *Geticum plectrum*, pro Orphico. *Arcadius galerus*, pro pilo Mercurii: *Centaurica semina*, pro equis; *Danæjus volucer*, pro Perseo; *Bisthonius ensis*, pro acuto, quia Mars Bisthone templum habebat. Talia complura apud Statium, quo non temere alius est poeta tumidior.

(***) Phrases poetæ non a vulgo petunt, sed ipsi sibi fingunt, pro lubitu. (Neque tamen licere illis debent stulta, & qui hodie scribunt caute admodum versari debent, neque sine exemplo aliquid audere ante quam famam sibi nomenque poetæ bonis artibus conciliaverint. G.) Claudian. *Consul. Hon.* 6.

--- Certis ubi legibus advena Nereus Æstuat.

i. e. ubi fluxus & refluxus maris est. Idem *Consul. Mallei*.

---- Qui se jaculantur in auras,
Corporaque ædificant celeri crescentia nexu:

Loquitur de funambulis. Talia etiam sunt: *evomere purpuream animam*, pro e vulnere mori, *venenatis gravida sagittis pharetra*, pro pharetra sagittis referta. *Colla triumphati Istri proculcare*, pro victoriam ad Istrum reportare. (Stat. *Thebaid.* 10. 675.) *Fulminis radiis afflata cupressus Combibit ingestas & stirpe & vertice flammas*, id est, *cupressus fulmine combusta est*. Quis ita in prosa oratione loqueretur? Plura hujus generis dederunt Jac. Masen. *in Palæstra* 2. 12. Fr. Robortell. *de artific. dicendi cap. de poet. serm. disp.* 1. Jo. Dedekenn. *in observat. Poet. Antu.* 1688. editis, & a Morhofio iterum cum præfatione sua in lucem exire jussis *Kilon.* 1691. 8.

(****) In constructionibus maxime poetæ amant 1. *Græcismos*. Hinc nominativum sæpe ponunt pro vocativo v. c. Sen. *Herc. fur.* 893.

Stantes, Sacrificus, *comas*
Dilecta tege populo.

Sæpe & genitivum pro ablativo, Hor. *Carm.* 1. 22. *Integer vitæ, scelerisque purus*, pro integer vita scelereque purus. Sæpe omittunt præpositionem *secundum*, more plane Græcanico, Virg. *Æn.* 3. v. 593. *ac cetera Grajus*. Talia etiam sunt, *nuda genu*, *pernix pedes*, *tremit artus*. Sed talia intellectu facilia. At obscurissimum illud Ovidii:

Pœniceam fulvo chlamydem contractus ab auro,

ubi *contractus chlamydem* idem est, ac *contracta chlamyde usus*.

(****), ſed & toto orationis habitu (******) a proſa diſcrepat oratione.

63. Pleriſque dicendi characteribus hactenus deſcriptis commune eſt ἡ δεινότης, id eſt, genus quoddam ora-

uſus. Ita enim verſum legendum explicandumque eſſe monet Gronov. *obſ.* 3. 18. Sæpe etiam adjectivum apud poetas in locum adverbii ſuccedit, Virg. *Eclog.* 3. *v.* 63. *ſuave rubens hyacinthus*. Hor. *Carm.* 1. 22. *Dulce ridentem Lalagen amabo*. Prudent. 2. *hymn. Matutin.* 33. *Nunc nunc ſeverum vivitur*. Hor. *epiſt.* 1. 1. *v.* 101. *Inſanire putas ſolemnia me*. Sæpe Græcorum more conſtruunt, v. c. *Deſine querelarum*, *decet nobis*, *cauſſa perire*, *callida reſonare*, *bonus calamos inflare*. *Retulit Ajax eſſe Jovis pronepos*. Plura congeſſit Buchn. *de commut. rat. dicendi* 1. 19. (Et longe plurima Vechnerus *Hellenol.* L. 1. P. 2. G.) Deinde poetæ 2. plane negligunt leges, quas ſupra de verborum ordine dedimus. In primis Lyricis ſollemne eſt, omnia miſcere, ceu vel ex Horatio patet. (Cape hoc, Candidate divinæ artis de majeſtate quadam leges populi nonnumquam migrante, non de ſtribligine confundente omnia. G.)

(*****) Eſſe connexiones poetis proprias, vel ex ſolis adparet eorum comparationibus & ſimilitudinibus. Eas plerumque connectunt adjectivis relativis Qualis, talis quibus numquam utuntur oratores. Virg. *Æn.* 4. *v.* 143.

Qualis, ubi hibernam Lyciam Xanthique fluenta
Deſerit: ac Delum maternam inviſit Apollo. cet.
--- *haud illo ſegnior ibat*
Æneas.

(******) Diverſæ nimirum poetis & oratoribus ſunt inventiones, diverſa argumentorum diſpoſitio, diverſa eloquutio, diverſa etiam ſchemata. Ut de ultimis dicam, non facile v. c. apud oratorem reperies Sejugationem, qualis illa Ovidii *Heroid. epiſt.* 2. *v.* 25.

Demophoon, ventis & verba & vela dediſti:
Vela queror reditu; verba carere fide.

non facile etiam oratoribus placebit ἐπανάληψις talis, qualis illa Ovidii eſt *Faſt.* 4. 365.

Qui bibit inde, furit, procul hinc diſcedite, queis eſt
Cura bonæ mentis, qui bibit inde, furit.

Plane poetica hæc ſimiliaque ſunt, & hinc in proſa vix inveniunt locum. Plura de ſtilo poetico dabit Ger. Jo. Voſſ. *de arte poetica*.

orationis ACUTUM atque ARGUTUM (*), in quo palmam reliquis præripere videntur SENECA, PLINIUS, TACITUS, CURTIUS. Ne ergo & hujus ſtili obſcura nobis ſit ratio (**): ſciendum eſt, omne acumen vel in

(*) Dubitarunt nonnulli, an acutum illud orationis genus laudem aliquam mereatur. Ajunt enim, ad corrumpendam bonæ dictionis indolem inventum primum eſſe ſtilum argutum, & quidem poſt tempora Ciceronis, quum jam in deterius ire cœpiſſet Romana eloquentia. Addunt, nihil ſolidi ineſſe ejuſmodi argutiis, ſed meros ſtrepitus ſententiarum male cohærentium, & quamdam antithetorum hiſtrioniam, quibus titillari aures poſſint, pectus non ſaturari. Vid. Alberti de Albertis *Theſaur. eloq. ſacræ & prof.* Franc. Vavaſſoris *orat.* 3. quæ eſt *pro veteri dicendi genere contra novum*, & jam ex antiquis Quinctil. *Inſt. orat. 6.* 3. Sed hæc omnia ut ſunt veriſſima, ita tamen non ita accipienda, ut nullum omnino acuminibus concedamus locum. Laudem illa ſuam merentur, ſed veluti condimenta quædam atque aromata, quæ quum intemperantius adhibita faſtidium pariant, modice adſperſa mirifice delectare ſolent. Quemadmodum ergo non laudanda Senecæ oratio, quæ tota argutiis potius, quam ſententiis ſolidis atque enthymematibus, conflata eſt: ita nec reprehenſionem merentur Plinius & Tacitus, qui paullo parcius iſtis condimentis uſi ſunt. Vid. Morhof. *diſciplin. argut. præf. p.* 3. *ſeq.* Addendus eſt v. c. Chriſt. Gottl. Schwarzius *de orat. concinna* §. 34. *ſequ.* ubi de acuto dicendi genere, & quid de eo ſentiendum ſit, ex inſtituto diſquirit.

(**) Ex antiquis acuti ſtili fontes oſtendere conati ſunt Ariſt. *Rhet.* 3. 10. & 11. Hermogenes *Idear.* 2. 5. Quinctilian. *Inſt. orat. 6.* 3. E recentioribus hic ceteris anteferendi Sarbievius in libro *de acuto*, Maſenius *in arte argutiarum*, Em. Theſaurus in *idea argutæ dictionis*, &, qui reliquos omnes longo poſt ſe intervallo reliquit Morhofius in *diſciplina argutiarum*, quæ prodiit *Lubec.* 1705. 8. (Exempla, ſed etiam præcepta præſtat Petrus Labbe S. I. cujus *Elogia* varii generis, cum præfatione adverſus hujus characteris contemtores edidit Chriſtian. Weiſſius *Lipſ.* 1686. 8. G.)

(***) A-

in verbis (***), vel in propositionibus (****), vel in ipsis enthymematibus (*****) esse positum.

CA-

(***) Acumen omnibus mentis operationibus inesse potest. Et ad *verba* quidem quod attinet, acutam orationem reddunt I. ambiguitas; ut quando quis de Draconis legibus dixit: *Non hominis istæ sunt leges*, sed Draconis. Arist. *Rhet.* 2. 23. aut quando Sceparnio apud Plaut. *Rud.* 1. 1. *ædes illustres* vocat, quas venti perflabant. II. ἀντανάκλασις: *Quid ergo? ista culpa Brutorum? minime illorum quidem, sed aliorum brutorum.* Cicer. *ad Attic. epistol.* 14. 14. III. παρονομασία v.c. *inceptio hæc amentium est, non amantium.* Ter. *Andr.* 1. 3. *Non est enim facile in eum scribere, qui potest proscribere.* Macrob. *Saturn.* 2. 4. IV. παρήχησις. Plaut. *Menæchm.* 4. 2. *Palla pallorem incutit.* V. Significationis mutatio. Sic abdicare alias dicuntur patres filios: acute ergo *Alexander Philippum patrem abdicasse* dicitur Curtio 4. 10. Sic etiam si maritum imperiosæ uxori dicas *nupsisse*: acutum hoc erit. Quamvis enim veteres *nubere* etiam viros dixisse ferantur, idque probari possit ex Nonio *de propr. serm. cap.* 2. *n.* 577. tamen & exolevit postea illa verbi notio, & exemplum, quod ex auctore vetere, nescio quo, adducit Nonius, satis ostendit, scriptorem illum, quisquis fuerit, significationem studio mutasse. Ait enim ille:

Sed meus frater major, postquam vidit me inde ejectum domo,
Nupsit posterius dotatæ, vetulæ, varicosæ, afræ, (fort. *vafræ*).

Tales vero qui domum ducunt, illi mihi vere nubere videntur. VI. allusio. Sic cum parasitus apud Ter. *Phorm.* 5. 9. Chremetis amores Nausistratæ uxori prodidisset, & deprehensus Chremes uxorem formidaret, lepide & acute ait parasitus: *Exsequias Chremeti, quibus est commodum ire, iam tempus est*, alludens ad formulam in funeribus sollemnem. Allusio quoque in illis Cicer. pro *Sex. Roscio*: *Venio nunc ad aureum illud nomen Chrysogonum.*

(****) Propositiones reddunt acutiores I. repugnantia: Flor. 2. 6. *Novam de Hannibale victoriam commentus est Fabius, nolle pugnare.* Martial. *epigr.* 2. 80.

Hostem quum fugeret, se Fannius ipse peremit:

Hic

Hic, rogo, non furor est, ne moriare mori?

II. Paradoxa, Flor. 2. 6. *Capuam Hannibali Cannas fuisse*. III. adfirmatio cum negatione conjuncta: Plin. Paneg. 4. *Virumque, Cæsar, moderate, & quod alibi tibi gratias agi non finis, & quod hic finis*. IV. ἐπάνοδος. Cicer. *pro Planc. cap.* 28. *Gratiam qui refert, habet; &, qui habet, eo, quod habet, refert*. Felicissimum hac in re fuit Publii Syri ingenium, cujus sententiæ pleræque omnes hujus generis sunt. V. ἀντιμετάθεσις: *Non ideo vicisse videris, ut triumphares, sed triumphare, quia vinceres*. Plin. *Paneg. cap.* 17. VI. Allegoriæ. Sic quum aliquis familiam suam *triumphorum seminarium* vocasset: acute Cicero; *ex illo seminario*, inquit, *triumphorum non nisi arida folia laureæ retulisti*. VII. Correctio maxime quæ fit per epitheton. Vellei. Paterc. *Hist.* 2. 41. *Cæsar, Alexandro M. sed sobrio, simillimus*. Sen. *epist.* 4. *Adbuc enim non pueritia in nobis, sed puerilitas, remanet*. VIII. lusus (i. e. repetitio similium, vel eorundem adeo G.) verborum: Seneca *de Ira* 1. 16. *Satis tibi est magna ad peccandum caussa, peccare*. Id. 1. 5. *Ultima supplicia sceleribus ultimis ponat, ut nemo pereat, nisi quem perire etiam pereuntis intersit*. Arist. *Rhet.* 3. 11. 16. *Dignum est mori, antequam dignus sit mori*. Laberius apud Macrob. *Saturn.* 2. 7.

Necesse est, multos timeat, quem multi timent.

Publius Syrus:

Cui plus licet, quam par est, plus vult, quam licet.

IX. distributio. Seneca *epist.* 1. *Si volueris attendere, magna vitæ pars elabitur male agentibus, maxima nihil agentibus, tota aliud agentibus*. X. comparatio. *Adoptavit te optimus princeps in suum; senatus in optimi cognomen*. Plin. *Paneg. cap.* 88. & 4. *Enituit aliquis in bello, sed obsolevit in pace: alium toga, sed non & arma honestarunt: reverentiam ille terrore, alius amorem humanitate captavit: ille quæsitam domi gloriam in publico, hic in publico partam domi perdidit*. XI. similitudo. *Vita principis censura est, eaque perpetua*. Plin. *Paneg.* 45. XII. paræmia. Sic si quis de Hannibale diceret: *omnibus malis Punicis inest granum putre*: argutissime hoc esset dictum, cum ob æquivocationem malis, tum ob parœmiam. XIII. allusio ad fabulam. Cic. *divin. in Q. Cæcil. cap.* 17. *sed repente vestigio ex homine, tamquam alio Circæo poculo, factus est Verres.*

(*****) In

CAPUT III.

DE FUNDAMENTIS STILI PHILOSOPHICIS.

1. *Fundamenta philosophica stili.* 2. *Quidnam per illa intelligatur?* 3. *Quotuplicia sint?* 4. *Ad amplificandam orationem facit definitio.* 5. *Et divisio.* 6. *Et caussæ.* 7. *Nec non effectus & adjuncta.* 8. *Itemque contraria & conditiones.* 9. *Sententiæ etiam e philosophia petendæ.* 10. *Fundamenta stili, quæ argumentis inserviunt.* 11. *Locus communis quid?* 12. *Quomodo elaboretur.* 13. *Usus syllogismi oratorii.* 14. *Quid sit?* 15. *Quomodo elaboretur?* 16. *Enthymema oratorium.*

1. RElíquum est, ut de fundamentis stili PHILOSOPHICIS dicamus. Quemadmodum enim fun-

(*****) In tertia mentis operatione sive *enthymemate* pleræque argutiæ ex sophismatibus oriuntur, veluti, I. Ex *æquivocatione*. Tale est enthymema illud apud Svet. *Neron. cap. 39.*

Quis negat Æneæ magna de stirpe Neronem?
Sustulit hic matrem, sustulit ille patrem.

II. Ex figura dictionis, v. c. *Mirum, nisi Anna hæc in fine quoque sui esset similis.* III. Ex fallacia compositionis & divisionis, v. c. *vos victi victores impios occidistis occisi.* (Sic Thesaurus, unde hæc sumta. Sed huc non pertinet; verum potius ad n. 1. repugnantiæ. G.) IV. Ex fallacia non caussæ, v. c. *omnia, Castor, emis, sic fiet, ut omnia vendas.* Mart. *epigr.* Sic Populiæ Marciæ filia, miranti cuidam, quid esset, quod aliæ bestiæ numquam marem desiderent, nisi quum prægnantes vellent fieri? respondit: *Bestiæ enim sunt.* Macrob. *Sat.* 2. 6. Et ita etiam ex reliquis fallaciarum generibus facile nascentur acumina, si ingenium accesserit felicius. Nisi enim impetus quidam naturæ adfuerit, facile in frigus & affectationem degenerabunt. A quo vitio ne quidem Em. Thesaurus cavere sibi satis potuit.

(*) Præ-

fundamenta *grammatica* & *rhetorica* ad orationis structuram atque ornatum ; ita *philosophica* ad ejusdem materiam pertinent. Verba enim, quantumvis ornata, in vanam abibunt loquacitatem, nisi sententiæ illis subsint, tanto verborum adparatu dignæ (*).

2. PHILOSOPHICA (*) ergo stili cultioris fundamenta voco, quæcumque sententias veras, & rectæ rationi consentaneas orationi suppeditant.

3. Duorum vero generum sunt fundamenta philosophica. Alia enim *singularibus periodis*, alia *integris argumentis* suppeditant materiam.

4. Ad amplificandam orationem plurimum facit I. DEFINITIO (*), quæ, dici non potest, quantum or-

(*) Præclare hunc locum tractant Cicer. *de orat.* 1.19. *seq.* e recentioribus Muret. *Part.* 1. *orat.* 4. ubi de philosophiæ atque eloquentiæ conjunctione præclare disserit. (Scilicet hoc nunquam non cogitandum est eloquentiæ candidato, pulchritudinem in verbis aliam ne intelligi quidem posse, præter eam, quæ cum rebus, quas significare debent pulchre conveniunt, easque exprimunt. G.)

(*) Paullo latius itaque hic patet *philosophiæ* nomen, quo omnes disciplinas atque artes, materiam stilo suffecturas, intelligo. Præcipue tamen huc pertinent *logica*, *philosophia moralis*, *jus naturæ*, & *politica*, quibus carere haud posse eloquentem, omnes eruditi fatentur.

(Non accurate puto ita dividi hæc fundamenta. Potest enim una eademque res nunc periodo suppeditare materiem, nunc orationi integræ, nunc ejus parti. G.)

(*) Cave vero existimes, definitiones illas vocabulis philosophicis & technicis concinnatas, cultiori inferendas esse orationi. Tum demum placebunt, si verbis lectissimis ornatissimisque proferantur. Neque tamen oratores eam semper sectantur ἀκρίβειαν, quam in philolosophis exigimus, sed plerumque vel per *caussas*, vel per accidentia sive adjuncta, rem describunt. Sic Cicero pro *Cluent.* dicturus Milesiam quamdam mulierem, partu sibi medicamentis abacto, capitis esse damnatam, elegante definitione filii utitur, atque hanc concinnat periodum: *Nec injuria, quæ spem* pa-

ornet orationem (**). Definitiones vero non aliunde, quam ex philosophia, petendæ sunt.

5. Nec

parentis, memoriam nominis, subsidium generis, heredem familiæ, designatum reipublicæ civem sustulisset. Ex quo exemplo patet, plures nonnumquam definitiones, aut si mavis, descriptiones veluti per congeriem accumulari. Nec minus elegans est illa definitio Cicer. *Philipp.* 1. 12. *Est autem gloria, laus recte factorum, magnorumque in rempublicam meritorum, quæ cum optimi cujusque, tum etiam multitudinis testimonio comprobatur*. Caussin. *lib.* 4. *cap.* 13. vocat hujusmodi definitionem *per synonymiam*, additque exemplum: *Quid enim est aliud lilium, quam terræ ornamentum, plantarum gloria, oculus florum, pratorum gemma, pulcritudo radiis suaviter emicantibus fulgurans?* Eodem exemplo olim vel Sapho vel Achilles Tatius rosam γῆς κόσμον φυτῶν ἀγλάϊσμα ὀφθαλμὸν ἀνθέων, *terræ ornamentum, plantarum decus, oculum florum* adpellavit.

(**) Tria vero potissimum definitionum genera, in cultiore oratione commendantur. Primum rhetoribus vocatur ἄρνησις, alterum ἀφαίρεσις, tertium σύγκρισις. 1. ἌΡΝΗΣΙΣ sive Negatio est, quum vera genera, verasque proprietates tollimus. Cicero *pro Cluent. At quæ mater? quam cæcam crudelitate & scelere ferri videtis: cujus cupiditatem nulla umquam turpitudo retardavit, quæ vitiis animi in deterrimas partes jura hominum convertit omnia: cujus ea stultitia, ut eam nemo hominem, ea vis, ut nemo feminam; ea crudelitas, ut nemo matrem adpellare possit*. 2. ἈΦΑΙ'ΡΕΣΙΣ sive Remotio, quum res differentes tollimus, proprias subjungimus. Cic. *Philipp.* 1. 12. *Credo enim vos homines nobiles, magna quædam spectantes, non pecuniam, ut quidam nimis creduli suspicantur, quæ semper ab amplissimo quoque clarissimoque contemta est, non opes violentas, & populo Romano minime ferendam potentiam, sed caritatem civium & gloriam concupisse, est autem gloria laus recte factorum, cet.* 3. ΣΥΓΚΡΙΣΙΣ sive Contentio, quum simul contraria sive oposita exprimimus. Cic. *Phil.* 2. 44. *Et nomen pacis dulce est, & ipsa res salutaris. Sed inter pacem & servitutem plurimum interest. Pax est tranquilla libertas, servitus malorum omnium postremum, non modo bello, sed morte etiam*

5. Nec minus ornatam periodum reddit II. DIVISIO (*). Sæpe enim vel totum in partes, vel genus in species partitur orator, ut tanto uberior graviorque fiat oratio. Optimas vero divisiones suppedi-

iam repellendum. Conf. Buchner. *de commut. rat. dicendi* 2. 3. 1. At sunt tamen alia quoque oratoriarum definitionum genera. Aliquando enim res definitur per partes suas: Lactant. *Inst.* 2. 5. *An Archimedes Siculus concavo aere similitudinem mundi ac figuram potuit machinari, in quo ita solem ac lunam composuit, ut inæquales motus, & cælestibus similes conversionibus singulis quasi diebus efficerent, & non modo accessus solis & recessus, vel incrementa deminutionesque lunæ, verum etiam stellarum vel inerrantium vel vagarum dispares cursus orbis ille, dum vertitur, exhiberet? Deus ergo illa vera non potuit machinari & efficere, quæ potuit sollertia hominis imitatione simulare?* Aliquando per caussas & effectus. Hoc modo enim pestem definit Virgil. *lib.* 3. *Æn. v.* 137. *seq.*

- - Subito cum tabida membris
Corrupto cæli tractu miserandaque venit
Arboribusque satisque lues, & lethifer annus.
Linquebant dulces animas, aut ægra trahebant
Corpora: tum steriles exure Syrius agros.
Arebant herbæ & victum seges ægra negabat.

Definitiones per accidentia & similitudinem, addit Caussin. *lib.* 4. *cap.* 20. *seq.*

(Si bene rem consideres, artificia prope omnia rhetorum, quibus rerum inventionem juvare volunt, redeunt ad commodas divisiones, & classes rerum. In tantum igitur tum prædicamenta, tum alias quascunque divisiones in promtu habere consultum est. G.)

(*) Exemplum dabit Muret. *Part.* 1. *orat.* 7. Dicturus is erat, philosophiam moralem non ad adparentem, sed ad veram felicitatem esse comparatam. At quum ex philosophia didicisset, adparentia illa bona vel utilia, vel honesta, vel jucunda videri, divisione illa utitur, atque inde hanc concinnat periodum: *Non enim philosophia sibi opes ac copias, quæ & sæpe possessoribus suis exitio sunt, & tam multis casibus eripi possunt; non honores & imperia, quæ, quod concupierint, multi; quod adspernatus sit, nemo umquam vituperatus est; non quidquam deni-*

peditare philosophiam (**), nemo, nisi rerum omnium ignarus, ignorat.

6. Sic etiam CAUSSAS rerum, ipsasque rationes, & argumenta oratori sufficit philosophia (*). Iis vero quam maxime ad periodos caussales concinnandas opus est (**).

7. Sed & EFFECTUS & ADJUNTA rerum, quibus sæpe egregie amplificatur periodus, e philosophia petuntur (*).

8. Nec

denique proponit ejusmodi, quo & carere sine probro, & abundare sine gloria, liceat: sed eam, ad quam omnes adspirant, quam sibi votis omnibus expetunt, ad quam omnes suas actiones, omniaque consilia referunt, felicitatem.

(**) Non tamen & hic partes tantum enumerari, sed singularum vel definitiones vel attributa quædam recenseri solent. Sic Cicero *de offic.* 1. 4. quum e Stoica philosophia didicisset, quatuor esse virtutes cardinales, prudentiam, justitiam, fortitudinem, temperantiam: singularum definitiones una hac eaque elegantissima, periodo complectitur: *sed omne quod honestum est, id quatuor partium oritur ex aliqua: aut enim in perspicientia veri, sollertiaque versatur: aut in hominum societate tuenda, tribuendoque suum cuique, & rerum contractarum fide: aut in animi excelsi atque invicti magnitudine ac robore: aut in omnium, quæ fiunt, quæque dicuntur, ordine & modo, in quo inest modestia & temperantia.*

(*) Philosophia enim quum sit solida veri bonique cognitio, non solum τὸ ὅτι, verum etiam τὸ διότι, investigat. Nam *scire* est rem per caussas nosse.

(**) Periodi caussales nascuntur, si propositiones suis muniuntur rationibus. Rationes vero solidissimas suppeditat philosophia. Exemplo sit elegantissima periodus apud Ciceron. *de amici. cap.* 11. Propositio ejus hæc est: *nulla est excusatio peccati, si amici caussa peccaveris.* Eam hac solidissima ratione fulcit: *Nam quum conciliatrix amicitiæ virtutis opinio fuerit: difficile est amicitiam manere, si a virtute defeceris.*

(*) Mira est ejusmodi periodorum elegantia, si rem veluti vivis coloribus depingere, atque ob oculos ponere velis. Effecta enim & adjun-

8. Nec minus CONTRARIA (*) & CONDITIONES (**), quibus ad construendas periodos sæpe opus est, e philosophia mutuanda sunt.

9. Idem

juncta, quum maxime incurrant in sensus, tam luculentam reddunt orationem, ut rem non audire nobis, sed oculis usurpare videamur. Insignem hæc usum habent in describendis personis, quarum χαρακτῆρες non nisi ex interiore philosophia morali peti possunt. Quam accurata est descriptio Catilinæ apud Sallust. *Catil. cap.* 5. *Corpus patiens inediæ, vigiliæ, algoris, supra quam cuique credibile est, animus audax, subdolus, varius, cujus rei libet, simulator ac dissimulator, alieni adpetens, sui profusus, ardens in cupiditatibus: satis loquentiæ, sapientiæ parum: Vastus animus immoderata, incredibilia, nimis alta semper cupiebat.* Sic Seneca *de ira*, I. I. iracundiæ turpitudinem exaggeraturus, effectus & adjuncta furoris & iræ inter se contendit; *nam ut furentium certa indicia sunt, audax & minax vultus, tristis frons, torva facies, citatus gradus, inquietæ manus, color versus, crebra & vehementius acta suspiria: ita irascentium eadem signa sunt. Flagrant & micant oculi, multus in ore toto rubor, exæstuante ab imis præcordiis sanguine; labia quatiuntur, dentes comprimuntur, horrent ac subriguntur capilli, spiritus coactus ac stridens, articulorum se ipsos torquentium sonus, gemitus mugitusque, & parum explanatis vocibus sermo præruptus, & complosæ sæpius manus, & pulsata humus pedibus, & totum concitum corpus, magnasque minas agens, fœda visu & horrenda facies, depravantium se atque intumescentium.* Cicero de mansuetudine *in orat. pro M. Marcello* 3. *animum vincere, &c. judico.*

(Hypotyposis atque Diatyposis huc pertinent, quæ totæ propemodum in hoc insunt, ut effectus & adjuncta rerum nativis quasi coloribus picta ponantur ante oculos. Exempla aliquot præclara suppeditat Camerarius *in Elementis Rhetoricis*, libello vel hoc nomine commendando, p. 114. seqq. G.)

(*) Sic præclare sapientiam & curiositatem sejungit Cic. *de finib.* 5. 18. *omnia quidem scire, cujusque modi sint, cupere, curiosorum: duci vero majorum rerum contemplatione ad cupiditatem scientiæ, summorum virorum est putandum.*

(**) In conditionibus quantum momenti sit positum, nemo ignorat. Quidquid

9. Idem dicendum de SENTENTIIS (*), quæ vix ullam vel venustatem vel dignitatem habent, nisi ex intima philosophia depromantur.

10. Sed hæc quidem præcipua sunt fundamenta stili, quæ *singularibus periodis* suppeditant materiam. Proximum est, ut & ea quæ *integris argumentis* inserviunt, consideremus. Et horum quidem tria sunt, LOCUS COMMUNIS, SYLLOGISMUS, & ENTHYMEMA.

11. LOCUS COMMUNIS est tractatio thematis moralis (*) vel politici (**) generalior, quæ deinde ad hypothesin accommodatur (***).

L 2 12. Ce-

quid enim adfirmari negarique potest, non absolute, sed certa sub conditione verum est. Quænam verò sint singularum veritatum conditiones, id quidem philosophia docet. Sic Cic. *de offic.* 1. 29. ostensurus, qua conditione jocari liceat: *Ludo autem & joco*, inquit, *uti illo quidem licet, sed sicut somno & quietibus ceteris, tum, quum gravibus seriisque rebus satisfecerimus.*

(*) Sane, qui maxime ob sententiarum gravitatem concinnitatemque commendantur, philosophi fuerunt, veluti e Græcis Epicharmus & Euripides, e Latinis Seneca & Plinius. Nec prætermittendæ tamen hic sunt, quas supra (P. I. cap. 2. §. 56. p. 169.) de Senecæ sententiis dedimus, observationes. Merito hic consulendus est Henr. Stephanus in *dissertatione elegantissima de habendo delectu sententiarum, quæ γνῶμαι a Græcis dicuntur*, ubi observat, improbas plerumque esse sententias, quæ non ad philosophiæ præcepta, sed ad vulgi opinionem formentur. Tales sunt illæ Menandri:

Ἁπλοῦν γάρ ἦν
Τὸν μὴ δυνάμενον ζῆν
ἀλύπως ἀποθανεῖν.

Satius fuisset, eos, qui sua quadra vivere nequeunt occidere, (quam pauperibus stipem dare.) nec non Plauti:

Enimvero dii nos, quasi pilas, homines habent.

Præmissa est utilissima illa Stephani dissertatio *comicorum Græcorum sententiis* ab eo editis 1569. in 16.

(*) Dici non potest, quantum ejusmodi loci communes ornent orationem. Hinc vix ulla Ciceronis exstat oratio paullo diligentius scri-

12. Ceterus locus communis quisque constat THESI & ÆTIOLOGIA. Accedit nonnumquam ILLUSTRATIO a *simili*, *comparatione*, *exemplis*, *contrario*, *testimoniis* (*). Quo vero ordine hæc omnia proponenda sint, in oratoris positum est arbitrio.

13. Quum

scripta, cui non locus communis quidam moralis intextus sit. Sic e. g. *in oratione pro Sex. Roscio cap.* 16. & 18. eleganter differit de laudibus vitæ rusticæ: *cap.* 23. 24. præclare ex philosophia morali disputat, possitne parricida tranquillo animo esse? & an tam nefandum crimen præsumatur? In oratione *pro T. Annio Milone cap.* 16. tractatur locus communis de moderamine inculpatæ tutelæ. In orat. *pro Marcello c.* 2. & *sequentibus* demonstrat, majorem esse clementiæ, quam rerum bello gestarum, laudem. Talium locorum communium plenæ sunt Ciceronis, Plinii, & recentiorum quoque oratorum, veluti Mureti, Majoragii, & Buchneri orationes.

(**) Nonnumquam & politica themata intexuntur orationi. Sic Cicero in orat. *pro Sex. Roscio cap.* 20. eleganter disputat, qua lege accusatores tolerandi sint in republica? Plura occurrunt in Buchneri *panegyricis*. Exempli loco esse poterit *oratio* 5. ubi *p.* 133. differit de studiis juvenilibus principum; *p.* 135. de utilitate peregrinationum; *p.* 136. de virtute uxoris principis; *p.* 159. an quis suam sibi possit fingere fortunam? &c.

(***) Paullo aliter itaque loci communis vocabulum accipit Aphthon. *Progymn.* 7. 1. dum eum vocat λόγον αὐξητικὸν τῶν προσόντων τινὶ καλῶν ἢ κακῶν, *orationem augentem ea, quæ in aliquo sunt bona vel mala*. Alius enim est locus communis *oratorius*, de quo nos hoc loco: alius *progymnasmaticus*, de quo Aphthonius agit. (qui has illi partes assignat, *legitimum*, *justum*, *utile*, *possibile*, *honestum*, *eventurum*, horumque omnium contraria. G.)

(Nihil proinde aliud est hic locus communis, quam chriæ tractatio. Vid. quæ dicta sunt ad 1. 2. §. 51. extr. G.)

(*) Exemplum dabimus, locum communem Ciceronis de accusatoribus improbis, qui in oratione *pro Sex. Roscio c.* 20. Hic

1. Thesis præmittitur. *Inte-*

te-

interest reipublicæ, ut multi sint accusatores, dummodo non calumnientur. Hanc thesin ita profert Cicero: *accusatores multos esse in civitate, utile est, ut metu contineatur audacia. Verum tamen hoc ita est utile, ut ne plane illudamur ab accusatoribus*. Accedit statim

2. Ætiologia. *Innocens est quispiam, verumtamen, quamquam abest a culpa, suspicione non caret. Tametsi miserum est, tamen ei qui accuset, possim aliquo modo ignoscere. Quum enim aliquid habeat, quod possit criminose ac suspiciose dicere, aperte ludificari, & calumniari sciens non videtur. Quare facile omnes patimur esse quam plurimos accusatores, quod innocens, si accusatus sit, absolvi potest: nocens, nisi accusatus fuerit, condemnari non potest. Utilius est autem, accusari innocentem, quam nocentem caussam non dicere*. Sequitur

3. Illustratio, petita

1. *A simili. Anseribus cibaria publice locantur, & canes aluntur in Capitolio, ut significent, si fures venerint. At fures internoscere non possunt, significant tamen, si qui noctu in Capitolium venerint, & quia id est suspiciosum, tametsi bestiæ sint, tamen in eam partem potius peccant, quæ est cautio. Quod si luce quoque canes latrent, quum Deos salutatum aliqui venerint: opinor, iis crura suffringentur; quod acres sint, etiam tum, quum suspicio nulla sit. Simillima est accusatorum ratio. Alii vestrum anseres sunt, qui tantummodo clamant; nocere non possunt. Alii canes, qui & latrare & mordere possunt. Cibaria vobis præberi videmus. Vos autem maxime debetis in eos impetum facere, qui merentur. Hoc populo gratissimum est. Deinde si voletis, etiam tum, quum verosimile erit, aliquem commisisse, in suspicione latratote, id quoque concedi potest*.

2. *A ritu antiquo*, calumniatorum frontibus litteram K inurendi. *Sin autem sic agetis, ut arguatis aliquem patrem occidisse, neque dicere possitis, aut quare, aut quomodo, & tantummodo sine suspicione latrabitis: crura quidem vobis nemo suffringet, sed si ego hos bene novi, litteram illam, cui vos usque eo inimici estis, ut etiam eas omnes oderitis, ita vehementer ad caput affigent, ut postea neminem alium, nisi fortunas vestras, accusare possitis*. Aliquando tamen omittitur illustratio, ejusque loco consectarium aliquod additur. Exempla habes apud Schwarz. *de orat. concinna* §.29. Seligemus unum, quod p.38. attulit:

Thesis: *Ille neutiquam dives est, qui neque finem habet cupiendi, neque mo-*

dum statuit utendi.

Ætiologia: *Nam & multum desiderare egentis est signum, & nihil parcere egestatis initium.*

Consectarium: *Adeo ut malim paucis jucunde frui, quam magnas opes immoderato animo vel adpetere, vel prodigere.*

(**) Idem sane Cicero *in orat. pro Arch.* locum communem de optimarum artium studiis ita disponit, ut *illustrationem ætiologiæ* partium præmittat, partim subjungat.

1. Thesis. *Ego multos homines excellenti animo ac virtute fuisse, & sine doctrina, naturæ ipsius habitu prope divino per se ipsos & moderatos & graves exstitisse fateor. Etiam illud adjungo, sæpius ad laudem atque virtutem naturam sine doctrina, quam sine natura valuisse doctrinam. Atque idem ego contendo, quum ad naturam eximiam atque illustrem accesserit ratio quædam conformatioque doctrinæ: tum illud nescio quid præclarum ac singulare solere exsistere.*

2. Illustratio petita *ab exemplis. Ex hoc esse hunc numero, quem patres nostri viderunt, divinum hominem, Africanum: ex hoc C. Lælium, L. Furium, modestissimos homines & continentissimos: ex hoc fortissimum virum, & illis temporibus doctissimum, M. Catonem illum senem: qui profecto si nihil ad percipiendam colendamque virtutem litteris adjuvarentur, numquam se ad earum studium contulissent.*

3. Ætiologia. (Est nova Thesis, Literæ oblectant ipsum literarum. G.)

1. *Quod si non hic tantus fructus ostenderetur, & si ex his studiis delectatio sola peteretur: tamen, ut opinor, hanc animi remissionem humanissimam ac liberalissimam judicaretis. Nam ceteræ neque temporum sunt, neque ætatum omnium, neque locorum. Hæc studia adolescentiam alunt, senectutem oblectant, secundas res ornant, adversis perfugium ac solatium præbent, delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiscum, peregrinantur.*

(Sequitur denuo nova Thesis, Mirari eas decet etiam alios. G.)

2. *Quod*

13. Quum vero oratio conſtet argumentis, argumentaque ſyllogiſmis concludantur: facile patet, uſum plane incredibilem eſſe SYLLOGISMI oratorii. Languida enim nervisque ſuis deſtituta videbitur oratio, quantumvis ornata, quæ ejuſmodi ſyllogiſmis non conſtat (*).

14. Eſt

2. *Quod ſi ipſi hæc neque attingere, neque ſenſu noſtro guſtare poſſemus; tamen ea mirari deberemus, etiam quum in aliis videremus.*

4. Illuſtratio nova. (Id ipſum exemplo illuſtratur. G.) *Quis noſtrum tam animo agreſti ac duro fuit, ut Roſcii morte nuper non commoveretur? qui quum eſſet ſenex mortuus, tamen propter excellentem artem ac venuſtatem videbatur omnino mori non debuiſſe. Ergo ille corporis motu tantum amorem ſibi conciliarat a nobis omnibus: nos animorum incredibiles motus celeritatemque ingeniorum negligemus?*

(*) In alia omnia quidem ire videri poſſet Quinctilianus *Inſtit. orat.* 5. 14. dum ita præcipit: *Namque ego ut in oratione ſyllogiſmo quidem aliquando uti nefas non duco, ita conſtare totam aut certe confertam eſſe adgreſſionum & enthymematum ſtipatione, minime velim. Dialogis enim ac dialecticis diſputationibus erit ſimilior, quam noſtri operis actionibus, quæ quidem inter ſe plurimum differunt.* Sed facile patet, non de oratoriis ſyllogiſmis eum loqui, ſed de dialecticis, quos nemo paullo prudentior in elegantiore oratione toleraverit. Hinc ſtatim addit: *Nobis ad aliorum judicia componenda eſt oratio, & ſæpius apud omnino imperitos atque aliarum certe ignaros litterarum loquendum eſt; quos niſi & delectatione allicimus, viribus trahimus, & nonnumquam turbamus adfectibus, ipſa, quæ juſta ac vera ſunt, tenere non poſſumus. Locuples & ſpecioſa vult eſſe eloquentia, quorum nihil conſequetur, ſi concluſionibus contortis & crebris & in unam prope formam cadentibus conciſa, & contemtum ex humilitate, & odium ex*

 qua-

14. Est vero syllogismus oratorius justa ratiocinatio, cujus singulæ partes ita deducuntur atque amplificantur, ut syllogismi materia ac forma in tanta verborum copia latitans non nisi ab eruditis possit animadverti (*).

15. Ce-

quadam servitute & ex copia satietatem, & ex amplitudine fastidium tulerit. Nos ergo, quum non de contortis conclusiunculis, quales in dialecticis disputationibus vibrantur, sed de syllogismis copiosis & uberioribus, qui non in unam formam cadunt, loquamur: facile possumus Quinctiliano conciliari. (Itemque ita, quod Quinctilianus Ætiologiam & Illustrationes excludit, quas Auctor comprehendit. G.)

(Nempe Auctor *Syllogismi* nomine omne argumentum, omnem rationem probantem comprehendit. Sed non ita sumunt antiqui rhetores, qui Syllogismum ibi demũ agnoscunt, ubi satis prope sibi propositiones & conclusio admoventur. G.)

(*) Sic Ciceronis oratio *pro Sex. Roscio* pæne tota ex syllogismis composita est. Sed eos tamen, nisi ostendatur dispositio, vix quisquam lectorum animadvertet. Immo aliquando adeo multis verbis involvitur syllogismus, ut, syllogismum proferri, nemo animadvertat, maxime si perturbatiore ordine collocantur propositiones. Exemplo id demonstravit Anton. Riccobon. *in comment. ad Aristotelis lib. I. cap. 2. de arte rhetor. p. 57.* Cicer. *orat. pro Cœlio cap. 19. 20.*

In Cœlio nulla est luxuries: est enim deditus optimarum artium studiis, quo in hominum genere nulla luxuries esse solet.

Hic primo Conclusio est, quam ita Cicero proponit: *At vero in M. Cœlio nulla luxuries reperietur, nulli sumtus, nullum æs alienum, nulla conviviorum ac lustrorum libido. Quod quidem vitium ventris & gutturis non modo non minuit ætas hominibus, sed etiam auget. Amores autem & hæ deliciæ, quæ vocantur, quæ firmiore animo præditis diutius molestæ non solent esse, (mature enim & celeriter deflorescunt,) numquam hunc occupatum impeditumque tenuerunt.* Conclusioni Minorem propositionem, seu *adsumtum* subjungit Cicero: *Audistis, quum pro se diceret: audistis antea, quum accusaret: genus orationis, facultatem, copiam sententiarum, atque verborum, quæ vestra prudentia est, perspexistis. Atque in eo non solum ingenium elucere ejus videba-*

15. Ceterum SYLLOGISMUS oratorius ita elaboratur, ut singulis propositionibus, quas præmissas vocant, subjiciatur vel ÆTIOLOGIA vel ILLUSTRATIO, vel utraque (*). Quo ordine tum propositiones, tum membra illa, disponenda sint, denuo in oratoris positum est arbitrio (**).

16. Quum

debatis: quod sæpe etiam si industria non alitur, valet tamen ipsum suis viribus: sed inerat, nisi me propter benevolentiam forte fallebat, ratio & bonis artibus instituta, & cura & vigiliis elaborata. Denique & Major propositio subjungitur, cujus ἐξεργασία talis est: *Atque scitote, judices, eas cupiditates, quæ objiciuntur Cœlio, atque hæc studia, de quibus disputo, non facile in eodem homine esse posse. Fieri enim non potest, ut animus libidini deditus, amore, desiderio, cupiditate, sæpe nimia copia, inopia etiam nonnumquam impeditus, hoc, quidquid est, quod nos facimus in dicendo, non modo agendo, verum etiam cogitando possit sustinere.*

(*) Sic Sextum Roscium Amerinum defensurus Cicero, non cadere in illum parricidii suspicionem hoc syllogismo ostendit:

Quicumque parricidii suspectus est, is audacissimus sceleratissimusque sit oportet.

Non autem hujus notæ est Sextus Roscius.

Non ergo est parricidii suspectus.

Majori propositioni statim addit *ætiologiam*. Est enim crimen horrendum: ut & *illustrationem* a testimonio: vultu sæpe læditur pietas. Minorem etiam Cicero probat atque illustrat per μερισμὸν, ostenditque, Roscium nec audacem esse, nec luxuriosum, nec avarum. Ipsam Ciceronis ἐξεργασίαν statim subiiciemus.

(**) Non ergo ordinem naturalem servandum semper existimamus. Magna hic oratori relicta est libertas. Exemplo paullo ante adducto rem illustrabimus. Cicero syllogismum suum procul dubio ita animo conceperat:

1. Major. Quicumque suspectus est parricidii, eum audacissimum sceleratissimumque esse oportet.

1. *Ætiologia:* Est enim crimen horrendum.

2. *Illustratio*: Quum enim vultu lædatur pietas: quanto magis parricidio?

2. MINOR: Sextus Roscius non est talis.

Ætiologia & illustratio per

μερι-

16. Quum vero non semper utraque præmissarum ad rei demonstrationem videatur necessaria: non raro al-
teru-

μερισμὸν. Non est *audax*, nec *luxuriosus*, nec *avarus*.

3. Conclusio. Ergo non suspectus est parricidii.

At in elaboratione alio ordine utitur. Ætiologiam enim atque illustrationem ipsi majori propositioni præmittit hoc modo:

1. Ætiologia majoris. *Occidisse patrem Sextus Roscius arguitur. Scelestum, Dii immortales, ac nefarium facinus, ac ejusmodi, quo uno maleficio scelera omnia complexa esse videantur.*

2. Illustratio majoris. *Etenim, si, (id quod præclare a sapientibus dicitur,) vultu sæpe læditur pietas; quod supplicium satis acre reperietur in eum, qui mortem obtulerit patri, pro quo mori ipsum, si res postularet, jura divina atque humana cogebant?*

3. Major propositio. *In hoc tanto, tam atroci, tam singulari maleficio, quod ita raro exstitit, ut, si quando auditum sit, portenti ac prodigii simile numeretur: quibus tandem te, o Eruci, argumentis accusatorem censes uti oportere? nonne & audaciam ejus, qui in crimen vocetur, singularem ostendere, & mores feros, immanemque naturam, & vitam vitiis flagitiisque omnibus deditam, denique omnia ad perniciem profligata atque perdita?*

4. Minor. *Quorum tu nihil in Sextum Roscium ne obiiciendi quidem caussa contulisti.*

Probatio & illustratio minoris per μερισμόν. *Patrem occidit Sextus Roscius. Qui homo? Adolescentulus corruptus & ab hominibus nequam inductus? annos natus magis quadraginta. Vetus videlicet sicarius, homo audax, & sæpe in cæde versatus? At hoc ab accusatore ne dici quidem audistis. Luxuries igitur hominem nimirum, & æris alieni magnitudo, & indomitæ animi cupiditates, ad hoc scelus impulerunt? De luxuria purgavit Erucius, quum dixit, hunc ne in convivio quidem ullo fere interfuisse. Nihil autem umquam debuit. Cupiditates porro quæ possunt esse in eo, qui, ut ipse accusator objecit, ruri semper habitarit, & in agro colendo vixerit? Quæ vita maxime disjuncta a cupiditate, & cum officio conjuncta.*

5. Conclusio. *Quæ res ergo tantum istum furorem Sexto Roscio objecit?*

Eadem libertate oratores etiam minorem majori propositioni, aut utrique conclusionem præmittunt. Id quod, nisi brevitati studeremus, facile posset exemplis quam plurimis demonstrari.

(Neque tamen simpliciter hoc arbitrarium est. Interdum

terutra omittitur, & tunc quidem e syllogismo fit ENTHYMEMA oratorium (*).

PARS II. SPECIALIS.

DE VARIIS SCRIPTIONIBUS IN SOLUTA ORATIONE USITATIS.

CAPUT I.

DE EPISTOLIS.

1. Pleræque institutiones epistolicæ nullius momenti sunt. 2. Varia epistolarum genera. 3. Quæ huc pertineant. 4. Quotuplices? 5. Epistolas familiares conscribendi ratio. 6. In epistolis elaboratioribus una regnat propositio. 7. Quæ deinde probanda. 8. Dispositio est arbitraria. 9. An in epistolis locum habeant illustrationes? 10. Exordia epistolarum qualia? 11. Ut & conclusiones. 12. Stilus epistolicus qualis? 13. Quid in titulis atque subscriptionibus observandum?

1. DE conscribendis epistolis innumeri ferme præcepta satis prolixa dederunt (*): sed, mea qui-

dum a loco communi transitur commodius ad Propositionem: interdum ad Assumtionem ab Hypothesi: interdum ipsa Propositio probanda, id est, Conclusio, enunciationi contrariæ statim subjicitur. G).

(*) Non ergo singularia quædam præcepta exigit Enthymema. Vid. Quinct. *lib.* 5. *Inst. orat. c.* 14. Hoc uno enim a syllogismo oratorio differt, quod alterutra præmissarum omittitur. Ubi recte observat Aristot. *de arte rhetor. lib.* 1, *cap.* 2. eam omittendam esse propositionem, quæ jam satis nota sit auditoribus. Ἐὰν γὰρ ᾖ τι τούτων γνώριμον, οὐδὲ δεῖ λέγειν· αὐτὸς γὰρ τοῦτο προστίθησιν ὁ ἀκροατής. *Si enim aliquid sit horum notum, non oportet dicere. Ipse enim id supplet auditor.* Altera, quæ reliqua est, eadem ratione elaboratur, quam in syllogismis oratoriis paullo ante ostendimus.

(*) E veteribus de episto-lis

quidem ſententia, pauciſſimi fecerunt operæ pretium. Quum enim plerique epiſtolas certis regulis adſtringere auſi ſint: præſtantiſſimæ optimorum auctorum epiſtolæ, opera quippe extemporali ſcriptæ, longiſſime ab illis regulis diſcedunt (**). Ex quo conſequitur, ut aut epiſtolas CICERONIS, PLINII aliorumque innumeras proſcribendas, aut præcepta illa epiſtolographica parvi æſtimanda judicemus.

2. Epi-

lis conſcribendis nonnulla commentati ſunt Demetr. Phal. *de eloquut.* & Gregor. Nazianz. *epiſtola ſingulari*, quam ſeorſum cum Ad. Theodori Siberi *commentario* prodiiſſe novimus *Vitemb.* 1608. 8. Poſt renatas litteras innumeri ejuſmodi prodiere libelli, e quibus palmam reliquis præferunt Jo. Ludovici Vivis *de conſcribendis epiſtolis*, *Colon.* 1536. 8. Deſid. Eraſmi & Conr. Celtis ejuſdem tituli libelli, *Colon.* 1574. 8. Rob. Britanni *ratio conſcribendarum epiſtolarum*, *Lutet. Pariſ.* 1545. 8. 10. Deſpauterii *Ars Epiſtolica*, *Lutet. Pariſ.* 1535. 8. Henr. Farneſii *de imitatione Ciceronis*, *ſeu de ſcribendarum epiſtolarum ratione*, *Antu.* 1571. 8. Melch. Junii *ſcholæ rhetoricæ de contexendarum epiſtolarum ratione*, *Argent.* 1587. 8. Juſti lipſii *Inſtitutio epiſtolica*, (Epiſtolis ipſius ſubjuncta G.) *Antu.* 1605. 4. Dan. Ge. Morhofii *collegium epiſtolicum*, *Lubecæ* 1716. 8. (a Jo. Burc. Majo auctum, quem librum reliquis in eo genere præfero, quorum ipſe quoque luculentam habet notitiam, ut & recenſum epiſtolarum, quæ editæ exſtant. G.)

(**) Solent enim ejuſmodi auctores certas tradere regulas de quarumvis epiſtolarum argumentis & diſpoſitione, quas tamen nemo veterum adcurate obſervavit, neque hodienum quiſquam eruditorum obſervat. Hinc ſi gratulatoriam quamdam Ciceronis epiſtolam contuleris cum præceptis Jo. Phil. Horſtii, Sam. Schmidii, aliorumque ſcriptorum: non obſervabis, ad iſta præcepta ſe adſtrinxiſſe liberum Ciceronis ingenium. Alii formulas epiſtolicas collegerunt, veluti Henr. Arningius in *medulla variarum*, *earumque in orationibus uſitatiſſimarum connexionum*, *Jenæ*, 1658. 12. Hannardus Gamerius Moſæus in *auctoritatibus Ciceronis*, *Col.* 1677. 8. Mich. Neander in *epiſtol. familiarium formulis*, *Lipſ.* 1591. 8. Jac. Pontanus in *centuria epiſtolicarum formularum*, *Coloniæ* 8. Gabr. Prateolus *in floribus & ſen-*

ten-

2. Epistolæ eruditorum Latinæ variorum generum sunt. Aliæ enim de rebus philosophicis, aliæ de mathematicis, aliæ de philologicis & criticis, aliæ de theologicis, juridicis, medicis, aliæ denique de historicis conscribuntur. Quas omnes, quum non tam epistolæ, quam dissertationes, videantur, nec tam elegantiam, quam acumen eruditionemque & diffusam lectionem, ostentent, huc plane non pertinere arbitramur.

2. Ma-

tentiis scribendisque formulis illustrioribus ex Cicerone, Paris. 1527. 16. Andr. Reyherus in *florilegio epistolico, Gothæ*, 1666. 8. Jo. Starkius in *thesauro epistolari locorum & formularum epistolicarum, Hamb.* 1621. 8. Car. Virulus in *formulis epistolarum, Paris.* 1490. & alii complures, sed, qui in hæc formularum dumeta se relegari patiuntur, iis merito acclamaveris illud Horatii:

O imitatores, servum pecus! Liberrima est epistolas conscribendi ratio, sunt enim epistolæ familiare inter absentes colloquium. Atqui familiares sermones regulis & formulis se circumscribi haud patiuntur. Ex quo consequitur, ut *quo simpliciora brevioraque sunt præcepta epistolica, eo meliora judicanda sint.*

Philosophicis.) Tales sunt epistolæ Senecæ, quas si dissertationes philosophicas ac morales dixeris, non errabis, ex mea quidem sententia. Unde non dubito eorum accedere sententiæ, qui Senecam eas non ad Lucilium misisse, sed animi caussa, prout quidque in mentem venerat, in chartam conjecisse, existimant. Tales etiam sunt *Epistolæ* Bern. Baldi, *Mediol.* 1558. 8. Corn. Bovilii, *Genev.* 1110. cum reliquis operibus, Ren. Descartes, *Amst.* 1568. 4. Honorati Fabri, *Franc.* 1674. 12. Mars. Ficini, *Florent.* 1495. 4. Jac. Horstii, *Lips.* 1595. 8. aliæque complures.

Mathematicis.) Veluti epistolæ Matthiæ Berneggeri, & Jo. Kepleri mutuæ, *Arg.* 15672. 12. Guil. Schickardi & Matthiæ Berneggeri, *Arg.* 1673. 12. aliæque.

Philologicis.) Huc pertinent epistolæ Rol. Maresii, *Par.* 1604. 8. & *Lips.* 1687. 12. Rich. de Buri, *Franc.* 1510. 8. & 10. Caselii, *Helmst.* 1623. 8. & *Hamb.* 1619. 8. Jani Drusii, Jo. Corasii, Justi Lipsii, Aldi Manutii & Jani Parrhasii *quæsita per epistolas*, cetera.

Cri-

2. Magis hujus loci sunt epistolæ, quæ non eruditionis ostentandæ, sed testandi amoris aut animorum conciliandorum caussa scribi solent: in quo genere scribendi CICERO, PLINIUS, PAULLUS MANUTIUS, MARCUS ANTONIUS MURETUS, LATINUS LATINIUS, JANUS NIC. ERYTHRÆUS, AON. PALEARIUS, PETRUS CUNÆUS regnant (*).

4. Ce-

Criticis.) In rebus criticis occupantur pleræque epistolæ Scaligerorum, Is. Casauboni, Cl. Salmasii, Cl. Sarravii, Th. Reinesii ad *Hoffmannum*, *Rupertum*, *Daumium*, *Bosium*, Fort. Liceti, Justi Lipsii, Cæl. Calcagnini, Tan. Fabri, Jani Gruteri, Jo. Wowerii & variæ illæ virorum doctorum, quarum syllogen tomis 5. in forma majori quarta publici juris fecit v. c. Petrus Burmannus, *Leidæ*, 1724. 27.

Theologicis.) Quales sunt epistolæ pleræque Hieronymi, Augustini aliorumque patrum, & e recentioribus (Erasmi Roterod. M. Lutheri, Jo. Calvini G.) Jo. Launoii, Epistolæ Clarorum Virorum de caussa remonstrantium, M. Ant. Flaminii, Lud. Montaltii, aliæque complures.

Juridicis.) In juridico argumento sæpe versantur viri generosi Greg. Majansii *Epistolarum libri 6.* qui prodierunt *Valentiæ Edetanorum* 1732. 4. in quibus orationis nitor cum rerum, quas explicat, præstantia certare videtur.

Historicis.) Quo pertinent epistolæ Aug. Gisl. Busbequii, Herm. Conringii, Melch. Goldasti, Hug. Grotii, Hub. Langueti, Petri Martyris Anglerii, Phil. Melanchthonis, Sforc. Pallavicini, (Conr. Sam. Schurzfleischii G.) Andr. Chrysost. Zaluskii, & aliorum. Nuper, ut alia omittam exempla, varias Galliæ cisalpinæ & transalpinæ antiquitates eruditis epistolis explicavit Scip. Maffejus, Veronensis, quæ prodierunt sub titulo: *Galliæ antiquitates quædam selectæ atque in plures epistolas distributæ*, *Veron.* 1724.

(*) *Cicero.* Ciceroni in omni epistolarum genere non temere ullus comparandus est. Sane in *epistolis ad diversos* incomparabilis eloquentia, in *epistolis ad Atticum* insignis prudentia & adfectus ubique elucet, facileque adparet, Ciceronem, sive jocari, sive irasci, sive permovere maluerit, omnes alios longo post se intervallo reliquisse. Vid. Henr. Stephani *dissert. de vario epist. Ciceron. genere*. Merito ergo epistolæ illæ incomparabiles

assi-

assidua lectione in succum & sanguinem vertendæ, nec umquam e manibus deponendæ sunt. Quem fructum inde ceperit Herm. Buschius, ostendit Jo. Freinshem. *orat.* 4. *p.* 46. (Exstat etiam Programma nostrum, quo hunc linguæ, historiæ, prudentiæ Romanæ thesaurum auditoribus non sine successu commendavimus. G.)

Plinius. Plinii epistolæ succinctæ & festivæ, facetæ & acutæ, & concinnis sententiis distinctæ, mirifice placent viris ingeniosis. Sed stilum tamen hunc non omnes decere, nec omnibus convenire ingeniis, palam est. Plinius, inquit Lud. Vives, *doctis atque acutis ingeniis mirifice est aptus, qui scholasticas inter se mittunt epistolas & umbraticas, quibus oportet plus ornatus & condimenti adjungi, quando rebus non perinde nituntur*. Adde Morhof. *Polyhist.* I, 1. 13. 20. *pag.* 300. *Tomo I.* (Esse has epistolas eo consilio scriptas ut ederentur, & quam honestissimam amabilissimamque imaginem sui auctoris perferrent ad posteros, in præfatione, qua nostram editionem Illustrissimo Comiti Rutheno dedicavimus, ostendere conati sumus. G.)

Manutius. Manutio nemo accuratius Ciceronianam dictionem expressit. Longius tamen abest a Ciceronis vigore & prudentia. Unde ejus epistolæ ornatæ quidem, at a rebus plane inopes adparent. Quæ forsan caussa est tædii illius, quod, Casp. Scioppio judice, legentibus Manutium obrepere soleat. Recentissima & optima editio est Krausiana. Elegantissimam ejus epistolam, quam Marq. Gudius omnium epistolarum Paulli Manutii reginam vocare solebat, e bibliotheca hujus viri docti edidit Morhof. *in Polyhist.* 1. 1. 25. 41. *p.* 345. *Tomo* 1. (Sed tum hac epistola, tum multis rebus aliis suam editionem instruxit Cl. Krausius G.)

Muretus. Qui Paullo Manutio deesse videtur vigor & spiritus, M. Ant. Mureto plane est admirandus, ut hunc ego inter recentiores reliquis omnibus anteponere non dubitem. Quod judicium etiam est Jani Nicii Erythræi *in Pinacoth.* 1. 5.

Latinius. Prodierunt Latini Latinii epistolæ *Romæ* 1639. 4. & præter rerum varietatem ob Latinitatis nitorem quam maxime commendantur.

Erythræus. Jan. Nic. Erythræus, vel potius, qui sub eo nomine latet, Jo. Vict. Roscius, Romanus, in eloquentia Latina adeo excelluit, ut in arte sua jure Roscius dicatur. Prodierunt epistolæ ejus admodum nitidæ

4. Ceterum epiſtolæ Latinæ, quibus hodie utimur, vel *familiares* ſunt, vel *elaboratiores*. Illæ plures plerumque res complectuntur (*): hæ de uno themate exarantur diligentius (**).

5. In

tidæ atque urbanæ, *Colon.* 1645. 8. aliquot voluminibus, quæ acutiſſimo Gabr. Naudeo adeo ſe probarunt, ut eas Petr. Bembi & Ang. Politiani epiſtolis longe anteponat. Vid. Naud. *epiſt.* 66.

Palearius. Eruditiſſimus ille martyr, Aon. Palearius tam feliciter expreſſit Ciceronis compoſitionem, numerum, elegantiam, ut mihi, cum Mureto, reliquis omnibus excellere videatur. Noviſſima nitidiſſimaque opuſculorum, epiſtolarum ac poematum ejus editio prodiit *Amſtelod.* 1695. 8. (repetita *Jenæ* 1728. 8. cura Fr. Andr. Hallbaveri. G.)

Cunæus. Eloquentiæ laudem etiam non denegaveris epiſtolis Petri Cunæi, quas nuper edidit vir publico rei litterariæ bono natus Petr. Burmannus *Lugduni Batavorum* 1725. 8.

(*) Aliquam ſtili elegantiam præ ſe ferunt epiſtolæ Angeli Politiani, Petr. Bembi, Eraſmi *Roterodami*, Joach. Camerarii, Rog. Aſchami, Juſti Lipſii, Dom. Baudii, Aug. Buchneri, Jo. Geo. Grævii, Conr. Sam. Schurtzfleiſchii, ſed quum horum plerique ſingulare quoddam dicendi genus adfectarint, quod non eſt publici ſaporis, legendi potius, quam imitandi, mihi quidem, videntur.

(*) Solent enim familiares, ſi quando colloquuntur, de variis rebus inter ſe confabulari. Quæ colloquia, quum imitentur epiſtolæ, mirum haud eſt, ſi & illæ de pluribus rebus agant. Tales ſunt pleræque Ciceronis *epiſtolæ ad Atticum*. Exemplum vide *Lib.* 15. *epiſt.* 25.

(**) Huc pertinent epiſtolæ *gratulatoriæ*, *gratiarum actoriæ*, *petitoriæ*, *commendatitiæ*, *cet.* Per has enim totas regnat una eademque propoſitio primaria, adeoque adhibitis argumentis, diligentius elaborari ſolent. Sic Ciceronis *epiſt. ad diverſ.* 11. 22. tota eſt commendatitia, *epiſt.* 12. *lib.* 5. tota petitoria, eaque elegantiſſima. Uberiorem catalogum, in quo ſingulæ Ciceronis aliorumque epiſtolæ ad ſuas claſſes referuntur, dederunt Melch. Jun. *de conſcrib. epiſt.* & Morhof. in *colleg. epiſtolico*, ſed qui ab eloquentiæ ſtudioſo ex tot epiſtolarum voluminibus poſtea editis facile augeri poſſet.

5. In epistolis *familiaribus* primo propositiones, de quibus scribere velis, justo ordine ponantur ob oculos (*). Deinde dispiciatur, habentne inter se aliquid commune, an plane dissimilis sint naturæ. Id enim dabit elegantem connexionem (**). Considerentur porro singulæ propositiones, an probari illustrari-

(*) Exemplum omnia ista præcepta reddet dilucidiora. Sunto nobis hæ propositiones.

1. *Breviter scribam tuo exemplo.*
2. *Fiduciam nobis magnam iniicis.*
3. *Bono ergo animo ero.*
4. *Litterarum mearum caussa non exspectabis in Italia.*
5. *Habebis pecuniam.*
6. *Servilius tibi amicus est.*
7. *Nos non deerimus.*

(Cæterum in responsoriis nihil commodius & certius quam sequi ordinem ejus epistolæ cui respondemus, cui vel intexi vel subiici possunt alia. G.)

(**) Connexiones vel *verbales* sunt, vel *reales*. *Illæ* per particulas & formulas fiunt, *hæ* a propositionum similitudine petuntur. Nonnumquam tamen etiam sine connexione propositiones componuntur. (Quod plerumque melius est vel ob hoc ipsum quod familiaris sermonis characterem sic magis refert. G.) Sic Cicer. *epist. ad divers.* 11. 24. omnes istas propositiones 7. quas paullo ante recensuimus, sive connexione ita extulit.

1. *Narro tibi: antea subirascebar brevitati tuarum litterarum, nunc mihi loquax esse videor. Te igitur imitabor.*

2. *Quam multa, quam paucis? Te recte valere, operamque dare, ut quotidie melius: Lepidum commode sentire, tribus exercitibus quidvis nos oportere confidere.*

3. *Si timidus essem, tamen ista epistola omnem mihi metum abstersisses. Sed, ut mones, frenum momordi. Etenim, qui, te incluso, omnem spem habuerim in te, quid nunc putas? Cupio jam vigiliam meam, Brute, tibi tradere, sed ita, ut non desim constantiæ meæ.*

4. *Quod scribis, in Italia te moraturum, dum tibi litteræ meæ veniant, si per hostem licet, non erraris: multa enim Romæ. Sin adventu tuo bellum confici potest, nihil sit antiquius.*

5. *Pecunia, expeditissima quæ erat, tibi decreta est.*

6. *Habes amantissimum Servilium.*

7. *Nos non desumus. Vale.* Dabimus tamen operam, ut & con-

ſtrarive debeant (***). Et inde ſi acceſſerit elaboratio, facile naſcetur epiſtola familiaris elegantiſſima

& connexiones inveniamus. (Quas quidem pleraſque infelices eſſe, & firmare proximam noſtram obſervationem, ipſi Illuſtri Auctori, cui juveni illæ exciderunt, me perſuaſurum ſperaverim. G.) Inter primam & ſecundam propoſitionem ſimilitudo quædam adparet: *ſcribendi rationem brevem imitabor: ſed & fiduciam tuam*. Inter ſecundam & tertiam ſimilitudo quædam intercedit: utrobique enim *fiducia eſt*. Inter tertiam & quartam diſſimilitudo eſt, *ſpes* enim eſt *moræ impatiens*, Brutus vero *morabitur in Italia*. Quarta & quinta ſimiles aliquo modo ſunt: *Brutus non morari debet in Italia, nec nos in mora erimus, ſed mittemus pecuniam*. Tres ultimæ ſimillimæ. *Nec pecunia tibi deerit, nec Servilius, nec nos*. Connexio ergo erit talis.

1. *Narro tibi: antea ſubiraſcebat brevitati tuarum litterarum: nunc mihi loquax eſſe videor. Te igitur*

2. *Non litteris tantum, verum etiam virtute animique magnitudine imitabor: Breviſſima enim epiſtola tua me de tot rebus novis, id eſt, de valetudine voluntateque tua & Lepidi, triumque exercituum virtute reddidiſti certiorem, tantamque ſpem injeciſti animo, ut,*

3. *Niſi tuo exemplo optima ſpe fiduciaque eſſem, omnium mortalium ſim meticuloſiſſimus. Omnem itaque metum, ſi quis fuiſſet, iſta epiſtola tua abſterſiſſes: ſed, ut vera fatear, jam frenum momordi. Etenim, qui, te incluſo, omnem ſpem habuerim in te: quid nunc putas? Cupio jam vigiliam meam, Brute, tibi tradere, ſed ita, ut non deſim conſtantiæ meæ. Quum vero ſpes nihil ægrius, quam moram, ferat:*

4. *Nolim profecto, te, litterarum mearum cauſſa, in Italia morari. Equidem, ſi per hoſtem licuerit, non erraris: multa enim Romæ. Sin adventu tuo bellum confici poteſt; cave rei gerendæ occaſionem, mora iſta tua, dimittas. Sane, ne in nobis ulla tibi mora eſſet,*

5. *Pecuniam, expeditiſſima quæ erat, tibi decrevimus. Nec argentum ergo tibi deerit, nec, quod omni argento præſtantius, amici.*

6. *Servilium enim habes tui amantiſſimum, cujus prolixam erga te voluntatem*

7. *Et ego non imitabor modo, verum etiam, quoad ejus fieri poterit, ſtudio officiiſque meis ſuperabo. Vale.*

(***) Accedunt nonnunquam ætiologiæ, ceu ex epiſtola antecedente adparet, in qua Cicero propoſitionem 3. ora-

ma (****). Illud tamen observandum postremo, has epistolas quam maxime exigere moratum ac jocosum illud dicendi genus, de quo superiore capite disseruimus.

6. Ad *elaboratiores* quod adtinet epistolas: in iis una regnat propositio, ad quam, tamquam ad centrum, omnes reliquæ partes referuntur (*).

3. ratione quadam confirmat. Accedunt etiam illustrationes, veluti exempla, similia, testimonia: sed ita, ut magis per adlusionem innuantur, quam explicentur prolixius. Exemplo erit Cic. *epist. ad divers.* 5. 12. in qua ejusmodi illustrationes mira brevitate concinnitateque cumulatas animadvertimus.

(****) Exemplum ejusmodi epistolæ familiaris subjiciemus. Propositiones sunto sequentes:

1. *Diu admodum siluisti.*
2. *Ego jam rusticor.*
3. *Scribe ad me frequentius.*

Observatis ergo præceptis, in ipso paragrapho explicatis, hæc nascitur epistola:

1. *Tam diuturno me silentio adhuc mulctasti, ut, nisi te ex P. disciplina scirem prodiisse, in Pythagoræorum castra transiisse te existimarem. Quis, malum, morbus te hominem, olim loquacissimum, invasit, ut confestim magis mutus videaris, quam piscis? Ego vero præclare, mihi crede, ulciscar illam pertinaciam tuam, literisque meis tanto magis te obtundam quotidie, donec odiosissimum istud silentium tuum tibi extorqueam.*

2. *Sed, heus tu, inquies, tantumne tibi otii est, ut bonas horas scribendis epistolis consumas? Est vero, & quidem plurimum. Relicto enim urbano strepitu, nuper in suburbanum illum, quem nosti, secessum, tamquam in portum, me vindicavi. Hic modo rusticor, & temporis nonnihil valetudini, nonnihil remissioni animi tribuo. Interdum, ne nihil potius agere, quam otiosus esse, videar, aliquid parturit ingenium, sed, ut ille ait, plenum ruris & inficetiarum.*

3. *Ne ergo me urbanæ elegantiæ plane capiat oblivio: fac, quæso, ut a te litteras & frequentissimas, &, quales tu mittere soles, Roma ipsa urbaniores, accipiam. Vale.*

(*) Exempli caussa, in *gratulatoriis* propositio illa primaria est: *Gratulor tibi novum munus, natalem, restitutam valetudinem, cet.* In consolatoriis: *Æquo animo tibi ferenda fortuna, mors parentis, cet.* In gratiarum actoriis: *Gratias tibi ago, quod me principi commendaris, suffra-*

7. Ea propositio deinde argumentis, firmis potius, quam multis, munienda est, quæ facile suppeditabunt ipsæ περιστάσεις, ut adeo certis argumentorum locis hic supersedere liceat (*).

8. Perinde autem est, sive argumenta propositioni, sive hanc argumentis præmittas (*).

9. Pos-

fragio adjuveris, *cet.* (In *primis lineis artis oratoriæ* p. 31. seq. *Gratulationis*, *Gratiarum actionis*, *Consolationis*, *Adhortationis*, *Petitionis* partes & rationem breviter, ad epistolarum præsertim scribendarum exercitationem, proposuimus. G.

(*) Vulgo quidem in institutionibus epistolicis multos argumentorum locos, veluti *ab utili*, *jucundo*, *decoro*, *facili*, *honesto*, *cet.* ostendunt, ex quibus omnia argumenta, tamquam e sedibus aut pluteis suis, depromenda existimant rhetores. Sed his quidem loculis æquo animo carebimus. Ipsæ enim περιστάσεις rationes scribenti sufficient optimas, & instituto adcommodatissimas, nihil ut opus sit istis argumentorum locis, e. g. si cui *gratulandum* sit novum munus, ratio ipsa docebit, ostendendum esse, munus hoc esse optabile, honorificum, virtuteque alterius dignissimum, ex eoque multum decoris ad rempublicam redundaturum, cet. Si *consolandus* quis de obitu filii: ratio ipsa suadebit, ut exponamus defuncti beatitudinem, temporum, quibus subtractus sit, miseriam, christiani in adfectibus coercendis officium, cet. Et sic numquam deerunt scribentibus argumenta, dummodo περιστάσεις, *quid? ubi? cet.* expendantur paullo diligentius. (Hoc ipsum vero præstant loci illi supra commemorati, ut ad omnes circumstantias tanto diligentius attendamus, iisque recte utamur. Nihil nos docent loci ante ignoratum, sed recordationem juvant & distributionem &c. G.) Utilitatis tamen haud parum tironibus adferre possunt Planeri *epistolæ enthymematicæ*, quibus & varia argumenta, vel enthymemata, quæ in singulis epistolarum generibus adhibenda videantur, cum cura ostendit, & veterum ac novorum scriptorum epistolas in certas classes retulit.

(*) Sic Manutius *epist.* 1. 1. propositionem argumentis præmittit: *epist.* 1. 2. eamdem illis subjungit. Nonnumquam propositio argumentis & præmittitur & subjungitur, cujus rei exemplum denuo est apud Manut. *epist.*

1. 8.

9. Possunt & hic argumenta nonnulla ætiologiis illustrationibusve amplificari, dummodo observes, & parcius hoc fieri debere, & brevius. In epistolis enim ad exempla, similia, sententias tantum adludendum esse, jam supra observavimus (*).

10. Accedit nonnumquam exordium, quod vel *commune* est, vel *proprium*. *Illud* omnibus epistolis (*), *hoc* ei tantum, quam exaramus, convenit (**). Utrum-

1. 8. (Non est tamen hoc simpliciter in arbitrio scribentis: sed videndum, quid cuique loco aptius sit. V.G. si propositio ipsa molestiam allatura videatur, argumenta præponenda. Interdum perspicuitatis caussa necessario præmittenda propositio &c. G.)

(*) Quam eleganter illustrationibus ejusmodi utatur Cicero, vel ex hac brevi ejus epistola 6. libri 7. adparet: *In omnibus meis epistolis, quas ad Cæsarem aut ad Balbum mitto, legitima quædam est accessio commendationis tuæ, nec ea vulgaris, sed cum aliquo insigni indicio meæ erga te benevolentiæ. Tu modo ineptias istas, & desideria urbis, & urbanitatis depone, & quo consilio profectus es, id adsiduitate & virtute consequere. Hoc tibi tam ignoscemus nos amici, quam ignoverunt Medeæ, quæ Corinthi arcem altam habebant, matronæ opulentæ, optimates, quibus illa manibus gypsatissimis persuasit, ne sibi illæ vitio verterent, quod abesset a patria. Nam multi suam rem bene gesserunt, & publicam patria procul. Multi qui domi ætatem agerent, propterea sunt improbati. Quo in numero tu certe fuisses, nisi te extrusissemus. Sed plura scribemus alias. Tu qui ceteris cavere didicisti, in Britannia, ne ab essedariis decipiaris, caveto: & quando Medeam agere cœpi, illud semper memento: Qui ipse sibi sapiens prodesse nequit, nequaquam sapit. Cura, ut valeas.*

(*) Communia exordia sunt, quæ de valetudine alterius inquirunt, aut veniam scribendi rogant, aut acceptarum epistolarum sententiam repetunt. Antiquissimum sollemnissimumque est illud: Si vales, bene est, ego valeo; quod tamen jam altero post Augustum ævo eviluerat. Unde non est, quod a nobis denuum in usum revocetur: (nisi forte, ubi caussa aliqua subest de statu amici dubitandi &c. G.)

(**) Plerumque (præsertim in litteris responsoriis G.) hoc ab occasione caussaque scribendi petitur, adeoque

Utrumque brevissimum esse oportere, quilibet intelligit (***).

11. Idem de conclusione sentiendum, quæ qualis esse

que reperitur facillime. E. c. Si gratulandum alicui sit munus novum; ejus in ipso exordio iniicienda esset mentio. Sic Manutius *epist.* 1. 2. Alfonso Carafæ gratulaturus purpuram, ita auspicatur: *Solent esse, quæ minus exspectantur, lætiora. Nihil tamen ista, qua te auctum nuper accepimus, dignitate neque magis exspectatum apud eos, qui studia tua, tuos ad virtutem præclaros impetus noverant, neque jucundius, aut lætitiæ majoris umquam fuit.*

Interdum ab ipsa inscriptione capitur exordium. Ut Cic. *Att.* 3. 20. M. T. Cicero S. D. Q. Cæcilio Q. F. Pomponiano Attico. *Quod quidem ita esse & avunculum* (tuum Q. Cæcilium) *functum esse officio*, (ut te heredem institueret ac testamento adoptaret, qua re nunc nomen ejus geris, & non amplius T. Pomponius Atticus, sed ut supra scripsi vocaris) *vehementissime probo*. Add. Famil. 16. 18. it. 1. 10. & 7. 28. G.)

(***) Generatim enim inter epistolarum virtutes præcipuas est Brevitas, adeo, *ut eas sinistram manum implere haud debere*, scribat Seneca *epist.* 45. Longiores esse solent epistolæ ad familiares, iisque quam maxime se oblectari scribit Cic. *epist. ad Quint. fratr.* 1. 1. Sed hæ plerumque, neglectis exordiis, statim ad rem ipsam & variarum rerum narrationem progrediuntur. Nec brevitas tantum exordia epistolarum commendat, sed & inexspectatum. Statim enim nescio quid admirationis & voluptatis excitant improvisa ejusmodi, atque inexspectata exordia. Elegantissimum ergo exordium Cic. *epist. ad divers.* 7. 13. *Quam sint morosi qui amant, vel ex hoc intelligi potest. Moleste ferebam antea, te invitum istic esse, pungit me rursus, quod scribis, te esse istic libenter.* Sane quid sibi vellet Cicero hoc inexspectato exordio, intelligere non potuit Trebatius, nisi perlectis sequentibus. Æque elegans est exordium Manutii *epist.* 1. 14. *Odi pæne meos oculos; etsi oculi sunt, id est, omnium rerum carissimi. Sed odi certe pejus, quam antea, hunc morbum, quo mihi nunc tuus adspectus, tuus complexus eripitur.* Addo illud Cœlii apud Cic. *epist. ad divers.* 8. 4. *Invideo tibi: tam multa quotidie, quæ mirere, istuc perferuntur.* Item illud Plinii *epist.* 1. 6. *Ridebis & licet, rideas.*

esse debeat, facile ex ipsa propositione primaria intelliges (*).

12. Stilus epistolarum qualis esse debeat, jam *capite 2.partis prioris*, *num.* 61. satis adcurate exposuimus, nihil ut hic addendum ea de re videatur.

13. De complicandis etiam obsignandisque epistolis aliquid monere, supervacuum fuerit. Lippis enim & tonsoribus talia sunt notissima. De titulis tamen, quos vocant, & subscriptione, moneo, eum tenendum esse modum, ut ne vel antiquitatis adfectatione (*), vel stili

(*) Exempli gratia si cui gratulandum est, per se patet, conclusionem vel votum aliquod complecti, vel cohortationem, vel commendationem nostri, vel aliud quid hujusmodi. Ita etiam epistolis gratiarum actoriis subiicietur vel votum, vel grati animi pollicitatio, vel commendatio in futurum. Sunt tamen etiam conclusiones quædam tantum non omnibus epistolis communes, veluti officiorum oblatio, commendatio valetudinis, amicorum salutatio, responsionis flagitatio, & quæ sunt hujus generis alia. (Illud modo tenendum, in epistolis ad eos, quorum amicitiam vel parare vel tueri velimus, uti principium, ita finem blandum esse debere, idque tanto magis, quo minus reliquum argumentum placere posse speramus. G.)

(*) Antiqui nullo titulorum syrmate onerabant alios, sed litteris hæc premittebant: M. T. Cicero Volumnio S. P. D. Postea sæpe addebant: Suo, ut C. Cæcil. Plinius Arrio Suo S. P. Denique & alterius nomen suo honoris caussa præmittere solebant, veluti: Arrio Suo C. Cæcil. Plinius S. P. D. idque diu in vitio positum esse novimus. Parasiticum enim videbatur, nomen suum postponere, ceu ostendunt El. Vinet. *ad Auson. epist.* 20. & Menag. *Amœn. jur. civ. c.* 23. *p.* 124. Hinc Ausonius ibid. Paullini præponens nomen, id metri necessitate excusat:

Paullino Ausonius. *Metrum sic suasit, ut esses*
Tu prior: & nomen prægredere meum.
Quamquam & fastorum titulo prior, & tua Romæ
Præcessit nostrum sella curulis ebur.

(Symmachus cum ad Augustos scribit, nomen suum postponit, contra quam fecerat Plinius: Sidonius, & ipse Symmachus ad alios quosvis cum scri-

stili barbarie ac novitate (**), reprehensionem jure mereamur.

CA-

scribunt, suum nomen præmittunt. G.) Semper itaque veteres, omisso titulorum syrmate, brevi illa salutatione usi sunt. Et hos quidem imitari non dubitarim, quoties ad familiarem aliquem scribendum esset. At, si viris magnis scribendum, nemini ego quidem auctor fuerim, ut hac antiqua formula utatur. Satius tunc erit, titulos quosdam honoris in casu vocativo epistolæ præmittere, hoc modo:

Vir Illustris atque Excellentissime.

Vir summe, cet.

Ad calcem litterarum recentiore more adjunges subscriptionem:

Illustris Excellentissimique Nominis tui cultor perpetuus.

vel similem. Dandum enim aliquid hodiernis moribus, ne magnorum virorum dignitatem supercilio scholastico despicere videamur. (Videndum, quid de his talibus sentiat is, ad quem scribimus, & illius opinioni serviendum. Quoties dubitandi caussa est, potius moribus sæculi nostri obsequamur, & cæteris partibus tanto scribamus accuratius, ut appareat, non ignorantia sed certo consilio nos veterem illum morem non tenuisse. Vid. Præf. Edit. 6. ad h. l. G.)

(**) Merito ergo ex latinis epistolis elaboratioribus proscribimus 1. salutationes illas: *Salutem & officia*, χαίρειν, εὐπράττειν, שלום, *Immanuel*, & similia; & multo magis 2. ænigmata illa puerilia: *Mitto tibi* NAVEM, *prora puppique carentem*, *cet.* Nec ferendæ 3. loquutiones abstractæ, quas vocant, imitatione Germanicæ linguæ inventæ, veluti: *Dominatio vestra*, *vestra Serenitas*, *Nobilitas*, *Amplitudo*, *nobilissima dignitas vestra*, *cet.* (*Majestas*, *Dignitas*, *Amplitudo*, & similia nomina non nunquam Ciceroniano more poni pro ipsis personis possunt, quoties nempe etiam ipsa abstracta commodum sensum pariunt, ut *Majestatem tuam venerabor*, *Dignitati tuæ serviam*, *Amplitudinis tuæ studiosus sum*. *Sed non Dignitas tua scripsit &c.* G.) Multoque minus tolerandæ, quæ plane vel barbaræ, vel solœcæ sunt, e.g. *Vestra devotio*, *discretio*, *paternitas*, *vestra gratia*, *cet.* Ignota quoque veteribus illa extenuandi caussa reperta: *parvitas mea*, *exiguitas mea*, quamvis prius placuerit jam Valerio Maximo, *in procem.* Id vero postea frequentarunt scriptores ævi

CAPUT II.

De Orationibus Conscribendis.

1. Cur etiam de conscribendis orationibus præcepta quædam addamus? 2. Veterum orationum genera tria. 3. An etiam hodiernæ orationes ad hæc genera revocari possint? 4. Orationes hodie vel scholasticæ sunt, vel panegyricæ. 5. Declamationem scripturum sollicitum esse oportet de themate. 6. Unde res & argumenta petenda? 7. Quomodo ea disponenda? 8. Quomodo singula argumenta elaboranda? 9. Exordia generalia. 10. Exordia specialia. 11. Dispositio exordiorum. 12. Quid de captatione benevolentiæ censendum? 13. Qualis esse debeat conclusio? 14. Qualis totius orationis stilus?

1. Alterum scriptionum genus, quo hodie nonnumquam utimur sunt ORATIONES. Eas conscribendi rationem quum ex instituto ostendant rhetores, supervacuum forsan fore videbitur, ea de re vel verbum addere. Enimvero quum alia hodie, quam olim, sit oratoriæ ratio, neque vetera illa rhetorum præcepta nostræ reipublicæ nostroque sæculo possint adcommodari (*): licebit & nobis pauca quædam de conscribendis orationibus monere.

2. Sci-

ævi posterioris, & maxime Christiani, quos vel maxime decebat modestia. Hieron. *ad Tranquillinum: Et quia meæ* Parvitatis *quæris sententiam.* Denique etiam 4. ab illo more alios tertia persona compellandi merito abstinemus, v. c. *Jussit me excellentia vestra, si quid novi gestum fuerit, eam de illo reddam certiorem. Sciat ergo cet.* Putida hæc omnia sunt, & a Latinæ linguæ indole aliena æque ac compellatio in persona secunda singulari a more linguæ Germanicæ.

(*) Oratoriam primi excoluerunt Græci, e quibus vix quisquam, ante Aristotelem, eam in artis formulam, (quæ exstet G.) redegit.

2. Scilicet triplex erat Græcis dicendi occasio. Vel enim in conciliis populi, vel in foro & judiciis, vel in Græciæ conventibus verba erant facienda (*). Quare etiam triplex Græcis erat orationum genus, DEMONSTRATIVUM, quo in conventibus Græ-

ciæ:

degit. Nam, qui ante hunc aliquid de præceptis rhetoricis commentati sunt, veluti, Empedocles, Tisias, Theodorus, Gorgias, vix videntur operæ pretium fecisse. Vid. Voss. *de nat. & constitut. rhet.* 9. *p.* 331. *sequ.* Jam vero Græci tantum non omnes in liberis vixerunt rebus publicis, in quibus plebs eloquentia demagogorum quam maxime flectitur. Multum ergo intererat Græcorum, tum ad potentiam, tum ad securitatem, ut istam dicendi facultatem adsequerentur, qua animos vulgi huc illuc flectere possent. Hinc & totius oratoriæ Græcæ finis est *τὸ πείθειν* seu *persuadere*, nec melius ea definiri posse videbatur, quam *πειθοῦς δημιουργὸς persuasionis opifex*, ceu rhetoricam in *Gorgia* adpellat Plato. Paucissimi, & in his Quinctilian. *lib.* 2. *Inst. orat. c.* 15. negarunt, finem oratoriæ esse persuadere, vel adposite ad persuadendum dicere, eosque potius, *qui bene & recte dixerint*, finem artis adsequutos censuerunt. Sed si vel maxime hunc finem proximum dixeris: tamen & illa bene ac recte dicendi facultas procul dubio ad persuadendum fuit comparata; isque adeo oratoriæ fuit finis ultimus. At hodie alia est rerum publicarum plerarumque facies. Raro enim plebis suffragiis amplius, sed vel jussibus principum, vel optimorum consiliis, summa rerum committitur. Nec in laude amplius ponitur flexanimis illa eloquentia demagogorum, sed suppliciis digna judicatur. Ex quo facile patet, oratoriam, cujus hodie usus est, toto cœlo ab antiqua illa Græca distare.

(*) Oratoriam præcipue excolebant Athenienses. Nec enim vel Sparta, vel Thebæ, ullum, qui in ea arte excelluerit, oratorem protulere. Athenis vero populus certis statisque diebus solebat in concionem vel concilium prodire, ut de figendis refigendisque legibus, de legendis magistratibus, de pace denique ac bello in medium consuleret. Et hæc quidem populi comitia stata ac sollemnia *ἐκκλησίαι νόμιμοι, ὡρισμέναι*, item *κυρίαι* dicebantur. Aliquando etiam extra ordinem cogebatur con-

cio,

ciæ: DELIBERATIVUM, quo in conciliis vel comitiis; & JUDICIALE, quo in foro & judiciis utebantur (**).

3. Quum vero hodie nec in populi conciliis concionentur demagogi, nec in foro caussarum patroni eloquentiam ostentent, nec denique sollemnes quædam supersint panegyres: facile patet, triplicis illius caussarum generis, quo universa veterum rhetorica niti-

cio, si quid subitum accidisset, & hæc erant ἐκκλησίαι σύγκλητοι vel πρόσκλητοι, itemque κατεκκλησίαι. De quibus populi conciliis vel comitiis Jul. Pollux *Onomast.* 8. 1. 32. & 5. 8. 7. Pfeiff. *Antiq. Græc.* 2. 35. In foro quoque exercebantur judicia publica, maxime in Areopago, de quo videndus Suid. *voce* ἄρειος πάγος. Jo. Meurs. *in Areopago*. Denique tota Græcia habebat suos conventus, suasque panegyres, ad quas undequaque ad communes ludos communiaque sacra confluebant Græci. Talia erant *Olympica*, *Pythia*, *Nemea*, *Isthmia*, de quibus Pfeiffer. *Ant. Græc.* 1. 49. *sequ.*

(**) In conventibus ergo vel ἐκκλησίαις oratores populo vel suadebant, vel dissuadebant aliquid, de quo tum deliberatio instituebatur. Vid. Demosth. *orat. pro Cteph.* Et hoc genus dicendi δημηγορικὸν, ἐκκλησιαστικὸν, vel συμβουλευτικὸν solebat adpellari. Tales sunt Demosthenis orationes *Olynthiacæ*, *Philippicæ*, & reliquæ pleræque. In foro etiam, veluti Areopago, Palladio, Delfinio Prytaneo, Phreatio, Heliæo, Lyceo, Meticheo quoties habebantur judicia publica, oratorum partes erant, reis vel diem dicere, vel eosdem defendere, quod qua ratione factum sit, luculenter ostendit Meurs. *in Areopago cap. extremo*, & Sigon. *de rep. Athen.* 3. Et ejusmodi orationes dicebantur δικανικαὶ seu *generis judicialis*, quales sunt Demosthenis *orationes in Aphobum*, *Neæram*, *Aristogitonem*, & aliæ. Denique quando Græci universi ad ludos sollemnes confluebant, in publica etiam ista celebritate gentis orationes habebantur, in laudem illorum, qui Græciæ libertatem defenderant, hostesque devicerant, Cœl. Rhodigin. *lect. antiqu.* 29. 12.

(*) Ajunt

titur: hodie nullum superesse usum (*). Quandoquidem ergo in scholis tantum aliquæ supersunt oratoriæ Latinæ reliquiæ, declamationes vero illæ umbraticæ ad nullum trium generum pertinent: novum orationum genus invenerunt doctores, quod quum non tam in persuadendo, quam docendo delectandoque ver-

(*) Ajunt equidem, hodienum nos vel laudare, vel vituperare, suadere, vel dissuadere, adcusare, vel defendere, adeoque omnino magnum esse veteris oratoriæ usum. Quo sensu Quinctil. *lib. 3. c. 7. Laudare testem, vel contra, pertinet ad momentum judiciorum, & ipsis etiam reis dare laudatores licet, & editi in competitores, in L. Pisonem, Clodium & Curionem libri vituperationem continent, & tamen in senatu loco sunt habiti sententiæ*. Sed qui consideraverit ea, quæ paullo ante de trium generum origine differuimus, facile deprehendet, orationes hodiernas *de laudibus historiæ, de philosophia cum jurisprudentia conjungenda, de non ferenda juvenum protervia, de turpitudine ebrietatis*, aliasque hujus generis non magis similes esse orationibus veterum in comitiis populi, foroque & conventibus Græciæ habitis, quam umbram luci.

(Non perfecit Auctor, ut putare desinam, pleraque præcepta antiquorum Rhetorum, nominatim Quinctiliani, suum hodie usum, non contemnendum illum sane, habere. 1. Non dicam de intellectu oratorum Græcorum Latinorumque, quem hac cognitione juvari, quis neget? 2. In sacris ad populum Orationibus omnino suadendum est, h. e. homines oratione in sententiam salutarem traducendi: quod profecto præstabit felicius, qui cæteris rebus vim dicendi, qualem veteres tradidere, adjecerit. 3. Sunt fora adhuc per Europam hinc inde ubi caussas ore vel scripto etiam apparatu quodam Oratorio orare licet & decorum est. 4. In quocunque scribendi genere, ubi vel docere, vel probare, vel placere volumus, magnam utilitatem præstat oratoria, qualem proponit Fabius. 5. Eæ quoque, quas Auctor *declamationes* vocat, meliores erunt, & plus efficient boni, si ad veterem illam eloquentiam conformentur. Quæ cum ita sint neminem pœnitere debet, vel Vossianos *de oratoria Institutione libros*, vel quod omnibus

versetur, ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟ'Ν, adpellare consueverunt (**).

4. Ut ergo orationes conscribendi rationem nostræ ætati reique publicæ adcommodemus: duo hodie esse arbitramur Latinarum orationum genera. Alterum in umbra scholarum usu receptum (*), alterum paullo sol-

bus faciendum censeo, Quinctiliani opus si non totum, at certe majore sui parte, omissis modo iis, quæ Romano foro sunt propria, & perlegisse, &, quantum potest, familiariter iis uti. G.)

(**) Multa de hoc *didascalico* dicendi genere commentantur Nic. Reusnerus, Matth. Dresserus, Conr. Dietericus, aliique rhetores. Sed ipsi rhetorices fini ac naturæ illud repugnat. Interim negari nequit, plerasque declamationes, quas hodie in scholis audimus, generis esse didascalici. (Docere & planum facere aliquid ad finem etiam antiquæ Rhetorices pertinet vel maxime. Et quis non, cum dicit, optet persuadere auditoribus suis vel sententiam suam vel affectum? Non est ergo opus novis præceptis in ea arte, qua omnium confessione antiqui longe excellunt quidquid est hodie eloquentium. Sed satis est, si qui festinent, omisisse de antiquis præceptis forensia. G.)

(*) *Declamationes* mihi sunt, quæ de rebus quibusdam, ad eruditionem pertinentibus, veluti de quæstionibus physicis, moralibus, juridicis, philologicis, theologicis, historicis, exercendi ingenii, ostentandæque eloquentiæ caussa habentur. Tales sunt pleræque orationes M. Ant. Mureti, M. Ant. Majoragii, Petri Cunæi aliorumque recentiorum, quas more majorum in gymnasiis & academiis habuerunt.

(Ne cui imponat novus intellectus nominis *Declamatio:* quæ antiquis & recte loquentibus *ab oratione* non alia re distat, quam quod exercitationis tantum caussa habetur, quare nec argumento s. materie, neque elaboratione differre debet ab oratione seria, si quidem meditatio & exercitatio illis debet actionibus quam simillima esse, ad quarum facilitatem comparandam suscipitur. Et possunt ipsæ quoque Auctoris tum declamationes, tum Panegyricæ ad tria illa genera antiquorum commode referri, ut deinde apparebit. G.)

(**) *Pa-*

sollemnius (**). Illa DECLAMATIONES, has PANEGYRICAS vocare licebit. Nos hoc capite de declamationibus agemus.

5. *Declamationem* itaque scripturo, id praecipue agendum est, ut thema inveniat haud vulgare (*), nec tamen a sensu communi remotum (**): jucundum

(**) *Panegyricas* voco non tantum laudationes magnorum virorum, quales sunt pleræque Buchnerianæ: sed quæcumque in festo quodam conventu coram splendidiore auditorio habentur, veluti in inauguratione academiæ, vel regis, in sacris sæcularibus, &c. Hæ quemadmodum a superioribus materia, ita & stilo quam maxime differunt.

(*) Cavendum ergo est a thematibus vulgaribus, qualia sunt *de laudibus virtutis*, *de laudibus litterarum*, *&c.* His enim facile objici posset illud Catonis: *Stulte, quis umquam vituperavit?* In pueris & adolescentulis, qui nondum ære lavantur, tolerari hæc possunt: minime in viris, quorum in graviore materia exercetur ingenium. (Quæ autem *gravior* potest esse *materia*? Mihi vero ille quantivis pretii orator videatur, qui *de laudibus virtutis litterarum*, &c. ita dicat, ut moveat, ut persuadeat. Socratis omnis oratio in laudanda virtute consumebatur. G.)

(**) Non enim eloquentia abutendum est, sed utendum. Cum ratione ergo insaniunt, qui 1. veterum academicorum more de rebus omnibus in utramque partem disserendum, in eaque summam eloquentiæ laudem positam existimant. Vid. Cic. *de fin. bon.* 2. 1. Adcuratum ergo ac laudandum fuit senis illius Catonis judicium, qui Carneadem, quod eadem eloquentia justitiam & laudaverat, & vituperaverat, urbe ejiciendum censuit. Sane rerum laudandarum vituperandarumque ideæ tam sunt necessariæ, ut qui eas dicendo evellere animis conatur, vel magno conatu maximas agere nugas, vel ad quodvis scelus profligatissimus videatur. Et quid humano generi prodesset eloquentia, qua liceat *νικᾶν καὶ δίκαια κἄδικα*, ut de Socratis eloquentia ait Aristophanes *in Nubib. v. 99.* (Tamen dispiciendum candidatis eloquentiæ, quid de unaquaque re in utramque partem dici possit, vel ad hoc ipsum,

dum (***), nec tamen scurrile (****): ita denique comparatum, ut personis, loco, temporique conveniat (*****).

6. In-

ipsum, ut refutare discamus contraria. G.) Nec magis sapere videntur, 2. qui res vituperandas laudando, vel laude dignas vituperando in mustaceo quærunt laureolam. Lucianus *muscam* & *podagram*; Synesius *calvitium*; Dio Chrysostomus *exsilium*; Erasmus *moriam* vel stultitiam; Majoragius *lutum*; Burmannus *pigritiam* laudavit, nec febri, asinoque sui encomiastæ defuerunt. Παράδοξα hæc sunt, & ingenio ostentando idonea, sed tamen puerilia, & viro gravi parum digna. Excusandus quidem Erasmus, cui dulce fuit desipere in loco, & luculenta ista satira certorum hominum stultitiam perstringere. Sed sicut non omnes sunt Erasmi, ita non omnes suscepta ejusmodi opera eamdem reportant laudem. Nimirum multum interest, ostentandæ doctrinæ & eloquentiæ caussa hujusmodi res laudentur, an satiricum quid involutum velimus hujusmodi laudibus. Hinc merito mireris Erasmi & v. c. Petri Burmanni acumen, qui hujusmodi orationibus hominum stultitiam acriore sale perfricuerunt. At nihil hujusmodi reperias in aliis ejus generis oratiunculis, sed mera σοφίσματα, sine quibus res minus laudandæ laudari nequeunt. (Plerumque aliquid spectasse auctores talium declamationum, quod vitam juvaret, multa certe inspersisse, quæ cognovisse, quæ cogitasse, bonum sit, inductione quadam ostendi potest, si quis percurrere velit constructum Casp. Dornavii labore *Amphitheatrum sapientiæ Socraticæ*. G.)

(***) Quum enim declamationes ejusmodi scholasticæ pleræque vix aliquam insignem utilitatem vel reipublicæ vel auditoribus polliceri possint, adeoque multis tædium inter audiendum obrepere soleat: facile patet, jucunditate rerum abstergendum esse hoc fastidium, adeoque ea themata quam maxime referre plausum, quæ sunt auditu jucundissima. Quis dubitaret quæso, quin suavissimæ celeberrimi auctoris declamationes *de charlataneria eruditorum* explicatioribus frontibus auditæ sint, quam si subtilissimus aliquis philosophus magno supercilio *de laudibus reginæ illius scientiarum, metaphysicæ*, disseruis-

ferviſſet? (Deme *ſupercilium*, & pone in cathedra humaniſſimum aliquem Facciolatum, qui *Metaphyſicam* eo ore commendet, quo *Dialecticorum* retia & laqueos explicavit aliquot præfationibus; puto futurum, ut haud parum attente audiatur ab his quidem, qui cor & aures ac cerebrum habent. Cæterum in argumentis deligendis, quæ ipſa fronte aliquid jucundum polliceantur felix fuit Oct. Ferrarius, ne de Menckenio aliquid adjiciam. G.)

(****) Modus in rebus omnibus optimus eſt. Cavendum ergo, ne dum jucundus eſſe laboras, ſcurram aut hiſtrionem agas. Cavenda etiam Cynica illa dicacitas & linguæ virulentia, ne in ſatiram evadat oratio.

(*****) Morhofius v. c. *in Polybiſt.* 3. 12. 3. *ſequ.* præclare oſtendit, inventionem omnem poeticam e locis illis περιςατικοῖς: *Quis? quid? ubi? quibus auxiliis? cur? quomodo? quando?* unice eſſe petendam, his tria alia adjuncta ſubjice: *quale? quantum? quoties?* Idem mihi de inventione thematum videtur. Fingamus, orationem inauguralem habendam eſſe a profeſſore politices: circumſtantia *quis?* themata nobis ſuppeditabit varia. Diſſerere enim poſſemus *de virtutibus profeſſoris politices*, *de præcipuis hujus ævi ſcriptoribus politicis*, de quæſtione: *prudentia civilis doctrina, an ſolo uſu comparetur?* circumſtantia *quid?* themata ſuggeret *de ſophiſmate politico in veterum auguriis latitante*, *de eloquentia civili*, *de oratoria principis*. Fingamus porro orationem illam habendam Argentorati, vel Altorfii, circumſtantia illa *ubi?* commendabit themata *de republica Argentoratenſi, vel Norimbergenſi, abſolutiſſimo prudentiæ architectonicæ exemplo*. Sin Lipſiæ ea oratio habenda eſſet, *quanta ſit commerciorum ad reipublicæ beatitudinem utilitas*, poſſet demonſtrari. Circumſtantia *quibus auxiliis?* denuo nobis varia ſufficiet themata, veluti *de doctrina principis*, *de exemplo principis*, *de perpetua cenſura*. Circumſtantia *cur?* dicere ſuadebit *de doctrinis in academiis inculcandis*, vel de quæſtione: *cur olim in academiis inculta jacuerit prudentia civilis?* Circumſtantia *quomodo?* nobis ad animum revocabit themata, *de ſcopulis in prudentia civili cavendis*, *de monarchomachiſmo*, *de Machiavelliſmo, &c.* Denique ſi fingamus, orationem iſtam habendam fuiſſe ipſo anno ſæculari eccleſiæ purioris: circumſtantia illa *quando?* nobis ſuggereret quæſtiones, *quid reipublicæ profuerit reforma-*

6. Invento themate, diſpiciendum, ad quam diſciplinam illud pertineat. Inde enim omnis adparatus rerum argumentorumque eſt petendus (*).

7. Ubi juſtus rerum argumentorumque adparatus ad manum eſt, opera porro danda erit, ut illum incer-

matio? quantum incrementum ex ea re ceperit prudentia civilis? Differi etiam poſſet, *de politica papali*, aliiſque ejuſmodi thematibus. Quis ergo tam eſſet ab ingenio omni deſtitutus, ut e tot thematibus non poſſet illud ſeligere, quod & optimum, & auditoribus jucundiſſimum fore prævideat?

(*) Nolim ergo, te & hic de certis argumentorum locis vel ſedibus eſſe ſollicitum. Declamationes pleræque de rebus ad eruditionem pertinentibus agunt. Quid vero de iis dicendum ſit, diſciplinæ docent. Ex iis ergo colligenda, quæ ad thema pertinent, ita tamen, ut ne extra oleas vagemur. Non enim omnia ſed optima, & ad rem pertinentia, dicenda ſunt. Exempli cauſſa, ſi quæſtio eſſet: *cur olim tam inculta jacuerit prudentia civilis?* facile animadverterem, omnem adparatum partim ex hiſtoria litteraria medii ævi, partim ex hiſtoria academiarum, partim ex hiſtoria papatus eſſe petendum.) Sed magnos illos campos fruſtra forte pererraveris, niſi filum quaſi quoddam ſequaris quod te ducat; niſi loculos quoſdam, in quos deponas, quæ in illa peregrinatione inveneris. Sume igitur illum verſum circumſtantiarum memorialem, & occuret tibi, ſi noris hiſtoriam, quid ad ſingulas illas quæſtiones reſpondendum ſit: ex illis reſponſionibus deinde elige, quæ maxime ad rem facere putabis &c. G.) Sin quæſtio tractanda: *quid reipublicæ profuerit reformatio?* politica & jus naturæ me docere poſſet, quænam ſit σχέσις eccleſiæ ad rempublicam. Ex hiſtoria deinde diſcerem, quænam olim fuerit rerum publicarum facies, quæ epiſcoporum Romanorum inſolentia, quanta cleri licentia, quantum principum periculum? Quantus mihi inde naſceretur rerum argumentorumque adparatus? Nihil ergo opus eſt *locis dialecticis*, *arte Lulliſtica*, *indice combinatorio*, aliiſque ejuſmodi ſubſidiis, quæ magno juvenum malo a nonnullis commendantur.

certas quasdam classes, vel partes distribuamus (*). Quot partes vel classes constituuntur, totidem erunt orationis ARGUMENTA.

8. Singula argumenta jam facillime poterunt elaborari, si ea observentur præcepta, quæ supra de *syllogismo & enthymemate oratorio* suppeditavimus (*).

9. Ac-

(*) Collecto e. g. adparatu, qui ad thema paullo ante laudatum pertinet: facile animadverterem, eum ad tria revocari capita posse. Ostendere ergo possem, felicem illam religionis reparationem reipublicæ 1. *ad quietem & securitatem*; 2. *ad opes & potentiam*; 3. *ad majestatem principum conservandam* profuisse. Hinc tota tractatio tribus his constaret argumentis. Ceterum si umquam, hic certe judicio opus est. Nec ordo ille ita certis adstringi regulis potest, ut ab iis discedere non liceat. Eleganter Quinctil. *Instit. orat. lib. 7. cap. 1. Sed meminerimus ipsam dispositionem plerumque utilitate mutari, nec eamdem semper primam quæstionem ex utraque parte tractandam. Cujus rei ut cetera exempla prætereram, Demosthenes quoque atque Æschines possunt esse documento, in judicio Ctesiphontis diversum sequuti ordinem, quum accusator a jure, quo videbatur potentior, cœperit, patronus omnia, vel pæne omnia ante jus posuerit, quibus judicem quæstioni legum præpararet.* (Ad hanc distributionem facilius instituendam faciunt commendatæ supra 1. 3. 5. divisiones. G.)

(*) Scilicet argumenta singula rediguntur in syllogismos vel enthymemata. Præmissæ deinde probantur atque amplificantur. Exemplo nobis erit Mureti oratio 2. Venetiis *de laudibus litterarum* habita. In ea ostendere conatur orator eloquentissimus; permultum ornamenti præsidiique optimas litteras rebus publicis bene temperatis adferre. Omnem ergo adparatum e prudentia civili petitum ad duo summa capita refert, demonstratque, 1. *litteris pueritiam & adolescentiam ad rempublicam præparari*, 2. *iisdem viros civiles in administranda republica adjuvari*. Prius argumentum in hunc redigit syllogismum:

1. Major. *Quodcumque adolescentes ad virtutem præparat, illud multum ornamenti præsidiique adfert reipublicæ*; ubi
   1. Ipsa propositio.
   2. Ætio-

2. Ætiologia. *Felicitas enim reipublicæ a singulorum felicitate ac virtute dependet.*
2. Minor. *Litteræ adolescentes ad virtutem præparant.* Ubi
1. Ipsa propositio.
2. Ætiologia. Nam
1.) pueritiam præparant.
1.) Ætiologia. *Informant enim eamdem ad humanitatem & virtutem.*
2.) Illustratio. *Ut in semente spes messis, ita in institutione pueirili spes vitæ posita est.*
2.) Juventutem præparant.
1.) Ætiologia. *Nam abducunt eam a voluptatum illecebris, & ad gloriam excitant.*
2. Illustratio ab
1.) *exemplo Themistoclis, qui Miltiadis tropæis excitabatur.*
2.) fabulis poeticis, *de Veneris imperio, & de Jasone, qui Sirenum insidias Orphei lyra evasit.*
3. exemplis *Chrysippi, Archimedis, Solonis, qui voluptatem e litteris incredibilem ceperunt.*
2. Conclusio. *Ergo litteræ multum ornamenti præsidiique adferunt reipublicæ.*

Alterum argumentum Muretus enhymemati huic includit:

1. Minor. *Litteris viri civiles in administranda republica adjuvantur.* Litteræ enim usum suum exserunt
1. In pace. Ubi
1. Ætiologia. *Politica enim omnes viri civilis partes ostendit.*
2. Illustratio, ab
1.) objectione. *At possunt viri civiles aliena opera uti.* Quod negatur.
2.) Illustratio *ab exemplo Manlii, qui cæcus consulatum recusabat, quod indignum putaret, ei capita fortunasque omnium committi, qui alienis oculis uteretur.*
2. In bello, ubi
1. Ætiologia. *Bella enim non tantum corporis, sed & animi viribus geruntur.*
2. Illustratio *a voto Agamemnonis, qui decem sibi non Achilles aut Ajaces, sed Nestoras optabat.*
3. Secunda ætiologia. *Historia tot bella ob oculos ponit, quum alias maximi duces paucis tantum bellis interfuerint.*
4. Tertia ætiologia. *Litteræ ab oculos ponunt clarissimorum fortissimorumque ducum exempla.*
5. Quarta ætiologia. *Maximos sæpe exercitus eloquentia vel stitit vel incitavit.*
6. Illustratio *ab exemplo*

9. Accedit & hic EXORDIUM, idque vel *generale*, vel *speciale*. Modo enim a persona oratoris (*), modo ab auditoribus (**), modo a loco (***), modo

Tyrtæi poetæ, qui Lacedæmoniorum exercitum versibus inflammavit.

7. Ætiologia quinta. *Maximi ac celeberrimi duces eruditi fuerunt.*

8. Illustratio *ab exemplis Architæ Tarentini, Melissi, Socratis, Platonis, Xenophontis, Periclis, Themistoclis, Epaminondæ, Scipionum, Luculli, Fabii, Marcelli, Julii Cæsaris, Bruti.*

9. Illustratio *a lege Mitylenæorum, qui bello victos non aliter mulctabant, quam ut ne liberos suos litteras edocerent.*

2. Conclusio. *Multum ergo ornamenti præsidiique litteræ adferunt reipublicæ.*

Vides clarissimum illum oratorem non alio usum artificio, quam quod nos hic commendamus, politissimam illam composuisse orationem. Ἐξεργασίαν ejus addere nihil attinet. Ecquis enim est tam omnis elegantioris doctrinæ incuriosus, ut elegantissimas Mureti orationes legendas, & in sinu gestandas non existimet?

(Quod hic in una Mureti oratione fecit Auctor, illud in omnibus Ciceronis orationibus præstitit Marti. Du Cygne in *Explanatione rhetorica omnium Ciceronis orationum secundum Partes, Enthymemata, & Figuras. Colo.* 1678. 8. *&c.* G.)

(*) Talia sunt exordia, quibus orator sese extenuat. Ipse Cicero ejusmodi exordio utitur in *oratione pro Sexto Roscio Amerino*. Erat enim tum admodum juvenis, nec dum cuiquam præstiterat patrocinium. Minus ergo excusandi, qui extenuatione ejusmodi utuntur in consessu hominum obscurorum, quique nulla admodum auctoritate pollent. (In exordiis, quæ a persona oratoris ducuntur, in primis cavendum est, ne περιαυτολογίᾳ molesti simus. Modestiæ ἦθος cum modum excedit, fit laus sui immodica. G.)

(**) Elegantissimum hujus generis est exordium Mureti, quo in *oratione* 2. *partis* 1. utitur. Dicendum enim illi erat in splendidissimo senatus Veneti consessu, cujus adspectus vel constantissimo viro metum incutere potuisset. Ejusdem generis est exordium orationis Ciceronianæ pro lege *Manilia*.

(***) Hunc exordiendi mo-

do a tempore (****) aliisque circumstantiis auspicari licet. Quæ omnia *exordia generalia* habentur.

10. Sed elegantiora plerumque sunt *exordia specialia*, quæ vel ab occasione dicendi (*), vel a re ipsa (**) petuntur.

modum eadem oratione præclare observavit Muretus. Nam ut in senatus, ita & in ipsius urbis & reip. laudes latius excurrit.

(****) Sic Muret. *orat.* 2. 18. dicturus de circumcisione a tempore, id est, Kalendis Januariis exorditur.

(*) Muret. *orat.* 1. 8. dicturus de philosophiæ moralis laudibus, exordium ducit ab occasione dicendi, munere scilicet docendi philosophiam; quod ei superiore anno, auspiciis pontificis maximi, fuerat demandatum.

(**) Idque fit dupliciter, vel *directe*, quemadmodum Muret. *orat.* 1. 1. de theologiæ laudibus acturus, statim in exordio theologiam præcipua laude dignam esse demonstrat; vel *indirecte*, thesi, ceu vocant, ad hypothesin traducta, veluti, si quis de prudentia docendi acturus, in exordio ipsam commendaret prudentiam. At vero ea exordiorum genera videntur suavissima, quæ vel a similitudine quadam, vel ab exemplo, vel denique a testimonio elegantiore petuntur. Ita Majorag. *orat.* 4. exordium ducit ab elegantissima comparatione solis & legum humanarum. Muretus vero *orationem* 1. 10. ab exemplo Crœsi; & *orationem* 2. 2. a testimonio Euripidis auspicatur. Mirus ea in re artifex est Lucianus, cujus inter opera variæ etiam exstant præfationes, seu exordia elegantissima ab exemplis, comparationibus, similitudinibus ducta, qualia sunt *Tomo* 1. *p.* 806. *Hercules Gallus*: *Tomo* 2. *Op. p.* 841. *de dipsadibus*: *Tomo* 3. *p.* 212. *Herodotus vel Ætio*, & alia. (At hæ *Præfationes s.* προλαλιαὶ non sunt integrarum orationum exordia: sed breves orationes, quibus auditores colligere futuris recitationibus suis studebat, quod genus etiam hodie in Italorum præsertim Academiis consuetum est, *in Instauratione*, ut loquuntur, studiorum. Apud Germanos fere *Programmata* aut *Prolusiones* quæ typis publicantur, in earum præfationum locum successere. G.)

(Qua-

11. Exordia quomodo disponenda sint, etiam & vulgus rhetorum docet. Præmissa enim THESI, statim additur ÆTIOLOGIA; tum porro APODOSIS, ac denique BASIS subjicitur (*). Solent tamen oratores, copiæ studiosiores, singulas fere partes vel novis rationibus, vel illustrationibus quibusdam munire (**).

12. Pro-

(Quatuor illas exordii partes, non quasi simpliciter necessarias, sed commodas pleno exordio, constituit Hermogenes *de Inv.* 1. 5. quas vocat Πρότασιν s. propositionem; Κατασκευὴν, qua illa adstruitur; Ἀπόδοσιν s. Ἀξίωσιν quæ est Hypothesis Propositioni subordinata, & propius ad ipsum Orationis argumentum accedens; & Βάσιν, quæ caussam & probationem Propositionis ad Apodosin applicat. G.)

(*) Thesis rem proponit; Ætiologia eamdem confirmat; Apodosis ad thema adplicat; basis denique viam ad propositionem munit. Exempli loco sit exordium orationis I. Mureti, quod ita disponitur:

1. Thesis. *Theologia singulari quadam, ac præcipua laude digna est.*

2. Ætiologia. *Nam mortalitatem nostram divinæ naturæ arctissima colligatione devincit.*

Apodosis. *De ea dicere jussus, hanc spartam non abs re defugi.*

4. Basis. *At nunc semel altum ingresso, vela facienda sunt.*

(**) Sic in eodem exordio Muretus apodosin duabus fulcit rationibus. Defugisse se ait dicendi munus, partim ob rei gravitatem, partim, quod vix sperare potuerit eam stili sublimitatem, quæ digna videretur tanta rei magnitudine. Priorem rationem exemplo sophistæ apud Hannibalem de rebus bellicis disserentis; posteriorem testimonio Platonis illustrat. Sed en ipsum exordium:

1. Thesis. Theologia præcipua laude digna est: *Cum omnes mihi singulari quadam ac præcipua laude digni videntur, qui in adsequenda honestarum artium scientia operam & industriam suam collocant: tum ii præcipue, qui veluti majore quodam numinis adflatu perculsi, ceteris omnibus posthabitis, ad divinarum rerum intelligentiam omnes cogitationes suas atque omnia studia contulerunt.*

2. Ætio-

2. Ætiologia. Nam mortalitatem nostram divinæ naturæ arctissima colligatione devincit: *Nam si eorum omnium, quæ in hac immensa rerum universitate cernuntur, unumquodque naturali sui perficiendi desiderio tenetur: & animus noster, ad similitudinem divinitatis effictus tanto perfectior est, quanto propius ad illud, ex quo ductus & propagatus est, exemplar accedit: dubitari profecto non potest, quin ea sit omnium præstantissima facultas, quæ, quoad ejus fieri potest, cum humanis divina copulando, mortalitatem nostram, quantum illius imbecillitas patitur, divinæ naturæ arctissima colligatione devincit.*

3. Apodosis, ubi

1. Applicatio. De ea dicere jussus, hanc spartam initio defugi: *De illius mihi facultatis laudibus hodierno die demandatum est ab iis, quorum & apud me plurimum valet, & apud omnes peræque valere debet auctoritas, non ut eas quidem sigillatim percensere omnes, ac flore orationis convestire conarer: (quod & imperare iniquum; & suscipere temerarium esset,) sed ut ex earum innumerabili copia pauca quædam seligerem, de quibus hoc amplissimo loco, vobis audientibus, explicarem. Qua de re quum mecum initio ageretur, refugiebam equidem tanti oneris magnitudinem.*

2. Rationes & Illustrationes: *veritus ne idem mihi contingeret, quod nobili olim sophistæ apud Hannibalem de rebus bellicis longa accurataque oratione disputanti contigisse dicitur, si homo adolescens, & cum a ceteris rebus satis tenuiter instructus, tum in hoc genere penitus rudis, inter tot eruditissimos viros ad dicendum de rebus divinis adgrederer. Illud etiam commovebat, quod præclare a Platone scriptum noveram, orationi & iis rebus, quæ oratione tractantur, quamdam inter se cognationem intercedere oportere, ex quo facile intelligebam consequi, ut ad res divinas pro dignitate tractandas divinum quoddam requireretur orationis genus.*

3. Basis. At nunc semel altum ingresso verba nimi-

12. Propositioni, quæ vel basi, vel apodosi subjungi, vel eidem innecti solet, plerumque accedit *captatio*, quam vocant, *benevolentiæ*. Sed majorem mihi laudem videntur mereri, qui benevolentiam potius dicendi suavitate retinendam, quam multis verborum lenociniis captandam existimant (*).

13. In

rum facienda sunt: *At ista, quidem, re adhuc integra, fortassis majore quadam cautione providenda fuerint: nunc quidem jam semel altum ingressis, quæ nos cumque tempestas exceptura est, vela nimirum facienda sunt.*

(*) Aut enim thema orationis ita est comparatum, ut auditoribus placeat,& tunc non erit, quod auribus insidieris, & verbis sesamo ac papavere sparsis captes benevolentiam, sed præstabit, dare operam, ut & elegante elaboratione & ipsa dicendi suavitate euditorum spei satisfiat; aut ipsum thema vel ejus tractatio fastidio est: & tunc parum præsidii erit in ista benevolentiæ captatione. Fastidiosum enim est aurium judicium, nec tam benevolentiæ, quam voluptati utilitatique obsequitur. Notum est, quid de A. Albino censuerit M. Cato, quum in principio historiæ ejus multis verbis veniam gratiamque malæ existimationis, si quid esset erratum; postulari legisset. Tum enim Cato: *Næ tu*, inquit, *Aule*, *nimium nugator es, quum maluisti culpam deprecari, quam culpa vacare. Nam veniam petere solemus, aut quum imprudentes erravimus, aut quum compulsi peccavimus. Te, inquit, oro te, quis perpulit, ut id committeres, quod, priusquam faceres, peteres ut ignosceretur?* Corn. Nep. apud Gell. *Noct. Attic.* 11. 8. (Catonianum illud quidem, & nimis severum fuerit, si quis eos reprehendat, qui officio vel obsequio adducti ad dicendum, deinde veniam illius vel obsequii vel necessitatis respectu petunt suæ vel imbecillitati vel verecundiæ. G.) Itaque & Ciceronem parcius hujusmodi formulis captare benevolentiam, animadvertimus, sed plerumque iis argumentis, quæ ἤθη vocant oratores, auditorum vel judicum favorem sibi conciliare. At sicubi uti constituit novo quodam atque inusitato genere dicendi, tali formula eum veniam precari animadvertimus. Exemplum reperias *in orat. pro Archia c. 2. Quæso a vobis, ut in hac caussa mihi detis hanc veniam, ad-* com-

13. In CONCLUSIONE plerumque vel quædam fit argumentorum repetitio seu anacephalæosis, vel parænesis quædam ad auditores subnectitur, atque adeo adfectus aliquis movetur (*). Sed cavendum, ne in rebus non adeo magni momenti tragœdias agamus, eoque in illud incidamus vitium, quod ΠΑΡΕΝΘΥΡΣΟΝ vocari supra *P. I. cap. 2. num.* 53. monuimus (**).

14. De-

commodatam huic reo, vobis, quemadmodum spero, non molestam, ut me pro summo poeta atque eruditissimo homine dicentem, hoc concursu hominum litteratissimorum, hac vestra humanitate, hoc denique prætore exercente judicium, patiamini de studiis humanitatis ac litterarum paullo loqui liberius, & in ejusmodi persona, quæ propter otium ac studium minime in judiciis periculisque tractata est, & uti novo quodam & inusitato genere dicendi.

(*) Atque eatenus recte post Aristotelem monent rhetores, in exordio regnare ἤθη: in tractatione λόγους; in conclusione πάθη. Et hinc eleganter docet Quinctilian. *Inst. orat. lib. 6. c. 1. perorationis duplicem esse rationem, positam aut in rebus, aut in adfectibus. Rerum repetitionem & congregationem, quæ Græce dicitur ἀνακεφαλαίωσις, a quibusdam Latinorum enumeratio, & memoriam judicis reficere, & totam simul caussam ponere ante oculos, & etiamsi per singula minus moverit, turbam valere. Adfectus quoque esse necessarios, si aliter obtineri vera & justa, & in commune profutura non possint.*

(**) Scilicet nostræ orationes veterum illarum veluti umbræ sunt. Olim in orationibus plerisque adfectus erant concitandi, & magnis in laudibus tota Græcia erat Pericles, qui non loqui, sed fulminare, & in eorum mentibus, qui audissent, quasi aculeos quosdam relinquere dicebatur. Quum enim isti oratores vel de republica dicerent, vel de civium capite, & quidem apud plebem, quæ non tam ratione, quam adfectu regitur: facile patet ratio, cur ea oratio omnium præstantissima visa sit, quæ adfectus quam vehementissime moveret. At hodie non de civium capite & fortunis, non de reipublicæ salute aut interitu, sed de rebus scholasticis declamamus, ubi frigida plerumque est nimia adfectuum commotio. (Sed quidni discamus quoad licet, ut si res ferat pro rep., pro virtute, loqui aut scribere ita-

14. Denique in orationibus vel declamationibus scholasticis quam maxime stili habenda est ratio (*). Convenit vero hujusmodi orationibus stilus mediocris (**), oratorius (***), elegans (****), perspicuus (*****), nonnumquam etiam gravis & concitatus (******). Recte enim observavit PLATO, *orationi & iis rebus, quae oratione tractantur, quamdam inter se cognationem intercedere oportere* (†).

CA-

ita possimus, ut quibusdam certe persuadeamus? G.)

(*) Plerumque enim non tam ob insignem aliquam utilitatem, quam ad ostentandam eloquentiam habentur. Turpe ergo esset, dicendo infantiam prodere, quam tacendo potuisses dissimulare.

(**) De quo vide supra *part.* 1. *c.* 2. *num.* 45. Hinc parum placent orationes Polonorum, quae semper cothurno incedunt, nec Philippi Melanchthonis, quae vix ultra dictionem tenuem adsurgunt. Vid. Morhof. *Polyhist.* 1. *6.* *3.* *3.* *p.* 277.

(***) Conf. supra *part.* 1. *c.* 2. Vix ergo publici saporis sunt orationes Erycii Puteani, Casp. Barlaei, M. Zueri Boxhornii, Domin. Baudii, & in primis Jo. Corn. Danhaveri, qui poeticam potius, quam oratoriam exprimunt facundiam. Just. Lipsii orationes elegantiores purioresque sunt ejus epistolis, adeo ut eas nonnulli Lipsio suppositas existiment. Vid. Vinc. Placc. *de Pseudon.* *p.* 219.

(****) De hoc stilo vide supra *part.* 1. *c.* 2. Cavendum tamen, ne nimium elegantiae studium in sophisticam, ut ita loquar, vaniloquentiam evadat.

(*****) Vide supra *part.* 1. *c.* 2.

(******) Quoties scilicet adfectus movendi. Adde tamen, quae superiore paragrapho monuimus.

(†) Operae pretium itaque fuerit, optimos hic recensere oratores, quos a renatis litteris floruisse constat. Primas itaque partes merito M. Antonio Mureto deferimus, cujus eloquentiam etiam Jos. Scaliger in *excerptis Puteanorum*, & Jan. Nic. Erythr. *Pinacoth.* *3.* *p.* 74. admirantur. Proximi huic sunt Jo. Casa, de cujus opusculis praeclare meritus est Nic. Hieron. Gundlingius, Aon. Palearius, M. Ant. Majoragius, Dionys. Petavius, Petr. Jo. Perpinianus, Hispanus, de quo Jan. Nic. Erythr. *Pinac.* *l.* *c.* Franciscus Vavassor, Jo. Caselius, Petr. Cunaeus & Aug. Buchnerus. Reliqui tantum non omnes longe infra mediocritatem subsistunt.

CAPUT III.

DE PANEGYRICIS.

1. *Panegyricus quid sit?* 2. *An viri sapientis sit scribere panegyricos?* 3. *Quinam e veteribus ejusmodi orationes scripserint?* 4. *Quinam e recentioribus?* 5. *Quotuplices sint orationes panegyricæ?* 6. *Earum argumenta ex historia petenda.* 7. *Singula argumenta constant loco communi & historia.* 8. *Quomodo loci communes elaborandi?* 9. *Quomodo historia?* 10. *Qualis sit panegyricorum stilus?* 11. *Quid in exordiis & conclusionibus observandum?*

1. A Declamationibus differre ORATIONES PANEGYRICAS (*), jam supra observavimus. *Est* vero λόγος PANEGYRICUS ORATIO *sollemnis* (**), *in laudem personæ illustris stilo magnifico elaborata*

(*) Panegyricæ dictæ sunt hæ orationes, ὅτι πάντας ἤγυρον, *quia omnes congregabant*, ut recte observat Scalig. *poet.* 3. 109. Tales conventus Athenis erant ludi quinquennales, de quibus Dionys. Halic. *Fragm. Rhet.* 1. sed & quatuor illi ludi Græciæ, Olympici, Nemei, Pythii & Isthmii *panegyres* dicebantur. Scal. *de art. poet.* 1. 23. Quum vero in ejusmodi conventibus etiam orationes in laudem virorum illustrium, & bene de patria meritorum haberentur: orationes istæ dictæ sunt *panegyricæ*. (Nempe his conventibus certabatur ut de corporis viribus & agilitate, sic de eloquentia, quam hic ἐπεδείκνυντο, *in se esse ostendebant* rhetores: unde ἐπιδεικτικὸν s. *demonstrativum genus* dictum est, cujus materiem sumebant laudes hominum, Deorum, rerumpublicarum &c. G.)

(**) Omnes ergo panegyricæ orationes sunt laudatoriæ, sed non omnes laudationes sunt orationes panegyricæ. Sollemnis enim esse debet hujusmodi oratio, & hinc in magna quadam celebritate haberi. Dicuntur

enim

rata (***), *& in splendido auditorum congressu habita*.

2. Quandoquidem vero splendidæ ejusmodi ac veluti ambitiosæ laudationes non facile ab adulatione vacuæ esse solent: multi eas vix putant ferendas (*). Enimvero quum virtutem tollere videatur, qui laudem omnem & gloriam removeri jubet (**): malim ego quidem non tam ipsas illas orationes, quam adulatio-

enim ἀπὸ τῦ πανηγύρειν, id est *a congregando*, adeo ut & *nundinarum* πανήγυριν dixerit Cicero *epist. ad Att.* 1. 14. (Tali celebritati destinatum finxit Isocrates suum πανηγυρικὸν λόγον, in quo 10. vel 15. annis elaboravit. Argumentum, Athenienses Lacedæmoniis præferendos in ducatu contra Persas. G.)

(***) Stilo panegyricæ orationis adeo propria est magnificentia, ut Græci ideo panegyricum vocent, quidquid est splendidum, elatum atque admirabile. Sic Plutarchus Præciam, scortum nobile vocat πανηγυρικὴν. Et Athenæus Apelicota Tejum πανηγυρικῶς potius, quam στρατιωτικῶς, educatum ait. Vid. Cæl. Rhodigin. *Lect. ant.* 29. 12.

(*) Jam olim optimi quidam principes sibi dicendos panegyricos ipsi magnopere deprecati sunt. Pescennius Niger cuidam panegyricum recitaturo: *Scribe*, inquit, *laudes Marii vel Hannibalis, vel alicujus ducis optimi, vita functi, & dic, quid ille fecerit, ut eum nos imitemur. Nam viventes laudare irrisio est, maxime imperatores, a quibus speratur, qui possunt necare, qui proscribere: ego autem vivus placere volo, mortuus etiam laudari*. Æl. Spart. *Pescenn. Nig.* 11. De Alexandro quoque Severo, principe optimo, auctor est Lamprid. *in vita ejus* 35. *oratores & poetas non sibi panegyricos dicentes, quod exemplo Nigri Pescennii stultum dixerit, sed aut orationes recitantes aut facta veterum, libenter eum audivisse*.

(**) Virtutis enim comes est laus & gloria, & plerisque non solum rerum bene gestarum præmium, verum etiam incitatrix, ad res majores alacriter suscipiendas constantissimeque peragendas. Unde Plinius: *postquam*, inquit, *desiimus facere laudanda, laudari quoque ineptum putamus*. Cellar. *præf. ad Panegyr. vet.* 12.

(***) Non-

lationem servilem & parasiticum veluti oratorum quorumdam obsequium reprehendere (***).

3. Ceterum in panegyricis conscribendis e veteribus ingenium exercuerunt PLINIUS (*) & duodecim illorum panegyricorum auctores, CL. MAMERTINUS, EUMENIUS, NAZARIUS, AUSONIUS, LATINUS PACATUS (**), quos conjunctim post alios edidit CHRIST. CELLARIUS (***).

4. Nec

(***) Nonnumquam tamen laus ejusmodi, quantumvis nimia, non tam adulatio videtur, quam admonitio. Multis sane Plinius splendido illo panegyrico suo non tam virtutes Trajani celebrasse, quam eum, qualis esse debeat, admonere voluisse videtur. Ceterum eleganter laudationis atque adulationis discrimen ostendit Lucianus *in apologia* ὑπὲρ τῶν εἰκόνων *Tom. 3. p. 327. sequ.* ubi docet, *adsentatorem quæcumque sui compendii caussa laudare, nullaque veritatis ratione habita, ea omnia immodicis laudibus extollenda existimare. Impudenter quoque mentiendo illum plura addere de suo, adeo ut non vereatur Thersiten quoque forma turpissimum ipso Achille pulchriorem dicere, & Nestorem inter omnes eos, quotquot ad Ilium pugnaturi venerint, natu minimum. Persancte quoque eum deieraturum, Crœsi filium acutiore esse auditu præditum Melampode, præterea Iphnea acutius cernere quam Lynceam, dummodo spes aliqua consequendi lucri ob mendacium adpareat. Porro autem laudatorem nequaquam mentiri, aut addere aliquid, quod in totum in laudato non compareat, sed ea, quibus quis natura præditus sit bonis, tametsi non admodum magna sint, extollere: nec lucrum ea laude captare, sed justum virtutibus pretium statuere, cetera.*

(*) Plinii panegyricus arte magna, nec minore dictionis concinnitate compositus est. In primis vel ideo commendari meretur, quod & civilium rerum periti copiosissimum prudentiæ imperatoriæ penu in luculentissima illa oratione deprehendunt.

(**) Auctores hi pro temporum, quibus floruere, varietate, vario stilo utuntur. Incedunt fere cothurnis, & nonnumquam poetico magis, quam oratorio dicendi genere delectantur. Laudari tamen meretur artificium oratorium, nisi quod nonnumquam nimis ad servile obse-

quium

4. Nec desunt, qui a renatis litteris panegyricos in laudem summorum principuum scripserunt (*). Eminent in his ERASMUS, PIERIUS WINSEMIUS, EZ. SPANHEMIUS, AUG. BUCHNERUS, JO. HENR. BOECLERUS, OCT. FERRARIUS, DAN. EREMITA, ANT.

quium sese demittere videntur.

(***) Seorsum hos auctores recensuit, notisque ac indicibus suo more illustravit Christophorus Cellarius, *Halæ* 1703. 8.

(*) Non una exstat panegyricarum orationum collectio. Præcipua aliquot voluminibus prodiit *Hanov.* 1613. 8. sed orationes non omnes his tomis comprehensas ejusdem esse commatis, recte observavit Morhof. *Polyhist.* 1. *6.* 3. *6. p.* 280. *T.* 1.

Erasmus. Exstat hujus Erasmi oratio panegyrica ad Burgundum principem, optima, multaque eruditione referta, in cujus etiam stilo nihil poterit desiderari, judice eodem Morhofio *l. c.*

Exstant hujus oratoris panegyrici varii, veluti in laudem Gustavi Adolphi, regis Sueciæ, *Franequ.* 1633. fol. in excessum Henrici Nassovii, *Franequ.* 1641. fol. & alii. Gustavi sane Adolphi, regis incomparabilis & magni libertatis Germanicæ puriorumque sacrorum vindicis res gestæ plurimorum eruditorum ingenia excitarunt, ut eas æternitati pro virili consecrare anniterentur. Nescio tamen an non palma debeatur Dan. Heinsio, cujus excellentissima de laudibus Gustavi Adolphi oratio nemini ignota est.

Spanhemius. Splendido admodum & plane antiquo stilo Ez. Spanhemius laudavit Christinam, Sueciæ reginam, *Gen.* 1652. 4. Exstat ejusdem panegyricus genethliacus de nato Electori Brandenburg. filio.

Buchnerus. Buchneriana oratione nihil potest esse splendidius, nihil uberius, nihil gravius. Nonnumquam tamen paullo longius a puritate illa castitateque tersæ Latinitatis discedit; quod jam ab aliis est observatum.

Boeclerus. Hujus variæ exstant orationes panegyricæ *Tomo* 3. *dissertat. academicarum*. Sed agmen facile ducit illa in laudem Christinæ rerum summam suscipientis, *Upsaliæ* habita.

Ferrarius. Hujus præcipue laudandæ sunt orationes binæ, quarum altera in laudem Christinæ, reginæ Sueciæ, conscripta, sub titulo *Pallas Suecica*, altera in laudem Ludovici 14. regis Franciæ,

ANT. MALAGONELLUS & quidam, quos noſtra hac ætate in hac arte excelluiſſe conſtat (**).

5. Ut vero, quomodo ſcribendi ſint panegyrici, tanto magis pateat: ſciendum eſt, eos eſſe duorum generum. Alii enim ANALYTICA (*), alii SYNTHE-

ciæ, prodiit *Venet.* 1666. 4.

Eremita. Exſtat hujus luculentiſſimus panegyricus Coſmo Mediceo, Magno Hetruriæ Duci, dictus, de quo multi judicarunt, ita in eo omnem artis oratoriæ adparatum exhauſiſſe Danielem Eremitam, ut, ſi iterum ipſi dicendi obtigiſſet occaſio, nihil ſibi eloquentiæ ac artis ſupereſſe, fuiſſet intellecturus. Sed edidit tamen & alterum panegyricum in laudem Ferdinandi Medicei. Recuſos illos cum aliis ejuſdem opuſculis habemus *Ultrai.* 1701. 8. *cum præfatione* Grævii.

Malagonellus. Prodierunt Malagonelli orationes *Romæ* 1697. 12. ſed facile adparet, eas non tam Ciceronis aliorumque caſtæ orationis ſcriptorum facundiam, quam argutum illud Plinii dicendi genus, quod florida ſententiarum varietate aures permulcet, ſapere. Vid. Morh. *Polyh. l. c. p.* 208.

(**) Plures ætate noſtra prodierunt panegyrici, quos omnibus his facile oppoſueris. Præcipue tamen in Belgio Jo. Ge. Grævius, & P. Burmannus. Helmſtadii Caſp. Coerberus & Juſt. Chriſtophorus Boehmerus. Vitembergæ Conr. Sam. Schurzfleiſchius & J. G. Bergerus. Altorfii Noricorum C. G. Schwarzius. Halæ Chriſtophorus Cellarius & Nic. Hier. Gundlingius, magnam hoc dicendi genere laudem ſibi pepererunt, quamvis fatendum ſit, Gundlingii dictionem non ubique veterem illam puritatem atque elegantiam, quam in Cellario aliiſque miramur, redolere. Unde merentur variæ illorum orationes, quæ & colligantur, & diurna nocturnaque verſentur manu.

(*) *Analyticam* methodum ſequimur, quoties viri cujuſdam illuſtris hiſtoriam ordine temporis percenſemus. Sic Plinius auſpicatus a Trajani adoptione, quæ is deinde in imperio geſſerit, paullo adcuratius exponit. Sic & Latinus Pacatus laudaturus Theodoſium, primum de patria Hiſpania, deinde de patre, tum de dotibus fortunæ, hinc porro de virtutibus dotibuſque animi, denique de rebus geſtis agit. Et ita quidem plerique ſolent elaborari panegyrici, qui adeo nihil aliud ſunt, quam

THETICA (**), quam vocant, methodo conscribuntur. VOSSIUS tertium genus addit, quod *mixtum* vocat, *lib.* 1. *cap.* 9. (†)

6. Quemadmodum ergo declamationibus disciplinæ (*), ita panegyricis historia adparatum sufficit (**): neque quisquam scribet panegyricum, nisi qui interiorem viri laudandi vitam atque historiam in numerato habet.

7. Collecto igitur ex historia adparatu, eodemque in partes aut argumenta distributo, singulæ partes erunt elaborandæ. Verum cave hic eodem modo, quo in declamationibus, procedas. Quum enim in his argumentum unumquodque per syllogismum vel enthymema

quam historiæ vel vitæ magnorum virorum, multis sententiis atque locis communibus, tamquam gemmis quibusdam, illuminatæ.

(**) *Syntheticos* panegyricos vocamus, in quibus thema quoddam tractandum suscipitur, quod deinde ex vita historiaque viri cujusdam illustris illustratur. Exemplo esse potest panegyricus Cl. Mamertini Maximiano Herculeo dictus, in quo demonstratur, *Herculeum, quum ad restituendam rempublicam a Diocletiano vocaretur, plus tribuisse beneficii, quam acceperit*. Vid. *paneg. vet.* 1. 3. Hoc thema deinde petitis ex ejus historia vitaque argumentis demonstrat. Ita & Buchnerus Henricum a Frisen laudaturus, magni cancellarii sistit imaginem, eumque & genere nobilem, & virtute ornatum, & auctoritate conspicuum, & doctrina prudentiaque insignem esse debere, exemplo ejus demonstrat. Ceterum synthetica hæc laudandi ratio ab ipso Cicerone inventa videtur, quippe qui in *oratione pro lege Manilia* eadem fere methodo Pompejum Magnum collaudat.

(†) (Ubi enarratis his quæ ad ortum, pueritiam, adolescentiam pertinent, virilis ætatis classes quædam constituuntur laudum v.g. vitæ publicæ & privatæ; prudentiæ, justitiæ aliarumve virtutum. G.)

(*) Vid. supra *cap.* 2.

(**) Sive enim analytica, sive synthetica methodo panegyricus sit elaborandus, utramque paginam facit viri illius (s. feminæ, quin civitatis, populi, &c. G.) cui consecratus est, historia. Unde primo omnium sollicitum

ma oratorium disponatur (*): in panegyricis singula argumenta *loco communi* & ipsa *historia* constant (**).

8. *Locus communis* facile invenietur, considerato paullo adcuratius argumento (*). Quomodo vero elaboran-

citum de ea esse oportet oratorem. Quemadmodum vero superiore capite declamationem scripturos res e disciplinis collectas in certas classes ac argumenta dispescere jussimus: ita & hic historia viri, quem laudaturi sumus, in certas periodos describenda est. Et quidem, si syntheticam methodum eligimus, argumenta jam nota sunt. Quamvis & hic loci communes sæpe ex intima philosophia morali, jurisprudentia naturali, & civili maxime prudentia depromendi sint. Deinde vero dispiciendum, quid ex historia vel vita viri laudandi ad probandam illam orationis partem aliquid conferat. Sin magis placeat methodus analytica: laudandus erit heros noster a *patria*, *parentibus*, *educatione*, *dotibus corporis*, *fortunæ*, *animi*, *rebus gestis*, *cet.* Quotcumque ergo mihi laudabilia in historia ejus offeruntur, totidem nasci mihi intelligo panegyrici argumenta. (Loci illi *a patria*, *parentibus &c.* non tantum directe valent, quoties illustria & secunda commemorare licet; sed etiam ex contrario, si obscuram & contemtam patriam quis illustravit, si ex malis ortus, prave educatus bonus ipse tamen evaserit &c. Caute tamen ista, in vivis certe, vel apud illorum posteros, tractanda sunt. G.)

(*) Vide *caput antecedens*.

(**) *Locus communis* ostendit, rem esse laudandam; (quod quidem ipsum per syllogismum nonnumquam perficitur, qui Ætiologiæ in Loco communi locum subit. G.) *historia* vero, laudem istam in virum illum illustrem cadere, demonstrat. Solet tamen nonnumquam locus communis vel omitti, vel brevi certæ sententiæ includi. Nonnumquam etiam locus communis historiæ, nonnumquam hæc illi præmittitur, aliquando inter se miscentur.

(*) E. g. si quis laudandus esset a genere, loci communes tractari possent, splendidos natales multum conferre ad auctoritatem: illustri sanguini inesse quosdam virtutis igniculos: incitatrices ad res magnas gerendas esse virtutes exemplaque majorum. (Sic etiam in contrariis de quibus ad §. præc. dictum. G.) Porro si de peregri-

borandus disponendusque sit, jam priore hujus opusculi parte docuimus (**).

9. *Historia* ipsa non nuda recensenda, sed intermixtis subinde judiciis politicis & moralibus, nec non variis similitudinibus, exemplis, testimoniis illustranda (*). Nihil enim occurrere debet in panegyricis, nisi illustre, sublime, magnificum.

10. *Sti-*

regrinationibus ejusdem dicendum esset: locum invenirent tractationes de peregrinationum, cet.

(**) Vide supra *lib.* 1. *c.* 3. *num.* 11. *sequ.*

(*) Alias enim nihil interesset inter historiam & panegyricum. Hinc vita variis judiciis & illustrationibus, tamquam gemmis, distinguenda est. Exempli loco proferemus partem panegyrici nostri, quem sempiternæ memoriæ Samuelis Strykii aliquando consecravimus. In eo educationem hujus viri ita narramus, ut subinde intertexamus judicia quædam ac illustrationes, quas alio charactere a reliqua historia hic distinguemus: *Vix inæstimabile hoc cœli depositum deosculati fuerant parentes: vix mirificam filii indolem e jucundis puerilis prudentiæ præludiis animadverterant: quum diligenter ac provide circumspicerent viros, qui tantæ spei admoverentur, ingeniumque ad summa omnia natum adcuratissime formarent. Lentium, non ignobile in Marchia castellum*, quasi omne sibi decus in Strykii natalibus constaret, *non alia ferebat ingenia, quæ juvenilibus studiis præessent. Sed defectum supplevit parentum pietas, qui non detrectarunt peregre alere filium, quem domi adhuc faustis sub penetralibus nutriverant*: pulcherrimo prodigalitatis genere gloriam hanc lucrati, quod Strykium orbi dederint, quo majus dare nihil potuissent. *Missus hinc Seebusium, & mox*, schola hac tantum ingenium non diutius capiente, *Coloniam Marchicam, dici non potest quam præcoci incremento adoleverit. In perpoliendo illo honestissima æmulatione concertarunt Vossius, Mullerus, Vvellius, digni hoc discipulo magistri*: de quibus idemtidem cogitanti maxime fit ambiguum, illine Strykio, an hic ipsis debere plura videatur. Strykio enim illi ad humanitatem optimasque artes: hic illis ad gloriam profuit; illi huic doctrinæ suffecerunt copias: hic reddidit æternitatem. O beatum discipulum his magistris! O beatissimos magistros discipulo tali! *Se-*

xen-

xennium jam in studiis istis tirocinia ingenii incredibili cum laude posuerat, talemque se præstiterat ubique, ut & æqualium generosorum conatus, & magistrorum opinionem ingenio vinceret: reliquum erat, ut vinceret se ipsum, eamque campum inveniret, in quo virtus ejus excurreret latius, & parta tot vigiliis doctrina mirifice se in publico conspectu explicaret. Proditum memoriæ est, Æsculapii quondam filiis ad commendandam artis auctoritatem sufficisse, si Alexandriæ se dicerent eruditos. *Eadem tunc erat Leucoridis fama, ad quam, tamquam ad mercaturam bonarum artium, non solum e vicina, sed & dissitissimis regionibus ingens quotidie multitudo confluebat, exemplum inde petitura melioris cujusdam cultiorisque doctrinæ. Hic graviora auspicatus* Strykius, *celeriter antecellere omnibus ingenii gloria visus est.* Quid tam est præter consuetudinem, quam adolescentulum, reipublicæ destinatum, politissima humanitatis studia in academiis excolere? *excoluit*: philosophiæ se totum tradere? *tradidit*: his præsidiis animum ad majora nitentem præmunire? *præmunivit. Vidisses illum jam in Sperlingii scholis castioris sapientiæ recessus curiose indagantem, jam duce elegantissimo Kirchmajero novos conatus mansuetioribus literis impendentem, jam reliquorum philosophorum inhærentem subselliis. His meditamentis* noster *prælusit eruditioni*, quam orbis mox erat admiraturus. Eat in omnis ævi memoriam tam illustre exemplum, & pudore suffundat posteros, qui suas præcipitando curas, illotis, quod ajunt, manibus sublimiorum scientiarum sacra turbant, & novo genere furoris, prius eruditi esse volunt, quam erudiri. *Aliud animo sedit sapientissimo* Strykio, *qui quum ad veram Alciatorum, Hotomanorum, Budæorumque gloriam, non dormitantem illam oscitantemque glossatorum sapientiam conniteretur; studiis elegantioribus selectissimam indolem admovit*, quæ & fundamentum sternunt eruditioni reliquæ, & sui neglectum per omnem vitam severa ultione vindicant. Quantum ceteris adolescentibus ad salutandos amicos, quantum ad corporis exercitationem, quantum ad alias voluptates innoxias, & ad ipsam requiem animi & corporis conceditur temporis; quantum alii tribuunt intempestivis conviviis, quantum denique aleæ, quantum pilæ: tantum ille sibimet ad hæc studia recolenda sumsit. Cujus quidem consilii quantos fructus per omnem vitam perceperit, si alia deessent hujus rei argumenta, vel ex ipso, quod paullo post am-

10. *Stilus* panegyricorum sit sublimis (*), gravis (**), acutus (***), nonnumquam etiam, si ita ferat materiæ ratio, concitatus (****). Observandum tamen, sublimis etiam stili certos veluti gradus esse. Unde

plexus est, juris prudentiæ studio adparuit. *Sublimioribus enim his sacris initiatus, nihil reliquit intactum, nihil intentatum, nihil, quod non sagacissima mente penetrarit. Sive vasto juris Romani mari se committeret, sive se prærupto spatiosissimoque legum pontificiarum pelago crederet, sive rerum denique civilium adsuesceret fluctibus; his semper velis securus tam feliciter enavigavit, ut nullis adlideretur errorum scopulis, nulla popularium opinionum incurreret brevia, nullas ignorantiæ syrtes pertimesceret. Quid ex Zieglero, Lysero, Klengelio? quid ex Nergero? quid deinde in Viadrina ex Dechero, Brunnemanno aliisque doctissimis viris de omni juris legumque ratione accepit, quod non animo ita præparato tam facile hæserit*, ut non tam discere, quam reminisci quodammodo & recordari, ex illa vetere Platonis sententia, videretur? *quam fortunato conatu omnes & Romanæ disciplinæ & Germanici juris rationes & divortia vasto animo est complexus? Quam nihil ex imperii legibus & institutis ignorare se passus est?* Hunc in modum deformatus & lineis omnibus expressus exscriptusque erat ille Strykius, qui ingenii atque eruditionis magnitudine oculos in se non patriæ solum, sed universæ Germaniæ esset conversurus. Id tantum ad summam laudem restabat, ut partes quædam expolirentur amplius, & inducto veluti colore illuminarentur, ut tamquam in Apellea tabula, sic in Strykio, nihil pulcritudinis aut artificii deesset.

(*) Vide supra *part.* 1. *c.* 2. *num.* 46.

(**) Maxime hæc gravitas in locis communibus & judiciis, quæ historiæ immiscenda esse diximus, elucet. Vide supra *part.* 1. *c.* 2.

(***) Attamen ut in omni vita, ita & hic illud adprime utile est, Ne quid nimis. Plinius & sequentes panegyricorum scriptores, in primis Ausonius, plus justo indulgent ingenii acumini, quod etiam ubique ostentant Jo. Wowerus & Ant. Malagonellus. Castiores ea in re M. Ant. Muretus, Aug. Buchnerus, Jo. Geo. Grævius, C. G. Schwarzius, quos merito imiteris. Conf. *part.* 1. *c.* 2. *num.* 63.

(****) Stilus concitatus pane-

Unde quo illustrior est, quam laudamus, persona; eo sublimiorem gravioremque esse stilum oportet (*****).

11. Ad *exordium* & *conclusionem* quod attinet, nihil singulare habent panegyrici, nisi quod in utraque parte vehementiores moveri soleant adfectus, quam qui in declamationibus locum habere possunt (*).

CAPUT IV.

DE DIALOGIS,

1. Dialogi, etsi hodie rariores, laudem tamen merentur. 2. Dialogus quid sit? 3. Quotuplices illi sint? 4. Quales personæ eligendæ in dialogis historicis? 5. Quot partibus illi constent? 6. Qualis sit παρασκευή? *7. Ea constat prologo & narratione. 8. Quid sit* ἀγών? *9. Qualis epilogus? 10. Quales personæ eligendæ in dialogis comicis? 11. Quot partibus illi constent? 12. Qualis dialogorum stilus?*

1. IN scriptionibus prosaicis, locum haud postremum merentur dialogi, qui veteribus non modo (*), verum

O 3

panegyricorum præcipue in exordiis & conclusionibus locum habet, quoties adfectus movendi sunt vehementiores. Conf. *part.* 1. *c.* 2. *num.* 54.

(*****) Quum enim inter rem, de qua differimus, ipsamque orationem quamdam veluti proportionem esse oporteat: facile patebit, sublimiorem esse debere stilum in panegyrico magno alicui principi consecrato: paullo remissiorem vero, si viri vel rerum gestarum, vel eruditionis scientiæque gloria conspicui, virtutes sint celebrandæ. Hinc grandiore oratione Aug. Buchnerus Gustavi Adolphi, regis Sueciæ & Joannis Georgii 1. Electoris Saxoniæ laudes enarrat, quam Frisii, Metschii, Roeberi, Sennerti. Minus hoc observavit Jo. Henr. Boeclerus, cujus oratio pæne semper est eadem.

(*) Nam sæpe in panegyricorum vel exordiis vel conclusionibus uti solemus apostrophis, sermocinationibus, prosopopoeiis, exclamationibus, aliisque figuris patheticis, quæ in declamationibus non solum intempestivæ, verum etiam frigidæ plerumque essent futuræ.

(*) Summis Græcorum philoso-

verum etiam ultimi ævi scriptoribus quibusdam (**) fuere in deliciis. Et quamvis hodie pæne ab usu recesserint, digni tamen sunt ob jucunditatem ac elegantiam, (***) de quibus præcepta nonnulla (****) suppeditemus.

2. *Est*

losophis ea scribendi methodus mirifice placuit. Hodienum exstant Platonis, Æschinis & Xenophontis dialogi plane egregii. Nec ignoti sunt Athenæi δειπνοσοφισταὶ, Luciani *dialogi*, aliaque hujus generis opera. E Latinis in dialogis scribendis excelluit Cicero, qui & philosophica & oratoria scripta pleraque hac methodo composuit. (Varronis *de re rustica libri* 3. ipsi quoque formam dialogi habent. G.) Exstat etiam Corn. Taciti vel potius incerti auctoris de caussis corruptæ eloquentiæ dialogus elegantissimus, cui jungendus Minucii Felicis insignis dialogus, quo Christianæ religionis caussam contra gentilium calumnias peroravit. Omitto Macrobium, qui (in Saturnalibus G.) Athenæum, (in δειπνοσοφιστῶν libris G.) non infeliciter imitatus est, & alios.

(**) Recentioribus paullatim vel displicere, vel ignota esse cœpit hæc scribendi ratio. Neque tamen nulli aliquid ea in re ausi sunt. Nam ut colloquiorum scriptores omittam, & qui in vernacula ejusmodi quid tentarunt; non invenusti sane sunt dialogi quidam M. Ant. Majoragii, Jani Nicii Erythræi, Justii Lipsii.

(***) Quemadmodum enim omnis imitatio habet, quod nos capiat atque oblectet: ita non potest non dialogus cum voluptate legi, qui doctorum virorum mores, urbanitatem disserendique rationem veluti in theatro sistit. Nec jucunditate solum, sed & utilitate sua, nonnumquam se commendant dialogi. Quum enim veritates nonnullæ ita sint comparatæ, ut si nudæ ac sine involucro sistantur, animo parum composito duriores videri possint: consultissimum erit, argumentis in utramque partem adlatis, de iis disputare, & lectori permittere judicium. Cui rei maxime inservient dialogi. Unde facile patet, cur Galilæus a Galilæis librum de systemate mundi dialogistica, quam dogmatica, methodo conscribere maluerit. Et nescio sane, an non id innuere voluerit Quinctilianus, quando dialogis libertatem adscribit, *lib.* 10. *c.* 5. *Quapropter historiæ nonnumquam ubertas in*

aliqua

2. *Est* vero DIALOGUS *fictum* (*) *inter viros doctos* (**) *colloquium, quo variæ de materia quadam dubia sententiæ* (***) *expenduntur.*

O 4 3. Quam-

aliqua exercendi stili parte ponenda, & dialogorum libertate *gestiendum*. Quamvis enim ibi pro *libertate* Vossiani codices habeant *ubertate*: tamen quum id vocabulum jam paullo ante adhibuerit scriptor elegantissimus, non sane verosimile est, eum illud hic repetere voluisse.

(****) Equidem jam olim elegantem de dialogo librum edidit Car. Sigonius ad Jo. Moronum, cardinalem, excusum *Venet.* 1562. & *Lips.* 1596. in 8. Sed ille historicus potius & criticus est, quam rhetoricus, quod & de Georgii Paschii diatriba de usitata veterum exemplo ratione tradendi per dialogos, *Kilonii*, 1700. 4. edita, dicendum videtur.

(*) Plerosque ergo dialogos sermones personis tribuere, quos numquam inter se habuere, satis constat. Ac proinde Socrates, viso Platonis Lyside: *Proh Dii immortales*, inquit, *quam multa de me mentitur adolescens!* Diog. Laert. 3. 35. Non magis veras esse, quæ in Luciani, Ciceronis, aliorumque veterum dialogis viris summis tribuuntur, orationes, facile unusquisque, qui in his non plane hospes est, intelliget. (Cic. Fam. 9. 8. ad Varronem, *Puto fore, ut cum legeris mireris, nos ita locutos esse inter nos, quod nunquam locuti sumus. Sed nosti morem dialogorum*. G.)

(**) Exstant etiam dialogi, in quibus Dii vel mortui in campis Elyseis inter se confabulari finguntur, quales e veteribus Lucianus confecit. (Cujus etiam meretrices & sutores & galli adeo colloquuntur. G.) Hos Poeticos dicere possis ob ingeniosam fictionem, quæ hic utramque paginam facit. Sed quum ob futiles libellos nostra memoria hac methodo scriptos hi dialogi fere ridiculi facti sint: iis jam quidem non immoramur.

(***) Equidem, quemadmodum familiares de rebus variis inter se cædunt sermones: ita & dialogos de rebus omnibus conscribi posse, nemo dubitaverit. Sed quum hic de iis potissimum agamus colloquiis, quæ inter viros eruditos habita finguntur, hi vero non videantur de lana caprina sermocinari: aptissimam dialogis materiam suppeditabunt quæstiones dubiæ, de quibus in utramque partem solet a viris doctis disputari. Sic Cicero modo diversas de Diis sententias, modo ancipites

vete-

3. Quamquam autem multiplices sunt dialogi (*): præcipue tamen hic observandum, alios HISTORICOS (**) esse, alios COMICOS (***). Quæ divisio non ab objecto, sed a forma vel scribendi ratione, desumitur.

4. Ad historicos quod adtinet dialogos, primo omnium eligendæ sunt personæ, & quidem tales, quæ uno eodemque tempore vixerunt (*), & quas

veterum de divinatione disputationes, modo quæstiones de fato, vel de summa hominis felicitate, examinat paullo adcuratius.

(*) Sic Platonis dialogi vulgo dividi solent in φυσικὺς, qualis est *Timæus*; ἠθικὺς, qualis est *Apologia Socratis*; λογικὺς, quales sunt *Theages*, *Cratylus*, *Sophista*, *Laches*: ἐλεγκτικὺς, quales *Parmenides* & *Protagoras*; πολιτικὺς, quales *Criton*, *Phædo*, *Minos*, *Symposion*, *Leges*, *Menexenus*, *Clitipho*, *Philetus*; πειραστικὺς, quales *Euthyphron*, *Meno*, *Jon*, *Charmides*; μαιευτικὺς, qualis *Alcibiades*; ac denique ἀνατρεπτικὺς, quales *Hippias*, *Euthydemus* & *Gorgias*. Vid. Albini *introd. in Platonis dialog. nu.* 5. apud Fabric. *Biblioth. Græc.* 3. 2. *p.*46.

(**) *Historicos* dialogos voco, in quibus, quid inter personas actum sit, historice narratur. Tales sunt Ciceronis dialogi de oratore, de finibus, de divinatione aliique, in quibus tum occasio colloquii, tum ipsi, qui inter amicos ultro citroque habiti sunt, sermones historice enarrantur.

(***) *Comicos* adpello dialogos, ubi, sine narratione, sermones personarum, directa oratione, proponuntur. Tales sunt Ciceronis dialogi *de legibus*, ut & ejusdem *Topica ad Trebatium*, nec non *partitiones oratoriæ*. Platonis etiam, Luciani & Erasmi dialogi plerique sunt comici.

(*) Ridiculum ergo esset v. c. Abrahamum, Petrum & Mahumedum colloquentes introducere, qui quum eodem tempore haud vixerint, nec colloqui profecto inter se potuerunt. Et tamen ne Plato quidem sibi ab hoc vitio temperavit, qui in *Timæo* philosophum hunc Pythagoræum introducit colloquentem cum Socrate, quos tamen *eodem sæculo haud vixisse*, jam Macrob. *Saturn.* 1. 1. observavit, quamquam & Cicero *de finib.* 5. eum a Platone auditum referat. Immo & Socratem cum Parmenide, cujus

quas ita loquuturas fuisse verosimile sit (**).

5. Partes ejusmodi dialogorum tres numeramus, παρασκευὴν, (*exordium*) ἀγῶνα (*tractationem*) καὶ ἐπίλογον (*epilogum*) (*).

6. Παρασκευὴ partim *prologo* (*), partim *narratione*

cujus pueritia vix Socratis senectutem adprehenderit, & Paralum ac Xanthippum, Periclis filios cum Protagora committit Plato, quum illos multo ante infamis illa pestilentia Athenis absumsisset. Macrob. *ibid.* (In dialogis mortuorum major hic licentia, cum apud inferos una esse fingi queant, qui totis sæculis alioquin fuere sejuncti. G.)

(**) Ut ubique, ita & hic τὸ πρέπον utramque paginam facit. Hinc ludibrium deberet lectoribus, qui e. g. *Augustum* & *Liviam* de substantiæ definitione, aut de usu syllogismorum loquentes introduceret. Quis enim credat, par istud conjugum de quæstionibus ejusmodi levissimis inter se disseruisse? Peccavit ea in re ipse Cicero. Quum enim in quæstionibus Academicis Lucullum & Catulum introduxisset loquentes, ab Attico monitus, tantos (†) viros de rebus ejusmodi colloquutos, vix esse verisimile, mutavit consilium, aliasque personas elegit.

(†) (Pro illo *tantos* rectius dictum esset *hos*. Nemo tum tantus, quem non deceret disputare de argumento Academicorum. Sed scilicet Lucullus & Catulus hoc genus litterarum non amabant. G.)

(*) Παρασκευὴ occasionem colloquii, ἀγὼν ipsum colloquium, ἐπίλογος denique, quomodo illud abruptum sit, enarrat.

(*) *Prologus, nihil aliud est, quam totius dialogi exordium*, quod vel ab ipsa re, vel a circumstantiis loci, temporis, personarum, potest desumi. Sic Cicero dialogos de divinatione auspicatur a vetere quæstione, an sit divinatio quædam præsensioque rerum futurarum? Dialogis de natura Deorum prologum a philosophorum dissensu de exsistentia & natura Deorum præmittit. In principio librorum de legibus, de laudibus municipii Arpinatis; alibi de laudibus Luculli & Hortensii disserit. (Tanta suavitas est horum prologorum quæ tenere etiam illos possit, quibus de cætero longum est ipsos Dialogos legere. G.)

(**) *Nar-*

ne (**) constat, tametsi prologus non semper videatur necessarius.

7. *Prologus* non aliter, quam quodcumque aliud orationis exordium, elaboratur (*). *Narratio* vero ordinem temporis observat, adeoque, quid antecesserit, quidve consequutum sit, sigillatim exponit (**).

8. Α'γῶν

(**) *Narratio* quasi viam pandit ad colloquium, & qualis fuerit sermocinandi occasio, enarrat. Dicendum ergo, ubi viri isti congressi sint, & qua occasione in hanc disputationem inciderint. Ingenio ergo non magis, quam judicio, hic opus est, ne quid fingamus, quod circumstantiæ non ferant.

(*) Quemadmodum ergo orationis exordium *protasi*, *ætiologia*, *apodosi* & *basi* absolvitur: ita eædem partes in dialogorum prologis observantur. Id quod vel unico exemplo demonstrare juvat: Cicero *de nat. Deor.* 1. 1. in prologo hujus dialogi dissensum philosophorum de Deorum exsistentia & natura hoc ordine exponit.

1. Protasis. *Magna semper fuit inter philosophos contentio de natura Deorum.*

2. Ætiologia. *Disputant enim*

1. *De existentia Deorum.*

2. *De eorum essentia.*

3. *De providentia.*

3. Apodosis. *Et tamen hæc quæstio maximi momenti est.*

4. Basis. *Hinc philosophiæ me sedulo dedi, & maxime amavi academicam, quæ nihil temere adfirmat. Unde etiam methodo academicorum de natura Deorum disputabo.*

Habes hic omnes exordii partes, ad quas facile etiam reliquorum dialogorum prologos licebit revocare.

(**) Hinc vulgo ajunt, *narrationem* constare *antecedentibus*, *concomitantibus*, & *consequentibus*. Cicero eodem dialogo ita narrationem disponit.

1. Antecedens. *Veni ad Cottam feriis Latinis, & inveni disputantem cum Vellejo Epicureo & Balbo Stoico.*

2. Concomitantia. *Tum me Cotta invitavit ad disputandum.*

3. Consequens. *Facile ei assensus, primo Vellejum rogavi sententiam.*

Elegans in primis est παρασκευὴ, quam Octavio suo præmisit Minucius Felix. Exorsus enim a laudibus Octavii Christiani, deinde narrat Cæcilium, Deorum cultorem, Octavio familiarissimum, salutatum hunc venisse, quocum hic ad maris litus deambulatum exierit.

In

8. 'Αγων ipsum enarrat colloquium. Ubi observandum, varias de quæstione sententias inter personas colloquentes esse distribuendas (*). Primæ partes plerumque deferuntur personæ, quæ opinionem vel vulgatem, vel paullo absurdiorem defendit (**). Ubi hæc persona dixit sententiam, altera respondet, & prioris argumenta partim probat, partim refellit, &, quid sibi videatur, exponit (***). Idem & reliquæ, si plures sint, personæ faciunt. Accedit nonnumquam veluti arbiter, qui totam litem componit (****).

9. *Epilogus* plerumque brevissimus est, & tantum, quomodo interruptum sit colloquium (*), aut quid rei consequutum sit (**), enarrat.

10. Dia-

In via Cæcilium incidisse in simulacrum Serapidis, quod quum more majorum veneraretur, Octavium monitum esse a Minucio, ne pateretur familiarem diutius in tanta re errare. Hinc occasionem illis natam de religione disputandi.

(*) Hanc regulam adcurate plerumque observat Cicero. Sic in dialogo de natura Deorum alium ex mente Epicureorum, alium ex sententia Stoicorum, alium ex Platonicorum principiis de Diis differere fingit. Ita Minucius Felix Cæcilio partes paganorum, Octavio Christianorum tribuit.

(**) Hinc in Ciceronis sæpe laudato dialogo Vellejus Epicureus, in Minucii Felicis Octavio Cæcilius, Deorum cultor, prior dicit sententiam.

(***) Hic quoque exemplum luculentissimum dabit Minucii Felicis dialogus, in quo Octavius Cæcilii argumenta non solum adcurate refellit, sed & pro Christiana religione copiosius differit.

(****) Ita eodem dialogo Minucius Felix veluti arbitri partes in se suscipit. Sed observandum, arbitro ejusmodi locum vix esse in dialogis Ciceronis. Quum enim hic academicorum scholæ dedisset nomen, qui nihil temere adfirmabant: facile patet ratio, cur numquam componat litem, sed lectores veluti sub cultro relinquat.

(*) Hic quoque aliquid, quod verisimile sit, fingendum, v. c. accessisse amicum, qui alio sermonem inflexerit, vel itum esse ad cœnam,

10. Dialogi *comici* non historice narrant, quid inter se sermocinati sint amici, sed tantum directa oratione, ut comici solent, singulorum orationem proferunt, præmissis semper personarum nominibus (*). Quo fit, ut veluti κατ᾽ ἐξοχὴν *colloquia* vocentur ejusmodi dialogi.

11. Hæc quoque colloquia παρασκευῇ, ἀγῶνι & ἐπιλόγῳ absolvuntur. Verum παρασκευὴ nec prologum nec narrationem complectitur, sed tantum ipsum ostendit sermonis initium, & quo ordine colloquentes in hos sermones inciderint (*).

12. *De stilo dialogorum* non est, quod hic plura moneamus, quum illum jam supra (*) satis adcurate

nam, in qua aliis de rebus in multam noctem confabulati sint, cetera.

(**) Sic Minucius Felix in epilogo narrat Cæcilium Octavii oratione permotum, profanas de religione sententias ejerasse, & christianæ ecclesiæ dedisse nomen.

(*) Quum in dialogis *historicis* plerumque personæ veræ introducantur inter se colloquentes: in comicis nomina fere finguntur, quamvis & hic laudem mereatur ὀνοματοποιΐα, quæ characterem personarum quodammodo exprimit, qua in re Plautus in primis mirus fuit artifex.

(*) Sic Erasmus colloquium de peregrinationibus religiosis inchoaturus, fingit peregrinantem quemdam, domum redeuntem, in amicum incidere, qui illum blande salutatum de itinere percunctatur. Quumque inter alia hic quærat, quem inde fructum ceperit, occasio illis subnascitur de peregrinationibus religiosis liberius confabulandi. Elegans est illud Erasmi colloquium, & quod una cum ejusdem ἰχθυοφαγίᾳ palmam reliquis omnibus præripere existimo. Unde illud colloquendi artificium ex his quam optime addisci posse videtur. (Sed Cicero etiam *Tusculanæ* disputationi *primæ* præmittit Exordium: deinde, *Sed quo commodius*, inquit, *disputationes nostræ explicentur; sic eas exponam, quasi agatur res, non quasi narretur. Ergo ita nascetur Exordium.* A. *Malum mihi videtur esse mors &c.* G.

(*) Vid. *par.* 1. *c.* 2. *numer.* 58.

(**) Alius

rate descriptum meminerimus. Illud tantum addo, hic quoque personarum, quas loquentes introducimus, habendam esse rationem, ne vel pueris cothurnos, vel Herculi soccos aptemus (**).

CAPUT V.

De Inscriptionibus.

1. *Inscriptiones vel veteres, vel novæ.* 2. *Veterum exemplo conscriptæ quando hodie locum inveniant?* 3. *In iis quid observandum?* 4. *Earum materia.* 5. *Earumdem dispositio, & quidem epitaphiorum.* 6. *Nec non monimentorum publicorum.* 7. *Stilus lapidaris qualis?* 8. *Inscriptionum novarum materia, inventio, & eloquutio.*

1. PRosa oratione etiam *inscriptiones* conficiuntur, quæ cum ultimis potissimum temporibus, id est, patrum nostrorum memoria, novam veluti faciem induerint (*), recte in *antiquas* & *novas* dispesci possunt.

2. *Ve-*

(**) Alius enim dicendi character viro erudito: alius indocto, alius viro honesto, alius parasito, alius Thrasoni competit. Hac quoque in re parem vix habent Lucianus, Plautus, & Terentius, quibus nemo fere diversos personarum characteres ipsa etiam forma stili adcuratius expressit. Contra ea Plato, cujus stilo omnes tantam tribuerunt laudem, ut ipsum Jovem, si Græce loqui vellet, Platonis oratione usurum somniarint, ubique eumdem servat stili characterem, eamdem orationis ubertatem, eaque re multum venustatis dialogis suis detrahit. (Discrimen personarum servat etiam Plato: sed nimirum apud eum omnes philosophantur: unde non tanta potest esse, quanta in Luciano, varietas. G.)

(*) Quales veteres fuerint inscriptiones, satis adparet e tot marmoribus, quorum epigraphas collegerunt Jan. Gruterus, Thom. Reinesius, Raph. Fabretus, Jo. Bapt. Fer-

2. *Veteres* hodie imitamur, quoties in portis, propugnaculis, pontibus, aliisque publicis operibus inscriptiones ponendæ sunt (*). Idem stilus lapidaris maxi-

Ferretius, Jac. Sponius, Jac. Phil. Tomasinus, Sertor. Ursatus, Jac. Salomonius, Onuphr. Panvinius, Marc. Velserus, Phil. a Turre, Car. Cæs. Malvasia, Jo. Vignolius, nuper etiam Scip. Maffejus *in Antiquitatibus Galliæ*, & Majansius in *epistolis*, aliique quam plurimi. Ut jam non dicam de nova Marquardi Gudii collectione, quæ *Leovardiæ* typis Halmianis excusa, prodiit tandem 1732. (Et de tribus operibus, quibus Anto. Franc. Gorius locupletavit sæculum, nempe *Inscriptionibus* iis, quas Donius collegerat, tum *Etruscis*, ac denique *Columbario* s. *monumento Libertorum Liviæ Augustæ*. G.) At postremis temporibus aliud in usu esse cœpit inscriptionum genus, ex meris argutiis conflatum, quod cum vetere illo nihil habet commune, nisi quod auctores & harum inscriptionum breves longasque lineas promiscue ponere solent. Quum enim ob poetarum ineptias ipsa carmina, quantumvis nitida, sordere cœpissent viris gravibus. (Quidsi etiam hoc addas; Cum ob difficultatem divinæ artis carmen desperarent quidam, ingenii laudem captantes viri? G.) cœperunt illi aliquid reperire inter orationes & versus medium, &, loco carminum, cudere inscriptiones argutas. Auctores hujus rei Itali, inter quos mirifice hoc sive inscriptionum, sive elogiorum genere delectati sunt Laur. Pignorius, Jac. Salianus, Em. Thesaurus, Oct. Ferrarius, Jo. Palatius aliique, quos deinde & Galli, Germani, ceteræque nationes imitari non dubitarunt. Parum honorifice tamen de novo hoc inscriptionum genere sentiunt eruditi, quotquot sunt antiquæ elegantiæ tenaciores. Nam præterquam quod exemplo veterum destituuntur: nescio quid declamatorium & sophisticum sapit argutus ille inscriptionum stilus, nec magis virum gravem decet, quam vestis auro gemmisque operta. Vid. Boecleri *Museum tom.* 3. *dissert. acad. p.* 337. *seq.* Morh. *disciplin. argut.* 3. 4. *p.* 180. *seq.*

(*) Non temere ullum opus publicum exstruxere Romani, quod non addita inscriptione aliqua veluti consecrarint. Illud & hodie imitantur principes, famæ suæ studiosiores, ut vel ex solis illu-

xime ornat epitaphia (**), cenotaphia (***), & alia hujus generis monimenta.

3. Ut vero stilum lapidarem veterem paullo adcuratius exprimamus, quædam tum circa *materiam*, *dispositionemque*, tum circa *eloquutionem* ac *ortographiam* monenda sunt.

4. *Materiam* facile sufficiet occasio. Nemo enim non videt, si verbi gratia ædificium publicum inscriptione vel titulo notandum sit, tunc finem, caussam efficientem, & tempus in ejusmodi monimento esse ex-

illustrissimi auctoris Monimentis Paderbornensibus liquet. Sic & hodie sæpius titulis ejusmodi ornantur portæ urbium ædiumque publicarum, catarractæ, arcus triumphales, pontes, aliaque opera publica, qualia exempla passim exstant in Em. Thesauri *inscriptionibus*. Hic vero cave novas illas inscriptiones, quarum superiore paragrapho mentionem fecimus, imiteris. Exigit enim temporum nostrorum elegantia, ut veterem potius illum stilum lapidarem exprimere conemur.

(**) Neque enim probantur eruditis epitaphia hodierna, in quibus præter vitæ mortisque historiam, & aliquot sententias e scriptura sacra depromtas, nihil omnino occurrit, quod placeat. Imitandi & hic veteres, quorum epitaphia & brevitate concinnitateque, & interdum etiam acumine, sed non anxie quæsitis argutiis, sese lectoribus commeudant. Plura ejusmodi monimenta exstant apud Gruterum, Reinesium, Sponium aliosque, e quibus optima quævis seligi oportet, quæ imitemur. Neque enim negari potest, alia sequioris ævi inquinatam Latinitatem; alia vel auctorum vel lapicidarum ruditatem redolere.

(***) Cenotaphia ab epitaphiis quomodo differant, nemo ignorat. Epitaphium *est titulus vero sepulcro suffixus*; Cenotaphium *inscriptio sepulcro honorario adjecta*. Talia sepulcra honoraria sunt monimentum illud Drusi Moguntinum, vulgo *der Eichelstein*, & celeberrimum Cenotaphium Pisanum, Caii & Lucii Cæsarum memoriæ positum, quod singulari eoque pererudito commentario illustravit doctissimus Romanæ ecclesiæ Cardinalis Henricus Norisius, *Venetiis*, 1681. *fol.*

(*) Sic

exprimenda (*). Non temere tamen inscriptio publica poni solet, in qua non Principis honorifica fiat mentio (**).

5. Ad dispositionem quod adtinet, a *publicis monimentis* sejungere soleo *epitaphia*, quo olim & inscriptiones privatorum statuis subjectæ pertinebant: quamvis uti antiquioribus temporibus inscriptiones vel titulos statuarum plane ignorabant, & plerosque a posteris demum additos esse observat JAC. PERIZ. *Animadv. hist. c. 7. p. 302. sequ.* ita & jam pridem exolevit mos ille privatis dedicandi statuas. In EPITAPHIIS plerumque præmittitur CONSECRATIO (*), cui

(*) Sic e.g. muris Veronensibus hæc inscriptio addita reperitur apud Grut. *Inscript. pag.* 216. 12.

COLONIA . AVGVSTA . VERONA .
NOVA . GALLENIANA .
VALERIANO . II. ET . LVCILLO . COSS.
MVRI . VERONENSIVM .
FABRICATI .
EX . DIE . III. NON . APRIL.
DEDICATI . PRID. NON . DECEMBR.

Habes hic murorum finem, scilicet ut præsidio essent coloniæ Veronensi: habes caussam, vel certe quibus consulibus Romanis id factum sit, habes denique ædificationis ac dedicationis tempus. Omnia enim hæc scire posteritatis intererat.

(**) Quæcumque in monarchia geruntur, Principis geruntur auspiciis. Unde non facile prætermitti solet grata ac honorifica eorumdem mentio. Quid? quod legibus cautum sit, ne privatorum nomina operibus publicis inscribantur, sed principum, *l. 3. D. de operib. publ.* nisi privati sumtus in illa fecissent, *l. 2. §. 2. l. 3. §. 2. D. eod.* Notandum tamen, adulationem illam, quam in Romanis posterioribus ubique animadvertimus, ex inscriptionibus etiam passim elucere. Nihil enim frequentius est loquutionibus: devotus numini majestatique ejus, divina ejus providentia, &c. (Ubi tamen observandum, alio sensu hæc talia de principibus dicta, alio de æterna natura, quam deum vocamus. G.)

(*) CONSECRATIO illa vel dedicatio saltim non temere omittebatur a Romanis, apud quos sepulcra pontificii juris, adeoque religiosa,

cui deinde subjungitur MORTIS vel SEPULTURÆ mentio (**). Hinc porro sequitur NOMEN defuncti (***), cui ELOGIUM aliquod breve & acutum (****) addi solet. Accedit postea DIES EMORTUALIS & defuncti ÆTAS. Nonnumquam & ALLO-

sa, putabantur. Vid. *antiqu. Rom. juris prud. civil. illustrant.* 2. 1. 4. *p.* 409. Quum vero illa dicata dicerentur Diis inferis: semper fere epitaphiis præmitti solebant litteræ: D. M. id est. *Dis Manibus*, vel: D. M. S. *Dis manibus sacrum*, item: D. I. M. S. *Dis inferis manibus sacrum*, Jac. Guther. *de jure man.* 3. 1. Verum quum apud nos superstitionem illam jam pridem expulerit sanctior religio: consecratio illa in Christianorum epitaphiis vel plane omitti, vel certe in has litteras inflecti potest: D. O. M. S. vel D. O. M. id est, *Deo optimo maximo sacrum*, vel: *Deo optimo maximo*.

(**) Solet hæc elegantiore aliqua phrasi exprimi v. g. mortale, quidquid habuit, hic deposuit. adstas viator tropæo. sitæ sunt sub hoc monimento exuviæ, &c.

(***) Hic quoque cavere solent antiquæ elegantiæ studiosiores, ne nomina longo titulorum syrmate onerent. Sic Principis titulum veteri exemplo ita liceret reddere: incomparabilis princeps, vel: Josephus, Imp. Cæs. Aug. P. P. vel: Princeps Pius, Felix, Aug. P. P. vel: Carolus Imp. Cæs. Aug. Germanicus. Gallicus. Hispanicus. Italicus. Hungaricus. Turcicus. (Notandum, a devictarum gentium nominibus hos titulos sumtos. Itaque nec Hispanicum, nec Italicum, nec Hungaricum, minime omnium Germanicum, ex ista ratione vocari Carolum debuisse. Civilia bella nec triumphum nec nomen dabant. Potius itaque consueta & solennia titulorum verba hic servarem. G.) Talia etiam sunt elogia: princeps juventutis, principis amicus, principis a secretis, ab epistolis, &c.

(****) Id quo brevius atque acutius, eo erit elegantius. v. c. Incomparabilis exempli femina, quæ numquam maritum, nisi morte, turbavit. Puer venustulus, ipsisque gratiis amabilior. Princeps immortalitate dignissimus, si aliud ad æternitatem iter patuisset. Amor deliciumque generis humani. Quem aut nasci numquam, aut numquam mori oportuisset, &c.

LOQUUTIO vel ad defunctum (*****), vel ad viatorem (******), subjicitur. Quibus omnibus denique subjungitur NOMEN illius, qui illud monimentum fieri curavit (†). Reliqua, tamquam πάρεργα, merito prætermittimus (††).

6. Re-

(*****) Talis est vetus illa: Have Beatissima Anima, nos te eo, quo quemque natura jusserit, ordine cuncti sequemur. Talis etiam formula in antiquis monimentis frequentissima: H.S.E. S. T. T. L. *hic situs est: sit tibi terra levis*. Grut. *Inscr. p.*321. 6. *p.*675. 10. *p.*693. 8. *p.*676. 1. *p.*702. 10. *p.*695.9. Quemadmodum vero his locis omnibus litteræ tantum singulares occurrunt: ita tota formula expressa est apud eumdem *p.* 843. 1. *p.* 717. 9. *p.*785. 3. Add. Martial. *Epigr.* 5. 34. & 9. 30. Sunt & aliæ formulæ adloquendi cineres: Havete animæ, Reines. *Class.* 13. 70. Have dulcis, dulcis vale, Reines. *Class.* 14. 192. Salve, have, vale, Gruter. *p.* 691. 6. *p.* 769. 4. Reines. *Class.* 14. 31. ΘΑΡΡΕΙ, ΘΑΡΣΕΙ, ΕΥΘΥΜΕΙ, ΘΑΡΡΕΙ ΚΑΙ ΘΥΜΟΝ ΕΧΕΙ ΑΓΑΘΟΝ. Reines. *præf. p.* 8. *&* *class.* 14. 31. Grut. *p.* 1120. 4. *p.* 933. 2. Heliod. 2. 1. 3. 1. ΕΜΨΥΧΕΙ ΕΥΝ ΤΟΥ ΟΞΙΡΙΔΟΣ, Reines. *inscript. præfat. p.* 8.

(******) Sepulcra Romani solebant condere in agris juxta vias, ubi & spacium quoddam, septo plerumque cinctum, religione occupari credebatur. Vid. *antiqu. Rom. jurispr. illustr.* 2. 4. *p.* 409. *sequ.* Hinc tam frequens viatorum mentio in epitaphiis Romanis. (hodie plerumque absurda. G.) Sæpe etiam defuncti viatores adloqui, & de communi mortalitate rerumque omnium vanitate admonere fingebantur. Tales sunt elegantes illæ adloquutiones: Non fui, fui, non sum, ero. Vixi, ut vivis, morieris, ut sum mortuus. Sic vita truditur. Solus cursim quæris, ut censorio illo die tanto facilius sine impedimento resurgam, quamvis hanc formulam non antiquam, sed post renatas litteras inventam esse, facile pateat, idque præclare demonstratum sit a Th. Reinesio in *præfat. inscriptionum.* Adde & hanc, quæ in pueri sepulcro locum habere posset: Quum fata intercipiant pueros, tibi quid exspectandum sit, memento. Aliquando & colloquium aliquod instituitur inter defun-

functi cineres & viatorem: Bonus homo ficut & tu. ΧΡΗΣΤΗ ΧΑΙΡΕ, ΚΑΙ ΣΤΓΕ. Exempla habet Reinef. *Claff.* 12. *Infcr.* 1. *p.*606. Eft ubi aliquid rogare fingitur defunctus a viatore, veluti: Nemo nos inquietet, Reinef. *Claff.*12. 60. Et quicumque titulum noftrum releges, rogo per fuperos, fic ut ad infernas partes recipiaris, ne velis tribus fepulcris moleftari, Reinef. *claff.* 14. 33. Rogo per fuperos, qui eftis, offa mea tueatis, pro *tueamini*, Reinef. *claff.* 17. 170.

(†) In hac fubfcriptione plerumque neceffitudo, quæ inter defunctum & fuperftitem intercefferat, vel cauffa, cur monimentum pofitum fit, exprimitur. Tales funt formulæ: Parenti optimo & b. d. f. m. (id eft, *bene de fe merenti*) C. Crifpus filius, hoc monimentum l.l.q. (id eft, *lubens lugenfque*), vel cum lacrymis pofuit. Patruo b. d. f. m. C. Manlius ex Teft. f. f. vel f. c. id eft, *ex teftamento fieri fecit*, vel *faciundum curavit*. Paullo majoris momenti funt litteræ: H. M. H. S. id eft, *hoc monimentum heredes fequitur*, quas, quoties hereditario jure conditorium poffidemus, epithaphiis fubjicimus. Ceterum, ne exemplum defit epitaphii, hoc ordine compofiti, illud hic fingemus:

D. O. M.
ADSTAS. VIATOR.
TROPAEO.
VIRI. INCOMPARABILIS.
ET. QVO. VNO. NOMINE.
OMNES. LAVDES. OMNIAQVE.
DECORA.
CONTINENTVR.
HVGONIS. GROTII.
QVI.
VTRIVSQVE. FORTVNAE.
VICTOR.
SOLI. THEOLOGORVM. INVIDIAE.
ET.
MORTI.
SVCCVBVIT.
VIXIT. ANNOS. LXII.
OBIIT. ROSTOCHI. IN. ITINERE.
KAL. SEPT. CIƆIƆCXLV.
HAEC. SCIRE. TVA. INTERFVIT.
VIATOR.
TV. IN. REM. TVAM. ABI.
ET.
QVAM. MAGNA. VEL. VNA.
VRNA. CAPIAT.
HOC. LOCO. MONITVS. DISCE.
PATRI. B. D. S. M.
HOC. MONIMENTVM.
GROTIVS. FILIVS. ET. COGNATI.
L. L. Q. POSS.

(††) Talia in vetuftis epitaphiis & titulis fepulcralibus quam plurima obfervamus, quæ jam Barn. Briffonius & alii collegerunt. Ut paucis rem exemplis illuftremus, aliquando adjiciebatur pœna, inferenda in arcam pontificum, fi quis fepulcrum

6. Reliqua monimenta publica ita disponi possunt, ut præmisso PRINCIPIS *nomine* & *titulo* (*), brevis rerum gestarum addatur HISTORIA (**). Eam deinde sequitur descriptio OPERIS PUBLICI, hoc titulo notandi, vel OCCASIONIS, operi huic construendo datæ (***). Denique additur SUBSCRIPTIO personarum vel collegii, cujus impensis hoc monimentum constructum est (****).

7. Po-

alienaret. Gruter. *Inscr. pag.* 110. 1. *p.* 12. 12. *p.* 1139. 12. *p.* 946. 6. *p.* 106. 8. Reines. *Inscr. class.* 1. 43. *p.* 87. Aliquando edicitur, ne extraneum corpus in idem monimentum, vel infra finem maceriæ inferretur, Reines. *class.* 12. 37. ne ustrinum monimento adplicaretur, *ib.* n. 123. ut dolus malus monimento abesset, Reines. *class.* 15. 25. In primis frequentes in veterum epitaphiis imprecationes, quibus iis dira quævis minabantur, qui sepulcrum violare non dubitaturi sint. e. g. Ollam ejus si qui involarit, ad inferos non recipiatur, Reines. *class.* 17. 168. conf. *class.* 14. 33. Quin, quod mireris, ne Christiani quidem ab hujusmodi imprecationibus in titulis suis sepulcralibus abstinuerunt. Vid. Reines. *class.* 20. 440. 441. *p.* 1000.

(*) Hic quoque repetendum, quod supra §. 5. hujus capitis monuimus, dandam scilicet esse operam, ne cum longo provinciarum syrmate nomen Principis proferamus. Quum enim stilo lapidari hic utendum sit: satius erit, vetere more Principum titulos recensere. (Sed malunt plerumque viri civiles veterem morem migrari, quam immutari aliquid in consuetis titulis principum. G.).

(**) Res gestæ fere casu ablativo solent describi, e. g. prostratis. hostibus, conciliata. pace. patria. opibus. locupletata, &c.

(***) Nonnumquam & operis ipsius & occasionis simul injicitur mentio, e. g. Civibus. in. jus. jurandum. adactis. arcum. hunc. triumphalem. constituit. devota. virtuti. majestatique. ejus. civitas.

(****) Ubi tamen cavenda est antiquitatis adfectatio. Sane merito ludibrium debent cordatioribus, qui sollemne istud S. P. Q. omnibus fere municipiis tribuunt, ubi populo nihil juris est in administranda republica, & ubi umbra potius collegii, quam

7. Potissimum vero respiciendum est ad STILUM, quem LAPIDAREM vocant critici. Eum enim nonnulla singularia habere, nemo ibit inficias (*).

 8. Per-

quam senatus hoc nomine dignus occurrit. Romæ sæpe nomina subscribebant operum publicorum curatores. Hi erant viri senatorii ordinis; qui sub dispositione præfecti urbi erant, & sub se habebant procuratores & dispensatores operum publicorum. De his erudite, uti solet, Reines. *Inscr. class.* 9. 54. *p.* 571. Ceterum nostrum erit hujus quoque paragraphi doctrinam exemplo illustrare. Tale est, quod sequitur:

D. O. M.
IMP. CAROLVS.
REX. GERMANORVM. HISPAN.
HVNGAR. BOEMORVM.
SICVLORVM.
PRINCEPS. PIVS. FEL. AVG.
P. P.
PROFLIGATIS. HOSTIBVS.
REDDITA. CIVIBVS. PACE.
IMPERIO. CLASSE. MILITIBVS.
OPERIBVS. FIRMATO.
ALBAM. GRAECAM. TVRCIS.
EREPTAM.
NOVIS. HIS. PROPVGNACVLIS.
MVNIVIT.
OPTIMO. PRINCIPI.
HOC. MONIMENTVM.
POSS.
DEVOTI. VIRTVTI. MAJESTATIQVE. EIVS.
REGNI. HVNGARICI. PROCERES.

(*) Præcipua hic tantum consectabimus. Observandum itaque est,

1. *In marmoribus multa occurrere vocabula, multasque loquutiones, reliquis Romanæ linguæ auctoribus ignotas*; quales sunt ABANTE, DEANTE, ÆTERNALIS. Vid. Scaligeri *indices*, Gruteri *inscriptionibus additos*, qualem etiam *cap.* 18. suis indicibus inseruit Reinesius. Ex eo notamus vocabula Ballatio, Ballematio, Vallatio pro *saltatione*; capitularis *pro servo arcario*, duplicarius, pro eo *qui utrique parti favet*, frunitus pro *fruitus*, schola ollarum, pro *receptaculo urnarum*. Tata, προσφώνησις φιλεπαιρικὴ νέυ πρὸς μείζονα; por pro *puer*, pora pro *puella*, virginia conjux, virginius compar, virginius vir. uterque alter pro *fratre*. Quæ pauca tantum speciminis loco damus. Verum cave in his quæras delicias. Multa enim hujus generis lapicidarum ruditati; multa vulgi dialecto (vel sequiori ævo G.) debent originem. Forsan etiam aliquando aberratum est ab iis, qui inscriptiones veteres e lapidibus descripserunt. (Quod ostendit lectionis varietas. Sum-

ma

ma fide in *Etruscis inscriptionibus* versatus est laudatus ante Gorius. G.) Exempla sane ejusmodi lapsuum plurima notavit Car. Sponius: plura adhuc dabit Marqu. Gudius, cujus correctiones oræ operis Gruteriani adscriptæ maximam partem publici juris factæ sunt, cum in nova & splendida marmorum Gruterianorum editione, tum in *actis eruditorum Lipsiensibus*, ipsaque nova marmorum Gudianorum collectione.

2. *Singulares quoque esse in marmoribus constructiones*, qualium haud paucas notavit idem Scaliger, e. g. cum ferrarum libycarum. Sed nec hic est quod imiteris, quum eædem id prohibeant rationes, & hæc nimis archaismum sapiant. Licebit ex eodem indice Reinesiano quædam hujus generis excerpere. Adquiescere cui pro *prope aliquem quiescere*, ad cumulum ædificare, id est, *ad colophonem perducere*, comitari cum aliquo, x parvo crevit, molestari alicui, monere taurobolium.

3. *In primis inscriptiones præferre orthographiam antiquam*, veluti olli pro illi, coeraverunt pro *curarunt*, abei pro abi, quoi pro cui. Imitari licebit, quæ frequentissima reperies in bonæ ætatis monimentis, veluti heic pro *hic*, Sulpici pro *Sulpicii*, Kalendæ pro *calendæ*, eidus pro *idus*. Reliqua pro obsoletis habenda. Neque enim adfectationis notam effugies, si orthographiam vetustissimam, immo & falsam aliquando in hodiernis monimentis sequendam existimaveris. Talis est usus frequens æ pro e, e. g. cæleris, cærealis, immo, quod mireris, diæ, comparæs, pacæ, præsbyter, quinquæ, pro *celeris*, *Cerealis*, *die*, *compares*, *pace*, *presbyter*, *quinque*. Eo etiam referimus promiscuum usum b & v. ut ababus pro *abavus*, atabus pro *atavus*, baleria pro *Valeria*, uxori bene bibenti pro uxori *bene viventi*, duvius, incomparavilis, venemerenti, vonæ, pro *dubius*, *incomparabilis*, *bene merenti*, *bonæ*. Talia, quæ magno numero dedit Reines. *in indice Inscr. cap.* 19. quis sanus imitanda putet?

4. *Frequentissimas esse in inscriptionibus formulas quasdam*, quas merito notabis, v. c. bene de se merenti lubens lugensque. Plures idem *index Scaligerianus* antea laudatus suppeditabit.

5. *Denique præcipue notandas esse siglas, vel vocum abbreviationes*, de quibus singularis exstat liber Sertorii Ursati, in Jo. Georg. Grævii *Thesauro antiquitatum Rom. tom.* 11. *p.* 507. recusus. Addi possunt *indices* Scaligeri & Reinesii, nec non Jo. Nico-

8. Pergimus ad inſcriptiones *novas*, quæ, quod ad materiam adtinet, parum a carmine differunt (*). Res omnis ad unicam regulam redit, *non temere* ſcilicet *in inſcriptione ponendam lineam, quæ non acutum quid & admirandum præ ſe ferat* (**). Attamen, ſi dicendum quod res eſt, quo magis hanc obſervabis regulam, eo minorem laudem reportabis ab iis, qui, quam frigida ſit illa acuminum nimia adfectatio, non ignorant.

P 4 PARS

colai commentatio *de ſiglis veterum*, *Lugd. Bat.* 1703. in quibus ejuſmodi notæ vel abbreviationes, in lapidibus obviæ, plena manu proferuntur.

(*) Quæcumqne ergo inventio poemati conſcribendo inſervit, eadem & inſcriptioni ſuppeditat materiam. Parum enim intereſt inter carmen & inſcriptionem novam.

(**) Quum ergo fontes acuminum me jam ſupra, ſub finem *part.* 1. *cap.* 2. §. 63. dare meminerim: hic quidem actum agere nolo, ſed exempli loco addere ſufficiet inſcriptionem Em. Theſauri, ut, quales ſint illæ lautitiæ, harum rerum cupidis exemplo oſtendamus. Exſtat illa p. 319. & Jobi, quem ipſe Eſavi pronepotem putat, continet elogium: (cujus ſinguli prope ſenſus aut falſum aliquid, aut ineptum, interdum etiam in Deum hominesque injurium continent. G.)

In arenam, o cives!
Gemini congrediuntur athletæ,
Orientis alter; alter occidui ſolis imperator, Iob & Demon.
Simplicem illum videbitis cum multiplici hoſte pugnantem,
Illum ſemper eumdem, hunc ſemper alium:
Qui forma carens, formas alternat.
Sed proderit Iobo adverſarii varietas,
Toties unum triumphaturo.
En mollium Sabæorum ſpecie ſimulatus hoſtis,
Iobi boves prædatur,
Hæc prima dæmonis velitatio, robur enervare deliciis.
Sed irrito eventu.
In flammam mutatur flammarum hoſpes, & cœlo cadens, ubi ſtare non potuit,
Incendit, quacumque incedit:
Et paſcentes oviculas igni depaſcitur,
Hinc magicum Chaldæorum agmen mentitus,
Camelos cum rectoribus corripit.

Su-

Sustinet hanc jacturam divinus pugil,
Qui opibus impeditior, quo ditior,
Æque beneficum vocat numen, sine opes adferat, sive auferat.
Sic prædonem angit, dum de præda non angitur.
Hactenus prolusit adgressor: jam propius,
Ut regiam evertat, in ventum vertitur.
Nil enim aulæ nocentius vento.
Omnes turbat hic turbo, præter illum, cui nocet;
Qui ruinas inter infractus,
Lætiore cœlo fruitur, dum tecta subsidunt.
Sed majores ciet lacrymarum nimbos hic ventus.
Dulcem senis sobolem inter epulas ruinas sepelit,
At facilius terram movet, quam Iobum:
Qui ruente familia sustinere potest orbitatem.
Spoliato quid superest? Vita.
Hanc tortoris imagine, cruciat, non rapit.
Ut intra corpus & cadaver medius,
Iob vitam optet, vel mortem.
Iob neutrum curat.
Et ante numen cadens æmulum sternit dum sternitur,
Debellaverat; nisi defessus Antagonista
Deteriorem sibi vicarium sufficeret, Feminam.
Viro igitur uxorem delegat,
Quæ postremam suis malis imponere manum suadeat,
Et mortem morte antevertere.
Beneficam crederes hanc maleficam, nisi esset uxor,
Cui luxus est, debili marito carere.
Detrahit hanc pietatis larvam mariti pietas.
Ac linguam lingua retundens,
Vivere mavult, invisus conjugi ac sibi;
Totiesque hostem verberat, quoties spirat:
Et nihil amaturus, præter Deum, mortem etiam odit.
Nam postremis in malis,
Fortius est mortem arcere, quam arcessere.
Iam inter rapinas & ruinas nudus, palmam tenet.
Sed ipsam in palmam victus involat Dæmon,
Et ultimos conatus adhibet, amicorum probra,
Hi tanta virtute, amaris salibus respersa,
Famosis carminibus victoris famam corrumpunt.
Habet hanc felicitatem novissima calamitas,
Quod invidiam extinguit: hoc uno invidenda.
Iob omnium miserrimus, invidos habet amicos,
Nimirum poetas.
Tam male mordaces, ut vel ulcerosum mordeant.
Adeo inter aulicos, virgines Musæ lasciviunt.
Evicit extremum hunc laborem strenuus Iob,
Qui contemtus & contentus, hostes hostiis lustrat.

Hic

PARS III.

DE VARIIS CULTIORIS STILI FACULTATEM ADSEQUENDI SUBSIDIIS.

CAPUT I.

DE AUCTORUM LECTIONE.

1. *Latina lingua inter demortuas referenda*. 2. *Hinc potissimum ex auctoribus classicis discenda*. 3. *In lectione auctorum certum ordinem commendavit* TAN. FABER. 4. *Qui auctores primo cursu perlegendi?* 5. *Qui secundo?* 6. *Qui tertio?* 7. *Qui quarto?* 8. *An etiam poetarum lectione opus sit?* 9. *In auctorum lectione quæ observanda?* 10. *Primo phrases elegantiores*. 11. *Deinde acumina rariora*. 12. *Denique res ornatu digniores*. 13. *Inde conficienda excerpta*. 14. *Et quidem lexicographica*. 15. *Nec non adversaria*. 16. *Et denique loci communes reales*.

1. LAtina lingua jamdudum inter mortales conticuit. In Latio enim ipso, ubi olim quam maxime floruit, sensim ita barbarorum commercio cœpit inquinari, ut demum nova inde enata sit dialectus, quam Italicam dici moris est (*). Idem in pro-

Hic toto cæli theatro plausus excitat,
Nec minore præmio, quam prælio,
Regno, liberis, opibus, duplo auctior, hos ipse luctus cecinit:
& calamitates calamo felices fecit.

(*) Præclare linguæ Latinæ *μεταμορφώσεις*, &, ut ea sensim in Italicam mutata sit, ostenderunt Car. du Fresne in *Dissertatione*, *Glossario mediæ & infimæ Latinitatis* præmissa, & Chr. Cellarius in *Dissertatione de linguæ Italicæ origine*.

provinciis hujus linguæ fatum fuit, in quibus LUSITANICA, HISPANICA & GALLICA linguæ, in priscæ Latinæ locum successere (**). Ut adeo nulla hodie sit provincia, in qua vetus illa lingua Romana ita vigeat, ut eam usu, vel consuetudine cum provincialibus, addiscere possis (***).

2. Ex eo vero consequitur, ut Romanæ linguæ puritas ac elegantia non aliunde, quam ex veteribus, qui naufragium evaserunt, auctoribus classicis, hauriri posśint (*). Quum vero multum referat, quo ordine,

(**) De earum linguarum natura præclare disseruit Brerewood *in Scrutinio linguarum*, cui jungendus Morhof. *Polyhist.* 1. 4. 3. 4. *p.* 19. *sequ.*

(***) Exstat libellus ἀδέσποτος Gallice primum scriptus, dein *Londini* 1659. in 12. excusus sub titulo: *An examen of the way of teaching the latin tongue tot little children by use alone*, in quo regi suadet auctor ut civitatem aliquam Latinam instituat, in qua solo usu ac consuetudine linguam doceantur pueri: quod consilium etiam, quod mireris, probatur Morhofio, adcurati judicii viro, in *Polyhist.* 1. 29. 21. *p.* 461. Sed vereor ego quidem, ne & infructuosum hoc consilium, & eadem Latinæ hujus civitatis fata futura sint, ac olim rei publicæ Platonicæ, quæ nusquam, nisi in Platonis cerebro, exstitit. (V. G. non est sperandum, qui Latine recte loqui possit, eum sutorem, aut pedissequum aut calonem novæ civitatis futurum. G.) Latinam linguam comparandam esse non colloquiis, sed stilo, docet Sanctius *in Minerv. p. m.* 859. *seq.* (Vid. ad §. proximum. G.)

(*) Cave tibi persuadeas, ex usu tantum & loquendi consuetudine ad Latinæ linguæ facultatem posse perveniri. Tantum enim abest, ut hoc fieri possit, ut potius inde nasci soleat inquinatum illud ac sordidum dicendi genus, quo monachi maxime, nec non Poloni & Hungari delectantur. Quo fit, ut Itali, Latinæ elegantiæ studiosiores, a sermonibus Latinis etiam cum viris doctis de industria abstineant, ne dictio aliquid ex idiotismo vernaculæ trahat, quem etiam viri, quamvis eloquentissimi, in colloquiis vix effugiunt. (Præsertim ob magnam illam patrii sermonis cum Latina lingua similitudinem. Vid. quæ ad part. 1. cap. 2. §. 7. not.

1. di-

dine, quaque ratione auctores evolvas (**): de ea quoque re nonnulla, more nostro, monebimus.

3. Quod ad ordinem hujus lectionis adtinet, semper mihi se probavit TANAQUILLI FABRI methodus, tanto magis admiranda, quando jucundius ejus experimentum in ipso filio cepit, quem, a decimo ætatis anno ad decimum quartum, hac ratione ita utra-

1. diximus. G.) Neque sola adscriptione Latinæ eloquentiæ facultatem adsequimur. Quid enim juvabit scribere, nisi antea ipsam linguæ indolem ac genium animo conceperis? Id vero qua alia ratione consequi possis, quam lectis diligenter auctoribus, ego quidem vix intelligo. (Paullo distinctius hac de re videndum est, si pronuntiare aliquid velimus. Nobis ita videbatur. 1. Ex usu solo loquendi in nulla lingua disces scribere, adcurate scribere. Satis hoc apparet in plebe, mulieribus. 2. Sed ex usu loquendi loqui disces, ut loquuntur ii, a quibus didiceris. 3. Qui igitur volunt aliquando loqui Latine, iis cum idoneis hominibus loqui prodest. 4. Immo etiam ad intelligendum & scribendum tantum confert, quantum in vigentibus hodie linguis conferre quotidie experimur. 5. Sed ad hoc ut adcurate & ornate scribere possimus, insuper opus est lectione, & iis, quæ mox dicentur ab auctore, remediis. 6. Habitus male loquendi nocet scribere adcurate volentibus. 7. Cæterum sunt tres gradus, simul quidem tractandi, sed ordine, quo eos indicamus, perficiendi in adultis (a) intelligere, (b) scribere, (c) loqui. 8. In infantibus inverti ordo potest, & res modo illo naturali tractari, quo alias linguas discimus. 9. Sed illud tum demum fiet, cum idoneis præmiis invitati idonei homines paruorum institutioni præficientur. G.)

(**) Sunt equidem, qui solum legendum Ciceronem existimant. Verum Ciceronianos illos, si diis placet, jam dudum exagitarunt viri cordatissimi. Alii omnes auctores eo, quo scripserunt, ordine, id est secundum ætatum, in quas inciderunt, seriem legi jubent, qua ratione usum ferunt Cl. Salmasium. (Et ad ipsarum rerum cognitionem nihil potest fieri adcommodatius. G.) Sed inde non potest non inæquale ac frigidum nasci dicendi genus, quod nec magnus ille criticus semper evitare potuit. Eo itaque ordine utendum

utraque lingua expolivit, ut cum viris certare posset (*). Nos vero, quamvis FABRUM non per omnia sequuti, FABRI tamen methodo præcipuos Latinæ linguæ auctores ita disponemus, ut quatuor cursibus ille ambitus absolvi, ex prioribus semper animus ad posteriorum intelligentiam præparari posit.

Primo itaque cursu, in quo singulari cura ac diligentia opus esse videtur, PHÆDRI *fabulas*, (*) POMPONII MELÆ *geographiam*, EUTROPIUM, & CORN. NEPOTEM evolvendos suaserim. *Ex primo* enim auctore vocum phrasiumque aliqua copia, *ex secundo* geographiæ veteris notitia, *ex tertio* historia Romana, *ex ultimo* denique historiæ Græcæ non minima pars poterit hauriri. His vero præsidiis præmunitus, facile, ex mea quidem sententia, reliquos auctores omnes facilius intelliget.

5. E-

dum puto, ut sensim ad perfectionem linguæ perveniamus, & auctor unus alteri veluti viam sternat; quo facilius intelligi, ac in succum ac sanguinem verti possit.

(*) Mentionem hujus methodi aliquoties facit Faber in Epistolis, sed postea eam adcuratius descripsit in libello: *Methode pour commenter les humanitès Grecques & Latines*, *Salmurii*, 1572. 12. (Recusa *dans les Mèmoires de literature par Mr. Sallengre* Tom. 2. P. 2. p. 62. sqq. G.) ex quo tractatu pleraque excerpsit, & *Polybistori* suo intexuit Morhof. *part.* 1. *lib.* 2. *cap.* 9. *n.* 44. *sequ.* Hanc methodum ergo & nos sequemur, sed ea usi libertate, ut in ipso auctorum ordine pleraque, nostro arbitrio, mutemus. (Potest methodus ista tota adhiberi in institutione unius aut paucorum æqualium: in publica schola Germaniæ, ut vulgo esse solent, non potest. G.)

(*) *Phædrus*. Equidem Faber, pueri se adcommodans ingenio, loco PHÆDRI, quem difficiliorem pro tironum captu judicabat, capita aliquot ex evangelio Joannis proposuit. (†) Sed non desunt mihi rationes, quare hoc consilium minus commendandum putem. Inquinatior est interpretis, quem vulgatum vocant, Latinitas, quam ut ab ea auspicium fieri possit Latinæ linguæ: & nimis altas radices agunt, quæ ista

æta-

ætate imbibimus. Nec video, quid in PHÆDRI *fabulis* difficilius videri poſſit. Argumentum earum, ſi pauca paullo obſceniora omiſeris, puerile eſt, ac ſumma cum voluptate conjunctum. Stilus tenuis, & plane talis, qualis in familiari ſermone utebantur Romani. Summa quoque in his fabulis eſt orationis puritas, nec judicium ſuum eruditis umquam probavit Scioppius, qui neſcio quem Thraciſmum in Phædri ſtilo ſibi ſubolfacere viſus eſt. Videatur Schefferus *in vita Phædri*, ejus fabulis præmiſſa, & Morhofius *de Patavinitate Livii*, *p.* 159. Inter minores Phædri editiones præſtant Jo. Chriſtoph. Wolffii, quæ prodiit *Flensburgi* 1709. 8. & Petri Burmanni, quæ prodiit *Hagæ Comitum* 1719. 12. *&* *Berol.* 1742. Inter majores duæ *Burmannianæ*, prima, quæ cum integris commentariis Gudii, Rittershuſii, Rigaltii, Neveleti, Heinſii, Schefferii, Praſchii & excerptis aliorum prodiit *Ultrajecti* 1718. 8. maj. & altera, quæ cum commentario novo ipſius Burmanni prodiit *Leidæ* 1727. 4. maj.

(†) Rectiſſime Faber, & quiſquis pueros velut a gremio formandos accipis. In Phædro certe trajectiones quędam, & brevitas obſcuritatem adferunt. Hodie ad initia illa tenerorum nihil adcommodatius *Hiſtoriis ſacris hubnerianis* Caſtellionea Latinitate a Krigelio donatis, ac deinde ipſa interpretatione Caſtellionis, de qua ſupra dictum §. 12. extr. *Epiſtolæ Joannis* ob ſimplicitatem orationis, & repetitionem eorumdem verborum, Grammaticis initiis adcommodatiſſimæ ſunt. Sed ad hæc poſt uſum demum aliquem accedendum. G.)

Pomponius Mela. Geographiæ cauſſa Phædro ſubjungimus Pomponium Melam, Claudiani ævi ſcriptorem. Ex eo enim non ſolum terrarum ſitus addiſci, verum etiam vocum phraſiumque copia non parum poterit locupletari. Latinitas enim hujus auctoris, etſi non adeo elegans & florida, pura tamen eſt, & ſatis caſtigata, id quod profecto tironibus præcipue utile eſt. Inter meliores editiones eſt Iſaaci Voſſii, cui Jacobus Gronovius ſuam oppoſuit editionem, in qua potiſſimum Claudium Salmaſium adverſus Voſſii cenſuras inſigni, & familiari Gronoviano calamo, acrimonia vindicavit. Sed & hoc non impune tulit, ſiquidem Voſſius *adpendicem obſervationum ad* Melam *Londini* publici juris fecit. Denique huic πάντα περὶ πάντων reddidit Jacobus Gronovius. [Noviſſime prodiit

cum

cum notis integris Hermolai Barbari, Petri Joannis Olivarii, Fredenandi Nonii Pintiani, Petri Ciacconii, Andreæ Schotti, Isaaci Vossii, & Jacobi Gronovii, curante Abrahamo Gronovio, *Lugd. Batav.* 1722. 8. maj. In hoc tamen editione non omnia, quæ Vossius adversus Gronovium monuit, exstare, viri docti monuerunt. Indignam tantis viris dixeris hanc litem, & plane pudendam, nisi nobis tot elegantes Pomponii editiones, totque observationes utilissimas peperisset. Inter minores præstat editio, quam nuper cum orbe erudito communicavit vir. celeb. Abrah. Gronovius, *Leid.* 1742. *in* 12.

Eutropius. Eutropiū, quamvis sequioris ævi historicum, vel ideo subjungendum Melæ duximus, quod nullus exstat scriptor, qui stilo simpliciore historiam Romanam ab ipsis urbis primordiis, ad occasum pæne occidentalis imperii usque tradiderit. Romanæ vero historiæ cognitione non poterit is carere, qui se ad reliquorum scriptorum lectionem accingit. Accedit, quod jam habet in hoc auctore tiro, in quo geographiæ veteris, quam a Mela edoctus fuerat, usum perspiciat. Latinitas est simplex, & nonnumquam satis tersa, ut adeo& vocum phrasiumque copia legendo illo possit augeri. Si quid ex sæculi genio nævi trahit auctor, facile illud notari evitarique poterit, si jungantur notæ Christophori Cellarii, in quibus illi lapsus adcurate notantur. Quare & ejus editionem præ ceteris commendandam existimamus. Novissime Eutropium cum *metaphrasi Græca* Pæanii, & notis integris Eliæ Vineti, Henrici Glareani, Tanaquilli & Annæ Fabri, Thomæ Hearnii, item selectis Friderici Sylburgii & Christophori Cellarii edidit Sigebertus Havercampus *Lugduni Batavorum* 1729. 8. maj. qui & suas, & Heumanni notas adjecit, in qua tamen editione multa itidem viri docti desiderant.

Cornelius Nepos. Subjicimus Eutropio Cornelium Nepotem, idque ob multas rationes. Nam primo, si quid ex Eutropio æruginis hæreat, illud ejus lectione facile poterit abstergi: deinde ex eo insignis parabitur elegantissimarum loquutionum copia. Denique eadem opera ex Græca & Punica historia tantum addiscet tiro, quantum satis erit ad sequentes auctores tanto facilius intelligendos. Editiones exstant innumeræ: sed ego, quod ad hunc usum adtinet, *Cellarianam* reliquis existimo longe anteponendam. Optima vero jam editio est, quam cum notis integris

5. Emensus hoc iter tiro, jamque tot adminiculis ad majora instructus, alterum auspicabitur cursum, quo TERENTIUM, CICERONIS *epistolas* & *libros* aliquot *philosophicos*, (*) nec non JULIUM CÆSAREM & MINUCIUM FELICEM diurna nocturnaque manu versabit.

6. In

tegris Jani Gebhardi, Henrici Ernstii, & Jo. Andr. Bosii, & selectis Andreæ Schotti, Dionysii Lambini, Gilberti Longolii, Hier. Magii, Jo. Savaronis, aliorumque doctorum, nec non excerptis Petri Danielis, & indice locupletissimo omnium vocabulorum, studio & opera Jo. Andr. Bosii confecto edidit, Augustinus *van* Staveren, *Lugduni Batavorum* 1734. 8. *maj.*

(*) *Terentius*. Qui superiore cursu commendati sunt auctores, ad puritatem pertinent: danda ergo postea erit opera, ut & concinnitatem elegantiamque veterum imitemur, & huc pertinent auctores in hanc classem relati. Terentio enim nihil potest reperiri elegantius. Phrasis ejus, si ab archaismis quibusdam discesseris, non solum pura, sed & nitida est, quod ipse, quamvis alioquin modestissimus, in *præfatione Heautontimorumeni* præ se ferre non dubitat. Unde lector jam sensim elegantiæ adsuescet, quæ in Latino illo scriptore est maxima, ceu vel ex *chrestomachia Terentiana*, editioni Boecleri *Argent.* 1657. 8. adjecta, adparet. Quare hæc editio, & *Lindenbrogiana*, quæ 1623. 4. prodiit, reliquis omnibus anteferenda videtur, maxime, quum posterior veteris grammatici, Ælii Donati, *scholia* in Terentium simul exhibeat. Add. Barth. *Adversar. Lib.* 8. Splendidissima editio est, quam *commentario perpetuo* illustravit, & cum Ælii Donati, Eugraphii, Calphurnii & Friderici Lindenbruchii *observationibus* edidit Arnoldus Henricus Westerhovius, *Hagæ Comitum* 1726. *duob. volumin.* 4. *maj.* Contractiorem hanc omissis aliis *cum interpretatione* Donati & Calphurnii, ut & *commentario perpetuo* idem auctor postea edidit *Hagæ Comitum* 1732. 8. *maj.* (Criticæ artis studiosis, & metri Comici rationem discere volentibus super omnes commendanda editio Rich. Bentleii, quæ cum Phædro & P. Syri *aliorumque veterum sententiis iterum* prodiit Amstelæd. 1727. 4. quam Gottingæ minore forma recusum iri propediem speramus. G.)

Ciceronis epistolæ. Ut Teren-

rentius elegantiæ Romanæ, ita Cicero concinne pariter ac fuse orationis gustu nos imbuit. Hinc merito jam ejus epistolæ in manibus erunt, in quibus & elegantia, & ars periodica tanta adparet, ut facundiam ex earum lectione se adsequutos multi fateantur, & in his Hermannus Buschius apud Freinshemium *orat.* 4. *p.* 46. Conf. Muret. *part.* 2. *orat.* 16. ubi Ciceronianarum epistolarum usum & præstantiam egregie demonstrat. (Quod etiam a me peculiari Programmate factum. G.) Nec adeo difficilis amplius erit harum epistolarum lectio ei, qui jam non pœnitendam historiæ Romanæ & geographiæ antiquæ partem primo cursu ex Eutropio & Pomponio Mela sibi reddiderit familiarem. Selectu tamen & ordine hic quoque opus est. Merito ergo 1. *Epistolis ad Atticum*, in quibus Cicero ἀττικίζει, præfero *Epistolas ad diversos*: nec non *ad Quintum fratrem*. 2. In his ipsis omitti possunt eæ, quæ a Cœlio, nec non a Tirone scriptæ sunt; seligendæ vero in primis 3. epistolæ, quas in proconsulatu scripsit. Iis enim nihil solet esse elegantius. Denique 4. comparanda ejusmodi editio, in qua ordine chronologico epistolæ dispositæ sunt (vel quæ Indicem illius ordinis adjectum habeat, ut illæ, quas statim laudabimus, & Verburgiana. G.) Ita enim lectio eo facilior erit ob historiæ nexum, & continuam seriem. Reliquis tamen editionibus palmam jure quodam suo præripiunt *Cellariana*, quæ una cum Gottlieb Cortii *adnotationibus* novissime prodiit *Lipsiæ* 1735. 8. *Bengeliana*, quam *iis instruxit rebus, quæ ad interpretationem imitationemque pertinent*, Joannes Albertus Bengelius, atque edidit *Stutgardiæ* 1719. 8. *maj.* & (Funcciana 1739. 8. Sed omnium procul dubio præstantissima G.) *Græviana*, quæ cum *notis integris* Petri Victorii, Paulli Manutii, Hieronymi Ragazonii, D. Lambini, Fulv. Ursini, *nec non selectis* Jo. Frid. Gronovii, *& aliorum*, ut & cum Georg. Grævii *animadversionibus*, & *ex ejusdem recensione* prodiit *Amstelodami* 1693. *duob. volum.* 8. *maj.* (Certe sine Manutii *Commentariis* aggredi interpretationem Epistolarum Ciceronis veto, nisi qui ipse sit historiæ & antiquitatis Romanæ consultissimus. G.)

Epistolæ Ad Atticum optime prodierunt *Amstelodami* 1684. *duob. volum. in* 8. *maj. ex recensione* Joannis Georgii Grævii, *& cum notis integris* P. Victorii, Paulli Manutii, Malæspinæ, Lambini, Fulvii Ursini, Simon. Bosii *e chirographo ejus auctioribus*, Francisci Junii & Popmæ, *inedi-*

tis item antea Isaaci Casauboni, Mureti & Jo. Frid. Gronovii, *selectisque* Corradi, *atque aliorum*.

Ejusdem *epistolarum ad Q. Fratrem libri tres, & ad Brutum liber unus, cum notis integris* Petri victorii, Paulli Manutii, Leon. Malæspinæ, D. Lambini, F. Ursini, Fr. Junii, Jan. Gruteri & Jacobi Gronovii, nec non Francisci Hotomani *commentario in epistolam* primam *de provincia administranda*. Adjectus est ad *Marcum Tullium fratrem de petitione consulatus liber, cum integro commentario* Valerii Palermi Veronensis, prodierunt *Hagæ Comitum* 1725. 8. *maj*.

Ciceronis libri philosophici. Libris philosophicis reliquis præmittendos ego judicarim *Catonem Majorem* & *Lælium*, ob facilitatem. His deinde subjiciendos suaserim *libros de officiis*, ob adcuratam eloquutionem & concinnitatem egregiam, quam ipse Cicero in *procemio* filio ad comparandam Latinæ linguæ facultatem profuturam judicat. Proximos esse jusserim *libros de divinatione*, & *de finibus bonorum & malorum*, ex quibus præter Latinitatis elegantiam hauriri poterit insignis historiæ philosophicæ cognitio, qua plane non potest carere, qui reliqua opera philosophica Ciceronis evolvere statuit.

Hein. Fund. Cult. Lat.

Libri tres de officiis, Cato major, Lælius, paradoxa, somnium Scipionis, ex recensione Joannis Georgii Grævii; *cum ejusdem animadversionibus & notis integris* D. Lambini, F. Ursini, C. Langii, Fr. Fabritii, A. Manutii *selectisque aliorum*, prodierunt *Lugduni Batavorum* 1710. *duob. vol.* 8. *maj*.

Libri 2. *de divinatione & liber* 1. *de fato cum notis integris* Paulli Manutii, P. Victorii, J. Camerarii, D. Lambini, F. Ursini, Hadr. Turnebi & Jo. Davisii prodierunt *Cantabrigiæ* 1721. 8. *maj*.

Ciceronis *opera, quæ exstant, omnia*, adcuratissime edita sunt a Jacobo Gronovio *cum notis integris*, Jani Guilielmii & Jani Gruteri, ut & Asconio Pediano & *veteri scholiaste*, *Lugduni Batavoram* 1682. 4. (Splendido typo & forma oculis commodissima est Verburgiana *Amstelæd.* 1724. fol. 4. & 12. simul excusa, in qua ad Gronovianam adjectæ sunt notæ P. Victorii, J. Camerarii, F. Ursini *integræ*, *aliorum* vero *selectæ*. Magnificentissimam editionem Ani 1741. 4. in usum Delphini procuravit Olivetus, ubi contextus orationis, cum varietate editionum principum, separatim ponitur, delectus annotationum, veteri more revocato, ad finem rejicitur. G.) (†)

Julius Cæsar. Perlectis Cicero-

ceronis epistolis jam perspicuus admodum, & intellectu facilior videbitur Julius Cæsar, maxime in libris *de bello civili*, quos illis *de bello Gallico* præmittendos arbitror. Tota enim illa historia partim ex Eutropio, partim ex Ciceronis epistolis memoriæ succurret. Stilus ejus est elegans, sed simplex, unde eum ideo Ciceroni subjungendum puto, quod quidquid redundantis copiæ ex lectione Ciceronis forsan hæserit, lecto Cæsare, possit abstergi. Optima editio est, quæ *cum animadversionibus integris* Dion. Vossii, Jo. Davisii, *aliorumque variis notis ex museo* Joannis Georgii Grævii prodiit *Lugduni Batavorum* 1713. 8. *maj.* (Regia magnificentia typorum & imaginum exornavit Sa. Clarcke *Lond.* 1702. *fol. maj.* adjectis 80. tabulis ære expressis. Plenissima est Oudendorpiana 1737. 4. quæ integras Dion. Vossii, Jo. Davisii & Sa. Clarckii *notas*, & collationem plurimorum MSS. contineat, editoris annotationibus intextam. G.)

Minucius Felix. Quum omnes, quos commendavimus, auctores, profano deorum cultu sese polluerint, merito jam his subjungimus Minucium Felicem, Christianum scriptorem, quum ille & elegantiæ, & concinnitatis sit studiosissimus. Duæ vero sunt hujus consilii mei rationes. Nam præterquam, quod inde nostræ religionis principia ac mysteria stilo elegantiore exprimere discimus: dialogus iste, quem *Octavium* inscripsit, etiam bonam partem mythologiæ continet, adeoque viam sternit ad lectionem Ciceronis *de natura deorum*, & poetarum, in quibus mythologia utramque paginam facit. Attamen ei, qui cum fructu lecturus est Minucium, suaserim, ut simul ad manus habeat Julii Hygini *fabulas*, vel Natalis Comitis *mythologiam*, vel alium ex ejusmodi scriptoribus mythicis, e quibus veteres conjunctim prodierunt *Amstelodami* 1681. 8. (curis secundis Tho. Munckeri. Auctior splendidiorque editio Amst. A. 1742. 4. debetur Augustino Van Staveren. Inter parvos hujus argumenti libellos Fr. Pomey *Pantheum mythicum* tironibus commendandum ob facilem methodum, imaginesque deorum additas, quarum ope statuas, picturas, nummos facilius intelligunt. G.) Ceterum Minucium nitidissime ediderunt Cellarius, & Jacobus Gronovius *Lugd. Batav.* 1709. 8. *maj.*

(†) *Altera editio Genevæ prælo subjacet, ab ipso* Oliveto *notis aucta, quæ notæ, more novo, singulis paginis fuerunt appositæ. Integra & emen-*

datis-

6. In tertio auctorum cursu ad stili differentiam respicio. Hinc in manibus jam erunt SALLUSTIUS, CICERONIS *orationes selectiores*, LIVIUS, SUETONIUS, PLINII *panegyricus*, TACITUS, CURTIUS, PLAUTUS, SENECÆ *aliquot libri philosophici*, & denique LACTANTIUS. Si cui non vacat tam vastos auctores totos perlegere: ei potiores inde partes decerpere licebit (*).

Q 2 7. Quar-

datissima in lucem prodibit ann. 1745. 9. vol. in 4. maj.

(*) *Sallustius*. Ut stili vere *Attici* formam animo concipias, commendanda erit lectio C. Crispi Sallustii. Nemo enim fere Atticam Thucydidis dictionem inter Latinos illo adcuratius expressit. Tribus verbis integras explet sententias, non circumducit, non interponit, asyndetis frequentissime utitur, & ubique adstrictior adparet. Vid. Leo Allatius *de erroribus magn. viror. in dicendo*, *pag.* 36. ubi sententiam Scaligeri, brevitatem Sallustio *lib.* 4. *Poet. cap.* 24. negantis, refellit. Verborum tamen obsoletorum atque archaismorum nonnumquam adfectator est, quod merito in eo reprehendit Scioppius *de exercit. rhet. generib. p.* 13. *sequ.* Omnibus editionibus palmam praeripiunt *Vassiana*, quam *cum notis integris* Glareani, Rivii, Ciacconii, Gruteri, Carrionis, Manutii, Putschii, Doufæ, *& selectis* Castalionæi, Cornelii & Ausonii Popmæ, Jani Mellerii Palmerii, Fulvii Ursini, Jo. Frid. Gronovii, Petri Victorii, cet. edidit Josephus Wasse, *Cantabrigiæ*, 1710. in 4. & ea, quam adnotationibus illustravit Gottlieb Cortius, ac edidit *Lipsiæ* 1724. 4.

Ciceronis orationes. Stili *Rhodii* & *Asiatici*, nec non *oratorii morati* & *concitati* indoles optime ex Ciceronis *orationibus* elucet. Unde ad earum lectionem merito nunc se accinget elegantioris stili studiosus. Selectas vero commendo, quales sunt *pro S. Roscio Amerino*, *pro Archia poeta*, *pro M. Marcello*, *pro Q. Ligario*, *poo lege Manilia*, *pro T. Annio Milone*, *Philippica secunda*, & quædam aliæ, conjunctim aliquoties editæ. Præ ceteris tamen adolescentibus Christophori Cellarii editio, ob dispositiones, notas, & indices commendari meretur. (Omnium orationum plenissima optimaque editio I. G. Grævii 6. *voll.* 8. *cum notis* omnium præcipuis, in primis Manutii. G.)

Livius. Livii stilus est *Rhodius*, *elegans & gravis*. Hinc ut & hi dicendi characteres

exem-

exemplo quodam perspiciantur, merito decas aliqua hujus præstantissimi scriptoris erit evolvenda. Uberius de ejus stilo disputatum est a Morhofio in *dissertatione de Patavinitate Livii*. Optima editio est Jo. Frid. Gronovii, quæ tertium emendatissime prodiit *Amstelod.* 1679. 8. *maj. Vol.* 3. (Hanc fundamento quasi substratam *Supplementis* Freinshemianis, & incredibili vi suarum alienarumque observationum auxit Arn. Drakenborch *cujus* jam *tertium volumen* prodierat *Amst.* 1740. 4. reliqua expectabantur. Suas tantum dedit notas, sed *supplementa* Freinshemiana adjecit I. B. L. Crevier *Paris.* 1736. 4. Jo. Clerici editio repetita *Lips.* 1735. 3. voll. 8. lectioni cursoriæ aptissima, de qua præfatus sum. G.)

Suetonius. *Tenuis* stili effigiem sistit Suetonius, sæculi 2. scriptor, qui nusquam adsurgit, semper humi repit. Præstantissima editio est, quam cum notis integris Jo. Bapt. Egnatii, Henrici Glareani, Lævini Torrentii, Fulvii Ursini, Isaaci Casauboni, Jani Gruteri, Theod. Marcilii, Jo. Ge. Grævii, Caroli Patini, (qui ex numismatibus illustravit), & *selectis aliorum* edidit vir magnus Petrus Burmannus, *qui & suas adnotationes addidit*. Prodiit hæc editio *Amstelodami* 1736. *in* 4. *maj. duob. volumin.*

Plinius. Eodem tempore, quo Suetonium floruisse constat, stili *sublimis* exemplum egregium dedit Plinius junior, conscripto admirabili *panegyrico*, cui parem vix habet Romana antiquitas, cujus novam editionem adornare V. Cl. Christianum Gottlieb Schwarzium, mirifice lætamur. Sed & *Attici* atque *acuti* stili specimen edidit Plinius, maxime in *epistolis*, de quibus tamen jam supra judicium nostrum dedimus. Optima editio est *Cortiana*, quæ *cum notis selectis* Jo. Mariæ Catanæi, Jacobi Schegkii, Jacobi Sirmondi, Isaaci Casauboni, Henrici Stephani, Conradi Rittershusii, Claudii Minois, Casparis Barthii, Augusti Buchneri, Joannis Schefferi, Joannis Friderici Gronovii, Christophori Cellarii, Gottlieb Cortii, & Pauli Danielis Longolii prodiit *Amstelod.* 1734. 4. *maj.* (Eadem ratione *Panegyricus* editus studio Jo. Arntzenii *Amstelod.* 1738. 4. Eundem *Panegyricum* minuto sed eleganti typo edidi *Goettingæ* 1735. 8. *Epistolas* autem & *Panegyricum cum notis perpetuis Lips.* 1739. 8. G.)

Tacitus. In Tacito præter acumen etiam σεμνότητα seu *gravitatem stili* maxime commendant eruditi: idque nemo, nisi in istius lectione

plane

plane hospes, inficias iverit. Unde non moramur Casparem Scioppium, Andream Alciatum & Æmilium Ferretum, quibus solœcus iste auctor, & plane e juvenum manibus excutiendus videtur. Vid. Vossius *de hist. Latin.* 1. 3. Inter Taciti editiones reliquis palmam dubiam reddit, immo præripit, præclara illa, quam ex nova parentis sui Jacobi Gronovii ad MS. Florentinum recognitione excudi curavit Abrahamus Gronovius, *Lugduni Batavorum* 1720. 4. *maj. tum notis integris* B. Rhenani, F. Ursini, Mureti, Josiæ Mercerii, Just. Lipsii, Valentis Acidalii, Curtii Pichenæ, Jani Gruteri, Hug. Grotii, Jo. Freinshemii, Jo. Frid. Gronovii, Jac. Gronovii & Jo. Jensii; *selectis* autem Alciati, Aurelii, Barclaii, Boxhornii, Coleri, Marcelli Donati, Ferreti, Gutherii, Kirchmajeri, Loccenii, Lupani, Reinesii, Ruperti, Salinerii, Savilis, Schefferi, Vertranii, Virdungi, & *aliorum*. (Cursoriæ lectioni accommodatæ Berneggeriana 8. & Ryckiana 12. G.)

Curtius. Stili *elegantis* & *floridi* ideam dabit Curtius, incertæ ætatis scriptor, quem ob declamatorium & anxium dicendi genus, nævosque varios multi plane novum ac suppostitium scriptorem putant. Vid. Vossius *de histor. Lat.* 1. 28. Guid. Patin. *epist.* 27. *p.* 96. Cellar. *in judicio de Curtio, editioni suæ præmisso*, Wagenseilius *in pera librór. juvenil. tom.* 4. *p.* 178. Verum, utut facile largiamur, non immunem esse Curtium a variis nævis, in dictione æque, ac in geographia admissis: non tamen ideo nitidum illum scriptorem vel novum, vel plane e manibus juvenum excutiendum arbitramur, vel ideo, quod stilus ille *venustus*, quem supra descripsimus, a nemine, quam a Curtio, felicius exprimitur. Curtium a Jo. Clerici (qui in *Arte Critica* inclementius de illo judicaverat, G.) injuriis vindicavit V. Cl. Jacobus Perizonius *in Q. Curtio Rufo restituto in integrum, & vindicato, Lugduni Bataurum* 1703. 8. Optima Curtii editio est, quæ *cum omnibus supplementis, variantibus lectionibus, commentariis ac notis perpetuis* Fr. Modii, Val. Acidalii, T. Popmæ, Joan. Freinshemii, Jo. Schefferi, Christoph. Cellarii, Nicol. Heinsii, *ut & excerptis aliorum cura* Henrici Snakenburgii prodiit *Lugduni Batavorum* 1724. 4. *cum figur.*

Plautus. In *jocoso* stilo regnat Plautus, qui & purus est, & tersus. Verum hic observandum, 1. archaismos nimis amare Plautum, id

quod tamen sæculo, quo vixit, condonandum est. 2. Eumdem stilum ex personarum, quas in theatro sistit, ingenio formare, & hinc 3. sæpius fingere phrases & voces, ridiculas magis, quam Latinas, (a qua re ne in gravioribus quidem personis satis temperat, risum movisse undecumque contentus. G.) 4. Locos quoque serviles, quibus abundat, aliquando parum esse urbanos, quod jam Horatius in *arte poet. v.* 270. *seqq.* notavit:

At nostri proavi Plautinos *& numeros &*
Laudavere sales: nimium patienter utrumque,
Ne dicam stulte mirati; si modo ego & vos
Scimus inurbanum lepido seponere dicto,
Legitimumque sonum digitis callemus & aure.

Conf. Dan. Heinsii *Dissertat. in hunc locum* Horatii, Terentii editionibus addi solita, & Vavassor *de ludicra dictione*. His observatis fructum ex Plauti lectione non levem capiemus. In optimis editionibus eminent Frider. Taubmanni, *cum ejusdem luculentissimo commentario, & notis* Jani Gruteri, quæ prodiit 1621. 4. itemque Jo. Frid. Gronovii, quæ prodiit *Amstelodami* 1664. 8. Nec negligendum Phil. Paræi *Lexicon Plautinum*, quod insignem utilitatem adferet omnibus, qui dictionis Plautinæ sunt paullo studiosiores. [Novam Plauti editionem minatus est Arn. Henr. Westerhovius.

Seneca. In *acuto* ac *sententioso*, quem vocant, stilo, præ ceteris commendandus Seneca, quamvis eum etiam hac in re justo esse diligentiorem, jam supra ex Quinctiliano (Lib. 10. 1. 125. seqq. G.) aliisque sit observatum. Abundat sane Seneca dulcibus vitiis, quæ facilius, quam saniora, a juventute in imitationem trahuntur: unde merito ejus lectionem in tertium demum cursum rejecimus. Ex philosophicis ejus scriptis hic seligendos existimarim libros *de tranquillitate animi*, *de providentia*, & *de clementia*. Reliqua, ut & *epistolæ* ultimo cursui poterunt reservari. Editio Jo. Frid. Gronovii, quæ prodiit *Amstelodami* 1672. 8. *maj. volum.* 3. reliquis adcuratior, commodior, atque elegantior habetur.

Lactantius. Subjungimus his omnibus Lactantium, Christianorum Ciceronem, quem sæculo 4. ineunte floruisse constat. Eo enim duce facile discemus, quæ optima sit imitandi ratio. Nam Ciceronis dictionem atque ubertatem tam adcurate expressit, ut non temere quisquam paria illi ea in re fecerit. Sunt tamen & in Lactantio nævi quidam sæculo, quo vixit,

7. Quarto cursu, iis potissimum, qui sese totos amoenioribus Musis consecrarunt, destinato, non solum reliqua auctorum hactenus recensitorum scripta adeunda, sed & per ceteros scriptores omnium ætatum divagandum est (*). Evolvendi itaque erunt scriptores rei rusticæ CATO, VARRO, COLUMELLA, scriptor architecturæ doctissimus VITRUVIUS, historici porro VELLEJUS PATERCULUS, VALERIUS MAXIMUS, CAJUS PLINIUS, FLORUS, JUSTINUS, *scriptores historiæ Augustæ* sex, & AMMIANUS MARCELLINUS, rhetores item & oratores M. ANN. SENECA, QUINCTILIANUS, & *auctores panegyricorum veterum*, quibus denique accedent CORNELIUS CELSUS, T. PETRONIUS ARBITER, FRONTINUS, AULUS GELLIUS, APPULEJUS, CENSORINUS, JULIUS OBSEQUENS, FL. VEGETIUS, MACROBIUS, & MARCIANUS CAPELLA. Reliqui enim scriptores, quibus & SYMMACHUM, & CASSIODORUM, & patres plerosque accenseo, historiæ potius, quam Latinitatis caussa evolvendi sunt.

 8. Omis-

xit, condonandi, quos æque, ac virtutes illius cum cura expendit Jo. Aug. Krebsii *dissertatio*, *Halæ Magd.* 1702. *habita*, *de stilo Lactantii Firmiani*. *Institutiones* ejus *divinæ* multo nitidiores sunt libello *de mortibus persequutorum*, quem Stephanus Baluzius e codice Colbertino exscriptum primus extulit *Tomo* 2. *Miscellan. Paris.* 1679. 8. Unde hunc librum non Lactantio, sed Cæcilio cuidam tribuendum existimat Massuetus. Sed nec is libellus vel ob res, quas complectitur, notatu dignissimas videtur prætermittendus. Editiones *institutionum divinarum* exstant variæ, in quibus *Cellarianæ* locus haud postremus debetur; (Magno apparatu critico rem gessit Jo. Lud. Bunemannus, cujus editio *Lips.* 1739. 8. *maj.* reliquis omnibus haud dubie præferenda est. G.) Alter vero libellus *cum notis* Stephani Baluzii, Gisberti Cuperi, Columbi, Toinardi, Grævii, El. Boherelli, Th. Gale, Jac. Tollii editus est a Paullo Bauldrio *Ultrajecti* 1692. 8. *maj.*

(*) Quum enim viro eloquenti de variis rebus disserendum scribendumque sit: faci-

facile adparet, non sufficere ei paucos auctores. Hinc phrases ad rem bellicam pertinentes ex scriptoribus historicis, tacticis, & qui de castrametatione egerunt; phrases œconomicas ex Catone, Columella, Varrone; loquutiones medicas ex Celso; architectonicas ex Vitruvio & Palladio; alias denique ex aliis petet. Unde simul intelligere licebit, quanto in errore versentur, qui solo lecto Cicerone ad summam eloquentiæ perfectionem se perventuros existimant.

Scriptores rei rusticæ, *Cato*. Cato, quum dudum ante Ciceronem scripserit, non adeo elegans est. Archaismos adhuc habet sæculo suo familiares. Optimum tamen agricolam fuisse, jam Cornelius Nepos in *vita ejus* observavit. Varro innumera pæne scripsit, *Varro* in quibus tamen præter libros tres *de re rustica* & *de lingua Latina* 4. ad 9. non integros, fragmenta tantum commune illud naufragium evaserunt. Scripta ejus jam olim doctrinæ potius, quam eloquentiæ laude commendabantur, Quinctil. *Inst. orat.* 10. 1. Augustin. *de civitate Dei* 6. 2. Elegantissimus de re rustica scriptor est Columella, qui sub Claudio floruit, vir eloquentissimus, adeoque cum cura legendus. Conjunctim hos scriptores *cum notis virorum clarissimorum & lexico rei rusticæ* edidit vir celeb. Jo. Matth. Gesnerus, *Lipsiæ* 1735. 4. *Vol.* 2.

Scriptor architecturæ Vitruvius. M. Virtuvius Pollio, architecturæ scriptor doctissimus est, nec nitidissimus tamen, quamvis sæculo Augusteo floruerit. Hinc in eo peregrinitatem & plebitatem notant Barthius *Adversar.* 1. Jo. & Casp. Scioppius. Sæpe in linguas varias translatus est hic auctor. Latinæ quoque editiones exstant haud paucæ, in quibus commendanda præstantissima, quam cum Guil. Philandri *Castilionæi integris commentariis*, *exceptis notis* Dan. Barbari, & *lexico Vitruviano* Bernardini Baldi Urbinatis, tum Jo. Buteonis, Nic. Goldmanni, Claudii Salmasii & Marci Meibonii *ad loca quædam Vitruvii observationibus*, *addita ejus vita*, vulgavit Joannes Delaet, *Amstelod.* 1649. *fol.* (Spem præstantissimæ editionis faicunt Jo. Poleni *Exercitationes Vitruvianæ*, *Patav.* 1739. 4. *max.* G.)

Vellejus Paterculus. Vellejus Paterculus sub Tiberio floruit, historiamque edidit, cujus in postrema parte ubique ostendit animum parasiticum, stilumque Tiberio & Sejano obnoxium. Unde eum potius panegyristen dixeris, quam historicum. Dictio tamen ejus, quidquid alii, est plane Romana, elegans, & vel

ideo

ideo commendanda, quod hominum indolem cum cura descripsit. Inde Jo. Henr. Boecleri enatus est libellus *de characteribus politicis Vellejanis, Argentor*. 1672. 8. (Præstantissima omnium, ac nitidissima editio est, quæ *cum integris scholiis, notis, variis lectionibus, & animadversionibus doctorum* curante Petro Burmanno prodiit *Lugduni Batavorum* 1719. 8. *maj.* nuperque repetita, cui ex illa *Oxoniensi* etiam Henrici Dodwelli *annales Vellejani* accesserunt.) Fragmentum Velleii, quod circumfertur, a Wolfg. Lazio editum, ab eruditis dudum explosum est.

Valerius Maximus. Eodem Tiberio imperante Valerius Maximus vixit, qui historiam memorabilium dictorum factorumque in varios titulos distributam scripsit. Sed quum stilus vix sapiat tam bonum ævum; non dubitarim ego quidem eorum accedere sententiæ, qui non tam integrum auctorem, quam ejus excerpta quædam ad nos pervenisse judicant. Unde & raro inter se conspirant codices MSS. ceu observavit Barthius *Adversar.* 19. 15. Omnibus editionibus palmam prærepturus fuisset Jacobus Perizonius, si ejus prodiisset editio. Sed in spongiam incubuit hic Ajax, nisi quod nuper *Perizoniana*, quæ reperiri potuerunt, novæ ac splendidæ editioni suæ inseruit Abrahamus Torrenius. (Prodiit hæc editio *Leidæ* 1726. 4. *maj. cum notis integris* Henr. Loriti Glareani, Stephani Pighii, Justi Lipsii, Christoph. Coleri & Ro. Vorstii, nec non *selectis aliorum observationibus*, quibus accedunt *emendationes ineditæ* Casparis Barthii, Francisci Guyeti, & Marquardi Gudii, item Antonii Schultingii *Exercitatio ad Libri 7. cap. 7. de testamentis rescissis*.)

Plinius. C. Plinii Secundi *Historia naturalis* justæ instar bibliothecæ est, unde reliquorum ejus librorum jactura tanto tristior accidit reipublicæ litterariæ. Vid. Plin. *Epist.* 3. 5. Auctor nondum satis castigatus videtur ob codicum MSS. penuriam, & eorum, qui exstant, nævos, de quibus conqueruntur *Scaligeriana prima*, *p.* 20. Reliquis tamen præferendæ editiones Jo. Frider. Gronovii *cum notis variorum*, *Lugduni Batavorum* 1659. 8. *maj. tom.* 3. & illa cedro digna Jo. Harduini, *Lutet. Paris.* 1723. *fol.* (Eam emendatiorem longe & auctiorem dabit celeberrimus Jo. Matth. Gesnerus, quam proinde avidissime exspectamus.) *Exercitationes* sive Solinianæ, sive *Plinianæ* Cl. Salmasii, incredibili eruditionis varietate refertæ sunt, adeo ut vir ille doctissimus omnes fere vastæ

doctri-

doctrinæ thesauros in iis exhausisse videatur. Sed multa etiam insunt parum adcurate scripta, multæ hariolationes criticæ, multæ conjecturæ satis audaces, ut postea viris doctis tantum non omnibus vapularit Salmasius. Prodierunt post Parisinam editionem *Ultrajecti 1689. in fol. tribus tomis.*

Florus. Florus, ex Annæorum gente, qui sub Trajano scripsisse videtur, historiam stilo magis poetico, quam historico, composuit. Ubique adfectat magnificentiam & acumina, quæ tamen aliquando in frigus abeunt, ut supra aliquot exemplis demonstravimus. Non tamen sine fructu eum leges, si judicium adhibueris. (Splendidissima atque emendatissima editio est, quæ *cum integris* Salmasii, Freinshemii, Grævii, & *selectis aliorum animadversionibus ex recensione & cum notis* Caroli Andreæ Dukeri prodiit *Lugduni Batav.* 1722. 8. *maj.* (Sed magnificentior erat, si tota esset, ea, cujus *duo libri* priores *in usum Borussici & Brandeburgici principis heredis* a Laur. Begero editi sunt *Coloniæ March.* 1704. *fol. G.*) (Immo sine jactura nos Begeriana editione carere, ostenderunt viri doctissimi, Grævius atque Dukerus in *præfationibus* suis.)

Justinus. Incertæ ætatis est Justinus, quem plerique ad ferream Latinitatis ætatem referunt. In compendium redegit Trogi Pompeii, severissimi & priscæ eloquentiæ viri *historiam Philippicam*: sed stilo ultra æuum suum elegante, ut illum dictionem Trogi sui ubique retinuisse, vero simile sit. Optima editio est, quæ *cum integris commentariis* I. Bongarsii, F. Modii, M. Berneggeri, M. Z. Boxhornii, J. Vossii, Jo. F. Gronovii, J. G. Grævii, T. Fabri, J. Vorstii, J. Schefferi *& excerptis aliorum* prodiit *Lugd. Batavorum* 1719. 8. *maj.* curante Abrahamo Gronovio, quæ nuper repetita fuit. Adcuratissimam nobis editionem dedit, & (præter præfationem lectu dignissimam, G.) *variantes lectiones adjecit* Petrus Burmannus, *Lugduni Batavorum* 1722. in 12. Utinam plures auctores eadem ratione prodirent.)

Scriptores historiæ Augustæ. Scriptores historiæ Augustæ vocantur, qui historiam imperatorum Romanorum, inchoatam a Suetonio continuarunt, Ælius Spartianus, Julius Capitolinus, Ælius Lampridius, Vulcatius Gallicanus, Trebellius Pollio & Fl. Vopiscus, qui omnes imperantibus Diocletiano & Constantino M. floruisse videntur; quamvis quas singuli vitas composuerint, non adeo videa-

videatur expeditum, ceu ostendit vir doctissimus Henr. Dodwellus in *Prælectionibus Cambdenianis*. Maximi merito habentur ob rerum, quas tradunt, varietatem: stilus vero haud parum ex ævi illius sordibus trahit, nec adeo temere imitandus est. Conjunctim sæpe editi sunt isti *6*. viri, de quibus optime meriti sunt Is. Casaubonus & Cl. Salmasius, quorum notæ cum sæpius, tum potissimum *Lugduni Batavorum 1670*. 8. *maj. volum*. 2. prodierunt, in qua editione & Jani Gruteri notæ occurrunt. (Neque contemnenda minor editio Obrechti *Argent*. 1677. 8. G.)

Ammianus Marcellinus. Ammianus Marcellinus, Græcus natione, Latine tamen scripsit temporum suorum historiam. Quumque sub Juliano demum imperatore vixerit: facile colliges, qualem ejus dictionem esse oporteat. Duriuscula illa est, & horridior, quam ut stili caussa legi possit. Est tamen Ammianus scriptor prudens, gravis, severus, & veritatis studiosissimus, unde viri doctissimi in eo illustrando multum industriæ collocarunt. Editio optima est, quæ *cum integris observationibus* Friderici Lindenbrogii, Henrici Hadrianique Valesiorum & Jacobi Gronovii prodiit *Lugd. Bat*. 1693. *fol*. 4. multis imperatorum nummis, gemmis, imaginibus, obeliscis æri incisis exornata. (Novam jam editionem parat celeb. Abr. Gronovius.)

Seneca. M. Annæus Seneca, rhetor, Lucii philosophi parens, more sæculi, controversias & suasiones, id est declamationes, scripsit. Vigebant enim tum umbratiles illæ exercitationes, quas suo more exagitavit Petronius. Quamvis vero non nisi excerpta habeamus, quæ ipse Seneca in filiorum gratiam e penu memoriæ, quæ ad miraculum usque valuit, depromsit: scripta tamen illa sunt ea dictionis puritate & elegantia, ut nihil in eo genere purius exstet aut venustius. Solent plerumque *declamationes* istæ philosophi operibus jungi, id quod etiam a Jo. Frid. Gronovio factum, (cujus editio optima hactenus fuit.)

Quinctilianus. M. Fab. Quinctilianus a Galba imperatore ex Hispania Romam deductus, rhetoricam ibi docuit, tanta fama, ut viros doctissimos, & in his Plinium etiam, discipulos habuerit. Exstant ejus *Institutiones oratoriæ*, æternum opus, & *declamationes*, quæ tamen quum ad Quinctiliani præcepta non sint compositæ, ejus esse haud videntur. Splendidissima omnium ac utilissima editio est ea, quam *cum virorum docto-*

doctorum integris notis ac animadversionibus dedit Petrus Burmannus, *Lugduni Batavorum* 1720. 4. *maj. volum.* 2. (Conferenda omnino ejusdem viri celeb. *Epistola ad* Claudium Capperonnerium, *diaconum Ambianensem*, & *Graeca linguae Professorem*, *de nova ejus* M. Fab. Quinctiliani *de institutione oratoria editione*, *Leidae* 1726. 4. *maj.*) (Prodiit Capperonnerii editio *Institutionis oratoriae Paris.* 1725. *fol.* quae *Burmannianam* (quantum ad hoc opus, nam *declamationes* non habet) fide non bona refert, & plurimas editoris annotationes bonas malas adjunctas habet. Opus *de institutione oratoria cum perpetuo* commentario edidit.)

Auctores panegyr. veter. De auctoribus his panegyricorum veterum jam supra actum est *part.* 2. *cap.* 3.

Cornelius Celsus. Cornelius Celsus, suavissimae Latinitatis auctor, artem medicam nitida dictione expressit, unde eum Latinorum Hippocratem, & medicorum Ciceronem vulgo audias cognominari. Optime de eo meritus est medicus Theodor. Jans. *ab* Almeloveen, qui Celsum emendatissimum, suisque illustratum notis dedit *Amstelodami* 1730. 8. (Novam editionem promisit celeb. Jo. Henr. Schulzius.)

Petronius. Accedit celeberrimus ille elegantiarum pariter, ac nequitiarum arbiter, T. Petronius Arbiter, *Satirici* auctor, a quo sola si abesset obscenitas, nemo felicius manum ad scribendum adpulisset. Perstrinxisse videtur Neroniani aevi infelicitatem, & forsan, si integrum exstaret satiricon, auctorem habituri essemus non minus gravem vitiorum insectatorem, quam Juvenalem. Verum videtur aliquis, parum castus, ea tantum ex opere illo excerpsisse, quae invenerat maxime obscena. (Pro *tantum* melius dixisset auctor *praecipue*: obscena enim vix decimam partem horum fragmentorum implebunt. G.) Commendandus itaque est non pueris ac adolescentibus, sed compositae mentis viris, qui & inde haud pauca praeclare discent. Optima editio est, quam *cum integris virorum doctorum commentariis*, & *notis* Nicolai Heinsii ac Guilielmi Goesii *nunc primum editis*, una cum Jani Dousae *praecidaneis*, & D. Jos. Ant. Gonsali de Salas *commentis* edidit Petrus Burmannus *Trajecti ad Rhenum* 1709. in 4. *maj.* (quae post ipsius mortem demum secundis perpolita curis recusa est *Amstelod.* 1743. 4. *maj.*) Exstat & aliud fragmentum, Traguriae in Dalmatia repertum, de quo mirae inter Valesium, Schefferum, Wagenseilium, alios-

aliosque viros doctos intercessere lites. Edidit illud *cum notis* suis Jo. Schefferus, *Upsaliæ* 1665. 8. deinde Th. Reinesius, *Lipsiæ* 1666. 8. hinc Chr. Arnoldus, *Norimberg.* 1667. 8. qui etiam totius illius litis historiam texuit, variaque virorum doctissimorum judicia adjecit. Fuit etiam, qui totum Petronium Albæ Regiæ a. 1688. repertum in lucem extulit Franc. Nodotius, *Roterod.* 1693. 12. Sed non tam creduli adhuc fuerunt eruditi, ut hunc sibi fucum fieri paterentur a milite. (Interim illud quoque insertum est editioni *Lipsiens.* 1731. 8. G.) (quam Menzio debemus.)

Frontinus. E Trajani ævo est Sextus Julius Frontinus, qui & *de strategematibus*, & *aquæductibus & cloacis* stilo non adeo nitido scripsit. Strategemata Vegetio plerumque addi solent: (sed & separatim *cum notis integris* Francisci Modii, Godescalci Stewechii, Petri Scriverii & Samuelis Tenulii edidit Franciscus Oudendorpius, *Lugduni Batavorum* 1731. 8. *mai.* Liber *de urbis Romæ aquæductibus* opera & studio ill. Joannis Poleni splendididissime prodiit *Patavii* 1722. 4. *mai.*)

A. Gellius. Aulus Gellius, quem alii Agellium vocandum contendunt, *Noctes Atticas*, sed luculentissimas, scripsit, quo in libro innumera philologica, critica, historica, philosophica, promiscue tractavit. Optima editio est, quæ *Lugduni Batavorum* 1706. 4. *mai.* cura Jacobi Gronovii prodiit. Novam exspectamus a celeberrimo viro Abr. Gronovio. (Accepimus a P. D. Longolio utilissimo *indice* illustratam; *Curiæ Regnitiæ* 1741. 8. G.)

Apulejus. Apulejus, Madaurensis, Afer, monstrosæ ac tumidæ Latinitatis auctor est, ut eum rudere cum asino suo lepide judicaret Phillippus Melanchton. Proprietatis quidem satis est amans, & diligens veteris Latinitatis conservator, sed qui tumore & adfectatione ita omnia corrumpit, ut phrasin ejus non immerito *docto ineptam* cum Vossio & Lipsio possis adpellare. Mirifice tamen Apuleii stilum amavit Philippus Beroaldus, a multis hinc jure notatus. Commodissima editio est Geverardi Elmenhorstii, quæ cum *spicilegiis* Jani Rutgersii, Er. Puteani, & Jo. Brantii &c. prodiit *Erf.* 1621. 8. *Apologiam* edidit (If. Casaubonus, *Heidelb.* 1594. 4. & G.) Scipio Gentilis, Ictus doctissimus, cum Meursii *Castigationibus*, *Hanov.* 1607. 8. *Metamorphoseos* autem *Libros* 11. Joannes Pricæus, *Goudæ*, 1650. 8. (Novam *operum* editionem promisit Oudendorpius.)

Cen-

8. Omissos videbis poetas. Nam PLAUTUS, TERENTIUS, PHÆDRUS, quos recensuimus, licet metro se adstrinxerint, dictione tamen familiari potius, quam poe-

Censorinus. Censorinus, quem sub Alexandro Severo vixisse constat, librum scripsit astrologica mathematicaque doctrina refertissimum, *de die natali*. Stilus simplex est, nec plane contemnendus. Optimæ editiones sunt Henr. Lindenbrogii, *Lugd. Batavorum* 1642. 8. & quæ *Cantabrigiæ cum notis variorum* prodiit. (Jam vero ea, quæ cura Sigeb. Havercampi, *Lugd. Bat.* 1743. 8. prodiit).

Julius Obsequens. Julius Obsequens *de prodigiis*, quæ Romæ & in vicinia acciderunt, *Libros* 2. stilo simplicissimo scripsit. Eos *cum animadversionibus* Jo. Schefferi, & *supplementis* Conr. Lycosthenis edidit Franciscus Oudendorpius, *Lugduni Batavorum* 1720. 8. *mai.*

Vegetius. Fl. Vegetius, ævi Theodosiani auctor, tum *de re militari*, tum *de mulomedicina* scripsit. Prior liber una cum reliquis scriptoribus cum notis variorum prodiit. Posteriorem splendidissimæ *editioni scriptorum rei rusticæ Tom.* 2. inseruit celeberrimus Jo. Matth. Gesnerus. (Multa quæ ad illustrandum Vegetium faciunt, deprehendes in Besselii *Miscellaneis*.)

Macrobius. Ejusdem ætatis scriptor Aurelius Theodosius Macrobius utilissimo ad posteritatem instituto optima quævis ex Latinis Græcisque auctoribus excerpsit. Quare etsi ejus stilus varius est, multa tamen veterum fragmenta hodie intercidisse conquereremur, nisi a Macrobio fuissent conservata. Certe ei inter alia debemus luculentissimum illud e Ciceronis libris *de re publica* ἀποσπασμάτιον, quod *Somnium Scipionis* adpellatur, in quod Macrobius commentarium doctissimum conscripsit. Prodierunt Macrobii *Opera* sæpius, sed optima est editio, quæ *cum notis integris* If. Pontani, Jo. Meursii & Jac. Gronovii prodiit *Lugduni Batavorum* 1670. 8. *mai.* (Nova editio cum notis variorum exspectatur a celeb. viro, Adr. Gronovio.)

Marc. Capella. Marciani Capellæ stilus adeo horridus & durus est, ut eum *pecudalis eloquentiæ* auctorem suo stilo vocet Casp. Barthius, *Advers.* 25. 13. Fabulam scripsit *de Mercurii & philologiæ nuptiis*, qua totam encyclopædiam, sed non satis feliciter, complexus est. Aucto-

ri

poetica, utuntur (*). Neque tamen exiguus est poetarum usus etiam in soluta eloquentia, si cum judicio legantur (**). In primis vero commendandi sunt ob puritatem sermonis VIRGILIUS, HORATIUS, OVIDIUS

ri huic adolescens 14. annorum lucem accendere studuit Hugo Grotius, cujus editio prodiit *Lugduni Batavorum* 1599. 8.

(*) Comici enim personas sistunt viliores, veluti senes, agricolas, servos, libertos, parasitos, & hujus generis alios, qui cothurnis incedere haud solent. Hinc & ejusmodi eligunt metrum, quod vix familiari & soluta oratione possit distingui. Paullo adstrictior est Phædrus, qui tamen & ipse comicos potius, quam poetas alios imitatur.

(**) Qui paullo subactiore (per ipsum legendi usum G.) sunt judicio, ii, quid in poetis sit poeticum, quid Latinum, facile discernent. (Vid. supra *part.* 1. *cap.* 2. §.15.) Ergo ex poetis *magnam optimarum vocum phrasiumque copiam* colligent, quæ etiam in prosa oratione inveniet locum. Dabimus exempla quædam e Cunæo. Dixerat Horat. *Carm.* 4. 4.

Per damna, per cædes, ab ipso
Ducit opes animumque ferro.

Hanc phrasin eleganter imitatus Cunæus *orat.* 1. *p.* 14. de academia Lugdunensi: *quo plures*, inquit, *emergerent belli difficultates, tanto illa major in dies pulcriorque effloruit, ita, quod prope inauditum est, per damna, per cædes, ab ipso ferro duxisse vires suas & augmentum videtur*. Sic & Lucanus *Pharsal.* 5. 108. de infantibus a Mario occisis:

Crimine quo parvi cædem potuere mereri?
Sed satis est jam, posse mori.

Hæc ita imitatur Cunæus *orat.* 2. *p.* 39. *Crudelitatem in omnes cives exercuit, etiam in eos, quorum nullum erat aliud crimen, nisi quod mori possent.* Ita idem *orat.* 4. *p.* 72. Aristotelem vocat *maximum ubique auctorem naturæ verique*, idque stilo Horatii, qui *Od.* 1. 27. Pythagoram hoc elogio ornavit. In deliciis quoque ipsi sunt phrases: *sub faustis enutritus penetralibus*, ex Hor. *Carm.* 4. 4. *Romani rerum domini* ex Virg. *Æn.* 1. v. 282. *Jove æquo judicare* ex Hor. *Epist.* 2. 1. v. 68. *Victima suorum civium* ex Sen. *Herc. fur.* v. 922.

2. Poetæ etiam sæpe suppe-

DIUS (***), CATULLUS, TIBULLUS, PROPERTIUS, ob phrasin LUCRETIUS (****), ob acumen LUCANUS

peditabunt præstantissima epitheta, nec non

3. Pulcerrimas similitudines, imagines, & alia hujus generis. Quam pulcrum v. c. est epitheton Hor. *Satir.* 2. 3. *v.* 287. *fæcunda Menenii gent*, pro stultis? Quam eleganti imagine de tardiore gressu utitur Plaut. in *Pœnul.* 3. 1. *v.* 10.

Nam iste quidem gradus succretus est cribro pollinario.

Cave tamen hic arripias epitheta vere poetica, qualia jam supra notavimus. Non pauciora

4. E poetis petes acumina & ingeniosas loquutiones. Sic Martialem imitatus, de eo, quem mortis metus manus sibi consciscere jussit, eleganter dices: *nihil eum potuisse facere stolidius, quam dum, ne moreretur, mori voluerit*. Denique

5. nonnumquam integra poetarum loca oratione soluta reddi possunt, quod sæpe ipsum Ciceronem fecisse adparet. Cunæi exemplum jam supra adduximus ex ejus *Sardis venalibus*, *p.* 412.

(***) Virgilii dictio elegans est, ac plane Latina. Ad solutam tamen orationem propius accedunt ejus *Ecloga* & *Georgica*, quam *Æneis*, in qua absolutissimum dare voluit sublimis & heroici carminis exemplum. Ea vero propria est Virgilii laus, quod res verbis æquat, & ex lectoribus fere efficit spectatores. Optima & splendidissima omnium est editio, quam cum integris *commentariis* Servii, Philargyrii, Pierii, & *adnotationibus* Scaligeri & Lindenbrogii *ad Culicem*, *Cirin*, & *Catalecta* edidit Pancratius Masvicius *Leovardiæ* 1717. 4. *mai. tom.* 2. (cujus tamen luminibus officiet Burmanniana, quam propediem exspectamus.) Inter minores editiones præstat *Burmanniana* 1714. 12. *ex emendationibus* Nicol. Heinsii. Q. Horatius Flaccus, impar ætate Virgilio, *Carmina Lyrica*, *Satiras*, *Epistolas*, & *de re poetica* scripsit. In his *satiræ*, *epistolæ*, & *de arte poetica* libellus proxime ad solutam orationem accedunt. Dictio in illis est gravis, morata, amœna, & caste Latina. (Textum Horatii emendatissime exhibent editiones duæ *Burmannianæ*, altera *Trai. Batav.* 1689. 12. cum Rutgersii *lectionibus Venusinis*, altera *ibid.* 1713. 12. *ad emendationes Bentlejanas*, & Alexander Cuninghamius, cujus editio prodiit *Hagæ Comi-*

NUS (*****). A tumidorum vero poetarum, quales ſunt STATIVS, CLAUDIANUS, & alii (******), imitatione plane, me quidem auctore, abſtinebit elegantiæ caſtioris ſtudioſus.

9. Sed

mitum 1721. 8.) Denique P. Ovidius Naſo ſcripſit *libros amorum*, *metamorphoſes*, in quibus omnibus juveniliter ſæpe laſcivit. Majore judicii maturitate compoſiti ſunt libri *triſtium*, *de Ponto*, & *faſti*, antiqua eruditione referti. *Heroidum epiſtolarum* putiſſima quidem dictio, ſed impuræ ſæpe ſententiæ ſunt, ut ſolet in libris eroticis. Stilus ubique candidus, nativus, & facilis, quive plurimum adjumenti ſolutæ orationis ſcriptoribus ſuppeditare poſſit. Ita enim plerumque ſcribit Ovidius, ut demto numero poetico, ſolutam orationem audire te crederes. (Quin *disjecti* etiam *membra poetæ*, ut loquitur Hor. *Sat.* 1. 4. 62. agnoſcunt, qui de poetis judicare poſſunt. G.) (Optimæ editiones ſunt duæ *Burmannianæ*, altera, quæ tribus voluminibos in minore forma prodiit *Amſtelodami* 1714. & textum tantum exhibet; altera, quam *cum* integris Jacobi Mycilli, Herculis Ciofani & Heinſiorum & excerptis aliorum *adnotationibus* edidit vir laude noſtra major Petrus Burmannus *Amſtelod.* 1727. *mai.* 4. *volum.* 4.)

(****) T. Lucretius Carus, Ciceronis æqualis, philoſophiam Epicuri naturalem carmine Latino expoſuit, cujus dictionem, puram admodum eſſe vel ideo oportet, quod poſt Lucretii fata ipſe Cicero amici poemati limam adhibuit. Fugiendi tamen archaiſmi quidam, quibus aliquando indulſit Lucretius. (Optima ac emendatiſſima ſine dubio eſt editio, quam *cum interpretatione & notis* edidit Thomas Creech, *Londini* 1717. 8. *mai.* quamvis non ignorem, recentiorem eſſe editionem *Havercampianam*, quippe quæ *Lugduni Batavorum* 1725. 4. *mai. vol.* 2. prodiit, quæ tamen ob integros aliorum commentarios adjectos commendari meretur.) (Nempe habet ſplendidiſſima hæc editio *notas integras* Lambini, Gifanii, T. Fabri, Creechii, & *ſelectas aliorum*, tum magnam vim *variarum lectionum*, ipſiuſque Havercampi & Preiceri *annotationes*, & ornamenta alia. G.)

(*****) Acutiſſimus poeta eſt Lucanus, ex Annæa gente, M. Senecæ rhetoris ex filio Annæo Mela Nepos. Quinctiliano *Inſtit. orat.* 10. 1. ſa-

9. Sed hæc quidem de ordine, quem in lectione auctorum observandum arbitramur. Proximum est, ut, quæ in ipsa lectione observanda enotandaque sint, doceamus.

10. Primum ergo danda est opera, ut sensum auctoris probe capiamus (*). Deinde respiciendum ad vo-

1. sagacissimo ingeniorum censori, *ardens videtur, concitatus & sententiis clarissimis usus, sed oratoribus magis, quam poetis adnumerandus*. Nos vero non poeseos, sed acutæ dictionis caussa, commendamus Lucanum, non ignari, versus paullo inamœniores & nonnumquam tragicos furores in eo notari. (Lucanum cum lectionibus variantibus edidit Gottlieb Cortius, *Lips.* 1726. 8. ejus vero *commentarius* nondum lucem vidit. Cum *scholiaste* vero inedito & *adnotationibus* integris Henrici Glareani, Jacobi Mycilli, Joach. Camerarii, Hugon. Grotii, & selectis aliorum edidit Franciscus Oudendorpius, *Lugduni Batavorum* 1728. 4. *mai.* cui jungenda ea, quæ cum commentario doctissimo celeberrimi Burmanni prodiit *Leid.* 1740. 4. *mai.*)

(******) Meteora potius orationis, quam solidam stili elegantiam deprehendimus in Papinio Statio, quem cum *animadversionibus* suis edidit Caspar Barthius. Unde miror, ejus tumores adeo placuisse Justo Lipsio, Aug. Buchnero, & aliis, quibus magni spiritus poeta videtur. Ubique excrescit in tumorem, ubique eo sublimitatis tendit, ubi, quo loco pedem ponat, non invenit. Unde recte illi, qui Statium fingunt in summo Parnasso sedere, sed casuro similem. Eumdem tumorem in Sidonio Apollinari, Claudiano, aliisque sequioris ævi poetis reperimus, quorum lectionem ideo non adeo multum cultioris stili studiosis profuturam arbitramur. (Claudianus ævo meliore dignus poeta, etiam propter argumentorum rationem, & morum præcepta egregia commendandus illis, qui ex Virgilio & Horatio judicium & velut gustum formarunt. Editiones meliores C. Barthii cum amplissimo Commentario *Francof.* 1650. 4. & *cum notis* N. Heinsii, *ac selectis varior. Commentariis Amst.* 1665. 8. G.) *Commentarium* prælo paratum habuit celeb. Burmannus, quem, si vota nostra valent, debebimus celeb. Burmanno juniori.)

(*) Equidem in ipso, quem commendavimus, ordi-

dine ad intelligentiam auctorum magnum positum est momentum. Suadendum tamen simul est auctores cum fructu lecturis, 1. *ut optimas sibi editiones comparent*. Quo emendatior enim est textus, eo auctor intelligetur facilius. Praeterea non tam facile librariorum vitia pro loquutionibus rarioribus atque elegantioribus adripient; sed prudenter abstinebunt ab iis, quæ dubiæ lectionis esse, ex editionibus cum MSS. collatis intelligunt. 2. *Ut notas eruditorum diligenter conferant, in quibus difficillima plerumque loca cum cura explicantur*. (Sed non prius, quam vel hærere sibi aquam sentiant, vel certe dubitandi caussam habeant: ne tempus, quod melius in ipsis antiquorum monumentis collocatur, in rebus forte consumatur ad rem nostram non necessariis. G.) Neque tamen aliorum sententiis, tamquam scopulis est inhærendum. Sæpe enim attentior lectio & meditatio aliquid suggeret, quod quis frustra in variorum notis quæsiverit, maxime quum illæ notæ variorum sæpe rem eamdem repetant, difficiliora haud raro prætervehantur, & in rebus exiguis & vulgo notis aliquando sint verbosissimæ. 3. *Ut ne adspernentur subsidia illa, quæ ad explicandos auctores quam maxime faciunt*. Sic Livium v. c. lecturus facilius progredieris, si præter geographiam antiquam, etiam antiquitates Romanas, & Lipsii præclarum opus *de militia vetere Romanorum* in consilium adhibueris. Immo & in librorum omnium historicorum lectione in primis utile ac frugiferum est, & chronologiam quamdam paullo adcuratiorem, veluti Dion. Petavii *Rationarium temporum*, & eos scriptores, qui de veterum Rom. familiis commentati sunt, veluti Glandorpium, Ant. Augustinum, Fulv. Ursinum, a *Petavio* & *Vaillantio* editum auctumque in consilium adhibere. Utrique usui servient etiam Steph. Vin. Pighii *Annales Romanorum*, quamvis hic auctor, quod ad magistratus & personarum originem gentiumque successionem adtinet, multa indulsisse ingenio videatur. (IV. Ne diu hæreant in locis obscuris, sed ea notasse contenti pergant, dum vel ipse se aperiat, quod sæpissime contingit, scriptor, vel sit interrogandi peritioris occasio, vel tempus interpositum aptiores ad interpretandum faciat &c. De his & aliis egi quantum licuit adcurate in *præfatione* ad Livium *Lips.* 1735. 8. *editum*, cujus argumentum *de scriptorum veterum lectione tum stataria, tum cursoria*. G.)

voces & phrases elegantiores, nec non ad compositionem ac constructiones rariores (**). In his enim quanta sita sit stili elegantia, ii intelligent, qui, quæ superioris partis primæ capite primo ea de re diximus, sibi in memoriam revocaverint.

11. Nec

(**) Exempli loco esto locus quidam Senecæ *Consol. ad Marc.* 15. Prima periodus hæc est:

Quid aliorum tibi funera Cæsarum referam? quos in hoc mihi interim videtur violare fortuna, ut sic quoque generi humano prosint, ostendentes, ne eos quidem, qui diis geniti, deosque genituri dicantur, sic suam fortunam in potestate habere quemadmodum alienam.

Hic mihi notarem elegantem compositionem *aliorum tibi funera Cæsarum*. Notarem etiam phrases & vocabula: *funera Cæsarum*, pro funera in domo Augusta; (Nempe *Cæsar* nomen proprium familiæ tum imperantis, G.) *in hoc*, pro ideo, *principem violat fortuna*, pro fortuna principi adversa est. Satis enim patet, Senecam ad sacrosanctam principum personam respicere, quam alioquin violare nefas est. Nec inelegans est loquutio: *fortunam suam in potestate habere*. Succedat jam altera & tertia periodus:

Divus Augustus, amissis liberis, nepotibus, exhausta Cæsarum turba, adoptione desertam domum fulsit. Tulit tamen fortiter, tamquam ejus jam res ageretur, cujus cum maxime intererat, de diis neminem queri.

Hic divus est ἀποθεώσεως signum. Inde vero statim ego quidem colligerem, male dici *divus Paullus*, *divus Petrus*, quos numquam in deorum numerum retulimus. (Vid. quæ monuimus ad *part.* 1. *cap.* 2. §. 12. de verbo *Canonizare*. *Divos* puto recte dici, quos a morte sua in cælum receptos, & gloria atque honore inter homines florentes indicare volumus: idque demonstrare ex divinis humanisque litteris conatus sum *programmate* Rantzovii *orationi in divam Carolinam præmisso*. G.) Notarem quoque, *Cæsares* hic dici principes juventutis, qui in spem imperii succrescunt. (Quin familiæ simpliciter hic nomen est. Illa ratio, quam auctor memorat, Constantini demum ævo cœpit. G.) Nec prætermitterem phrases: *turba liberorum exhausta est*, pro

11. Nec ad verba tantum respiciendum, verum etiam ad ingeniosa judicia vel acumina, quæ auctor immiscuit (*).

pro numerosa proles morte intercepta est, quamvis durior sit translatio, quum *turba* non *exhauriri*, sed dissipari, opprimique soleat. Sane & hæc non satis adcurate vel eleganter dicta enotare utile est. *Deserta domus* pro orbitate, *adoptione fulcire desertam domum* pro adoptione sibi liberos in demortuorum locum surrogare, ubi denuo non satis elegans est translatio, quum non *domus desertæ*, sed hiscentes, ventremque facientes & ruinam minantes fulciri soleant. *Nemo jam de deo queritur*, pro felicissima sunt tempora. (Illud præsertim observandum, respici hic ad consecrationem, quam sperabat Augustus; cum ipse mox inferendum se senatui deorum, cogitaret; nolebat de eo velut collegio queri, cujus ipse paullo post pars futura esset. G.) Pergit Seneca:

Tib. Cæsar, & quem genuerat, & quem adoptaverat, amisit: ipse tamen pro rostris laudavit filium, stetitque in conspectu posito corpore, interjecto tantummodo velamento, quod pontificis oculos a funere arceret, & flente populo Romano, non flexit vultum, experiendum se dedit Sejano, ad latus stanti, quam patienter posset suos perdere.

Hic occurrunt vocabula *amittere* & *perdere*. Prius de filiis Tiberii; posterius de Sejano, ejusque sociis usurpat Seneca. (Sic Lipsius. Sed, puto, hoc voluit Tacitus, Sejanum docuit hoc ipso exemplo Tiberius, quam patienter ferret suos perire, audacioremque ad rem gerendam fecit. G.) Hoc mihi in animum revocaret differentiam utriusque vocabuli, *amittere* scilicet nos dici; ubi spes sit recuperandi, *perdere*, ubi evanuerit. Illa spe scilicet liberos Cæsarum non minus, ac ipsos Cæsares, in divorum numerum referebat eorum temporum superstitio. Observandæ porro loquutiones: *hoc oculos ab ea re arcet*, pro hoc inter oculos & rem interjectum; *non flexit vultum*, pro eodem vultu perseveravit, *experiendum se alicui dare*, pro experimentum in se dare. Plura addere nihil adtinet.

(*) Hæc dici non potest, quantam suavitatem adferant orationi, si ea cautione, quam supra commendavimus, adhibeantur. Sic in Senecæ

pe-

12. Denique quam maxime ratio habenda est rerum (*). Vix enim operæ pretium videretur, verborum tantum caussa per tot omnis ævi scriptores divagari . . .

13. Quum

periodis paullo ante recensitis, mihi notarem arguta illa judicia: *principes non ita suam fortunam in potestate habere, quemadmodum alienam.* Item *principis quam maxime interesse, neminem suo tempore de diis* (de fortuna) *queri*. Sic quoque si legissem Phædri *Fab.* 1. 14. præter voces & loquutiones præcipue mihi in usus meos seponerem acutum illud regis judicium: *quantæ putatis esse vos dementiæ, qui capita vestra non dubitatis credere, cui calceandos nemo commiserat pedes?* Talia enim elegante imitatione exprimi aliisque rebus adcommodari poterunt, ceu infra docebimus.

(*) Per res in primis intelligo, 1. ritus antiquos, (præsertim ea loca, ubi manifesto indicatur ritus, ut inde intelligantur obscuriora, G.) 2. ea, quæ ad illustrandam historiam ecclesiasticam, civilem, naturalem, juris & legum, philosophiæ & litterarum pertinent, 3. doctrinas e philosophia depromtas, ita tamen, ut semper, cui sectæ aut methodo philosophandi addictus fuerit auctor, consideremus, (cum sensum alium atque alium habeant eadem verba pro diversa secta scribentis. G.) 4. sententias & apophthegmata, 5. similitudines & comparationes, 6. exempla memoratu digniora, aut si quid aliud ad institutum nostrum facere videbitur. Fieri enim potest, ut quis singularia quædam themata aliquando adcuratius tractare constituerit. Huic ipsa suadebit ratio, ut res omnes, in auctoribus obvias, quæ ad istudthema pertinere videbuntur, cum cura observet, & in suos usus seponat. Id quod pluribus exemplis docuit Sagittarius in libello *de lectione atque imitatione Ciceronis*. Nos, ut iisdem Senecæ periodis regulam nostram illustremus, ex iis notare possemus *exempla* Augusti & Tiberii, qui liberorum amissionem forti animo tulerunt. Notaremus etiam *exemplum* stultitiæ Sejani, qui se gratia principis excidere haud posse, putaverat. Porro observaremus *ritum* veterum, quod etiam principes suos pro rostris laudarint, nec non *alterum ritum*, quod pontificibus maximis Romanorum funera adspicere non licuerit, ideoque in-

13. Quum vero fallax plerumque sit memoria, & nemo velit tantum laboris lectioni auctorum ideo insumere, ut quæ legerit observaritque, eorum paullo post obliviscatur: *opus etiam erit excerpendi arte* (*), quam tamen non confusam (**) aut cum tædio conjunctam (***), sed expeditissimam esse oportebit.

14. Magno vero laboris compendio excerpta locupletissima conficies, si lexicon aliquod adcuratius (*) & adversariorum librum tibi paraveris. Et lexico quidem

interposuerint velamentum, quod oculos ab isto conspectu arceret.

(*) Fuerunt equidem, qui memoria felicissima freti hac excerpendi opera supersederunt. Sed ii plerumque ipsi postea de ista negligentia sua conquesti sunt. Nam præterquam quod memoria, quamvis felicissima, subinde fallit, aliaque pro aliis suggerit: molestus tunc erit evolvendi labor, quando locum auctoris requirere volueris. Accedit, quod licet juvenes lecta facile teneamus memoria, senectus tamen homines plerumque reddat obliviosos. Tunc vero jucundum erit, omnia, quæ legimus, in collectaneis nostris tamquam in cella penaria recondita intueri.

(**) Confusa erunt collectanea, si ea ita conficias, ut, quæ quæris, invenire nequeas. Hinc non suaserim, ut quis more vulgari, verba & res sub titulis quibusdam collocet. Nam primo ita res ad varias disciplinas pertinentes adcumulantur, & res diversæ naturæ sæpe sub eodem titulo adparebunt. Deinde quum titulos arbitrio nostro fingamus, & una sæpe observatio sub decem titulis inveniat locum: haud raro fiet, ut eam sub pluribus titulis frustra quæramus. Omitto alia, quæ huic excerpendi rationi insunt, vitia.

(***) Innumera exstant de excerpendi arte consilia, quæ non magis plerumque necessaria videntur, quam si quis artem reponendi thesauros magno adparatu docere vellet. Quis quæso probaret Vinc. Placcii scrinium? quis alia ejusmodi inventa, qualia haud pauca recensuit Morhofius? *Mihi ea demum excerpendi ratio videtur optima, quæ & omnium minime laboriosa, & tamen ad rem quamlibet reperiendam expeditissima est.*

(*) Excerpta ejusmodi lexicographica mirifice commen-

dem adscribes vocabula, si qua inveneris, rariora (**), significationes vocum elegantiores (***), phrases

mendant Jac. Thomas. in *Erotem. rhet. p.66.* Vinc. Placc. in *Hist. excerpt.* ejus libro de excerpendi arte adnexa, & Morhof. *Polyhist.* 1. 2. 3. 4. 619. Usui hic erit *Lexicon Fabrianum* Gesneri, vel ideo, quod vir hic diligentissimus jam plurima enotavit, adeoque multum laboris nobis detraxit. (Non decoquemus, spero, hanc diligentiæ laudem in eo, cui cum maxime operam enixam damus, *Thesauro linguæ Latinæ*, qui & amplior, & adcuratior reliquis sui generis libris ut prodeat, nulli certe labori parcimus, & quod numquam nos facturos iterum scimus, illud ultimum quam potest bene facere conatu omni studemus. G.)

(**) Talia sunt, quæ, jam Morhof. *loc. cit. p.* 623. notavit, *vacuefacere* apud Nep. *leno* pro legato apud Justinum, pro quo tamen emendatiores editiones legunt *legatus*, *calculo* pro calculatore apud Cic. aliaque hujus generis. Probe tamen in ejusmodi vocabulis dispiciendum, 1. an forte sint dubia? Multa enim, expensis codicibus MSC. evanescere solent. Sic & Petr. Bembus apud Ciceronem invenerat *multissimus*, eaque voce tamquam Ciceroniana fuerat usus. Verum postea ex codicibus MSS. adparuit, non legendum in Cicerone esse *ex multissimis miseriis* sed *multis meis miseriis*. Dispiciendum quoque 2. an sint obsoleta? item 3. an joci caussa inventa: Sic Cicero aliquando dicit *dextella* pro *dextra*, *Epist. ad Attic.* 14. 13. sed quis dubitaret, quin ipse hanc vocem joci caussa invenerit? Talia etiam multa apud Plautum occurrunt. Hæc quidem tamquam rariora notanda, sed non temere imitanda videntur. Denique & id generatim observandum, rariora, quantumvis bona, vel ideo non esse frequentanda, quia rariora sunt. Notanda tamen sunt diligenter, ut ne bonis auctoribus, qui aliquando talibus usi sunt, dicam temere impingamus. Sic rara quam plurima occurrunt in *Digestis*, quæ in libro *Parergon* diligenter collegit Barn. Brissonius, & acerrime exagitavit Laur. Valla. Et tamen pleraque defendi posse, satis ostendunt *Opuscula de Latinitate veterum ICtorum Lugduni Batav.* 1711. 8. recusa, & adnotationes doctissimæ, quas iis adspersit Car. Andr. Dukerus, (immo *Lexicon juris Bris-*

ses selectiores (****), epitheta notatu digniora (*****), signatis simul auctorum locis (******), additisque observationibus criticis & philologicis, quas in virorum doctorum adnotationibus deprehendisti (†).

15. In

Brissonianum cum notis Heineccianis.)

(***) Rariores nonnumquam occurrunt vocum significationes, quas notari in lexicis omnino par est. Sic *insanire*, est immodicos sumtus facere apud Plaut. *Mil. glor.* 3. 1. *v.* 59. Virgil. *Ecl.* 3. *v.* 36. Terent. *Phorm.* 4. 3. 47. *supplicium* pro supplicatione non semel occurrit apud Sallustium. Talia notanda sunt, ita tamen, ut & hic consideremus, num forte auctor ad adfectationem sit proclivior. Multæ enim significationes rariores sunt apud Sallustium, quæ vix videntur imitandæ.

(****) Phrases ejusmodi sunt seligendæ, quas non facile ipsi fingeremus, e. c. *otium corpori dare*, est apud Phædr. *præf. libri* 3. Hanc ipse non excogitassem facile. Mea ergo interest, ut eam lexici adscribam margini, ad vocem *otium*. In indice vero Germanico evolvi poterit vox *sich eine Veranderung machen*, ibique addi pagina lexici, in qua illa phrasis Latina adscripta est. Eodem modo reliquæ prases elegantiores suo quæque loco poterunt adscribi. Neque tamen plane prætermittendi sunt Germanismi falso suspecti. Quamvis enim illi non temere adfectandi sint, multæ tamen occurrunt loquutiones Latinæ, quæ quum nobis ob vernaculæ similitudinem haud parum suspectæ videantur, in optimis tamen auctoribus reperiuntur, v. c. *magnum se facere*, *hilarem se facere*, *vestis bene sedet*, *pro felice aliquem adspicere*. Conferri meretur Vorstii libellus *de Latinitate falso suspecta*, (cum notis ac præfatione celeb. Gesneri nuper *Berolini* recusus.)

(*****) Talia epitheta non statim succurrunt, & tamen mirifice ornant orationem. Marius Nizolius laudanda opera singulis substantivis epitheta *Ciceroniana* subjecit, v. c. ad vocem *bellum* hæc notavit epitheta: bellum *acerbum*, *æternum*, *adfectum*, *non confectum*, *commotum*, *confirmatum*, *perniciosum*, *exitiosum*, *crudele*, *domesticum*, *triste*, *turbulentum*, *durissimum*, *pestiferum*, *intestinum*, *justum*, *denuntiatum*, *inductum*, *merum*, *mortiferum*, *nefarium*, *occultum*, *oppressum*, *renatum*, *restrictum*, *inflammatum*, *deterrimum*, *periculosum*, *externum*,

num, *profligatum*, *hostile*. Si ex reliquis auctoribus talia colligerentur, quantam nobis enatam videremus epithetorum segetem? (Hic magna erit Thesauri, quem instruimus, commoditas. Neque enim nuda, ut adhuc factum, ibi ponuntur epitheta: sed quoties ea non simpliciter nomen suum declarant, adeoque non semper adhiberi possunt, ex contexto relationem illam & respectum indicamus, quo vera sunt: qua vel sola ratione infinitis scribentium vitiis, ineptis sæpe ac ridiculis, occurri potest. G.) Sed in usu eorum illa revocanda erunt in memoriam, quæ supra *part.* 1. *cap.* 2. §. 47. ea de re monuimus.

(******) Hic denuo magno nobis adjumento erunt editiones optimæ, in quibus plerumque textus in capita, & hæc denuo in incisa sua secantur. Facile ergo phrasi Cornelianæ: *petere commigrationis societatem* poterit adscribi locus Nep. 1. 1. 2. ubi primus vitam imperatoris, secundus caput, tertius incisum capitis notat.

(†) In hunc censum veniunt 1. *scholiastæ veteres*, quos non temere prætermittendos puto, quia insignem suppeditant observationum doctissimarum copiam. Sic in Ciceronem commentati sunt Ascon. Pædianus & Macrobius: in Virgilium, Donatus & Servius: in Horatium, Acron, Porphyrion, aliusque ἀνώνυμος, cujus scholia ex codice MSC. primus extulit Jac. Crucquius. De Juvenale etiam, Terentio, Persio, aliisque auctoribus bene meriti sunt scholiastæ quidam veteres, quos evolvisse haud pœnitebit. Consulendæ etiam 2. adnotationes virorum doctorum, qui a renatis litteris lucem auctoribus accendere conati sunt. In his vero bonæ frugis plenissimæ sunt notæ Mureti, Manutii, Lipsii, Taubmanni, Scaligeri, Salmasii, Casauboni, Gronoviorum, Grævii, Is. Vossii, Burmanni, Jani Woweri, Cellarii, (Drakenborchii, Wesselingii.) Nam qui ad solam criticam pertinent commentarii, utiles illi quidem sunt, sed huc non pertinent. Quin quum & sparsim loca quædam veterum scriptorum vel illustrent, vel interpretentur viri docti: operæ pretium facturi sunt, qui hujusmodi opera stromatica & tessellata diligenter & cum judicio legent. Tales sunt M. Ant. Mureti *Lectiones variæ*: talia Hadr. Turnebi & Casp. Barthii *Adversaria*: Tho. Reinesii *Varia*, & quæ Janus Gruterus *in Face critica* vel *thesauro* suo laudabili industria collegit. Hic merito addendæ, quæ nuper ab an-

no

15. In adverſariorum libro promiſcue notari poſſunt, quæcumque acutiora in auctoribus claſſicis legimus (*). Ea enim ſubinde perlegendo, &, qua occaſione uſui eſſe poſſint, meditando (**), facile omnia memoriæ inſigemus.

16. Denique ad res quod adtinet, ſejungere ego ſoleo eas, quæ ad diſciplinas pertinent, & quæ in ſola eloquentia uſui eſſe poſſunt. Illas ad ſuam quamque diſciplinam (*), has in adverſaria referri ſuaſerim (**).

CA-

no 1732. magno optimarum litterarum bono prodierunt Miſcellaneæ obſervationes in veteres Auctores.

(*) Hic exſcribi velim integra auctorum loca, addito ſtatim numero libri & capitis. Margini deinde adſcribi poteſt titulus aliquis, ut tanto facilius poſſit inveniri, quod quæritur.

(**) E. c. ſi in adverſariis meis invenire acumen illud Phædri: *quantæ putatis eſſe vos dementiæ, ei credere capita, cui calceandos nemo commiſerat pedes?* cogitarem qua occaſione illud poſſim imitatione exprimere. Quum ergo Phædrus loquatur de ſutore inopia deperdito, qui medicinam facere cœperit: fingerem ego, malum advocatum prædia conduxiſſe. Sic in promtu futura eſſet imitatio: *quantæ putatis hoc eſſe dementiæ, res & fortunas ſuas committere ei, cui nemo commiſiſſet infortunium*. Sed de his paullo poſt in capite *de imitatione* plura monebimus.

(*) Totidem puto conficienda collectanea, quot ſunt diſciplinæ. Sed ut hic quoque compendium facias laboris, in ſingulis diſciplinis ſeligendum erit compendium aliquod vel ſyſtema adcuratius ſcriptum, illudque charta munda diſtinguendum. Quotieſcumque ergo aliquid legis, quod ad hanc vel illam diſciplinam pertinet, ſtatim in compendio illo evolves locum, ubi materia iſta occurrit, eoque referes locum auctoris. Sic nec titulis opus erit, nec indicibus. Nec periculum erit, ut omnia invenire poſſis.

(**) Huc refero exempla, ſimilia, ſententias acutiores, aliaque hujus generis, quæ tamquam gemmæ intexi ſolent orationi elegantiori. Hæc in adverſariis adſcribi poſſunt eo modo, quem ſuperiore paragrapho commendavimus. Si enim in margine

CAPUT II.

DE IMITATIONE.

1. Quid sit imitatio? 2. Quid de ea notandum? 3. Quisnam auctor imitandus? 4. Indutio vel puerilis est, vel virilis. 5. Quid puerilis? 6. In virili vel inventionem imitamur. 7. Vel dispositionem. 8. Vel eloquutionem. 9. Unde opus est analysi & genesi. 10. In analysi quid considerandum? 11. Quid in genesi? 12. Observationes quædam aliæ de imitatione.

1. PArum utilitatis adferet auctorum lectio, nisi accesserit IMITATIO. Hæc vero nobis est facultas, auctoris stilum (*), ejusque ideam sine plagii suspicione (**) exprimendi.

2. Ut vero totam imitandi artem recte teneamus, de duobus potissimum capitibus videtur cogitandum, vi-

ne addantur tituli, iique deinde in indicem referantur, facile omnia poterunt reperiri. Sed in his omnibus is prudentissime agere videtur, qui suo quemque sensu patitur abundare.

(*) Quum vero stilus non consistat in sola phraseologia, sed in ipso orationis habitu: facile patet, non eum imitari Ciceronem, qui phrasibus ex ejus libris excerptis utitur, sed qui totum orationis Ciceronianæ characterem sollerter exprimit.

(**) Aliud est exscribere auctorem, aliud eumdem imitari. Hinc qui integras auctorum periodos orationi suæ intexit, is non imitari, sed plagium committere videtur. Qua in re plures forsan peccarunt eruditi, quam vulgo existimatur. (Egregium exemplum habemus in *Exerc. soc. Lat. Jen. Tom. 2. pag. 253. seqq.*)

(*) Sa-

videlicet quem imitari oporteat (*)? & quomodo ea imitatio prudenter sit instituenda (**)?

3. Ad priorem quæstionem quod adtinet, nec neminem imitandum puto (*), nec promiscue omnes (**),

(*) Satis equidem ipsa nos sana docet ratio, exemplum quod nobis imitandum proponimus, suis numeris absolutum esse debere. Recte enim Plin. *Epist.* 1. 5. *stultissimum credo, ad imitandum non optima quæque proponere.* Sed quem, quæso, auctorem dixeris optimum? Fieri potest, ut in eodem genere plures eamdem laudem, sed diversissimam tamen, consequantur. Sane qui inter se contendit Ciceronem & Plinium, Nepotem & Cæsarem, Livium & Tacitum, Horatium & Juvenalem, utrosque fatebitur maximos, sed peculiari quadam & sua laude. Quare non adeo expeditum est, quis e tot præstantissimis auctoribus præcipue, sit imitandus.

(**) Quemadmodum rebus in omnibus, ita & in imitatione, apprime hoc est utile, *ne quid nimis*. Qui neminem imitaturus suo indulget ingenio, plerumque sibi fingit dictionem quamdam insulsam atque insipidam. Contra ea fieri potest, ut nimia imitandi cura in servitutem illam evadat, de qua Horatius:

O imitatores, servum pecus!

Præclare de hoc hominum genere Lips. *Epist. miscell. cent.* 4. 52. *Ubi*, inquit, *sola imitatio est, & huic adhæremus, quid fit? persona scenica; & ut quidam magnorum virorum habitum atque incessum, aut gestus imitantur, cetera & interna dispares: sic dictiunculas aut clausulas aliquas* Tullii *si forte referimus, ad vim & Venerem ejus non adspiramus.* Ita Lipsius, qui si tam prudenter prius istud extremum evitasset, quam hoc posterius, ad summam eloquentiæ laudem potuisset pervenire. Quare & hoc operæ pretium est cognoscere, qua ratione ita imitandi sint optimi auctores, ut utrumque vitemus vitium, & nec ingenio plus justo indulgere, nec κακόζηλοι videamur.

(*) Fuerunt, qui nullum imitandum crederent. (Nempe dedita opera, & ut hoc ipsum agerent. Nam alioqui fieri non potest, ut non quos audimus, legimus, amamus, admiramur, eorum fiamus etiam non id agendo similes. Imitando enim etiam tum discimus omnia, cum ne quidem imitationis vel consilium habemus, vel nobis sumus conscii. G.) Jam olim

(**), sed unum optimum. Optimus vero videtur, qui cujusque ingenio ac captui quam maxime est adcommodatus (***).

4. Est

olim Cæsarem & Cottam eo maxime nomine admiratus est Cicero, qui in *libro 2. de oratore*: *esse tamen multos*, inquit, *videmus, qui neminem imitentur, & suapte natura, quod velint, sive cujusquam similitudine consequantur: quod & in vobis animadverti recte potest, Cæsar & Cotta. Neque vero vester æqualis, Curio, quemquam mihi magnopere videtur imitari*. Enimvero tametsi facile largiar, Romanos alios in vernacula lingua sola naturæ ingeniique bonitate ad perfectionem aliquam potuisse pervenire, quemadmodum id sæpe etiam in aliis fieri solet, qui linguam patriam adcuratius sibi excolendam existimant: hodie tamen, ex quo lingua illa exspiravit, fieri non potest, ut sine imitatione ejus genium ac nativam pulcritudinem adsequamur. Unde ludibrium lectoribus debet Ang. Politianus, qui in *Epist.* 8. 16. omnem imitationem explodere videtur. (Cui respondet proxima epistola Cortesius. Si rem bene consideres, non ita multum dissentiunt, Politianus anxiam imitandi dedita opera curam reprehendit ac ridet; Cortesius imitationem generatim commendat, ita tamen ut magis adscriptus glebæ Ciceronis videatur. Pulcre, ut reliqua, ita hanc liticulam exposuit F. O. Menckenius, in *vitæ Politiani historia*, *p.* 194. *seq.* & recte hanc summam sententiæ Politiani posuit, ex fine epistolæ laudatæ *p. m.* 240. quæ certe ludibrium debere non videtur: *quæso ne superstitione ista te alliges, ut nihil delectet, quod tuum plane sit, & ut oculos a Cicerone nunquam deiicias. Sed cum Ciceronem, cum bonos alios multum diuque legeris, contriveris, edidiceris, concoxeris, & rerum multarum cognitione pectus impleveris, ac jam componere aliquid ipse parabis: tum demum velim, quod dicitur, sine cortice nates, atque ipse tibi sis aliquando in consilio, solicitudinemque illam morosam nimis & anxiam deponas effingendi tantummodo Ciceronem, tuasque denique vires universas periclitetis* cet. His meum qualecumque suffragium adjicere equidem nihil dubito. G.)

(**) Fieri non potest, quin inæquali ac sibi parum simili adsuescat dictioni, qui (primo tempore, quo formandum est judicium, & ille quasi gustus. G.) per omnes vagatur auctores, & modo hunc, modo illum imitatur.

Vix

Vix oculos prudentum ferret ædificium, in quod architectus ex mille diversissimæ structuræ palatiis conjecisset, quidquid pulcrum ei esset visum. (Si quidem sine judicio id faceret, & naturales constantesque symmetriæ seu commensus observationes negligeret. Cæterum laudabitur, si Zeuxin illum imitatus, conquisitis pluribus pulcritudinis exemplis, quantum liceat, in unum illud opus suum transferat. Quodquin in scribendi genere locum habeat, liceatque ex variis ingeniis excellentissima quæque libare, non est dubitandum. G.) Ea demum pulcra ac pudica videtur oratio, quæ licet artificio varia, ubique tamen eumdem servat colorem, nusquam eadem, & semper tamen sui similis. Hanc vero facultatem adsequetur nemo, qui vel neminem, vel omnes promiscue imitatur, ceu vel Justi Lipsii exemplo patet. (Nolim hunc ubique exemplum malorum admisceri. Lipsius juvenis ad Tullianam normam scripsit non deterius quovis Ciceroniano, & *oratione 6. utrum a solo Cicerone petenda sit eloquentia* ita disputavit, ut reprehendi non possit. Vid. ad *part.* 1. *cap.* 2. §. 16. G.)

(***) Omnes legendos auctores, & ex iis optima quævis in usum nostrum esse seponenda, ipsi capite superiore docuimus. Neque tamen ideo omnes promiscue sunt imitandi. Unus, isque optimus, eligendus, cujus ad exemplum totius orationis habitum componamus. Ex reliquis phrases, acumina, res peti possunt. Merito vero eum judicamus optimum, qui cujusque naturæ ac ingenio videtur convenientissimus. Sunt, qui naturæ quodam impetu ad ubertatem & copiam feruntur: iis Ciceronem commendaverim. Sunt, quibus nihil, nisi quod adstrictum ac argutum est, placet: his Plinius erit imitandus. Alii simplici quodam ac casto orationis genere delectantur: hi facillime vel Cæsarem, vel Cornelium Nepotem imitabuntur. Denique quibus oratio gravis & pressa est in deliciis, ii non invita Minerva Tacitum sibi imitandum proponent. Hinc naturam cuique suam hac quoque in re esse sequendam, jam olim optime observavit Quinctil. *Instit. orat.* 10. 2. *Ergo primum est, ut, quod imitaturus est quisque, intelligat, & quare bonum sit sciat, tum in suscipiendo onere consulat* suas vires. *Nam quædam sunt inimitabilia, quibus aut infirmitas naturæ non sufficiat, aut diversitas repugnet. Nec, cui tenue ingenium erit, sola velit fortia & abrupta: cui forte quidem, sed indomituum,*

4. Est vero imitatio vel PUERILIS, vel VIRILIS seu mascula. Illa verba ac phrases anxie & morose imitatur (*): hæc ipsum auctoris ingenium ac ora-

tum, amore subtilitatis & vim suam perdat, & elegantiam, quam cupit, non adsequatur. Nibil est enim tam indecens, quam quum mollia dura fiunt. Quis vero auctor ingenio nostro quam maxime videatur adcommodatus, facile ex eo intelligemus, si, quis maxime nobis placeat, & quem facillime imitando exprimamus, subinde facto periculo, experiamur. Ita enim fere natura comparatum est, ut tanto magis quidque nobis placeat, quanto est ingenio ac naturæ nostræ convenientius. (Cautione illa hic opus est, quam ad *part.* 1. *cap.* 2. §.42. *n.*1. commendavimus. Cavendum ab αὐταδείας noxa. Proclives etiam hic sumus ad vitia. Boni præceptoris est ad Isocratis exemplum calcaribus uti non in his, qui nimis exsultant, sed qui tardiores sunt, & contra. Qui nimis siccis delectantur, deducendi ad Ciceronem, Sallustius commendandus his, qui luxuriantur cet. G.)

(*) Tales sunt omnes illæ imitationes, quas in scholarum trivio deprehendimus. Perlecta Ciceronis periocha, excerptis prasibus elegantioribus, iisque in epistolam aliquam aut historiam compactis, tum demum discipuli sibi plane Ciceroniani, aut, si mavis, Ciceronianissimi videntur, quasi omnis elegantia Ciceroniana in solis prasibus, ac non potius in ipso orationis habitu, consisteret. Mireris ergo viros quosdam ceteroquin doctissimos nimium huic puerili imitationi tribuisse, ac sæpe periodos integras ex auctoribus exscripsisse. Jam a Scheffero in *Gymnas. stil. p.* 31. est observatum, Æneam Sylvium in *Historia Europæa* de Hungaris ita disseruisse: *Turcas aurea & discolori veste: Hungaros ferro atque ære fulgere. Christianum agmen & stare paratum & sequi, nec turba nec sarcinis prægrave, intentum, quod dux non modo signet, sed etiam innuat.* Atqui hæc omnia sunt ex Curtio, *Lib.*4. *cap.*26. vix verbo mutato, exscripta. Ferenda hæc sunt in pueris; in maturioris judicii viris reprehensione dignissima, maxime si non loca auctorum rebus, sed res auctorum phrabus adcommodentur. Cujus rei præclarum exemplum ab eodem Scheffero *pag.* 32. datum est ex Eginhardi *Vita Caroli M.* qui Caroli sui de-

scri-

orationis habitum cum judicio ac libertate exprimit (**).

5. Ad

scripturus staturam & corporis habitum: *formæ*, inquit, *auctoritas ac dignitas, tam stanti quam sedenti, plurima inerat, cervix obesa & brevior, venterque projectior, valetudine prospera, præter quod, antequam decederet, noctibus ita dormiebat, ut summum quater aut quinquies non solum expergiscendo, sed etiam desurgendo interrumperet*. Omnia hæc ex Svetonii *Claudio*, *Nerone*, *Julio*, & *Augusto*, quemadmodum & alia, exscripta sunt. Quis vero crederet, Carolum M. illorum imperatorum formam ac corporis habitum in plerisque tam adcurate expressisse? sic Eginhardus *ergo*, *dum inepte* Svetonii *premit vestigia*, *multa adfingit illi principi insulsa &* παρὰ τὸ ὄν, ut eleganter ait Casaubonus.

(**) Virilis vel mascula imitatio non verba tantum ac prasin auctoris exprimit, sed & inveniendi, disponendive artificium, ipsumque orationis habitum, ita tamen, ut illa exscripta esse, nemo possit arguere. (Ut architectus non imitatur lapides, ligna, ferrum, sed formam, ordinem, ornatum. G.) Eleganter Quinctilian. *Inst. orat. Lib.* 10. *cap.* 2. *imitatio autem*, (*nam sæpius idem dicam*,) *non sit tantum in verbis. Illuc intendenda mens, quantum fuerit illis viris decoris in rebus atque personis, quod consilium, quæ dispositio, quam omnia etiam, quæ delectationi videantur data, ad victoriam spectent; quid agatur procemio, quæ ratio & quam varia narrandi, quæ vis probandi ac refellendi, quanta in adfectibus omnis generis movendis scientia, quantaque laus ipsa popularis utilitatis gratia adsumta: quæ tum est pulcerrima, quum sequitur, non quum arcessitur. Hæc si pervidenimus, tum vere imitabimur*. E. g. elegans est hæc periocha Lucretii *Lib.* 1.

Nec me animi fallit, quam sint obscura, sed acri
Percussit thyrso laudis spes magna meum cor,
Et simul incussit suavem mi in pectus amorem
Musarum, quo nunc instinctus mente vigenti
Avia Pieridum peragro loca, nullius ante
Trita solo.

Hæc imitatus est Virgilius, sed ita, ut nemo eum plagii suspectum habiturus sit. Ita enim canit poeta suavissimus *Georg.* 3. 289. *seq.*

Nec sum animi dubius, verbis ea vincere magnum
Quam sit, & angustis rebus

5. Ad *puerilem imitationem* quod adtinet, ea multo facilior est. Modo enim phrases ab auctore mutuas accipimus (*): modo sententiam quamdam aliis verbis phrasibusque exprimimus (**), modo eamdem, addi-

hunc addere honorem,
Sed me Parnassi deserta per ardua dulcis
Raptat amor: juvat ire jugis, qua nulla priorum
Castaliam molli diverterat orbita clivo.

Similia hæc Virgilii sunt illis *Lucretianis*: at non eadem tamen. Eamdem enim rem elegantiore phrasi alioque orationis charactere expressit Virgilius. Sic supra etiam hanc produximus periodum Ciceronis ex *orat. pro A. Cæcina, cap. 1. Si, quantum in agro, locisque desertis audacia potest, tantum in foro atque in judiciis impudentia valeret: non minus in caussa cederet A. Cæcina Sex. Æbutii impudentiæ, quam in vi facienda ejus cessit audaciæ.* Eam nos p. 40. ita sumus imitati: *si quantum in effringendis carceribus astutia potest, tantum ad effugiendam furcam audacia valeret: non minus jam hic fur carnifices deluderet audacia, quam lictoribus olim illusit astutia.* Nec verba hic sunt eadem, & res diversissima. Quicumque tamen utramque periodum inter se contenderit, statim deprehendet, nostram e *Ciceroniana* esse expressam. Scilicet non verba & phrasin, sed ipsum orationis habitum sumus imitati, eaque imitatio jure quodam suo *virilis* poterit adpellari.

(*) Hoc imitationis genus maxime puerile est. Nihil enim artis habet usus iste phrasium. Sic si quis ita loqueretur: *quum & nobilitate generis, & gloria majorum, & tua virtute unus omnium maxime floreas: omnes non solum sperant, sed etiam confidunt, talem te aliquando futurum, qualem cognitum judicarunt:* facile unusquisque videt, phrases has omnes e Cornelii Nepotis *vit. Miltiad. c. 1.* esse: sed nemo tamen quidquam artis aut ingenii in hac imitatione deprehendet. (Hoc itaque genus extemporalibus modo quæstionibus tractari debet, non justis scribendi materiis propositis. G.)

(**) Secundam hanc imitationis puerilis speciem jam Quinctil. *Inst. orat.* 10. 5. commendavit: *sumamus sententiam*, inquit, *eamque versemus quam numerosissime; velut eadem cera aliæ atque aliæ formæ duci solent.* Exempli loco sit sententia illa Hectoris apud Nævium: *pulcrum est laudari a laudato viro.* Hanc

additis quibusdam detractisque vocibus aut circumitationibus, refingimus (***).

6. *Virilis* imitatio non contenta phrasibus aut vocabuli. ipsas auctoris virtutes exprimere docet. Quum vero auctoris virtus modo in inventione, modo in dispositione, modo in eloquutione eluceat: mascula in primis videtur imitandi ratio, qua auctoris INVENTIONEM adsequi contendimus (*).

S 2 7. Non-

Hanc si quis aliis verbis ita exprimeret: *laudari ab iis, qui ipsi sunt laude dignissimi, is vero fructus laudandarum actionum videtur pulcerrimus*, dicerem ego, sententiam illam ex Nævio quidem, sed mutatis tamen verbis, esse expressam.

(***) Hæc quoque imitandi ratio puerilis est, sed paullo artificiosior. Quemadmodum enim prima species furto manifesto similis est: ita hæc eorum furum æmulatur sollertiam, qui rebus furtivis signa quædam detrahunt, aut alia nova addunt: ne tam facile possint a dominis furtum concepturis, vel quæsitoribus agnosci. E. g. supra pag. 40. prolixam admodum ac verbosissimam adduximus periodum ex Mureti *orationibus* 1. 4. Eam coarctabimus facile, omissis nonnullis aut detractis, quæ eminere videntur: *si eorum, quæ vivunt, unumquodque perficiendi sui desiderio tenetur; animusque noster tum demum, quando ad divinum exemplar propius accedit, videtur perfectissimus: ea profecto erit omnium præstantissima facultas, quæ homines adeo, quoad ejus fieri potest, arctissime devincit.* Eodem modo etiam amplificando refingi possunt auctorum sententiæ. Verum in utraque imitandi ratione danda est opera, ut ne sententiæ elegantia ac acumen pereat. Plerumque enim tam pressæ ac rotundæ sunt optimorum auctorum sententiæ, ut neque addi quidquam, neque detrahi possit, quin simul maxima pars pulcritudinis pereat. Exemplo esto sententia, ut opinor, Publii Syri: *cuivis potest contingere, quod cuiquam potest.* Hic sive addas quidquam, sive detrahas, plurimum acuminis ac elegantiæ decedet. Unde adcurata opus est prudentis doctoris manuductione, ne adolescentes his decipiantur. (Huc etiam retulerim illud extemporalis exercitationis genus, quo directa narratio in indirectam seu obliquam mutatur, & contra. G.)

(*) Inventio versatur in excogitandis argumentis. Ea vero

Vero quum in λόγυς, ἤθη, καὶ πάθη dividantur, nullum est argumentorum genus, in quo non imitari liceat alios. Sæpe auctores nobis suppeditant 1. *enthymemata* elegantissima, quæ nobis in usus nostros convertere licebit. E. g. Plinius *Epist.* 1. 10. laudaturus Euphratem, philosophum Stoicum, quot præclara enthymemata adcumulat? Ait eum esse, 1. obvium & expositum, plenumque humanitatis; 2. in disputando gravem, subtilem, ornatum, ac pæne Platonicum; 3. in sermone copiosum, varium, dulcem, ut facile repugnantes quoque ducere possit. Addit 4. multum ipsi venerationis adquirere proceritatem corporis, decoram faciem, demissum capillum, ingentem & canam barbam; 5. nullum horrorem in cultu esse, multam tamen severitatem. Laudat quoque 6. vitæ sanctitatem cum comitate; 7. severitatem in insectandis vitiis cum summa humanitate conjunctam. Nec 8. liberos ejus ad veram laudem adcurate institutos prætermittit. Vide, quot hic enthymemata paucis periodis adcumulet Plinius? An jam deesse tibi possent argumenta, philosophum vel theologum aliquem præclarum laudaturo? Equidem adfirmare non dubitarim, toti orationi encomiasticæ sufficere posse hæc enthymemata. (Nempe non eadem ubique assumi possunt, quod a stupidis interdum imitatoribus fieri solet: sed personam & argumentum nostrum intuentibus occurrunt similia. G.) Quem vero tunc deprehensurum putas, te Plinium esse imitatum? Nec minus 2. *adfectus* excitandi rationem optime ostendunt auctores classici. Exemplum denuo præbebit Plinius, *Epist.* 3. 1. qui amore studiorum inflammaturus Caninium Rufum, prædiorum ejus amœnitatem collaudat, ac deinde colligit, recte iis utendum esse: non rectius vero iis usurum Caninium, quam si, omissis sordidis rei familiaris curis, in studiorum sese portum vindicet, maxime quum prædia illa post eum alium atque alium habitura dominum, gloria vero, vigiliis ac lucubrationibus parta, numquam sit interitura. Quam eleganter hoc argumento παθητικῷ uti posses, si quando cohortari aliquem volueris ad diligentiam, qui in pingui aliquo secessu, aut alio amœniore loco vivit? Denique 3. etiam *mores*, quos vocant, seu ἤθη optime ducibus auctoribus classicis addiscimus. Ut hic quoque consulamus Plinium, *epistola* ejus 11. *libri* 1. exemplo esse poterit, quam comiter cum amicis sit expostulandum.

Objur-

7. Nonnumquam & DISPOSITIONEM auctoris imitamur, cum generalem totius orationis (*), tum eam, quam in singulis argumentis deprehendimus (**).

Objurgat Fabium Justum de infrequentia litterarum, petit ut vel solum illud: *si vales bene est, ego valeo*, scribat, hoc enim sibi fore maximum. Serio se id rogare ait, ut sciat, quid agat, quod sine sollicitudine summa nescire non possit. Tam morata epistola nobis etiam facile licebit cum amicis expostulare, si nostro usi stilo, mutata Plinii dictione, solum retineamus argumentum ἠθικόν. Ceterum incredibilem utilitatem eloquentiæ studioso hic adferet veterum Græcorum Latinorumque scriptorum comparatio. Hi enim pleraque, quæ in Græcis admiramur, imitati sunt, & ita quidem, ut aliquando superarint. Pertinet huc Scaligeri *Poetices lib.* 5. ubi id exemplis innumeris ostendit, addito simul ubique judicio, qua in re vel superarint Græcos Latini, vel iis manus dare coacti sint. Quin a *capite* 10. ejus libri ipsos Latinos inter se contendit eadem cura, ostenditque, sæpe unum alterum in eadem sententia exprimenda vel impari passu sequutum esse, vel multis post se parasangis reliquisse. Addi potest Macrobii *commentarius in* Ciceronis *somnium Scipionis*, quo Ciceronem Platonis similem inventionem expressisse, præclare ipso statim libelli initio demonstrat.

(*) E. g. Buchnerus *Panegyr.* 9. laudaturus Henricum Frisium, cancellarium Saxonicum, ita orationem partitur, ut cancellarium & *genere nobilem*, & excellentem *virtute*, & magnum *peritia*, & *auctoritate* validum esse oportere, easque virtutes omnes in Frisio eminuisse, ostendat. Quilibet, in Ciceronis lectione paullo versatior, intelliget, Tullianam esse hanc dispositionem. Is in oratione *pro lege Manilia*, *cap.* 10. eodem modo laudat Pompejum Magnum. Ait enim, summo imperatori quatuor res inesse oportere, scientiam rei militaris, virtutem, auctoritatem, & felicitatem, eaque omnia in Pompejo summa esse.

(**) Permultum enim refert, quomodo disponantur argumenta singula. Fieri id solet per syllogismos & enthymemata. Sed in his disponendis magnam oratori relictam esse libertatem, jam supra observavimus. Non melius itaque nobis consulemus, quam si ea quoque in re auctores veteres duces sequamur. Exemplum petamus ex ejusdem Ciceronis *oratio-*

ne cap. 15. ubi auctoritatem Pompeii hoc ordine collaudat:

1. Major: *Quicumque maxima pollet auctoritate, is imperator optimus est.*

Ratio: *Homines enim ut contemnant, aut metuant, aut oderint, aut ament, opinione non minus famæ, quam ratione, commoventur.*

2. Minor: *Pompejus maxima pollet auctoritate.* Rationes

1. *Popul. Rom. præclara de eo judicia tulit.*
2. *Pompejus rem publicam servavit sola fama ac celebritate nominis.*
3. *Plures gentes ei se dediderunt.*

3. Conclusio. *Ergo Pompejus erit imperator optimus.* Hoc ordine Cicero auctoritatem Pompeii celebrat. Dabimus operam, ut eodem ordine Eugenii, Sabaudiæ ducis, prudentiam bellicam laudemus.

1. Major: *Quicumque prudentissimus est, is optimus erit imperator.* Et quoniam prudentia multum in bello quoque gerendo ac imperio militari valet: certe nemini dubium est, quin ea quoque mentis perspicacia idem ille dux incomparabilis plurimum possit.

Ratio. *Plura enim sæpe prudentia, quam manu in bello geruntur.* Vehementer autem pertinere ad res feliciter gerendas, quid agatur, ac quomodo unumquodque provide administretur, quis non intelligit, quum res ipsa doceat, imperatores in profligandis hostibus, expugnandis castris, urbibusque capiendis, plura sæpe consilio ac prudentia, quam ferro, effecisse?

2. Minor. *Eugenius, dux Sabaudiæ, est prudentissimus.* Quod igitur nomen umquam in universo orbe Christiano ob prudentiæ laudem celebrius fuit? Cujus consilia paria?

Ratio 1. *Ejus prudentiam tres imperatores Romanorum probarunt.* In quo principe tres Romanorum imperatores, id quod maximum prudentiæ argumentum est, tantam spem collocarant, ut eum maximis exercitibus imperiique sui fatis summo cum imperio præfecerint. (Hæc ratio apud Ciceronem pulcre procedit, auctoritatem enim faciunt imperatori judicia de ipso populi: prudentiam non faciunt judicia principum. Itaque tres Auctoris rationes pro prudentia Eugenii ad duas, nempe ad usum rerum, quo comparata est, & ad res gestas quibus comprobata est, referuntur. Judicia imperatorum sunt testimonia rationis posterioris. G.)

2. *Prudentiam, multis variisque bellis feliciter administra-*

stra-

ſtratis, ſibi peperit. An vero quidquam prudentiæ ei deeſſe poſſe exiſtimatis, quem a prima adoleſcentia in caſtris verſatum, in omni bellorum genere fortuna exercuit, nullamque rem in uſu militari poſitam paſſa eſt ignorare?

Ratio 3. *Ubique ejus eluxit prudentia*. Itaque ut plura non dicam, neque aliorum teſtimoniis judiciiſque confirmem, quantum conſilio prudentiaque valeat, ipſe ille ſibi teſtis virtutis ſuæ ſit locupletiſſimus, qui quo anno Gallicano bello in Sabaudia oppoſitus eſt imperator, tam repente acutiſſimo hoſti conſilia omnia diſturbavit, ut prius ſe fuſum fugatumque, quam adventantem Eugenii exercitum animadverteret. Jam, recepta a Turcis Alba Græca, quum res Chriſtianorum in Hungaria in pejus ire cœpiſſent, barbarorum opes animique creviſſent, ſatiſque firmum præſidium regnum illud non haberet: amiſſus fuiſſet tot victoriarum fructus, niſi ad id ipſum eo tempore Eugenium tanto bello providentia Leopoldi objeciſſet. Hujus conſilium ac prudentia non ſolum Turcas ſuperiori Hungariæ cum maximo exercitu imminentes retardavit, verum etiam caſtris operibuſque clauſos e latebris iſtis in aciem, ex hac in fugam, ac inde in præterlabentem fluvium conjecit, tantoque terrore concuſſit Turcarum imperium, ut pertæſi bellorum, pacis leges cum ſummo dedecore ſuo conjunctas accipere, quam Eugenii prudentiſſima conſilia diutius experiri mallent. Age vero illa res quantam declarata ejuſdem ducis in adminiſtrando bello ſollertiam, quod in poſtremo bello Gallicano callidiſſimos Gallorum duces alios intra ipſa mœnia ac propugnacula, alios in acie caperet, reliquos pleroſque, copiis quamvis ſuperiores, ad internecionem cæderet? Quot ille tum victorias reportavit? quot urbes cepit? quot fecit provincias? Quæ omnia ſi quis eum ſolis armis ſolaque vi effeciſſe exiſtimat, næ is, ex mea quidem ſententia, magnopere fallitur.

3. Concluſio. *Ergo* Eugenius *eſt imperator optimus*. Poteſtis ergo jam colligere, auditores, quantus dux ſit Eugenius, quem animi robur manu fortem, armorum uſus intrepidum, prudentia denique reddit invictiſſimum.

Nemo, qui noſtra cum Ciceronis verbis contulerit, non ſimilitudinem quamdam deprehendet, quum tamen præter artificium diſponendi connectendique formulas nihil admodum verbis Ciceronianis, eo loco obviis, expoſuerimus.

S 4 (*) Sic

8. Denique & eloquutionem auctoris mascula quadam ac decora imitatione effingimus, quoties auctoris cujusdam characterem (*), acumina (**), figuras

(*) Sic si constat characterem dicendi auctoris esse sublimem, mihi quoque perspectam esse oportet rationem, sublimitatem illam exprimendi. Et ita etiam reliquos characteres imitandi rationem cognitam me habere oportebit. Faciam e. g. periculum, an Plinii characterem in *Epistol.* 1. 3. obvium imitatione quadam virili exprimere liceat:

Quid agit Lipsia, tuæ meæque deliciæ? quid horti amœnissimi? quid illud nemus opacissimum? quid zmaragdinus pratorum viror? quid illi suaves & tamen serii doctissimorum virorum congressus? quid theatrum anatomicum, quod plurimus aer collustrat & refrigerat? quid acroateria illa spaciosissima? quid illa domestica? quid bibliothecæ publicæ privatæque? Tenentne te, ac per vices ad se adliciunt? An, ut solent juvenes, voluptatis deceptus illecebris crebris comessationibus indulges? Si tenent, ter quaterque; sin minus, ne beatum quidem dixerim. Quin tu, (occasio est enim,) indignam te ingluviem aliis relinquis, & ipse te in illo digno Musis secessu, honestarum artium studiis adseris. Hæc sit occupatio tua, hæc remissio: hic labor, hæc requies; in his dies in his item noctes transigantur. Collige aliquid & reconde, quod sit sempiternum. Nam voluptates illæ, exactis paucis annis, evanescent, hoc numquam jucundissimum esse desinet, si semel cœperit. Non ignoro quam indolem, quod hortor ingenium: tu modo da operam, ut tantum utaris occasione, quantum uti voles, quum non amplius uteris. Vale.

Nemo hic Plinii non agnoscet stilum. Eadem est inventio, eadem epistolæ dispositio, eadem dicendi forma pressa & acuta, & tamen vix verba quædam Plinio debeo. Tentabimus porro, an eadem ratione etiam Curtii stilum exprimere possimus. Describit ille *Lib.* 3. *c.* 5. milites de Alexandro ægrotante sollicitos. Nos Suecos, Gustavi Adolphi regis casum lugentes, charactere Curtiano describemus:

Ingens luctus, ac pæne jam desperatio exercitum invaserat. Flentes querebantur, in tam præcipiti victoriarum cursu omnis memoriæ fortissimum regem non in acie, non ab hoste, prostratum, sed scelere ac insidiis exstinctum, cecidisse. Imminere Austriacos, triumphaturos, antequam conseruissent manus. Sibi per easdem ter-

ras (***), ac periodos (****) exprimere studemus.

9. Hactenus, quis imitandus sit, quot modis id fieri possit, & quid in puerili æque ac mascula imitatione in exemplum proponi debeat, paullo adcuratius investigavimus. Proximum est, ut, qua arte mascula illa imitatio constet, doceamus. Hic vero duo notanda sunt imitationis capita, quorum alterum ANALYSIN, alterum GENESIN adpellamus (*).

10. Ad

terras, quas victoriis illustrassent, fuga dilabendum. Omnia sibi tuta verenda, qui ne periculosissima quidem reformidarint. Tantum iter, etiamsi nemo impediat, confecturis fame ac lassitudine pereundum. Quem cum imperio præfuturum trepidis? quem Gustavo *futurum similem? Jam ut mare Balthicum fuga attingerent, classem, qua transeant, quem præbiturum?* Hic quoque aliæ phrases, alia materia, character tamen ac stilus idem est.

(**) Quoties ergo occurrit acumen aliquod ingeniosius, dispiciendum, qua occasione illud locum invenire possit. Nec hic tamen plagium, sed imitationem requirimus. Non eidem semper rei, sed alii, acutum illud dictum adcommodandum est. E. g. lepide Martial. *Epigr.* 2. 8. canit:

Hostem quum fugeret, se Fannius ipse peremit.
Hic rogo, non furor est, ne moriare mori?

Eodem vero exemplo dicere possem: *quis quæso major umquam furor poterit excogitari, quam Euclionum, qui ne esuriant aliquando, per omnem vitam esuriunt?*

(***) E. g. elegans in primis est illa figura Cicer. *Philipp.* 12. 3. *quid enim per deos immortales potest reipublicæ prodesse nostra legatio? prodesse dico? quid si etiam obfutura? obfutura? quid si jam nocuit?* Eam ita exprimere licet alia occasione: *putatisne ei pecuniam ad bellum tantum conficiendum superesse? superesse dico? quid si etiam defutura sit? defutura? quid si jam summa laboret inopia?* Eadem ratione & alias figuras elegantiores licebit imitando exprimere.

(****) Sæpe ita comparata est periodus, ut habeat aliquid admirandum. Tunc vero imitationem merebitur. Exemplum jam adfuit supra, quum primam periodum Ciceronis ex *oratione pro A. Cæcina* imitaremur.

(*) Quicumque alicujus rei formam ac materiam imitan-

10. Ad ANALYSIN quod adtinet, primo periodos, quas mascula ratione imitandas existimamus, logice in membra sua partimur (*), deinde de phrasibus ac vocabu-

tandam sibi proponit, is primo omnium rem interius contemplari, & singulas ejus partes earumque dispositionem adcuratius expendere: ac deinde de illis eodem modo effingendis connectendisque debet cogitare. Prius per Analysin, posterius per Genesin fieri solet. Est ergo nobis analysis *artificiosa periochæ cujusdam in partes suas solutio, eo consilio suscepta, ut, quid in singulis artificii lateat, perspici possit*. Genesis vero est *artificiosa materiæ cujusdam secundum easdem partes dispositio, ita comparata, ut idem artificium in singulis partibus eluceat*.

(*) Primo ergo opus est Analysi Logica. Ea quo modo instituenda sit, jam ex philosophia rationali constare debet. Nos ergo rem exemplo illustrabimus. Muretus *part. I. orat.* 22. ita ait:

Si pro cujus quisque propugnatione ac defensione plura pericula subiit, plus excepit acerbitatum, pluribus quasi procellis ac tempestatibus agitatus est, eo plus gaudii ex iis, quæ ad retinendam atque amplificandam illius dignitatem pertinent, ad eum pervenire credendum est: dubitare non potes, beatissime pater, quin Carolus rex, te pontifice creato, tanto ceteros reges eximia quadam percepti ex ea re gaudii magnitudine superaverit, quanto non hujus modo memoriæ, sed omnium ætatum ac sæculorum reges gravi ac diuturna susceptorum pro sedis apostolicæ auctoritate laborum ac discriminum perpessione superavit.

Jam si uberrimam hanc ac incomparabilem periodum imitandam ducerem: primo omnium cogitandum esset de *analysi logica*, quam ita instituerem. Tota periodus perfectum continet syllogismum:

Major. *Quicumque pro altero plus periculi ac laborum subiit, is maxime de ejus dignitate lætatur.*

Minor. *Carolus rex pro pontifice plus periculi ac laborum subiit quam alii.*

Conclusio. *Ergo de dignitate pontificis maxime lætatur.*

Accedat alia periodus ex Plin. *Paneg. cap.* 1.

Bene ac sapienter, P. C. majores instituerunt, ut rerum agendarum, ita dicendi initium a precationibus capere, quod nihil rite, nihilque providenter, sine deorum immorta-

cabulis judicamus (**), ac denique, qua arte singulæ partes inter se connexæ ac veluti coagmentatæ sint, expendimus (***).

II. ANA-

talium ope, consilio, honore auspicarentur.

Occurrit hic initio

1. Thesis. *Dicendi auspicium more majorum a precibus faciendum.*

2. Ætiologia.

(1) *Est enim id a majoribus bene ac sapienter institutum.*

(2) *Etiam aliæ actiones omnes a precibus inchoandæ.*

(3) *Nihil rite & providenter sine deorum ope geritur.*

(**) Accedere deinde debet Judicium de Phrasibus. Considerandum enim, quid in stilo & dictione auctoris præclarum ac admiratione dignum videatur. Sic in Mureti periodo observo, (1) auctorem sæpe conjunxisse per μερισμὸν ejusmodi vocabula, quæ pæne ejusdem significationis videntur, nec tamen sunt. Nam hoc modo conjungit *propugnationem* ac *defensionem*, quarum hæc etiam scriptis & verbis; illa armis tantum suscipitur. Ita etiam ipsam defensionem ita describit, ut gradatim adsurgat a *periculo* ad *acerbitates*, ab his ad *procellas* ac *tempestates*. In secundo periodi membro eadem ratione conjungit *retinere* & *amplificare dignitatem*, ut ostenderet Carolum non solum id dedisse operam, ut ne pontificis conditio deterior redderetur, verum etiam ut melior esset. In tertio membro, adjectivo in substantivum mutato amplificat orationem. Nam pro *magno gaudio percepto* ait: *eximia quædam percepti ex ea re gaudii magnitudo*. In postremo membro denuo conjungit *hujus memoriæ* & *omnium ætatum ac sæculorum reges*: nec non *labores* & *discrimina*. Et hæc quidem in illa Mureti periodo ad judicium de phrasibus pertinere videntur. Quod ad Plinii adtinet periodum, is quoque conjungit ejusmodi vocabula: veluti *bene* ac *sapienter*: *rite* & *providenter*, *deorum opem*, *consilium*, *honorem*. Observanda quoque synonymia phrasium: *initium ab aliqua re capere*, & *auspicari*.

(***) Sic satis patet, Muretum periodi suæ membra conjungere per particulas & formulas: 1. *si quod quisque*, 2. *eo plus*, 3. *dubitare non potes*, *quin tanto*, 4. *quanto*. In

Pli-

11. ANALYSIN sequitur GENESIS. Perspecta enim interiore periochæ alicujus pulcritudine, danda est opera, ut thema quoddam eodem ordine disponamus (*), ejusdemque generis phrasibus (**), ac connexioni-

Plinii periodo connexio est simplicissima. Rationem enim postponit thesi, eique illam connectit per particulam caussalem Quod.

(*) Exemplis res erit clarior. Mureti periodum supra in syllogismum solvimus. Sumemus ergo plane aliam materiam, eamque eadem ratione disponemus. Thesis nostra erit: *nobiles juvenes prudentiæ civilis cognitio decet*. Syllogismus inde nascetur talis:

Major. *Quidquid in rei publicæ administratione maximi momenti est: illud diligenter excolendum est a nobili juvene*.

Minor. *Prudentia civilis in rei publicæ administratione maximi momenti est*.

Conclusio: *Est ergo a nobili juvene diligenter excolenda*.

Ita & Plinii periodum thesi & rationibus constare diximus. Eodem exemplo nos ponemus.

Thesin: *Physices initium ab experientia capiendum*.

Ætiologia.

1. *Hoc enim viri sapientes monuerunt*.
2. *Omnium artium auspicium ab experientia fieri debet*.
3. *Nihil solide addiscitur sine experientia*.

Has dispositiones, quamvis ad aliam materiam adcommodatas, superioribus illis simillimas esse nemo non videt.

(**) Quidquid in phraseologia auctoris præclarum atque admirabile visum est, illud imitatione est exprimendum. Sic quum Mureti æque ac Plinii artificium in eo potissimum consistat, ut voces idem pæne significantes conjungant, ut phrases synonymas usurpent, ut denique adjectivum in substantivum commutent: danda erit opera, ut & nos hæc omnia imitemur. E. g. distinguit Muretus *defensionem* ac *propugnationem*: nos in nostro exemplo eodem modo scientiæ *intelligentiam* & *usum*, sejungemus. Muretus per gradus a *periculis* ad *acerbitates*, & ab his ad *tempestates* & *procellas* adsurgit. Nos eadem ratione a *doctrina* ad *prudentiam*, ab *hac* ad *exercitationem* vel *exsequutionem* consiliorum progrediemur. Muretus jun-

git

xionibus (***) utamur. Sic enim fiet, ut ovum ovo non similius videatur, quam stilus noster stilo auctoris (****).

12. Et hoc quidem est totum illud imitandi artificium, quod pauci adcurate tenent. Illud addo, neminem moveri debere rei difficultate. Quamvis enim ea imitandi ratio initio paullo operosior videatur: diuturna tamen exercitatione eam sensim adsequemur imitandi facultatem, ut non tam imitari, quam omnia ex ingenii penu depromere videamur.

CA-

git dignitatem *retinendam* atque *amplificandam* : nos eodem modo politicam & *imbibendam* & *excolendam* esse dicemus. Et sic facile reliqua etiam imitari licebit, ceu paullo post ipsa exempla satis ostendent.

(***) In connexione imitanda cum ad ordinem membrorum, tum ad formulas connectendi respiciendum est. E. g. quum supra Mureti periodum in syllogismum redegerimus: facile animadvertemus, subjectum majoris propositionis primum; prædicatum ejusdem secundum; conclusionem tertium; & adsumtum denique quartum membrum constituere. Idem ergo ordo nobis quoque imitandus est. Sic Plinii periodo quum primo rationem primam & secundam, deinde ipsam thesin, ac postremo tertiam rationem positam observemus: nobis quoque ab eo ordine haud discedendum erit. Particulæ vero & formulæ connectendi poterunt retineri.

(****) Ne jactantius hoc dictum existimes, subjungemus exemplorum nostrorum ἐξεργασίαν. Mureti itaque periodum ita imitabimur:

Si e cujus quisque scientiæ intelligentia atque usu plus doctrinæ sperat, plus sibi comparat prudentiæ, pluribus denique ad res gerendas præsidiis instruitur, eo plus industriæ ad illam addiscendam excolendamque generosos adolescentes adlaturos, credendum est: dubitari profecto non potest, auditores, quin degustatis prius cultioribus litteris, prudentiam civilem tanto alacrius, quam reliquas artes, sint imbibituri, quanto non inferioribus modo, sed omnibus omnino artibus ac scientiis, eximia quadam ac mirifica percipiendæ ex ea utilitatis ubertate ac magnitudine antecellit.

Sic

CAPUT III.

DE VARIIS STILI EXERCITIIS.

1. *Exercitationum necessitas*. 2. *Commendatur ergo versio*. 3. *Variatio*. 4. *Carminis solutio*. 5. *Coarctatio*. 6. *Amplificatio*. 7. *Characteris mutatio*. 8. *Descriptio*. 9. *Ethopœja*. 10. *Conclusio opusculi*.

1. AD metam jam denique pervenimus, nec quidquam videtur reliquum, quam ut de exercitiis quoque stili (*) aliquid moneamus. Verum ea in re lice-

Sic & Plinii exemplo, hanc effingemus periodum:

Bene ac prudenter, si quid aliud philosophi præceperunt, ut artium addiscendarum, ita naturam contemplandi initium ab experientia esse capiendum, quod numquam adcurate, numquam solide homines sine sensuum suorum perceptione, testimonio, judicio philosopharentur.

(*) Omnes, qui de cultiore stilo præcepta quædam dederunt, præter φύσιν & μάθησιν etiam ἄσκησιν sive *exercitationem* commendarunt. Et recte quidem, quia, teste illa rerum magistra, nulla lingua sine usu adcurate addiscitur. Quum vero consuetudinem cum Latine loquentibus interceperit nobis linguæ hujus interitus, scriptione hæc jactura utcumque pensanda est. *Stilus* enim, teste Cicerone, *optimus dicendi magister est*. Et Theon rhetor, a Thoma Gale editus, in *præfatione opusculi* sui: *quemadmodum*, inquit, *picturæ studiosis nihil profuerit, cognovisse Apellis, Protogenis, & Antiphili tabulas, nisi & ipsi pingere tentarint: ita & eloquentiæ operam datu-ris neque copia sensuum, neque puritas sermonis, neque compositionis concinnitas, neque audivisse præclara, nihil denique horum omnium, quæ rhetorica complectitur, utile esse poterit, nisi quisque & ipse quotidie scribendo sese exerceat*. (De exercitationis necessitate illud unum tenendum, multo facilius esse per solam exercitationem disce-

re

licebit nobis esse brevioribus, quum post alios (**) ex instituto illam exsequuti sint CASP. SAGITTARIUS & JO. SCHEFFERUS (***).

2. Tironibus auspicandum erit à VERSIONE, quippe omnium facillima. Sed quum in scholis plerumque e vernacula aliquid in Latinam linguam transferendum proponatur: consultius videtur, e Latinis multa vertere Germanice, eaque interjecto tempore denuo Latina reddere (*).

3. Ver-

re scribere, quam ex solis præceptis. Ne Grammatice quidem scribere ex solis præceptis, nedum ornate, disces. Serius multo inventa sunt præcepta, cum olim essent, qui recte scriberent. G.)

(**) Jam Quinctil. *Instit. orat.* 10. 3. nonnulla de scribendi exercitiis præcepit, quem deinde plures sequuti sunt, veluti Manut. *Epist.* 1. 4. Sturmius, Morhofius, *Polyhist. Tom.* 1. *libr.* 2. *cap.* 13. & alii.

(***) Casp. Sagittar. *de lectione ac imitatione Ciceronis*, & Jo. Schefferus *de stilo*, *cap.* 13. 14. & ex instituto in *Gymnasio stili*, *seu de varia scribendi exercitatione*, ex quo nonnulla hic decerpere juvabit.

(*) Versiones Latinæ cum fructu non adeo magno conjunctæ videntur, si tironibus imperentur. Quum enim nondum gustu quodam Latinæ elegantiæ imbuti sint; fieri non potest, quin Latinitas, hac exercitatione comparata, Germanismos redoleat. At si sæpe auctorum veterum loca in vernaculam transferuntur: facilius observabitur utriusque linguæ differentia. Cavere tum discent tirones Germanicos idiotismos, ordinem verborum Germanicum, & quidquid in lingua nostra a Latinæ proprietatibus abhorret. Ego sane adolescentem me memini magnam Curtii & Nepotis partem in vernaculam transferre, notatis ubique utriusque linguæ differentiis; ex quo labore quantum fructum ceperim, non sine voluptate quadam recordor. (Versio apud tirunculos præmitti debet quæ singula verba ordine simpliciter exprimat; deinde statim subjicienda mascula quædam interpretatio, sententiæ auctoris & linguæ nostræ rationibus accommodata. Procedente tempore illa prior puerilis ratio paullatim parcius proponenda, & obscurioribus tan-

3. Verſionibus ejuſmodi aliquamdiu adſueti, VARIATIONIBUS ſuam exercebunt induſtriam, operamque dabunt. ut ſententiam aliquam aliis caſibus (*), verbis, phraſibus (**), figuris (***) permutent.

4. Non præter rem etiam a SCHEFFERO, MORHO-

tantum locis adhibenda: ubi vires acceſſerint, omittenda penitus. Eo etiam adſuefaciendi adoleſcentes, ut intentis in Latinum exemplum oculis ſtatim Germanica recitare poſſint, cet. G.)

(*) Hujus variationis per caſus jam ſupra *part.* 1. *cap.* 1. §. 22. fecimus mentionem. Jam exemplo multiplicem illam variandi rationem illuſtrabimus. Sit nobis ſententia: *omnes homines ſunt ab otio proclives ad libidinem.* Jam in caſu ſecundo dicere licebit: *eſt ea hominum omnino omnium indoles, ut ab otio ad voluptatem ac libidinem ſint proclives*. In caſu tertio: *commune id omnibus hominibus vitium eſt, ut ab otio ad libidinem ruant*. In caſu quarto: *omnes homines otii dulcedo ad libidinem ſolet invitare*. In caſu ſexto: *hominibus otio ac deſidia veluti ſepultis, ſepultæ animo libidines veluti reviviſcunt*.

(**) Quærenda ergo erunt vocabula ejuſdem notionis, quæ ſynonyma vocare ſolent philoſophi. Veluti in ſuperiore exemplo: *ita natura comparata eſt omnium mortalium, ut laborem defugientes, in libidinem, id eſt, e Charybdi in Scyllam incidant. Omnium omnino hominum indoles ab otio proclivis eſt ad libidinem. Non temere quiſquam labores defugit, quin libidinem tanto acrius concupiſcat, &c.*

(***) Variatio per figuras non minus eſt elegans, & mirifice exercet ingenium. Sic Aſyndeton erit: *omnes homines ab otio ad luxuriam, libidinem, laſciviam præcipiti curſu ruunt*. Anaphora: *nihil eſt hominibus otioſis ad luxuriam, nihil ad laſciviam, nihil ad libidinem ac voluptatem proclivius*. Climax: *ea hominum pæne omnium eſt indoles, ut ab otio in luxuriam, ab hac in laſciviam, atque ab ea denique in fœdiſſimas libidines non gradu ſed præcipiti curſu ferantur*. Sic facile per alias figuras inſtitui poterit variatio. Sane mirifice hoc & ingenium acuit & judicium, ſi prudentis magiſtri accedat inſtitutio. Neque enim hæc exercitatio committenda eſt iis, qui nondum ære lavantur.

(*) Com-

HOFIO & aliis commendatur CARMINIS SOLUTIO (*), quippe qua ipsi veteres non sine fructu usi sunt (**). Est autem illa *elegans versuum, neglecta mensura & dictione poetica, in prosam mutatio* (***).

5. Ad

(*) Commendari hæc vel eo nomine meretur, quod inde facillime addisci potest stili poetici ac prosaici differentia.

(**) Jam olim eo exercitationis genere usos esse Sulpitium & Augustinum, docet Sagittar. *de lect. & imitat. Cicer. num.* 118. Solebant vero veteres non solum loca poetarum notabiliora mensura ac dictione poetica solvere, verum etiam oratorum dicta in poemata sua transferre. Ut exemplo rem illustremus, Cicero in *orat. pro C. Rabirio*: *nihil me*, inquit, *clamor iste commovet: sed consolatur, quum indicet, esse quosdam cives imperitos, sed non multos. Numquam, mihi credite, populus Romanus hic, qui silet, consulem me fecisset, si vestro clamore perturbatum iri arbitraretur*. Posteriorem partem in poema suum transtulit Silius Italicus 7. 219.

Fervida si nobis corda, abruptumque putassent
Ingenium patres, & si clamoribus, inquit,
Turbari facilem mentem: non ultima rerum
Et deplorati mandassent Martis habenas.

Sic & ipse Cicero nonnumquam loca poetarum metro soluta in orationibus suis expressit. Exempli gratia, Euripid. in *Hippolyto* de mulieribus libidinosis ita canit:

οὐδ' ἐ σκότον φρίσσουσι τὸν ξυνεργάτην,
Τέρεμνά τ' οἴκων, μή ποτε φθογγὴν ἀφῆ.

Neque tenebras noctis perhorrerent consciæ,
Neque, ipsa ne quando ejiciat vocem, domus.

Hæc ita soluta oratione expressit Cicero *pro Cælio*: *ex hac igitur domo progressa ista mulier, de veneni celeritate dicere audebit? nonne ipsam domum metuet, ne quam vocem ejiciat? non parietes conscios? non noctem illam funestam ac luctuosam perhorrescet?*

(***) Exempla complura peti possunt ex Nicod. Frischlini *paraphrasibus*. Vir enim iste doctissimus Virgilium, Horatii *Epistolas*, & Persii *Satiras* in prosam ingeniose convertit, quod in Horatio & Juvenale etiam tentavit Eilh. Lubinus in *periphrasi Horatii & ecphrasi Juvenalis*.

5. Ad formam stili mutandam præcipue pertinet COARCTATIO, quæ est *pressa atque adstricta eorum, quæ cum ambitu ab auctore dicta sunt, expositio* (*).

6. Ex quo simul patet, quale sit quintum exercitationis genus, quod AMPLIFICATIONEM vocant. Eadem enim arte etiam ea, quæ pressius ab auctore dicta sunt, per *μερισμὸν* (*), circumstantias (**), de-

(*) Non hic intelligimus coarctationem illam, qua tota auctorum opera diffusissima in epitomen contrahuntur, sed qua stilus uberior in pressum atque adstrictiorem convertitur. Facile enim ab iis, qui in potestate habent Latinam eloquentiam, stilus Asiaticus in Rhodium, immo & Atticum poterit commutari. E. g. Cicer. *Verrin.* 4. *nego*, inquit, *in Sicilia tota, tam locuplete, tam vetere provincia, tot oppidis, tot familiis tam copiosis, ullum argenteum vas, ullum Corinthium aut Deliacum fuisse; nego ullam gemmam aut margaritam fuisse, aut quidquam ex auro & ebore factum, signum ullum æneum, marmoreum, eburneum; nego ullam picturam neque in tabulis neque textilem fuisse, quin quæsierit, inspexerit, quod placitum sit, abstulerit*. Uberrima hæc est, ac plane Asiatica periodus. Eam tamen facile ita coarctabimus. *nego in universa Sicilia, locuplete ac populosa provincia, ullum vas rari operis fuisse: nego ullam fuisse gemmam, aut quidquam ex auro, ebore, ære vel marmore ingeniosius confectum; nego picturam vel telam egregiam fuisse, quin quæsiverit, inspexerit, abstulerit*. Vel brevius; *nego in Sicilia (at quanta provincia?) ullum vas rari operis, aut quidquam vel materia pretiosum vel artificiosius elaboratum fuisse, quod non a Verre quæsitum, inspectum, ablatumque fuerit*.

(*) Dicere e. g. Cicero *div. in Verr.* 1. volebat: *putasne te posse, quæ Verres ubique patrarit, distincta oratione proferre?* Hoc amplificaturus, primo illud *ubique* per *μερισμὸν περιφράζει*, enumeratis provinciis & locis, quæ Verres sceleribus polluerat, deinde illud *distincte* per descriptionem illustrat, adeoque inde nascitur hæc periodus uberrima: *putasne te posse, quæ C. Verres in legatione, quæ in prætura, quæ Romæ, quæ in Italia, quæ in Achaja, Asia, Pamphyliaque* patra-

descriptiones (***), aliosque amplificandi fontes (****), dilatamus. Cave tamen, ita amplifices, ut periodus in τάσιν evadat, quam quippe in vitio poni, jam supra observavimus.

7. Sextum exercitationis genus CHARACTEREM dicunt. Sunt vero characteres *imagines quædam animorum, per externas notas expressæ designatæque* (*).

Quum

patrarit, ea, quemadmodum locis temporibusque patrata sint, sic criminibus & oratione distinguere?

(**) Eadem oratione insequente statim periodo Cicero dicere volebat: *putasne te posse id efficere, ut, quæ præter fas fecit, judicibus satis acerba ac indigna videantur?* Hæc quoque amplificaturus, primo addit circumstantiam *cur? esse enim id maxime necessarium*; deinde addit descriptionem eorum, quæ contra fas & æquum fecerit Verres, eoque *libidinem, nefas, crudelitatem* refert. Denique sequitur circumstantia *quomodo?* tam acerba enim hæc facinora judici videri debere ait, quam iis, qui illa passa sint. Unde hæc enascitur periodus: *putasne te posse id, quod ejusmodi reo maxime necessarium est, facere, ut, quæ crudeliter fecerit, ea æque acerba & indigna videantur esse iis, qui audient, ac illis visa sunt, qui senserunt?*

(***) Sic quum Cicero *pro Roscio Amer. c.* 13. dicere potuisset: *etenim si vultu sæpe læditur pietas: quod supplicium satis acre in parricidam reperietur?* utrumque membrum periodi amplificat descriptione: in priore membro verba illa ait esse proverbium a viris sapientibus repertum; in posteriore parricidam luculenter describit. Unde enascitur periodus: *etenim, si, id quod præclare a sapientibus dicitur, vultu sæpe læditur pietas: quod supplicium satis acre reperietur in eum, qui mortem obtulerit parenti, pro quo mori ipsum, si res postularet, jura divina atque humana cogebant?*

(****) Neque enim ullus est locus dialecticus, nulla circumstantia, nulla figura, unde non amplificatio quædam peti possit. Ex instituto ea de re agit Val. Thilo in *Rudim. rhetor. de period. amplificat. & connex. part.* 2. *c.* 3. *sequ. p.* 72. *sequ.*

(*) Cave ergo existimes, *characteres* esse mera elogia. Quare etsi Vellejus Paterculus in describendis hominum ingeniis videatur felicissimus:

Quum vero ſine inſigni philoſophiæ moralis notitia character animi exprimi nulla ratione poſſit (**): ab iis demum ſuſcipienda eſt hæc exercitatio, qui in hac philoſophiæ parte ſunt verſatiſſimi.

8. Proxima eſt DESCRIPTIO, vel ἔκφρασις, genus exercitationis, SCHEFFERI (*) judicio, jucundiſſimum & ad ſplendorem orationis pulcritudinemque præcipue comparatum. Eſt vero deſcriptio expoſitio, rem ejuſque naturam ac indolem perſpicue ſubjiciens oculis (**).

9. De-

mus: in eo tamen peccaſſe videtur nitidiſſimus ſcriptor, quod vix quemquam ſine elogio prætermiſit. Pictorum reprehenditur adulatio, qui vix pingere ſe quemquam poſſe putant, niſi pulcriorem fingant. Quanto magis notandi, qui non deſcribunt, ſed laudant, & tamen veram imaginem vel characterem nobis ob oculos poſuiſſe videri volunt?

(**) Hinc cum fructu hic conferri poſſunt, quicumque in excolenda ethica characteriſtica exercuerunt ingenium, veluti Theophraſtus in *characteribus morum*, De la Bruyere, Cl. Paſcalis in *characteribus*, & ſi qui ſunt hujus generis alii. Ut vero, quid ſit character, eo luculentius pateat, exemplum dabimus e Petronii *Satir. cap.* 117. *pag.* 542. *edit. Burmann.* qui characterem oſtentatoris hac elegante notatione expreſſit: *ſecundum hanc formulam imperamus Eumolpo, ut plurimum tuſſiat, ut ſit modo ſolutioris ſtomachi, cibosque omnes palam damnet; loquatur aurum & argentum, fundoſque mendaces, & perpetuam terrarum fertilitatem. Sedeat præterea quotidie ad rationes tabulaſque teſtamenti, omnibus fidem renovet; & ne quid ſcenæ deeſſet, quotieſcumque aliquem noſtrum vocare tentaſſet, alium pro alio vocaret, ut facile adpareret, dominum etiam eorum meminiſſe, qui præſentes non eſſent.* En hic oſtentatoris effigiem, tam profecto adcuratam, ut tibi eum videre coram videaris. Talia etiam circa alia vitia hominum tentanda ſunt, ſed ita, ut ſemper philoſophiæ moralis principia adhibeamus in conſilium.

(*) Scheffer. *Gymnaſ. ſtil.* *p.* 41.

(**) In deſcriptionibus feliciſſimum eſt ingenium Virgilii. Unde is non parum

in

9. Denique etiam ETHOPOEJA commendari solet, id est, *imitatio sermonis, moribus alicujus & negotio adcommodata* (*). In qua præcipue danda est opera, ne τὸ πρέπον neglexisse videamur (**).

in hoc genere orationis proficiet, qui elegantissimas hujus poetæ descriptiones in prosam orationem commutabit. Exempli loco esse poterit descriptio tempestatis, quæ *Æn.* 1. *v.* 85. *seqq.* occurrit, qua nihil poterit excogitari elegantius. Curtius etiam in descriptionibus excellit, quamvis eæ nonnumquam sophisticum potius, quam historicum redoleant ingenium. Huc pertinent descriptiones prælii *Lib.* 3. *c.* 10. & *Lib.* 4. *c.* 6. triumphi *Lib.* 9. *c.* 10. Marsyæ amnis *Lib.* 3. *c.* 1. Nos exempli loco dabimus descriptionem itineris per Libyam ad Jovis Hammonis templum apud eumdem Curt. *Lib.* 4. *cap.* 7. *iter expeditis quoque & paucis vix tolerabile ingrediendum erat: terra cæloque aquarum penuria est: steriles arenæ jacent, quas ubi vapor solis accendit, fervido solo exurentes vestigia, intolerabilis æstus exsistit, luctandumque est non tantum cum ardore & siccitate regionis, sed etiam cum tenacissimo sabulo, quod præaltum & vestigio cedens ægre moliuntur pedes.* Cavendum tamen hic ab hyperbolis & frigidis exaggerationibus, a quibus, ut supra notavimus, raro abstinent Florus & Curtius.

(*) Pleni sunt ejusmodi ethopoeiis historici & poetæ. Sic Curtius modo Alexandrum, modo Darium, modo alios loquentes introducit, nec ullam temere prætermittit occasionem, quantum declamatorio acumine valeat, ostentandi. Plures quoque ejusmodi orationes sunt apud Livium, Sallustium, Tacitum, quin & apud poetas Virgilium, Silium Italicum, Lucanum. Ex instituto vero ethopoejas composuit Theon, quæ cum Demetrii Phalerei libello *de eloquutione* prodierunt *Oxonii* 1676. 8. Exempli loco sit brevis, sed elegans ethopoeja, qua Darii adfectum exprimit Curtius, *Lib.* 4. *c.* 10. quum is de Alexandri M. humanitate & clementia in captivam uxorem factus esset certior: *dii patrii, primum mihi stabilite regnum: deinde, si de me jam transactum est, precor, ne quis Asiæ res sit, quam iste; tam justus hostis, tam misericors victor.*

(**) Hinc, si quis regi subtilem orationem de ma-

10. Referri huc etiam solent progymnasmata, veluti *fabula*, *narratio*, *chria*, *confirmatio*, *confutatio*, *laus*, *vituperatio*, *comparatio*, *locus communis*, *thesis*, & quæ sunt hujus generis alia. Verum quum de progymnasmatibus fere innumeri exstant libelli: nolumus nos quidem actum agere, sed defuncti hoc quem nobis imperavimus labore, hic subsistimus.

teria quadam philosophica, aut philosopho orationem magnificam de re militari tribueret: is profecto non ethopoejam scribere, sed Herculi soccos, puero cothurnos, aptare videretur. Mirus in ea re artifex est Terentius, cujus *Eunuchum* si quis perlegerit, non poterit non ejus ingenium in exprimendis hominum moribus, & oratione loquentibus attemperanda, mirari.

(Annotationes nostras obsignabimus dicto Crassi, id est, ipsius Ciceronis *de orat.* 1. 34. *legendi etiam poetæ, cognoscenda historia, omnium bonarum artium scriptores ac doctores & legendi & pervolutandi, & exercitationis caussa laudandi, interpretandi, corrigendi, vituperandi, refellendi, disputandumque de omni re in contrarias partes, & quidquid erit in quacunque re, quod probabile videri possit, eliciendum atque dicendum.* Id. *Bruto* c. 15. *ut hominis decus ingenium, sic ingenii ipsius tamen eloquentia.* G.)

SIL-

SILLOGE
EXEMPLORUM
PRÆCEPTA SUPERIORA ILLUSTRANTIUM.

PRÆFATIO.

NON animus erat initio, hanc exemplorum ſyllogen adjicere, partim quod præcepta ipſa ſatis perſpicua ſint, partim quod nuſquam deeſſe exempla luculentiſſima viderentur. Attamen, quum amici in ſcriniis meis vidiſſent nonnulla, jam olim a me diligentius elaborata, quæ huic opuſculo lucis aliquid accendere poſſe exiſtimarent, eſſentque auctores, ut & iſta præceptis ſubjicerem: nolui ego eorum voluntati refragari. Ne vero utilitate ſua deſtituerentur iſta opuſcula, ſubinde in ora paginarum ſubjeci numerum paragraphorum, adeoque præceptorum, quorum ad normam iſta ſunt a me elaborata. Tu, lector, & hoc, quidquid eſt, æqui bonique conſule, & vale.

I.

I.

EPISTOLA,

QUA PRAXIS CAPITIS I. OSTENDITUR.

EGO vero (*a*), ANTONI (*b*) suavissime (*c*), tanta cum admiratione (*d*) felicitatem TUAM (*e*) intueor, ut quem tibi ea (*f*) in re non dicam anteferendum, sed comparandum arbitrer (*g*), inveniam omnino neminem (*h*). Contigit enim TIBI, quod nescio an ulli (*i*), ut præter splendidos natales, præter summam, qua fulges (*k*), dignitatem, extentumque vitæ spatium, quod TIBI summus rerum arbiter concessit, filium quoque habeas, omni doctrinæ, virtutisque laude multo (*l*) ornatissimum (*m*). Equidem, qualis esset aliquando futurus (*n*),

(a) *Vero*. Eleganter hoc additur ab initio pronomini *ego*, *p.* 1. *c.* 1. §. 20. *reg.* 1.

(b) *Antoni*, non ANTHONI, *part.* 1. *c.* 1. §. 8. *reg.* 1. nec recte scripsissem ANTONI, per §. 6. *reg.* 2.

(c) *Suavissime*. Vocativus enim non statim ab initio, sed plerumque post aliquot verba ponitur, *part.* 1. *c.* 1. §. 19. *reg.* 1. nec recte scripsissem *suavissime*, per *part.* 1. *c.* 1. §. 7. *reg.* 3.

(d) *Tanta cum admiratione*, per regulam 13. §. 19.

(e) TUAM, per regulam 3. §. 6. nec recte scripsissem TUAM per *reg.* 1. §. 6.

(f) *Quem tibi ea*, plura hic junguntur pronomina. Vid. §. 19. *reg.* 12.

(g) *Arbiter*, propositio incidens reliquæ orationi inserta est. Vid. §. 19. *reg.* 3.

(h) *Neminem*, casus obliqui vocis *nemo* periodum eleganter concludunt. Vid. *ib. reg.* 10.

(i) *Nescio an ulli*, elegans descriptio superlativi, de qua supra *part.* 1. *c.* 1. §. 22.

(k) *Qua fulges*, propositio incidens reliquæ orationi inserta. Vid. §. 19. *reg.* 3.

(l) *Multo*, solet hoc superlativis addi. Vid. §. 20. *reg.* 3.

(m) *Ornatissimum*, superlativum periodum eleganter concludere, observavimus §. 19. *reg.* 9.

(n)

(*n*), jam pridem ego fretus ejus indole ac præclaro ad virtutem impetu, conjeceram. Jam vero augurium istud meum exitu comprobante (*o*), non possum non (*p*) utrique nostrum pro eo ac debeo (*q*), gratulari (*r*). TIBI, cui ejusmodi contigit filius, quem ne fingere quidem ac concipere meliorem possis: mihi, qui nescio qua (*s*) ingenii sollertia (*t*), de futura ejus virtute ac dignitate tam vere divinavi. Quum primum ex ephebis excesserat, in elegantiorum litterarum (*u*) studiis incremento tam præcoci adolevit, ut, disceretne (*x*), an ex PLATONIS sententia (*y*) reminisceretur, vix posset a quoquam existimari (*z*). Tantum sane abest (*a*), ut comissationibus (*b*), aleæ, otio, (id quod (*c*) vulgo (*d*) faciunt adolescentes,) quidquam attribuerit temporis, ut quibusdam justo videretur diligentior (*e*), essentque, qui (*f*) frenis potius,

(n) *Esset aliquando futurus*, tempora e participiis & verbo substantivo composita divelli solere, observatum est §. 19. *reg.* 7.

(o) *Exitu comprobante*, variatio per participium, de qua §. 22. *reg.* 6,

(p) *Non possum non*, pro oportet. Vid. §. 22. *reg.* 5.

(q) *Pro eo ac debeo*, de hac formula vid. §.19. *reg.*6.

(r) *Possum gratulari*, verba hæc divelluntur per regulam §. 19. *reg.* 8.

(s) *Nescio qua*, vide supra §. 22. *reg.* 6.

(t) *Sollertia*, ita scribendum pro *solertia*. Vid. §.11.

(u) *Litterarum*, ita scribendum est, non *literarum*. Vid. §. 11.

(x) *Disceretne*, in sententia enim dubitativa auctores meliores non bis ponunt *an*, Vid. §. 16. *reg.* 7.

(y) *Ex sententia*, non : *juxta Platonem*, §. 15. *reg.* 3.

(z) *Posset a quoquam existimari*, inter duo verba, quorum alterum ab altero regitur, eleganter aliquid interseritur. Vid. §. 19. *reg.*8.

(a) *Tantum abest*. Variatio hæc commendatur §. 22. *reg.* 3.

(b) *Comissationibus*, ita scribendum, non *comessationibus*, §. 11.

(c) *Id quod*, vid. §. 20. *reg.* 11.

(d) *Vulgo*. Male dicunt *communiter*, de cujus adverbii usu vid. §. 15. *reg.* 1.

(e) *Justo diligentior*, justo comparativis additur. Vid. §. 20. *reg.* 5.

(f) *Essentque, qui*, omit-

tius, quam calcaribus (*g*) ei opus esse existimarent. Hæc omnia nisi (*h*) quis tam magna judicet, nihil ut (*i*) illis possit esse præstabilius (*k*), næ iste iniquus esset rerum æstimator. Sed sunt tamen longe majora. Quemadmodum enim adhuc (*l*) condiscipulos omnes; ita paullo post, ubi duodevicesimo (*m*) ætatis anno academiam nostram salutavit, se ipsum vicit. Doctoribus operam dedit assidue, iisque (*n*) eruditissimis, & in philosophia jurisque prudentia, quanta quanta est (*o*), tanta industria est versatus (*p*), quanta illa esse, quum summa est, solet (*q*). Sane, qui ab eo electi fuerant præceptores, quemquam negabant (*r*) sibi innotuisse, qui filio TUO, quamvis (*s*) pæne (*t*) adolescenti, esset industria ingeniique acumine (*u*), ulla ex parte (*x*), comparandus. Quæ

quum

titur hic *aliqui*, per *regulam* 2. §. 21.

(g) *Quam calaribus*, *quam* cum casu vel verbo suo interseritur reliquæ orationi per §. 19. *reg.* 4.

(h) *Nisi quis*, *si* & *nisi* post aliquot vocabula poni, observavimus §. 20. *reg.* 10.

(i) *Nihil ut*, pro *ut nihil*. Vid. *regulam* 14. §. 19.

(k) *Nihil præstabilius*, comparativus hic ponitur pro superlativo. Vid. §. 22. *reg.* 5. & claudit periodum per *reg.* 9.

(l) *Adhuc*, non hactenus. Vid. §. 15. *reg.* 2.

(m) *Duodevicesimo*, *vicesimo* scribendum esse, non *vigesimo*, observavimus §. 11.

(n) *Iisque*, de hujus pronominis usu diximus §. 20. *reg.* 12.

(o) *Quanta quanta est*, id est, *tota*. Variationem hanc commendavimus §. 22. *reg.* 7.

(p) *Est versatus*, *in aliqua re versari* dicendum, non *circa aliquam rem*. Vid. §. 15. *reg.* 8.

(q) *Quanta illa esse*, *quum summa est*, *solet*. Ejusmodi descriptiones superlativi commendatæ sunt §. 22. *reg.* 1.

(r) *Negabant*, *dico*, sequente negatione, mutatur in *nego*. Vid. §. 22. *reg.* 4.

(s) *Quamvis*, de hujus particulæ usu actum §. 15. *r.* 4.

(t) *Pæne*, non *pene*. Vid. §. 11.

(u) *Ingenii acumine*, pro *ingenio acuto*. De hac variatione actum §. 22. *reg.* 3.

(x) *Ulla ex parte*, pro *ex ulla parte*. Vid. §. 19. *reg.* 13.

(y)

quum ita sint, fieri profecto non poterat (*y*), quin in dies (*z*) evaderet (*a*) doctior (*b*), & quantum eruditione valeret, etiam in patria increbesceret (*c*) rumor. Princeps certe, acerrimus ingeniorum censor, arcessit (*d*) jussit (*e*) politissimum juvenem, & cum eo seorsum (*f*) colloquutus (*g*), non multa solum in eum exstare voluit clementiæ argumenta, verum etiam auctor (*h*) TIBI fuit, ut ne (*i*) eum, si demum revertisset (*k*), abs TE segregari patereris. Ut quisque (*l*) in aula honestarum artium studia maxime curabat (*m*), ita filium tuum colebat obnixissime, spectabatque fore (*n*), ut eo aliquando amico, collega, & in re publica administranda socio, uteretur. Nec quisquam tamen, meo quidem judicio (*o*), futuram istam filii TUI felicitatem me prævidit adcuratius, quippe qui ex ipsis adolescentiæ meditamentis, qualis fu-

(y) *Fieri non poterat*, id est, *oportebat*. Vid. §. 22. reg. 5.

(z) *In dies*, ita divisim scribendum, non conjunctim *indies*, §. 11.

(a) *Evaderet*, de constructione hujus verbi vid. §. 16. reg. 1.

(b) *Doctior*, si *evaderet* post hoc vocabulum fuisset positum: molestior fuisset junctura ob ὁμοιοτέλευτα. Vid. §. 19. reg. 16.

(c) *Increbesceret*, non *increbresceret*, §. 11.

(d) *Arcessi*, non *accersi*, §. 11.

(e) *Jussit*, de constructione hujus verbis consule §. 16. reg. 5.

(f) *Seorsum*, ita scribendum, non *seorsim*, §. 11.

(g) *Colloquutus*, non *discurrit*, ut vulgo dicere solent. Vid. cap. 2. §. 14.

(h) *Auctor*, non *autor*, vel *author*, §. 11.

(i) *Ut ne*, pro *ne*. Vid. §. 20. reg. 11.

(k) *Revertisset*, ita Cicero, non *reversus esset*. Vid. §. 14. reg. 3.

(l) *Ut quisque*, variatio particularum relativarum, *quo*, *eo*. Vid. §. 22. reg. 2.

(m) *Maxime curabat*, non ergo dicendum cum vulgo, *maximi curabat*. Vid. §. 16. reg. 2.

(n) *Fore*, de variatione hac diximus §. 20. reg. 6.

(o) *Meo quidem judicio*, vid. §. 20. reg. 2.

(p)

futurus esset (*p*), vere judicavi. Non mirum itaque TIBI videbitur, VIR AMICISSIME, nos ambo (*q*) communiter (*r*) de successibus tuis ad invidiam usque felicibus lætari. Quod si (*s*) enim amicorum omnia sunt communia, & optimus quisque (*t*) amici voluptatem sibi propriam existimat: quid esset, quæso, quod (*u*) ego expers esse velim TUÆ tam insignis lætitiæ? Quam ob rem eam felicitatem non TIBI solum, sed nobis, quin sæculo (*x*), ac rei publicæ gratulor, DEUM precatus, ut, quemadmodum uxoris, incomparabilis exempli feminæ (*y*) præproperum fatum rationes TUAS nuper non parum turbavit, ita contra ea (*z*) perceptam ex filii fortuna lætitiam propriam TIBI esse jubeat ac perpetuam, donec emensus hoc vitæ spatium, relicto hoc virtutum tuarum herede, inter cælites summa illa ac sempiterna beatitudine perfruaris. VALE. KAL. JULIIS (*a*) 1719.

II.

PRAXIS DOCTRINÆ DE PERIODIS.
Part. I. cap. 2. §. 17. *sequ.* (*b*)

SI quantum huic universo terrarum orbi fulgentissimum solis lumen prodest, tantum rei publicæ opti-

(p) *Qualis futurus esset*, non *qualis fuerit*. Vid. §. 16. *reg.* 4.

(q) *Nos ambo*, non, ut vulgo, *nos ambos*. Vid. §. 14. *reg.* 1.

(r) *Communiter*, de vera hujus adverbii notione vid. §. 15. *reg.* 1.

(s) *Quod si*, pro *si*. §. 20. *reg.* 10.

(t) *Optimus quisque*, *quisque* eleganter jungitur superlativis, §. 20. *reg.* 4.

(u) *Quid esset*, *quod*, pro cur. Vid. §. 20. *reg.* 8.

(x) *Sæculo*, ita scribendum est, non *seculo*. Vid. §. 11.

(y) *Feminæ*, non enim scribendum *fœminæ* aut *fæminæ*. V. §. 11.

(z) *Contra ea*, non *e contra*. Vid. §. 13.

(a) JULIS, pro JULIIS. Vid. *cap.* 1. §. 6. *reg.* 1.

(b) Epistola adflicta Suecis, diuturnam Caroli XII. regis absentiam lugentibus.

optimi providentia principis prodesse creditur: dubitare non potes, REX POTENTISSIME, quin nos omnes tanto TUI desiderio teneamur, quanto boreales imperii TUI gentes jucundissimum solis exortum, in diuturna ista nocte, præstolantur (*c*). Quin, quum nos TUI desiderium multo ægrius feramus: dicere non veremur, nos illis esse multo infeliciores (*d*). Illis natura semestrem noctem; nobis fortuna sex propemodum annorum caliginem objecit (*e*). Illis sol, veluti emendaturus errorem tanto diutius fulget: nos PRINCEPS veluti experimentum patientiæ nostræ capturus tanto constantius fugit (*f*). O dies, o tempora, quodnam huic tanto dolori nostro allevamentum dabitis (*g*)? Sex jam propemodum circumacti sunt anni, ex quo TE, REX CLEMENTISSIME, in medio victoriarum cursu amisimus (*h*). Ex eo tempore, quid passa sit Suecia, quantumque detrimenti imperium TUUM ceperit: nec barbaros, inter quos versaris, ignorare arbitramur (*i*). Erepta TIBI est Livonia, occupata Finnia, expugnata clarissima regni tui propugnacula; nuper & Bremam Verdamque amisimus; nec Pomeriana procul abesse a deditione videtur (*k*). Tacemus tot civium exactiones, urbium ruinas, agrorum devastationes, hominum strages, quibus ita exhaustæ debilitatæque sunt provinciæ TUÆ, ut si diutius TE caruerimus, nihil ad eas restituendas remedii superesse videatur (*l*). Equidem duo sunt, quæ

(c) Periodus *quadrimembris*, qualem c. 2. §. 24. descripsimus.

(d) Periodus *bimembris caussalis*. Vid. c. 2. §. 21.

(e) Periodus *bimembris contraria*, *ibid. not.* ***.

(f) Periodus ejusdem generis, *ibid.*

(g) Periodus simplex, c. 2. §. 19.

(h) Periodus simplex, *ib.*

(i) Periodus trimembris, §. 23.

(k) Periodica circumductio, §. 27.

(l) Schœnotenes, de quo §. 27.

(m)

quæ nobis, nisi DEUS rem expediat, exitium minantur; maxima pecuniæ commeatusque inopia, & conglobata tot vicinorum potentia, quarum altera his victoriam; altera nobis servitutem tristissimam præsagit (*m*). His malis qui mederi possit, invenimus profecto, præter TE, neminem (*n*). TU solus nobis veluti naufragio proximis instar sideris benefici exorieris (*o*). Augusto, principi tui quam simillimo, prætervehenti Puteolos adclamasse legimus nautas, per illum se vivere, per illum navigare, per illum bonis ac fortunis frui (*p*). O utinam Sueciæ nostræ festus ille atque auspicatissimus illucesceret dies, quo TE ex illo deficientis pæne naturæ angulo redeuntem intueretur (*q*)? Quam faustis TE acclamationibus esset exceptura? quantus futurus esset votorum concentus? quanta congratulatio (*r*)? Profecto non nautæ tantum, sed senes, juvenes, pueri, viri, mulieres, cives, pagani, milites, se per TE vivere, per TE spirare, per TE bonis omnibus ac fortunis frui profiterentur (*s*), TE enim absente etiam victores victis visi sumus simillimi: te redeunte, victi quoque triumphabimus (*t*). Quæ quum ita sint, TE, POTENTISSIME REX, oramus, ac per communia sacra, quibus nihil TIBI in vita carius est, obtestamur, si TE non tamquam regem, sed divum quemdam tutelarem suspeximus, si non modo bona ac fortunas; sed ipsam vitam, & si quid nobis vita carius est, pro imperio TUO devovimus, si te absentem innumeris adhuc lacrumis sumus prosequuti, si denique egeni & miseri esse,

(m) Periodus quadrimembris.

(n) Periodus simplex.

(o) Periodus simplex.

(p) Periodica circumductio.

(q) Periodus bimembris.

(r) Periodica circumductio.

(s) Schoenotenes & periodica circumductio.

(t) Periodus bibembris contraria.

(u)

esse, dummodo TE patriamque salvam videremus, numquam recusavimus: ut redeas demum in regna tua, nec nos diutius incredibili TUI desiderio contabescere patiaris (*u*).

III.

PRAXIS DOCTRINÆ DE ORNATA ORATIONE.
Part. 1. cap. 2. §. 29. seq.

FRontem explicate (*a*), amici, & hominis, ipso Catone tristioris, jocos ac facetias accipite. Non ignoratis, quam censorio (*b*) sim supercilio, & satis, ut opinor, meministis, ex pumice facilius aquam, quam ex me risum, exprimi posse: adeo totum mihi os ad severitatem ac tristitiam natura factum videtur. At nunc tamquam Circeo poculo inebriatus (*c*), subito vobis alius ac mei dissimilis prodeo. Nullum mihi hodie excidet (*d*) verbum, nisi urbanum, lepidum, jocosum, facetum, ipsisque Saturnalibus (*e*) dignum. Quum enim mundus senescens (*f*) desipere jam pridem cœperit: quid ni & nos jucundum existimemus, desipere in loco (*g*), & interdum magno conatu maximas nugas agere? Quod igitur felix

(u) Pneuma, de quo §.26.

(a) *Frontem explicate*, signum pro signato. Vid. §.31.

(b) *Censorio*, adlusio ad antiquitates Rom. de censoribus, vid. §. 33. simul etiam epitheton in se elegans est. Vid. §. 31.

(c) *Circeo poculo*, imago commendatur. §. 32.

(d) *Verbum excidet*, translatum vocabulum. Vid. §.30.

(e) *Saturnalibus dignum*, denuo ad antiquitates Rom. adluditur. Solebant enim Saturnalia omni lætitiæ genere transigi.

(f) *Mundus senescens*, translatio. Vid. §. 30.

(g) *Desipere in loco*, sententia hæc HORATII est: *dulce est desipere in loco*. De sententiis diximus §. 35. Quo modo vero versus & hemistichia in prosam transferri possint, monuimus §. 36.

(h)

lix faustumque sit (*h*), fabulam vobis narrabo, aut si mavultis, somnium, quo nescio an suavius umquam Morpheus, ille somniorum dator, cuiquam immiserit. Fabulam promitto & somnium, ne quis vestrum erret, aut sibi prædictum neget. Nihil enim eorum, quæ dico, verum esse scitote. Sed jam, ut diei tempus est, non estis longiore præfatione detinendi (*i*). Scio enim, quam sit odiosa res Circensibus pompa (*k*). Ad rem ipsam igitur veniam: vos, si veneres (*l*) amatis, operam mihi date, & non auribus solum, atque animo, sed & ipsis, ut ille ait, unguiculis attendite (*m*). Deficere jam cœperat dies, & imminens crepusculum studiis meis indixerat ferias (*n*), quum me, ut fit, alia ex aliis cogitantem somnus paullo altior oppressit. Non erat in museo lectulus, non grabatus, in quem fessa membra projicerem, & tanta tamen erat desidiæ dulcedo, ut ne locum quidem mutare sustinerem. Substratis itaque capiti quibusdam grandioris staturæ libris (*o*), huic scilicet cervicali indormire cœpi. Nec insolitum id hodie est mei ordinis hominibus; quorum plerique libris, quam in libros, incumbere (*p*) malunt. Ceterum vix requieveram, quum mihi visus sum iis in locis versari, quæ post ea in omnibus geographorum commentariis frustra quæsivi, & quæ nusquam terrarum esse credo, nisi forte in Epicuri fuerim intermun-

(h) *Faustumque sit*, adlusio ad formulam antiquam, qua in adloquendo populo uti solebant.

(i) *Detinendi*, hæc quoque formula antiqua est dimittendi senatum.

(k) *Pompa*, adlusio ad ritum veterem. Vid. §. 33.

(l) *Veneres*, metonymia caussæ pro effectu, §. 31.

(m) *Unguiculis attendite*, adagium. Vid. §. 34.

(n) *Indixerat ferias*, translatio. Vid. §. 30.

(o) *Staturæ libris*, translatio. *Ibid.*

(p) *Libris quam in libros incumbere*, antanaclasis, de qua §. 32. *num.* 1. De phrasi *incumbere libris* & *in libros*, vide supra *c.* 1. §. 16.

mundiis. Ubique enim erat vastissima desertissimaque solitudo (q), adeo, ut obstupefactus mirarer, quo demum fato meo, ex isto urbano strepitu in has regiones extra anni solisque vias (r) tam subito inciderim. Consilium tamen in arena capturus (s), clivum proximum occupo, ex eoque, tamquam e specula (t), oculis emissitiis (u) omnia undiquaque lustro, si quis forte se objecerit oculis meis, qui errantem ex illa molestissima solitudine in viam reduceret. Hæc dum ago, viam ad me adfectat senex decrepitus, oculis turgidis, adunco naso, barba promissa (x), qui pallii laciniis ante pectus collectis, peram ingentem dorso trahebat, baculumque dextera movebat frequentius. Videre vobis visi essetis larvam quamdam, si in hoc mundi senium incidissetis. Ego sane, tamquam ad Medusæ adspectum (y), initio obrigui: mox, accedente illo propius, ex supercilio intellexi, cum philosopho mihi fore negotium, adeo gravitas ex oculis, habitu, pallio, ipsaque sapiente barba elucebat (z). Mirabar interim, etiam alibi terrarum homines esse ignava opera philosopha sententia, qui strumam dibapho tegunt (a), stultitiæque suæ prætexunt supercilium. Diu multumque ergo mihi addubitanti, accederemne hominem, an me subduce-

(q) *Vastissima desertissimaque*, elegantia epitheta, quibus usus Cic. *de divin.* 2.19.

(r) *Solisque vias*, elegans descriptio, qua usi sunt Virgil. *Æn.* 6. *v.* 795. & Curt. 4. 8.

(s) *Consilium in arena*, adagium, quo simul ad artem gladiatorum adluditur. Vid. *cap.* 2. §. 33.

(t) *Tamquam e specula*, imago. Vid. §. 32. *num.* 5.

(u) *Oculis emissitiis*, elegans epitheton, quo PLAUTUS usus est.

(x) *Promissa*, hæc quoque epitheta commendanda.

(y) *Medusæ adspectum*, imago. Vid. §. 32. *num.* 5.

(z) *Sapiente barba*, jocosum epitheton.

(a) *Strumam dibapho tegunt*, adagium, quo usus est CICERO.

(b)

ducerem longius, demum prius consilium placet. Quid multis? obviam procedo venerando nugatori (*b*), inclinatoque corpore, ac pæne prostrato: *te ego*, inquam, *mi pater*, *per barbam tuam*, *aut*, *si mavis*, *per genium tuum rogo*, *ut dicas*, *ubi habitem*? aut si Græca tibi magis arrident: τίς γῆ; τίς δῆμος; τίνες ἀνέρες ἐγγεγάασι (*c*)? Tum salsissimus senex, qui paullo ante Manliana minari imperia videbatur, labia distorsit, & in cachinnum solutus: *quem mihi*, inquit, *poetam aut histrionem video. Oportet te profecto, hospes, adhuc ferulæ subesse, qui non modo obviis omnibus nates porrigis, verum etiam HOMERI versiculum tenes memoria. Illud enim pueri faciunt, & qui sunt hac ætate ipsis pueris stolidiores: Homerum vero hodie paucissimi, qui pedem schola extulerunt, norunt. Ecquis enim hodie melioris ævi poetas vel a limine salutat* (*d*)? *Ecquis auditis Euripidis*, *Sophoclis*, *Pindari nominibus*, *non deos quosdam inferos evocari* (*e*) *existimat? Equidem audio*, *nullas hodie in terris fieri nuptias*, *quin fescennina canant* (*f*) *poetæ*, *nec mortuum usquam efferri*, *quin iisdem poetis præficis utamini* (*g*): *verum id quoque audio*, *frequentissimis nunc febribus concuti homines*, *eo quod quisquis hos versiculos legere sustineat*, *febricula extemplo vexetur. Enimvero*, *quia te erectioris esse indolis animadverto: placet hoc*, *quidquid est*, *humanitati dare*, *teque locorum hominumque igna-*

(b) *Venerando nugatori*, epitheton jocosum.

(c) τίς γῆ, versus HOMERI *Odyss.* N. v. 233, Vid. §. 36.

(d) *A limine salutat*, proverbialis loquutio, qua simul adluditur ad ritum veterem salutantium, & clientum, limini insidentium. Vid. §. 33.

(e) *Deos quosdam evocari*, adluditur ad ritum evocandi deos, in quo monstrosis utebantur vocabulis. Vid. §. 33.

(f) *Fescennina canant*, denuo adluditur ad ritum nuptialem, de quo BRISS. *de vet. ritu nupt.* & alii.

(g) *Præficis*, adlusio ad ritum funebrem, de quo KIRCHMANN. *de funerib. Rom.*

ignarum in viam reducere. Primo, ut hac te ſollicitudine liberem, ego ſum umbra Menippi, Cynici illius celeberrimi, qui quum vera paullo liberius ſcripſiſſem, ſatiras ſcribere viſus ſum. Te vero ſcias in ea loca penetraſſe, quæ nefas eſt a mortalibus vivis luſtrari. Quare, ut ne diutius extra ſidera erres, nec vivus Rhadamanti imperia audias, comitem me tibi adjungam, & tecum excurram in terras, viſurus res mortalium, quas in pejus ire, illi, qui hinc quotidie adveniunt, renunciant. Intereſt enim tua, ut hominum, quos eruditos hodie vocant, ſtultitiam ſplendidam, tamquam in illuſtri poſitam monimento intuearis, quo a pulvere & radio excitatus (h), in veræ ſapientiæ adyta te vindices, in quibus vera aliquando ac ſumma felicitate perfruaris. Agnovi ego Cynici pus atque venenum (*i*): neque tamen me haud oblectavit dicacis ſenis urbanitas, ac liberalis invitatio. Quare comitem me illi do, certuſque ire, quo fata trahant, retrahantque (*k*), compoſito ad feſtinationem greſſu præeuntem ſequor. At illud hominis monſtrum, non ire videbatur, ſed repere, egoque ægre continebam riſum, quod umbram quoque non volitare, ſed levatis tardiſſime veſtigiis procedere, obſervabam. Neque hoc fugit naſutum ſenem, qui arridens: *miraris*, inquit, *inceſſum paullo, quam hujus ſæculi mores ferunt, tardiorem. Sed ſcias velim, juvenes nos ſolidioribus immorantes ſtudiis omnem feſtinandi pruritum exuiſſe. Hodie ut quiſque vidit academiam, & tres annos in auditoriis lapis lapidi inſedit* (*l*),

(h) *A pulvere & radio excitatus*, adagium e mathematicorum ſcholis deſumtum, quo utimur, quum aliquem ad ſubliniora ſtudia excitatum dicimus. Pueri enim ſtudia ab arena & radio auſpicabantur.

(i) *Cynici pus atque venenum*, hemiſtichium HORATII *Serm.* I. *pr.* Vid. §. 36.

(k) *Trahant retrahantque*, eſt & hoc e poeta expreſſum. Vid. §. 36.

(l)

(*l*), *viva quædam ac spirans sibi bibliotheca* (*m*) *videtur*, *cornicumque oculos configere* (*n*) *parat*. *Ita absolvisse dicitur studia*, *quem ne summæ quidem ignorantiæ suspicione absolveres* (*o*). *Adeo vero festinantibus vobis*, *&* *canum instar e Nilo bibentibus*, *simulque fugientibus* (*p*), *pedes ad concitatiores gressus formari non miror*. *Ego vero*, *qui in Diogenis contubernio non triennium vixi*, *sed consenui*: *paullo tardius progressus majus confeci spacium*, *quam vestrum quisquam hodie festinando conficiet*. Non ausus sum ego irritare illud silicernium. Quamvis enim satis urbanus videretur Menippus meus: in alieno tamen regno etiam tuta omnia metui (*q*). Deprecatus itaque suspicionem, ad alia inflexi sermonem, conspicatusque procul flumen, quale illud sit, interrogavi. At senex Stygium illud esse, monuit. Ejus ad ripas adstantem vidi Charonta, squalidum illum portitorem, qui a Menippo jussus statim expedivit cymbam, nosque in alteram ripam transmisit, ubi ingens umbrarum turba vectorem exspectabat. Obstupui, ubi singulos fata sua narrantes audivi. Hunc amicæ dolus; illum inimici furor; istum luxuria & lascivia abstulerat, & quum percontaretur Menippus, qui ac unde essent, plerique se e Germaniæ academiis advenire fatebantur. Eos tantum non omnes facessere jussit Charon, nec ego cum Menippo progressus, quo pervenerint, satis animadverti. Menippus vero plerosque luxuria sua occubuisse intelligens: *ehem*, inquit, *quanta hodie est stu-*

(l) *Lapis lapidi*, antanaclasis. Vid. §. 32. *num*. 1.

(m) *Viva quædam ac spirans bibliotheca*, elegans elogium viri eruditi, quod LONGINO datum novimus.

(n) *Cornicum oculos configere*, adagium HORATII.

(o) *Absolveres*, antanaclasis.

(p) *Canis e Nilo*, adagium apud MACROB. *Saturn*. 2. 2.

(q) *Tuta omnia metui*, adlusio ad sententiam. Vid. §. 35.

(r) Sa-

studiorum intemperantia? omnes studiosi, ut audio, Catones facti sunt. Ad academias enim confluunt, tamquam diuturnam sitim explere cupientes. Mirum ni imbibisse litteras dicantur, qui per tot annos plus vini, quam olei, consumunt. Interea dum de ea re confabulamur, urbem non adeo procul conspicimus, satis, ut videbatur, populosam, cui propiores facti in turbam armatam incidimus, tanto fremitu per vias publicas discurrentem, ut furerentne, an Hannibalem ante portas exspectarent, addubitarem (*r*).

IV.

EXEMPLUM STILI ATTICI.

ad part. 1. *cap.* 2. §. 39.

QUomodo te vetus bibliotheca tua? quomodo supplementum novum? placentne libri, postquam tui facti sunt? Solet id quidem. Numquam enim libelli æque nobis cari sunt precario, ac jure possidentibus. Me libraria supellex raro possidet: delectat tamen, ut mea: alioqui longa desidia oblangui. Habet hunc finem diuturnum otium, ut ab otio desistere pigeat. Vale (*a*).

V.

(r) Satis adparet, benevole lector, satiram hanc esse Menippeam. Eam juvenis confeci, notaturus academiarum corruptionem, moresque studiosorum parum compositos. Verum quum non satiræ exemplum, sed praxin regularum de ornata oratione, dare constituerim, nec omnes facile ferant acriora ejusmodi remedia: licebit nobis hic filum orationis abrumpere, & partem posteriorem supprimere, maxime quum fontes ornatæ orationis tantum non omnes prior hæc pars ostendat.

(a) Epistola brevis, expressa ex PLINII *Epist.* 2. 15.

(b) *Præ-*

V.

EXEMPLUM STILI ASIATICI.

ad part. 1. *cap.* 2. §. 40.

ETSI ſatis audacter parumque verecunde facere videor, VIR DOCTISSIME, quum te tot graviſſimis obruptum negotiis, litteris meis nec Latine ſatis ſcriptis, & ab omni elegantia ac ſuavitate deſtitutis, interpello; quoniam tamen poſt tam diuturnam ſterilitatem proximis his menſibus libellum hunc enixum eſt ingenium meum, exiſtimavi, me contra officium facturum, niſi eumdem ad te mitterem, tuumque ei nomen præſcriberem (*b*). Etenim quum codex, ex quo auctorem hunc maxime reſtitui, antiquus pariter atque emendatiſsimus ex bibliotheca tua mecum ſit communicatus, ſine eo autem nihil ego, quod operæ ſit pretium, fuiſſem profligaturus: nemini potius hoc, quidquid eſt, muneri mitti debuerat quam TIBI, cujus jam antea χρήσει καὶ κτήσει fuit (*c*). Accipe ergo hunc libellum ea fronte, qua ſoles omnia, quæ ab amicis proficiſcuntur: & quum jam dudum humanitate omnes non modo tuæ ſortis, ſed omnium ordinum homines longo poſt te reliqueris intervallo, fac quæſo, ut me nunc etiam ſpe de te concepta minus excidiſſe jure poſsim lætari (*d*).

Quod

(b) *Præſcriberem*. Tota hæc ampliſſima periodus pauciſſimas continet ideas: *etſi litteris te interpellare ſubdubitem: libellum tamen hunc tibi dedicandum putavi*.

(c) Κτήσει *fuit*. Hæc quoque copioſa periodus his paucis verbis exprimi poteſt: *communicaſti enim mecum codicem MSC.*

(d) *Poſſim lætari*. Tot verba has ideas complectunt: *benevole ergo pro humanitate tua hunc libellum accipe*.

Quod si a te fuero consequutus, VIR DOCTISSIME, facile omnium non modo iniqua, verum etiam perversa judicia contemnam, omnibusque illis gloriam illam anteponam, quod TIBI, tanto viro, tamque adcurato ingeniorum censori, industria mea & summum bene de re litteraria merendi studium haud displicuerit (e).

VI.

EXEMPLUM STILI RHODII

ad part. I. *cap.* 2. §. 41. (*a*)

ETsi satis audacter facere videor, VIR DOCTISSIME, quum te litteris meis parum Latinis interpello: quoniam tamen proximis mensibus libellum hunc edidi, putavi, pro amicitia nostra me illum TIBI nuncupare debere. Quum enim codex MSC. quo in recensendo hoc auctore maxime usus sum, e bibliotheca tua mecum sit communicatus: existimavi id munus potiore jure deberi nemini, quam TIBI, cujus jam antea id fuit. Accipe ergo hunc libellum ea, qua soles, humanitate, nec patere, ut me spe mea excidisse existimare possim. Quod si fuero consequutus: non modo aliorum judicia facile contemnam, verum etiam summam laudem gloriamque mihi adsequutus videbor. VALE.

VII. E-

(e) *Displicuerit*. Tota hæc periodus paucissimas continet ideas: *dedicatione mea humaniter accepta, mihi maximam gloriam consequutus videbor*.

(a) *Cap.* 2. §. 41., studio eamdem epistolam coarctavi, ut stili Asiatici & Rhodii discrimen tanto luculentius perspiciatur.

(a) Hinc

VII.

EXEMPLUM STILI TENVIS

ad part. I. *cap.* 2. §. 44. (*a*)

SI id nobis contigiſſet, auditores, ut luctus, in quem incidimus, publicus, ſignis ſaltem quibuſdam nobis oſtenderetur: magno quidem mœrore animi ad dicendum adgrederemur, ſed nobis tamen paullo minus videremur infelices. Verum eheu! præter opinionem nobis accidit hæc calamitas, priuſque nos oppreſſit, quam id metuere poſſe videremur. Tanto ergo nos exiſtimamus infeliciores, quanto minus doloris noſtri cauſſam atque originem perſpicimus. Amiſimus eheu! FRIDERICUM REGEM, optimum non modo noſtræ ætatis, verum omnium ſuperiorum ſæculorum principem, idque eo tempore, quo nihil ſubeſſe periculi credebamus. Bone Deus, quanta erat civium omnium per tot provincias lætitia, quum meliuſcule habere REGEM increbeſceret? At o vanas hominum ſpes! o incerta gaudia! In publica illa lætitia ingens nos dolor ac luctus incredibilis oppreſſit, intercepto rege, quem ſalvum atque incolumem eſſe, lætabundi acceperamus. Etiamſi itaque in hoc acerbiſſimo funere ipſi veluti exanimati adſtare videamur: continebimus tamen, quoad fieri poterit, lacrumas, & vel in laudibus principis noſtri non dicam prædicandis, ſed recenſendis, ſolatium quæremus. Intereſt ſane rei publicæ, intereſt poſteritatis, ne tanta principis noſtri merita vel ingrati diſſimulare, vel juſto verecundiores ſilentio prætermiſiſſe dicamur. Quare vos auditores, ut dicturum de FRIDERICI laudibus attento benevoloque

(a) Hic quoque unum idemque exemplum tribus dicendi characteribus exprimemus. Eſt vero exordium orationis parentalis in laudem Friderici, regis Pruſſiæ.

que animo audiatis, non quod de voluntate vestra addubitem, sed quia mos est ita rogandi, rogo.

VIII.

EXEMPLUM STILI MEDIOCRIS

ad part. I. *cap.* 2. §. 45.

SI vel in eo nobis pepercisset fortuna, auditores, ut tristem illam, quæ nos nihil tale cogitantes oppressit, tempestatem vel significatio quædam antecederet: maximo quidem dolore hoc parentandi officio defungeremur, sed videremur tamen nobis, in summa quamlibet infelicitate, paullo feliciores. Sed jam eheu! inexspectata in nos procella desæviit, omnesque fortunas nostras, ac propemodum spes ipsas, tristissimo ictu turbavit. Quid ergo nobis potest esse infelicius, quorum dolori hic veluti accessit cumulus, ut ipsa etiam celeritate hæc calamitas duplo redderetur intolerabilior? Vixit enim (o triste ac lamentabile verbum!) vixit eheu FRIDERICUS, sæculi nostri delicium, civium amor, quo nemo vel pietate religiosior, vel justitia sanctior, vel prudentia consultior, virtutibusque omnibus ornatior admirabiliorque fuit: & quod maxime mens attonita luget, eo ipso tempore vivere desiit, quo jam convaluisse illum jucundo initio at postea tristissimo errore credebamus! Bone deus, quanta tunc erat omnium lætitia, quanta congratulatio, quantus votorum per templa, curias, palatia, ac privatorum concentus, quando revixisse credebamus optimum principem. Quocumque nuncius tam lætus penetrabat, omnes lætitia summa, optimaque spe implebantur, seque salvo FRIDERICO, ipsos quoque salvos existimabant. At o vanas hominum spes! o incerta gaudia! Eamne infelicitatem experiri nos oportuit, ut lætantes exultantesque tantus

luctus

luctus opprimeret? Eamne ob causam nos fortuna brevi hac perfrui voluptate voluit, ut ea intercepta tanto acerbius adfligeremur? Ita est profecto, auditores: immo ita esse, nemo nisi rerum omnium ignarus dubitabit. Enimvero tametsi in FRIDERICO nos ipsos amisisse videamur: superabimus tamen, quoad fieri poterit, mœrorem, & vel in meritorum ejus virtutumque contemplatione quæremus solatium. Hoc unum enim exigere a nobis videtur divina anima, postquam ad cælestes illas sempiternæ felicitatis sedes evolavit, ut ne merita illa, quæ in nos exstant, innumera vel dissimulemus, quod ingratorum; vel tacite prætermittamus, quod justo verecundiorum foret. Quum vero ejus virtuti nulla umquam par inveniri possit oratio: ego quidem infantiæ, quam animi parum grati suspicionem subire malui, statuique, id quod vestra pace facere licet, brevi oratione tot maximi principis merita complecti, geographorum imitaturus sollertiam, qui maximas provincias tabulis satis angustis solent delineare. Quod dum facio, quamvis ipsa, quæ in animis vestris adhuc calet, pietas satis magnam mihi audientiam factura videatur: tamen magis consuetudine, quam quod id necessarium judicem, a vobis etiam atque etiam peto ac contendo, ut orationi meæ in eminentissimas maximi principis laudes excurrenti, exigui temporis attentionem ne denegetis.

IX.

EXEMPLUM STILI SUBLIMIS

ad part. 1. *cap.* 2. §. 46.

SI vel hoc malo nostro nobiscum transegisset fortuna, ut tristissima, quæ nos oppressit, procella saltem signis quibusdam ac significationibus nobis ostendere-

deretur: maximo quidem cum dolore illætabili huic parentandi officio accingeremur, at videremur tamen nobis, in summa quamlibet infelicitate, paullo feliciores. Verum jam eheu! inexſpectata in nos tempeſtas deſævüt, ceciditque fulmen, non ante prævisum, quam omnia quaqua verſum uno ictu terreret, concuteret, proſterneret. Ecquid proinde nobis poteſt eſſe infelicius, quorum infelicitati hic veluti cumulus acceſſit, ut velocitate fatalis nuncii attoniti vix ſenſui noſtro ac dolori credamus? Amiſimus enim, (heu triſte ac illætabile verbum!) amiſimus, inquam, FRIDERICUM REGEM, ævi noſtri Trajanum, omnibus ſæculis lugendum principem, qui nihil in vita, niſi laudandum, aut fecit, aut dixit, aut cogitavit: ac eo quidem tempore grande hoc cœli depoſitum amiſimus, quo jam lætitiæ publicæ ſenſum ex renunciata ejus ſalute nobis præcipere videbamur. Bone deus, quanta erat omnium congratulatio! quam effuſa cunctorum lætitia, quum provincias pervagaretur rumor, defunctum eſſe incomparabilem principem fatali periculo, remiſiſſe morbi pertinaciam, & melius habere eum, cujus ſalute omnium ſalus continebatur. Quocumque nuncius tam fauſtus penetrabat, tantos ubique excitabat plauſus, ut non tam REX, quam populus e diuturno morbo convaluiſſe videretur. Verum o vanas hominum ſpes! o triſtes rerum humanarum viciſſitudines! Lætantes atque ovantes tantus ſubito nos oppreſſit dolor, ut etiamnum, quid nobis acciderit, non ſine ſtupore miremur. Proditum memoriæ eſt, fama mendace de Germanici ſanitate Romam perlata, auditas ubique eſſe gratulantium ac inter ſe concinentium voces: SALVAM ROMAM, SALVUM GERMANICUM: eodem vero paullo poſt morte intercepto, eum confeſtim inſequutum eſſe luctum publicum, qui nec ſolatiis ullis, nec edictis, potuerit inhiberi: lapidata tum templa, ſubverſas deorum aras,

La-

Lares familiares in publicum abjectos, quin & partus expositos, tamquam infelices futuros, si tanto funeri superstites viverent. Enimvero desiderium istud, cum furore magis, quam ratione conjunctum, non tam inusitatus quidam, qui in defuncto Germanico enituerat. virtutum splendor, non tam meritorum aut præstitorum humano generi beneficiorum magnitudo excitaverat; quam atrocitas temporum, & Tiberii, pessimi principis, sævitia, quam Germanici reverentia ac metu adhuc aliquantulum repressam esse Romani existimabant. Nobis aliæ sunt, ac longe æquiores desiderii rationes. Interceptus nobis est princeps vere GERMANICUS, quo ne voto quidem aut cogitatione meliorem fingere quisquam potuisset, quo nemo erat pietate religiosior, justitia sanctior, prudentia consultior, belli pacisque artibus major atque illustrior. Quem unum in primis suspiciebat Europa, quem unum observabant principes, timebant hostes, peregrini vero non minus ac cives incitatissima pietate colebant. Talis fuit Augustus noster, auditores, talis fuit publicæ salutis ac felicitatis custos, cujus sepulcrum, nulli mortalium indefletum, piis atque adsiduis lacrumis adspergimus, cujusque nominis non sine dolore quodam umquam possumus recordari. Ut paucis dicam, quæ sentio, eum lugemus principem, qui erat immortalitate, consentientibus omnium judiciis, dignissimus, si aliud patuisset iter ad beatam illam, ad quam omnia referebat, æternitatem. Tametsi igitur in hoc acerbissimo funere non tam REGEM, quam nos ipsos efferre: non tam PRINCIPI, quam nobis exsequias ire justaque facere videamur: continebimus tamen, quoad ejus fieri poterit, lacrumas, & vel in meritorum EJUS virtutumque eminentissimarum contemplatione dolori nostro adlevamentum quæremus, miserum istud quidem, ac luctuosum, sed tamen adlevamentum futurum. Id unum enim exigere

gere a nobis videtur sanctissima anima, postquam relicta hac rerum humanarum caligine ad cæleſtes ſedes, unde terris data erat, revertit, ut divina, quæ culpare nefas, decreta religioſe veneremur, eique non muliebribus lamentis, ſed pia excelſarum virtutum ipſius memoria parentemus. Utinam vero ſupremus felicitati ejus cumulus nunc accederet, diſertus laudator. Utinam, ut Achilli Homerus, Trajano Plinius, FRIDERICO GUILIELMO Puſendorffius: ſic FRIDERICO MAGNO magnum ſuperſtes eſſet ingenium, quod ejus imaginem ac ſimulacrum, tamquam Phidiæ aliquod ſignum, æternitati conſecraret. Verum illud præſtare eximie, atque ita laudare REGEM, ut ſimul præclaram ingenii laudem referas, excellentiſſimi ingenii ac conſummatiſſimæ facundiæ eſſet, hoc eſt, noſtrarum minime virium labor. At me, quem eloquentia non commendabit, excuſabit pietas, cui quomodocumque dicere, quam tanti principis virtutem ac ſumma in genus humanum merita tacere, æquius excuſatiuſque viſum eſt. Vos vero, auditores, ut incomparabilem regem omni pietate eſtis proſequuti, ita mihi de gloria patriæ deque ſæculi noſtri miraculo verba facienti non lingua modo, ſed & animis auribuſque, favete.

X.

LOCUS COMMUNIS

ad part. I. *c.* 3. §. 11. 12.

EST ea præclara ac laudanda principis feminæ moderatio, ut non magis principem ſe eſſe, quam ſubeſſe principi, in tantoque faſtigio poſita, parum a privatis abeſſe, exiſtimet. Hoc animo præmunita non erit caſtrorum ſocia, non irrumpet in curiam, nec figendi refigendive leges ſibi vindicabit licentiam, a quibus omnibus eam ipſa gynæcei penetralia, ipſe ſexus

pudor

pudor segregat (*a*). Equidem Theodoram, Justiniano non tori modo, sed & imperii consiliorumque sociam fuisse accepimus. Nec Liviam ab Augusti latere umquam se divelli passam esse, veteres canunt annales. Verum quam parum sibi laudis utraque ea sollertia peperit, vel inde intelligas, quod facti infamia in ipsos maritos redundarit. Et sane quis in mulieribus illis non dicam laude, sed excusatione dignam judicaret impotentem illam dominandi libidinem? Insidiabantur virorum adfectibus, leges ac imperii fata non publica utilitate, sed sua libidine, metiebantur, modo liberis, modo adulteris, modo vilissimis eunuchis ac gnathonibus consultare, omnia habebant venalia. Ut paucis me expediam, sanctioribus maritorum consiliis, majore fama, quam laude sua sese ingerebant (*b*). Quanto vero prudentius res suas composuit Plotina, digna Trajano conjux, digna sæculo illo femina, quæ non alia ratione principem se probavit, quam quod castitate, modestia, sanctitateque morum omnibus sæculi sui feminis eminentiorem sese probaret (*c*)? Ita scilicet est natura comparatum, ut feminæ, ingenio variæ, animoque molles, ad obsequium magis, quam imperium factæ, nec tam consiliis atque auctoritate, quam precibus sanctisque votis maritis prodesse posse videantur (*d*). Quare illæ demum sapiunt maxime, quæ majori sibi gloriæ ducunt, maritum habere principem, quam principi veluti demisso ad servile obsequium cubiculario imperare (*e*).

XI. SYL-

(a) Thesis: *principes feminæ non debent sese ingerere sanctioribus maritorum consiliis.*

(b) Illustratio ab exemplo contrario Theodoræ & Liviæ.

(c) Nova illustratio ab exemplo Plotinæ.

(d) Ætiologia duplex. I. *Mulieres ad obsequium magis quam imperium factæ. II. Principes feminæ precibus potius, quam consiliis, bene de re publica merentur.*

(e) Conclusio seu repetitio theseos.

(f) Ma-

XI.

SYLLOGISMUS ORATORIUS

ad part. 1. cap. 3. §. 13. sequ.

NIsi luctus & lacrumarum squalor omnem nobis aciem mentis præstringeret, neque homines, præsentium curiosi omnes rerum futurarum cogitationes temere abjicerent: illud profecto statuendum videretur, quod qui ex misera hac rerum humanarum caligine ad sempiternam beatitudinem migrarint, non tam luctu, quam congratulationibus sint a nobis prosequendi (*f*). Quum enim ita sit natura comparatum, ut illætabile istud lacrumarum officium iis demum præstandum sit, quorum infelici casu non minus, ac nostro, adficimur: consequens profecto est, ut qui ad meliora transierunt, non lugendos, sed cum gratulatione dimittendos judicemus (*g*). Ecquis quæso umquam eorum conditioni illacrumavit, qui nondum in lucem prodierunt? Vel eo enim nomine luctus iste nobis videretur ridiculus, quod qui nondum sunt, ne miseri quidem esse possint. Siccine vero eos, qui miseri nondum sunt, non lugendos, hos vero, qui miseri esse desierunt, & felicitate numquam interitura fruuntur, deflendos gemituque prosequendos judicabimus (*h*)? Silenum sæpe ajunt dicere solitum, non nasci optimum sibi videri, proximumque, citissime mori (*i*); eamdemque Thracum fuisse sententiam accepimus, qui natales suorum lacrimis atque ejulatu, funera tripudio læti-

(f) Major propositio: *quicumque ex hac miseria ad meliora evolarunt, ii non sunt lugendi.*

(g) Ætiologia majoris propositionis prima: *luctus tantum debetur miseris.*

(h) Ætiologia secunda: *si eos non lugemus, qui nondum sunt, quo jure lugebimus eos, qui miseri esse desierunt?*

(i) Illustratio majoris ab apophthegmate Sileni.

lætitiisque omnibus prosequebantur, mortuisque triumphum magis decernebant, quam exsequias. Quod si gentes, ab omni humanitate alienæ, suorum jacturam animo tam intrepido pertulerunt, quibus non nisi vana quædam immortalitatis spes illusit: quid nobis faciendum existimabimus, quibus certiora divinum numen pollicetur (*k*)? Nonne gratulabimur nostris, qui hoc vitæ mortalis momentum cum æternitate, & brevem lucis usuram cum beata illa ac sempiterna luce commutarunt (*l*)? Quicumque sane ex hac vita pie discedunt, procul ab hac rerum humanarum miseria constituti, perpetuo dei conspectu perfruuntur. Non eos bellorum furor, non pestilens aliquod sidus, non ulla alia, quæ nobis incumbit, terret calamitas (*m*). Heu, quam jucunda erit illa patria! quam exoptata mutatio! sane quum Ulysses Ithacæ suæ saxum omnibus aliarum regionum deliciis antehabuerit: quid illos putatis facturos, qui post diuturnos errores veluti ad portum sempiternæ felicitatis fausto sidere adpulerunt (*n*)? Quare, si sapimus, non illacrumandum demortuorum sorti, sed felicitati illorum gratulandum putabimus, nosque ita potius comparabimus, ut eo, quo quemque deus jusserit, ordine, læti sequamur (*o*).

(k) Illustratio ejus nova a consuetudine Thracum.

(l) Minor propositio: *atqui mortui ex hac miseria ad meliora evolarunt.*

(m) Ætiologia minoris per descriptionem sempiternæ beatitudinis: *dei conspectu fruuntur, nullamque calamitatem sentiunt.*

(n) Illustratio minoris ab exemplo Ulyssis, & similitudine a navigantibus desumta.

(o) Conclusio. *Ergo mortui non sunt lugendi.*

(p) Ha-

XII.

EPISTOLA FAMILIARIS

ad part. 2. cap. 1.

ROgasti me sententiam, cui potissimum academiæ nomen a filio TUO dari velim. Verum cum non parere iniquum, tum parere ac sententiam dicere, temerarium videtur. Quemadmodum enim de pictoribus, sculptoribus ac poetis non nisi artifices judicant: ita non nisi sapientum, hoc est, non mei ordinis hominum, est, perspicere sapientes. Quantum tamen video, Fridericiana academia vel eo nomine filio debebit esse commendatissima, quod in ea juris prudentiæ studium tanta cura ac industria excolitur, ut in ea vel Berytum vel Bononiam, sed feliciore sidere, renatam dixeris. Et quid diligentius quæso tractari debet hoc ævo, quo ita ubique fervent lites, ut murices optent cordatiores, quibus fora & curiæ sternantur? Nulli sane homines beatiores hodie videntur, quam qui vel maxime vacant litibus. Testis esse potest consobrinus tuus, qui quum annis, ut nosti, abhinc tribus caussas agere in vicinia nostra cœperit, tantam subito rem, tantumque corpus fecit, ut eum nuper obvium vix agnoscerem. Quod si hac via perrexerit: mox eum habebimus non capite censum aut proletarium, sed primi census advocatum, egregium, confidentem, loquacem, & qui vel nutu ac renutu, non secus ac oraculum Ammonium, omnia civium suorum fata temperabit. O egregium ac lautum in primis hominem! Utinam vero & Quincto meo liceret esse æque felici. Is ex quo pertæsus rei rusticæ, medicinam in urbe nostra facere cœpit, numquam Æsculapium habuit propitium. Omnes enim vel mori, quam ejus opera uti malunt. Nisi mature si-

gnum

gnum receptui dederit, ilicet, actum est, Quinctum ego meum in Quincto ipso amisi. Principem juventutis fatis tristissimis nuper interceptum esse, jam ex ipsa fama omniumque sermonibus intellexeris. Eam nobis jacturam nuper sarcivit serenissimæ principis fœcunditas, enixæ filium tam lepidum, tam formosum, tam patri celsissimo similem, ut nihil supra. Nova jam tenes omnia, reliqua pæne vetera sunt. Adderem equidem, me TE amare, ipsisque oculis habere cariorem, nisi & id vetus esset. Solum forsan illud novum ac tantum non inusitatum TIBI videbitur, quod ad TE propediem excurrere decrevi. Invitat me fudum, invitat tui amor, quo nihil mihi umquam erat antiquius. Tu fac, ut cellas habeas plenissimas. Integram enim famem non ad ova tantum, sed ad mala ipsa adferam. Ne vero mihi spes illa intercipiatur, cura quæso ut valeas (*p*).

XIII.

EPISTOLA ELABORATIOR

ad part. 2. cap. 1.

QUum de futura arboris proceritate ex ipsa frutice liceat augurari: sane ego te jam inde a TUA pueritia suspexi, prædixique multis, talem TE futurum, qualem cognitum, ducto ex præclara indole argumento, judicaveram. Id vero augurium de TE meum exitu nunc comprobatum video, postquam consentientibus celsissimorum nutritorum suffragiis docen-

X 2 di

(p) Habes hic epistolam miscellaneam. En propositiones:

1. *Suadeo, ut filium Halam mittas.*

2. *Consobrinus tuus causas cum plausu agit.*

3. *Quinctus infeliciter arte medicam facit.*

4. *Princeps juventutis e[...] sit, ejusque in locum ali[...] tus.*

5. *Mox ad te ventur[...]*

di TIBI munus in florentiſſima academia -- demandatum eſt (*q*). Quare non poſſum non utrique noſtrum jure gratulari: TIBI, qui ſpartam nactus es, præclara illa virtute TUA, ac parta tot vigiliis doctrina digniſſimam: mihi vero, qui de futura felicitate dignitateque TUA tam vere conjeci (*r*). Profeſſor es, optabile ac honorificum! Quænam enim præclariores, quænam TE digniores curæ eſſe poſſent, quam perpolire ingenia, exponere eruditionis theſauros, & quotidie expromere aliquid atque effingere, quod ad ornanda honeſtarum artium ſtudia pertineat? Quid præſtantius illo munere, quo cum laude atque ex fide functus non uni alicui civitati, id quod in ſe honorificum eſt, ſed toti provinciæ atque univerſæ Germaniæ novas ſubinde doctiſſimorum juvenum colonias ſubmittes? Habes profecto nunc, ALBERTE, campum, in quo TUA virtus atque inuſitata eruditio excurrat. Pietatem præcipue colere, exemploque oſtendere id, quod doces, poſſe fieri: excubare animo pro ſalute ac dignitate celeberrimæ academiæ: docendo diſputandoque juvenes quotidie reddere doctiores: nihil omnino facere, nihil ſcribere, nihil cogitare, in quo ſtatim decus non eluceat, hoc demum erit, mihi crede, TUUM officium, hic labor, hæ illæ præclaræ cogitationes, quæ in eam, quam ſuſtines, Spartam ita cadunt, ut ſine ſummo dedecore ab illa ſejungi haud poſſint (*s*). Magna hæc quidem ſunt ac laborioſa, fateor, verum etiam tanto præclariora, ſempiternaque cum gloria conjuncta. Erit enim aliquando tempus, quo mille tibi decretas ſtatuas non ſine voluptate intelliges. Quotcumque enim TUIS auſpiciis ad veram ſapientiam ac doctrinam pervenerint, toti-

(q) Eſt hoc exordium proprium, ab ipſa ſcribendi occaſione deſumtum. Vid. *part.* 2. *c.* 1.

(r) Propoſitio primaria, quæ per totam regnat epiſtolam. Vid. *part.* 2. *c.* 1.

(s) Argumentum 1. *a muneris profeſſorii præſtantia.*

totidem TIBI ipse viva ac spirantia gloriæ TUÆ simulacra consecrabis. Atqui hæc etiam tunc immortalem TE præstabunt, quum vitæ hujus perfunctus munere cum beatissimo illo cœlestium animorum coetu conjungeris (*t*). Quapropter macte hac virtute, macte hoc animi impetu, TUIQUE etiam in hoc vitæ genere esto quam simillimus. Ego id unum exopto, ut qui te in hac statione collocavit, (collocavit autem summus rerum arbiter, deus,) idem faveat porro muneribus suis, novoque isti honori addat perpetuitatem (*u*). VALE.

XIV.

Oratio vel declamatio de jure antiquo germanico diligentius excolendo (*x*).

ad part. 2. cap. 2.

CUM plurimis in rebus, non modo imperitæ multitudinis, sed & eruditorum quorumdam hominum, cæcitatem ac perversa judicia licet intueri, auditores: tum in hoc maxime, quod plerique rerum suarum incuriosi, in peregrina atque aliena omni animi cogitatione feruntur. Quamvis enim alias ita sit natura comparatum, ut suum quisque natale solum, in quo primum vitalem hunc spiritum hausit, omnibus omnium regionum provinciarumque deliciis anteponendum existimet: pauci tamen sunt, quibus non patria in ipsa patria, id est patrii mores, domesticaque instituta veluti sodeant. Quasi ea lege nobiscum transegisset natura, ut omnes sapiant exteri ac peregri-

(t) Argumentum 2. *a gloria, e munere isto exspectanda.*

(u) Conclusio *suasoria & votiva.*

(x) Declamatio hæc olim disputationi sollemni ac inaugurali *de origine atque indole jurisdictionis patrimonialis* præmissa, nunc vero hinc inde paullulum locupletata est.

ni, nos ſoli ab omni recta ratione inopes velut umbræ feramur (*y*). Quæ res dici non poteſt quam abſona ſit, quantumque detrimenti adferat rei publicæ. Si recte enim poſueris calculum, non modo luxum ac profuſionem, ſed omnia pæne vitia ex illa perverſa curioſitate ac inſano rerum externarum amore nata atque in rem publicam invecta, intelliges (*z*). At nuſquam tamen majore cum periculo, conjuncta videtur iſta rerum peregrinarum admiratio quam in legibus (*a*). Quum enim illæ indoli hominum, finique ac formæ rei publicæ attemperandæ ſint: non poteſt non ſumma inde naſci rerum omnium confuſio, ſi leges, alienæ civitati adcommodatæ, in noſtram rem publicam temere invehantur (*b*). Id quod non rectius, opinor, intelligetis, quam ſi quantum optandum Germanis ſit veterum patriarum legum ſtudium, brevi oratione oſtendero. Veſtrum erit, auditores, favere linguis, meque non de lana caprina, ſed de re graviſſima, dicere inſtituentem, favore veſtro ac benevolentia ſublevare: id quod non tam, quod de voluntate veſtra dubitem, quam quia mos eſt ita rogandi, rogo (*c*).

Ac primo quidem, ut inde potiſſimum orationis noſtræ primordia capiamus, ſi nihil poſſet de priſcis Germanorum legibus atque inſtitutis dici, quam quod ea æquiſſima juſtiſſimaque fuerint: vel id ſolum nos ad eorum ſtudium incitare atque alacriores reddere jure deberet (*d*). Conſtat enim inter omnes, qui aliqua

(y) Exordii protaſis: *turpe eſt, quod plerique peregrina præferunt rebus domeſticis.*

(z) Ætiologia: *multum enim detrimenti hoc adfert rei publicæ.*

(a) Applicatio: *hæc curioſitas periculoſiſſima in legibus exteris.*

(b) Baſis: *hæc enim non quadrant ſtatui rei publicæ noſtræ.*

(c) Propoſitio cum captatione benevolentiæ.

(d) Argumentum I. ſyllogiſmo oratorio incluſum:
Quæ leges ſunt æquiſſimæ,
illæ ſtudio noſtro digniſſimæ

qua saltim rerum civilium cognitione imbuti sint, non alia in re magis elucere divinam illam ac regnatricem sapientiam, quam in legibus justis, æquis, & ad illam antiquissimam & rerum omnium principem naturam expressis (*e*). Sane quemadmodum præclarus ille ac æternus naturæ ordo, quo perpetuo quodam ac æterno tenore cuncta moventur, universus mundus administratur, singulaque, quæ vel intelligentia percipiuntur, vel sensu comprehenduntur, certo ac definito ordine ad totius universi salutem ac commodum conspirant, nos quam maxime ad contemplandam admirabilem illam divini numinis sapientiam incitat: ita non possumus non divinam atque inusitatam eorum suspicere prudentiam, qui iis rem publicam legibus devinxerunt, quibus efficitur, ut ubique regnet justitia; vitia vero hominum ac fraudes damnis, ignominiis, vinculis ac suppliciis mulctentur, justi ac honesti susceptique pro re publica labores honoribus ac præmiis condecorentur, ac, ut paucis dicamus, ipsa civitas domi quieta ac pacifica, hostibus venerabilis ac formidolosa reddatur (*f*). Quibus positis, (est enim hoc ita clarum ac perspicuum, ut non egeat demonstratione,) non erunt profecto ullius gentis leges ac instituta studio nostro digniora, quam illa priscorum Germanorum, quæ & sanctiora aliis & rei publicæ nostræ fuerunt utilissima (*g*). Sane, quod admiratione rei publicæ suæ apud CICERONEM dice-

X 4 re

mæ sunt.
Leges Germanorum sunt æquissimæ.
Sunt ergo dignissimæ studio nostro.
Hujus syllogismi propositio hac prima periodo continetur.
(e) Ætiologia majoris propositionis: *ex legibus enim elucet summa sapientia.*
(f) Illustratio majoris propositionis a simili: *quemadmodum ex naturæ ordine divina: ita ex legibus bonis hominum sapientia quam maxime elucet.*
(g) Minor propositio syllogismi primi oratorii.

(h) Il-

re ausus est Crassus, illud jure quodam nostro de priscis Germaniæ moribus repetere licebit: fremant omnes licet, dicam quod sentio, bibliothecas certe omnium philosophorum paucissimæ illæ justissimæque antiquorum Germanorum leges, si quis earum fontes & capita expenderit, & auctoritatis pondere, & utilitatis ubertate videntur superare (*h*). Ignorabat Germania leguleios, præcones actionum, formularum cantores, syllabarum aucupes. Non hic erant leges innumeræ, subtiles, captiosæ, in quas incauti, etiam nihil tale meriti, tamquam in laqueos inciderent: nihil hic prætorum edictis, ad decipiendam plebem comparatis, nihil jureconsultorum interpretationibus, aut, si mavis, cavillationibus, statuebatur pretii, nihil denique rabularum vulturumque togatorum artibus, quibus cum ipsa æternitate lites communicarentur. Simplicia hic omnia, justa ac sanctissima. Pauca erant instituta, sed perspicua, justissima, atque ex ipsa illa æterna ratione prudenter derivata, quibus docebantur majores nostri non infinitis concertationumque plenis disputationibus, sed auctoritate nutuque legum, domitas habere libidines, coercere omnes cupiditates, sua tueri, ab alienis mentes, oculos, manus abstinere (*i*). Et quæ aliæ, quæso, leges exspectari potuerunt a gente, quæ ab omni luxu, libidine, ac habendi cupiditate aliena, non in caussidicorum strophis, sed in recte factorum conscientia collocabat fiduciam (*k*), & in qua, ut ait CORNELIUS TACITUS, auctor gravissimus, plus valebant boni mores, quam alibi bonæ leges (*l*)? Quare si nos pro eo ac decet, nos

(h) Illustratio minoris *a comparatione legum Germ. cum* 12. *tabulis Rom. & adcommodatione elogii earum apud Ciceronem ad leges patrias.*

(i) Ætiologia minoris propositionis 1. *Leges enim Germanorum omni subtilitate caruerunt.*

(k) Ætiologia ejusdem 2. *Latæ enim sunt a gente omnium innocentissima & sanctissima.*

(l) Illustratio nova *a testimonio* CORN. TACITI.

nos nostra patria delectat, cujus tanta est vis tantaque natura, ut Ithacam illam, in asperrimis saxis tamquam nidulum adfixam sapientissimus Ulysses ipsi immortalitati anteponendam existimaverit: quo amore tandem inflammati esse debemus in ejus leges, quæ tantum æquitate omnium gentium jura superarunt, quantum ipsi majores nostri reliquis innocentia sanctitateque morum præstiterunt (*m*)? Neque id unum est, auditores, quod nos ad conquirendas atque e situ & pulvere extrahendas illas patriarum legum reliquias debeat inflammare: sunt enim & alia, eaque majora (*n*). Est hæc mortalium omnium indoles, ut pleraque utilitate sua metiantur, eaque demum existiment industria & contentione sua dignissima, quæ maximo sibi usui intelligunt futura. Neque ita immerito sentiunt (*o*). Quum enim vitæ brevitas nos spes vetet inchoare longas, nec ullum tempus a bonæ mentis studioso videatur prudenter collocatum, nisi quo legendo meditandoque melior, reique publicæ utilior, redditur: facile patet, non esse supervacua consectanda in tanta temporis egestate, semperque nos meminisse debere (*p*), non scholæ, sed vitæ, quidquid discimus, esse discendum. Consultus a nescio quo Aristippus, quid potissimum adolescentibus putaret discendum? Id inquit, quod viris ad usum vitæ commodissimum futurum est. Præclare profecto ac sapienter. Quotus quisque enim, ut ait PLINIUS, tam

(m) Conclusio: *Ergo antiquæ Germanorum leges sunt studio nostro dignissimæ.*

(n) Transitio ad argumentum 2. quod huic syllogismo oratorio includitur:

Quodcumque in foro utilitatem summam adfert, illud diligentius excolendum est.

Leges antiquæ Germaniæ in foro utilitatem summam adferunt.

Sunt ergo diligentius excolendæ.

(o) Major propositio hujus syllogismi oratorii.

(p) Ratio majoris propositionis. *Non enim scholæ, sed vitæ discendum.*

(q) Il-

tam est patiens, ut velit discere, quod in usu non sit habiturus (*q*)? Quæ si vera existimamus, ut sunt profecto verissima: consequens est, ut leges Germaniæ antiquas omnium præstantissimas & in ipso foro nostro agendis caussis utilissimas judicemus (r). Equidem plerique hodie in ea sunt sententia, vivere nos debere legibus Romanis, easque non olim Romæ magis, quam hodie in Germaniæ foris ac judiciis, vigere. Verum enim vero dici non potest, quantum hos fugiat ratio (*s*). Tametsi enim jura Justinianea initio in scholas, ex his in palatia principum, ac postremo in tribunalia penetrarint; contigisse tamen videtur Germaniæ, quod in magnis aquarum exundationibus solet. Quemadmodum enim tunc speciosissimæ quævis ædes diruuntur, arbores evelluntur humo, multæque res peregrinæ sedibus suis motæ, & incertis vibratæ fluctibus, in terras nostras projiciuntur; ita illætabili illa patriarum legum eluvione, optimis justissimisque legibus, loco motis, aliæ peregrinæ sunt invectæ, id est, jus illud Justinianeum, quo non temere aliud a Germanorum institutis reperiri potuisset alienius. Sicuti autem in tristi ejusmodi diluvio non omnia ita penitus pereunt, ut non, decedentibus aquis, complura adpareant antiqui splendoris ac fertilitatis vestigia: ita nec legum patriarum omnium ita fecimus naufragium, ut non præclaræ quædam earum reliquiæ tamquam fractæ disjectæque tabulæ hinc inde in foris ac tribunalibus supersint (*t*). Et sane, si dicendum, quod res est, pleraque, quibus in foro utimur, instituta, non Roma aut Constantinopoli

(q) Illustratio majoris propositionis *a testimonio Aristippi & Plinii*.

(r) Minor propositio: *leges antiquæ Germanicæ in foro summam utilitatem adferunt*.

(s) Ætiologia minoris: *non enim eas penitus abolevit jus Romanum*.

(t) Illustratio *a simili*.

poli ad nos advecta, sed ex antiqua Germania tamquam per manus tradita accepimus. Vigent in foris nostris complura Romani juris præcepta: ast, non ideo vigent, quod Romana sunt, sed quod ratione ac æterna illa lege quam ex natura ipsa adripuimus, hausimus, expressimus, nituntur. Contra ea, quæ vere a Romanis inventa constat, ea si non omnia, saltim pleraque, in Germania nostra hodienum exsulant, nec potuerunt adhuc, quidquid moliti sint jureconsulti, civitatis nostræ jura impetrare. Quidquid in juris prudentia Romana de libertis ac servis, de ingenuis ac libertinis, de ritibus manumissionis, ac juribus patronatus, de patria illa, qua filii regebantur, potestate, de emancipatione, adoptione, ritibus nuptiarum, de tutoribus item ex lege Atilia, Julia & Titia, ac denique de tutela parentum fiduciaria, ac patronorum subtilissime disputatur, illud omne in foris nostris non majorem, quam leges Indorum aut Persarum, adfert utilitatem. Aliæ apud nos audiuntur personarum divisiones. Quotidie in foris nostris disceptatur de nobilibus & plebeiis, de dominis directis & vasallis, de amtsassiis & schrifftsassiis, de colonis, curmedis, lassis, landsidelis, hominibus propriis, de liberis separatis & non separatis, de nuptiis in conspectu ecclesiæ factis, quæ omnia longe absunt a disciplina Triboniani. Jam si porro nobis ea, quæ de rerum juribus, & de modo litigandi in jure Romano traduntur, ob oculos ponimus: denuo vix quidquam, quod in Germaniæ foris locum inveniat, reperiemus. Frequentissime in his audiuntur pacta successoria, gerada, res expeditoriæ, fideicommissa familiarum, lites cambiales, actiones exequutivæ, actiones ex pacto, aliaque hujus generis innumera, quæ adolescentibus soli juri Romano innutritis tam nova atque inexspectata videbuntur, ut primum in curias nostras delati, credituri sint se in alium terrarum orbem venisse

nisse (*u*). Equidem non ignoro, auditores, quantum operæ impendant jureconsulti, Romanarum legum admiratores, ut omnia, etiam patria instituta ex illo vetere jure Quiritium derivasse videantur: sed id scio etiam, infeliciter plerumque iis hoc commentum procedere. Quis enim credat, actionem, qua damna hodie ulciscimur, esse ex lege Aquilia, quum eorum nihil, quæ ab Aquilio ea lege cauta legimus, in Germania usu usquam receptum sit? Quis credat, parentum potestatem in liberos, quæ apud nos viget, ex illa patria Romanorum majestate esse, quum, quæ Romani ea in re invenerunt, in Germania non magis, quam in ultima Thule, serventur (*x*)? Scilicet quemadmodum mali institores merces patrias, mutato tantum involucro, pro peregrinis obtrudunt, ut eo facilius inveniant emtores, peregrinis istis nominibus delusos: ita sua interesse putant jureconsulti, ut omnes leges Germanicas, quoad ejus fieri potest, Romanas esse mentiantur, ut tanto frequentiores ad acroases has confluant adolescentes, immodica rerum Romanarum admiratione jam inde ab incunabulis imbuti (*y*). Quæ cum ita sint, quis non videt, pleraque, quæ in foro nostro disceptantur, ex antiqua Germania tamquam fractas e naufragio tabulas, ad nos pervenisse? Et quis dubitet, quæso, fore ut maxima lux adfulgeat juris prudentiæ nostræ, si plures Conringii, Conradi Sinceri, Schilteri aliorumque doctissimorum virorum exemplo excitati, in indagandis explicandisque antiquis Germaniæ legibus paullo plus studii atque industriæ conferrent (z)? Vos itaque, auditores ornatissimi, qui veram laudem ac dignitatem quæritis, vos ego hortor atque obtestor, ut tanto alacrius hoc

(u) Illustratio *per μερισμόν*.

(x) Solutio objectionis.

(y) Illustratio a simili.

(z) Conclusio secundi argumenti. *Ergo legum Germaniæ antiquarum indagatio studio nostro dignissima est.*

hoc antiquitatum Germanicarum ſtudium amplectamini, quod & juſtiſſimas prudentiſſimaſque vobis leges ſuppeditabit, & in forenſi illa, ad quam adſpiratis, opera incredibilem adferet utilitatem. Quam beata tunc erit Germania noſtra, ſi illa tot peregrinarum legum mole levata erigere ſe denuo ac veluti lacertos movere cœperit? Et quantam laudem gloriamque adſequentur, quicumque in hoc tam ſalutari rei publicæ ſtudio omnem operam atque induſtriam collocaverint? Habetis ergo, juvenes, campum, in quo virtus veſtra, partaque tot vigiliis eruditio excurrat: veſtrum erit, præclaram hanc bene de re publica merendi occaſionem non dimittere e manibus, ſed ita res componere, ut ſtudia veſtra & patriæ utilia & vobis quam maxime ſint glorioſa (*a*).

XV.

PANEGYRICUS SEMPITERNÆ MEMORIÆ VIRI INCOMPARABILIS,

SAMUELIS STRYKII,

Conſecratus. (*b*)

SI, quemadmodum animus, ſic orationis atque eloquentiæ opes, triſte mortalitatis fatum effugerent, nec ea eſſet rerum humanarum conditio, ut eloquentiſſimi non minus, quam indiſerti, effuſo extremo ſpiritu, conticeſcant: nuſquam profecto, niſi in pallido STRYKII incomparabilis ore, par tanti viri laudibus facundia poſſet reperiri. Nam nec in quo dicendi vis & copia uberior exſtiterit, nec in quo major fuerit oris atque orationis commendatio, ex omni memoria

(a) Concluſio totius orationis parænetica.

(b) Panegyricus hic jam typis exſcriptus eſt *Halæ Magd.* 1710. *in fol.* Sed quia exempla jam pridem diſparuerunt: hic eum recuſum dedimus.

moria nostra cujusquam recordamur. Sed! FUIT hæc nostra quondam felicitas! FUIT, eheu, eloquentissimus STRYKIUS, jucundum eruditis nomen, juris prudentiæ columen, litterarum decus, maximum Fridericianæ ornamentum: FUIT, inquam, &, quod mens, recenti dolore languida, ægre profert, obmutuit. Non cathedras amplius divina ejus & suavissima implebit oratio: non acroateria, non jureconsultorum consessus, candidissima illius voce personabunt. Siluit, adquievit, conticuit: nec quidquam nobis ex tanta bonorum adfluentia, præter triste desiderium, fatorum invidia reliquit. O fallaces hominum spes! o incerta gaudia! o ancipites rerum vicissitudines! Eone eventu academiam viri consummatissimi ingenio frui oportuit, ut erepto tanto acerbiore dispendio careret? Eane lege ex STRYKIO tam incredibilem lætitiam cepimus, ut ejus amissione tanto vehementius excruciaremur? O dies, o tempora, quod huic dolori nostro solatium dabitis? Quis itaque miretur, omnem ferme eloquentiæ vigorem cum STRYKIO elanguisse? Quis miretur, disertissimorum virorum Musas, subito mœrore perculsas, nunc tacere; funerique huic, nulli eruditorum indefleto, tristi potius ac religioso silentio, quam laudibus parentare (c)? Quemadmodum enim sol, simul ac diurno itinere defunctus jucundissimum luminis sui jubar oculis nostris subduxit, non nisi tenebras orbi reliquit & nocturna silentia: ita, exstincto sole nostro, exstincto STRYKIO, quidquid antea in laudes illius officiosissimum fuit, jam mærorem silentio testatur, attonitumque obstupescit (d). Enim vero quid agimus? quousque lugebimus tandem? quandiu dolori indulgebimus? Vincat demum adfectus adfectum; solvat tristitiam amor:

luctum

(c) Hactenus exordii protasis: *Cum* STRYKIO *apud nos omnis eloquentia videtur obmutuisse*.

(d) Illustratio a simili, loco ætiologiæ.

luctum pietas; desiderium fidelis grati animi memoria. Satis luximus, quem nimis numquam lugebimus: nimis deflevimus, quem numquam deflebimus satis. Id reliquum est, ut in consummatissimi VIRI merita intenti, gratos nos & devotos piis Manibus perpetuo exhibeamus (*e*). Permitte igitur, o sanctissima anima, quæ jam cœlitum choris adsociata læta lætitiis omnibus æternum triumphas, permitte, o admiratio quondam litterati orbis, nunc desiderium & dolor: permitte, inquam, desideratissime STRYKI, ut hæc communis tristitiæ silentia, si non tersa oratione, gemitibus tamen planctibusque interrumpam, & supremo hoc officio non tam TUIS laudibus, quam incredibili dolori meo, satisfaciam. Amisi TE studiorum meorum auctorem, amisi patronum, amisi parentem, quem alterum mihi benignum numen indulserat. Patere ergo, ut in illætabili hoc pietatis officio orbitati meæ levamentum inveniam: & vel defuncto TIBI grati memorisque animi vota exsolvam, qui tot sum a vivente beneficiis cumulatus, ut ingrato mihi vivendum moriendumque videatur. Non quidem is ego sum, qui dicendo decus aliquod addere possim virtuti TUÆ, laudes omnes supergressæ. Quis enim tam abjecte de meritis TUIS immortalibus sentiat, ut TE sempiternæ gloriæ per eum commendari posse putet, qui TE commendando, nec propriam ingenii laudem consequatur? Attamen quum nec pietati satisfacere aliter possim, nec debitori turpe sit, vel minimam crediti partem solvere, si reddere caput, atque ære alieno exire penitus nequeat: indulgebo aliquantulum ingenio, & isthoc perpetuæ venerationis meæ consecrabo monimentum: in maximo lucro positurus, si non tam diserti, quam grati piique hominis officio defungar. Minus certe alias audacem ipsa me alacriorem

(e) Apodosis: *merito tamen dicendum de laudibus* STRYKII.

rem reddet difficultas, cogitantem, quod mihi necessario eveniet, ut tantam laudum ubertatem nec exæquare dicendo, nec cogitando satis adsequi possim, idem cuilibet, quamvis exercitatissimo & omnibus ad dicendum instructo homini eventurum fuisse (*f*).

Quid vero in tanta laudandarum rerum adfluentia primo, quid secundo loco proferam? Quid dicam tam præclarum ac admirabile, ut non plura atque eminentiora silentio prætermisisse videar? Obruor profecto dicendorum multitudine, &, quod summis aliquando oratoribus contigit, copia ad inopiam redigor. Sane si rhetorum præceptis obstringendus animus, qui vel in disciplinis a servitute abhorret, aliena multa STRYKIO tribuentur, qui sic abundat propriis, ut emendicatis ac quæsitis aliunde neutiquam indigeat. Dicendum erit de natalium fortuna, quæ non est arbitrii nostri, sed cuilibet divino fato & voluntate destinatur. Prædicanda nobilitas patriæ, quæ auspicatissima STRYKII incunabula primum adspexit, quasi ut vina a jugis Falernis, Gauricis, Massicis, ita excelsæ animæ a patrio solo peterent pretium, & non potius civitati suæ splendorem virtute conciliarent. Nec prætermittendæ erunt opes, & fortunæ obsequia, quæ tamen nec bonum quemquam efficiunt, si adsint, neque, si absint, deteriorem. Aliis igitur incedam vestigiis, & in numerosa laude non amplificandi locis, sed delectu utar. Qui absolutissimum quoddam Phidiæ signum contemplantur, dignitate formæ adeo rapi in admirationem solent, ut mens obstupefacta totius perfecti operis artificium uno obtutu non capiat. Lustrantes itaque membra singula, jam faciem persona dignam prædicant, jam decentem humerorum latitudinem, jam toros egregios, & adcuratum musculorum positum, jam denique venas omnes decore expres-

(f) Basis: *id quod ego faciam*. Ubi simul τὸ ἦθος, quod in exordiis requiritur, observabis.

expressas, ipsumque statum corporis & proportionem mirantur, & ex omnium pulcritudine partium de totius statuæ præstantia judicant. Mihi similiter in STRYKIO perfectum jureconsulti exemplar admiranti, per partes videtur eundum, quæ laudem hanc cumulatissime absolvunt, demonstrandumque, nec ad eruditionem admirabilem, nec ad summam prudentiam, nec ad pietatem diligentiamque incitatissimam quidquam IPSI defuisse (*g*).

Tantum est jureconsulti tamque eximium nomen, ut illo uno omnes doctrinæ sapientiæque copiæ contineantur (*h*). Fuerunt quidem, fuerunt tempora, quum dignitate hac in ludibrium prostituta, ii demum crederentur, quidquid in juris prudentia summum est, attigisse, qui nec leviter gustatis sapientiæ elementis, nec optimis artibus a limine salutatis, illud unice per omnem ætatem egissent, ut in cathedris barbari, in litibus non incauti, & in foro ranis essent loquaciores. Nati hinc sunt leguleii, rei publicæ fatales, præcones actionum, syllabarum aucupes, qui non nisi multarum legum sibi non intellectarum principia uno spiritu recensere, atque ad singula verba Bartolum, Baldum, & nescio quæ alia pudenda sæculis nomina, velut caput aliquod Gorgoneum obvertere didicerant. Sed o miseram, o ridiculam artem, quæ in eo fastigium sapientiæ constituit, ut fatearis, nihilo te esse aut Accursio aut Bartolo sapientiorem! Diu itaque est, ex quo orbis elegantior status controversiam movit febriculosis hominibus, quorum auctoritate antea juris prudentiæ di-

(g) Propositio vel partitio, ex qua elucet panegyricum hunc esse non ἀναλυτικὸν, sed συνθετικόν. Vid. *part. 2. c. 3. §. 5.* Sistitur enim idea boni jureconsulti, ostenditurque eum 1. eruditum, 2. prudentem, 3. pium, 4. diligentem esse debere.

(h) Primum argumentum tractationis ostendit jureconsulti eruditionem, ubi 1. locus communis ejusque thesis: *ICtus debet esse eruditissimus.*

gnitas non minus, ac Atlante cœlum, sustineri videbatur. Laborat nunc eorum fides, &, facta felici temporum reparatione, ea sequuta est rerum immutatio, ut qui olim classicis & primis adscribebantur ordinibus, hodie vix in proletariis aut capite censis locum inveniant (*i*). Alia nimirum sunt artis æqui & boni ornamenta, alia & validiora præsidia, quibus dignitatem suam gloriamque cum laude tueatur. Si quis est mortalium, qui præpotente ista ac gloriosa sapientia generosum animum præmuniverit, qui præstandæ tuendæque beatitudinis rerum publicarum prudentiam sibi summam conciliarit, qui, quid justum, quid honestum, quid decorum sit, omnesque veritatis investigandæ rationes in numerato habeat; qui denique & universam Romanæ antiquitatis effigiem, & patriæ mores ac disciplinam, veluti animo impressa, circumferat; hunc demum tantam adferre ad jura peritiam existimandum est, quantum horum adminiculorum copia se a vulgo segregavit (*k*). Grande profecto atque arduum negotium! sed cui vivida STRYKII excitatiorque indoles ab ineunte ætate adcuratissima cum diligentia se præparavit, in hoc uno omni cura atque animi sollicitudine defixa, ut jureconsultum aliquando non nomine magis, quam meritis, referret (*l*). Vix inæstimabile hoc cœli depositum deosculati fuerant parentes; vix mirificam filii indolem e jucundis puerilis prudentiæ præludiis animadverterant, quum diligenter ac provide circumspicerent viros, qui tantæ spei admoverentur, ingeniumque ad summa omnia natum adcura-

(i) Illustratio a contrario.

(k) Ætiologia loci communis. *Multæ enim artes a ICto addiscendæ sunt, si nomen hoc tueri velit.*

(l) Historia STRYKII multis judiciis moralibus & illustrationibus hinc inde distincta. Offenditur enim STRYKII eruditio per partes.

(*m*)

curatissime formarent. Lenzium, non ignobile in Marchia castellum, quasi omne sibi decus in STRYKII natalibus constaret, non ferebat ingenia, quæ juvenilibus studiis præessent. Sed defectum supplevit parentum pietas, qui non detrectarunt & peregre alere filium, quem domi adhuc faustis sub penetralibus nutriverant, pulcherrimo prodigalitatis genere gloriam hanc lucrati, quod STRYKIUM orbi dederint, quo majus dare nihil potuissent. Missus hinc Seehusium, & mox, schola hac tantum ingenium non diutius capiente, Coloniam Marchicam, dici non potest, quam præcoci incremento adoleverit. In perpoliendo ILLO honestissima æmulatione concertabant Vossius, Mullerus, Vuellius, digni hoc discipulo magistri: de quibus identidem cogitanti, maxime sit ambiguum, illine STRYKIO, an hic ipsis debere plura videatur? STRYKIO enim illi ad humanitatem optimasque artes; hic illis ad gloriam profuit: illi huic doctrinæ suffecerunt copias; hic reddidit æternitatem. O beatum discipulum his magistris! o beatissimos magistros discipulo tali (*m*)! Sexennium jam in stadiis istis tirocinia ingenii incredibili cum laude posuerat, talemque se præstiterat ubique, ut & æqualium generosorum conatus, & magistrorum opinionem ingenio vinceret: reliquum erat, ut vinceret se ipsum, eumque campum inveniret, in quo virtus ejus excurreret latius, & parta tot vigiliis doctrina se mirifice in publico conspectu explicaret. Proditum memoriæ est, Æsculapii quondam filiis ad commendandam artis auctoritatem suffecisse, si Alexandriæ se dixerint eruditos. Eadem tunc erat Leucoridis fama, ad quam, tamquam ad mercaturam bonarum artium, non solum e vicinia, sed & ex remotissimis regionibus ingens quotidie multitudo confluebat, exemplum inde petitu-

(*m*) Recensentur vero 1. studia scholastica.

ta melioris cujusdam cultiorisque doctrinæ. Hic graviora auspicatus STRYKIUS, celeriter antecellere omnibus ingenii gloria visus est. Quid tam est præter consuetudinem, quam adolescentulum, rei publicæ destinatum, potissima humanitatis studia in academiis excolere? excoluit: philosophiæ se totum tradere? tradidit: his præsidiis animum ad majora nitentem præmunire? præmunivit. Vidisses illum, jam in Sperlingii scholis subtilioris sapientiæ recessus curiose indagantem: jam, duce elegantissimo Kirchmaiero, novos conatus mansuetioribus literis impendentem: jam reliquorum philosophorum inhærentem subselliis. His meditamentis NOSTER prælusit eruditioni, quam orbis mox erat admiraturus. Eat in omnis ævi memoriam tam illustre exemplum, & pudore suffundat posteros, qui suas præcipitando curas, illotis, quod ajunt, manibus sublimiorum scientiarum sacra turbant, & novo genere furoris prius eruditi esse volunt, quam erudiri. Aliud animo sedit sapientissimo STRYKIO, qui quum ad veram Alciatorum, Hotomanorum, Budæorumque gloriam, non dormitantem illam atque oscitantem glossatorum sapientiam, conniteretur: studiis elegantioribus selectissimam indolem admovit, quæ & fundamentum sternunt eruditioni reliquæ, & sui neglectum per omnem vitam severa ultione vindicant. Quantum ceteris adolescentibus ad salutandos amicos, quantum ad corporis exercitationem, quantum ad alias voluptates innoxias, & ad ipsam requiem animi & corporis conceditur temporis, quantum alii tribuunt intempestivis conviviis, quantum denique aleæ, quantum pilæ: tantum ille sibimet ad hæc studia recolenda sumsit. Cujus quidem consilii quantos fructus per omnem vitam perceperit, si alia deessent hujus rei argumenta, vel ex ipso, quod paullo post amplexus est, juris prudentiæ studio adparuit. Sublimioribus enim his sacris initiatus, nihil reliquit intactum, nihil

hil quod non sagacissima mente penetrarit. Sive vasto juris Romani mari se committeret, sive se prærupto spatiosissimoque legum pontificiarum pelago crederet, sive rerum denique civilium adsuesceret fluctibus, his semper velis securus tam feliciter enavigavit, ut nullis adlideretur errorum scopulis, nulla popularium opinionum incurreret brevia, nullas ignorantiæ syrtes pertimesceret. Quid ex Zieglero, Lysero, Klengelio, quid ex Nergero, quid deinde in Viadrina ex Dechero, Brunnemanno, aliisque doctissimis viris de omni juris legumque ratione accepit, quod non animo ita præparato tam facile hæserit, ut non tam discere, quam reminisci quodammodo & recordari, ex illa vetere Platonis sententia, videretur? Quam fortunato conatu omnes & Romanæ disciplinæ & Germanici juris rationes & divortia vasto ingenio complexus? Quam nihil ex imperii legibus & institutis ignorare se passus est? Hunc in modum deformatus, & lineis omnibus expressus descriptusque erat ille STRYKIUS, qui ingenii atque eruditionis magnitudine non patriæ solum, sed universæ Germaniæ oculos in se esset conversurus. Id tantum ad summam laudem restabat, ut partes quædam expolirentur amplius, & inducto veluti colore illuminarentur, ne tamquam in Apellea tabula, sic in STRYKIO, quidquam pulcritudinis aut artificii deesset. Didicit proinde, etiam quum docendo esset aptissimus, neque veterano deesse videbantur, quibus capacissimum ingenium impleret. Non ut in prædiis urbanis, sic in litterarum morumque studiis, ne altius quis tollat, actio ullo umquam jure prodita est: gliscit quotidie magis atque emicat generosa indoles, & limites omnes discendi cupiditate transcendit, tantamque sibi evagandi viam facit, quantam ipse scientiarum ambitus capit spatiosissimam (*n*). Quæ edoctus NOSTER, no-

(n) 4, Studia academica.

noluit in patria hærere diutius, ſed peregrinandi cœpit impetum, non ut pulcris & munitis urbibus aut ædificiorum ſplendore oculos paſceret, non ut pompas ſpectaret & aularum obſequia, aut innocentes patriæ mores inter peregrina vitia exueret, ſed ut rediret doctior, & prudentiam augeret, præcipuum illud juris peritiæ condimentum. Quod ſi Pythagoras ille Samius, & quidam ex veteribus alii, digni eo nomine laudibus habiti ſunt, quod ubicumque terrarum quidquam eſſet, quod diſci oporteret, eo commigrandum ſibi exiſtimarunt: quid de STRYKIO dicemus, qui judicio ſuo uſus non barbaros gymnoſophiſtas, non Chaldæos mortalium ſuperſtitioſiſſimos, nec illos monſtrorum nutritores Ægyptios, ſed cultiores Europæ nationes putavit adeundas. Digna videbatur Britannia, quam primam adnavigaret. Britanniam dico, illud Europæ, qua meliorum eſt partium, munimentum, bellicæ togatæque prudentiæ ſedem, eruditiſſimorum hominum ſeminarium: hanc, inquam, Britanniam adiit, cui par eſt nihil, & nihil ſecundum. Quidquid Londinum in aula, palatiis, muſeis, magnificum ſplendidumque habet, aut artis uſquam ac elegantiæ oſtentat, quidquid Oxonienſes Athenæ exteris in exemplum vix imitabile proponunt, totum hoc, quantumcumque eſt, quod certe maximum eſt, totum hoc, inquam, vidit, perſpexit, cognovit, intenteque obſervavit. Vidit tot viros omnis eruditionis atque elegantiæ principes, quorum ad eminentiſſimam gloriam ipſe paullo poſt ſe totum compoſuit. Iis frui, cum illis eſſe ac verſari, eorum ſermonibus, ſtudiis, moribus intendere animum, quam ſalubre erat ac frugiferum! Vidit tot bibliothecas locupletiſſimas, quarum theſauros ipſe deinde animo circumferebat, Longino illi ſimilis, quem ſpirantem veluti bibliothecam & ambulans muſeum curioſa admirata eſt antiquitas. Vidit denique illa regnatricis pruden-

dentiæ arcana, quæ ipse postea auditoribus fide incorrupta evulgabat. His mercibus transmarinis locupletior, quæ nec imperiosam fortunæ vim, nec maris naufragia, nec piratarum insidias pertimescunt, ex Anglia solvit, secundoque ventorum flatu in Bataviam adpulit. Numquam profecto salutare Veneris sidus blandius risisse, numquam Castores fulgorem beneficum conseruisse libentius existimo, quam illo die, quo STRYKIUS inter faustas amicorum adclamationes navem conscendit. At finge, cœlum subito esse turbatum, finge, mare ventis commotum tenebris totum inhorruisse; navem porro vasto gurgite jactatam, & nec in remis, nec clavo quidpiam præsidii reliquum, sed tristia omnia, exitiosa, conclamata: quis dubitaret, NOSTRUM tot parentum votis divinitus destinatum salvum ad litus fuisse evasurum, ipsoque Julio Cæsare multo confidentiorem timentem nautam adloquuturum: QUID TIMES, STRYKIUM VEHIS? Continenti igitur fausto sidere redditus, cultissimam Bataviam ita permeavit, ut nec ipsis Batavis lucri, sed honestioris, cupiditate cederet. Docebant eo tempore Lovanii Antonius Perezius, Franequeræ Frisonum Vuissenbachius, illa juris oracula, quorum e scholis, tamquam ex equo Trojano, maximus prudentissimorum hominum numerus prodierat. Hos audire NOSTER, his studia sua probare, horum in complexu & consuetudine versari, pulchrum sibi ac honorificum existimabat. Adiit & Lugdunum, Ultrajectum, Groningam, jucundas Musarum sedes, & eruditissimis hominibus liberalissimisque studiis adfluentes, in quibus ita versatus est, ut fructum uberrimum liceret ipsi ad conscientiam referre. Alcibiadem ita a natura factum canunt annales, ut quarumlibet gentium moribus versatile adplicaret ingenium. Hunc tradunt Athenis omnes splendore ac dignitate vitæ superasse, hunc Thebis ita labori inservisse, ut nemo

eum corporis viribus æquaret; hunc denique Lacedæmone parſimonia victus atque cultus; inter Thracas bibacitate & incontinentia; apud Perſas venationibus & luxuria præſtitiſſe perhibent. Miſera profecto & infelix gloria, imitari nequitiam, & vitia virtutibus redimere. Virtutes NOSTER, non vitia & ſordes, ſectabatur: non Socratis gibbum, ſed ſapientiam; non inverecundiam Diogenis, ſed fortudinem; non vinolentiam Craſippi, ſed acumen imitanda judicabat, in hoc unice defixus, ut exploraret ingenia, & ſingulas, quibus exſplendeſcerent, dotes in ſe uno omnes nexu pulcherrimo copularet (*o*). Hæc via eſt, quam trivit STRYKIUS, hæ alæ, quibus ad illud doctrinæ faſtigium evectus eſt, unde veluti fulgentiſſimum aliquod lumen reipublicæ litterariæ quam diutiſſime illuxit, hæc adcuratiſſima cultura, ex qua nihil potuit, niſi inuſitatum atque admirandum, efflorefcere. Quid quæſo dicendi facultate præclarius? At eam ita imbiberat diſertiſſimus STRYKIUS, ut quacumque de re dicere ingreſſus eſſet, melle dulcior ex ore flueret oratio. Quid linguarum cognitione fructuoſius? Has tanta cura ſuas fecerat, ut nec in Græcia, nec in Palæſtina, nec in vicinis Germaniæ imperiis hoſpes aut peregrinus eſſet. Quid aut philoſophia gravius, aut hiſtoriarum notitia jucundius? Sed & has diſciplinas ita in numerato habuit, ut iis ad jura illuſtranda, non ad oſtentationem, uteretur. Quid de juris prudentia dicam? in qua non homines amplius, ſed ipſam provocare diſciplinam videbatur. Quid de regina illa ſcientiarum theologia? cujus ille tantam fuerat notitiam conſequutus, ut id unum tota vita egiſſe videretur (*p*). Hæret hic animus, & anceps in diverſa trahitur. Si enim tot STRIKII decora conſidero,

ma-

(o) 3. Peregrinationes. præcipue excoluit.
(p) 4. Diſciplinæ, quas

(q)

maxime vereor, ne unoquoque justo brevius defungar: sin reipublicæ litterariæ suffragia revoco ad animum, dubitare nequeo, quin jam nimium dixerim, quum quæ jejuna oratione expressi, multo præclarius constanti fama atque omnium sermonibus celebrentur. Quin, si fama ipsa conticuisset, si STRYKIUS multo plures laudum suarum obtrectatores haberet superstites, quam qui justum virtutibus pretium statuerent, nullumque esset præmium bonæ menti ad ingratam posteritatem propositum: duratura tamen esset gloria, tot vigiliis parta, nec moritura consecrata æternitati memoria, nec interitura incomparabilis doctrinæ monimenta, quæ de temporum non minus, quam hominum livore honestissime triumphant. Epaminondam legimus famæ suæ tam fuisse securum, ut quum ingens esset obtrectatorum numerus, nec liberos ipse ullos sustulisset, qui paternam gloriam defenderent, omnem tamen venturæ ætatis, invidiam, omnes oblivionis minas generoso contemtu ultus sit, ideo, quod natam ex se relinqueret pugnam Leuctricam, quam non modo superstitem sibi, sed & immortalem futuram prædicabat. Non minus perenne monimentum superstes reliquit STRYKIUS; partus puta ingenii numerosissimos, quos nullus umquam dies, nisi qui sæcula omnia, abolebit. Non hic operosiorem dissertationum recensum agam, quarum complura volumina publicavit, justæ instar bibliothecæ futura. Nec dicam de nitidis tersisque diatribis, quibus sensuum jura novo atque inusitatissimo conatu explicavit, de quibus vere usurpare possis, quod Plato de sensibus ipsis præclare scripserat, illas excelsæ mentis internuncias & satellites, & duces ad veritatem certissimas esse. Mitto & cautiones in contractibus & testamentis observandas, in quibus felici industria prudentiam consultricem cum probitate justitiaque conjunxit. Taceo adcuratam de actionibus investigandis tractationem,

qui

qua æquiore jure, quam C. Flavius, formularum ille compilator, sellam curulem meruit. Omitto opera, quibus desponsorum dissensionem, successiones intestatorum, & jura clientelaria exsequutus est, luculentissima, nec non selecta, quibus Brunnemanni & Lauterbachii libros illustravit, adnotamenta, in quibus omnibus eximium se ubique, hoc est, sui similem, monstravit. Unum occurrit, quod silentio non est prætereundum, usus Pandectarum hodiernus, publicæ utilitatis egregium opus, cujus jam tres partes eruditorum votis exhibuit. Sed o nos ipsa felicitate nostra infortunatos, quibus adfectum hoc opus voluptatem maximam, non absolutum desiderium incredibile incussit! Inchoatam enim Apellis Venerem tristes miramur, cujus perfectioni mors invidit, nec dabit forte ventura ætas, qui pulcherrimæ tabulæ ad præscripta lineamenta successurus sit. Hæc illa sunt invidenda opera, quibus nulla umquam finem adlatura est ætas: hæ firmissimæ exstructiones, quas nec temporum longinquitas, nec tempestatum cœlique injuriæ, nec ulla conglobata hostium vis conficiet ac dissolvet. Quæ quidem nisi quis ita magna esse fateatur, ut ea omnibus maximarum laudum adoreis longe anteponenda videantur, iniquus profecto rerum æstimator sit: sed tamen sunt alia majora. Manum enim injiciunt tot viva ac spirantia STRYKII monimenta, tot, inquam, viri eruditionis prudentiæque laude cumulatissimi, quibus NOSTER omnes per Germaniam academias, omnia fori subsellia, judicia denique omnia ac palatia principum implevit. Ludibrium cordatioribus debet Georgias Leontinus, qui de gloria sua bene meriturus, ex quæstu, quem philosophando fecerat, statuam auream inaudito exemplo sibi ipse dedicavit. Tantis scilicet impensis homini suæ mentis stultitia stetit! Tanto molimine hoc illi erat agendum, ut vanitatis suæ apud posteros exstaret

staret

ſtaret memoria! Quanto honeſtius gloriæ ſuæ STRYKIUS conſuluit, qui totidem pulcherrima ſimulacra, quot formata a ſe ac perpolita ingenia poſteritati conſecravit? Quo magis nimirum corpori animus naturæ præſtantia atque æternitate antecellit: eo certior e vivis doctrinæ ac virtutum ſimulacris, quam ſtatuis & imaginibus, corpori geminis, immortalitas ſperanda eſt (*q*).

Parcius fortaſſis laudes STRYKII videbor exſequutus, qui ſummæ eruditionis lineas duxi, prudentiæ oblitus (*r*). Non ſola profecto doctrina ac multarum rerum ſcientia eſt, quæ jureconſultum abſolvit: inchoat tantum, & ſpeciem quamdam ac ſuperficiem ejus adornat, cui vim omnem ac veluti ſpiritum prudentia tribuit (*s*). Namque ſi quis eſt, qui legum tantum atque artium cognitione memoriam implevit, & cui in ſola ſcientia omnis poſita laus eſt, ille perſonæ tragicæ videtur ſimilis, quæ, niſi accedat Roſcius, qui eam gerat decore, geſtuque ingenioſo vivam ſpectantibus præſentet, parum ab umbra aut ſimulacro diſtare videbitur. Pariter prudentia eſt, quæ doctrinam juriſperiti informat atque animat, quæque maxime confert, quod in rei publicæ redundat emolumentum. Hæc efficit omnia, hæc patrat omnia, hujus unius beneficio legibus ſua æquitas, foro juſtitia, rei publicæ ſecuritas conſtat (*t*). Novum ſe hic offert incomparabilis STRYKII decus, novum ornamentum, quod vereor, ut ſatis mea mens aut cogitatio capere, nedum dicendo adæquare oratio poſſit. Ut enim de pictore, ſculptore, fictore, niſi artifex ju-

(q) 5. Libri & opera, quæ reliquit.

(r) Argumentum II. de jureconſulti prudentia, quod denuo *loco communi* & *hiſtoria* abſolvitur.

(s) 1. Locus communis ejuſque 1. theſis: *jureconſulto etiam prudentia opus eſt*.

(t) Ætiologia cum illuſtratione a ſimili.

(u) 2.

judicare; ita, nisi prudens, non potest perspicere prudentem. Quantum mihi tamen cernere datur, multa in NOSTRO sic eminent ac elucent, ut mediocriter quoque doctos ac intelligentes advertant & adficiant (*u*). Quis umquam, viso tantum NOSTRO, non absolutissimam quamdam prudentiæ imaginem sibi contemplari visus est? Quis non ipsis in oculis & fronte explicatissima perspicacis animi signa ac veluti radios est admiratus? Constans est cordatorum hominum opinio, jam inde ab ultimis ducta temporibus, eaque omnium gentium firmata consensu, habitare quædam in ore mentis indicia, vultumque ita cum indole animi conspirare, ut plerumque & orationem & ipsas actiones præveniat. Hinc Æthiopes, credo, ac Lacedæmonii in deligendis magistratibus prudentiam ex dignitate formæ corporisque habitu æstimarunt, & veterum sapientum non nemo adfirmavit, si qui mortalium ea corporis dignitate, quæ in deorum simulacris cernebatur, usquam terrarum reperirentur, dubitaturum esse neminem, quin eos ceteris imperare oporteat. Quid dicerent illi homines, si STRYKIUM essent intuiti? Si faciem illam vidissent honestissimam? placidam luminum gravitatem, frontis honorem, dignitatem vultus ac corporis, & cunctis venerabile celsæ proceritatis decus? Quid si severitatem supercilio & tristitia vacuam, & venustate temperata senectutis insignia vidissent? Quam pulcram, quam excelsam, quam perspicacem in tam formoso domicilio mentem quæsiissent (*x*)? Nec fefellisset eos augurium. Quam enim rectitudinem mentis & judicii inæstimabili dei munere erat consequutus, eam firmaverat doctrina, & diuturno usu ita perfecerat, ut actionum omnium

(u) 2. Historia STRYKII, cujus prudentia elucet variis rebus.

(x) 1. Ex ipsa forma & oculis.

(y) 2.

omnium indolem attento animo perſpiceret, juris ac honeſtatis rationes magna circumſpectione perpenderet, ſuccreſcentia litium ſemina provide exſtingueret, omneſque calumniarum latebras retegeret adcurate. Tu teſtis es, illuſtris academia Viadrina, cui STRYKIUS noſter, per omnia honorum ſtadia decurrens, ſummam in jure dicundo celebritatem prudentia ſua conciliavit. Teſtis & tu, celeberrima Leucoris, quam STRYKII prudentia decem annos præſtitit beatiſſimam. Et quid te, alma mater Fridericiana, intra tam breve temporis ſpatium, ad eum florem & celebritatem famæ evexit, ut de fructuum copia præſtantiaque cum antiquiſſimis academiis frequentiſſimiſque certare poſſis? Quid, inquam? niſi STRYKII prudentia, quæ in rebus omnibus clariſſime ſemper eluxit. Hanc NOSTER docendi ratione perpetuo demonſtravit. Docuit enim ſuavitate incredibili, quæ omnium ad ſe oculos animoſque adverteret, prudentia vero tanta, ut nemo quidquam ex eo audiverit, niſi profuturum, nec didicerit, quod neſciviſſe fuerit rectius. Hanc adhibuit, quoties interrogantibus de jure erat reſpondendum. Nihil enim ſtatuendum, nihil pronunciandum exiſtimabat, niſi quod inſtituta cauſſæ cum legibus comparatione jure ſtatuendum pronunciandumque videretur. Hujus denique præſidio reliquas muneris ſui rationes omnes feliciſſimis auſpiciis confecit. Sive enim in moderandis academiis ejus judicio opus eſſet, ſive in judiciis recuperatoriis ejus induſtria deligeretur, ſive denique in aulis expoſcerentur conſilia: talem ſe ſemper dedit STRYKIUS, ut prudentiæ ſibi laudem ſervaret integram, gratiamque ſummorum principum conciliaret (y). Magnum eſt, placere principi: majus adhuc, plurium imperantium ju-

(y) 2. Ex uſu diuturno de jure & regendis academiis in docendo, reſpondendo

(z) 3.

judicio probari: at inconcussam eorum retinere gratiam, hoc in maximis negotiis difficillimisque numerandum. Quæ omnia NOSTER, non quodam fortunæ errore, aut fide in obsequium servile submissa, sed inusitata prudentia est consequutus. Amatus est, quia meruit: nec desiit amari, quum nec mereri desierit. Certarunt in illo ornando eminentissimi principes, inter quos, quum omnibus in rebus mira esset concordia, in hoc uno convenire non potuit, quis STRYKIUM possideret. Hunc gloriosus princeps FRIDERICUS GUILIELMUS Magnus, (at quam adcuratus ingeniorum æstimator!) in academia Viadrina summis honoribus auxit. Hunc JOANNES GEORGIUS, Saxoniæ Elector, Leucoridis suæ ornamentum votis omnibus poposcit. Hunc potentissimus DANIÆ REX, tamquam splendidissimum aliquod lumen, septentrioni inferre contendit. Hunc denique SACRATISSIMUS FRIDERICUS noster suum vindicavit, novæque, quam Halæ constituerat, litterarum coloniæ, veluti palladium aliquod pignusque futuræ felicitatis dedit. Quin ne quid NOSTRO ad summam laudem deesset, ipsi Augustissimo LEOPOLDO prudentia STRYKII nostri digna visa est, quam amplissima comitis palatii dignitate condecoraret, ut testatius esset imperii civibus, quantum abs se prudentiæ pretium statuatur. Mirifica Homeri, poetæ sine exemplo maximi, post fata celebratur felicitas, quam liberalitati forte poetarum magis, quam vero debet. Eum enim Colophonii civem esse dicebant suum, Chii suum vindicabant, repetebant Salaminii, Smyrnæi vero suum esse, dedicato apud se illius delubro, confirmabant. Sed reliquerit ille tot civitates, quæ civem ipsum fato jam functum expetiverint: quanto felicius & majus est, haud pauciores non civitates, sed principes, deo proximos, vidisse NOSTRUM, qui de se ornando fruendoque contenderent? Jam Homerum beneficæ

istæ

istæ urbes intempestiva munificentia mortuum civitate donarunt, quem vivum inopem ac ingeniose mendicantem destituerant, nullamque habere passi fuerant, nisi ex conscientia, mercedem. Noster & vivus principum gratia floruit, ex florentissimis rebus suis decessit, exemplo posteris futurus, quantum in prudentia virtuti præsidium sit, quantum innocentiæ munimentum (z).

Nec vero pietas EJUS, ceteræque, quibus enituit, virtutes sine laudibus videntur esse dimittendæ, justitia, puta, humanitas, beneficentia, reliquæ, quas communi vita aut privatim ita excoluit, ut æque illarum fructus in rem publicam litterariam, cui natus erat, remitterentur (*a*). Prima utique atque excellentissima jureconsulti laus in pietate sita est, quæ si ab ejus persona absit, aut summum jus, quod ajunt veteres, summam fieri injuriam, aut injustitiæ speciem inducere necesse est (*b*). Nam neque in verum ac justum quisquam mente incorrupta inquiret, nisi cum antea irradiarit numen propitium, neque ea, quæ justa deprehenderit, ad publicam salutem referet animus, nisi emendatus. Quæ virtus quum justam rationem apud omnes habeat, qui juri dicundo interpretandove operam navant: cui potior est, quam professori? aut cui magis suspicienda colendaque est, quam ei, qui principem inter doctores, principem inter justitiæ sacerdotes locum obtinet? Flexibiles quamcumque in partem ducimur a præceptoribus, &, ut ita dicam, sequaces sumus. His enim cari, his probati esse cupimus; quod frustra speraverint dissimiles, eoque obsequii continuatione pervenimus, ut prope omnes eorum moribus vivamus. Ad hos dirigi-

(z) 3. E gratia principum quam constanter retinuit.

(a) Argumentum III. *de jureconsulti pietate*.

(b) 1. Locus communis, ejusque thesis: *jureconsultum oportet esse pium*.

(c) Ætio-

gimur, ad hos convertimur unice, his tamquam perpetuæ cuidam censuræ paremus: nec tam præceptis nobis opus est, quam exemplis, tanto majus in se pondus habituris, quanto luculentius adprobant, ea, quæ præcipiuntur, fieri posse (*c*). Numquam Lenonem expressisset Cleanthes, nisi ille egisset imitanda; hic imitatus esset acta egregie. At vero, dum non modo scholis illius ac sermonibus, sed vitæ etiam interfuit, dum secreta omnia perspexit, illumque, an ex formula sua viveret, cum cura observavit; tam acri ac vehemente incitatione animus ad virtutem inflammatus est, ut Cleanthes Lenonem brevi tempore totum sapientia referret. Platonem quoque & omnem in diversum ituram sapientum turbam, plux ex moribus, quam verbis Socratis traxisse, memoriæ proditum est. Denique & Metrodorum & Hermachum & Polyænum viros eruditissimos non schola Epicuri, sed contubernium fecisse dicitur (*d*). Edoctus ista ab ineunte ætate STRYKIUS omnes reliquas, quibus adfluebat, virtutes ac ornamenta parum ad usum rei publicæ pertinere judicavit, nisi suis exemplo æque ad pietatem, ac præceptis ad doctrinam prodesset (*e*). Prima hinc ILLI ac antiquissima cura, Christo servatore frui, illius meritis expiare sordes, illius gratiæ præsidio emendare animum, caste porro & pie deum colere, puras & sanctas ei allegare preces; &, ut paucis me expediam, ita vitæ suæ rationes componere, ut quæcumque faceret, omnia fugiendæ turpitudinis & honestatis adipiscendæ caussa sibi facienda esse statueret. In his auspicabatur diem, & finiebat, hoc ipsius negotium, hoc otium, hic labor, hæc quies, in his vigilias, in his etiam som-

(c) Ætiologia.

(d) Illustratio ab exemplis.

(e) 2. Historia STRYKII, cujus pietas ostenditur variis argumentis.

(f) 1.

somnum reponebat, longe ab illis diversus, qui summam in eo jurisperiti laudem collocandam existimant, si conscientiæ pariter ac pietatis sensum omnem amiserit (*f*).

Ea est pietatis sanctitatisque conditio, ut numquam sejunctas a se habeat virtutes reliquas, sed istis semper comitata adsit, & tamquam earum regina, sacro hoc satellitio stipata, effulgeat. Simul ac sol, ille ductor siderum, cœlo nostro illuxit, adeo innumeri statim radii orbem simul implent, ut nullum ejus spatium sit, quod non splendidissimum illorum pervadat lumen, pulsisque tenebris illustret. Simillime pietatem fulgentissimum virtutum reliquarum jubar sequitur, quod tam mirifice in omnibus actionibus exsplendescit, ut nulla sit vitæ pars, neque publicis neque privatis, neque forensibus, neque domesticis in rebus, neque si tecum agas quid, neque si cum altero contrahas, quæ non inde decus ac lumen sortiatur. Id quod in nemine, quam STRYKIO nostro, adparuit luculentius, qui pietate clarus, omnibus simul virtutibus enituit. Justitiam, cujus se sacerdotem noverat, colebat religiose, nec ferebat improbitatem & tergiversationes, quibus rabulæ unice triumphant, turpissimas. Gravis præterea fuit, si quisquam alius, idem vero etiam comis & benignus ergo omnes, sed probos maxime, hoc est, sui similes, quorum nullum a se tristem umquam discedere passus est. Insectabatur vitia, non homines, nullius rei facilius oblitus, quam injuriarum. Nihil jucundius suaviusque sibi existimabat, quam emendare errantes, idque tam sapienter præstabat, ut sequerentur monentem attenti, & persuaderi sibi, etiam quum persuaserat, cuperent. Mitto placidam ac quietam animi constantiam, cujus per omnem vitam studiosissimus fuit, cui servivit unice, quam nullis temere litibus aut jurgiis turbavit, pro-

(f) 1. Ex praxi pietatis.

cul ab illis sejunctus, quos vel verbo lacessitos statim mala mens & nescio quis furor in simultates & scenica convicia agit. Ut paucis me expediam, tanta STRYKIO nostro concordia, tantus concentus omnium laudum omnisque gloriæ contigit, ut nihil pietati ejus vitæ elegantia, nihil severitati comitate, nihil gravitati humanitate detraheretur.

Quid denique de diligentia dicam ac adsiduitate admiranda, quæ tot virtutibus tamquam cumulus accessit? Quis credat, ILLUM ab ineunte fere adolescentia gravissimis muneribus admotum tot negotia, vix multis ferenda, tam diu sustinuisse? Quis vero credat ita sustinuisse, ut & scribendis tot æternis voluminibus suffecerit? Jam miseri ac depressi homines per universam Germaniam ejus opem ac consilia expetebant, jam academiarum, jam ordinis sui occupationibus urgebatur, jam aularum negotia erant expedienda. His tamen fluctibus, quibus vel constantissimus quisque opprimeretur, vivida indole subnixus, felici industria se emersit; laboris patientissimus, parcus temporum dispensator. Numquam in cathedra ejus opera, numquam vox desiderata est, nec senex quidem ætatis vacatione uti, aut valetudini potius suæ, quam adolescentum studiis, servire maluit, horas omnes sibi periisse ratus, quas spei juvenum, votisque parentum flagrantissimis subtraxisset. Celebratur a Tullio Q. Mucius, cujus janua & vestibulum in ejus infirmissima valetudine adfectaque ætate, maxima quotidie frequentia civium & summo hominum splendore ita celebrabatur, ut ejus domus oraculum universæ civitatis esse videretur. Quam multo majoris admirationis fuit, venerandum senem nostrum intueri, prostratis licet per ætatem valetudinemque viribus, in frequentissima tamen juvenum corona ternis per diem horis jura præclara industria interpretantem? Quanto jucundius spectaculum STRYKIUM videre,

sola

ſola canitie ac corporis imbecillitate ſenem, ingenio juvenem viribus quotidie majora conantem non magis, quam perficientem egregie? Sic vixit NOSTER, ſic adolevit, ſic conſenuit, ſic (o triſte ac illætabile verbum!) deceſsit. Ultimum enim vitæ actum dum maxima cura perpolivit, ſtitit, abrupit inſuperabile fatum præclaras decurſiones, & virum, immortalitate digniſſimum, ex vita, tamquam virtutum ſuarum theatro, evocavit. Stantem Veſpaſianum, NOSTRUM laborantem, jura reddentem ac docentem propemodum mori decuit, in hoc illo feliciorem, quod morbo, niſi ſenectute, nullo debilitatus, ſine ullo mortis ſenſu, exſpiravit, quod ſeptuagenarius fere inſtar juvenis deſideratur, quod animam denique, deo amatam, deo devotam, cœlo, unde acceperat, reddidit, ubi jam inter ſpiritus beatiſſimos, lætitia ineffabili triumphans, æternitati intereſt, ad quam non niſi ita morienti iter patebat (*g*).

Heu lux! heu ſidus academiæ! heu pater deſideratiſſime! quo abis? Quo nemo eruditione ac doctrina ornatior, prudentia conſultior, pietate & juſtitia ſanctior, nemo innumerabilibus in nos meritis clarior illuſtriorque fuit. Quem unum in primis parentis loco venerari, quem unum ſuſpicere omnes ac revereri: unde diſcendi cupidi doctrinam, oppreſſi opem, dubii conſilium exſpoſcere ſolebant. Heu decus academiæ! heu litterariæ rei publicæ ornamentum! heu fulcrum ſpei noſtræ, firmiſſimumque columen! Eamne calamitatem incidere nos, ut funus TUUM deflere oporteat, quod concitatiſſima pietate totque precibus adhuc ſumus deprecati? Quid tanto dolori noſtro adferet levamentum? quod tanto remedium vulneri inveniemus (*h*)? Sed quo abripior? In te uno nobis

Z 2 ſpes

(g) Ex variis virtutibus reliquis.

(h) CONCLUSIO, quæ continet I. τό πάθος, (i) 2.

ſpes omnis ſita eſt, ſumme ac æterne deus, ſtator academiæ, quem propter beneficia populus chriſtianus optimum, propter vim ac poteſtatem maximum cognominat. Te, ſumme rerum arbiter, oramus ac religioſe veneramur, ut vulneri remedium, dolori ſolatium adferas. Serva nobis academiam, quæ REGIS SAPIENTISSIMI auſpiciis inter medias belli tempeſtates nata, tuo munere tam brevi tempore tam feliciter adolevit, ut ætate ſua major ſuperiorque videatur. Serva, quos ſuperſtites per te habemus, profeſſores excellentiſſimos, ut reddant nobis, quem amiſimus, STRYKIUM. Serva unicum paternæ virtutis heredem, ut patrem deſideratiſſimum in ſe Fridericianæ reſtituat, & quam diutiſſime, adplaudentibus univerſis, exhibeat. Serva denique, ac ſoſpitem, incolumem, florentem præſta celeberrimum THOMASIUM, digniſſimum ſolum STRYKIO ſucceſſorem, & præſidem ordinis juridici ALTERUM potius, quam SECUNDUM (*i*).

XVI.

DIALOGUS

DE USU JURIS ROMANIS HODIERNO.

(*a*) MAgnum fuit ingenium FR. HOTOMANI, magnumque optimarum artium ſtudium, tum tanti in juris prudentia tamque mirifici profectus, ut ſingulare illud ſæculi ſui decus nulli æqualium poſtponendum videatur. Illuxerat divinum illud ingenium Galliæ, in quo ampliſſimo regno variis locis tanta cum laude jura interpretatus eſt, ut ejus domus, id quod de Scævola eleganter dixit Tullius, totius Galliæ eſſet oraculum. Enimvero non minorem

(i) 2. Votum.

(a) Παρασκευὴ, & quidem prologus, de quo *part.* 2. *c.* 4. §. 6

(b)

tem sibi laudem ex ejus virtutibus decerpit Germania, quæ non solum senatoriæ HOTOMANORUM genti originem; sed & nostro, Parisiensis lanienæ periculum fugienti, receptum dedit tutissimum. Cogitanti vero mihi subinde de hujus viri doctrina ac prudentia, permirum sæpe videri solet, æterna hujus viri opera tam cito propemodum hominum manibus excidere potuisse. Juris prudentiam enim sectatus est non umbratilem illam, qua ante ista tempora omnia pæne acroateria ac fora perstrepebant, sed solidam, sed gravem, multaque artium atque antiquitatis notitia temperatam, vereque usui futuram. Erant tum illa tempora, quibus ii demum videbantur juris prudentiæ laudem sustinere, qui id unice per omnem vitam egissent, ut quidquid a Bartolo & Baldo traditum acceperant, infigerent memoriæ, & in foro ac cathedris stentorea voce creparent. Adeo tum miseri homines ad illa glossatorum dumeta relegati, in barbarie delicias, & laureolam in mustaceo quærebant. Verum ab hac dementia dici non potest quam alienus fuerit HOTOMANUS, qui non modo veteri illi juris prudentiæ Romanas ex ipsa antiquitate ac elegantiore litteratura lucem accendit, verum etiam antiquas, quæ passim in foris vigent, Gallorum consuetudines summa industria indagavit, & primus fortassis, quam parum e jure illo peregrino hodierna fora admiserint, in præclaro illo ANTITRIBONIANO suo ostendit. Eam de usu juris Romani sententiam, quum etiam in familiari congressu, quum esset una BARNABAS BRISSONIUS & JACOBUS CUJACIUS, fulgentissima illa juris prudentiæ lumina, elegantissimo sermone exposuerit: operæ pretium me facturum existimavi, si, quid inter tantos viros familiariter actum sit, brevi oratione exponerem (*b*). Fervebat jam messis, & feriæ

 non

(b) Pars altera τῆς παρασκευῆς, narratio, de qua ibidem.

(c)

non ſolum judiciariam curam, ſed & ſcholaſticos labores laxaverant, quum BARNABAS BRISSONIUS ad HOTOMANUM officii cauſſa domum veniret, eumque ſedentem in hortulo meditantemque offenderet. Hujus ſummi viri adventu ille mirifice recreatus, confeſtim libellos e manu depoſuit, amplexuſque hoſpitem: Salve, inquit, o eruditum caput, mihique longe cariſſimum. Defixum me vides in libellis tuis, doctis profecto & limatiſſimis, ex quibus tantam me fateor cepiſſe voluptatem, quantam neſcio an jamdudum ex ullo volumine ceperim. Quid ergo optabilius mihi contingere potuiſſet conſpectu tuo, cujus vel monumentis ingenii quoties frui licet, in cœlo mihi eſſe videor? Ad quæ adridens ſuo more BRISSONIUS: & tu quoque, inquit, ſalve, elegantiſſime HOTOMANE, quo facundiorem laudum mearum præconem hodie nuſquam reperiſſem. Quod ſi Themiſtocles nullum acroama nulliuſque vocem libentius ſe audire profeſſus eſt, quam ejus, a quo virtus ſua optime prædicaretur, quo me animo eſſe exiſtimas, quem adventantem tot laudibus tu vir laudatiſſimus excepiſti, quas ego ſi agnoſcerem, eſſem profecto mei ignariſſimus? Enimvero, quamvis nimias illas, quas in me effudiſti, laudes non tam judicio tuo, quam amori, tribuam: tamen quum tibi meum de formulis libellum in manibus eſſe videam, ſcire velim, HOTOMANI, de eo quid ſerio ſentias? Egone? inquit ille. Quid vero ſentiam, niſi talem illum eſſe, qualis a te proficiſci potuit, id eſt doctum, laborioſum, elegantem, & illuſtrandæ juris prudentiæ Romanæ pariter ac ſcriptoribus antiquis utiliſſimum? Verumtamen quia me de te iudicantem amori pluſculum dediſſe ſuſpicaris: dabo operam, ut & hac te ſuſpicione liberem, & qua in re tecum mihi haud conveniat, candide exponam. Non ignoras, BRISSONI, jam diu in ea me eſſe ſententia, paullo minus, quam vulgus

gus existimat, utilitatis ex juris Romani subtilitatibus in foro nostro redundare. Quum enim non Romæ de jure respondeamus, sed in Gallia, cujus non solum leges & mores, verum etiam imperii forma ab illa Romanorum re publica & institutis longissime sejuncta sunt: equidem non video, cur tam simus patientes, ut vel discere, vel scribere velimus, quod in usu non simus habituri. Quamobrem mirari sæpe numero soleo, te, qui ab ephebis in foro versatus, denique ad summum palatinæ militiæ gradum adspirasti, & non potes levem juris Romani usum experiundo non didicisse; excellentissimum illud ingenium ad Romanas tantum antiquitates adpellere, & eas formulas revocare in lucem, quarum apud nos usus, non dicam obsolevit, sed nullus umquam fuit. Nolim hoc, BRISSONI, ita interpreteris, ac si abjectius de libro tuo sentiam, quippe quem jam paullo ante fassus sum esse eruditissimum. Sed mallem tamen, id, quod pace tua dixerim, ingenium illud tuum commodares illustrandis antiquitatibus patriis, enucleandoque juri veteri Gallico, ex quo pleræque, quibus in foro utimur, consuetudines, reliquæ esse videntur. Hoc vero est, quod a te boni omnes flagitant: & inde est, quod nonnumquam subirascuntur formulis tuis, ceteroquin eruditissimis, quæ tempus istud studiumque tuum utilioribus rebus subtraxerunt. Equidem exspectavi jam diu, ut capitularia regum Franciæ, aliaque patriæ antiquitatis monimenta, quæ in bibliothecis latitare non ignoras, opera tua e situ extracta illustrataque videremus. Ast quum tu hæc tardius, id est, ut ego interpretor, diligentius adornes: facere non potui per conjunctionem studiorum, amorisque nostri, quin hac admonitione non nimis verecunda te excitarem. Paullo commotior hac objurgatione, quamvis amica, videbatur BRISSONIUS. Repressa tamen tantisper indignatione, alio inflexit ser-

monem, veritus, ne nova ista HOTOMANI de usu juris Romani sententia, a qua ipse erat alienissimus, tædiosæ disputationi daret occasionem. Quare prehensa ac blande demulsa HOTOMANI manu: atqui hoc jam, inquit, non agimus, HOTOMANE. Eo enim adveneram consilio, ut hortulum hunc tuum, quo nihil est cultius, curioso oculo lustrarem: simulque per platanona opacissimum, in quem per areolam proximam patebat via, defixis in terram oculis, deambulare cœpit. Haud parum erubuit HOTOMANUS, sentiens jam, se liberius, quam BRISSONII indoles ferebat, dixisse. Progressi tamen ambo per viam umbrosam, & de variis rebus, maxime vero de re publica & temporum calamitate colloquuti, suam quisque animi commotionem, ille indignationem, hic pudorem non inscite dissimulabant. At vix viam illam inter ejusmodi fabulas semel iterumque confecerant, quum contendentem ad se notarent JACOBUM CUJACIUM, cui, tamquam ævi sui Papiniano, omnes tum jureconsulti veluti fasces submittebant. Ejus adventu in primis recreatus BRISSONIUS, frontem, quam adhuc adseveraverat, explicuit, & ad venientem conversus: opportune, inquit, advenis, prudentissime CUJACI. Ne enim, quid inter nos actum sit, ignores, HOTOMANUS hic noster, quem profecto decebat juris prudentiæ Romanæ dignitatem pro virili sua parte tueri, nescio quo abreptus errore, abjectius de ea sentit, eamque vix ullius hodie usus esse contendit. Quum vero tu omnem ætatem in ornanda repurgandaque a tot sordibus Romana juris prudentia exegeris: tuum profecto erit, præstantissimam hanc facultatem ab hac contumelia vindicare, communemque amicum errore perniciosissimo absolvere. Cui CUJACIUS, delectatus hominis urbanitate: at nostra, inquit, cujus tu dignitati consultum cupis, juris prudentia, quemquam caussa indicta damnari vetat. Quare dum me judicem adpellas, HOTOMANUS

no-

nobis erit exorandus, primum, ut ne me latum a te judicem ejeret, deinde, ut, nisi molestum sit, caussam suam agat. Nec minus tuum erit, BRISSONI, ei respondere, ut facta caussæ conjectione, secundum quem litem dari oporteat, ea, qua par est, æquitate cognoscam. Assensi, omnes culcitras poscunt, & in platanonis ora adsident (*c*). Tum HOTOMANUS, vindicaturus BRISSONII indignationem, ita exorsus est: satis animadverti, BARNABA suavissime, non parum te commotum esse judicio meo, quod paullo ante jussus de formulis tuis depromebam. Quamquam enim nihil feceram reliqui, ut quanti ego labores tuos faciam, etiam ex judicio illo meo intelligeres: vel id unum tamen te mordere visum est, quod jus Romanum paullo minori, quam tu quidem velis, usui nobis hodie esse, existimarem. Id enim ita, meo quidem judicio, interpretatus es, ac si parum honoris veteri illi Romanorum juris prudentiæ detulerim. Verum, ut prius illud non invitus fateor & præ me fero: ita de posteriore maximam mihi facis injuriam. Nunc tu, JACOBE,

quam rem vitio mihi det, quæso, animadvertito.

Jus Romanum ego, si quis alius, suspicio, atque admiror, neque ullum esse puto alterius gentis jus, quod cum hoc comparatum non sordeat. At si quis ex me quærat, credamne legum Romanarum, (nam quæ in jure nostro ex naturali illa æqui bonique disciplina repetuntur, huc non pertinent,) in Galliæ nostræ foris insignem aliquem usum esse: tum vero fatebor, mihi alia omnia videri. Quin ut liberalius agam cum BRISSONIO nostro, non solum esse, verum etiam

(c) Ἀγων, de qua præcipua dialogi parte diximus *part. 2. c. 4.* §. 8.

(d)

etiam esse posse aliquem ejus usum, negabo. Non magis sane res publica nostra ferret leges Romanas, quam veteres illas Mosaicas, quæ licet omnes omnium philosophorum bibliothecas & auctoritatis pondere, & utilitatis ubertate mihi superare videantur, a re publica tamen nostra ejusque institutis plane abhorrent. Hæc est illa sententia mea, quam an tam adversam juris prudentiæ nostræ dignitati existimes, fac, quæso, ex te, CUJACI, intelligam. Tum CUJACIUS ad HOTOMANUM conversus: noli, quæso, FRANCISCE, committere, ut invidiam tuam accusem. Id vero crimen quo pacto, quæso, dilueres, si intempestivo judicii nostri desiderio in transversum actus, nobis præclaras illas, quæ te in eam sententiam impulerunt, rationes invideres? Quare, nisi grave est, eas, quæso, deprome. Longam vero mihi orationem imperas, inquit HOTOMANUS, cui si plures deposcerem clepsydras, id quidem jure meo facerem. Sed in compendium tamen rem mittam, & eundo per plerasque juris Romani partes, quam parum Gallica civitate donatum sit, ostendam. Duæ sunt totius juris Romani partes, quarum altera ad statum rei Romanæ pertinet, altera ad rem cujusque privatam persequendam retinendamque est comparata. Publicum illud jus antiquum nullius hodie esse usus, omnes mecum fatebuntur, qui magistratuum munera & jura una cum ipsa re publica mutari, non ignorant. Quidquid ergo Romana juris prudentia de patriciis & plebeiis, de consulibus, prætoribus, ædilibus, proconsulibus, præsidibus provinciarum, de præfectis urbi & prætorio, de juridico civitatis Alexandrinæ aliisque dignitatibus præcipit, non magis profecto Galliæ, quam jura Mandarinorum apud ultimos Seres, conveniunt. De aliis dignitatibus apud nos disceptatur, id est de juribus regis, reginæ, Delphini, fratrum regis, & eorum appanagii, principum item, bastardorum regis, Cone-

nestabili, Parium, Mareschallorum Franciæ, magistri regii cubiculi, Admiralii, ducum, comitum, vicecomitum, vicariorum, baronum, item thesaurariorum Franciæ, præfectorum fisci & rationum, cancellarii, magistrorum supplicum libellorum, Parlamenti, Balliviorum, Seneschallorum. Plura hujus generis referrem, nisi parcerem BRISSONIO nostro, cujus aures, Romanæ adsuetas elegantiæ, tot barbara dignitatum nomina vix ferre existimo. Jam scire velim, quid Romanis illis cum nostris dignitatibus commune sit? Nihil profecto omnia illa possunt rei publicæ nostræ prodesse, quæ a Romana illa toto cœlo, quod ajunt, distat. Expendamus, quæso, quid in Codice nostro de jure publico traditum sit: sunt ea profecto ab iis, quæ in Pandectis legimus, diversissima. Quam ob rem vero, nisi quod migrante Constantinopolim imperio, alia subito esse cœpit rei publicæ facies? Quod si vero Justinianeo ævo in ipso Romano imperio jus publicum Romanorum antiquum obsoleverat: qua fronte illud Galliæ obtruderetur, cujus imperium, a Francis constitutum, nihil ex eo tempore cum Romano illo vetere commune habuit? Pergere volentem interpellavit BRISSONIUS. Consulturus enim memoriæ, qua paullo minus, quam HOTOMANUS, valebat: ad hanc orationis partem seorsum respondere maluit. Simulata ergo indignatione.

Semper ego, inquit, *auditor tantum? numquamne reponam?*

Speciosa sane est oratio tua, HOTOMANE, sed, quod pace tua dixerim, parum solida. Numquam mihi dubium fuit, quin alia sit nostræ, alia olim fuerit Romanæ rei publicæ facies, nec ego me in rebus civilibus tam puto esse hospitem, ut cuique imperio suas dignitates suaque jura publica esse ignorem. Verum

co-

cogitanti mihi de civitatis Romanæ facie, obversari videtur perfecta aliqua numerisque omnibus absoluta rei publicæ imago, ex qua Galli non minus quam aliæ gentes capere possint regnatricis prudentiæ exemplum. Multa recensuisti barbara dignitatum nostrarum nomina: sed quid prohibebat, quo minus Franciæ Mareschallos, præfectos prætorio; duces, præsides provinciarum; thesaurarios Franciæ, quæstores; præfectos fisci, comites sacrarum largitionum; Parlamentum senatum adpellares, nisi data veluti opera barbarus videri voluisses? Eadem fere sunt veterum illarum nostrarumque dignitatum munera, eadem propemodum jura, ut, si verum fateri velis, nominibus tantum differre videantur. Quæ in orbe Romano imperatoris, eadem regis in Gallia nostra jurisdictio est. Quam parum deinde differunt, Augustarum & reginarum, Cæsarum & Delphinorum jura? Quid porro? an non in Connestabilis & Mareschallis nostris veteres illos præfectos prætorio renatos intelligis? Idem de reliquis videtur statuendum. Jam vide, quæso, HOTOMANE, quo pacto CUJACIO huic persuadere coneris, juris istius publici Romani nullum apud nos usum omnino superesse. Ego vero non superesse aliquem usum nego, inquit HOTOMANUS, sed nullum umquam fuisse contendo. Totum imperium nostrum non a Romanis, sed a Francis, horum victoribus constitutum est: nec ea in re Romanorum, sed suos mores atque instituta sequuti sunt. Quum ergo leges illæ de officiis & dignitatibus non Francis, sed orbi Romano datæ sint: qui fieri potest, ut quasdam earum legum, quæ numquam in Franciam penetrarunt, reliquias domi nostræ quæramus? Parum profecto ad rem facit, quod inter Romanas nostrasque dignitates similitudinem quamdam deprehendere tibi videris. Si enim id sufficere arbitramur, quid prohibet, quo minus & Sinensium jura publica in Francia nostra civitate donata

sta-

statuamus? Non difficilius saltim fuerit, similitudinem quamdam inter Sinensium Mandarinos Paresque Franciæ, quos vocamus, quam inter Mareschallos nostros veteresque præfectos prætorio observare. Verum peroraſſe mihi videor cauſſam, quod ad juris prudentiam publicam attinet, nec ipsum BRISSONIUM tam ex animi sui sententia, quam ingenii mei exercendi causſa arbitror hæc in medium attulisse. Quare si quidem vobis ita videbitur, privatorum etiam jurium usum expendam. Tum CUJACIUS: Ita vero, inquit, mihi videtur, & quidem maxime. Neque enim res erit magnorum laterum, ut mihi, quæ adhuc dixisti, persuadeas. Diu enim est, ceu ipse novit BRISSONIUS, quod publici Romanorum juris usum in Francia nullum esse agnovi. Quare si eo me animo adpellavit judicem, ut ea in re secundum se litem darem: vereor, ne eum consilii pœniteat. At de jure privato quid statuendum sit, nondum liquet. Quare dabis id, opinor, amicitiæ nostræ, ut de eo potissimum nobis sententiæ tuæ rationes ea, qua soles, dexteritate explices. Profecto ne BRISSONIO quidem id grave futurum, fretus ejus humanitate, credere te, HOTOMANE, fide mea jubeo. Ego vero, inquit HOTOMANUS, id nec tibi nec huic BRISSONIO credo, nisi more Quiritium promiseritis. Tune ergo, BRISSONI, æquo animo feres, me ea de re loquentem? Feram, inquit BRISSONIUS. Et tu, CUJACI, pergit HOTOMANUS, id me credere fide tua jubes? Oblectavit CUJACIUM viri urbanitas. Protinus ergo respondit, se jubere; conversusque ad BRISSONIUM: vides, inquit, quo loco simus apud HOTOMANUM. Quia enim nos juri Romano haud parum tribuere intelligit, non minus caute nobiscum agit, ac si cum rabulis quibusdam, in medio foro Romano sibi obviis, res esset. Quasi vero, inquit BRISSONIUS, hoc tempore opus esset istis ambagibus, nec hodie quævis

pa-

pacta, nulla licet interposita stipulatione, rata haberentur. Tum HOTOMANUS: video me jam multum laboris hac stipulatione compendii fecisse. Hac una enim sollemnitate, quam modo BRISSONIUS evanuisse fatebatur, universæ, quam agendam suscepi, caussæ haud parum lucis accessurum spero. Ex verbis nasci obligationem, non primum nos vel leges XII. tabularum, vel jus illud Flavianum, verum ipsa natura ac sempiterna ratio docuit. At vero, quod obligatio illa inutilis sit, nisi certa quædam formula stipulandi conceptioque verborum intercesserit, id vero Romanorum patriciorum commentum est. Quare illud apud nos quoque viget, non quia Romanis legibus demum cautum est, ut sua quisque promissione teneatur, sed quia id ex ipso naturali jure hausimus. At Romanas illas ambages, ad decipiendam plebem comparatas ideo non recepimus, quia Romana sunt, hoc est, non publici saporis instituta. Jam si per universam juris prudentiam Romanam eas, BRISSONI, idem, quod jam de stipulatione observavimus, ubique deprehendes. Fere enim nihil, nisi quod ipsis naturæ legibus stabilitur, in fora nostra receptum, reliqua vero omnia, quæ a Romanis inventa accepimus, cum ipsa Romana re publica exolevisse, intelliges. Nosti, BRISSONI, tria esse summa capita, ad quæ universum jus Romanum, ipsius Triboniani judicio, possit revocari. Omne enim jus aut in statu personarum, aut in rerum qualitatibus, quas vocant, adquirendoque dominio, & obligationibus, aut in actionibus instituendis excipiendisque versatur. Personarum prima apud Romanos divisio in liberos & servos diducebatur. Hinc innumeræ veterum jureconsultorum disputationes de jure libertatis, de ritibus manumissionis, de diversa conditione libertinorum, de jure & auctoritate, quam domini retinebant servo manumisso, quam jus patronatus nominabant, de colonis, statu libe-

liberis, & sexcentis hujus generis quæstionibus. Jam cogita, quæso, quid utilitatis nobis in forum prodeuntibus adlaturus sit ingens & continuus ille labor, qui huic juris parti addiscendæ insumendus est. Apud nos servilis conditionis hominum aliis pro dominorum arbitrio pensio imperatur, alii certam solvunt, alii manus mortuæ esse dicuntur, alii matrimonium libere non contrahunt. Quæ omnia quantum a Romanis institutis remota sint, nemo non intelligit. Quid jam dicam de patria potestate Romanorum? Habebant Romæ patres liberos pæne ipsis mancipiis subjectiores, adeo, ut & vendere eos & pignori dare, & quidquid adquisivissent, vel suum facere, vel in alios transferre possent. Quin? si quid contra officium admisissent liberi, quo supplicio in eos esset animadvertendum, penes patres, tamquam reges quosdam domesticos, erat arbitrium. Horum nihil in Gallia nostra auditur. Romanorum commentum erat illa patria civium majestas: adeoque illud cum ipsa Romana civitate exspiravit. Nos eo jure utimur in liberos, quod jus naturæ ac gentium non patribus, sed parentibus, indulsit. Unde & illos emancipationum ritus, quia a Romanis sunt inventi, non magis a Francis adoptatos reperimus, quam genera illa nuptiarum, adoptionum ac legitimationum, de quibus tam subtiles exstant in corpore Justinianeo disputationes. Idem concedendum erit de tutelis, ex lege Atilia & Julia Titia, nec non parentum, fiduciaria, patronorum. Quis umquam dixerit, tutores apud nos ex istis legibus dari? Pupillis præesse debere, qui educationis bonorumque in se curam suscipiant, ipsa docet æterna illa lex ac ratio, quam e natura ipsa adripuimus, hausimus, expressimus. Quæcumque vero Romani caverunt, veluti, ut certis tantum magistratibus jus esset, tutores ex legibus dandi: ut tutores præsentes certa formula auctores fierent, quoties quid

a pu-

a pupillo agendum esset: ut si parum ex fide gererent, ab unoquoque civium in suspicionem adduci & ad prætorem deferri possent: ea omnia, tamquam Romana instituta, ad nos haud pertinent. Hinc apud nos quidam sunt custodes, quidam legitimi, & in custodibus quandoque nobilis, quandoque civilis est custodia: quæ omnia dici non potest, quam longe absint a Triboniani disciplina. Venio ad alteram juris privati partem, quæ de jure rerum præcipit. Multa hic in legibus Romanis prudenter ac provide esse statuta de adquirendo rerum dominio, de successione ab intestato, de contractibus item ac obligationibus, quis negaverit? Sed pleraque ita sunt comparata, ut ad sempiternæ illius legis normam, tamquam ad Lydium lapidem, composita videantur. Hinc quod ista in Gallia nostra vigeant, adeo non mirum est, ut, si non vigerent, esset quam maxime mirandum. Vigent enim etiam pleraque in Turcia & positis sub alio sole regnis: quo vix fama quædam juris Romani umquam penetravit. Verum his in rebus multa addiderunt Romani, varia præcipientes de rebus mancipi & nec mancipi, de discrimine agnatorum, gentilium, cognatorum, de bonorum possessionibus, de stipulationibus, contractibus bonæ fidei & stricti juris, quæ ne audiuntur quidem in foris nostris, indicio certissimo, ea in Gallia non magis, quam Turcica jura, esse recepta. Alia sunt, quæ in judiciis nostris crepari audimus, veluti appanagia, vasallagia, *d'heritages cottiers, ou surcottiers, des droits seigneuriaux, de justice directe, censive, reconnoissance*, & his similia. Jam finge, BRISSONI, excellentissimum aliquod ingenium, quale in CUJACIO hoc nostro admiramur, eo diuturna exercitatione pervenisse, ut jura Romana non minus accurate teneat, quam aut Cato, aut Scævola, aut Sulpicius. Si illud hac sola scientia instructum in illud judiciarium tuum regnum, aut aliud

Gal-

Galliæ forum veniret: nonne sibi, his auditis, in alio terrarum orbe pedem posuisse videretur? Reliquæ sunt actiones. Sed de his plura addere nihil attinet. Uno enim, ut ita dicam, verbo rem omnem confecisse videbor, si nihil, quod ad nos faciat, in tota illa juris prudentiæ Romanæ parte contineri dixero. Si quis tibi, BRISSONI, qui supremo Galliæ foro tam diu præfuisti, formulam actionis e libello tuo formularum, tamquam e prætoris albo, occineret, an tu, quæso, eum sanæ mentis crederes? Sin vero de modo atque ordine judiciorum quæritur: is nobis ne satis quidem hodie notus ac perspectus est, tantum abest, ut eum in regno nostro sequamur. Quæ quum ita sint, nec te, BRISSONI, nec hunc, quem mihi judicem tulisti, CUJACIUM dubitaturum arbitror, quin absolvendus sim a suspicione illa, in quam tu me, sententia mea non satis intellecta, adduxeras. His dictis, silentium sequutum est, & BRISSONIUS, cui jam fuisset pro se dicendum, de iis potius, quæ ab HOTOMANO in medium prolata fuerant, quam quæ ipse esset prolaturus, meditari videbatur. Tandem tamen, pudore ad dicendum adactus: Video, inquit te, HOTOMANE, tanta orationis sententiarumque ubertate caussam dixisse, ut mihi tam diserti adversarii ingenium non minus, quam Ciceroni olim Hortensii eloquentia, timendum videatur. Verum ut juris prudentiæ nostræ caussam deseram, eamque e foris nostris exulare existimem, fateor me oratione tua, quantumvis erudita, nondum adduci. Multis verbis possem pleraque, quæ ab usu recessisse ais, temporibus ac foris nostris vindicare: sed paucis selectissimisque exemplis juris Romani usum hodiernum ostendere malo. Quid tibi videtur, HOTOMANE, de toto testamentorum jure? illudne tibi Romæ natum videtur? An vero Romæ illud notius esse potuit, quam hodie est in Gallia nostra? Quid dicam

de substitutionibus, de legatis & fideicommissis, de codicillis & iis, quæ ex isto jure nascuntur, actionibus? Quid his in foro nostro auditur frequentius? Plura omnino juris Romani capita exoleverunt, fateor, (& quidni exolevissent, quum jam imperatorum veterum ætate multa vetera Romanorum instituta evanuerint?) sed omnia tamen recessisse ab usu, id quidem nec ego umquam, nec hic, quem judicem adpellavi, CUJACIUS concedemus (*d*). Utriusque jam ora erant in CUJACIUM conversa. Sed hic prudenter declinaturus sententiam dicendi officium; Si mihi judici, inquit, adsessores quidam aut decemviri litibus judicandis adessent: dicerem jam: DIXERUNT, dividerem tabulas, adsessores mitterem in consilium, diremtisque suffragiis aut absolverem te, BRISSONI, aut condemnarem. Verum quum ita disseruerit uterque vestrum, ut ex incerto me pæne reddideritis incertiorem: utar jure meo, vetusque illud: NONDUM LIQUET pronunciabo. Adjuvit tergiversantem CUJACIUM fortuna. Defecerat enim inter confabulandum dies, accesseratque HOTOMANI servulus, optimam hanc eruditissimorum hominum trigam uxoris nomine ad cœnam invitaturus. Quare, pacti inter se novam ea de re disputationem, consurrexerunt, & progressi in ædes, frugalique excepti cœna, multam noctis partem suavissimis sermonibus exegerunt.

XVII.

(d) Epilogus, quæ ultima pars dialogorum qualis esse debeat, diximus *part. 2. cap. 4. §. 8. 9.*

XVII.

INSCRIPTIO

STILO LAPIDARI CONFECTA.

D. M.
MORTALE. QUIDQUID. HABVIT.
HEIC. DEPOSVIT.
RAPH. LAMONIVS.
PVER. VENVSTVLVS. ET. GRATIIS. IPSIS.
AMABILIOR.
VIX. ANN. V. MENS. III.
SI. VITAM. QVAERIS. PAVCA. CAPE.
NON. FVIT. FVIT. NON. EST. ERIT.
SIC. VITA. TRVDITVR.
HAEC. SCIRE. TVA. INTERFVIT.
VIATOR.
IAM. IN. REM. TVAM. ABI.
FILIO. SVAVISSIMO.
MOESTISSIMVS. PATER.
L. L. Q.
POSVIT.

XVIII.

INSCRIPTIO

STILO RECENTIORE ELABORATA.

Expia omen,
audies infaustum nomen
FAVSTI SOCINI
quem vixisse non magis expedit, quam
vivere.
Si patriam quæris: Italia est,

cujus antiquos colonos imitatus, scelere superavit,
Italia terris; hic cœlo, leges præscribere ausus est.
Illa de tribus terræ partibus: hic de tribus Deitatis personis triumphum adfectavit.
Cui ipse humanitatem debebat, ejus divinitatem,
cui redemtionem; ejus redimendi virtutem,
nefario, sine dubio, ausu, in dubium vocavit.
Tantum ingenium erat puero,
ut puer senex videretur.
At turbato ordine, senex puero magis desipuit,
doctus futurus, si minus didicisset.
A jurisprudentia auspicatus insaniam,
leges, quas violaturus erat, didicit;
fortassis, ut tanto argutius litigaret.
Inde sacras litteras scrutatus est,
verum, ut aper vineam,
proculcaturus, quibus frui potuisset.
His instructus subsidiis,
cum veritate bellum gerere cœpit:
quumque Cainum nulla ferret regio,
demum in Sarmatia delituit, at non latuit.
Libellis enim variis
ea sparsit semina,
quæ in infaustum succrevere lolium.
Id unum laude dignum,
quod morari denique inter homines desiit.
Tu, lector,
quod felix, faustumque sit,
infaustos Fausti errores,
si vita tibi curæ est, vita.

XIX.

XIX.

DECLAMATIO.

SI exacta demum, qua adhuc pæne obtorpuimus, inclementissima hieme, nihil aliud voluptatis ac solatii amœnior hæc anni temperies nobis adferret, quam ut TUO, REX POTENTISSIME, exoptatissimo adspectu perfrui, TEQUE, hujus urbis tecta cum splendidissimo comitatu subeuntem, faustissimis adclamationibus excipere jam liceat: tanta profecto nostra hæc futura esset felicitas, ut ea omnes *pristinæ aeris hiberni injuriæ* facile pensari unicuique nostrum viderentur. Quemadmodum enim, ubi sol, converso in boream flexu, diem spargere cœpit meliore coma, omnia illico recreari, refoveri, reviviscere, & ex diuturno veluti sopore excitari, animadvertimus: ita idem evenire solet bonis civibus, salvum conspicientibus optimum principem, sacrumque ejus venerantibus vultum, & ipsam manum, quæ regnorum gentiumque fata dispensat, religiosis osculis libantibus. Quis enim eo conspectu multo jucundissimo non magnopere delectetur? quem non nova spe, novaque veluti vita animet os illud venerandum, a quo nemo umquam tristior discessit? Quo denique advenire potest natus in regnorum salutem princeps, ut non novo omnia lumine collustret, novo calore reficiat, & nova passim, eaque expressissima relinquat infatigabilis sollicitudinis ac providentiæ suæ vestigia? Quis igitur miretur incredibilem illum hominum concursum, quem in publico illo ingressu TUO fieri cum stupore vidimus? Nullius fuit tam provecta ac præcipitata ætas, quem

non adventus TUI fama in publicum proliceret. Nullius tam adfecta valetudo, cui non tantum virium sufficeret lætitia publica, ut lectulo crepere, & vel per fenestram TE spectando fructum oculis capere vellet. Vidimus omnis ordinis, sexus, ætatis homines non incondito clamore, sed calidissimis votis, TE, quacumque pergebas, prosequentes. Vidimus ipsis tectis ac columnis insidentia juvenum puerorumque examina: parentes, parvulis suis, quos inhærentes cervicibus circumferebant, blandissimas voces præeuntes, ostentantesque communem patriæ parentem, vix proprium satis noscentibus: omnes denique cives TUOS in preces & vota solutos: quin & peregrinos, quos fortuna eo tempore ad nos advexerat, communi civium TUORUM lætitiæ præ lætitia liberaliter illacrymantes. Hæc ergo sola si in hoc auspicatissimo adventu TUO, DOMINE LONGE CLEMENTISSIME, cogitaremus: ea profecto ita magna nobis viderentur, ut dignum illum diem, qui in fastis nostris notaretur, merito judicaremus, imitatique Romanos, auro argentoque, tamquam futuræ felicitatis augurium signandum arbitraremur ADVENTUM PRINCIPIS. At sunt profecto his longe majora, ad quæ vulgi caligant oculi, & quæ in principum suorum profectionibus atque itineribus illi soli mirantur, qui aliquo rerum civilium usu præcellunt, quamque cum utilitate totius reip. illa conjuncta sint, paullo accuratius, adhibita in consilium ratione, rimantur. Quæ si brevi oratione pandere conabor, publicæ hujus lætitiæ interpres a Senatu collegioque nostro designatus: me id bona cum splendidissimi hujus auditorii venia, facturum, non tantum spero, sed & certissime, si non fallax est mentis præsagium, confido.

Ex. SPANHEM. *de usu & præst. numism.*

Quos

Quos olim apud Chaldæos, Babylonios, Medos, Persas, aliosque barbaros ad regii nominis fastigium vel fortuna, vel civium favor provexerat: ii in eo permagnum ad sui venerationem positum esse momentum existimabant, si numquam regia, rarius palatio excederent, & a nemine umquam nisi a primæ admissionis administris & exploratæ fidei cubiculariis conspicerentur. Tanto enim se majori venerationi omnibus futuros, existimabant, quanto minus sui conspiciendorum copiam ulli mortalium, nisi a se vocato, facerent, Deorum immortalium instar, quos solo animo ac intellectu homines venerarentur. Nam sicuti humili ac tuta consuetudine evilescere etiam quod in excelso fastigio positum est, ipsumque adspectum minus verendos ipsa satietate facere animadvertimus: ita reges illi veluti e medio secedentes, vitato adsiduitatis studio, auctoritatem absentia tuebantur. Hinc si quid cum regibus istis agendum esset: id per internuncios fieri oportebat: & si cui adeundi daretur copia iis per mille spadonum agmen, submisso in terram vultu ad regium cubiculum, tamquam ad adytum aut delubrum erat prorependum, & prostratis in terram corporibus adoranda majestas, quam vel vidisse propius, piaculum videbatur. Hoc vero more nihil fingi potuisse absurdius, omnibus semper viris cordatioribus, rerumque civilium peritioribus, visum est. Neque enim adspectus quidquam venerationi boni principis detrahit, neque ei quidquam accedit per solitudinem. Uti enim ideo non venerabilior fuit Tiberius, quod integra ætate ac valetudine Capreis, tamquam in quodam lupanari delitesceret: Nec Domitiano ideo, quod certis horis secretum caperet, & muscas stilo configeret

HERODOT. *Lib.* I. *Cap.* 99. JUSTIN. *Lib.* I. *Hist.* *Cap.* 9.

SVET. in *Tiber.*

SVETON. in *Domit.*

ret, ipſa raritas admirationem conciliavit. Metus plerumque eſt, qui malos principes palatio ſuo, tamquam carceribus clauſos tenet. Timent enim illi a quibus timentur: & metus, quem omnibus incutiunt, ita in auctores redit, ut non putent ſe uſquam niſi in palatio ſuo quidem ſecuri tuta omnia vereantur. Hanc vero cauſſam procul habet bonus princeps, qui in oculis civium, & in ipſa acie non magis periclitatur, quam intra palatii ſui umbram, ſed tuto in cujuſvis civium ſuorum gremio requieſcit. Ecquis enim illum non oculis ipſum haberet cariorem? Ecquis tam eſſet officii ſui immemor, ut non eum laterum ſuorum objectu protegat, cujus ſalute communem omnium ſalutem contineri, non ignorat? Recte itaque illi ac ſapienter, qui jam pridem ſolidiſſimis demonſtrarunt argumentis, tanto rectius ſe habere imperium, quanto frequentius omnes ejus partes a bono principe obeantur luſtrenturque. At tria potiſſimum ſunt, in quibus ſe eximia prodit iſtius luſtrationis provinciarum utilitas. Primo enim ipſa principis præſentia excitat omnes, quibus quædam reip. partes creditæ ſunt, ut tanto ſanctius fungantur officio, quanto turpius eſſe judicant, peccare ſub principis oculis, eumque non modo vindicem, ſed & ſpectatorem ac teſtem malorum facinorum habere. Vetus hoc rei ruſticæ præceptum eſt, in propinquo agrum mercandum, quo & frequenter dominus veniat, & frequentius ſe venturum, quam ſit venturus, denunciet, ſub hoc enim metu, cum familia villicum in officio eſſe futurum: quum contra peſſime mulctetur ager, cujus dominus, quid in eo faciundum ſit, non doceat, ſed audiat ex villico. Quid vero aliud reſpublica eſt, quam villa quædam maxima? quid

aliud

aliud principum administri, præfecti & magistratus, qui ubique illam administrant, quam villici & actores, qui principis sui, tamquam patrisfamilias rem suo quisque loco curant? Quid vero his majores subjiciat igniculos ad res præclare gerendas, quam præsentia principis, cui cari, cui probati esse cupiunt, cujus adspectus vel prava cogitantes rubore suffundit? Jam si ex hac scholæ umbra in lucem & militiam castrensem convertere licet oculos, quæ exempla nobis sufficiunt annales, integras acies non modo sustinuisse, sed & sæpenumero restituisse præsentes principes? Macedones olim bello ab Illyriis pæne prostrati, demum rege suo Æropo prolato, & in cunis pone aciem posito, tam acriter certamen repetiverunt, ut magna cæde funderent Illyrios, ostenderentque priore bello regem Macedonibus, non virtutem defuisse? Quoties quæso Alexander M. hostibus in se tamquam ubique profligatum promptum ferociter incurrentibus, labascentem aciem solus alacri illo vultu suo restituit? Quoties milites territos castigando, adhortandoque prælium, quod elanguerat, accendit? Nimirum suum quisque principem testem ac spectatorem virtutis suæ habere desiderat: eo præsente ignavum esse, piaculum; eo spectante occumbere egregium ducitur, neque temere quemquam segnem esse patitur principis, justissimi meritorum æstimatoris ac brabeutæ præsentia. Nihil esse solet aliena fide fallacius: ac proinde ii demum felicissimis imperant auspiciis, qui alienis potius ingeniis manibusque, quam oculis atque auribus, in administrando imperio utuntur: uti autem suis oculis auribusque ii demum possunt, qui aliquando, ac veluti per vices temporum relicta regia, veniunt in rem præsentem, & tam coram omnia con-

JUSTIN. *Lib. 7. Cap. 2.*

CURT. *Lib. 4. Cap. 15.*

tem-

templari, quam videri a civibus gestiunt. Equidem si eamus in annales, veteremque omnis ævi memoriam repetamus, non semper lætum ac salutarem fuisse civibus principum adventum, comperimus. Funestissimum fuit L. Veri Imperatoris iter per Romanas provincias, cujus id fatum fuisse ait JULIUS CAPITOLINUS, ut in eas provincias omnes per quas redibat Romam usque pestilentem luem deferre videretur. Nec magis lætum illud Maximiani Imp. iter per Italiam fuisse accepimus, de quo gravissimus eorum temporum scriptor: Vastata, inquit, ea pars Italiæ est, quo pestiferum illud agmen incessit, expilata omnia, mulieres corruptæ, violatæ virgines, extorti parentes & mariti, ut filias & conjuges proderent: abactæ, tamquam de barbaris, prædæ pecorum ac jumentorum. Hoc modo se ad sedes suas recepit Maximianus, quum Romanus quondam Imperator, nunc populator Italiæ, hostiliter omnia vexasset. At aliud est bonorum principum, lustrantium provincias suas consilium. Neque enim id ea intentione faciunt, ut locum mutent animi caussa, voluptatibusque indulgeant, aut eluvionem inferant civium bonis, sed ut ubique sollicitudinis ac providentiæ suæ monimenta perpetua relinquant. Bono patrifamilias, cui aliquando rusticari libet, nihil majorem adfert voluptatem, quam si quid, quod ad agelli sui utilitatem pertinet, reperiat, vel aliud, quod noxium illi videatur, prudenter possit emendare. Jam ergo excurrit in agrum, & sicubi forte aquarum vis sulcos fecerit, eas extergendas, & complendas, fossasque, per quas eluvio defluat, ducendas curat; jam in hortico negotiosus, in locum demortuarum arbuscularum alias plantari, in alias jam adultas surculos inseri, in aliis sil-

JUL. CAPITOL. in *ejus vita* Cap. 8.

LACTANT. *de mort. persequut.* Cap. 27.

vescentem ramorum luxuriam coerceri, alias nuper plantatas, & ventorum vi incurvatas pedamentis stabiliri, purgari porro areolas, atque infelix lolium ubique evelli jubet. Jam, si quid vitii prætorium fecerit, vel tegulæ ex horreis ac stabulis defluxerint, vel in instrumento fundi aliquid vetustate ac usu detritum ac corruptum sit, omnia ut quam primum in integrum restituantur, dat operam. Denique omnia, quæ reliquorum oculos emissitios fugerant, ipse solus videt, quem veterum non nemo centum oculos habere ait, paterfamilias. Idem agit, dum provincias lustrat, bonus princeps: ubique quod vel emendationem desideret, vel quod ad majorem perfectionem provehi possit, animadvertit, neque umquam, quam dum ocium hoc sibi indulget, ociosus esse solet. Reperit alibi, quæ de jure religiosus dicendo saluberrime constituat: alibi de re nautica, quod e republica videtur, præcipit: est ubi laxior disciplina militaris principis providentiam exigit. Ubique vero eum distringit cura religionis, reipublicæ litterariæ, commerciorum, artium atque opificiorum, quæ ut florentiora sint post discessum suum, quam antea fuerant, nihil omnino reliqui sibi in secessu illo itinerario facit. Proditum memoriæ est, in Augustum forte Puteolanum sinum prætervehentem vectores ac nautas de navi Alexandrina coronatos, ac tura libantes faustissima hæc omina ac laudes eximias congessisse: PER TE VIVIMUS, PER TE NAVIGAMUS, PER TE LIBERTATE AC FORTUNIS FRUIMUR. Easdem laudes ubique audit bonus princeps, si qua urbe, quam adventu suo exhilaraverat, excedit. Sexcentis, aut innumerabilibus potius faustis adclamationibus eum prosequuntur, non modo nautæ, & vectores, sed omnium ordinum,

PHÆDR. *Lib. 2. fab. 9. v. 18.*

SVETON. in *Aug. Cap. 98.*

dinum, ac professionum homines, qui se per illum vacare litterario ocio, per illum navigare, negotiari, artem facere, quin libertate, ac fortunis frui, læti lætitiis omnibus, profitentur. Tanto cum bonorum cumulo conjunctus est adventus boni principis, quem iter facientem ubique virtutem ac providentiam comitari, discedentem felicitatem temporum subsequi jure meritoque dixeris. Nemo itaque mirabitur, Hadriani imperium nihil aliud pæne, quam perpetuam peregrinationem, inspectionem provinciarum fuisse. Neque magis cuiquam mirum videbitur, veteres illos heroas, quibus plurimum debet orbis Christianus, Carolum Magnum, aliosque sæculis omnibus memorandos principes non in palatio suo consenuisse, sed omnes provincias ordine obeuntes modo huic, modo alii genti præsentiam suam indulsisse, jamque alibi jus diligentissime dixisse, jam alibi in castris excubasse pro securitate imperii, jam cum optimatibus consultasse de republica, ut quemadmodum cœlestia sidera numquam uno loco stare, sed infatigabili motu circa orbem nostrum rapta modo illam terrarum partem influxu suo felicissimo beare videmus, ita maximi illi principes nulli se imperii sui parti subduxisse, sed ubique dispensasse felicitatem publicam videantur. Enimvero si nullam aliam utilitatem ex illa provinciarum lustratione caperent principes, quam quod civium in se studia, merita, ingenia, susceptosque pro publica salute labores in ista peregrinatione propius inspiciant ac penitus pernoscant, vel illa tanta esset, ut major vix exoptanda videatur. Principis est virtus maxima, nosse suos, veterum quidam recte ac prudenter dixit. Qui enim fieri potest, ut inter tot civium myriadas iis quemque reipublicæ

SPART. in *vita Hadr. Cap.* 10. *sequ.*

ADLZREITER. *Annal. Boi. lib.* 7. §. 85.

par-

partibus, ad quas idoneus, ac veluti a natura factus sit, adhibeat, nisi de omnium virtute, doctrina, meritis, rebusque vel præclare vel perperam gestis, satis constet. Et qui constare posset, si princeps numquam egrediatur cubiculo suo, nec quemquam hominum civiumque suorum, nisi purpuratorum suorum, tamquam nomenclatorum, indicio nosset. Memorabilis ac merito admiranda fuit illa regum Persarum solertia, quod, quæcumque a quovis etiam privato gesta, non modo illustria ac laude dignissima, verum etiam fœda inceptu, fœda exitu, in commentaria publica & annales referri, eaque sibi vel ociosis, vel somnum noctu non capientibus prælegi vellent, non ut voluptate sola inde permulcerentur, nec ut his, tamquam fabellis audientibus somnus eo facilius obreperet; sed ut virorum bene vel male de se meritorum res gestas in memoriam sibi revocarent, bonos præmiis ornarent, malis dignas eorum facinoribus pœnas irrogarent, illis ad alias res præclaras gerendas uterentur, hos a republica administranda submoverent, adeoque in omni honorum, dignitatum, munerumque genere, non nisi viros probos, & quorum sibi perspecta esset fides atque industria, reperirent. Quantumvis vero singulari quadam ac præcipua laude dignum videatur hoc Persarum institutum: non tamen illi maximorum principum notitiæ, quam sibi, institutis per provincias itineribus ipsoque usu & experientia pepererunt, ulla ex parte est comparandum. Ipsi qui olim ad historiam scribendam adpellebant animum, vix operæ pretium sibi facturi videbantur, si ea, quæ vel ex aliis audivissent, vel in commentaria legissent relata, verbis ornatissimis referrent, nisi ipsi per maria ac terras per-

Eph. 6. JOSEPH. *Lib.* 11. C. 2. 3. BRISSON. *de regno Pers. Lib.* 1. §. 229. *sequ.*

PLAUT. *Menæchm. Act.* 2. *scen.* 1. *v.* 23.

GER. JOAN. VOSS. In *Arte hist.* Cap. 9. p. 15. Tom. 2. Oper.

pervagati, eas provincias, urbes, montes, flumina, ubi res, quas scripturi essent, gestæ dicerentur, ipsi adiissent, omniaque suis oculis lustrassent. Ad quas molestissimas profectiones suscipiendas quid eos impulit aliud, quam quod magis fidos esse oculos, quam aures historicorum existimarent? Et ita sane res comparata est. Facile in annales referuntur cujusvis actiones, rerumque eventus, at difficilis est ingeniorum humanorum, consiliorum, studiorumque notitia, & quam non temere alius, nisi qui homines viderit & coram perspexerit, sibi comparabit. Quamobrem quantum interest inter annalium scriptorem, qui multa mentitus ad arbitrium suum, utram rem non vult spondere, sed adjicit, penes auctores sit fides, & illum, qui rebus, quarum texit historiam, vel ipse interfuit, vel saltim coram omnia oculis usurpavit, idem discrimen deprehendunt viri rerum civilium periti, notitiæ hominum, per aliorum sermones & per usum ac consuetudinem quæsitæ, ac proinde merito universo orbi admirationi est princeps, qui lustratis subinde provinciis, id consequutus est, quod de Hadriano Cæsare memoriæ proditum est, ut nomina pluribus sine nomenclatore reddat, & omnes, quorum in se aliqua merita exstarent, nosset, & sine ullius admonitione nominibus suis compellat: vel quod de Trojæ domitore, Ulysse prædicat Homerus, qui

SEN. *Quæst. nat. Lib.* 2. *init.*

SPART. in *ei. vit. Cap.* 20.

HOMER. *Odyss. A. v.* 2. HORAT. *Lib.* 1. *Epist.* 2.

multorum providus urbes,
Et mores hominum inspexit.

At vereor profecto, ne cui justo videar loquacior, qui ex interioris prudentiæ civilis præceptis de fructu ex itineribus adventuque principis

ca-

capiendo tam fusa ac tædiosa forsan oratione differam. Ubi enim res ipsa loquitur, quid opus est verbis? Quum nobis ob oculos versetur incomparabile POTENTISSIMI REGIS nostri, domini longe clementissimi exemplum, in quod, tamquam in absolutissimam boni principis imaginem unusquisque potest conjicere oculos: quid præceptis opus fuerit? Ex quo imperio potitus est CHRISTIANUS noster CHRISTIANISSIMUS, non modo curam ac sollicitudinem suam omnibus, quibus præest, regnis ac provinciis, tamquam verus patriæ pater impendit, verum etiam illas coram inspicere, earumque non modo statum, vires, opes, ac præsidia, sed & cives, eorumque ingenia, studia, commercia, artes, cognoscere, primum atque antiquissimum habuit. Vidit REGEM suum præsentem non modo Dania ac Cimbrica hæc chersonesus: sed & Norvegia dissitissimum istud regnum non sine publica lætitia celebrat eximium istum periplum, quo singularis exempli REX noster nulla habita molestiarum periculorumque ratione mare impetuosissimum trajecit, ut præsentiam suam commodaret singularis fidei populo, atque si quo opus esset, coram & per se consuleret. Quam incredibili tum plausu communem parentem exceperint omnium ordinum homines, quam grato ac memore animo & hodie illi celebrent innumera, quæ ubique reliquerit, perennatura pietatis, justitiæ, munificentiæ, prudentiæque monimenta, tam notum pervulgatumque est, ut si tacerent homines, id vel rupes & littora advenis narrare viderentur. Non minore enim cum tripudio adventantem regem suum, quam gentes maxime Arctoæ redeuntem e longissimo diverticulo solem exceperunt, ex eoque tempore novam regno suo
lucem

lucem exortam esse gloriati sunt, & hodie etiam gloriantur. Qua felicitate dum & nos hoc tempore iterum perfruimur, quid est tam præclarum ac salutare non modo huic urbi, verum etiam universæ reipublicæ, quod non ab exoptatissimo hoc POTENTISSIMI REGIS nostri adventu nobis jure polliceamur. Equidem si se sibi tantum natum putaret princeps incomparabilis: abstinuisset molesto itinere, nec trajecisset mare, sed domi potius atque in palatiis suis oblectasset genium, & quidquid aut ad splendorem, aut ad voluptates, & reliqua maximæ fortunæ blandimenta pertinere videtur, sectaretur. At alia mens sedet REGI potentissimo, qui se DEI vices in dispensanda felicitate publica in regnis ac provinciis suis gerere haud ignarus ad omnes cives excurrit subinde, ne ulli mortalium, qui sub ejus vivit imperio, occasio ejus summa providentia munificentiaque perfruendi deesset. O felicem igitur ac terque quaterque felicem Majum mensem! o mensem non tam amœnioris anni vicibus, quam adventu TUO jucundissimum! o felicem Altenaviam nostram, quæ auctorem felicitatis suæ statoremque, sub tectis suis jam devota mente veneratur! Patere itaque, REX POTENTISSIME, ut hæc civitas TUA, advoluta genibus TUIS, TE hac oratione jubeat salvere, &, me interprete ita adloquatur. Salve, REX longe clementissime, pater patriæ, Christianæ Europæ delicium, civium TUORUM columen ac præsidium, nostrum decus & spes verissima: salve ac iterum, iterumque salve. Est hæc urbs, quæ cladis suæ funestissimæ memor, sub sempiternæ memoriæ patris TUI TUOQUE imperio ex cineribus suis, felicissimis renata auspiciis, TE veluti auctorem ac conditorem suum veneratur. Est hæc urbs, quæ TE Rege commerciis,

tiis, civiumque frequentia excelsissime, & ad invidiam usque effloruit: quam denique, ne quid felicitati ejus deesset, gymnasio hoc, in quo hæc verba facio, optime constituto exornasti: Per TE ergo, REX POTENTISSIME, hic vivimus; per TE, navigamus; negotiamur, bonisque litteris vacamus, per TE studiosam juventutem futuræ posteritati præparamus, serimusque arbores, alteri etiam sæculo fortassis profuturas: denique per TE libertate, immunitatibus ac fortunis fruimur. Confugit jam in sinum TUUM cum universa majestati TUÆ devota civitas, tum TUIS auspiciis conditum Lyceum, suamque salutem TIBI, REX POTENTISSIME, vehementer etiam atque etiam commendat. Impone, quæsumus, colophonem huic pulcherrimo operi, & incomparabili clementiæ TUÆ, si quid accedere poterit, id patere accedere, ut per TE marmorea sit hæc civitas, quæ lateritia fuit, florentissimum gymnasium, quod adhuc veluti in cunis vagit. Non est virium nostrarum, multa polliceri: id pollicemur, quod præstituros nos, non modo speramus, sed & confidimus. Sacra ac sempiterna nobis erit munificentiæ TUÆ memoria: flagrantissima semper vota concipiemus pro salute TUA, & incomparabilis REGINÆ, principisque juventutis TE tanto patre dignissimi: ipsos nos nostraque omnia TIBI TUÆQUE majestati ac imperio unice consecrabimus, denique, si qua mens præsaga futuri est, id ominamur, quod pertinet ad sequutura sæcula:

SEMPER HONOS, NOMENQUE TUUM,
LAUDESQUE MANEBUNT.

DIXI.

INDEX I.

CAPITUM.

PROOEMIUM pag. 12
PARS I. de generalioribus tersæ Latinitatis fundamentis 17
CAP. I. de fundamentis stili grammaticis ibid.
CAP. II. de fundamentis stili rhetoricis 50
CAP. III. de fundamentis stili philosophicis 157
PARS II. *specialis* de variis scriptionibus in soluta oratione usitatis 171
CAP. I. de epistolis ibid.
CAP. II. de orationibus conscribendis 185
CAP. III. de panegyricis 203
CAP. IV. de dialogis 213
CAP. V. de inscriptionibus 221
PARS III. de variis cultioris stili facultatem adsequendi subsidiis 233
CAP. I. de auctorum lectione ibid.
CAP. II. de imitatione 268
CAP. III. de variis stili exercitiis 286
SYLLOGE EXEMPLORUM præcepta superiora illustrantium 295
PRÆFATIO 296
I. Epistola qua praxis CAP. I. ostenditur 297
II. Praxis doctrinæ de *periodis* 301
III. Praxis doctrinæ de *ornata oratione* 304
IV. Exemplum *stili Attici* 310
V. - - *Asiatici* 311
VI. - - *Rhodii* 312

VII.

VII. - - *tenuis* 313
VIII. - - *mediocris* 314
IX. - - *sublimis* 315
X. *Locus communis* 318
XI. *Syllogismus oratorius* 320
XII. *Epistola familiaris* 322
XIII. - - *elaboratior* 323
XIV. *Oratio* vel *declamatio* de jure antiquo Germanico diligentius excolendo 325
XV. *Panegyricus* memoriæ viri incomp. SAM. STRYKII consecratus 333
XVI. *Dialogus* de usu juris Romani hodierno 356
XVII. *Inscriptio* stilo lapidari confecta 371
XVIII. *Inscriptio* stilo recentiore elaborata *ibid.*
XIX. *Declamatio* 373

INDEX II.

AUCTORUM.

A.

ÆLIANI variæ historiæ *Pag.* 105
Ælii Spartiani Pescennius Niger 204
Æschines scholam rhetoricam Rhodii instituit 107. humili stilo utitur 140. dialogos scripsit 213
Alberti de Albertis thesaurus eloquentiæ sacræ & profanæ 154
Albini introductio in Platonis dialogos 216
Allatius *Leo*, de erroribus magnorum virorum in dicendo 243
Ammianus Marcellinus *vid.* Marcellinus.
Andreæ *Jo. Val.* quo loco sales ejus habendi 136
Anglerii *Petr. Mart.* epistolæ 174
Aphthonii progymnasmata 164
Appianus de bello civili 109
Apulejus, ejus Latinitas 253. ineptit in epithetorum usu 119. καλλωπισμὸν infeliciter adfectavit 128. proprietatem tamen orationis Latinæ servat 253. de eo Melanchthonis judicium *ibid.*
Aquinas *Thomas*, vid. Thomas Aquinas.
Aristophanis Nubes 190. ejus stilus Atticus 106
Aristotelis libri rhetoricorum 71. de arte rhetorica 171
Arningii *Henr.* medulla variarum, earumque in orationibus usitatissimarum, connexionum 172
Arriani dissertationes Epictetica 136
Artemonius Aristotelis epistolas exscripsit 149
Aschami *Rogerii* epistolæ 176
Asconius Pedianus ad Ciceronis divinationem 28
Athenæi deipnosophistæ 137. 214
Augustini *Aurel.* epistolæ 174. de civitate Dei 248
Aurelius Victor de viris illustribus 109

Au-

Ausonii Griphus 111. epistolæ 183

B.

Balbini quæsita Orator. 97
Baldus obscure scripsit 234
Baldi *Bernardin.* epistolæ 173
Barclaii *Jo.* stilus qualis 128
Barlæus *Casp.* in ejus orationibus quid desiderandum 202
Barthii *Casp.* adversaria 266
Bartolus obscure scripsit 134
Baudius *Dom.* ejus stilus 101. epistolæ 176. in ejus orationibus quid desiderandum 202
Becmanni *Jo. Christoph.* præcognita mor. 137
Bembus *Petr.* formulas jurandi profanas adhibuit 94. ejus epistolæ 176
Bergerus *Jo. Guil.* ejus de naturali pulcritudine orationis liber commentarius 127. panegyrico dicendi genere celebris est 207
Berneggerus *Matth.* ejus & Jo. Kepleri epistolæ mutuæ 173. ejus & Guil. Schickardi epistolæ *ibid.*
Boecleri *Jo. Henr.* orationes panegyricæ 206. museum 222. de characteribus politicis Vellejanis 249
Boehmerus *Just. Christoph.* panegyrico dicendi genere laudem sibi peperit 127
Bonamicus *Lazar.* Philelphi orationem elegantem reddidit 38
Bovilii *Conr.* epistolæ 173
Boxhornius *M. Zuer.* in ejus orationibus quid desiderandum 202
Brerewood *Eduard.* scrutinium linguarum 234
Brissonius *Barnab.* de formulis & sollemnibus populi Romani verbis 97. tersa ac pura oratione juris prudentiam tractavit 134. ejus liber parergon 264
Britanni *Robert.* ratio conscribendarum epistolarum 172
Bruyere *de la*, caractéres 292
Buchnerus *August.* de commutata ratione dicendi 45.

ejus epistolæ 176. ejus orationes commendantur 202. ejus panegyrici laudati 206
Bunemanni index Latinitatis selectæ, vulgo neglectæ, merito ac falso suspectæ ex Castellionis interpretatione &c. 66
de Buri *Rich.* epistolæ 173
Burmannus *Petr.* pigritiam laudavit 191. ejus panegyrici laudem merentur 207. ejus sylloge variarum epistolarum doctorum virorum 174
Busbequii *Aug. Gisl.* epistolæ 174
van Bynkershoek *Cornel.* observationes 66

C.

Cælii Rhodigini lectiones antiquæ 204
Cæsar *C. Jul.* stilo Rhodio usus 108. an tenui 112. perspicuus est 138. ejus lectio commendatur 140
Cajus Ictus 62
Calcagnini *Cæl.* epistolæ 174
Calixtus *Ge.* terse ac pure de rebus theologicis scripsit 134
Calvinus *Jo.* terse ac pure de rebus theologicis scripsit 134. ejus epistolæ 174
Camerarii *Joach.* epistolæ 176. elementa rhetorica 162
Canzii *Isr. Theoph.* oratoria scientiar. familiæ toti cognata 13
Capella *Marcian.* ejus Latinitas 254
Capitolinus *Jul.* historiæ Augustæ scriptor 250
Cartesius s. des Cartes *Renat.* dilucide scripsit 134. ejus epistolæ 173
Casa *Jo.* ejus orationes commendantur 202
Casauboni *Isaac.* epistolæ 174
Caselii *Jo.* epistolæ 174. ejus orationes commendantur 202
Cassiodorus stilum sublimem frigide adfectavit 117
Castellio *Seb.* mysteria christiana vocibus profanis exposuit *66.* judicium de ejus versione bibliorum sacrorum *ibid.*

Ca-

Catonis de re rustica liber qualis 248
Catulli carminum libri 60
Caussinus *Nicol.* de eloquentia sacra & profana 82
Cellarius *Christoph.* Grammatica laudata 18. ejus orthographia Latina commendata *ibid.* 22. 24. 20. &c. antibarbarus 29. curæ posteriores *ibid.* diss. de origine linguæ Italicæ 57. 233. præfatio ad panegyricos veteres 204. auctores duodecim panegyricorum edidit *ibid.* panegyrico dicendi genere laudem sibi adquisivit 207
Celsus *Cornel.* de arte medica 133. in ea ἐπιστημονικὸν dicendi genus elucet *ibid.* ejus stilus 134. 262
Celtes *Conrad.* de conscribendis epistolis 64. 172
Censorinus de die natali 254
Chrysostomus *Dio* ejus stilus 101. orationes 105. exsilium laudavit 191
Cicero *Marcus Tullius*, ejus stilus in quantum Asiaticus 108. potius Rhodius 107. utitur nonnumquam in epistolis ad diversos stilo tenui 112. dialogi ejus an imitandi 140. sunt historici 215. & comici *ib.* quo stilo conscripti 162. ejus epistola ad Quintum fratrem I. omnium aliarum regina 151. in dialogis scribendis excelluit 214. an solus legendus 235. ejus epistolæ quænam elegantissimæ 240. ejus Cato Major & Lælius commendantur *ib.* ejus libri philosophici quo ordine legendi *ibid.* in illis elucet dicendi genus ἐπιστημονικὸν 133. perspicua sunt ejus scripta 134. ejus epistolæ commendantur 174. ejus orationes selectæ 243
Claudianus *Claud.* ejus stilus 258
Clerici *Joan.* ars critica 76
Coerberus *Casp.* panegyrico dicendi genere laudem meruit 207
Columella, ejus Latinitas & stilus 133. 247
Cominæus, ejus stilus gravis 138
Conringii *Herm.* censura diplomatis Lindaviensis 23. 28.

28. epiſtolæ 174
Coraſii *Jo.* epiſtolæ 173
Cornel. Nepos ſtilo Rhodio uſus 108. diffuſior aliquando eſt 138. perſpicuus *ib.* cur legendus 248
Cornutus ſcholiaſtes ænigma quoddam Perſii ſolvit 122
Cortius Salluſtium edidit 129
Cragius *Nic.* de republ. Lacedæmoniorum 104
Craſſus 10
Cujacius terſa ac pura oratione juris prudentiam tractavit 134
Cunæi *Petr.* ſatira Menippea Sardi venales 102 ejus epiſtolæ 174. ejus orationes commendantur 202
Curtius *Q. Rufus* an novus auctor 243. venuſtus eſſe videtur 138. ejus Latinitas *ibid.* & 243. utitur hyperbolis 139. poeticis loquutionibus *ibid.* acuto ſtilo 140. ejus deſcriptiones quales 293

D.

Dannhaveri *Jo. Conr.* ſtilus 101. in ejus orationibus quid deſiderandum 202
Dauſqueii *Claud.* orthographia commendata 18. 29
Dedekenni *Jo.* obſervationes poeticæ 152
Demetrius Phalereus de eloquutione 114. laudatur 112
Demoſthenis orationes 187
Deſpauterii *Jo.* ars epiſtolica 172
Diogenes Cynicus cur Socrates furens dictus 135
Dionyſius Halicarnaſſeus 149
Dionyſii *Longini* liber de ſublimi obſcurior 103
Dodwellus *Henr.* ejus prælectiones Cambdenianæ 251
Donati ſcholia in Terentium 34. 38. 239
Douſa *Jan.* in Petronium 70
Druſii *Jan.* epiſtolæ 173
Dukeri *Car. Andr.* opuſcula de Latinitate veterum Ictorum 20

Egin-

E.

Eginhardus in vita Caroli M. Svetonium exscripsit 272
Ennodius notatur ob allegorias nimias 92
Epicharmus jocoso dicendi genere usus 147. ob sententiarum gravitatem commendatur 163
Epicurus nulla translatione usus est 121. 133
Erasmus *Desiderius Roterodam.* multa pro adagiis habuit quæ hoc nomen non merentur, quod tamen excusatur 99. ejus stilus 142. 148. ejus colloquia laudantur 142. præcipue de peregrinationibus religiosis & de ἰχθυοφαγία 173. epistolæ 120. 176. ejus panegyricus 206
Eremita *Dan.* ejus panegyrici laudati *ibid.*
Ernesti *Jo. Aug.* initia doctrinæ solidioris 69
Erythræi *Jan. Nic.* vero nomine *Jo. Vict.* Roscii epistolæ 175. Pinacotheca 202. ejus dialogi venusti 214
Eumenii panegyricus qualis 205
Euripidis sententiæ e media philosophia depromtæ 163
Eutropii Latinitas 238
Eutyches 28

F.

Fabiano thesaurus eruditionis scholasticæ 30
Fabri *Honorati*, epistolæ 173
Fabri *Tanaqu.* epistolæ 174. methodus legendi auctores, qua in filio instituendo usus est 236
Fabii institutiones oratoriæ 122
Fabretus *Raph.* inscriptiones collegit 221
Fabricii Bibliotheca Græca 216
Facciolatus dialecticorum retia & laqueos explicavit præfationibus quibusdam 192
Farnesius *Henr.* de imitatione Ciceronis, seu de scribendarum epistolarum ratione 172
Ferrarius *Octav.* ejus panegyrici 206. inscriptionibus delectatus est 222
Ferretius *Jo. Bapt.* inscriptionum collector 221

Fe-

Festus 20
Ficini *Marsil.* epistolæ 173
Flaminii *M. Ant.* epistolæ 174
Florus, ejus Latinitas 250. sæpe utitur hyperbolis 90. 117. 139. 132. exclamationibus 139. & poeticis loquutionibus *ibid.*
Fontanini vindiciæ diplomatum 21
Freinshemii *Jo.* orationes 175
du Fresne *Car.* Glossarium mediæ & infimæ Latinitatis 57. dissertatio huic præmissa 58. 233
Frischlinus *Nicod.* paraphrastes poetarum felicissimus 289
Frontini *Sext. Jul.* scripta 253
Funccius *Jo. Nic.* de origine & pueritia Linguæ Latinæ 70

G.

Galilæus a Galilæis librum de systemate mundi cur dialogistica methodo conscripserit 214
Gallicanus *Vulcatius* historiæ Augustæ scriptor 250
Gassendus *Petr.* de vita & moribus Epicuri 121
Gellius *A.* a quibusdam Agellius vocatur 253. ejus noctes Atticæ *ibid.* non est inter elegantissimos scriptores 49
Gesnerus *Jo. Matth.* Fabri thesaurum eruditionis Scholasticæ edidit 30. mox daturus est novum Latinæ linguæ thesaurum ad modum & filum Stephaniani 32. ejus præfatio ad Vorstii librum de Latinitate selecta vulgo neglecta 135. de usu & præstantia epistolarum Ciceronianarum progr. 240. 241. præfatio ad Livium 259
Gifanii *Obert.* præfatio in Lucretium 28. observationes singulares in linguam Latinam 55
Goldasti *Melch.* epistolæ 174
Golzii *Hubert.* index litterarum singularium, quæ integras voces designant, ex numis 25
Gorgias *Leontinus*, ob similitudinem periodorum repre-

prehensus est 87. ejus oratio sophistica 128
Gorii *Franc.* opera tria inscriptionum 222
Grævius *Jo. Georg.* ejus epistolæ 176. panegyricis scribendis laudem sibi adquisivit 222. ejus thesaurus antiquitatum Romanarum. 230
Gregorii Nazianzeni epistola singularis de epistolis conscribendis cum Ad. Theod. Siberi commentario 172
Gronovius *Jo. Frid.* acutissimus fuit in genuina vocum significatione eruenda &c. 29. ad Livium 34. in Senecam 67. in Ovidium 153
Grotii *Hugonis*, epistolæ 174
Gruteri *Jan.* thesaurus inscriptionum 25. 222. epistolæ 174. fax critica 266
Gudius *Marquard.* ejus nova collectio inscriptionum 222. multas inscriptiones in exemplari suo Gruteriano ex ipsis marmoribus emendavit 230
Gundlingius *Nic. Hier.* bene de opusculis Jo. Casæ meritus 202. ejus panegyrici quales 207
Guntheri *Cyr.* Latinitas restituta 29. 55
Gutherius *Jac.* de jure manium 255

H.

Hadrianus, Cardinalis, de sermone Latino 55
Hallbaverus *Frid. And.* ejus cura Aon. Palearii opuscula, epistolæ & poemata prodierunt 176
Hechtii *Godefr.* diss. de voce in præsentiarum 31
Heineccii *Jo. Gottl.* syntagma antiquitatum Romanarum, juris prudentiam illustrantium 97
Heinsii *Dan.* oratio de laudibus Gustavi Adolphi 206
Helmontius obscure scripsit 134
Heraclitus scriptor obscurus 135
Hermogenes περὶ ἰδεῶν, sive de ideis 121. cur ξυστήρ scalptor adpellatus *ibid.* num intelligi possit *ib.*
Heumanni judicium de Lipsii stilo 70
Heusingeri *Jo. Mich.* accessione ad Vechneri Hellenolexian 59
Hieronymus adversus Jovinianum 55. ejus epistolæ 174

Horatius *Q. Flaccus*, notatus 91. ejus ſtilus qualis 256
Horſtii *Jac.* epiſtolæ 173
Hotomanus terſa ac pura oratione juris prudentiam tractavit 134
Hubneri *Jo.* hiſtoriæ ſacræ 237
Hygini *Jul.* fabulæ 60

I.

Jamblichus de myſteriis Ægyptiorum 61
Jenſii *Joh.* collectanea puræ & impuræ Latinitatis 30. 55
Iſæus rhetor ſtilum Atticum corrupit 107
Iſocrates rhetor ob ſimilitudinem periodorum reprehenſus eſt 87. ejus λόγος πανηγυρικὸς 204
Junii *Melch.* methodus eloquentiæ 15. ſcholæ rhetoricæ de contexendarum epiſtolarum ratione 172
Juſtinianus 62
Juſtinus, Trogi epitomator, ejus Latinitas 250. 251
Juvenalis ſatiræ 90

K.

Kappius *Jo. Erhard.* Jenſii collectanea puræ & impuræ Latinitatis edidit 29. 55. item Vavaſſoris lib. de vi & uſu verborum, & de dictione ludicra 29
Keplerus *Jo.* ejus & Matth. Berneggeri epiſtolæ mutuæ 173
Ker *Jo.* obſervationes linguæ Latinæ 55
Krebſii *Jo. Aug.* diſſertatio de ſtilo Lactantii Firmiani 247
Kriegkii *Ge. Nic.* diſſertatio de ſophiſtarum veterum eloquentia 13
Krigelius *Abrah.* hiſtorias ſacras Hubnerianas Latinitate donavit 237

L.

Labbe *Petr.* elogia a Chriſt. Weiſſio edita 154
Lactantii inſtitutiones divinæ 49. ejus ſtilus 113. ejus liber de mortibus perſequutorum 246. 247

Laertius 121
Lampridius *Æl.* historiæ Augustæ scriptor 250
Langueti *Huberti* epistolæ 174
Latinii *Latini* epistolæ 175
Launoii *Jo.* epistolæ *ibid.*
Laurentius *Casp.* Hermogenem περὶ ἰδεῶν, sive de ideis, Græce & Latine edidit 120
Liceti *Fortunii* epistolæ 174
Lipsius *Justus* ejus stilus qualis 70. 101. 271. an rhetoricetur, vel comicum agat 132. ejus orationes elegantissimæ 202. orationes octo Jenæ recusæ 70. institutio epistolica 172. epistolæ 173. 176. ejus dialogi venusti 261. qui vere de ipso senserint, quique invidiam illi fecerint 70
Livius *Tit.* ejus stilus 243
Lombardus obscure scripsit 134
Longinus *Dionys.* ejus liber περὶ ὕψους sive de sublimitate dicitur obscurior 103. sed intellectus minime est obscurus *ibid.* laudatur 111
Lubinus *Eilhard.* paraphrastes poetarum 289
Lucanus *Annæus*, ejus stilus 255. 257
Luciani dialogi 129. elegantissimi 148. 214. laudantur 141. muscam & podagram laudavit 191. ejus apologia ὑπὲρ τῶν εἰκόνων 205. προλαλιαὶ seu præfationes 197
Lucretius *T. Carus* ejus stilus 256. 257. ei limam admovit Cicero *ibid.* eum imitatus est Virgilius 273
Lullius obscure scripsit 134
Lutheri *Mart.* epistolæ 174
Lysias stilum Atticum corrupit 105. 106

M.

Mabillonius de re diplomatica 23. 28. ejus supplementum libri de re diplomatica 21
Macrobius *Aurel. Theodos.* Athenæi imitator in dialogis scribendis 214. ejus lectio cur commendanda 154. Saturnalia 155. 245

Maf-

Maffei *Scip.* præfatio Hilarii operibus præmissa 25. Galliæ antiquitates quædam selectæ atque in plures epistolas distributæ 174. in quibus inscriptiones collegit 222
Magno de notis 25
Majansii *Greg.* epistolarum libri VI. 174. in quibus inscriptiones occurrunt 222
Majoragius *M. Ant.* lutum laudavit 191. ejus orationes commendantur 202. ejus dialogi venusti 214. contra quos disputet in orat. XII? & *seq.*
Malagonellus *Ant.* ejus panegyrici quales 207
Malebranche de inquisitione veritatis 136
Malvasia *Car. Cæs.* inscriptiones collegit 222
Manutii *Aldi* quæsita per epistolas 173. orthographia 18. 28. quo stilo ejus epistolæ scriptæ 150. notatur ob adhibitas jurandi formulas profanas 94
Manutii *Paull.* epistolæ 174. de eis judicium Scioppii 175. nostrum *ibid.*
Marcellinus *Ammian.* notatur ob nimias translationes 91. ejus Latinitas 251
Marcianus vid. Capella
Maresiii *Roland.* epistolæ 70. 173
Masenii *Jac.* argutiæ familiares 142. palæstra 152. ars argutiarum 154
Mela *Pompon.* vid. Pomponius Mela.
Melanchthon *Philippus*, purius scribere docuit philosophos 134. ejus epistolæ 174. in orationibus dictione tenui utitur 201
Menagii *Ægid.* amœnitates juris civilis 20
Menagiana 136
Menander 163
Menckenii *Jo. Burchard.* Charlataneria eruditorum laudata 192
Meursii *Joan.* miscellanea Laconica 205. de Rhodo 109. Areopagus. 187
Micrælius de copia verborum 45
Mi-

Minucius Felix dialogum egregium pro christiana religione conscripsit 214. ejus Latinitas 239. ejus dialogus in mythologia nos instruit *ibid.*
Molierius jocorum *burlesque* dictorum artifex 147
Montaltii *Lud.* epistolæ 174
Morhofius *Ge. Dan.* de pura dictione, cum not. *Jo. Laur.* Moshemii 55. de Patavinitate Livii 244. differt. de ἐνθουσιασμῷ vel furore poetico 70. collegium epistolicum 172. polyhistor 150. idea lexici poetici inserta polyhistori 151. disciplina argutiarum 154. Dedekenni observationes poeticas cum præfatione iterum edidit 152
Morus *Henr.* obscure scripsit 134
Mosæi *Hannardi Gamerii*, auctoritates Ciceronis 172
Mureti *M. Ant.* orationes 81. laudatæ 202. variæ Lectiones 90. epistolæ laudatæ 174. Asiatico utitur stilo 108

N.

Natalis Comes, ejus mythologia 242
Naudeus *Gabr.* 176
Nazarii panegyricus qualis 205
Nazianzenus vid. Gregorius Nazianzenus.
Neandri *Mich.* epistolarum familiarium formulæ 172
Nepos vid. Cornelius Nepos.
Nicolai *Jo.* commentatio de siglis veterum 230. 231.
Nizolius *Marius*, epitheta Ciceroniana collegit 165
Nonius de proprietate sermonis 133
Norisii *Henr.* cenotaphium Pisanum 22

O.

Obsequens *Jul.* ejus stilus 254
Ottonis *Everard.* Papinianus 67
Ovidius *P. Naso*, ejus stilus 255. 250. 257

P.

Pacati *Latini* panegyricus qualis 205
Palatius *Jo.* inscriptionibus delectatus est 223
Palearius *Aon.* ejus epistolæ laudantur 174. 176. orationes.

tiones commendantur 202
Pallavicini *Sforc.* epiſtolæ 174
Panvinius *Onuphr.* inſcriptiones collegit 221
Paræi *Phil.* Lexicon Plautinum 246
Parrhaſii *Jan.* quæſita per epiſtolas 173
Parthenius de vocabulis hiſtoricorum 137
Paſchalis *Claud.* characteres 292
Paſchii *Georg.* diatriba de uſitata veterum exemplo ratione tradendi per dialogos 215
Paſſeratii liber de ridiculis 142
Paterculus vid. Vellejus.
Patricius *Fr.* 149
Pericles orator laudatiſſimus in Græcia 201
Perizonius *Jac.* ad Sanctii Minervam 31. ejus animadverſiones hiſtoricæ 224. Q. Curtius Rufus reſtitutus in integrum & vindicatus 245
Perpinianus *Petr. Jo.* ejus orationes commendantur 202
Perſius, ejus obſcuritas 122
Petavius *Dionyſ.* ejus orationes commendantur 202. nec non rationarium temporum 159
Petronius *Arbiter*, mirus in epithetis artifex 119. ejus Latinitas 14. 252. totum ſatiricon an exſtet *ibid.* fragmentum Tragurianum 353. an totum illius opus ſit genuinum *ib.*
Pfeifferi antiquitates Græciæ 187
Phædri fabulæ 236. utitur ſtilo tenui 112. 236. an ſtilus ejus Thraciſmum ſapiat 237
Phalereus vid. Demetrius.
Philelphus, vid. Bonamicus.
Philoxeni gloſſæ 27
Pighii *Steph. Vin.* annales Romani 159
Pignorius *Laur.* inſcriptionibus delectatus eſt 222
Placcius *Vinc.* de Pſeudonymis 202. de excerpendi arte 264
Planeri epiſtolæ enthymematicæ 180
Plato, ejus dialogi an imitandi 141. quomodo dividan-

dantur 216. & seq. ejus stilus an dialogicus 147
Plautus rationem personarum in stilo habuit 140. jocoso dicendi genere usus 146. ejus Latinitas 243. quibus cautionibus legendus *ibid.* usus est dictione ludicra 146
Plexiaci Lexicon Philosophicum 68
Plinius *Secundus* sive *Major*, ejus historia naturalis 249
Plinii *C. Cæcilii* sive *Minoris*, epistolæ 33. 174. panegyricus 115. ejus Latinitas 244. seq. ejus stilus argutus 154. ob sententiarum gravitatem commendatur 163
Plutarchus de decem oratoribus 199
Politiani *Angel.* epistolæ 187
Pollio *Trebellius*, historiæ Augustæ scriptor 176
Pollucis *Jul.* onomasticon 250
Polybii gravis stilus 138
Pomponius Mela qualis auctor 236. 237. cur legendus *ibid.*
Pontani *Jac.* centuria epistolicarum formularum 172
Pontedera de antiquata orthographia meritus est 19
Prateoli *Gabr.* flores & sententiæ scribendique formulæ illustriores ex Cicerone 172
Probus *Valer.* de notis 25
Prudentius 67. 90
Puteanus *Erycius*, in ejus orationibus quid desiderandum 202

Q.

Quinctilianus *M. Fab.* ejus scripta 251. sunt perspicua 134. ejus declamationes an genuinæ 251

R.

Reinesii *Thom.* inscriptiones 25. 221. epistolæ ad Hoffmannum, Rupertum, Daumium, Bosium 174. varia 266
Reinhardi injuria ac maledicentia in auctorem hujus libri retunditur 103

Relandi fasti consulares 23
Reyheri *Andr.* florilegium epistolicum 173
Riccoboni *Anton.* commentarius ad Aristotelis libros de arte rhetorica 168
Robortellus *Fr.* de artificio dicendi 152
Roloffius *Frid. Guil.* 29
S.
Sagittarius de lectione & imitatione Ciceronis 66. 286
Salianus *Jac.* inscriptionibus delectatus est 222
Sallustius *C. Crisp.* ejus obscuritas 138. Thucydidis imitator 139. 243. ejus Latinitas 162. asperitatis magister optimus 125
Salmasius *Claud.* ejus epistolæ 174. quo ordine legerit auctores 308. ejus exercitationes Plinianæ. 250
Sanctii Minerva 31
Sanevremontius, ejus Sanevremontiana 136
Sarbievii liber de acuto 154
Serravii *Claud.* epistolæ 174
Scaliger *Jos.* ejus excerpta Puteanorum 202. de caussis linguæ Latinæ 28. de arte poetica 203. indices Gruteri inscriptionibus addidit 230
Scaligerorum *Jul. Cæs. Josephi*, epistolæ 174
Schefferus *Jo.* de stilo 137. ejus gymnasium stili 182
Schickardus *Guil.* ejus & Matthiæ Berneggeri epistolæ 173
Schori *Ant.* phrases linguæ Latinæ 55
Schraderus *Christ.* de rhetoricæ Aristotelis sensu & usu 87
Schultens *Albert.* oratio pro studiis humanitatis 13
Schuppii *Balth.* sales quo loco habendi 136
Schurzfleischii *Conr. Sam.* epist. 174. 176. ejus orthographia commendata 18. panegyrico dicendi genere floruit 207
Schwarzii *Christ. Gottl.* diss. de oratione concinna 71. miscellanea politioris humanitatis 131. panegyrico dicendi genere excellit 207
Schwar-

Schwarzii *Jo. Conr.* editio Turfellini 32
Scioppii *Gafp.* judicium de ftilo hiftorico 31. 137. laudatur *ibid.* obfervationes linguæ Latinæ 55. de exercitationis rhetoricæ generibus 243. de Thracifmo Phædri judicium 237. infamia Famiani 137
Seneca *L. Annæus*, ejus ftilus & Latinitas qualis 133. 137. 154. 246. ejus epiftolæ quales 150. 173. 246. ob fententiarum gravitatem commendatur 163
Seneca *M. Annæus*, ejus ftilus qualis 251
Servius ad Virgilium 27
Siberi *Ad. Theod.* commentarius in epift. fing. Gregorii Nazianzeni de confcribendis epiftolis 172
Sidonius *Sollius Apollinaris*, notatur ob nimis frequentes translationes 91. ftilum fublimem & frigidum adfectavit 117. 258
Sigonius *Car.* de nominibus propriis Romanorum 25. de republica Atheniensium 187. ejus tractatus de dialogis 215
Silius Italicus 151
Spanhemius *Ezech.* de ufu & præftantia numifmatum 20. ejus panegyrici 206
Spanhemius *Frid.* ejus ftilus 20
Spartianus *Ælius*, hiftoriæ Auguftæ fcriptor 250
Sponius, ejus mifcellanea prud. antiquit. 28. infcriptiones collegit 222. multos in iis errores correxit 230
Starkii *Jo.* thefaurus epiftolaris locorum & formularum epiftolicarum 173
Statius *Papinius*, ejus ftilus tumidus 258
Stephanus *Henr.* de abufu Græcæ linguæ 26. 29. ejus differt. de habendo delectu fententiarum quæ γνῶμαι a Græcis dicuntur, 163. differt. de vario epift. Ciceron. genere 173
Strabo 21
Strebæus *Jac. Lodoic.* de electione & collocatione verborum 37

Sturmius *Jo.* in libris IV. de universa ratione elocutionis rhetoricæ Hermogenem περὶ ἰδεῶν illustravit 121
Svetonius *C. Tranquill.* ejus stilus 244. stilum tenuem sectatur 113
Svidæ Lexicon 187
Sylvius *Æneas*, in historia Europæ Curtium exscripsit 272
Symmachus stilum sublimem adfectavit 117
Synesius calvitium laudavit 191
Syrus *Publ.* ejus sententiæ laudatæ 91. acutæ 156

T.

Tacitus *Corn.* ejus Latinitas 244. 245. stilo gravi utitur 125. 138. pressus esse studet, diffusior tamen aliquando est *ibid.* ejus obscuritas *ibid.* Thucydidis imitator. *ibid.* acutus 154. ejus dialogus de caussis corruptæ eloquentiæ 214
Terentius, ejus stilus 148. 239
Tertullianus, ejus liber de pallio 177. in eo parenthyrsus observatur 132. qui tamen excusatur 117. frigido utitur stilo 132. quomodo is excusandus *ibid.* item obscuro 124. perspicuitatem negligit 132
Themistii orationes edit. Hard. 147
Theon ethopœjas scripsit 293
Theophrasti characteres morum 292
Thesaurus *Eman.* ejus idea argutæ dictionis 154. inscriptionibus delectatus est 222. ejus inscriptio elogium Jobi continens 231 & seq.
Thilonis *Valent.* rudimenta rhetoricæ 127
Thomas Aquinas obscure scripsit 134
Thomasii *Jac.* diss. de stili ethnicismo 94. erotemata rhetorica 264
Thuanus, ejus stilus gravis 138
Thucydides, ejus stilus Atticus 105. obscurus est 139
Tomasinus *Jac. Phil.* inscriptiones collegit 221
Turnebi adversaria 90

Tur-

Turre *Phil.* a inscriptiones collegit 221
Tursellinus *Horat.* de particulis Latinæ linguæ, auctus a Jac. Thomasio, & Jo. Conr. Schwarzio 32. 41

V.

Valerii *Maximi* Latinitas 240. ejus excerpta tantum ad nos pervenerunt *ib.*
Valla *Laurent.* 20
Varro *M. Terentius*, ejus stilus 24. ejus libri de re rustica qua forma scripti 214
Vavassor *Franc.* de vi & usu quorumdam verborum, cum simplicium, tum conjunctorum, & de ludicra dictione 29. 33. ejus orationes commendantur 202
Vechneri *Dan.* Hellenolexia 36. 59
Vegetii *Flav.* scripta 254
Vellejus Paterculus, ejus Latinitas 139. 247. in laudando est nimius 291
Velserus *Marc.* inscriptiones collegit 221
Verburg *Isaac.* novæ Ciceronis editioni ex *Nizolii* thesauro præfecit indicem loquutionum philosophicarum a Cicerone elegantius expressarum 69
Victor. vid. Aurelius Victor.
Vignolius *Jo.* inscriptiones collegit 221
Vinetus *El.* ad Ausonium 183
Virgilius *P. Maro* ejus stilus elegans 255. est in descriptionibus felicissimus 291. imitatus est Lucretium 273. 274
Viruli *Carol.* formulæ epistolarum 173
Vitruvii Latinitas 15. 248
Vives *Jo. Ludov.* de conscribendis epistolis 172
Ulpianus 20
Vopiscus *Fl.* historiæ Augustæ scriptor 250
Vorstius *Jo.* de Latinitate falso meritoque suspecta 54
Vossius *Ger. Jo.* de vitiis sermonis 54. 55. de arte historica 137. de arte poetica 153. de historicis Latinis 245. de natura & constitutione rhetoricæ 186

Vossius *Isaac.* ad Catullum 27
Ursatus *Sertor.* ejus index litterarum singularium, quæ integras voces designant, ex lapidibus 25. 230. inscriptiones collegit 221

W.

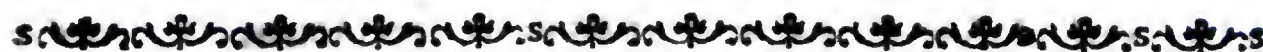
Wehrenfels *Sam.* diatribe de meteoris orationis & de logomachiis eruditorum 117
Winsemii *Pierii*, panegyrici 206
Wolle *Christoph.* differt. crit. de eo quod pulcrum est in versione Castellionis 66
Woltereckius 25
Wowerii *Jo.* epistolæ 174

X.

Xenophon, ejus stilus Atticus quam maxime 105. humili stilo utitur 140. ejus dialogi nitidissimi 148. 214. in ejus œconomicis ἐπιστημονικὸν dicendi genus 133. nec non perspicuum 134

Z.

Zaluskii *Andr. Chrysost.* epistole 174

INDEX III.

VERBORUM.

A.

A *Bante*, præpositio in solis inscriptionibus obvia Pag. 229
Abdicare patrem acute dictum 55
Abominabilis, vox barbara 62
Abominatio, vox ecclesiastica 63
Absolvere, vox ecclesiastica, potius verbum judiciale 63
Absque illo esset, formula comica 69
Abyssus, vox Græca in Latinitate non adhibenda 59
Accerso, falso dicitur, pro *arcesso* 27

Acinaces, vox Perſica 58
Ad cumulum ædificare conſtructio in marmoribus obvia non imitanda 230
Adhuc, & *hactenus*, quomodo differant? 32
Acquieſcere cui, conſtructio in marmoribus obvia non imitanda 232
Advocare pro *cauſſas agere*, vox juridica 67
Ædepol, an hac formula jurandi uti liceat 94
Æmilius, non *Æmylius* ſcribendum 26
Æquanimiter, vox barbara 57
Æquipollere, vox philoſophica & barbara 68
Æternalis, vos barbara 62. in ſolis inſcriptionibus obvia 229
Æternaliter, vox barbara 62
Affectuoſus, vox barbara 57
Affirmativus, vox philoſ. & barbara 68
Agon, vox Græca in Latinitate non adhibenda 59
Ahenobarbus non *Ænobarbus* ſcribendum 26
Albedo, vox barbara 61
Aliqualiter, vox barbara 62
Aluci, aves nocturnæ 27
Alucinari non *hallucinari* ſcribendum 26
Amabo additur interrogationibus 44
Amat pro *ſolet*, poeticum 69
Ambo, accuſativus maſc. 31
Ambubaja, vocabulum Syriacum 59
Amicabilis, Plauti auctoritate vult defendi 62
Amicabiliter, vox barbara 57. 62
An in dubitativa ſententia non repetendum 36
Ancora non *Anchora* ſcribendum 27
Anticato quale vocabulum 56
Apanagiatus, vocabulum juridicum 67
Apoſtata, vox eccleſiaſtica 63
Appropriare, vox barbara 58
Approximare, vox barbara 58
Aqua luſtralis an dicendus ſit baptiſmus 66

Aquai pro *aquæ*, archaiſmus 70
Arceſſo non *accerſo* ſcribendum 27
Archidapifer non eſt Latinum 55
Archidux, licet vox hibrida, tutius retinetur 56
Archimarſchallus, licet vox hibrida, tutius retinetur 56
Archipincerna non eſt Latinum 55
Aſſiſtentia, vox barbara 57
Auctor non *author* ſcribendum 27
Auricomus, epitheton poeticum 70
Αὐτόχειρ quid ſignificet? 59
Autochiria, vocabulum novum & falſa ſignificatione inſignitum 59

B.

Ballatio / *Ballematio* } pro *ſaltatione*, voces in ſolis inſcriptionibus obviæ 229
Baptiſmus, vox eccleſiaſtica 63
Bene de ſe merenti, formula lapidaris 227
Benna, vehiculi genus, vox Celtica 59
Beſtialis, vox barbara 62
Beſtialitas, vox barbara 58
Bicliniam, vox hibrida ſed ferenda 55
Bigamus, vox hibrida 55
Blaſphemare, vox eccleſiaſtica 63
Blaſphemia, vox Græca in Latinitate non adhibenda 59
Bracca, vox Celtica 59
Brundiſium non *Brunduſium* ſcribendum 26
Bulga, vox Celtica 59
Burgus, vox barbara 58

C.

Cacata charta, translatio qualis 91
Cælebs non *cœlebs* ſcribendum 27
Cæli pro *cælo* poeticum 69
Cæli fornices, qualis translatio 90
Cærimonia, non *ceremonia* ſcribendum 27
Cal-

Calculo pro *calculator* vox Ciceroniana rarior 264
Camara, non *camera* fcribendum 27
Cambium, vox jureconfultorum recentior 67
Canonizare, vox ecclefiaftica barbara 63
Capitaneus, vox barbara 58
Capitularis pro *fervo arcario*, in folis infcriptionibus adhibetur 229
Carthaginienfis non *Carthaginenfis* fcribendum 26
Caftrata refpublica 91
Cafualiter, vox barbara 62
Cafus pro *fpecies* vocabulum juridicum 67
Cauffari vel *produci*, vox philofophica 68
Ceterum fides ejus rei penes auctores erit, formula hiftoricis familiaris 137
Clueo vel *cluo* poeticum 69
Coæqualis, vox proba 62
Collateralis, vox barbara 62
Comiffari non *commeffari* fcribendum 27
Comitari cum aliquo, loquutio in marmoribus occurrens, non imitanda 230
Commenfalis, vox barbara 62
Communicare cum quo, non *alicui* 35
Communiter non idem ac vulgo 32
Comparatum eft, quomodo conftruendum 30
Complacentia, vox barbara 58
Complices, vox juridica 67
Conciliare alicui, non cum quo 32
Condefcendere, vox barbara 58
Conditionaliter, vox barbara, & cadentis Latinitatis 62
Condolentia, vox barbara 58
Confortare, vox barbara 58
Conlega pro *collega* non fcribendum 19
Conruit pro *corruit* non fcribendum 19
Confcientia bona, *mala*, non fatis Latina 63

Con-

Consecrare de mortuis dictum paganorum mores redolet 63. quidnam Romanis signarit *ibid.*
Constituere sensu juridico vocabulum probum. 68
Contra ea, non *e contra* dicendum 30. 57
Contradictorius, vocabulum philosophicum 68
Contritio, vocabulum ecclesiasticum 63
Convicium cur scribendum, non convitium 20
Correspondere, vox barbara 58
Cottidie, pro *quotidie* non scribendum 110
Covinus, vocabulum Brittanicum 62
Creatura, vox ecclesiastica 64
Cruci affigere, - *suffigere*, } recte dicitur 64
In crucem agere, *tollere*, recte dicitur 64
Crucifigere, vox ecclesiastica 64
Crustulum sanctificum an sacra eucharistia dicenda 66
Crux pro *calamitate*, vox ecclesiastica 64
Cryptoporticus, qualis vox 56
Cum ferarum Libycarum, constructio in marmoribus obvia non imitanda 230
Curabilis, vox barbara 62
Curare parvi, an recte dicatur 35

D.

Damnare, *damnatio*, *damnati*, voces ecclesiasticæ 64
Deante, vocabulum in solis lapidibus obvium 229
Dentes lippiunt, phrasis Plautina 90
Deteriorare, vocabulum jureconsultorum barbarum 68
Devotus numini majestatique ejus, de hac formula quid sentiendum 224
Dextella pro *dextra* joci caussa a Cicerone dicitur 264
Dico sequente non mutatur in *nego* 50
Dis manibus sacrum, de hac formula lapidari quid sentiendum 225
Discurrere, *discursus*, quid significent 68

Di-

Dispensare pro *legibus solvere*, juridicum 67
Districtus pro *regione*, vocabulum barbarum 58
Divi, an beati recte dicantur 260
Duo, accusat. masc. 31
Duplicarius pro *eo qui utrique parti favet*, in solis inscriptionibus occurrit 229

E.

E contra vox barbara
E contraria parte } recte dicitur 30 57
E contrario }
Ego vero quando dicatur 42
Elagabalus non *Heliogabalus* scribendum 26
Eleemosyna, vox ecclesiastica 64
Eo adverbium quomodo eleganter mutetur 49
Epirrhedion qualis vox 55
Epitogium qualis vox 55
Eremus, vox Græca, in Latina oratione non adhibenda 59
Essedum, vox antiqua Gallica, civitate Romana donata 58
Esse videatur, clausula periodorum Ciceroni familiarissima 88
Est pro *licet* poeticum 64
Ethnicus, vox ecclesiastica, non refugienda 64
Evadere quomodo construatur 34
Ex parvo crevit, loquutio in marmoribus occurrens, non imitanda 230
Exaudire preces, phrasis ecclesiastica 64
Excommunicare, vocabulum ecclesiasticum 64
Exinde, cujus formæ 57
Exotericus, vocabulum Græcum, in Latina oratione non adhibendum 59
Exsilium cur scribendum, non *exilium* 24
Extemporalis, vox proba 62
Extemporaneus, vox non satis Latina 62
Extrinsece, vox barbara 30

Extrinsecus adiect. vox barbara 30. 57
Extrinsecus, aduerbium probum *ibid.*

F.

Favorabiliter, vox proba 62
pro felice aliquem adspicere, non est Germanismus 265
Femina non *fœmina* scribendum 27
Festus dies, proba loquutio 64
Festum, subst. vocabulum ecclesiasticum & poeticum 64. 69
Feudum, vox origine Germ. 58
Filialis, vox barbara 62
Finalis, vox barbara *ibid.*
Finaliter, vox barbara *ibid.*
Flammiger, epitheton poeticum 71
Flavedo, vox barbara 62
Fore additur verbis spem vel opinionem denotantibus 43
Fornicari pro *scortari*, vocabulum ecclesiast. 64
Fornices cæli, qualis translatio 96
Fortalitium, vox barbara 58
Forte fortuna quomodo varietur 56
Fossa ponti, translatio Prudentii 90
Framea, vox Germanica 59
Frunitus pro *fruitus*, in solis inscriptionibus adhibetur 229
Futurum esse additur verbis spem vel opinionem denotantibus 43

G.

Gaza, vocabulum Persicum 58
Genitor pro *patre*, poeticum 69
Genitrix pro *matre*, poeticum 69
Genius pro *angelo* num possit dici 66
Gentilis, vocabulum ecclesiasticum, non refugiendum 64
Gesa, vox Celtica 59
Gnatus pro *filio*, comicum vocabulum 69

Gra-

Grates agere, poeticum 69
Greges ulmorum, translatio Plautina 90

H.

Hactenus & *adhuc* quomodo differant 32
Hadrianus non *Adrianus* ſcribendum 26
Hallucinari falſo ſcribitur pro *alucinari* 26
Hannibal, non *Annibal* ſcribendum 26
Heic pro *hic* non ſcribendum 19
Heres magis placet eruditis, quam *hæres* 20. unde deſcendat *ibid.*
Heros an vocari poſſit Chriſtus θεάνθρωπος 65
Hibridæ quid ſint? 55
Hilarem ſe facere non eſt Germaniſmus 265
Hoc monimentum hæredes ſequitur, formula lapidaris 227
Humane loqui opponitur τῷ poetice loqui 69
Humilis, *humilitas*, pro *modeſto*, & *modeſtia*, vocabula eccleſ. 64
Hypocriſis vox Græca in Latina oratione non adhibenda 59
Hypocrita, quid ſignificet 59

I.

Id quod pro *quod* 44
Jejunare, vox eccleſiaſtica 64
Ilicet actum eſt, formula in funeribus adhibita 97
Implere legem, phraſis eccleſiaſtica 64
Impœnitens, vocabulum eccleſiaſticum 64
Importantia, vocabulum barbarum 58
Impoſſibile, vox barbara 69
In dies, non *indies* 27
In præſentiarum, quid de hac voce ſentiendum 31. 57
In primis non *imprimis* 27
In poſterum non *impoſterum* 27
Inanilogus, vox hibrida Plauti 56
Incerta via, conſtructio hiſtoricis familiaris 137

In-

Incessabilis } vocabula barbara 62
Incessabiliter }
Increbescere, non *increbrescere* scribendum 27
Incumbere, quomodo construatur 35
Incurabilis, vox barbara 65
Incurvicervicum pecus, loquutio poetica 69
Infernalis, vocabulum barbarum 62
Inferre pro *colligere*, vox barbara 69
Inquit quo loco ponendum 41
Insanire pro *immodicos sumtus facere* 264
Insulsus, quid notet 98
Interjecto tempore, formula historicis sollemnis 137
Intrinsece, vox barbara 30
Intrinsecus, adject. barbarum 30. 57
Intrinsecus, adverbium probum 30. 57
Inviolabiliter, vocabulum barbarum 62
Irrationabilis } vocabula proba 62
Irrationalis }
Irreconciliabilis, vocabulum barbarum 57. 62
Irregularis, vocabulum barbarum 58
Isque, emphaseos caussa addi solet 44. quando adhibendum *ibid.*
Jubeo, quomodo construatur 35
Juramentum, vocabulum non satis Latinum 68
Juxta, quid significet 32

L.

Lacrima & *lacruma* scribunt veteres, raro *lacryma* 28
Lacrimas exspuere, phrasis Plautina 90
Lancea, vocabulum Hispanicum 59
Lapicidina non *lapidicina* scribendum 28
Legaliter, vox barbara 62
Legem implere, phrasis ecclesiastica 64
Leno pro *legato* apud Justinum 264
Letum, poeticum 69
Liga pro *fœdere*, vox barbara 58

Lippiunt dentes, phrasis Plauti 90
Littera non *litera*, scribendum 28
Litus non *littus* scribendum 28
Locus frequenter omittitur 45
Longanimitas, vox ecclesiastica 64
Lubens lugensque, formula lapidaris 227
Lubricitas, vox barbara 58

M.

Mæcenas non *Mœcenas* vel *Mecænas* scribendum 26
Mæniana, non *mœniana* scribendum 28
Magnum se facere non est Germanismus 265
Malum interjectio iram denotat 44
Mappa, vocabulum Punicum 59
Matricula, vocabulum juridicum 68
Mauricius non *Mauritius* scribendum 20
Maxima pro *regula* vocabulum barbarum 58
Mecastor, an ea formula jurandi uti liceat 94
Mehercle, an ea formula jurandi uti liceat *ibid.*
Meliorare, vox juridica 68
Meridionalis, vox barbara 62
Ministerium, vox ecclesiastica 64
Miraculosus, vox barbara 57
Modernus, vox barbara *ibid.*
Mœcha, *mœchus* & *mœchari*, vocabula Græca in Latinitate non adhibenda 59. 60. in quantum Latinitate donata sint *ibid.*
Molestari alicui, loquutio in marmoribus obvia, non imitanda 230
Momentaliter, vox barbara 62
Monere taurobolium, loquutio in marmoribus occurrens, non imitanda 230
Monialis, vocabulum ecclesiasticum 64
Monoculus, vox hibrida 55
Multissimus, an vocabulum Ciceronianum 264. cur eo Bembus Ciceronianus usus sit *ibid.*

Mun-

Mundus pro *colluvie impiorum* vel *rebus humanis*, notio ecclesiastica 64

N.

Natus pro *filio*, poeticum 70
Ne omittitur 45
Nego, id est, dico non 50
Noetericus, vox Græca in Latinitate non adhibenda 59
Neutralis, vocabulum barbarum 62
Nicator non *Nicanor* scribendum 24
Nigredo, vox barbara 61. 62
Nihil ut eleganter ponitur 44. eleganter repetitur 47
Nisi eleganter postponitur 45
Non modo, *sed etiam* quomodo variari possit 49
Notorium, *notorie*, vocabula juridica 68
Nubere uxori acute dictum 155

O.

Oblivia pro *oblivione* poeticum 70
Obscenus non *obscœnus* scribendum 28
Obsecro additur interrogationibus 44
Occasio frequenter omittitur 45
Oculariter, vocabulum barbarum 32
Olli pro *illi* archaismus 70
Opera bona, loquutio ecclesiastica 64
Operam abutitur suam, archaismus 70
Oportet, quomodo possit variari 50
Opponere absolute positum, barbarum 69
Orphanus, vocabulum Græc. in Latinitate non adhibendum 59

P.

Pæne non *pene* scribendum 28
Paganus, vox ævi Theodosiani 64
Paradisus, vox Persica 58
Parasanga, vocabulum Persicum 58
Partialis, vox barbara 57. 62

Pa-

Patricius, non *patritius* ſcribendum 28
Paullus, non *Paulus* ſcribendum 26
Peccata remittere, phraſis eccleſiaſtica 65
Peotritum, vox Celtica 58
Perpendiculariter, vox barbara 62
Phalanx undarum, qualis translatio 90
Pientiſſimus, an hic ſuperlativus probus ſit 30
Pietaticultrix, vox poetica 70
Ploſtrum pro *plauſtrum* non ſcribendum 19
Pœnitentia pro *μετανοία* notio eccleſiaſtica 65
Pompoſus, vox barbara 57
Ponti foſſa, apud Prudentium qualis translatio 90
Por pro *puer* } voces in ſolis inſcriptionibus ob-
Pora pro *puella* } viæ 229
Poſtſcenia, qualis vox 56
Poſtulare pro *cauſſam agere*, vocabulum probum 68
Poſtumus non *poſthumus* ſcribendum 28
Potis vel *pote eſt* poeticum 69
Præſupponere, vox barbara *ib.*
Praxis, vox Græca in Latinitate puriore non adhibenda 59
Primordialis, vocabulum barbarum 62
Prioritas, vocabulum barbarum 57
Profunda maris, phraſis hiſtorica 137
Prophetare, vocabulum eccleſiaſticum 64
Proportionalis, vocabulum barbarum 62
Protectio, vocabulum barbarum 57
Proximus, notio eccleſiaſtica 65
Ptolemæus non *Ptolomæus* ſcribendum 26

Q.

Quæſo additur interrogationibus 44
Quamvis quid ſignificet 33
Quandoque idem ac *quandocumque* *ibid.*
Quanto quomodo eleganter mutetur 49
Quid eſt, *quod* pro *quid* vel *cur* 43

Quidam nominibus propriis additum quid significet *ibid.* exprimitur per *nescio quis* 50
Quidem, quando modestiæ caussa addatur 43. vim restringendi habet *ib.*
Quis post *si* vel *ne* requirit declinationem τȣ aliquis 31
Quisque superlativis adjicitur 43
Quisquis eris, *noster eris*, verba imperatorum 97
Quo quomodo eleganter mutetur 49
Quo factum est, formula historicis familiaris 137
Quod & *ut* quomodo differant 33. quando possit usurpari loco accusat. cum infinitivo *ibid.*
Quod nisi pro *nisi* 45
Quod si pro *si*, *ibid.* non est pleonasticum *quod*, sed retinet vim relativam 44

R.

Ratificare, vocabulum barbarum 57
Recommendare, vocabulum barbarum *ibid.*
Recompensare, vocabulum barbarum *ib.*
Redundare ad fructum, phrasis Ciceroniana 91
Replicare, vocabulum juridicum 67
Resipiscentia plane non Latinum est, a Lactantio tamen usurpatum 65
Resistentia, vocabulum barbarum 57
Reverti præteritum *a revertor* 32
Revisio, vocabulum barbarum 57
Revolutio, vocabulum barbarum 57
Rheda, vox Celtica 58
Rigorosus, vocabulum barbarum 57

S.

Sæcularis, notio ecclesiastica 65
Sæculum non *seculum* scribendum 28
Salvifico, vocabulum ecclesiasticum 65
Salvus conductus, vocabulum juridicum 68
Salutari pro *vocari*, poeticum 69
Sapo, vox Celtica sive Germanica 58

Sa-

Satrapa, vox Perſica ib.
Scabinus, vox Germanica ib.
Scævola non *Schævola* ſcribendum 26
Scandalizare, vocabulum eccleſiaſticum 65
Scandalum, vocabulum eccleſiaſticum ibid.
Schola ollarum pro *receptaculo urnarum*, in ſolis marmoribus occurrit 229
Scopulus patrimonii 90
Scrupulus conſcientiæ non reperitur apud veteres 63
Scultetus, vocabulum Germanicum 58
Seine pro *ſine* non ſcribendum 17
Senatus populuſque de municipiis non uſurpandum 228
Seorſum non *ſeorſim* ſcribendum 29
Serioſus, vox barbara 57
Si eleganter poſtponitur 41
Situatio } voces barbaræ 57
Situari }
Sollemnis non *ſolemnis* aut *ſolennis* ſcribendum 29
Sollers non *ſolers* ſcribendum ib.
Sollicitus non *ſolicitus* ib.
Strategema non *ſtratagema* ſcribendum ib.
Subalternus, vocabulum barbarum 57
Succurſus, vocabulum barbarum ib.
Superioritas, vocabulum barbarum ib.
Supplicium pro *ſupplicatione*, notio Salluſtii 265
Supponere, vox barbara 69

T.

Tantum abeſt, hujus formulæ uſus 49
Tata, vox non niſi in marmoribus obvia 229
Tempus frequenter omittitur 45
Tortura, vocabulum juridicum 68
Torus non *thorus* ſcribendum 29
Totaliter, vox barbara 62
Totus quomodo varietur 50

Traditio brevi & longa manu, phrasis juridica proba 68
Tribunicius, non *Tribunitius* scribendum 28
Tricesimus non *trigesimus* scribendum 29

V.

Vacantia, vox barbara 57
Vacuefacere, verbum rarius apud Cornelium Nepotem 263
Vacuus, quid significet 93
Vallatio, pro *saltatione*, vox in solis inscriptionibus obvia 228. 229
Vasallus, vox origine Germanica 58
Velocibus pedibus, phrasis oratoria 137
Velox pedes, phrasis poetica *ib.*
pedibus, phrasis historica *ib.*
Venire pro *esse*, poeticum 69
Vernalis pro *vernus*, barbarum 62
Versari quomodo construatur 36. idem aliquando est ac *circumagi*, *vexari*, *agi* *ib.*
Vestis bene sedet, non est Germanismus 265
Viator, cur hæc vox in epitaphiis tam frequens 225. *& seq.*
Vicesimus non *vigesimus* scribendum 29
Virginia conjux, *Virginius compar*, *Virginius vir* } voces non nisi in inscriptionibus comparentes 229
Virtuosus, vocabulum barbarum 57
Ulmorum greges, translatio Plauti 90
Undarum phalanx, translatio qualis *ib.*
Vomere verba, qualis translatio 91
Vorago bonorum 90. 91
Usurpatio pro *interrupta usucapione*, vocabulum juridicum probum 68
Ut & *quod* quomodo differant 33
Ut eleganter postponitur 41. omittitur 43
Ut ne pro *ne* 45

Ut quisque, ita pro *quo*, *eo* 49
Uterque alter pro *fratre* in solis inscriptionibus occurrit 229
Uxoratus, vocabulum barbarum 30

Z.

Zelus, vox Græca in elegantiore Latinitate non adhibenda 59
Zythus, vocabulum Ægyptiacum 59

INDEX IV.

RERUM.

A.

Abbreviationes vocum caute & raro adhibendæ Pag. 25
Abjectio vocum, de ea regulæ 45
Abstracta eleganter ponuntur pro concretis 45
Accentus male e lingua Græca eliminantur & in Latinam inducuntur 19
Acumina frigida 118. eorum fontes 63. 64. non negligunt philosophi 135. sunt sophismata 158. ad rariora auctorum respiciendum 261
Acutus stilus 154. an laude dignus *ib.* de eo qui scripserint 155
Adagia quid 98. quando adhibenda *ib.* quæ non sint *ib.* multa ab Erasmo collecta hoc nomen non merentur 99. unde originem traxerint *ib.*
Additio vocum, de ea regulæ 42. *seq.*
Adjectiva cum infinitivis non temere sunt jungenda 35. cur poetæ hoc affectent 36. substantivis & præponuntur & postponuntur 40. inter illa & substantiva interponunt aliquid Latini *ib.* in substantiva mutantur 46. pro adverbiis a poetis ponuntur 153.

in *osus* pleraque sunt barbara 37. in *alis* vel *abilis* pleraque suspecta 62
Adjuncta rerum philosophia docet 161. eorum usus in periodis construendis *ibid.*
Adloquutiones epitaphiis additæ 224. *seq.*
Adlusiones ad fabulas & historias ignotas obscuram reddunt orationem 121. 122
Adolescentes qui stilus deceat 110
Adverbia in *aliter* vel *abiliter* pleraque suspecta 62
Adversariorum liber quomodo conficiendus 267
Adulator, inter eum & laudatorem discrimen 205
Ædificiorum pulcritudo in tribus consistit 15
Æstimandi verba genitivum adsciscunt 34
Aliquis, *aliquando*; *alicubi* quando syllabam *ali* amittant 45
Aliquis post *qui* totum omittitur *ibid.*
Allegoria quid 91. ejus nimium studium taxatur *ib.*
Ambiguitas, fons joci 141. it. acutæ dictionis 155
Ambitus in periodis quid 71
Amplificatio, exercitatio stili utilissima 290. ejus fontes 126. 290
Analogia in scribendis vocabulis non fingenda 19
Analysis fundamentum imitationis 281. quomodo instituenda 282
Anaphora figura rhetorica 95
Antanaclasis figura rhetorica 95. illi inest acumen 155
Ἀντιμετάθεσις figura rethorica 97
Antiquæ formulæ ornant orationem *ib.*
Antiquitates, ad eas adlusio ornat orationem *ib.*
Antispastus 87
Ἀντίθετον figura rhetorica 96
Apte dicere quid 103. unde judicari illud possit 54
Ar pro *Ad* ponebant quandoque veteres 27
Archaismi in oratione cavendi 70
Areopagiticum judicium 187

Argumenta e philoſophia petenda 163. in declamationibus quomodo invenienda, diſponenda & elaboranda 193. ſeq. in panegyricis unde deſumenda 207. quomodo elaboranda 193. *ſeq.*
Argumenta, eorum diſpoſitio adcuratior perſpicuam reddit orationem 124
Argutus ſtilus vid. *Acutus* ſtilus.
Aſiaticus ſtilus quis 107. ejus hiſtoria *ibid.*
Aſper ſtilus quis 125
Atticus ſtilus quis 105. a Lyſia & Iſæo corruptus *ib.* ejus virtutes 106
Auctores claſſici, ex iis lingua Latina addiſcenda 234. quo ordine legendi 235. quatuor curſibus evolvi poſſunt 235. ſeq. in eorum lectione quid notandum 258. Græci cum Latinis, & hi inter ſe comparandi 275
Ἀξίωμα, qualis ſtili idea 127. *ſeq.*

B.

Barbarorum irruptio in provincias Romanorum, quantum nocuerit Latinæ linguæ 57
Brevitas periodorum & membrorum modo perſpicuitatis, modo obſcuritatis cauſſa 122
Burleſque qualis dictio hæc ludicra 142. 147. Plauto etiam fuit familiaris 147

C.

Calvitium a quo laudatum 191
Captatio benevolentiæ an neceſſaria 200. *ſeq.*
Carminis ſolutio exercitatio ſtili utiliſſima 289
Caſus obliqui nominativo præmittuntur 39
Cauſſas rerum philoſophia docet 161. quomodo ex iis periodi naſcantur *ibid.*
Cenotaphium, quid 223. Druſi Moguntinum *ibid.* Piſanum ab Henr. Noriſio illuſtratum *Ibid.*
Character, exercitatio ſtili utilis 291. ſtili, de eo rhetores obſcurius differunt 103
Χιασμὸς, figura 82

Chriæ Aphthonianæ partes 127
Christianorum monimenta vitiosissima quoad orthographiam 21
Christus an recte vocetur *heros* 65
Ciceroniani, quid de iis sentiendum 235. *seq.*
Circumductio periodica 86
Circumstantiarum subsidio quomodo themata invenienda 191. seq. an & argumenta illarum ope possint inveniri 180. 181. 193
Civilis stilus 148
Civitas Latina an hodie exstrui possit 234
Clavis, periodi species 89
Coarctatio exercitatio stili utilis 290
Codices manu scripti veteres optimi 19. 20
Colloquium quomodo elaborandum 210
Colon periodi quid 73
Colorum nomina in *edo* pleraque barbara 61. quædam tamen auctoritate nituntur *ibid.*
Comici in stilo multum sibi indulserunt 69. eorum stilus prosaicus potius, quam poeticus 225
Comparativi in fine periodorum eleganter ponuntur 40. iis adduntur ablativi *justo*, *solito*, *dicto*, *spe*, *opinione* 43
Concinnitas orationis in quo consistat 71. comparanda cum linea & perpendiculo 53
Concionatorius stilus 136
Concitatus stilus qualis & ubi ejus usus 130. 131
Conclusiones declamationum quales esse debeant 201. panegyricorum 213. epistolarum 183
Conditiones rerum e philosophia petendæ 162. earum usus in periodis *ibid.*
Congruens dictio cum quo comparanda 53. unde judicari possit 53. 54
Conjugatio periphrastica ubi adbibenda 35
Connectendi particulæ in periodis compositis 78
Consecratio epitaphiis præmitti solita 224

Constructiones Græcæ Latinis substitutæ 60. singulares in marmoribus occurrunt 224
Contraria e philosophia petenda 162. eorum usus in periodis 163
Conventus Græcorum celebriores 186. in iis habitæ orationes 186. 187

D.

Declamatio quid 189. an ad tria caussarum genera referri possit *ibid.* quomodo elaboranda 190. earum pleræque sunt generis didascalici *ibid.* qua in re distet ab oratione *ibid.*
Definitio fundamentum stili philosophicum 157. ejus quis usus in periodo 158. quotuplex sit apud rhetores 159
Δεινότης qualis dicendi idea 132
Descriptio exercitatio stili utilis 292
Dialogus quid sit 215. quotuplex *ibid.* historicus 216. comicus 216. *ibid.* 219. personæ in eo eligendæ 215. 220. partes ejus 216. παρασκευὴ 217. prologus *ibid.* narratio *ibid.* ἀγὼν *ibid.* epilogus 220. stilus ejus qualis 220. tales qui scripserint 213. an hodie ejusmodi scriptio sit utilis *ibid.* an in dialogis liceat fingere 215. de quibus rebus scribantur *ibid.*
Diatyposis, qualis figura 162
Dicendi vis, qualis orationis idea 131
Dichoreus 87
Dictiones historicis propriæ 137
Didascalicum dicendi genus cur inventum 189. qui de eo commentati sint *ibid.*
Differentia stili exemplo demonstrata 109
Dignitas, qualis orationis idea 128. *seq.*
Dimensa oratio quid 71
Dispositio perturbata obscuram reddit orationem 121
Differere in utram partem an liceat 190
Divisio vocum quomodo fiat 26. fundamentum stili phi-

philosophicum 160. ejus in periodorum constructione usus ibid.
Docentes qualis stilus deceat 134
Δριμύτης genus dicendi 153
Drusi monimentum vel cenotaphium Moguntinum 223

E.

Ecclesiastica vocabula an & in quantum adhibenda 62. *seq.* quomodo Latinius reddenda 62
Editiones auctorum classicorum optimæ singulorum auctorum descriptioni subjectæ sunt 236
Effectus rerum philosophia docet 161. eorum in periodis construendis usus ibid.
Eichelstein monimentum Drusi Moguntinum 223
Εἰτομένη oratio quæ 71
Ἐκκλησίαι Atheniensium quid 186. 187. in iis habitæ orationes ibid.
Elegantiora verba non negligunt philosophi 135
Ellipses parcius adhibendæ 121. frequentes tamen auctoribus 122
Elogia in epitaphiis qua ratione componenda 225. 226
Eloquentes iidem fuere olim qui *sapientes* 16
Eloquentia a sapientia scissa ibid.
Eloquutio rhetorica ad quot capita referatur? 51. 52
Enallage historicis frequens 138
Ἐναντιοφανὲς jocorum fons 146
Enthymema oratorium quid 171
Epanalepsis schema poeticum 153
Epanodos figura rhetorica 95
Ἐπανόρθωσις figura rhetorica 97
Ἐπιστημονικὸς stilus qualis 132
Epistolæ quotuplices 173. 176. elaboratiores 170. quæ in iis vitanda 183. familiares & miscellaneæ 177. quomodo elaborandæ & connectendæ *ibid.* in iis non disputamus 150. an in iis locum habeant illustrationes 181. de iis conscribendis quinam commentati
sint

ſint 171. quomodo inſcribendæ 183. illarum genera varia 173. reſponſoriæ quomodo conficiendæ 177
Epiſtolæ clarorum virorum in cauſſa remonſtrantium 173. *ſeq.*
Epiſtolicus ſtilus qualis 149. 151
Epiſtolicas inſtitutiones qui ſcripſerint 171. 172. an eæ utiles *ibid.* formulas qui collegerint *ibid.* an eæ utiles *ibid.*
Ἐπισύναψις periodi quid 75
Epitaphia, quid ſint 223. quomodo componenda 223. 224.
Epitaphium Hugonis Grotii 227
Epitheta frigida quænam 115. *ſeq.* poetica 70. 118. 119. 151. 254. *ſeq.* eorum uſus quis ſit 118. *ſeq.* a Nizolio collecta 265
Ethopœja exercitatio ſtili 293. tales ſcripſit Theon *ibid.*
Ἦθος, qualis dicendi idea 129. ἤθη quotuplices *ibid.*
Etymologiæ habenda eſt ratio 20
Euphonia non eſt negligenda in ſcribendo 19. quantum illi in mutatione litterarum tribuendum 23
Excerpta an ſint neceſſaria 263. eorum methodus expeditiſſima *ibid.* lexicographica *ibid.* rerum quomodo fieri debeant 266. 267
Exclamationes in ſtilo hiſtorico frigidæ 139. iis ſæpe utitur Florus *ibid.*
Exercitationes ſtili neceſſariæ 14. 15. 286. 287. earum variæ ſpecies, veluti, *verſio* 287. *variatio* 288. *carminis ſolutio* 289. *coarctatio* 290. *amplificatio ibid.* *character* 291. *deſcriptio* 292. *ethopœja* 293
Exordia epiſtolarum 181. inexſpectata in epiſtolis optima 182. declamationum generalia & ſpecialia 197. panegyricorum 213. quomodo diſponenda 198
Exſilium a quonam laudatum 191
Extrema in ſtilo cavenda 12. in orthographia cavenda 18. *ſeq.* in numero oratorio cavenda 88. in imitatione cavenda 269. *ſeq.*

F.

Figuræ ſelectiores, quæ orationem ornant 95. hiſtoricis propriæ 136. 137. quæ & in quantum hiſtoricum dedeceant 138. poetis propriæ 153. orationi ſublimi convenientes 115. *ſeq.*
Floridus ſtilus qualis 128
Formulæ, quæ eleganter orationi quaſi per parentheſin inſeruntur 39. 40. eventum vel conſequentiam indicantes 43. ad antiquas adluſiones elegantiam conciliant orationi 97. ſalutandi, bene precandi, petendi cet. veterum 141. in inſcriptionibus notandæ 229. *ſeq.*
Frigidus ſtilus 15
Fundamenta ſtili quotuplicia 15. grammatica 18. unde illorum neglectus pendeat 18. *ſeq.* rhetorica 51. philoſophica 158. quæ argumentis inſerviunt 163
Fuſa oratio qualis 71
Futurum exactum 35

G.

Genera cauſſarum tria 186. eorum origo *ibid.* an hodie uſum habeant 187
Geneſis fundamentum imitationis 284
Genus dicendi *didaſcalicum* cur inventum 145
Germaniſmi adparentes 265. 266
Gerundia mutantur in participium in *dus* 48
τὸ γλαφυρὸν qualis orationis idea 128
Gloſſatores omnem orationis cultum ejerarunt 12. id quomodo fecerint? *ibid.* multa finxerunt vocabula 30
Gnome & *Noema* quomodo differant 100
Γοργότης qualis orationis idea 130
Græca vocabula Latina civitate donata 59. quæ non adhibenda *ibid.* in diſciplinis & libris didacticis poſſunt adhiberi 60. parum emphatica ridicule uſurpantur

tur *ibid.* adagia & sententiæ inter eruditos gratiam aliquam habent *ibid.*
Græci cur tanto studio sese eloquentiæ dederint 185
Græcismi in puriore Latinitate cavendi 60. illos amant poetæ 162
Grammatica justam verborum compositionem docet 16
Grammaticorum quorundam fastus notatus 13
Gravis stilus qualis 124. decet historicos pragmaticos 136. 137. *seq.*

H.

Hemistichia an prosæ immiscenda 100. 101
Hibridæ voces cavendæ 55. quando iis utendum *ibid.*
Historia in panegyricis quomodo tractanda 208. 209
Historiæ an recte inserantur orationes fictæ 148. ejusmodi orationum character 149
Historiæ Augustæ scriptores, eorumque stilus 250
Historicus stilus, qualis 119. 120. poesi proximus est 136. 137. propria habet vocabula propriasque phrases *ibid.*
Hyperbolæ ineptæ frigidam reddunt orationem 90. 115. 116. non ferendæ in historia 139
Hypotyposis, qualis figura 162

I.

Ignavus stilus qualis 130
Imago, figura rhetorica 99
Imitatio quid sit 268. cujus auctoris tentanda 269. extrema in ea evitanda *ibid.* an plane omittenda *ibid.* servilis *ibid.* puerilis 272. 274. mascula 374. *ibid.* ea imitatur inventionem 275. dispositionem 277. adfectus 275. mores 277. eloquutionem 280. ejus fundamenta analysis & genesis 281
Imitatores absurdi taxantur 117
Incisim dicere quid 72. 86. ubi ita dicendum 87
Infinitivus pro gerundiis, participiis, conjunctivis positus, Græcismus est parum laudabilis 61. pro imperfecto ab historicis poni solet 138
In-

Ingenium requiritur ad ſtilum 14
Inſcriptio vetus, in qua litteræ minores majuſculis mixtæ 23. muris Veronenſibus addita 224
Inſcriptiones, in iis qualis orthographia 21. earum collectores 221. ſtilo lapidari quomodo elaborentur 222. novæ qua occaſione inventæ 221. quid de iis ſentiendum *ibid.* quomodo hæ elaborandæ 224. 225. ſeq. tales qui ediderint 221. 225. ſeq. privatorum ſtatuis ſubjectæ unde 224
Interpunctiones neceſſariæ 75
Interpungendi regulæ *ibid.* gradus 75. 76
Inventio thematum in declamationibus unde petenda 192
Joci quinam illiberales 146. *ſeq.* eorum fontes & modi 143. *ſeq.*
Joci, iis an etiam in docendo uti liceat 135. in dialogis qua ratione adhibendi 142
Ἰσόπλευτος, ἰσοσκελὴς vocabula geometrica 83
Itali cur Latine rarius loquantur 234. inventores inſcriptionum novarum 221
Judicium de rebus & factis in quantum hiſtoricos deceat 139
Jureconſultorum Latinitas qualis 67. illius ætates *ibid.* vocabula cavenda *ibid.*

K.

τὸ Κάλλος 127
Καλλωπισμὸς orationis idea *ibid.* unde naſcatur *ibid.* ponitur in vitio *ibid. ſeq.*
Κατεσταμμένη oratio quæ 71

L.

Lacedæmonii ἄμυσοι 104. *ibid.*
Laconicus ſtilus qualis 105
Λαμπρότης quænam orationis idea 126
Lapidaris ſtilus qualis 229
Latina lingua eſt lingua demortua 233. an civitas Latina exſtrui poſſit, in qua uſu adduſcatur hæc lingua

gua 234. ex auctoribus addiscenda *ibid.* cur raro loquantur Itali *ibid.* an solo usu addisci possit *ibid.* an sola scriptione addiscatur *ibid.* an illius facultas sit eruditio 13. de illa addiscenda consilia 234
Latine dicere quid 53. ponit etiam scribendum esse plane *ibid.*
Laudare quando se ipsum liceat 126. an liceat res vituperandas 191
Laudator, inter eum & adulatorem discrimen 205
Lentus stilus quis & qualis 131
Lexici boni lectio commendatur 32. 54
Litteræ origine Græcæ quando locum inveniant 24. minusculæ sæculo jam quarto adparent 24. de iis regulæ orthographicæ 24. majusculæ solæ olim Romanis notæ 24. de majusculis & minusculis regulæ orthographicæ 23. 42
Locus communis quid 163. moralis *ibid.* politicus *ibid.* 209. in panegyricis necessarius *ibid.*
Locus communis oratorius a progymnasmatico diversus 209. quomodo elaborandus *ibid.* est tractatio chriæ *ibid.*
Lutum quis laudaverit 191

M.

Magnitudo qualis orationis idea 124
Manu scripti codices veteres recentioribus sunt præstantiores 21. quantum fidei habendum sit formulæ *contuli* &c. *ibid.*
Marmora vitiosam scribendi rationem sæpe exhibent *ibid.* nec non vocabula & phrases reliquis auctoribus ignotas 229. *seq.*
τὸ Μέγεθος qualis orationis idea 124
Membratim dicere quid 73. ubi ita dicendum 87
Membrum periodi quid 73. ea non sint nimis inæqualia 83
Μετάληψις poetis usitata 151
Metaphora vid. Translatio.

Me-

Meteora orationis quid 117
Methodus parænetica 136
Metonymia an ornet orationem 92. *seq.*
Monimenta veterum diverſa ſunt diſtinguenda 21. publica quomodo diſponenda 228. an principum conſueti tituli in iis adhibendi *ibid.*
Moratus ſtilus qualis 129
Moria Eraſmi cur ſcripta 191
Muſca a quo laudata *ibid.*
Myſteria Chriſtianæ religionis an formulis profanis explicanda 65

N.

Negligentia in orthographia non eſt laudanda 19. 20
Nemo, hujus caſus obliqui periodum eleganter claudunt 39
Noema quomodo differat a Gnome 100
Nomen mutatur in verbum 46
Nomina propria perperam ſcribi ſolita 26. unde corruptio illa provenerit 26
Nota verba perſpicuam reddunt orationem 121
Nova vocabula obſcura ſunt *ibid.*
Numerus oratorius, de eo quid ſentiendum 87. *ſeq.*
Numi Romani, qualis in iis orthographia 21
Numi Romani præferendi ſunt lapidibus *ibid.*

O.

Obliqui caſus periodum inchoant 39
Obſcuritas ſcriptionis eſt quandoque a lectore, non ab auctore 135
Obſcurus ſtilus qualis 134. 135. unde naſcatur 124. *ſeq.* ſuſpectus 135
Obſoleta vocabula cavenda 70. obſcuram reddunt orationem 121
Ὁμοιοτέλευτα cavenda 41. iis delectatus eſt Auguſtinus *ibid.*
Oratio brevis decet imperantes 112. concinna 71. dimenſa *ibid.* fuſa *ibid.* κατεστραμμένη *ibid.* εἰρομένη *ibid.*

ibid. verſa & fuſa miſcenda 80. ſublimis qua ratione fiat 114
Orationes Græcorum, quibus occaſionibus habitæ 185. *ſeq.* hodiernæ quotuplices 187. 188. hiſtoricis inſertæ, quid de iis ſentiendum 149
Oratoria, an ejus finis ſit perſuadere 186
Oratorius ſtilus 148
Ordo verborum perturbatus obſcuram reddit orationem 122. an apud Latinos obſervandus 36. 38
Ornatus linguæ Latinæ, de eo regulæ 38. *ſeq.* orationis, de eo regulæ 89
Orthographia, in ea quid cavendum 18. *ſeq.* de ea qui ſcripſerint 18. adfectata quænam 19. regulæ de ea 20. 21. illius fontes interni & externi 18. in ea multa immutata 19. veterum monimentorum qualis 78. *ſeq.* ejus negligentia non eſt laudanda 18. an in inſcriptionibus obvia imitanda 224
Ὀξύμωρον, figura rhetorica. 97

P.

Paderbonenſia monimenta Ferdinandi epiſcopi laudantur 223
Pæon tertius 87. 88.
Panegyres Athenienſium quid 203
Πανηγυρικὸν idem quod magnificum 224
Panegyricus quid 206. 203. quotuplex 208. an panegyricos ſcribere liceat 204. quinam ſibi ſcribi veluerint 205
Panegyricos qui e veteribus ſcripſerint 205. qui e recentioribus 206. collectiones panegyricorum *ibid.* eorum ſtilus 212. unde in iis argumenta petenda 208. 209.
Paradiaſtole, figura rhetorica 96
Parænetica methodus 135
Parentheſes prolixæ obſcuram reddunt orationem 122
Parenthyrſus quid 131
Paronomaſia figura rhetorica 95
Par-

Partes periodorum compositarum differunt a colis 73
Participiorum usus, de eo regulæ 47. *seq.*
Participium verbo jungitur, tamquam consequenti antecedens 44. 45. in DUS est ἀόριστον s. indefinitum 48.
Particularum usus 32
Patres ecclesiastici quo stili vitio laborarint 133. 136.
Peregrina verba obscuram reddunt orationem 121
Περιβεβλημένον, Περινενοημένον } quæ dicendi ideæ 126
Periodus quid 71. quotuplex 72. simplex vel μονόκωλος 73. *seq.* composita quid & quotuplex 73. bimembris vel δίκωλος 76. trimembris vel τρίκωλος 79. quadrimembris vel τετράκωλος 80. ubi illa utendum 86. caussalis, conditionalis, contraria, comparativa, concessiva, disjunctiva, copulativa 76. 79. χιαζομένη 47. rotunda aliæque 89. an tota oratio periodis construi debeat 86. ejus protasis & apodosis 74. ejus cola *ibid.* non debent esse nimis inæqualia 83. 84. 85. ejus leges 75. 76. æquales & inæquales 83. ἰσόπλευροι, ἰσοσκελεῖς, μείουροι, μακρόκωλοι 83. 84. ubi singula periodorum genera adhibenda 87. non debent pluribus quam quatuor membris constare 84. breves in quantum deceant historicos 138
Periodica circumductio 86. quæ pulcherrima *ibid.*
Περιοδικὸν quid 85
Periphrasis, figura rhetorica 96
Persica vocabula civitate Latina donata 58
Perspicuus stilus quis 120. unde nascatur *ibid.* a quibus discendus *ibid.* decet historicos 138
Philosophia suppeditat orationi sententias necessarias 16. ex ea res & sententiæ depromendæ 158
Philosophica stili fundamenta, qualia *ibid.* vocabula 68
Philosophicus stilus qualis esse debeat 133. *seq.*
Phrases diversæ unde petendæ 248. elegantiores ex auctori-

ctoribus classicis addiscendæ 260
Pigritia a quo laudata 191
Pluraliter de se loquebantur Latini modestiæ caussa 94
Pneuma qui 84. 85. quando illo utendum 87
Podagram quis laudarit 191
Poetæ humano sermone non uti dicebantur 69. a propriis eorum loquutionibus abstinendum *ibid.* unde illæ cognoscendæ 70. etiam oratores imitati 289. eos an in prosa imitari liceat 255. 256. eorum lectio cur utilis *ibid.* cur adhibuerint Græcismos 60. 61.
Poeticus stilus 151
Poetica epitheta 151. phrasis 152. constructio *ibid.* connexio 153. figura *ibid.* vocabula cavenda 69. 151.
Politicus stilus 148
Polonorum orationes cothurno semper incedunt 202
Præpositiones rite sunt adhibendæ ad exemplum veterum 35
Principis orationi qui stilus conveniat 120
Principum tituli stilo lapidari expressi 225. 228
Pronomina complura eleganter conjunguntur 41. possessiva quomodo ponantur *ibid.*
Pronunciandi ratio antiqua pæne hodie interiit 20
Propositiones incidentes ubi ponendæ 39. comparativæ eleganter comparativo præponuntur *ibid.* conditionales orationi veluti per παρένθεσιν inseruntur *ibid.*
Proprietas vocabulorum perspicuam orationem reddit 120. 121. eam sectatus Apulejus. Vid. *Apulejus.* eum amavit Epicurus. Vid. *Epicurus.*
Proverbia vid. *Adagia.*
Pulcritudo stili quotuplex 127. qualis deceat historicos 138. & eloquentiæ candidatos 158
Puritas orationis 53. *seq.* de ea regulæ 55. *seq.* decet stilum historicum 136. 137

Q.

Q.

Quæstiones quid, cur, quomodo augeantur? 43

R.

R & *D* in quibus vocibus alternent 26
Rara in auctoribus an imitanda 265
Rationes veritatum e philosophia depromendæ 163
Rei rusticæ scriptores 248
Res in auctorum lectione præcipue attendendæ 262. a verbis non sunt separandæ 120
Rhetores Græci artem data opera difficiliorem reddebant 122. veterum præcepta an hodie habeant usum 188.
Rhetorica de quibus præcipiat 51. disponit & exornat orationem 16. vetus an hodie usum habeat 185. 187. ejus origo 185
Rhetorica stili fundamenta 51. *seq.*
Rhodius stilus quis 104. qui eo usi sint *ibid.*
Ritus antiqui, ad illos adlusiones elegantem reddunt orationem 97

S.

Sales etiam in stilo philosophico laudantur 135. abesse debent a rebus gravibus *ibid.*
Σαφήνεια, qualis orationis idea 120
Sapientes & *eloquentes* iidem fuere olim 16
Sapientia ab *eloquentia* scissa *ibid.*
Schemata vid. *Figuræ*.
Schœnotenes quid 86
Schola rhetorica Rhodi qui illam frequentaverint 109
Scholastici veteres omnem orationis cultum ejerarunt 12. id qua ratione fecerint. *ibid.* multa finxerunt vocabula 30
Scholiastæ veteres diligenter legendi 266
Scriptionum genera varia 16
Sejugatio, schema poeticum 153
Σεμνότης qualis orationis idea 124
Sententiæ, quando iis utendum 99. earum virtutes *ibid.* iis fre-

iis frequentiſſime utitur vulgus 100. auctorum aliis verbis exprimendæ 274. quæ deceant ſtilum ſublimem 115. e philoſophia depromendæ 163
Sententioſus ſtilus, quid de eo ſentiendum 99. *ſeq.*
Siglæ in inſcriptionibus obviæ 229. de iis qui ſcripſerint 230. *ſeq.*
Signa diſtinctionum quomodo in periodis aptanda 73
Significationes vocum falſæ vitandæ 29
Similitudines quæ conveniant ſtilo ſublimi 117
Socratici ſales 135
Sophiſmata in acuminibus latent 157
Sophiſtarum veterum eloquentia calamiſtrata 12
Sophiſticus ſtilus qualis 13. 127. 128. quis & unde judicare de eo queat 13. de eo diſſertatio *Kriegkii* laudata 13. 127
Σφοδρότης quænam orationis idea 125
Spiritus, periodi ſpecies 89
Stilus eſt eruditionis ornamentum, non ipſa eruditio 13. vere elegans quis ſit 14. *ſeq.* ejus barbaries reprehendenda 13. an poſſit doceri 15. ad eum qui apti 15. 16. ejus fundamenta quotuplicia 15. 16. ejus characteres obſcurius vulgo deſcribuntur 103. ejus differentia explicata 104
Stilus rebus debet eſſe proportionatus 120. quis cuique excolendus 108. 109. 110. ejus diviſio diverſa quoad qualitatem 110. *Acutus* & *Argutus* 154. *Aſiaticus* 107. magis decet juvenes, quam viros 111. *Aſper* 125. *Atticus* 105. *ſeq.* corruptus a *Lyſia* & *Iſæo* 106. *Civilis* 148. *Circumductus* 126. *Concionatorius* 136. *Concitatus* 130. quando eo utendum *ibid.* *Declamationum* qualis 202. *Dialogicus* 140. 220. *Epiſtolicus* 149. 183. *Exaggeratus* 126. *Floridus* 128. ſeq. *Frigidus* 115. *Gravis* 124. *Hiſtoricus* 136. *Ignavus* 130. *Inæqualis* 114. *Inconſtans* ibid. *Laconicus* 104. an laude dignus *ib.* *Lapidaris* 228. *Lentus* 131. *Magnificus* 114. *ſeq.* *Mediocris* 113.

113. *Moratus* 129. *Obscurus* 124. 133. *seq.* *Oratorius* 148. *Panegyricorum* qualis 212. *Perspicuus* 120. *Philosophicus* 133. *Poeticus* 151. *Politicus* 148. *Pulcher* 127. *Rhodius* 108. *Sententiosus* 99. *Siccus* 113. *Sophisticus* 14. 126. *Splendidus* 127. *Sublimis* 144. *Tenuis* 112. *Vehemens* 126

Statuarum inscriptiones unde 224

Stultitia a quo laudata 191

Sublimem quid reddat orationem 114

Subscriptio epitaphiorum 227

Substantiva in *udo*, circa eorum usum magna cautio adhibenda 62

Substantivum in *adjectivum* mutatur 46

Superlativi in fine orationis eleganter ponuntur 40. mutantur in comparativos 47. iis additur *quam*, *longe*, *multo*, it. *quisque* 43. quomodo circumscribi possint 47. 49

Syllogismus oratorius quid 167. ejus usus *ibid.* quomodo elaboretur 169. quid antiquis rhetoribus signet *ib.*

Synecdoche an elegantiam conciliet orationi 92

Syntaxis ornata 36. vitiosa cavenda 34

T.

Tasis quid 85. *ibid.*

Technica vocabula, ab iis abstinendum 68

Tempora conjugationum ex participiis & verbo substantivo composita eleganter divelluntur 40

Themata declamationum quomodo invenienda 190

Tituli stilo lapidari expressi 225. quales in epistolis usurpandi 183

Τραχύτης qualis orationis idea 125

Translatio ornat orationem 89. quid sit *ibid.* qualis esse debeat 90. non nimis frequentanda 91. audacior, circa illam cautelæ *ibid.*

Transpositio syntactica, regulæ de ea 38. *seq.*

Tropi plerique ad pallianda auctorum vitia inventi 92.

de

de iis adhibendis regulæ 93

V.

V & *u*, quomodo differant 23
Variatio, exercitatio ſtili utilis 288. quotuplex 45. grammatica, de ea regulæ *ibid.* per caſus 46. 288. per phraſes 46. adjectivi per ſubſtantivum 46. nominis per verbum *ibid.* ſuperlativi 147. per participia *ibid.* ſpecialis, de ea regulæ 48. particularum *ibid.* per figuras 288. *ſeq.*
Vehemens ſtilus 126
Verba aliena quomodo in oratione recenſeantur 41. duo, quorum alterum ab altero regitur, eleganter ſejunguntur 40. qualia ſtilo ſublimi conveniant 115. ſine ſententiis loquentiam potius arguunt quam eloquentiam 16. illorum quæ ſit vis *ibid.* a rebus non ſunt ſeparanda 123. ſpem vel opinionem denotantia quomodo conſtruantur 43
Verſio qualis utiliſſima 281
Verſus in proſa oratione caſu nati 42
Verſus an proſæ immiſcendi 101. poſſunt ſtilo ſoluto exprimi *ibid.* 289. quando ſint retinendi 101. iis utendum rarius *ibid.*
Viros qui ſtilus deceat 114
Vis dicendi qualis orationis idea 131
Vituperare res laudandas an liceat 191
Vocabula barbaræ originis vitanda 57. unde notitia illorum capienda *ibid.* unde in Latinam linguam irrepſerint *ibid.* Græca in quantum adhibenda 59. e ſacris profanis petita religionis Chriſtianæ ritibus non adplicanda 65. eccleſiaſtica 62. flectenda rite 31. hiſtoricis propria 137
Vocabula juridica 66. obſoleta 70. 71. perperam ſcribi ſolita 25. *ſeq.* philoſophica 68. poetica 69. analo-

logiæ repugnantia 30. pura a ſuſpectis quomodo diſcernenda 54. *ſeq.*
Vocativi, ubi ponendi 38. ad adfectum exprimendum primum locum occupant, & bis terve repetuntur *ibid.*
Voces analogiæ repugnantes vel barbaræ, vel ſuſpectæ ſunt 37
Vulgatus interpres, ejus Latinitas inquinata 236

Finis Indicis Verborum.

9.7.57

